ANASTASE N. HACIU
PROFESOR

EVREII
IN
ȚĂRILE ROMÂNEȘTI

„Te voiu face să intri în țara pe care am jurat o părinților tăi și-ți voiu da: orașe foarte frumoase pe care tu nu le-ai zidit; case pline de tot felul de bunuri pe care tu nu le-ai adunat; puțuri pe care nu le-ai săpat; vii și livezi de măslini pe cari nu le-ai plantat, ca să poți să mănânci și să te saturi".
(Moise—Cartea V, cap. VI, verset 11).

CU O PREFAȚĂ A
D-LUI PROF. S. MEHEDINȚI
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMANE

TIPARUL „CARTEA ROMÂNEASCĂ" BUCUREȘTI

EROILOR NEAMULUI

cari — din cugetul, din trupul şi din sângele lor — durat-au zid de netrecut vrăjmaşilor noştri şi ai civilizaţiei europene, în acest pustiitor războiu, cu diabolică perseverenţă pus la cale de Fiii lui Israel, al căror proces îl desvolt, astăzi, în faţa Românismului şi a lumii civilizate!

SCRISOAREA D-LUI SIMION MEHEDINŢI
PROFESOR UNIVERSITAR

Domnule Profesor,

N'am putut citi întregul manuscris, fiind strîmtorat de unele lucrări grabnice, în legătură cu împrejurările de azi. Din capitolele citite am rămas însă cu credinţa că ai urmat aceeaşi metodă ca şi în cartea despre Aromâni. Prin acea scriere, plină de informaţii personale, ai ajuns un izvor de informaţie nu numai pentru economişti, dar şi pentru etnografi, demografi şi istorici.

Acum, cercetezi problema evreiască. Au mai scris despre aceasta destui; unii mai bine, alţii mai rău. Cu totul rău, au procedat cei care au amestecat în scrisul lor şi patima, fie ocărând, fie lăudând. Pasiunea nu convinge pe nici un om cu judecată serioasă. Când faptele vorbesc limpede, nu mai e nevoie de patos.

Bine ai făcut aşa dar că te-ai ţinut aproape de documente şi nu ţi-ai pierdut cumpătul nici măcar în faţa copilăroaselor insinuări ale celor care au voit să înfăţişeze pe Evrei ca o populaţie veche în regiunea Carpaţilor. Bluntschli şi istoria Românilor! — se potriveşte ca nuca în părete.

Lăsând numai faptele să vorbească, ai urmat buna pildă a istoriografiei româneşti de azi; te-ai ferit de apucăturile celor care potriveau textele (uneori le şi falsificau înadins) după idei preconcepute, în loc să răsară convingerea din însăşi prezentarea exactă a faptelor.

Sunt încredinţat că, scriind despre chestia evreiască în România, ai slujit adevărul şi nimeni nu va putea trece nepăsător pe lângă lucrarea de faţă, — mai ales la tratatul de pace. Oamenii cinstiţi vor putea să-şi dea seama atunci în ce împrejurări ne-am trezit cu aceşti streini în ţara noastră.

Aceasta este părerea unui om care a fost el însuşi martor al infiltrării recente a Evreilor în ţinuturi unde nu se pomenea nici urmă de venetic până spre sfârşitul veacului trecut.

S. Mehedinţi

INTRODUCERE

Una din problemele care a turburat şi pune în primejdie, astăzi mai mult ca oricând, conştiinţa românească şi tăria statului nostru rămâne — alături de marile evenimente ce ne sângerează — chestiunea evreiască prin nenorocirile ce le-a putut produce, dar tot pe atât de ameninţătoare prin urmările ce le-ar putea dezvolta, dacă — la timp şi prin măsuri curagioase dar bine chibzuite — nu se vor putea canaliza spre lichidare puterile distrugătoare de cari s'au dovedit îndeajuns de capabili Evreii noştri. Din cele ce vom expune, se vor desprinde, luminos, cuceririle făcute, în timp şi în spaţiu, de fiii lui Israel pe acest pământ românesc, în neputinţă de a se apăra prin atitudini pozitive şi practice, fiindcă vicisitudinile istorice au fost mai tari ca tăria de rezistenţă a poporului nostru încă neînchegat într'un stat naţional, la care se adăoga şi nenorocul ca cei chemaţi să-l îndrumeze şi să-l apere să-i fi fost de o vitregie necruţătoare. Cetitorul va avea, aşa dară, prilejul să constate cât de adânc s'au înfipt Evreii — întocmai ca un corp străin într'un organism plin de viaţă cu intensitatea năvalnică a unui element al naturii — în sufletul şi în teritorul naţional, încât — prin caracterele şi instinctele rasei semite — ne-au asfixiat şi alterat ştiinţa şi arta originară; ne-au zdruncinat credinţa caldă şi moravurile patriarhale; ne-au săcătuit ap itudinile pentru viaţa economică; ne-au răpit toate izvoarele de bogăţie, pământene şi sub pământene; ne-au robit braţele de lucru şi capul de cugetat, tiparniţa şi slova ce ni se cădea a o învăţa curată ca apa de izvor; ne-au slăbit dragostea de neam şi rezistenţa naţională; ne-au fost furate toate, robite şi falsificate, în totul şi sub toate formele. In aşa măsură, că poporul, vajnic şi vioiu, era pe punctul de a-şi pierde — sub povara conrupţiei iudaice — toate marile lui însuşiri creatoare, toată vrednicia lui de altădată.

Toate mărturiile şi documentele păstrate de vremuri turnate în tiparul scrisului spre a fi cioplite în piatra neuitării necesită o muncă istovitoare. Dar numai prin aceste sforţări, voiu reuşi să strâng tot acest

material disparat intr'un singur mănunchiu care să dea, astfel, cetitorului putinţa unei sinteze, ceeace nu s'a putut căpăta din lucrări privind problema numai sub un singur aspect şi pe un sector de loc şi de timp foarte redus. Munca va fi mai trudnică cu cât nu avem la îndemână materialul documentar indestulător — statistici bine întemeiate şi întărite cu sigiliul oficialităţii lipsindu-ne în multe privinţe, mai cu deosebire pentru ultimele patru cinci decenii. Dar lucrarea este necesară. Ea trebuie să vadă lumina zilei, ca să ne servească de călăuză, de sprijin ştiinţific şi de justificare întemeiată la toate măsurile de apărare şi de eugenie a rasei româneşti.

In această lucrare, ne-am propus să tratăm, cu răbdare şi corectitudine ştiinţifică, invazia — când înceată, când sgomotoasă, în amândouă cazurile, sinistră — a elementului evreesc în Ţările Româneşti, încă din preajma formării noastre ca stat politic, cu conştiinţă şi caractere etnice distincte.

Ca fel de expunere, am căutat să împărţim materialul documentar, pe alocuri, destul de bogat, în perioade, fiecare din ele deosebindu-se de celelalte prin caracteristici proprii, fiindcă şi factorii cari favorizau invazia erau şi ei alţii. Pentru ca să o facem bine înţeleasă, fiecare perioadă va fi tratată după un plan metodic. Şi ceeace nu trebuie nicio clipă pierdut din vedere este faptul că pe Evrei nu-i vom studia prin abstracţie în vieaţa economică şi socială a poporului românesc, ca personagii activând pe o scenă în care acţiunea este numai a lor, ci îi vom considera în însăşi ambianţa morală, politică şi socială în care li era dat să lucreze. Fiindcă nu vrem să lăsăm cât de cât impresia, că ei erau singurii cari activau, adică nu vrem să facem pe cetitori să rămână convinşi că Evreii, chiar dela prima lor apariţie pe acest pământ românesc, au şi dat înlături pe negustorii băştinaşi şi cei străini de religie creştină. Dimpotrivă, aceştia, şi unii şi alţii, activau energic şi corect pe plan naţional şi internaţional, rezistând decenii lungi, ba două veacuri împlinite şi că, numai după sforţări supraomeneşti, unii şi, numai profitând de o împletitură favorabilă de împrejurări de natură variată, au reuşit ceilalţi, Evreii, să pună stăpânire pe rosturile şi resorturile fundamentale ale vieţii economice şi sociale ale bietelor noastre ţărişoare, trăind sub jug străin sau administrate de domni străini sau slabi.

Infiltraţia şi invazia evreiască este un proces lung, lung de tot, pe cât de interesant pe atât de tragic, şi de desvoltarea şi evoluţia lui era legată însăşi soarta noastră ca stat şi ca neam. Fiindcă Evreii noştri — sau Israeliţii români, cum îndrăsnesc a se numi — s'au interpus,

între clasa noastră plugărească şi cea suprapusă — în mare parte, înstrăinată sau compusă din elemente străine — ca o placă impermeabilă, având, însă, pe ambele feţe, câte un strat de burete care sugea şi din jos şi din sus şi, deci, n'a putut să se cimenteze cu celelalte clase, ca să formeze un singur organism, viu şi viabil, însufleţit de aceleaşi tradiţii şi de aceleaşi aspiraţiuni legitime, cu legături intime cu seva vieţii noastre ca naţiune românească şi ca popor românesc. Această massă impermeabilă n'a avut cu alte cuvinte elemente de aderenţă şi, ca atare, între Evrei şi poporul băştinaş, s'a săpat, încă dela început, o prăpastie întunecoasă şi de netrecut.

Iată ce spune economistul A. C. Cuza, unul din marii cunoscători ai problemei evreieşti, în această privinţă: „Evreii nu au năvălit in ţară ca Turcii şi Tătarii, pustiind tot ce întâlneau în cale, dar numai cât puteau să cuprindă; şi nici ca Fanarioţii, cari se slujeau de puterea politică pentru a ne exploata, indiferenţi dealtmintrelea de tot ce era românesc. Evreul ne distruge ca element etnic deosebit. Streini ca rasă, adică fiind înzestraţi cu anumite însuşiri fizice şi morale, şi astfel zidiţi încât ei nu se asimilează cu niciun popor, jidanii tind să ne înlocuiască în ţările române. Aice, dar, nu mai este vorba de o invazie trecătoare, ci de o adevărată cucerire, de o luptă pe vieaţă şi pe moarte, între două neamuri deosebite, dintre care unul, Evreul, nimiceşte pe celălalt, pe Român".

•

Destinul mi-a deschis ochii minţii prin slova învăţată la şcolile naţionale din Macedonia, întreţinute cu protecţia regală şi bani româneşti, apărate, în schimb, cu inemi, braţe şi grele jertfe aromâneşti. Am deschis ochii la şcoala română din acea provincie balcanică unde se prinseseră într'o încleştare dârză şi sângeroasă atâtea popoare şi culturi pentru apărarea libertăţilor naturale sau pentru întâietate etnică şi politică.

Faţă de frântura de neam românesc din Macedonia, al cărei fiu mă număr prin naştere şi creştere, am încercat să-mi plătesc tributul de recunoştinţă prin lucrarea „Aromânii — comerţ, industrie, arte, expansiune şi civilizaţie." Conştiinţa m'a îndemnat să-mi împlinesc şi a doua a mea datorie ca prinos de gratitudine şi modestă răscumpărare a jertfelor materiale şi morale făcute de România Mică pe ogorul culturii şi civilizaţiei româneşti din Macedonia, împărtăşanie frăţească şi neprecupeţită datorită căreia am ajuns să-mi luminez mintea, să-mi cresc sufletul şi să găsesc, astfel, în mine, astăzi, putinţa şi curajul de a întreprinde o lucrare de proporţiile, necesitatea şi valoarea celei de faţă.

Pe cât voiu fi reuşit în această sarcină, nu ştiu. Gândul meu curat şi puterea de muncă îmi sunt, însă, o chezăşie întru reuşita în parte a ţintei ce mi-am propus-o, fără a da măcar sălaş, o clipă, gândului ispititor că aş rămâne alfa şi omega în tratarea acestei probleme. Fiindcă au fost şi alţii înaintea mea şi au netezit precât au putut drumul. Şi vor mai veni şi alţii cari să adâncească şi mai greu brazda ca să poată lumina şi mai bine probleme, servindu-se de material mai bogat şi de metode mai limpezi, poate, ca acelea adoptate de subsemnatul.

Şi, acuma, după această spovedanie, invoc, cu adâncă evlavie, sprijinul celui Atotputernic şi Atoateştiutor ca să-mi bine cuvânteze strădaniile, să mă ferească de patimă şi de orice gând de părtinire şi să-mi dea puterile trebuitoare ca să duc la capăt marea încercare ce o pornesc !

Bucureşti, 1941. **Profesor Anastase Hâciu**

PARTEA I

„Evreii vin in țară de imprumută sătenilor cu dobânzi mari ce nu pot plăti. Așa s'a săvârșit ruina populațiunii sărace dela țară.... pentrucă ieau prin camătă sângele raialelor și unde merg fac mii de supărări sub cuvânt de bani".

(Petre Șchiopul, Domnul Munteniei, 1568).

„Aici in țară, Evreii obicinuiesc a cumpăra țăranului dinainte puiul in ou, mierea în floare, mielul in pântecele mamei pe un preț mic și prin această camătă a suge cu totul pe locuitori și a-i duce la sărăcie".

(Din referatul comisiunii însărcinată de gen. Enzenberg ca să studieze problema Evreilor din Bucovina).

PARTEA I

DELA PRIMELE INFILTRARI PANA LA CUCERIREA MOLDOVEI

DELA PRIMELE INFILTRĂRI PÂNĂ LA CUCERIREA MOLDOVEI

CAP. I.

PERIOADA DACICĂ ŞI DACO-ROMANĂ.

Cea mai gravă din toate problemele câte au turburat conştiinţele româneşti încă dela prima apariţiune a acestor poporaţiuni pe meleagurile teritoriului etnic daco-roman, este, cum am mai spus-o, problema evreiască. Cu cât mărturii lipsesc pentru vremurile dinainte de sec. XV, teorii uşuratece şi tendenţioase au fost răspândite în literatura lor de înşişi Evreii, ca să se arate tot aşa de vechi, dacă nu şi mai vechi, ca înşişi băştinaşii ce ne-am obişnuit a-i recunoaşte numai pe Români — singuri întemeietori de ţară, neîmpărtăşindu-şi cu nimenea, în decursul vremurilor, această trudnică şi sfântă onoare.

Cât de interesante sunt asemenea afirmaţiuni se vede cât de colo că, dela Decebal, stăpânitorul Daciei, când s'a pomenit de ceva grupuri de Evrei fără însemnătate, şi până în sec. XV, nicăeri, documente străine sau autentic româneşti nu pomenesc de aceste poporaţiuni într'o veşnică vagabondare şi nestatornicire ca nisipurile pustiurilor pustiitoare oricărui rod. Aşa, Josephus Flavius, evreu renegat, scriitor contimporan cu Traian, vorbind despre aceste poporaţiuni pe orizontul teritoriului etnic dac, spune următoarele: „Pe de altă parte, Evreii, refugiaţi în urma dărâmării Ierusalimului de către Titus (70 d. C.), îşi fac şi ei apariţia pentru prima oară în părţile dacice. Vârâţi în afacerile minelor de aur ale Daciei, pentru ca să se răsbune pe Romani, alimentau cu bani răscoalele" [1]).

Consultând pe istoricul N. Iorga în tot ce a rostit şi scris în legătură cu aceste afirmaţiuni sau informaţiuni ale scriitorului evreu

---

1) Vezi în Universul din Aprilie 1940: „Decebal-Sarabul Dacilor împărat", de Cristofi P. Cercbez, arhitect.

renegat sau ale altora, informaţiuni pe cari coreligionarii lui din vremurile noastre caută să le folosească ca sprijin la fundamentul teoriei — pe cât de revoltătoare şi de absurdă, pe atât de naivă—după care Evreii ar fi, aici, în Ţările Româneşti, pământeni şi, deci, creatori de ţară şi întemeietori de stat român, dacă nu şi înainte de noi aşezaţi în Dacia dinaintea lui Traian, iată ce spune N. Iorga într'o conferinţă ţinută în 1938: „Intre elementele foarte amestecate cari au venit în Dacia la cucerirea lui Traian, au fost şi asiatici, dar ei aparţineau rasei arabe, deci semiţi adevăraţi" [1]).

In altă parte şi anume în „Istoria Evreilor în ţările române", nici nu se opreşte asupra Evreilor „idumeeni" [2]) şi „itureeni" [3]) din inscripţiile găsite în Dacia, după cucerirea lui Traian, pe cari îi crede îndoelnici, deşi îi admite printre aceia cu amestec de limbă latină cari au fost atraşi de Dacia, de minele de aur şi de argint ale acestui Transwaal român. Intre aceşti „owtlanderi" au putut fi şi Evreii cei mai autentici, dar cari, dacă n'au putut fi contopiţi din motive religioase, nu s'au putut menţine ca naţiune aceşti aventurieri sporadici. Şi ne lămureşte de ce: „Evreii, târgoveţi, legaţi totdeauna de gospodăria banului, nu se puteau menţine după lichidarea oraşelor prin încetarea marelui negoţ, strâns legat de siguranţa publică". [4]).

Tot aşa de lipsite de temeiu sunt afirmaţiunile din En iclopedia italiană, unde, un anonim, cu curajul celui neràspunzător în faţa adevărului şi a faptelor, afirmă că Evreii locuiesc în provinciile constituind România, încă din vremurile cele mai îndepărtate — fără, însă a fixa pe canavaua tiparului, care este măcar aproximativ îndepărtarea acelor vremuri şi cât de compacte şi unde anume trăiau aceste poporaţiuni şi nici din ce isvoare îşi extrage informaţiile.

Dealtmintreli, pentru susţinerea acesteia pe cât de originală şi glumeaţă teză, Evreii au câştigat şi pe renumitul profesor Bluntschli [5]), care îşi formulează în aceşti termeni teoria — băgaţi de seamă! — a continuităţii evreeşti în Dacia: „Ca şi în celelalte ţări ale Europei orientale, deşi mai puţin numeroşi ca în ţările Europei occidentale, se găseau Evrei din timpurile cele mai vechi şi în Moldova şi în Muntenia. Fără îndoială, că un număr mare de familii israelite au venit în provincia dunăreană, Dacia, încă sub domnia vechilor împăraţi romani. Aceste familii vechi israelite s'au conservat aici şi

1) „Elemente necreştine în vieaţa poporului românesc", conferinţă ţinută, la radio, în Ian — 1938 publicată în Universul din 10.I.1938. 2) Idumeea sau Edom, ţară cuprinzând Sudul Judeii şi o parte din Nordul Arabiei Stâncoase. Locuitorii — Idumeeni sau Edoniţi. 3) Itureea, ţară a vechei Asii, la N.-Est de Palestina. Locuitorii Itureeni. 4) Istoria Evreilor în ţările române... 5) Statul român şi situaţia juridică a Evreilor din România, 1879, pag. 7. Autorul Dreptului internaţional codifisat jurisconsult elveţian — 1808, 1881.

sunt chiar cel puțin tot așa de vechi pământene ca și națiunea română, în mijlocul căreia trăiau. Ele formează și sâmburele populației evreești de astăzi în România". Și mai departe, statornicește verdictul, fără a ne indica măcar un izvor cât de slab și îndepărtat care să-l îndrituiască la asemenea curaj științific: „In cursul secolelor, Evreii din diferitele țări s'au asimilat și ei cu ceilalți copii ai țării. Au adoptat limba țării, și, în cea mai mare parte, obiceiurile țării" [1]). Ceeace nu corespunde niciunei realități, ca Evreii să se fi asimilat cândva și undeva masselor străine și, în consecință, nici masselor românești. Dar așa a dorit Bluntschli să se afirme.

In sfârșit, tot istoricul N. Iorga pune capăt acestei probleme, foarte interesantă și romantică, de care nu se pot ușor despărți „savanții" și literații evrei, fie că se socotesc originari din Idumeea și Itureea sau veniți pe ocolite din Galiția și de pe alte meleaguri apusene sau de pe țărmurile mării Caspice Khazariene, veșnic alungați și într'o veșnică vagabondare: „Iți vine să zâmbești când auzi de o așezare evreiască datând de pe vremea marelui împărat ctitor pe malurile Dunării" [2]).

Mai sunt și alte multe teorii cari bat șeaua în acelaș sens, pe cari le dăm, însă, deocamdată, la o parte, cu nădejdea de a le desvolta la capitolul cuvenit [3]).

---

1) Vezi M. Eminescu: „Scrieri politice și sociale" — Chestiunea israelită. 2) Istoria Evreilor. 3). A se vedea manifestul public lansat de Uniunea Evreilor Români — secția Bucovina, sub semnătura președintelui Solomon Kassner, J. Bierer ca vice-președinte și D. G. Silberbusch, ca secretar general, manifest din care se desprinde deschis teoria că Evreii constituie o populație autochtonă pe meleagurile din nordul țării, unde au fost semnalați în sec. I, a. C., că au venit în țară imediat după cucerirea Daciei de către Traian și că, încă din acea vreme, ar fi Evrei în Cernăuți, Suceava, Rădăuți, Dorna, etc.; că, în sec. VIII, ei ar fi primit alți Evrei peste cei „autochtoni", că ei sunt în Moldova încă înainte de sec. XIV și că, numai după această dată, ar fi venit Evrei din alte țări. Deci, ei ar fi cel puțin tot atât de vechi ca și Românii pe acele meleaguri și cu mult înainte — teneate risum! — de descălecare! („Cine sunt autohtonii Bucovinei", articol în Universul din 25.3.1937).

CAP. II.

PERIOADA EVULUI MEDIU PÂNĂ LA 1500.

Istoricul N. Iorga, referindu-se la unele publicaţiuni ,,până la proporţia de volume cu pretenţii ştiinţifice", cari tind să înfăţişeze pe Evrei în trecutul Ţărilor româneşti ca autochtoni, citează pe una din ele, cu titlul de ,,L'Histoire des Israélites roumains et le droit d'intervention" a lui Bernard Stambler [1]). O găseşte şi pe aceasta tot aşa de superficială, iar documente ca acelea din 1164, 1292, 1293 şi 1397, — adică dinaintea întemeierii Principatelor — cu pretenţia de a se dovedi că trăiau Evreii în aceste timpuri, le socoteşte deadreptul, fanteziste [2]).

In rândul acestor publicaţiuni, până la proporţii de volume cu pretenţii ştiinţifice, clasează, bine înţeles, fără a o cita personal, şi opera fenomenală a.... învăţatului evreu J. B. Brociner, pe nume: ,,Chestiunea Israeliţilor români" prin care autorul caută să dovedească cu totdinadinsul ca nesdruncinată teoria că coreligionarii lui, ,,Israeliţi români", sunt în aceste ţinuturi, autentic autochtoni, element constitutiv al naţiunii române şi creator, aşa dară, al statului român. La locul cuvenit, vom căuta să dovedim şubrezenia temeiniciei acestei teorii aşa de scumpă ,,învăţaţilor" evrei şi ce anume trebuie să se înţeleagă prin termenul arab, prin derivare turcesc, de ,,raià" pe care autorul îl dă ca sinonim cu noţiunea de ,,pământean" [3]), derivare ce este departe şi străină de cea acceptată.

In mod categoric, istoricul N. Iorga afirmă că nicio menţiune despre Evrei nu există până la 1500. G. Reicherstorffer, ambasador austriac pe lângă Petru Rareş, vizitând Moldova în această calitate — şi este vorba de prima jumătate a sec. XVI — pomeneşte pe Ruşi, şi

Istoria Evreilor. 2) Ibidem. 3) Vezi mai la vale, partea III-a, cap. III.

Ruteni, pe Poloni şi Sârbi, pe Armeni şi Bulgari, pe Tătari şi Saşi, dar nu menţionează nimica despre Evrei [1]). Documentele vremii şi cronicile indigene sau străine contimporane nu pomenesc nici ele despre aceste poporaţiuni cari ar fi avut sălaş vechiu şi statornic în ţările noastre.

Porturile Tătarilor au cunoscut pe Jidovi. După cum au cunoscut şi ţinuturile Mării Caspice din Ţara Khazarilor din stepa rusească, cari, neavând nimic de a face cu rasa lui Sem şi trebuind să aleagă între creştinism şi iudaism, au crezut că iudaismul, în ce are el mai material şi practic, se potriveşte mai mult cu firea lor de barbari răsboinici şi au trecut la religia mozaică [2]).

Incă din 1330, se face menţiune despre Evrei tătari cari locuiau în Cetatea Albă (vechiul Moncastro genovez), având afară din oraş „locuinţele jidovilor", dintre cari unii din ei serveau ca medici pe lângă comandantul tătăresc [3]). Iată dar, o primă menţiune despre aceste poporaţiuni evreeşti tocmai în extremitatea sud-estică a vechii Moldavii, dar aceşti Evrei sunt Evrei tătăreşti şi nicidecum autochtoni ai ţării moldoveneşti. In această C.-Albă, plină de.. Evrei, erau şi negustori italieni-Genovezi veniţi de peste Mare [4]), în această cetate-port, unde, mai târziu, în sec. XV (1412), călătorul francez Guillebert de Lannoy va întâlni locuitori „genovezi, români şi armeni", fără, însă, a face menţiune despre Evrei [5]).

O menţiune indirectă despre aşezări de azi pe mâine am găsi poate în dreptul de fondaco ce se acordă Liovenilor de Alexandru cel Bun, în Cetatea lui de scaun, Suceava, dar fără drept de cârciumă, berărie, fabrică de mied, măcelărie şi pitărie [6]) — printre aceşti Lioveni poate au existat şi ceva Evrei, Liovul fiind, din cele mai vechi timpuri, un stup de asemenea poporaţiuni. După B. P. Hajdeu, în Istoria toleranţei religioase, ar fi apărut, şi în sec. XV, în Moldova, Evrei leşeşti „deşteptându-se, ca şi astăzi, mai cu seamă în acele ramuri comerciale pentru cari se cere mai puţină muncă şi mai puţină pudoare, rezultând totodată şi un bun câştig."

Evrei turceşti ajungeau până la Lemberg, încă din 1467 şi de asemenea în Moldova, ocupându-se cu negoţul de robi [7]). Ceva mai târziu, prin 1476, s'ar fi aflând negustori evrei turceşti cari cutreerau

1) N. Iorga: „Istoria Evreilor". 2) Ibidem. 3) N. Iorga: „Note istorice privitoare la Evrei în ţările noastre" — după Melchisedec, în Rev. pentru istorie, arheologie şi filologie, III, p. 143 şi urm. 4) Idem, „Ist. Com. Rom., I, p. 48—după Hurmuzaki, I/2, p. 248, no. CLXXXIX. 5) Idem, Ist. Com. I., 89. 6) Idem, Istoria Evreilor. 7) Ibid.: *ibid.*: Se descoperi de un ambasador Bogusz al regelui polon Alexandru, la unul din ei, în Moldova, o doamnă polonă pe care o cumpărase dela Tătari. Ştefan cel Mare însuşi se ocupă de această afacere şi, deoarece nu se putură răspunde de ambasador cei 120 galbeni ungureşti ceruţi, rămase chezăş Teodor, starostele de Hotin. Vezi şi Letopiseţe, tom. I, p. 104. Arhiva Ist. a Rom., de Haşdeu, No. II.

cu negoțul țara Valahiei și pe cari Domnul porunci să-i strângă la un loc și îi închise pe trei zile [1]).

Printre negustorii moldoveni cari mergeau cu boi și vaci — și până la o sută de capete — la Brașov, alături de Andrica, Babuș, Cozma, Ionașcu, etc. se găsește la 1500 și un „Sydo", pe care istoricul N. Iorga îl identifică cu Jidovul [2]) — un oarecare Jidov, dar și aceasta poate să fie o simplă hipoteză și numai atât.

Jidovi trecători, în interese negustorești, se întâlnesc cam des, ba și se bucură de ceva scutiri de olace și podvezi pentru cai și căruțele lor. Chiar Ștefan cel Mare întărește câtorva Evrei din Polonia libertatea confesiunii, dreptul de a-și clădi sinagogi, un drept pe care Turcii — observă Eminescu, fără a ne arăta isvorul acestei informațiuni — ce începuseră pe la 1560 să ne calce tratatele, deci erau suverani, nu l-au avut. [3]).

N. Iorga respinge presupunerea că, printre elementele urbane Sași și ceva Unguri, trimise de cetățile Brașov, Sibiu și Bistrița înainte de întemeierea Principatelor, s'ar fi așezat și Evrei [4]). Poate să fi venit cu Germanii cari aduceau cu dânșii și o populație evreiască din imperiu, atrași de regii Poloniei, stăpânitorii țării, chemați cu privilegii speciale în centrele galițiene cari au influențat alcătuirea celor dintâi orașe moldovene — afară de Baia, întemeiată la începutul sec. XIII [5]). Dar Evrei de aceștia și pe această cale n'au venit pe la noi [6]).

Și, prin aceste mențiuni, atât de puține, se încheie epoca aceasta, cu adaosul că Ștefan cel Mare a cunoscut pe Evrei și prin medicul care îl căuta de boala grea a picioarelor, medic evreu trimis lui de hanul tătăresc Mengli Ghirai, căpetenia separatiștilor crâmleni [7]).

Străini cu rosturi serioase și durabile în viața noastră economică au fost destui. Vom trece ușor peste Italieni — Genovezi, Venețieni, Pisani, Ragusani — toți trecători, curieri ai negoțului, fără a ne fi

1) După aceea, Domnul i-ar fi chemat și, mustrându-i, le-ar fi cerut dela fiecare câte 1000 de arginți drept răscumpărare, la dincontra „va scoate ochiul drept în realitate și la figurat și le va face rușine întregului Israel". Dară ei i-ar fi răspuns : „Noi suntem supuși turcești și cum poți să ne faci pe noi și averea noastră să fie robi ?" El, Domnul, ar fi luat averea dela cei ce aveau și pe cine n'avea bani i-a mutilat. Relatarea aceasta este a unuia Elias Kapsali, care a scris în Kandia în 1532 și extrasă din manuscrisul acestuia care tratează despre istoria iudaismului spaniol în imperiul otoman și reprodus de M Latesi cu titlul „De vitae et scriptis Eliae Kapsali..., ex manu scripta Kapsali, historia cura et studio M. Latesi, 1869—80, 115 pag. După J. B. Brociner, din opera căruia — „Chestiunea Israeliților români" vol. I, p. 103—104 — extragem citatul, Domnul ar fi fost Vlad Țepeș, iar după N. Iorga, Ștefan cel Mare. Dar aci fiind vorba de două Valahii — cea Mare și cea Mică, — ar putea fi mai degrabă și Valahia Mare sau Tesalia și Valahia Mică, vecină acesteia. Oricum, este vorba despre Evrei turcești, neașezați, făcând negoț, după cum se face mențiune și despre alți Evrei turcești cari ajungeau până la Lemberg și în Moldova, ocupându-se cu negoțul de robi făcuți de Tătari. 2) N. Iorga, „Ist. Com. II", p. 155— după Quellen, I. pp. 2, 3. 15—17, 19—20, 22, 30, 53—4. 3) M. Eminescu „Despre drepturile politice ale Evreilor". 4) N. Iorga, „Ist. Evreilor" — după Quellen, „Zur Geschichte des Stadt Kronstadt". 5) Ibid. in „Socotelile Lembergului" de Alex. Czolowski, sec. XIV. 6) N. Iorga, ibid. 7) Ibidem.

învăţat drumurile şi tainele acestuia. Tătarii şi Turcii au sămănat numai ruină şi, la plecare, n'au lăsat nici o părere de rău.

Populaţiuni germanice de prin părţile Ronului descalecă, prin 1200, până în pasurile ce îi călăuzeau spre Ţările Româneşti, întemeiază Braşovul şi Sibiul, populează centre ca Rodna şi Bistriţa, încetăţenesc la noi organizarea germană a burgului cu acei şoltuzi — schultheis sau judeţi, dela richter şi judices, şi cu cei 12 burgeri sau pîrgari ai sfaturilor negustoreşti, alcătuiri răspunzând în totul unui regim citadin democratic, ceeace ne împinge să căutăm hăt în fundul secolelor obârşia breslelor noastre. Aceste populaţiuni aşezate dincoace de Carpaţi — lucru ce n'a avut loc şi dincolo de munţi cu Şaşii, mândri de însuşirile lor sau prea încrezători în anumite însuşiri — îşi confundară interesele lor cu acelea ale băştinaşilor, asimilându-se, iar Domnii îi favorizau, pentru aportul lor spiritual şi economic, cu atâtea privilegii.

Ungurii se aşează prin sec. XIII, ca meşteşugari de modă apuseană, în cele mai vechi oraşe ale noastre, ca Argeş, Câmpulumg, Târgovişte, Buzău, Adjud, Bacău şi în alte trei localităţi — Roman, Baia şi Suceava. Pela jumătatea aceluiaş secol, se aşează şi Ţiganii din Industan, împinşi de invazia tătărească, pripăşindu-se pe lângă curţile boiereşti ca făurari — meserie pe care o exercitau înaintea lor ţăranii cari cunoşteau şi alte meşteşuguri servind nevoile lor zilnice.

Săcuii, a căror origină încă este în discuţie, au fost aşezaţi la paza trecătorilor înaintea întemeării Pricipatelor, pe câtă vreme Ungurii sunt calvini, Săcuii sunt catolici. Câţiva din aceştia trecând, în sec XIV, la husitism, prigoniţi, au trecut în Moldova pe valea Trotuşului câteva zeci de mii, cari vorbesc româneşte şi sunt Ciangăii de astăzi.

Alte neamuri cu rosturi timpurii şi durabile în viaţa noastră economică au fost Armenii, Grecii, Chiprovicenii, Aromânii. Ameninţaţi de Turcii seleucizi, Armenii se revarsă, prin sec. XI, printre Tătarii Mării Negre şi, pe urmă, în a doua jumătate a sec. XIV, cu expansiunea stăpânirii turceşti, pe căile bătute de curierii genovezi şi veneţieni, pela Caffa, de unde au urcat în Cracovia şi Lemberg, iar de aici în Cameniţa şi în toată Moldova, cu centru principal Suceava, iar de aci peste munţi, în Ardeal. Prin expansiunea lor dela nord la sud, Armenii aceia se întâlnesc cu conaţionalii dela sud, cei veniţi din Turcia Europeană prin C.-Albă, unde, la un moment dat, se găseau mai mulţi Armeni ca în toată Moldova. Ei au ajuns elemente constitutive în organizarea oraşelor moldoveneşti şi ardeleneşti, până prin sec. XVI, ne-au arătat drumurile M. Negre şi căile spre Mediterană, îndeplineau misiuni politice în Răsărit şi se amestecau în treburile publice. N. Iorga numeşte pe Armeni „vechii noştri tovarăşi de bucurii şi răstrişte."

Grecii — unii din dascălii cari ne-au iniţiat în tainele negoţului internaţional — au venit de timpuriu pe cont propriu sau, odată cu expasiunea turcească, ca fugari sau însoţitori ai Turcilor, în slujba acestora, ca saegii, surecii, gealepi, etc., în calitate de oameni influenţi la Poartă sau ca creditori ai domnilor. Incep să joace un rol de seamă în Principate şi în Ardeal, unde aveau să schimbe, pe alocuri, fisionomia oraşelor. Işi vor face tabără — ca şi Armenii şi Evreii — în marele loc de schimb, în Bucureşti, pe drumul Constantinopolului, unde sunt mai ales bancheri, zarafi şi comisionari. Aromânii — confundaţi de toţi cu Grecii şi identificaţi numai de N. Iorga şi de subsemnatul în lucrarea „Aromânii" — vor juca acelaş rol, dar cu răsunet mai adânc în Ardeal şi în Banat.

De frica Turcilor, au imigrat şi Chiprovicenii — Bulgari catolici din Chiprovăţul Bulgariei — în Ţara Românească şi în Ardeal, unde, în special, aveau să se ridice la ranguri nobilitare şi aveau să se bucure de chrisovulie, ca şi Braşovenii, Lipscaniii şi Cazacliii, cari, în urma unei învoiri cu Visteria, făceau un isnaf sau breaslă. Evreii vin târziu de tot, numai după întemeierea oraşelor şi nu-i putem socoti ca elemente fondatoare ale acesor centre. Când vor veni în mare număr, îşi vor avea corporaţia proprie şi drept staroste pe rabin, precum şi străinii vor avea ca staroste pe consuli.

Bogăţia Principatelor trecuse de mult în domeniul legendei. Afaceri mari de import-export avură loc nestingherite până în 4 August 1484, când porturile Chilia şi C.-Albă ne fură luate de Turci şi, odată cu aceasta, tot comerţul şi libertăţile lui, a căror sferă se tot împuţina şi toată economia naţională se mărginea la satisfacerea nevoilor pieţei Constantinopolului şi după porunci dictate de nouii stăpâni. De acum, străinii şi Italienii încep să se retragă. Obiectul negoţului internaţional se mărginea numai la acele produse cari nu intrau în tabelul produselor blocate de chelerul Sultanului şi la acelea ce se puteau strecura prin contrabandă.

Marile căi comerciale erau două. Una tătărească care ducea la Chilia şi C.-Albă, cale bătută de negustori italieni şi străini — Saşi, Unguri, Germani şi Armeni venind din Galiţia — în relaţiuni cu Apusul harnic în meşteşuguri şi cu Răsăritul bogat în mărfuri rare şi preţioase. Calea aceasta a făcut din Moldova o ţară de mare transit, a îmbogăţit pe Moldoveni, a mărit puterea şi bogăţia prin vămi a domnilor, putându-se, în felul acesta, dezvolta statele române. In interesul legăturilor cu Levantul, Saşii au legat Sibiul de Brăila — unde încă din sec. XIV — veneau vase din ţări păgâne şi din tot Răsăritul, precum au făcut şi Braşovenii, legându-se prin Râşnov-Dragoslave-C. Lung sau prin Valea Buzăului la Siret, cu acelaş port. O altă ramură atingea, pe valea Dâmboviţei, Bucureştiul şi Giurgiul.

Legături trainice se încheagă cu Țara Ardealului. Negustorii depe ambele versante ale munților și din țările vecine —Ungaria și Polonia— se bucură de tratate învestite cu privilegii importante, începând cu acelea emise de Vladislav în 1368 și de Ludovic, regele ungar, în 1369, după cari urmează altele: al lui Mircea în 1413, al lui Radu II Praznaglava în 1420, al lui Dan în 1422, al lui Vlad I Dracul în 1437, etc. Negoțul celor două mari cetăți — Brașovul și Sibiul— determină pe negustorii români să-și clădească și case la Sibiu, ca Ghica și fiul Socol în 1492. Cerealele noastre erau mult apreciate în străinătate. Legături comerciale frecvente ale Munteniei cu țările vecine determină pe Vlad Dracul să acorde, în 1439, negustorilor din toată Polonia, Galiția și Moldova liberatatea comerțului cu Muntenia, precum și îngăduința de a trece mai departe în Turcia — ceeace nu era un privilegiu exclusiv al Brașovenilor. Moldova, la rândul ei, făcea comerț întins cu Polonia și, prin aceasta, cu țările apusene. Aci, s'au distins mulți negustori de mare vază, ca, de o pildă, Mihul „Cancelariul Țării Moldovei" al cărui nume umplea Polonia toată. Și alții și alții.

Negoțul îl făceau în primul rând domnii Principatelor, cari își păstrau drept de monopol asupra unor produse: Ștefan cel Mare vindea morun la Liov și cu Brașovul lucra prin Trotușan Spătarul, Vlad Dracul, Alexandru Vv. Aldea, Radu cel Frumos, etc., fiecare cu omul său. După ei veneau boierii, marii vameși și vameșii, pârcălabii, vornicii, armașii, spătarii, logofeții, marii vistieri, etc., toți făcând negoț cu domnii țărilor vecine, cu demnitarii de toate gradele, cu clericii, negustorii și industriașii acestora.

Imprejurările erau destul de prielnice ca să nască, în atingere cu atâția străini așezați la noi datorită numai acestor drumuri de încrucișare a intereselor celor două lumi, o clasă bogată de boieri negustori cari intră în relațiuni cu țările răsăritene și apusene și, deci, intră, de acuma, în sfera economiei internaționale. Iar negustorii străini, asimilându-se în totul populației băștinașe, și, odată cu venirea raialelor — Armeni, Greci, Chiproviceni — s'a format o clasă de negustori și meseriași români, așa numiți de țară, bogată și înfloritoare și destul de numeroasă, capabilă să înlocuiască pe negustorii străini de atunci.

In sec. XV, are loc și înființarea marelui târg dela Lipsca și încep, astfel, încurcăturile cu toate monetele câte circulă în țările române, dar, totodată, vor apare negustori băștinași cari vor crește, zi de zi, relațiunile cu acest mare centru comercial, unde se efectuau afaceri considerabile cu toate țările apusene.

Precum am văzut, Evreii încă nu apar nicăeri Și dacă apar, ei vin în calitate de vizitatori, adică vremelnic, pentru afaceri curente, ca să se întoarcă fără înapoiere. Astfel, se încheie 15 veacuri, fără ca

Ţările Româneşti să cunoască aşezări de populaţiuni evreeşti. In Ţara Ardealului, încă nu se pomeneşte nimica despre acest neam de oameni.

Prin aceste câteva consideraţiuni, am căutat să prindem ceva din trecerea ţărilor noastre dela starea patriarhală şi singulară la situaţia de a intra in atingere cu ţările din apus şi cele dela răsărit.

Bibliografie : Dr. I. N. Angelescu — Istoria Comerţului ; Evoluţia economică a Ţărilor Româneşti ; Inceputurile capitalismului modern ; N. Iorga — Armenii şi Românii ; Braşovul şi Românii ; Negoţul in trecutul românesc ; Negoţ şi meşteşuguri ; Din archivele Bistriţei ; Studii şi documente ; Acte şi fragmente ; etc. M. Eminescu — Scrieri politice şi sociale ; Z. Furnică — Istoria şi dezvoltarea industriei in Ţările Româneşti şi Istoria comerţului ; Ionescu-Gion : Istoria Bucureştilor ; A. Hâciu — Aromânii ; Hurmuzache — Documente I şi II ; I. Bogdan — Relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul ; Documente şi registre . Documente moldoveneşti ; Quellen der Stadt-Kronstadt ; N. Pandela România pentru cl. IV ; etc.

CAP. III.

EPOCA APARIŢIEI CĂMĂTARILOR ŞI A AŞEZĂRILOR SPORADICE (sec. XVI).

Epoca aceasta se caracterizează prin următoarele: un comerţ înfloritor, ca şi în perioadele precedente, şi înăuntru şi în afară, datorită unei prielnice poziţiuni geografice; o preponderenţă din ce în ce mai accentuată a suzeranităţii turceşti în Prin ipate, păstrându-şi, încă, totuşi, o neatârnare economică, ce, de azi încolo, va slăbi din zi în zi; ştiri din ce în ce mai dese despre Evrei turceşti-spanioli venind din Turcia, ca împrumutători ai domnilor şi ai ţăranilor, parte din ei aşezându-se pentru totdeauna, precum şi despre Evrei leşeşti, cari, însă, sunt tot aşa de trecători, ca şi în secolele anterioare; Evreii apar şi în Ardeal, foarte sfioşi şi încercuiţi în anumite centre; comerţul este practicat şi în acest secol, al XVI, de Români, alături de străini— Greci, Levantini, Armeni, Saşi, Turci, cari cresc din ce în ce, Ragusani, etc., şi toţi se introduc în mase mari, ca supuşi ai împăratului turcesc, cei mai mulţi.

a) Ocupaţiunile Evreilor.

Vom urmări, pas cu pas, infiltraţiunile sporadice ale Evreilor, de călăuză sigură servindu-ne izvoarele ce ne stau la îndemână şi nu presupuneri fără temeiu.

In sec. XVI, Evrei turceşti apar şi la Chilia [1]), deja pierdută de Moldoveni. Despre asemenea Evrei turceşti-spanioli s'a făcut menţiune şi pentru sec. XV, când se ocupau la Lemberg şi în Moldova cu negoţul de robi [2]).

---

1) N. Iorga — Note istorice privitoare la Evrei. 2) Idem, Istoria Evreilor.

Incă înainte şi pe timpul domniei în Muntenia a lui Petre Schiopul, apar Evreii cămătari, împrumutând pe ţărani cu dobânzi mari ce nu le pot plăti, în aşa grad, că „ieau prin camătă sângele raialelor şi unde merg fac mii de supărări sub cuvânt de bani" şi cer, aceşti bieţi săteni, sprijinul cârmuirii, fiindcă „aşa s'au săvârşit ruina populaţiunii sărace dela ţară" [1]). Ii găsim — alături de Greci şi de Turci — finanţând pe Domni în negocierile pentru tronuri şi pe boieri pentru alte situaţii înalte. Ei fac parte din specia de Evrei spanioli şi portughezi ca şi din aceea de Marrani, alungaţi din Peninsula Iberică, precum şi din personalităţile din Ţările de Jos, bogate în bănet, pe cale de a juca un rol de seamă, ca atare, în Imperiul turcesc, sub Selim II, în a doua jumătate a secolului XVI [2]). Erau originari din Constantinopol şi Salonic [3]). Şi unii se înturnau de unde veniseră, dar alţii, puţini la număr, rămâneau în ţară şi se ocupau de preferinţă cu zaraflâcul, împrumutând cu dobânzi mari, căci, pe atunci, banii erau scumpi şi rari. Mai târziu, veniră şi alţii mai puţin bogaţi aduşi de gealepi, capanlâi, saegii şi sureccii turci, ca să-i ajute la strângerea productelor trebuincioase capanului imperial turcesc — cu cari avea loc acelaş proces: unii se întorceau, alţii se aşezau pentru totdeauna şi se ocupau cu misitia grânelor şi a vitelor, făcând o concurenţă crâncenă misiţilor greci. [4])

Şi, în Moldova, are loc o altă năpăstuire. Aci, Evreii — este vorba de data aceasta de cei leşeşti — desnădăjduiesc pe negustorii moldoveni cari îşi pierd vremea aşteptând la hotar pe cumpărătorii de vite, dar aceştia, trecând pe alăturea şi aducând la noi postavuri leşeşti, după ce le desfac, ocolind târgurile dela Sipinţi, Lenţeşti şi Hărlău, îşi cumpără şi scot vite dinlăuntrul ţării. Petre Schiopul, ca şi în Muntenia, unde ia, în 1568, măsuri aspre contra cămătarilor, cari veneau şi cei mai mulţi rămâneau în felul acesta, el nu mai poate îngădui, nici în Moldova, ruina negustorilor băştinaşi, ceeace îl făcu, în 8 Ianuarie 1579, să ia, la Iaşi, această hotărîre [5]), de partea precupeţiei Evreilor păgubitoare neguţătorilor moldoveni, care a fost împiedicată printr'o expulzare generală şi fără termen [6]). Aceşti Evrei leşeşti, pe cari nu-i vedem nicăeri aşezaţi, se mulţumesc să facă negoţ cu ţările noastre, îndeosebi cu Moldova, venind şi încheiând afaceri prin oraşe şi prin sate, ocolind deobiceiu târgurile şi aţinând calea negustorilor şi a ţăranilor. Astfel, la bâlciul din Liov, mergeau, în 1557, pe lângă câte un Român, Armeni din Suceava şi din Botoşani, ducând cu dânşii piei crude de

---

1) Idem, Agitaţii evreeşti. 2) Idem, Istoria Evreilor. 3) D. Z. Furnică. Industria şi desvoltarea ei în Ţările româneşti, p. 107. 4) Ibid., 107—108. 5) N. Iorga — Note istorice privitoare la Evrei şi Hâşdeu — Archiva istorică, I, pp. 172—4. 6) Studii şi Documente XXIII, p. 397, No. CCXCVI, p. 398 şi Arch. ist I, pp. 173—4 şi N. Iorga — Ist. Comerţului I, 190—91.

cerbi şi de boi, postavuri croite şi vin moldovenesc, pe cari le opreau în cale Evreii poloni precupeţi [1]).

Şi pe Evreii turceşti îi găsim în continue legături cu cei din Polonia, cei mai mulţi din ei venind din Constantinopol la Galaţi, la Reni, la Chilia, la Iaşi, la Hotin şi, de acolo, la Liov, întrebuinţând până la Ţarigrad cărăuşi români, cu îndatorirea de a duce şi altă marfă la întoarcere şi de a se opri puţin pentru ziua de Sâmbătă [2]). Avem, astfel, pe Haim Kohen, constantinopolitan, în 1570—71, care face negoţ dela Hamburg la Chilia [3]), pe Avram Mosso, asociatul său [4]), pe Nachman Tor, pe David, pe Iacob Felenchino, pe Avram Gambai şi pe o sumă alţii [5]) — până la sfârşitul veacului.

Ba, alteori, Evrei, ca cei din Olesko, făceau negoţ de vite şi dădeau pentru boi zapise iscălite de o familie întreagă, fără a se simţi, însă, datori de a-şi cunoaşte semnătura [6]). Pe vremea lui Mircea Ciobanul, fiul lui Mihnea cel Rău, Domnul Munteniei, se pomeneşte şi de un negustor evreu ambulant — după mărturii din 1553 [7]).

Pe Evreii turceşti îi găsim ca negustori, pe la al patrulea sfert al veacului al XVI-lea, alături de negustori turci, musulmani şi alături de acei ieniceri, creditori domneşti, de cari Bucureştii erau plini şi pe cari — pe toţi la un loc — Mihai Viteazul i-a făcut să piară sub ruinele caselor dărâmate de tunuri ale Vistierului Dan, „care era cea mai de frunte casă din Bucureşti" [8]). Dar Evreii străini nu contenesc a veni în Capitala Moldovei. Un scriitor Botero îi pomeneşte în această rânduială şi anume: găseşte Armeni, Evrei, Saşi, Unguri şi Raguzani, pe la 1590 [9]). Ei sunt trecători, însă, şi nu-i găsim nici printre marii vameşi, cari erau şi marii negustori ai Moldovei, funcţiuni ce le îndeplineau şi alte neamuri, ca Cretani, Greci, Raguzani şi Levantini [10]).

Orice s'ar zice, Evreii erau foarte puţini în acest secol al XVI-lea, ceeace face pe anumiţi cercetători nici să nu-i observe. Astfel, G. Reicherstorffer, ambasador austriac la Curtea lui Petru Rareş, vizitând Moldova, pomeneşte de Ruşi, Ruteni, Poloni, Sârbi, Armeni, Bulgari, Tătari şi Saşi, dar nu menţionează nimica despre Evrei [11]). Deasemenea, Matei Strykowski, cronicar polon, cutreerând, între anii 1572—75, Ţările Româneşti, exclamă cu emfază în versuri: „Acolo, muntean, sârb, grec, italian, lume amestecată [12]). Pe Evrei nu-i pomeneşte. In Ardeal,

1) N. Iorga, o. c. pp. 184—5 şi St. şi Doc. pp. 341—2, No. CLV, V ş 344, Nr. CLXI. 2) Ibid., p. 205 şi St. şi Doc. XXII, pe 352 şi urm. şi 351 Nr. CLXXVI, p. 384, No. CCXLIX. 3) Ibid. şi Chilia şi C. Albă, pp. 295—6. 4) Ibid. dela nota 4. 5) St. şi Doc. p. 356, 358, 359—60, 393, 394 şi urm., 396, 398, 456 şi tabla de acolo: Evrei. 6) N. Iorga, Ist. Com. I, 185 şi St. şi Doc. XXIII, p. 354, Nr. CLXXXV. 7) Idem, Istoria Evreilor. 8) Hurmuzaki, XI — p. 191 şi Ionescu-Gion, Ist. Bucureştilor, p. 718—20; Archivele Statului — Condica Bucovăţului, 197. 9) N. Iorga, Istoria Evreilor. 10) Ibid. 11) Ibid. 12) Kronika polska, Warsjawa, 1546. Vezi J. Brociner, o. c. p. 152.

ei se constitue în prima comunitate evreiască la Alba-Iulia, în 1591 — după E. Matyas.

Aşa dară, încheie istoricul N. Iorga, am ajuns la 1600, fără a găsi menţiunea unui element evreesc aşezat în părţile noastre" [1]).

In ce priveşte Ardealul, avem, în legile ţării, întâia ştire despre Evrei, care fixează, la anul 1526, în art. 4 din lege, prin care Ioan Szapolja îi isgoneşte din sate şi din oraşe. Dar peste 50 de ani, art. XXII din 1578, constată că ei s'au întors din târguri şi că sunt chiar mulţi cei întorşi. De aceea, conform principiului vechiu că Evreii pot să locuiască numai unde se aflǎ episcopie catolică, ei sunt localizaţi, în 1591, la Alba Iulia. Dar desvoltarea lor în această cetate nu pare a fi serioasă, deoarece, relativ la acest ghetto, 200 ani mai târziu, se constată lapidar: „câteva familii întreţin o sinagogă săracă în Alba-Iulia" [2]). Dar ei, după un obiceiu nedesminţit, trecuseră şi aiurea. Generalul Basta, în 1600, îi găsise şi la Cluj, unde îi tăie şi îi arse (13 Septembrie, 1600 [3]).

b) **Alţi factori activând pe scena economică.**

Ca şi în sec. XV, şi de data aceasta, în fruntea negoţului cu străinătatea, găsim pe Domni cari exercitau anumite monopoluri — ca pe Alex. Lăpuşneanu care trimitea în Ardeal porci îngrăşaţi ajunşi moneda lui curentă faţă de aceşti vecini şi aducea, tot de aici, oameni cari să-i instaleze ferăstrae; el mai era în relaţii şi cu ducele Prusiei şi cu Veneţia; ca pe Petru Rareş cu boi moldoveneşti la bâlciul din Iaroslav e c. După domni, veneau boierii, mari şi mici, precum şi negustorii români. In comerţul mărunt, se alăturau la aceştia bisericile şi mănăstirile şi negustorii din târguri în majoritate români — încurajaţi de domni prin acordarea de privilegii şi întemeierea de târguri, prin îngrijirea şi paza drumurilor, precum şi prin o dreaptă îngrijire a justiţiei. Toate acestea asigurau Principatelor câştiguri mari şi prestigiu, precum şi atâtea opere de artă prin mănăstiri.

In această perioadă, pătrund mulţi străini — cu deosebire, Grecii cari iau locul naţionalilor în comerţul cu Orientul. Ei vin din insulele Archipelagului, din Macedonia şi Epir — mulţi din ei identificaţi ca Aromâni — sau din Constantinopol, în frunte cu Mihai Cantacuzino-Şeitanoglù. Mijlocitori în comerţul Moldovei cu Răsăritul, ei se asociază cu Românii în comerţul cu Ardealul, încât Sibienii se plâng încă din 1545, dar Grecii

1) N. Iorga o. c. 2) Bogdan-Duică, Românii şi Ovreii — apus Ueber de National charakter der in Siebenburgen Befindlichen Nationen, Wien, 1792, p. 99. 3) L. A. Gebhardi — Geschichte des Reichs Hungarn, Leipzig, 1778, vol. IV, p. 361 — ap. ibid. pag. 105.

nu se sperie, fiindcă vin ca supuşii ai Marelui Sultan. Toţi Domnii se servesc de ei în comerţul cu străinătatea, arendându-le şi vămile, ca Petru Rareş, Petre Schiopul, Aron, Răsvan, Iancu, etc.

Spre finele secolului, Iaşii aveau numai negustori greci şi mulţi erau chiar în Siret, la Reni şi Tomorova, la Galaţi — până acum, un biet sat de pescari. In Moldova, veneau Armeni — pe lângă cei băştinaşi — din Turcia si din Caffa; erau şi Albanezi sau Arvaniţi, veniţi din Scutari, pentru negoţ de oi şi negustori turci destui, din toate părţile imperiului — pe cont propriu sau ca „negustori împărăteşti" — din Caffa, C.-Albă, Silistra, Rusciuc, Brusa şi din alte părţi a'e Anatoliei; erau şi ragusani şi veneţieni şi englezi — aceştia bucurându-se de privilegii acordate în 1588 de Petre Schiopul. In Bucureşti, funcţionau negustori români, franciscani, italieni, ragusani, greci — aceştia veneau cu domnii, în a doua jumătate a secolului, ca Greci „politici" şi pentru negoţul cu Ardealul şi ţările vecine — şi armeni, de mult aşezaţi prin diferite alte oraşe, ca Târgovişte şi Râmnic. Negustorii români erau foarte bogaţi în acest secol. Centrele comerciale ale capitalei erau: Târgul din Năuntru, Târgul de sus — Lipscanii, Târgul de Afară, dela biserica Sfinţilor înainte şi Târgul Cucului, acolo unde avea să se zidească, în sec. XVII, Sf.-Gheorghe Nou. In Muntenia şi Oltenia, activau ca negustori mari demnitari, ca Banul Mihalcea — agent de negoţ al lui Mihai Viteazul — Visterii Iane Grecul şi Nica, etc. Negustorii ragusani se găseau şi la Târgovişte şi Timişoara. In Bucureşti, şi în alte centre, erau mulţi negustori turci cari aveau legături cu Braşovul şi erau împrumutători ai domnilor şi ai lui Mihai Viteazul care le-a dat foc şi lor şi cămătarilor greci şi evrei. Intre 1529—30, numărul negustorilor români cu Braşovul creşte mereu.

In Ardeal, negoţul mare îl duceau Românii în legătură cu Grecii. In 1500, mărfurile sibiene de desfăceau în proporţie de 99.20 % de negustorii români, de 0,39 % de Unguri şi de 0,41 % de Saşi. In sec. 15—18, mai toate numele în comerţul de import-export erau româneşti.

Marea bogăţie a ţării erau vitele, ceara şi peştele cari se exportau la Veneţia. Giulio Mancinelli în „La vitar del padre" spunea că „morunul de Dunăre e mare cât omul şi că într'însul se găseşte câte un butoiu de icre".

Prin ţările noastre, erau medici ambulanţi — circulatores: Evrei, Arabi şi Italieni, cari umblau cu pietre tămăduitoare. Sinan Paşa îşi avea medicul evreu.

Evreii — precum am văzut — joacă un rol cu totul neînsemnat în comerţul nostru. Şi, totuşi, chiar dela această primă a lor apariţie, măcar ca trecători, stârnesc nemulţumiri, indignare şi chiar măsuri represive din partea unui domn atât de înţelept ca Petre Schiopul contra

cămătarilor din Muntenia, precum şi împotriva matrapazlâcurilor evreeşti din Moldova.

Este interesant de a reda, aci, parte din textul hrisoavelor.

Petre Schiopul hotăra in 1568, în Muntenia : „Evreii vin în ţară de împrumută sătenilor cu dobânzi mari, ce nu pot plăti. Contra datornicilor cer sprijinul Cârmuirii. Săracii sunt siliţi a împrumuta dela ei. Aşa s'a săvârşit ruina populaţiunii sărace dela ţară. Evreii se deosebesc esenţial de ceilalţi locuitori pentru că ieau prin camătă sângele raialelor şi, unde merg, fac mii de supărări sub cuvânt de bani".

Acelaş domn justifică astfel către negustorii din Lemberg hotărârea luată, în 1579, într'un consiliu de boieri de ţară şi „toţi negustori moldoveni" : „Alungarea Evreilor din ţara noastră (din Moldova) nu e din bun plac, ci pentru că desnădăjduesc pe negustorii noştri, cari-şi pierd vremea aşteptând la hotar pe cumpărătorii de vite, pe când Evreii, trecând pe alăturea şi aducând la noi postavuri leşeşti, după ce le desfac, îşi cumpără şi scot vite din lăuntrul ţării să ruineze pe negustorii noştri, nu putem îngădui".

Bibliografie : D. Cantemir — Historia Moldoviae ; N. Iorga — Istoria comerţului ; Contribuţii la istoria Munteniei ; Studii şi documente ; Analele Acad. Române XVIII ; Acte şi documente din trecutul farmaciei ; Hurmuzache — Documente ; D. Z. Furnică — opere citate ; Ionescu-Gion op. cit. ; Hajdeu — Archiva istorică a României, t. I ; Prof. I. Lupaş — „Problema oreşelor din Transilvania" în Univ. din 23 Ian. 1935 ; A. Hâciu — op. citată ; Foaia Soc. „Românismul" — Document din 1506 dat de fraţii Craioveşti Măn. Bistriţa ; V. A. Urechiă — o. c. III ; Papiu Ilarian — Tesaur, I ; etc.

CAP. IV.

PERIOADA PRIMELOR AŞEZĂRI DE EVREI LEŞEŞTI ŞI RUŞI CA ORÂNDARI ŞI ARENDAŞI
(Sec. XVII până la Fanarioţi).

Fizionomia politico-economică a Principatelor începe să se schimbe, condiţiunile de viaţă cu Turcii înrăutăţindu-se prin instituirea capitulaţiunilor. Situaţia ţării este cu totul alta, atât înăuntru cât şi în afară. Negustorii streini — saşi, germani şi italieni — încep să-şi rărească vizitele şi, în locul lor, apar negustori greci în număr tot mai mare, sprijiniţi pe de o parte de domni ca fiind marii împrumutători sau sprijinitori pe lângă Poartă şi, deci, îi avantajau în comerţ şi în exploatarea bogăţiilor şi, pe de altă parte, erau sprijiniţi de Poartă fiind însărcinaţi cu strângerea dărilor şi aducerea la Constantinopol a produselor ţării cumpărate arbitrar sau rechiziţionate pentru trebuinţele armatei, ale capitalei sau raialelor dela Dunăre şi Nistru [1]).

Această perioadă se caracterizează prin aşezări statornice, deşi sporadice, de Evrei, venind din Polonia şi din Rusia, alungaţi de grozavele torture la cari îi supuneau Cazacii zaporojani cari sufereau ca ţărani din partea jidovilor arendaşi; apar primii ovrei orândari — cârciumari de sate, precum şi arendaşii de angarii şi de bunuri boiereşti, furnizori ai Statului şi apare prima proprietate jidovească; Evreii spanioli ca şi Grecii, suferă de pe urma nouilor aşezări turceşti şi a dispariţiei comerţului levantin, dar intră, de acum înainte, în sfera comerţului turcesc; apar Turcii negustori, odăiaşi şi cămătari, precum şi Evreii meşteri neîntrecuţi în acest din urmă meşteşug ce îl vor desvolta în paguba tuturor claselor sociale; în plus, ca speculatori ai odoarelor furate dela bise-

---

1) Vezi D. Cantemir „Chronica Moldaviae"

rici şi ai produselor ţărăneşti — adică matrapazi —, ca evrei, „subdiţi" — supuşi ai Domnului şi ca medici ai acestuia ; în Ardeal, apar Evreii ambulanţi, atât de păgubitori locuitorilor ţării ; apar primele hrisoave emise de domni în favoarea lor ; capitalele amânduror Principatelor încep a fi invadate de ei ; etc. Totodată, comerţul naţional, trece, de acum, şi în alte mâini, şi, totuşi, elementul băştinaş joacă încă un rol îndeajuns de important.

Incă o caracteristică. Ţările noastre erau bogate peste măsură. Negoţul lor era deschis tuturor naţiunilor. Această libertate este consfinţită şi de tratatul încheiat între Vasile Lupu şi Sultanul Mahomed, in 1634. Dar, tot în acelaş tratat, este o clauză preferenţială : Turcia işi rezerva întâietate pentru cumpărarea productelor din ţară, ceeace, în curând, va deveni un drept exclusiv de a le cumpăra, prin abuz, după preţuri fixe „fiat" şi, în felul acesta, ţările româneşti intrau în categoria de „cheler" — adică grânar pentru trebuinţele capitalei otomane, ale armatelor şi raialelor de pe malul stâng al Dunării. Această situaţie nenorocită se va accentua, în paguba producătorilor noştri, prin diferite hatişerifuri şi firmane şi va dura până la tratatul dela Adrianopol, ceeace va aduce pe capul ţărilor noastre acele bande de gealepi, capanlâi, saegii, sureccii, etc. de origină turcă, curdă, greacă şi alta — care de care mai cruzi şi mai barbari.

a) **Ocupaţiunile Evreilor**.

Neamul cel nou — scrie N. Iorga — a început a pătrunde, însă negoţul nu este ocupaţia lui de căpetenie, ci aceşti „Evrei ce locuesc prin aceste părţi au inventat şi înoit, după spusa unui călător italian, cum fac pretutindenea, nesfârşite angarii, ai căror arendaşi făcându-se, se servesc de ele pentru a suge sângele bieţilor supuşi, ajutaţi de autoritatea Domnului ; sunt în cea mai mare parte din Polonia şi întrebuinţează cele mai hrăpăreţe meşteşuguri pentru a opera, în folosul lor, pe oricine e silit a li trece prin mâini" [1]).

Imigrări au loc, în acest secol, şi din Rusia. Turburările din Polonia, provocate de nobilii poloni cari arendau la asemenea „arendaşi" dreptul de a vinde horilcă — rachiu şi de a face camătă în dauna ţăranilor ruteni [2]), aceste grave turburări aduc masse de Evrei în Moldova. Dar după patru ani abia, în 1653, aceiaşi Cazaci cari porniseră în Polonia şi Ucraina răscoala contra nobililor şi orândarilor-cărciumari de horilcă, întâlnesc din nou vechile cunoştinţe la Iaşi, cu prilejul nunţii lui

1) Hurmuzaki XI, p. 434 — ap. N. Iorga Ist. Com. I, 276. 2) Ibid., ibid.

Timuş Hmilniţchi cu Ruxandra, fiica lui Vasile Lupu şi încep a-i fugări o zi întreagă [1]).

Incă dela începutul secolului, Ştefan Tomşa deschide larg toate drumurile vechi : Cernăuţi, Hotin şi Suceava, la negustorii poloni ruteni, armeni şi evrei de supuşenie polonă [2]). Prin 1673, se strecoară la Bistriţa numai Evrei şi, din actele vremii, se vede pârile şi gâlcevile lor [3]). La bâlciul Sf. Ilie din C.-Lung, veneau Armeni, Nemţi, Păpistaşi, Evrei şi chiar Turci [4]), Sârbi, Arbănaşi şi Greci [5]).

Odată cu Grecii privilegiaţi de domni şi de Poartă, veneau şi Evrei spanioli, ca supuşi şi protejaţi ai Sultanului [6]) şi, alături de Turcii cămătari şi negustori de miere şi „odăiaşi", (cari arendau un loc şi îl făceau odaie unde îngrăşau vitele cumpărate) [7]), veneau şi imprumutători şi cămătari evrei al căror rol în manipularea creditului pare a fi fost destul de important. Un Evreu din Iaşi avea ca debitori pe Jezuiţi, în 1679 [8]).

Cronicarul Neculce vorbeşte de o sinagogă ovreiască în 1678 la Iaşi şi de cimitirul evreesc din margine, de „mormintele jidovilor" [9]).

Din nevoia de a avea carne „coşer", exista la Iaşi, încă de prin 1683, o întreagă breaslă de mesercii, (măcelari) având în frunte pe unul Ursul Boghirlan [10]).

Invăţatul Domn Dimitrie Cantemir pomeneşte şi el de Evrei, la urma celorlalţi, dar înaintea Ţiganilor şi că li se îngăduia să-şi facă sinagoge oriunde, dar de lemn, nu de piatră, după vechea datină şi că ei — aceşti Evrei — nu se îndeletniceau cu meşteşugurile, ci numai cu negoţul şi cu cărciumăritul, etc. [11]). Se pomeneşte de un negustor evreu, care, pela 1700, cumpără miere dela boierii Moldovei [12]). In sec. XVIII, împrumută cu bani pe săteni şi, după sistemul din sec. XVI la Munteni, îi prăpădesc cu dobânzile [13]). Pe drum, piereau adesea de Cazaci şi de hoţi, ca în pădurile Drăcşanilor şi ale Herţei [14]).

In Muntenia, înainte de Matei Basarab, nu-i găsim nici ca orândari, nici ca vânzători de vin, şi nici ca împrumutători de bani, finanţele ţărilor fiind bine întreţinute. Erau prea puţini, se vede, încât un călător pomeneşte, în Bucureşti, de Turci şi de Armeni, dar nu şi de Evrei [15]). De abea sub Brâncoveanu îşi fac apariţia, dar ei sunt priviţi

---

1) Ibid. : după Acte şi fragmente, I, p. 211 şi Hurmuz. (=H.) Supl. II. 3 şi urm. 2) Doamna lui Ieremia Vv. în An. Acad. Rom., p. 1048 şi urm, Apendice, p. 1073. 3) Hurm. XV, p. 1351, no. 2476. 4) N. Iorga, St. şi Doc., p. 341. 5) Ibid., ibid., V. 353. 6) Uricariul, XVII, p. 29—30, 144. 7) St. şi Doc., V, p. 341—348. 8) N. Iorga, Note privitoare la istoria Evreilor în ţările noastre. 9) Letopisetul Ţării Moldovei. 10) Idem, Negoţul in trecutul românesc, vol. III, p. 177. 11) D. Cantemir, Descriptio Moldaviae, cap. XVI, p. 120. 12) N. Iorga, Istoria Evreilor. 13) Ibid., ibid. 14) Ibid., ibid. 15) Ibid. şi Pavel Strasburg, trimis al lui Gustav al Suediei la Ţarigrad şi care a vizitat Târgul din Năuntru al Bucureştilor, în Martie, 1632.

ca străini, ca şi Turcii şi Armenii, ca şi Grecii şi Arbănaşii, etc. Şi veneau din Turcia, ca şi Armenii, şi plăteau aceleaşi dări ca şi ceilalţi străini [1]). Domnul Brâncoveanu pomeneşte, într'o scrisoare, din 1700, ca neguţători, alături de Braşoveni, Armeni, Chiprovicieni şi pe „Jidovi'' cari toţi „făr'de dajde nu pot fi'' [2]) — adică tot aşa de streini ca şi ceilalţi.

Cămătarii evrei erau în relaţiuni cu domnii, boierii şi negustorii noştri. Numărăm printre aceştia — socotiţi ca mari bancheri cari le înlesneau afacerile — pe David Jidovul, Juda Musabac Jidovul şi Mentesi Avram Jidovul, cu sediul la Constantinopol şi Adrianopol (Odriiu), la cari se adaugă signorul Boney francezul din Adrianopol, Chiriţă Adronache, Chiriţă Panaiot, Gheorghe Medini şi Dobre Veneticul. Mai erau şi alţii proaspăt veniţi din Turcia. Ei împrumutau pe însuşi Brâncoveanu, când avea nevoie de bani, dându-le în schimb îngăduinţa de a se aşeza în ţară. De pe atunci, domnii, boierii şi negustorii români începuseră să plătească jidovilor dobânzi cari atingeau 24%, 26% şi 48% [3]). Ba, pela 1700, o Evreică se ocupa cu camăta şi se aşeza la Bucureşti [4]).

In această perioadă, îi găsim şi ca furnizori ai ţării. Brâncoveanu avea, în 1699, pe Jidovul Silitrarul care îi furniza iarba de puşcă pentru nevoile armatei [5]). Jidovii se ocupau, încă din această perioadă, şi cu negoţul de odoare bisericeşti furate de egumenii greci şi pe cari le transformau în aur şi argint. [6]).

Cel mai de seamă târg al Bucureştilor era „Târgul din Năuntru'' care se crede a fi fost cel mai vechiu târg din capitala Munteniei, târg care se ţinea pe un maidan mare la spatele Lipscanilor şi str. Bărăţiei, adică fosta Piaţa Romei — Sf. Gheorghe, cum o numeşte Ionescu-Gion. De aici, îşi luau drumul toate celelalte străzi comerciale cunoscute de azi. Proprietarii de căpetenie ai acestor mahalale erau mânăstirile şi bisericile, ai căror egumeni ştiau bine unde să aibă locuri şi prăvălii cari să aducă bani mulţi şi, deci, prin danii, schimbări, vânzări şi cumpărări, se îndesau toţi în Târgul din Năuntru [7]). Pela finele sec. XVI şi inceputul sec. XVII, Pavel Strasburg, trimis al lui Gustav Adolf al Suediei la Ţarigrad, care vizitează, în Martie 1632, acest târg — sufletul oraşului, unde se strângea întreaga viaţă negustorească a „minunatului şi de Dumnezeu păzit oraş al Domniei mele Bucureşti'', mărturiseşte că „piaţa oraşului era plină de mărfuri de preţ pe care negustorii italieni, greci, armeni şi turci le scoseseră spre vânzare'' [8]).

---

1) N. Iorga, Ist. Evreilor. 2) St. şi Doc., X, p. 400, no. 4. 3) Ionescu-Gion, o. c., 452 — apud Semile Brâncoveneşti, passim. 4) Iorga, Istoria Evreilor. 5) „Tragedia Sfintei noastre biserici'', de D. Dumbravă în „Porunca Vremii''din 9.9.1937. 6) Ibid., ibid. 7) O pagină din trecutul Bucureştilor. — Tg. din Năuntru de D. Caselli, în Univ. din 21.10.1937. 8) Ibid., ibid.

Erau şi Evrei, dar călătorul nu-i observă, fiindcă aceştia se ocupă cu furnituri şi cu camătă, dar nu şi cu negoţul deschis. Prin neguţători italieni, se cade a se înţelege Ragusanii, supuşi ai Veneţiei, cari făceau întins negoţ cu Bucureştii, ducând mărfurile de aici la schelele de pe Dunăre, de unde le porneau la ei sau aiurea [1]).

In perioada de lungă domnie a marilor domni, prin care se înţelege epoca domnilor Matei Basarab şi Vasile Lupu, lipsesc până şi Evreii împrumutători ai domniei, cum am mai spus-o, precum şi Evreii mijlocitori între provinciile turceşti şi Galiţia polonă, precum au dispărut şi Turcii şi Grecii, lăsând această ramură de câştig în mâna părţilor direct interesate — Polonii şi Românii [2]). Ba, nici un Evreu nu se găseşte nici în comerţul de vite — contrabanda cu acestea era o predilecţie a lor — şi nici în acela de produse ce-l făceau dincolo de Nistru, în Ucraina Căzăcească, încredinţată de Turci, în 1681, administraţiei lui Duca Vodă, care făcea negoţ cu Greci, Români şi Ruşi [3]).

Şi alţi scriitori şi călători — ca Paul de Alep, ca Strijkovski, Bielski şi italianul Bandini, etc. nu semnalează existenţa Evreilor în Ţările Româneşti, în acest secol [4]).

In Ardeal, se bucură de favorurile principilor. In 1623, li se dă voie să colinde neturburaţi oraşele, dar nu şi să se aşeze în ele, dându-se prin aceasta Gabriel Bethlen ca ocrotitor negoţului ambulant. Dar Evreii nu se lăsau de vechile lor deprinderi, ci ieşeau, câte 2—3 mile departe de oraşe, înaintea negustorilor turci şi sârbi dela cari cumpărau mărfurile lor eftin, ca să le vânză apoi scump. Ceeace determină, în 1648, pe principele Fr. Rakoczi să le interzică acest negoţ de mijlocitori păgubitori pentru locuitorii ţării [5]). Prinţul Mihail Apaffi merse mai departe ca Gabriel Bethlen, vânzându-le un aşa zis „protectoral" pe 7 ani, pe care li-l vându în 20.2.1673, în 4 Iulie 1680 şi încăodată, potenţial cu care aveau să se prezinte, în 1837—38, la dieta din Sibiu, ca să protesteze împotriva unor sporiri de biruri [6]).

b) Poziţii câştigate de Evrei.

Cu privire la poziţiile câştigate de Evrei în această perioadă, se semnalează, pentru prima dată, aceste fapte de mare însemnătate pentru viitorul vieţii juridico-economice româneşti.

Anume : apare cel dintâiu orândar evreu — cârciumar de horilcă pe moşia lui Iordache Cantacuzino Vistierul dela Propicani, pe Jijia,

1) O pagină din trecutul Bucureştilor. — Tg. din Năuntru de D. Caselli, în Univ. din 21.10.1937. 2) N. Iorga, „Istoria Evreilor". 3) Ibid., ibid. 4) Vezi şi art. „Pe urmele Jude(i) în ţările noastre", III, de J. G. Dimitriu, în Por. Vremii, 11.9.1937. 5) Bogdan-Duică „Românii şi Ovreii", p. 105. 6) Ibid., 105—106.

pe nume Moscu Jidovul, aşezat pe vremea lui Gheorghe Ştefan al Moldovei (1654—58), pentru a face aceiaşi meserie care, pentru moment, nu înseamnă nimic comercial decât prin faptul că orândarul avea şi dreptul de a „vâna" heleşteul, vânzând peştele la Iaşi [1]). Primul cârciumar evreu la Iaşi apare la 1663, dată la care cârciumele erau deţinute de Armeni [2]).

Alt fapt are loc la 1670, când un Evreu pe nume Lazăr făcuse „casă şi pivniţă" în Stoeşti, unde se alcătuise târgul Focşanilor [3]) şi deşi i se intentase procesul contra cumpărăturii, el rămâne, totuşi, recunoscut „moşian şi stăpânitor locului aceluea" [4]). Tot astfel, un Evreu Cerbul vinde lui Ion Paladi Berleştii Cernăuţilor, care îl vinde, şi el, la rândul lui, în 1710, altuia [5]).

Incă un fapt nou. Evreii, în 1711, se socot şi ei „subdiţi" — supuşi ai Domnului, cari plăteau însă o dajdie anuală mai grea decât cea obişnuită — gravius ordinario —, pe când Armenii, şi ei „subdiţi", răspundeau aceiaşi sumă ca şi Moldovenii [6]).

c) **Alţi agenţi ai comerţului şi industriei.**

Se poate afirma că, în această perioadă, Grecii stau în fruntea negoţului — fie ca însărcinaţi de Poartă cu strângerea şi aducerea la Constantinopol a produselor ţării cumpărate cu preţuri arbitrare sau rechiziţionate pentru nevoile armatei, capitalei sau cetăţilor de peste Dunăre şi Nistru — raiale, ori ca sprijiniţi de Domni, servindu-le ca creditori sau ca factori influenţi pe lângă Poartă. Alţi Greci veneau din Constantinopol sau Adrianopol, din Turcia ca şi din Epir — de data aceasta, ca oameni de afaceri, capitalişti, împrumutători, cămătari, aşezându-se la oraşe. Şi Turcii cresc în număr şi îndrăzneală, în aşa măsură că Domnii vor fi nevoiţi mai târziu să ia măsuri severe de alungare a lor. Işi au şi ei casele la Constantinopol şi Adrianopol şi — mai mult ca Grecii, — vor fi în legături strânse cu Visteria şi Cămara, cari apelau la ei foarte des. Ei încep a căpăta importanţă — ca cămătari şi negustori de miere, prin a doua jumătate a secolului, sau ca „odăiaşi".

Negoţul mărunt în Moldova îl făceau târgoveţi români în oraşe şi târguri, în unire cu ceva Armeni şi Greci, iar în oraşele Munteniei, ca Târgovişte, Câmpulung, Piteşti, Craiova, cu ceva Bulgari şi Chiproviceni.

Iaşii, cu mari bogăţii şi împodobit cu cele mai frumoase biserici, număra Unguri, Ragusani, Italieni şi Levantini, iar după mutarea capi-

1) St. şi Doc., II, p. 32. no. 150—153 şi Istoria Evreilor. 2) Vezi şi art. „Pe urmele Judei în ţările noastre", III, de J. G. Dimitriu, în Porunca Vremii, 11.9.1937. 3) V. A. Urechiă, Ist. Rom., V, p. 234 şi urm. no. 87. 4) N. Iorga, Ist. Com. II, p. 39. 5) Doc. Calimachi, II, p. 173 no. 1. 6) Descriptio Moldaviae de D. Cantemir, cap. XVI, p. 120.

talei aci, veniseră în mare număr meşterii trebuitori pentru curte şi boieri, precum şi doctori şi spiţeri, între 1670—85. Negustorii români erau fruntaşi şi se bucurau de privilegii, chiar în Rusia — ca acela dat de Ţarul Alexe prin diploma din 29 Iunie, 1650.

Galaţii — cu 5000 case faţă de Iaşi cu 800 de lemn — înfloreşte sub Movileşti şi numără 15000 oameni — cu ceva Armeni şi Greci, Raguzani şi foarte puţini Unguri şi Levantini. Făcea mare negoţ de peşte cu Polonia şi avea braţele deschise pentru corăbiile M. Negre, ale Egiptului şi Barcelonei, pentru grâne, lemne, salitră, miere, ceară, unt. Boieri de toate categoriile făceau comerţ important printre aceştia boierul Brâncoveanu, în relaţii strânse cu Istambulul şi maharajah al bogăţiei româneşti. Mănăstirile şi bisericile — cu mahalale de prăvălii şi case — îşi făceau negoţul lor.

Bucureştii, cu bogăţii legendare şi negoţ bogat, număra un şir lung de negustori români cu mare vază, la cari se adăoga ceva aşa zişi Greci — în realitate Aromâni, ca membri din familia Pepano. Aici, boierii mari îşi aveau, ca şi la Iaşi şi ca şi bisericile — prăvăliile ce găzduiau pe negustori. Negoţul de ceară cu Veneţia devenea din ce în ce mai important. Activau mulţi Aromâni, iar comisionari erau Ragusanii, cari erau şi mercenari. Prin vămile dela Olteniţa, Giurgiu, Cetatea de Floci, Dii, Bistreţ, Ciocăneşti, Cerneţi, Lichereşti, se făcea comerţ important. Paul Strassburgh, ambasadorul Suediei, vizitându-l, spunea că prăvăliile îi erau pline de mărfuri preţioase şi că erau negustori turci, poloni, braşoveni şi sârbi.

Negustorii braşoveni — privilegiaţi de hrisoavele lui Radu Vodă, al lui Şerban Basarab Cantacuzino şi al lui Brâncoveanu — de-abia în acest secol se aşează la noi şi „se hrăneau cu negoţ braşovenesc".

Comerţul din cele două mari cetăţi — Braşov şi Sibiu — îl exercită dela 1636, companiile greceşti, iar în altele, cele greceşti şi armeneşti. Italianul Spontoni spunea că nici o cetate nu putea să stea împotriva din punct de vedere negustoresc ca Braşovul, prin minunata sa îmbelşugare a tuturor lucrărilor trebuincioase vieţii, prin marele trafic negutătoresc, pentru care dau mână de ajutor nu numai Moldovenii, Valahii şi Săcuii, dar şi Bulgarii, Armenii şi Grecii — prin aceşti „Greci" va trebui să înţelegem mai ales o bună parte din Aromâni — tot atât de privilegiaţi de ambii împăraţi — german şi turcesc.

In Bucovina, toate marile centre: C-lung, Storojineţ, Cernăuţi, Rădăuţi, Suceava, Siret, etc., etc., sunt româneşti. Tot cartierul evreesc de astăzi unde se găseau toate bisericile ortodoxe era „Şeliştea moldovenească", iar proprietatea urbană, încă târziu, prin 1787, era în majoritate zdrobitoare românească.

Matei Basarab întemeiază o fabrică de sticlă la Târgovişte şi o moară de hârtie — după modelul celor din Ardeal.

Pârgarii — bürgerii, ei înşişi negustori, conduc satele-târguri şi regulamentau şi legăturile cu domnii. Precum meşteşugarii se organizaseră prin sec. XVI în bresle şi frăţii, asemănătoare corporaţiilor din Apus tot astfel, în acest al XVII secol, negustorii fac acelaş lucru şi fiecare uliţă îşi are breasla sa. Ei erau clasificaţi în negustori domneşti, creştini găzduiţi în hanuri curate, iar Turcii în carvasara, pe câtă vreme negustorii băştinaşi sau aşezaţi îşi aveau dugheni la stradă şi ascunse, fără mărfuri expuse, numai stăpânul fiind expus.

Incă doi factori contribuiau la întărirea unei clase de negustori: parte din Români, în calitate de cărăuşi alăturaţi negustorilor greci şi armeni li învăţau meseria, iar mai târziu, în timpuri mai noui, avea loc o împrospătare a oraşelor cu forţe noui pornite dela sate spre centrele urbane.

In rezumat: în niciunul din oraşele şi târgurile Moldovei şi ale Munteniei — în afară de cele două capitale — nu se menţionează nimica deosebit despre nouii oaspeţi, Evreii, cari se ocupă cu cărciumăritul, camăta, contrabanda de vite şi nici un cuvânt despre vre-o industrie. In Ardeal, în afară de câteva mari oraşe, nici o veste despre Evrei. In Bucovina, toate centrele mari erau încă româneşti. Neamul evreesc încă nu apăruse decât în forme timide.

Bibliografie: N. Iorga — Ist. Comerţului; Studii şi Documente; Hurmuzache — Documente; A. Hâciu, Ionescu-Gion, D. Z. Furnică — op. citate; M. Eminescu — Scrieri politice şi sociale; Uricariul, XVII, XXV; D. Casselli, art. în Univ. 21 Oct. 1937: O pagină din trecutul Bucureştilor; Arhive — Mănăstirea Cotroceni; N. Iorga — Câteva ştiri despre comerţul nostru în veacurile XVII şi XVIII; Univ. din 6 Ian. 1935.

CAP. V.

EPOCA FANARIOTĂ PÂNĂ LA STABILIREA CONSULATELOR (1782)

a) Caracteristici şi factorii cari favorizau invazia.

Această perioadă se caracterizează prin evenimente de natură să imprime pentru multă vreme soarta ţărilor româneşti, fiindcă ele se plămădesc într'un tempo rapid şi în împrejurări când scaunele voevodale se vând la mezat, cui da mai mult. Anume:

1. Apar Evreii polonezi şi galiţieni — şi ceva de treabă, dar majoritatea vagabonzi şi cerşetori, cari începuseră, de mult, lupta împotriva Evreilor spanioli „Frânci“: 2. Boieri, mitropolii şi mânăstiri vând totul nouilor oaspeţi: prăvălii, vaduri, poduri, heleşteie, căşării, oranzi, moşii în arendă, etc. şi, astfel, pătrund în târguşoare şi prin sate; 3. Cămătăria, de nimenea zăgăzuită, merge fatal spre distrugerea satelor şi ruina boierilor şi domnilor; 4. Evreii încep să fabrice horilca — rachiul din spirt din ţară şi, ca atare, cârciumele se înmulţesc fără stavilă, ceeace face pe anumiţi domni să ia măsuri aspre contra acestor cavaleri ai industriei alcoolizării şi abrutizării satelor şi târgurilor; 5. Incep să apară meşteşugari evrei şi de toate neamurile şi nouii veniţi reuşesc să pătrundă în bresle şi sunt pe calea spargerii lor; 6. Agitaţii în Bucovina împotriva invaziei lor tot mai crescânde, aceiaşi situaţie fiind oarecum şi în Ardeal; 8. Oraşe curat româneşti încep să-şi piardă câteceva din fisionomia etnică şi tradiţională, iar parte din elementul autochton nu se poate afirma ca român în viaţa economică naţională şi, însfârşit, 9. Metodele de lucru în afacerile Evreilor sunt cu totul inedite ca moralitate.

Se impune, pentru o mai deplină înţelegere a situaţiei, să fixăm factorii cari favorizau invazia acestor noui oaspeţi, pe nume Evreii.

Un factor de frunte este prima împărţire a Poloniei în 1772, precum şi suprapopulaţia evreiască din această ţară, constituind un mediu fecund şi nesecat de emigranţi şi aceştia din cei mai săraci. Deasemenea, în Rusia, peste Nistru, aveau loc turburări şi se plămădeau evenimente zguduitoare cari priveau deaproape soarta Principatelor pentru secolele ce aveau să vină. Aceste evenimente îşi aveau primele răsunete în Ţările noastre, pe trupul cărora se desfăşurau marile şi interminabilele răsboaie între Ruşi şi Austriaci pe de o parte şi Turci, pe de altă parte [1]), aşa că, odată cu armatele cari luptau la noi, cari treceau peste Dunăre sau ocupau efectiv ţărişoarele noastre, veneau mulţimi evreeşti făcând negoţ cu ele şi cari, după terminarea lor, se întorceau cu amintiri ispititoare de tot ce văzuseră sau căutau să se aşeze, pe mai departe, în noua patrie pe care o găseau mai bogată, mai frumoasă, mai ospitalieră şi, mai cu deosebire, mai uşor de cucerit.

Printre aceşti factori, mai trebuesc enumăraţi : frontierele destul de întinse şi, în lipsă totală de organe cari să apere trecerea lor clandestină, prielnice strecurărilor nedorite, ceeace va fi o mare problemă şi pentru viitor ; nepăsarea cu care priveau această invazie lentă şi păgubitoare anumiţi domni fanarioţi, învinuire grea ce nu o putem aduce tuturora, după cum se obişnueşte în manualele didactice, fiindcă, după cum vom vedea la locul cuvenit, cei mai mulţi s'au dovedit buni şi sinceri apărători ai pământenilor şi, dacă strădaniile lor în această direcţie s'au dovedit neputincioase şi n'au dat rezultatele dorite, vina trebueşte atribuită mai de grabă vremurilor cari erau mai aspre ca stăpânirea lor robită influenţelor străine, slăbiciunii lor sau samavolniciei sultanilor şi provizoratului celor dintâi la scaunul domniei. Mai adăugăm : aviditatea de câştig a boierilor, mitropoliţilor şi înaltului cler, stăpâni pe sate şi pe mari întinderi de moşii, cari arendau totul în schimbul arenzii neaşteptat de mari ; nevoia de bani a clasei de sus, boieri şi domni, în viaţa cărora intrau şi necesităţi noui odată cu introducerea în civilizaţia apuseană, precum şi nevoia de bani a ţăranilor, etc.

b) Cu ce se ocupau Evreii.

Dacă elemente evreeşti nu abundă peste tot cuprinsul ţărilor româneşti şi, deci, nu se prezintă îngrijorător ca număr, este demn de relevat, totuşi, faptul că, în această perioadă, Evreii au toate privi-

1) Răsboiul ruso-turc din 1711, când armata turcă e sdrobită la Stănileşti pe Prut ; cel austro-turc din 1718, când, prin pacea dela Passarovitz, am pierdut Oltenia pentru 21 ani şi, în fine, răsboiul ruso-turc din 1768—1774, care se încheie cu pacea dela Kucink-Kainargi în 1774 şi căruia îi urmează instalarea consulatelor şi pierderea Bucovinei.

lejuirile şi tot timpul să facă recunoaşteri cât mai dese şi să întrevadă perspective din cele mai surâzătoare.

Suprapopulaţia evreiască din Polonia, am mai spus-o, constituia un mediu fecund de emigranţi şi aceştia sunt din cei mai săraci [1]). Elemente din această provenienţă poloneză şi galiţiană — şi nu Evrei turceşti „franci" de limbă spaniolă — apar, aşa dar, pentru prima dată în Moldova, prin jumătatea sec. XVIII, a căror invazie este datorită şi deselor turburări de peste Nistru şi ea se făcea tot mai simţită [2]).

Se întâlnesc Evrei polonezi cumpărând grâu dela boieri [3]) sau Evrei vagabonzi din Polonia cari se strecoară la satul Budile-Soroca şi nu plătesc nimica boierului (1741—2) sau Evrei din aceiaşi sorginte cari umblă după negoţ şi la Botoşani, sub Grigore Ghica Voevod [4]). Mai este vorba şi de alţi Evrei polonezi cari nu vor să plătească taxele datorate [5]). Incă de prin 1740, ei neguţătoresc vite, ca la Suceava şi Siret, negoţ ce îl făceau Armenii şi Turcii sau vând, ca la Bârlad, tot ce le trebue ţăranilor: tutun, bumbac de tors, fier, orez, frânghii, rahat, aramă, oale, sare [6]) sau se asociază — Evreii din Snyatin — cu Românii sau boierii pentru miere [7]). Ii găsim la Botoşani, Dorohoi şi Herţa după negoţ şi ucişi de Cazaci şi de tâlhari [8]).

O criminală lipsă de dragoste de ţară şi de neam vedem mai cu seamă la boierii stăpâni pe sate şi pe întinderi de moşii şi cari, dornici de câştiguri mari şi neaşteptate, arendau toate acestea Evreilor, şi numai acestora, cari ştiau să plătească bine şi ştiau anume de ce. Arendând satele şi moşiile boierilor, ei aveau în mâini toată viaţa economică a cuprinsului, precum şi toate puterile de producere a ţăranilor, prin băutură şi camătă, prin exploatarea brutăriei şi a măcelăriei, etc.

Să ilustrăm aceasta cu câteva exemple. Prin 1726, ei se aflau prin târguşoare, ca la Oniţcani, unde sunt acuzaţi de omucidere rituală, sub Mihail Racoviţă [9]). Alţi Evrei, din acelaş nesecat izvor al Poloniei, iau în arendă Răreanca din sat de mănăstirea Slatina, Berheştii sau pescuitul la Calafendeşti de pe moşia Marelui Logofăt (1741—2 [10]). Ei iau deasemenea în arendă heleştee [11]), căsării [12]), cumpără iarmaroace [13]), poduri şi vaduri ale boierilor [14]). Sau îşi aşează în munte căşării pentru caşcaval, ca, în 1765, acel Isac Sora, dând, în schimb, pentru brânză de oi şi vaci, nu numai bani, dar şi zahăr şi colane de fir, precum se face şi la Munteni, unde Evrei din Silistra, de multeori cu bani româneşti ai vre-unui tovarăş boierinaş care-i „colăcise", lucrau caşcaval în munţii

---

1) G. Zane, Economia de schimb în Principatele Române, Buc., 1930, p. 330 2) N. Iorga, Istoria Evreilor. 3) Idem, Note istorice privitoare la Evrei în ţările noastre. 4) Ibid., ibid. 5) Ibid., ibid. 6) Idem, Istoria Evreilor. 7) Idem, Ist. Com., II, 39. 8) Idem, Note istorice. 9) Letopiseţe, III, p. 142 şi urm. 10) N. Iorga, Note istorice. 11) V. A. Urechiă, VI, p. 252—3, no. 380. 12) Ibid., p. 545. 13) Ibid., p. 247—8, no. 333. 14) Ibid., 213, no. 35; 302, no. 605.

Buzăului, până la 1800 [1]). Ba, adeseori, se aşează prin sate, cu sau fără voia boierului, răspunzându-i sau ba venitul, plătind birul cu ţăranul, iar unul face un puţ lângă cârciuma lui [2]). Până la opreliştea din 1782, Evreii nu jucau nici un rol ca negustori la Botoşani, ci ca arendaşi ai dreptului ce îl aveau boierii de a vinde rachiul sau vinul lor [3]). Ei cumpărau vaduri cu câştig, dela boieri şi răzeşi, de peste tot, ca la Soroca, Orheiu, Moghilău, Chişinău, Lăpuşna, Vijniţa [4]). Ba, în acelaş timp, Evrei din raiaua Hotinului cer să se dea poruncă târgoveţilor din Bacău să-i lase să-şi facă case pe loc domnesc unde li va plăcea şi în cislă cu târgoveţii să nu fie amestecaţi [5]).

Căpitanul din Soroca se plângea Domnului, în 1741—42, că boierii dela margine vând toate vadurile jidovilor, ca şi aceia cari posedă câte un petec de moşie la vadul Nistrului, caută să pună orândari pela vaduri şi au făcut luntre de umblă în vad, pentru Sradina şi fac ce li-i voia Jidovii pela vaduri de se petrec oameni fel de fel peste Nistru. Şi căpitanul roagă pe Măria Sa să scrie carte la cei cu moşiile, să nu fie marginea în voia Jidovilor, că, de nu se va ridica aceasta, el nu poate da seama de margine [6]).

Tot pe atât de vinovate erau şi mănăstirile şi clerul înalt. In calitate de orândari ai acestui cler — este vorba de averile Mitropoliei — Evreii fac rachiuri, adică horilcă, după sistemul polonez, supuşi fiind la plată numai către cămănar [7]). Evrei din Movilău şi din Botoşani se ocupau cu horilcă [8]). In 1764 şi 1766, câţiva Evrei se aşezară la Neamţ, unul lângă altul, pe pământul mânăstirii : erau să aibă locul de casă cu drept de moştenire — „iară eu să nu vândzu casa nimănui, numai eu să trăescu într'ânsa şi după mine copiii mei, plătind pe an două ocă de ceară sau zece orţi egumenului" [9]). Şi mai apare câte un Evreu la Suceava ca orândar pe locul Mitropoliei şi alţii ca mici negustori, la Ocna, la Hârlău, la Siretiu, la Galaţi, la Bârlad [10]). Prin 1740, se găseşte la Iaşi un Evreu Mendel sau Măndilă, de care se plâng preoţii bisericii Sf. Nicolae că este un „gâlcevitor între mahalagii [11])". Documente din 1760 vorbesc că însăşi Mitropolia Iaşului sub Gavril Calimah era înconjurată de casele jidoveşti cu bezmen [12]).

Vin, la rând, orândarii, adică cârciumarii de sate, cari caută să ocupe poziţii cu orice preţ. Din Raşcov, târg în mare parte locuit de Români, pe malul polon al Nistrului, Evreii se strecoară mai ales în centrele mari basarabene vecine, pentru a-şi exercita profesiunea obiş-

1) N. Iorga, Istoria Evreilor. 2) Ibid., ibid. 3) V. A. Urechiă, II, p. 348—9. 4) N. Iorga, Istoria Evreilor. 5) Idem, Note istorice. 6) Ibid., ibid. 7) V. A. Urechiă, VI, p. 244, no. 292. 8) Ibid., p. 543. 9) N. Iorga, Istoria Evreilor. 10) Ibid., ibid. 11) St. şi Doc., V, p. 109, no. 142. Cf. şi p. 110, no. 149. 12) Erbiceanu, Mitropolia Moldovei, XLIX, 41—42.

nuită, vânzători de horilcă, în ținutul Soroca, orașul locuit mai ales de Moldoveni, între cari puțini Greci, Evrei și Turci [3]). Jidovii trec deasemenea, horilcă — rachiu din Polonia, la Căușani, în Buceag [4]).

La Târgu Frumos, se pomenește, în 1755, de două cărciume și orândă jidovească, ce sunt acolo în târg [5]). Evrei neguțau horilcă, slobod, pela Focșani, în asociație : Marcu din Bârlad, Herșu din Iași și Herșu din Focșani [6]), deși erau mari piedici în schimbul dela Moldoveni la Munteni [7]). Prin 1756, erau, alăturea cu hotarul Tg.-Sorocii, „velnițe jidovești", fabricând în țară horilca al cărei import era oprit [8]). In 1736—37, un Evreu „Cerbu Jidovul, feciorul Ceaușului" făcea vutcă pentru Domn [9]).

Spre finele sec. XVIII, prin corupție și chirie mare, reușiră să devină orândari de cârciume și, neputând la orașe, se stabiliră la sate [10]). In 1733, erau deja la Focșani jidani orândari [11]). In 1741, doi Evrei la Suceava erau orândari ai Mitropoliei și se îngăduie și altor Evrei „streini" sau „de loc [12])". In 1760, au orândă în Tg. Siretului [13]). Evrei dela Căușani, supuși ai Hanului, aduc și Tătarilor horilcă [14]). In 1763, Solomon Jidovul are velniță la Iași [15]). In 1773, era în București o casă a Slăvuței Evreica în care se bea vutcă [16]).

Această plagă era răspândită mai mult ca oriunde, în Bucovina, pierdută în 1775. Evreii luau, aici, în arendă, morile și rachieriile—povernele, ceeace a determinat să se interzică proprietarilor și comunelor de a-i mai primi [17]). In 1788, toate cele 800 familii câte le găsește generalul Enzenberg, guvernatorul Bucovinei, se ocupau cu tot negoțul—chiar și în Suceava, în Sirete și în Cernăuți ; ei vând vin, bere și rachiu în țară și iau în arendă sate întregi. Ba au ajuns să numească ei — adică arendașul și nu boierul — pe vornic, în satele arendate de ei, numire pe care a suprimat-o acelaș general Enzenberg [18]). etc. Oricum, condițiunile în această provincie erau foarte prielnice Evreilor.

A treia plagă era cămătăria. Mai bine zis, cămătăria era una din cele trei plăgi, alături de arendă și cărciumărit. Incă din 1741, țăranii se plâng că Evreii le cer dobândă pe lună la banii împrumutați [19]). In 1781, expulzații din Bucovina reclamă 6000 fl. datorii pentru băutură și aceasta numai Evreii săraci, dar cei bogați pe grâne ? [20]). Până în 1782, camăta ajunsese nemăsurată, iar cu rachiul au reușit să strice „sănătatea și moravurile nației" [21]).

1) N. Iorga, Istoria Evreilor. 2) Idem, Note istorice. 3) Idem, Ist. Evreilor. 4) St. și Doc., VI, 246, no. 317. 5) Ibid. p. 376, no. 1244. 6) N. Iorga, Istoria industriei la Români. 7) St. și Doc., VI, p. 275,no. 505. 8) D. Z. Furnică, o. c., p. 110—111. 9) N. Iorga, Ist. Com. II, 38. 10) N. Iorga, Istoria Evreilor. 11) Idem, Note istorice. 12) Ibid., ibid. 14) Ibid., ibid. 13) V. A. Urechie, o. c. V, p. 215, nota. 15) Bogdan Duică, o. c. 147—după Dr. F. Fr. Kaindl, prof. la Universitatea din Cernăuți „Das Ausiedlunswessen in der Bukowina", Insbruck, 1902. Urmându-l, zice B. Duică, îl adaugă din alte isvoare. 16) Ibid., p. 148—149. 17) N. Iorga, Note istorice. 18) Ibid., ibid. 19, 20 și 21) Ibid., ibid.

In această perioadă, îi întâlnim şi ca meşteşugari, chiar ca fabricanţi de tipsii sau ca argintari — iacă unul argintar la Suceava, un altul „cuiugiu" la Iaşi [1]). Tot aci, David argintarul e poftit de Domnie „poftind Domnie Me a veni şi a să afla la oraşul acesta oricât de mulţi oameni meşteri cu bun meşteşug" [2]). O jidoavcă din Bucureşti este semnalată la Sibiu vânzând găteli femeeşti [3]).

Printre toţi aceştia, întâlnim şi un medic „marran" Fonseca al lui N. Mavrocordat, întrebuinţat, ca şi Cohen al lui V. Lupu, în negociaţiii la Constantinopol [4]). Deasemenea, îi găsim, în număr foarte redus, ca negustori în Banat — de pildă, 12 familii în Timişoara [5]).

c) **Metodele de cari se serveau în activitatea lor socială şi economică.**

Evreii ne apar, în documentele secolelor trecute, tot aşa cum ne apar şi astăzi. Din puţinele mărturii, le putem reconstitui totuşi fizionomia lor sufletească, apărându-ne mereu ca neîncadrându-se în nici un fel acelui sistem de norme morale ce respectă o societate tinzând spre progresul râvnit de lumea civilizată.

Iată câteva trăsături, în afară de acele apucături de păsări răpitoare, îndeletnicindu-se cu camăta sângeroasă, cu spolierea populaţiunii rurale în calitate de arendaşi şi de otrăvitori ai sănătăţii publice, ca debitanţi de băuturi ucigătoare.

Sunt necinstiţi în toate afacerile lor. Evreii din Herţa, aşezaţi din „strămoşi şi părinţi"—cum se pretindeau— aduc pagube mari vornicului Grigore Ghica, în calitate de arendaşi ai moşiei acestuia [6]). Chiar în raporturile între ei, se înşală unii pe alţii — precum făceau anumiţi jidovi din Moldova cari duceau horilcă în Muntenia [7]). Vagabonzi şi cerşetori, ei pătrund ca atare în Moldova, strecurându-se pe moşia boierului, fără a-i plăti drepturile [8]).

Gâlceava li era — se vede — hrana zilnică. La 1740, un Evreu Mendel sau Măndilă, chiriaş al bisericii Sf. Niculae, este un gâlcevitor între mahalagii şi se plâng preoţii de purtarea lui [9]). Alt Evreu din Silistra se ceartă cu cămărăşia pentru neplata sării [10]).

Ca contrabandişti, apar de mult. Jidovi tătari treceau, prin 1741 horilcă din Polonia, la Căuşanii, în Buceag [11]), precum vor face contrabandă de silitră monopolizată de Turci [12]), sau de monede pe cari le introduceau în ţară pentru specu-

1) N. Iorga, Istoria Evreilor. 2) Ibidem,. 3) Ibidem. 4) Ibidem. 5) P. Drăgălina, Din istoria Banatului Severin, Caransebeş, p. 107—8 şi 123, p. III. 6) N. Iorga, Note istorice. 7) St. şi Doc., VI, 246, no. 317. 8) N. Iorga, Note istorice. 9) St. şi Doc., V, 109, no. 142. Cf. şi p. 110, no. 149. 10) N. Iorga, Note istorice. 11) N. Iorga, Note istorice. 12) G. Zane, Un veac de luptă pentru cucerirea pieţei româneşti, Iaşi, 1926, p. 24.

lație [1]) sau treceau peste graniță vechea „monedă" mai bună [2]). Ba, ei merg până acolo încât operează cu hoții dela hotar [3]). Deasemenea, îi găsim și ca spioni — unul Leiba — deocamdată, în Polonia, în serviciul Moldovenilor [4]).

Ei mai apar ca plastografi — un Betăl Hahamul din Iași, la 1741 [5]); ca falsificatori de mărfuri — aducând pe piață mărfuri proaste dar arătoase [6]); ca faliți — adică „mufluzi", cumpără mărturii, fac iscălituri viclene, ca atunci când „ca să postă jura înaintea hahamului, iau condeiul cu cerneală și-l poartă peste acea iscălitură"; sau ca Leiba din Botoșani care iese „mufluz" la 1741 și își vinde averea [7]); sau ca David din Chișinău, la 1741, un „mufluz" înșelător [8]).

Un mijloc de a reuși în întreprinderile lor era și este mituirea, pe oriunde au trecut. Evrei din Botoșani, dând și „mîzdă" — mită, mută târgul Făinii lângă casele lor, pentru alișverișul lor și a doua oară [9]) sau prin chirie mare și prin conrupție, reușiră să devină orândari de cârciume și, neputând în orașe, se stabiliră la sate [10]). Sau frustează fiscul, nevoind să plătească taxele datorate [11]). Sau furau la București „argint din caragroși nemțești" [12]).

In viața de familie, ei nu sunt călăuziți de principii morale universal valabile. Unii își siluesc propriile fete [13]). Sau, în dorința de câștig, ei transformau „dugheana sau cărciuma în local de perdiție", „de vreme că s'a cunoscut că pricinuesc multe lucruri fără de cale, ținând într'adins femei și fete tinere" — ceeace a determinat pe C. Vv Mavrocordat, în 1741, ca să emită un pitac, după care „fete slujnice sau copii să nu fie sub 30 ani la jidovi, sau femei cârciumărițe, precum Moldovence, așa și Jidoavce" [14]).

In sfârșit, în acest secol al XVIII-lea, are loc un eveniment de mare importanță și anume: se introduce francmasoneria de un oarecare marinar italian Carra, ajutat — spune legenda masonică — de Domnul Constantin Mavrocordat. Această organizație va servi mai târziu de instrument puternic în captarea conștiințelor naționale pentru lupta de aservire economică și spirituală a țărilor românești de către jidovi [15]).

1) Idem., Economia de schimb în Principatele Române, p. 338. 2) V. A. Urechiă, o. c., V, p. 359—60. 3) N. Iorga, Ist. Evreilor, An. Ac. Rom., S. 2. XXX. 4) Ibid 5) N. Iorga, Ist. Evr. 159. 6) D. Z. Furnică, o. c. 100. 7) N. Iorga, Note istorice. 8) Ibid., ibid. 9) Ibid., ibid. 10) Furnică, o. c., p. 111. 11) N. Iorga, Note istorice. 12) V. A. Urechiă, o. c. V, p. 358, nota 1. 13) N. Iorga, Istoria Evreilor. 14) Ibid. Ibid. 15) Din discursul rostit de g-ralul Leoveanu la deschiderea expoziției antimasonice, la No. 45 din Șoseaua Kiselef, în ziua de 22 Iulie, 1941, când Mihai Antonescu — președinte ad-interim al guvernului — a spus ironic: „Să taiu acest tricolor, ca să intrăm la masoni. Il taiu cu plăcere". *Ziarele*.

d) **Privilegii de cari s'au bucurat Evreii şi măsuri luate împotriva lor.**

Enzenberg, guvernatorul Bucovinei, vorbind despre Ovreii cari, veniţi din Galiţia şi Polonia, erau trimişi în Moldova, aveau tot dreptul să zică că „în nici o ţară Evreul nu se bucură de atâtea privilegii şi drepturi şi nu plăteşte mai puţin" — cinci galbeni de familie — „o căpăţână de zahăr sau două ocă de cafea" la nuntă, acesta ţinând locul capitaţiei şi patentei [1]).

Alexandru Vv Ipsilante acordă, în 1775, un hrisov domnesc în favoarea Evreilor locuind în Bucureşti şi înalţă la rangul de staroste pe unul Pilat, bucurându-se de multe drepturi şi scutiri, în plus, autorizat „să ţină povernele ce le-au făcut cu cheltuiala lor în Bucureşti pe locul ce li s'a dat de Domnie şi sinagoga lor" [2]). Prin aceasta, confirmă hrisoavele altor domni în favoarea beneficiarilor evrei. Stărostia era pe atunci un drept mare, căci ea deschidea calea spre intrarea în o breaslă oarecare, spre prenumerarea între pământeni sau sudiţi ocrotiţi, spre dreptul de a fi patroni de meşteşugari şi de a deschide prăvălii în detaliu. Atunci când îl dobândeau, ei căpătau şi privilegiul ca ei împreună cu starostea lor să plătească bir, „prin ruptoare" (învoială) la Cămara domnească şi să fie scutiţi de celelalte dări de peste an plătite la Vistierie. Această dare avea să fie percepută dela dânşii prin starostea lor [3]).

Un hrisov în favoarea Evreilor din Iaşi, cât şi a celor aşezaţi pe afară la sate şi târguri, este acela emis de Grigore Ghica Voevod, în Martie, 1777, şi prin care face Hahambaşă pe Marcu Jidovul „peste toţi Jidovii câţi se află atât în oraşul Iassi, cât şi pe afară la sate şi la târguri", bucurându-se, în adevăr, de cele mai largi privilegii. Prin acest hrisov se confirmă toate privilegiile câştigate până atunci dela diferiţi domni [4]).

Boierii din Moldova apelau — susţine un învăţat evreu — la Evreii din Basarabia şi la acei din Bucovina, să vie în ţară ca să fundeze târguşoare şi să ridice, prin aceasta, starea economică a ţării prin comerţ şi industrie. In toate hrisoavele relative la fundarea de târguşoare, se prevedeau clauze speciale în favoarea Evreilor. In asemenea condiţiuni, s'ar fi fundat 63 târguri în Moldova, de asemenea oraşul Fălticeni la 1780 şi o parte a oraşului Focşani [5]). In 1780, apar, în hrisovul de întemeiere a Folticenilor — fost Şoldăneşti — pe locul lui

1) N. Iorga, Istoria Evreilor. 2) V. A. Urechia, VII, p. 199. 3) Furnică, 114. 4) Documente istorice despre comunităţile israelite din România, de J. B. Brociner, 1896. Acset document a fost autentificat prin legalizarea sub Nr. 74 de Trib. jud. Iaşi, s. III, pe numele J. B. Brociner, la 5 Ian. 1896. 5) Vezi J. B. Brociner, Chestiunea israeliţilor români, p. 35.

Başota, cu dreptul de a transmite urmaşilor locurile, de a-şi face velniţe fără bezmen pentru proprietar, că au drept la sinagogă, la cimitir; după care şi-au făcut în curând trei havre dărămând case vechi româneşti [1]). In 1782, Alex. C. Mavrocordat dădu poruncă ca Evreii să locuiască în târguri şi să-şi caute cu dreptate alişverişul lor [2]). In sec. XVIII, căruţele Evreilor încep să străbată ţara, uneori scutiţi de olac şi de podvezi [3]). Sau răspundeau Cămării, ca hrisovuliţii din Tg. Botoşani, 450 lei pe lună [4]).

Pe de altă parte, funcţiona şi reacţiunea, fie din partea domnilor, fie din aceea a cetăţenilor.

După vechile datini şi obiceiuri, Evreii nu aveau dreptul de a depune mărturii împotriva creştinilor, nu puteau contracta căsătorii valabile cu credincioşii altor religii — vechi obiceiuri păstrate şi de condica lui Caragea, ca şi de codul lui Calimachi. [5]).

Ştefan Mihail Racoviţă decretează, prin hrisovul din 30 Julie 1764 (leat 7272), cele ce urmează privind pe toţi străinii aşezaţi sau cari se vor aşeza în Ţara Românească :... „Deci pentru ca să se puie opreală acestui obiceiu ce rău s'au înrădăcinat aice în pământul ţării, hotărâm Domnia Mea de acum înainte nimeni din străini să nu se mai însoare aice în pământul ţărei şi să ia fată de pământean, iarăşi nimeni să nu îndrăsnească a-şi da pe fiica sau alte rudenii după străini măcar cine ar fi..." Şi mai departe : „Aşişderea hotărâm Domnia Mea nimenea din străini, afară de Moldoveni, ce se vor aşeza aici în ţară să nu aibă voie a cumpăra, aici, moşie, nici vie, nici casă, nici moară, prăvălie, nici nimic alte lucruri nemişcătoare" [6]).

Dacă primul pasagiu priveşte pe „Greci, Albanezi, Sârbi şi alţii, „afară de Moldoveni", adică tot ce era străin de religie creştină şi nici nu privea pe Evrei, fiindcă asemenea legături — ce astăzi mulţi Români le găsesc foarte fireşti, din nenorocire, — erau un sacrilegiu măcar a le gândi ca posibile atunci şi, în această oprelişte, trebue să vedem o înţeleaptă măsură de eugenie a poporului românesc; în pasajul al doilea intră, cu atât mai mult, şi Evreii pe cari — un domn cu atâta înţelegere adâncă a lucrurilor — Şt. M. Racoviţă, nu-i putea trece în rândul Moldovenilor, cari — iarăşi un titlu de glorie şi laudă pentru acest voevod — erau trecuţi în rândul Românilor, trup şi suflet, aspiraţiuni, datini şi limbă, asimilaţi cu Muntenii şi unii şi alţii fraţi, dar pe cari vicisitudini ale soartei i-au ţinut departe unii de ceilalţi.

1) N. Iorga, Ist. Evreilor şi Note istorice. 2) Furnică, o. c., p. 111. 3) N. Iorga, Ist. Evreilor. 4) Ibid. 5) G. Zane, Economia de schimb în Princ. Române, p. 256. 6) Uricarul lui Codrescu, V, 336. Al doilea pasagiu continuă astfel: „iar pe cei ce până acuma va fi cumpărat să le stăpânească, însă rămânând la supunerea şi orânduiala ce s'a zis mai sus" (ce fie-şi-care să se stâmpere şi să rămână la starea boieriei ce se află şi să nu umble a se mai înălţa la treaptă mai mare, etc.).

Zece ani mai târziu, Domnul Ghica III al Moldovei — care avea să plătească cu viaţa atitudinea lui curagioasă faţă de impilarea Austriei din 1775, furându-ne Bucovina — văzând pe Evrei că începuseră a cumpăra vii şi a lua în arendă moşii şi cârciume prin sate, (fiindcă hrisovul lui Racoviţă a fost călcat fără măsură cu sprijinul îngăduitor al băstinaşilor [1]) a emis hrisovul din 1766 care le interzice a cumpăra vii şi a lua în arendă moşii şi cârciume la sate [2]), hrisov ce, constatând că a căzut în desuetudine, pe timpul ocupaţiunii ruse din 1769—1774 şi a împărţirii Poloniei ce împinsese valuri de Evrei spre Moldova, l-a reînoit în 1776 [3]).

Dar, în răstimp, au intervenit şi alte evenimente, ca asasinarea de către Turci a marelui domn şi alungarea Evreilor din Bucovina, ceeace aduse un nou val de imigranţi din această provincie, ca şi din Polonia de unde scurgerea Evreilor nu contenea şi, probabil, căderea din nou în desuetudine a edictului din 1776, ceeace făcu pe Vodă Constantin Moruzi să-l repună doi ani mai târziu în vigoare — adică în 1778 [4])— cu multă asprime, interzicând sub „pedeapsa cu ştreangul" (specula cu acest viţiu şi luxul absenteist al boierilor) pe Evrei dela arendă şi cârciume, precum şi dela locuinţa dela sate" [5]).

Evreii, însă, nu se lasă bătuţi. In acest scop, ei se adresează formal Prinţului Alexandru Mavrocordat, cunoscut sub numele de Pârlea Vodă, rugându-l ca să ridice restricţiunile din hrisoavele de până acum şi să li se dea voie de a lua moşii în arendă şi crâşme prin sate fiindcă nu găsesc a se hrăni în oraşe — lucru ce l-au făcut şi în Bucovina pe lângă guvernatorul provinciei şi chiar pe lângă împărat. Dar cererea lor înaintată Divanului domnesc spre a referi în cauză este respinsă cu adâncă înţelegere şi, în aceiaşi zi, în 24 Nov. 1782, Domnul aprobă anaforana sau referatul, statornicind în sensul că Evreilor li se interzice de a locui la ţară şi de a ţine acolo cârciume, în felul acesta, urmând să se asigure liniştea şi dreptatea în ţară şi să împiedice poporul de a fi înşelat şi exploatat [6]).

Alex. V. Ipsilante, domn al Munteniei, ca să împuţineze numărul zarafilor — greci, armeni, evrei şi foarte puţini români — şi ca să puie frâu lăcomiei lor şi să scutească pe negustori de flagelul cametei, care, pe atunci, era o mare plagă în ambele Principate, a fixat, în 1775,

---

1) G. Zane, o. c., p. 256. 2) M. Kogălniceanu, Arhiva Istorică, II, p. 179. 3) Ibid. 4) Ibid., ibid. 5) N. Iorga, Ist. Evreilor. 6) M. Kogălniceanu, o. c. Din răspunsul Divanului moldovenesc către generalul Enzenberg, guvernatorul Bucovinei : Armenii şi Jidovii n'au avut după dreptate a cumpăra moşii la ţară de veci, nici au. Dar casă, dugheni la târguri au putut şi pot cumpăra. Insă Armenii numai pot cumpăra şi vii. Generalul Enzenberg constată, în 1781, că de când Divanul moldovenesc a luat toate arenzile şi crâşmele Jidovilor, se observă o schimbare prielnică statului.

dobânda legiuită la suma de 50 talere la punga de 500 talere pe an, adică la 10%. Acelaş domn adresă, în ziua de 16.I.1766, Caimacamului din Craiova o carte domnească, prin care îl invită să păstreze vechiul privilegiu acordat de predecesorii săi tuturor negustorilor pământeni, prin urmare şi celor din Craiova, ca numai ei să vândă marfa cu mărunţişuri, iar negustorii străini să vândă marfa numai cu ridicata, care marfă să fie cumpărată numai de negustorii români, iar marfa pe care ar avea să o cumpere, numai dela negustorii pământeni şi numai cu ridicata [1]. Prin un hrisov din Julie 1781, a dat locuitorilor şi cârciumarilor dreptul de a cumpăra vin şi rachiu de oriunde va găsi mai eftin, numai vânzătorul să fie pământean [2].

Incă de mult, din anul 1741, Mavrocordat opreşte pe fete sub 30 ani de a sluji la Evrei, de a fi cârciumăriţe jidoavce şi moldovence şi institue repauzul duminical [3].

Cam la începutul acestei perioade, Ştefan Vv. Cantacuzino dă poruncă să se distrugă o sinagogă într'un colţ al Bucureştiului [4]. In 1768, s'au stricat în Bucureşti două sinagogi, drept răspuns la purtarea nedemnă şi impertinentă a Evreilor, iar vinovaţii aceştia au fost pedepsiţi cu bătaia şi izgoniţi prin agentul imperial [5].

In Bucovina, generalul guvernator Enzenberg nu conteneşte în luarea de măsuri împotriva nefastei activităţi a acestei populaţiuni constituită din „vagabonzi şi leneşi", cari ţin cârciume şi iau moşii în arendă, împotriva acestui „neam deadreptul cel mai stricat, dedat trândăviei, etc." [6].

In Banat, Jidovii, profitând mai cu seamă de naivitatea poporului de rând, comiteau felurite înşelăciuni, iar când îi ajungea braţul justiţiei, scăpau de pedeapsă sub pretext că sunt supuşi ai Sultanului. Laolaltă cu Armenii, Grecii şi Turcii, făceau mare concurenţă negustorilor băştinaşi, în timpul lui Iosif II. Maria Terezia a fost nevoită să edicteze, în 28 Dec. 1776, Regulamentul Ovreilor (Juden Ordnung), potrivit dispoziţiunilor căruia, Ovreii nu aveau voie să păşească la căsătorie decât numai în cazul când numărul fondurilor se micşora prin deces sau prin plecare. Aşa, în Timişoara — de o pildă — nu avea voie să trăiască mai mult ca 49 familii, numărul negustorilor jidani nu putea să treacă peste 8, iar acela al vânzătorilor de vechituri (Trobler) peste 6. Colportajul în provincie se pedepsea cu confiscarea obiectelor de negoţ; dar, în schimb, li era îngăduit să cerceteze nelimitat târgurile de ţară şi cele săptămânale. Intrarea altor negustori evrei era

1) V. A. Urechiă, I, p. 99. 2) Furnică, 39. 3) N. Iorga, Ist. Evreilor. 4) Ibidem. 5) Idem, Ist. Com., 105. 6) Ziglauer „Geschichtliche Bilder aus der Bukowina zur Zeit der Osterreichischen Ocupation, 1883, I, p. 17. Vezi şi N. Iorga, Note istorice.

îngăduită numai la târgurile provinciale, sau când intrau în serviciu la alţi Jidovi, sau vreau să-şi vază rudele sau să-şi încaseze pretenţiunile şi dacă dovedeau că sunt în trecere pentru Slavonia, Transilvania sau Turcia. Legitimarea se făcea la vămi, unde depuneau şi ,,taxele de toleranţă". Li era îngăduit, de asemenea, să aibă doice creştine şi servitoare, numai dacă, însă, acestea nu locuiau sau nu mâncau în casele jidoveşti. Li se percepeau anumite taxe pentru exercitarea negoţului şi a religiei mozaice, precum şi pentru tolerarea cimitirelor. Nu aveau voie să posede şi proprietăţi în celelalte sau în afară de oraş. Iar la Timişoara li se fixa cartierul de locuit la Fabrica Timişoarei. Nerespectarea acestor dispoziţii atrăgea urmări foarte severe [1]).

e) Cine mai făcea negoţ şi industrie în această perioadă.

In această epocă, singurii dictatori în viaţa economică — propriu zis, în comerţul cu Orientul — rămâneau Turcii. Genovezi şi Veneţieni de mult dispăruseră, iar străinii n'aveau voie să facă negoţ pe M. Neagră declarată lac turcesc. Comerţul de export îl făceau Turcii, Lazii, Grecii, Armenii şi Evreii — supuşi turci; cel de import Grecii, Armenii, Bulgarii şi Românii, iar cel locanic-intern numai Românii, fiindcă, înainte de stabilirea consulatelor, nu era îngăduit străinilor să se stabilească în ţară şi să se ocupe de industrie şi comerţ cu amănuntul. Toptangii localnici erau toţi Români, ceva Greci, Armeni şi Bulgari din cei aşezaţi ca pământeni în timpul războaielor din 1769/1774, 1786/88 şi 1806/1812.

Simţimântul de asociaţie foarte desvoltat la Români, îi făcea să se pună în fruntea toptangiilor. Cambia şi poliţa erau noţiuni necunoscute şi în toate transacţiile cuvântul dat preţuia totul. Românii joacă rol important în legăturile cu Apusul. Ei se uneau în această companie şi cu Grecii — aşa zişii Greci. Lipscănia mare era un domeniu de predilecţie pentru ei. Incă din 1700, toţi creştinii orientali îşi aveau, la Lipsc, casa lor ,,Griechenhaus". Românii şi Grecii erau ,,Orientul consumator". Aromânii introduceau în Pens. Balcanică cea mai mare parte din mărfurile Europei centrale lucrate după gustul popoarelor balcanice. Aceşti negustori erau aşteptaţi cu nerăbdare, iar când carele grele cu mărfuri preţioase se descărcau la hanul Sf. Gheorghe Nou, Bucureştenii trăiau zile de sărbătoare. Dar după 1750, se strecoară, la Lipsca şi Breslau, şi elemente rău platnice, ceeace a adus mari pabuge caselor germane. Printre marchitani, braşoveni şi băcani greci, foarte mulţi Români, precum şi alţi negustori şi zarafi. Din listele pentru Iaşi şi Bucureşti, nu se vede nici un Evreu lipscan, cupeţ sau băcan.

1) P. Drăgălina, o. c., III, p. 171 şi nota 2 — după Szentkláray o. c. 2) D. Z. Furnică, Istoria şi desvoltarea industriei la Români, p. 10—11.

Armenii din Moldova, din Turcia şi Constantinopol sau din Polonia îi găsim peste tot în Moldova şi în Basarabia — aici, activând şi cu Românii şi ocupă, astfel un loc important în viaţa economică. Grecii, venind de peste tot, jucau pe scena politică şi cea economică rol de seamă. Laolaltă cu Armenii, Turcii şi Evreii făceau camătă sub numele de „astar", zărăfie şi bancherie — toate la un loc o calamitate.

Turcii împrumutătorii de bani erau cunoscuţi şi lui Mihai Viteazul când i-a măcelărit, laolaltă cu ceva Greci şi Evrei — lucru ce au făcut şi Graziani şi Aron Vodă în Moldova.

Imprumutau pe boeri şi domni, împrumutau şi oraşele şi cu sila pe bieţii ţărani, luau dobânzi mari şi pe deasupra şi produse. Peste tot in Moldova, se ocupau cu negoţul de vite şi de peşte, aveau dugheni, cafenele şi feredeie — odăi, umblau pela iarmaroace şi încă, dela începutul secolului. porniseră marele negoţ de lemne la P.-Neamţ.

Alte calamităţi erau gealepii, saegiii şi capanlâiii Lazii sau Hagii din Trebizonda, ca gealepi — negustori de vite chilipirgii, înarmaţi cu firmane sau scrisori viziriale, plăteau cu nimica produsele raialelor sau împrumutau cu dobânzi mari pe ţărani contra produse ţărăneşti şi lucrau în asociaţie cu Curzii — tot aşa de răi, sălbateci şi răpitori. După nimicirea lor totală de către C. Mavrocordat, în înţelegere cu Ali-Paşa şi Hekim Oglù-Paşă de Vidin sau Babadag, au fost înlocuiţi cu gealepi greci, tot aşa de cruzi şi de răi. O altă calamitate erau Turcii saegii —ciobani negustori de vite, însărcinaţi cu aprovizionarea bucătăriei imperiale ottomane cu 500000 oi şi 80000 vite mari sau capanlâiii recrutaţi din Armeni şi Greci, rar din Turci, pentru strângerea de grâne, lemne, vite, etc.

Bogăţiile Principatelor nesecate şi variate ispitiseră pe toţi străinii. După Dapcnte, negustorii cei mai cu vază în Răsărit erau în primul rând cei din Principate. Se exporta potasă, piei, vite cornute, zeci de mii de porci, lână, vinuri şi rachiu, pielărie, etc., iar prin contrabandă, şi produse destinate chelerului imperial. In ramura cojocăriei şi a blănurilor, negustorii şi meşteşugarii bucureşteni deţineau, în sec. XVIII, primul rang în toată Europa. Moldovenii părăsesc Ardealul, dar lucrează cu provinciile polone, iar Muntenii lucrează cu Lipsca şi mulţi din ei fac negoţ cu Ţara Cazacilor.

Şcheii chrisovuliţi — ca sudiţi austriaci — se bucură, ca şi Sibienii, de privilegiul de a vinde singuri marfă braşovenească în Bucureşti şi în toată ţara, scutiţi de orice altă plată. Impăratul Leopold întrunise, în 1701, pe negustorii braşoveni într'o societate şi acest negoţ românesc levantin căpătase mare întindere. Aceşti negustori români braşoveni făceau negoţ cu Turcia şi Tartaria, îmbrăcaţi cu firman imperial care le acorda privilegiul de a vinde mărfuri germane la C/pol şi în Prin-

cipate şi ei se întindeau cu afacerile lor până în ţările ereditare ale imperiului — în Saxonia, Silezia şi Veneţia. Aromânii făceau parte din această companie. Iar Saşii se plâng de aceste progrese ale Românilor.

Pe câtă vreme, sub guvernarea austriacă, bieţii Olteni sărăciţi au găsit refugiu până în Schiavonia, Chiprovicenii se bucurau de mari favoruri, organizaţi în companii la Craiova, Râmnic şi Islaz, iar la Tg.-Jiu, era o companie grecească cu trei sucursale. După retragerea Austriacilor în 1739, C. Mavrocordat chiamă pe vechii prieteni dela Braşov şi întemeiază la Craiova o companie, începându-se, astfel, o vie activitate între Ardeal şi Muntenia, iar Matei Grigorie Vv. atrage pe săteni din partea Sibiului.

Industria este întemeiată de străini, ca şi de Români — boieri şi domni. Aceştia acordau privilegii importante întemeietorilor de fabrici, cum a fost cu I. Calimachi şi fiul Grigore care acordă privilegii largi fabricanţilor germani de postav din Polonia care întemeiază una, în 1764, în folosul spitalului Sf. Spiridon la Filipenii Noi. Greci din Ianina au întemeiat, în 1758, fabrica de hârtie la Fundenii Doamnei, alta este instalată de d. Moruzi pe apa Sabarului, precum şi altele de alţi domni; Românii ardeleni întemeiază fabrici de lumânări, de testemeluri, de sticlă.

Evreii excelează, în schimb, în instalarea de fabrici de rachiu — velniţe, rachierii sau poverne, ale căror produse nimicitoare a fiinţei fizice şi morale a poporului erau împrăştiate în marea mulţime dela sate şi oraşe, prin „orândari" şi cârciumari.

Bibliografie — N. Iorga : Ist. Comerţului ; Studii şi documente ; Negoţul în trecutul românesc ; Industria la Români ; D. Z. Furnică — op. citate ; Ionescu-Gion şi A. Hâciu — op. citate ; V. A. Urechiă — o. c. II ; N. G. V. Gologan — Trecutul comerţului românesc din Braşov, Buc. 1928 ; Erbiceanu — Cronicarii greci ; Calimachi şi Hurmuzachi — Documente ; Giurescu — Material ; Peysonnel — Traité sur le commerce de la Mer Noire, II ; Gh. Netta — Expansiunea economică a Austriei ; etc.

f) Noua înfăţişare a centrelor urbane şi rurale, cu date statistice asupra numărului lor şi a poziţiei câştigate de Evrei.

Deşi numericeşte puţini, Evreii par'că încep să schimbe înfăţişarea etnică şi tradiţională a târgului românesc.

In 1738, „Jidovii den târg den Bârlad" au un „staroste de jidovi" după „obiceiul vechiu, precum au fost de altădată, mai înainte vreme", pentru „poruncile gospod", „nevoile" şi „cislele" lor, ajutat de alţi „doi, trei aleşi" [1]). In 1767, era la Bârlad „un rând al dughenilor jidoveşti" [2]). In 1770, un Evreu a putut fi anexat cumva la breasla blănarilor din Botoşani [3]). Prin 1741, erau, la Chişinău, negustori tot Ro-

1) St. şi Doc., VI, p. 437, no. 1648. 2) N. Iorga, Note istorice. 3) N. Iorga, Breasla Blănarilor din Botoşani, p. 9.

mâni — probabil, vrând să înţeleagă majoritatea, fiindcă un alt document îi pomeneşte pe Evrei după Armeni, iar în 1751, se mai văd la Cernăuţi, pe lângă Chişinău, târgoveţi moldoveni şi jidovi [1]). Pela jumătatea sec. XVIII, Evrei din raiaua Hotinului cer să se dea porunci târgoveţilor din Bacău să-i lase să-şi facă case la târg pe loc domnesc, unde li va plăcea şi în cislă cu târgoveţii să nu fie amestecaţi [2]). Este vorba de Evrei cu nume curat daco-romane: Avram şi Burăh [3]). Ei mai apar şi în alte târguri, ca mici negustori, la Ocna, la Hârlău, la Siretu, la Galaţi, etc. [4]). In 1779, apare, în Moldova, un căutător de vaduri şi poteci, primul Galiţian pe nume Wigder — cum vrea să înţeleagă N. Iorga [5]) — după care avea să atragă, în deceniile şi secolele următoare, pe cele mai sălbatece hoarde de făpturi cu aşa numit chip omenesc, cum îi descria contele d'Hauterive.

Un călător, Kelemen Mikeş, ,,un observator nu totdeauna exact şi mereu dispus la exagerări răutăcioase'', nu vede la Iaşi, în 1739, decât Armeni şi Ovrei [6]), ignorând cu dinadinsul par'că pe Greci, cari, după unanimitatea informaţiilor preţioase, sunt arătaţi ca având un rol de seamă în comerţ [7]). La această impresie globală, va fi contribuit, probabil, faptul că însăşi Mitropolia era înconjurată de casele jidoveşti şi toate dughenile ei arendate Jidovilor. Oricum, proporţia numărului şi a cifrei afacerilor fiecărei grupe etnice este, în această vreme, într'o continuă transformare, evoluând mereu în favoarea Evreilor [8]). Dealtfel, o scurtă menţiune în darea de seamă asupra veniturilor şi cheltuelilor Moldovei pentru anul 1763, ne permite să constatăm, că, din toate oraşele Principatului, numai Iaşii cuprindeau un număr de Evrei suficient ca să formeze o comunitate şi ei plăteau o contribuţie anuală de lei 623 [9]). In celelalte oraşe, după aceiaşi dare de seamă, rezultă contribuţiuni ale altor grupuri etnice streine, pe când Ovreii nu figurează cu nimica [10]). Până pela finele sec. XVIII, se găseau puţini prin oraşele capitale de judeţ, prin sate nici nu se pomeneşte de ei [11]). De abia la Focşani se ridicau la numărul de 6 familii [12]). La Roman, se pomeneşte numai de Moldoveni şi Armeni [13]).

Muntenia este încă ferită de puhoaiele ovreeşti din Nord. La Ploeşti, apare, de abia în 1737, primul Evreu [14]). Din recensământul efectuat de Austriaci, în 1727, Oltenia, în toate ale ei cinci judeţe, număra numai 4 Evrei [15]). In Muntenia, ca şi în Moldova, veneau Evrei

---

1) Ibid., Note istorice. 2) Ibid., ibid. 3) Ibid., ibid. 4) N. Iorga, Ist. Evreilor. 5) Ibid., ibid. 6) G. Zane, op. c., p. 330 — după ,,Ion Neculce'', IV, 1924, p. 262. 7) Ibid. 8) Ibid. 9) Verax — Radu Rosetti ,,La Roumanie et les Juifs'', 1903. Buc., p. 1. — după Ms. Nr. 1 din Sucursala Archivei statului din Iaşi. 10) Ibid., ibid. 11) D. Z. Furnică, Industria şi desvoltarea ei, p. 106. 12) Ibid., ibid. 13) N. Iorga, Note istorice. 14) N. Iorga, Note istorice. 15) Verax. o. c., p. 6.

mai puţin bogaţi, aduşi de gealepi, capanlâi, saegii şi surecciii turci, ca să-i ajute la strângerea produselor trebuincioase capanului imperial turc, dar cari, după terminarea acestei operaţiuni, sau se înturnau de unde veniseră sau unii din ei rămâneau în Principate şi se ocupau cu misitia grânelor şi a vitelor, făcând o crâncenă concurenţă misiţilor greci[1]).

Oricum, numărul acestor Evrei nu putea fi prea mare, deoarece nu li era îngăduit să facă neguţătorie cu mărunţişul, nici să se ocupe cu meşteşugul, ci li era doar îngăduit să se ocupe numai cu zărăfia fără prăvălie, cu misitia şi cu meseria de povarnagii învăţată în Polonia, unde erau cele mai mari rachierii şi din care îi goni faptul că domnii Moldovei au prohibit importul rachiului — pe moldoveneşte, horilcă, adică basamacul de azi, spirt amestecat cu apă, „duşmanul de moarte al ţăranului român" [2]). Li mai era îngăduit străinilor, printre cari şi Evreilor, să facă taxiduri periodice, adică să vie din când în când în Principate, la epoci anumite şi mai cu seamă la bâlciuri anuale, ce se ţineau în diferite oraşe sau sate şi li era îngăduit să-şi vânză mărfurile ce aduceau în soroc de 12 zile, dar numai cu ridicata şi nu cu mărunţişul, lucru ce erau datori să-l facă şi la cumpărări. Totuşi, aceşti negustori streini, printre cari şi Evreii, abuzau de această neîngăduinţă şi se încercau în multe localităţi să vânză cu mărunţişul. Unii din sudiţii streini au încercat să săvârşească acest abuz şi la Craiova, dar Vodă nu le-a îngăduit, la plângerea negustorilor [3]).

O invazie a streinilor-Greci şi Arnăuţi, dar mai cu seamă Ovrei, a urmat, după pustiirea Turcilor din Noembrie 1738, şi după ciuma lui Mavrocordat, când a urmat o perioadă de înflorire şi de linişte. Ovreii s'au aşezat cam prin părţile ocupate în mahalalele de azi în Bucureşti înlăturând pe de o parte pe negustorii români, iar pe de alta, cumpărând, sau pur şi simplu, ocupând proprietăţile boiereşti şi bisericeşti[4]).

După cum se vede, mărturii despre înmulţirea negustorilor evrei apar în a doua jumătate a sec. XVIII şi vor deveni foarte frecvente în secolii ce urmează [5]).

In Bucovina, înainte de 1769, adică sub stăpânirea moldovenească, trăiau vreo 200 familii, iar în 1774, sub aceiaşi stăpânire, 526 familii, din cari 300 s'au strecurat în timpul ocupaţiei, venind cu armatele ruseşti. In 1776, erau 650 familii, adică contau cu 3.82% faţă de totalul de 17.000 familii în toată provincia [6]). Dealtfel, până la anexarea de către Austria, în 1775, toate oraşele erau exclusiv în mâinile Românilor [7]).

---

1) D. Z. Furnică, o. c., 107—108. 2) Ibic., 108. 3) Ibid., 28. 4) D. Dumbravă, art. „Tragedia sfintei noastre biserici" în Porunca Vremii din 9.9.937 5) G. Zane o. c., 332. 6) Bogdan-Duică, o. c. 147, după Dr. R. Fr. Kaindl, o. c. 7) „Bucovina şi declaraţiile ministrului Iamandi", în Univ. din 6.I.1935.

Generalul Enzenberg, care a urmat generalului Splényi în 1778, găseşte 800 familii [1]). In 1782, erau 1050 familii, din cari expulză 372 şi rămaseră 678, cerând, însă ca şi aceştia să fie negustori mari, meseriaşi sau agricultori, după ordinul din 16 Oct. 1782 al împăratului Iosif [2]).

Ovreii — după constatările gen. Enzenberg — se înmulţeau mai rău decât ţiganii şi mai constată că nu plăteau nici birul meseriilor, nici foncieră şi că erau vârâţi în tot negoţul — chiar şi în Suceava, în Siretiu şi în Cernăuţi [3]). Pe câtă vreme, creştinii creşteau prin Români veniţi din Moldova şi Transilvania, iar Rutenii din Polonia Rusă, Evrei creşteau dela 37%, la 41% — în intervalul dela 1776 la 1780, când erau 1069 familii la 26062, majoritatea lor constituind-o Evreii cerşetori — Betteljuden [4]).

In 1776, erau la Cernăuţi 178 familii creştine şi 112 familii evreeşti (495 suflete); la Sadagura, — 45 (180 suflete) evreeşti faţă de 180, la Suceava 55 (218 suflete) faţă de 76 şi la Vijniţa — 60 (208 suflete) faţă de 65. [5]).

Când, în 1781, au fost siliţi să muncească pământul, din 714 familii, rămaseră, în 4 ani, numai 175 [6]), iar când li s'a cerut un capital de 250 florini, ei s'au ridicat în masă şi au trecut în Moldova).

Incepând dela data anexării, soarta Bucovinei este pecetluită sub toate raporturile. Printre alte măsuri de desnaţionalizare, Maria Tereza şi împăratul Iosif II s'au străduit din toate puterile ca să ajute la formarea cu burghezia streină de târguri în mijlocul satelor moldoveneşti [7]). Ştirile despre Evrei în Ardeal se înmulţesc dela 1781 încoace— anul când s'a emis Edictul de Toleranţă al lui Iorif II, care, însă, nu scoase pe Evrei din Alba Julia, unde erau înţărcuiţi. Dar ştirile despre aceste poporaţiuni se înmulţesc în a doua jumătate a sec. XVIII, pe vremea Mariei Tereza care le dase drepturi, autorizând Cahalul, acea organizaţie autonomă, un fel de stat în stat, care se îngrijeşte de interesele materiale ale Evreilor [8]).

Dar aceste drepturi au trecut prin multe faze. La 1 Sept. 1780, li se dase încă un an de toleranţă, după care trebuiau să fie expulzaţi; prin decretul din 4 Julie, 1781, se admitea şederea numai celor născuţi în ţară sau celor ce se găseau de cel puţin 30 ani — restul, în afară de cei din A.-Julia, urmând a fi expulzaţi, fapt. însă, care n'a avur loc [9]).

1) B. Duică, 148—49, după acelaş, Dr. R. Fr. Kaindl. 2) B. Duică, p. 150 — ap. Kaindl. 3) Ibid., 148 — ap. ibid. 4) Verax, o. c. p. 350. 5) Idem, 4329 — ap. Dr. J. Polek „Statistik des Judenthums in der Bukovina, în Statistiche Monatschrift, heraysgegeben von der K. K. Centralschichtliche Bilder aus der Bukovina zur Zeit des osterreichischen Militär Verwaltung. Sonder-Abdruck aus den Bukowiner Nachrichten- p. 6. 6) Hurmuzachi, VII, p. 457. 7) Hurm., VII, 299 8) B.-Duică, o. c., p. 37. 9) Idem, o. c., 106 — după G. M. G. von Hermann, „Das alte und neue Krontadt", Hermanstadt, 1883, v. I, p. 308 şi v. II, p. 18—19, 61, 324.

Oricum, după isgonirea Românilor, oraşele din Ardeal au fost invadate, în cursul sec. 18 şi 19, de elemente streine venite din Ungaria, Germania şi Galiţia — Maghiari, Svabi, Armeni, Evrei şi alţii [1]) Şi, din ce în ce, oraşele îşi pierd fisionomia etnică românească de altă dată. Astfel, Aradul, într'un secol şi jumătate (1717—1894) a fost cucerit de Evrei, pe cari i-a cunoscut de-abia în 1717, în număr de 6 familii. Deşi, în 1725, guvernul le-a interzis aşezarea, în 1742, ei au deja o casă de rugăciune, între Sârbi, consideraţi fiind ca naţiune — heber nemzet; în 1764, îşi aduseră un rabin; în 1775, Ovreii arendaşi adaugă un judecător naţional-judenrichter; în 1781, şi-au putut deschide o şcoală pentru cele 41 familii (sau 200 suflete [2]).

Oradea Mare avea, în 1780, trei părţi: reşedinţa episcopală, cartierul Românilor şi cel militar, iar în întreg comitatul erau 200 Evrei [3]).

Braşovul cunoaşte pe Evrei ceva mai târziu şi aceştia sunt originari din cei alungaţi din Rusia. Se pomeneşte în judeţ, în munţii Branului, pela 1760, de un Avram Evreul, cu capital, care se asociază cu Ardeleanul Oprea Floroiu la căşării şi-i despoaie pe asociaţi de pungi de bani [4]).

Pela 1780, nu existau încă Evrei în Maramureş, dar asedierea acestuia era desăvârşită [5]).

In Banat, Evreii sunt foarte slabi ca număr. De-abia 12 familii de Jidovi spanioli în Timişoara şi în număr de 353 suflete în toată provincia — prin jum. sec. XVIII, alături de 45.000, între cari Românii deţineau majoritatea absolută. Totuşi, populaţia se plânge de aceştia ca şi de Jidovii venind după negoţ din Turcia, cari se bucurau de multe favoruri [6]).

---

1) R. Seişanu, art. în Univ. din 30.12.1934: „Restabilirea unui adevăr istoric". Cui au aparţinut oraşele şi târgurile din Ardeal şi Banat. (Răspuns lui Iamandi). 2) B.-Duică, o. c., p. 141, după Marki Sandor, „Aràdvàrmegye és Aràdszabad kiralyi varos tortebete". Arad, 1895, p. 757—762 (Istoria Comitatului şi oraşului Arad). După lucrarea „Arad varos tortenete" (Istoria oraşului Arad), de Lakatos Otto, vol. II, p. 221 şi după art. „Oraşul Arad la 1774 şi azi" din Anuarul şcolii medii-civile „Iosif Vulcan" din Arad p. a.şc. 1920/21, de director Victor Bobescu. (Vezi Univ. din 22 Aug. 1940): „Din registrul proprietarilor de case ai cetăţenilor din oraşul de cameră Arad" după lucrarea lui Lakatos Otto, din 954 locuitori proprietari de case din Arad în 1774: Românii erau 575— 60,30 la mie propr.; Germanii 162 — 16,90 la mie, Sârbii 14,90 la mie şi Maghiari 74 — 7,80 la mie. 3) R. Seişanu: „Restabilirea unui adevăr istoric" în Univ din 30.12.1934, după Karl Gottlieb von Windisch în lucrarea „Geographie des Konigsreichs Ungarn, vol. II, tipărită la Presburg-Bratislava, 1780. 4) N. Iorga, Note istorice. 5) B.-Duică, p. 121. 6) P. Drăgălina, Din Ist. Banatului Severin, III, p. 171 şi nota 2 — după Szentaklaray: Szaz és Dél- Magyarorszag, p. 228—230. Erau Români, Sârbi, Bulgari, colonişti germani, italieni şi francezi şi ceva Ţigani.

g) **Cum au fost descrişi de către contimporani**

Vom da câteva ilustraţiuni şi ne vom referi exclusiv la părerile scriitorilor şi ale organelor administrative străine.

Să începem cu Del Chiaro, fost secretar al Prinţului Nicolae Mavrocordat. In lucrarea lui referitoare la revoluţiunile Munteniei, ne spune că cea mai mare parte din familiile ovreeşti din Moldova trăesc în mod mizerabil, vânzând rachiul şi alte mărfuri. In afară de limba română, ei vorbesc limbile germană şi poloneză [1]).

Istoricul Fr. J. Sulzer relatează că târguşoarele Moldovei sunt pline de Ovrei unde îşi au locuinţele şi îşi fac o situaţie prosperă prin fabricarea rachiului şi prin comerţul de tot felul, poartă acelaş costum ca şi Evreii polonezi şi se pare că au venit din Polonia [2]).

Raicevici spune că aceşti Ovrei se pare a fi emigrat din Polonia, se îmbracă ca şi confraţii lor polonezi, prosperă prin fabricarea rachiului şi prin comerţul de tot felul şi sunt cămătari, având asupra moralităţii şi culturii poporului aceiaşi influenţă vătămătoare ca şi în Polonia [3]).

Peysonnel nu spune nimica despre Evrei, ceeace constitue o probă indirectă despre puţinul lor număr şi, deci, despre slaba lor importanţă în sec. XVIII. Este, totuşi, foarte curios de a nu-i fi observat [4]).

Generalul Enzenberg, guvernatorul Bucovinei, îi descrie astfel pe Evreii din Bucovina pe cari i-a cunoscut atât de bine şi a căutat să scape frumoasa ţărişoară de ei : „Vagabonzi, leneşi, ei ţin cârciume şi iau moşii în arendă". Sunt „neamul cel mai deadreptul stricat, dedat trândăviei ; se hrăneşte, fără a fi prea mult supărat, din sudoarea creştinilor muncitori". „Se înmulţesc mai tare decât ţiganii... Au în Bucovina tot negoţul şi meşteşugul, mai ales în Sfuceava, Siretiu şi Cernăuţi, ţin cărciume de vin, bere, rachiu şi vând după plac ; au multe moşii în arendă şi, deci, ceeace e grozav, ţin pe creştini ca supuşi şi nu plătesc nici darea meşteşugului, nięci a pământului, ci numai, pe an, cinci florini de familie". „Pentru că în nici o ţară Evreul nu se bucură de atâtea libertăţi şi drepturi şi nu plăteşte mai puţin, se vor aşeza toţi în Bucovina, ceeace nu li îngăduiu şi-i expluzez surma" [5]).

Comisiunea însărcinată de generalul Enzenberg ca să studieze această problemă a Evreilor din Bucovina, raportează că „aici, în ţară,

---

1) Del Chiaro, „Istoria delle Revoluzioni della Valahia, 1718, p. 109. 2) „Geschichte des Transalpinischen Dacien" — Istoria Daciei Transalpine, în care se vorbeşte despre societatea română în sec. XVIII, 1789. Născut în Elveţia, căpitan în armata austriacă, chemat dela 1776 de Ipsilante în ţară unde şi muri, la Piteşti, în 1791. 3) „Beschreibung der beiden Fürstenthümer Moldau und Wallachie". 4) „Observations sur le commerce de la Mer Noire", Amsterdam, 1787. 5) Din Zieglauer „Geschitliche Bilder aus der Bukovina zur Zeit der Österreichischen Ocupation, 1883, I, p. 17. Vezi N. Iorga, Note istorice.

Evreii obişnuesc a cumpăra ţăranului dinainte puiul în ou, mierea în floare, mielul în pântecele mumei pe un preţ mic şi prin această camătă a suge cu totul pe locuitori şi a-i aduce la sărăcie, aşa încât ţăranii împovăraţi astfel de datorii şi pentru viitor, nu află alt mijloc de mântuire decât să fugă din ţară; astfel Evreii dau aici prilej la emigrare şi sunt astfel periculoşi poporaţiei şi agriculturii. Evreii de aici se hrănesc mai mult cu cârciumele şi dau prilej poporului să bea şi să se strice; prin expulzarea lor ar fi hrana mai eftină, beţiile s'ar mai opri, înşelătoria în negoţul cu mărfurile ar înceta, preţul arenzilor ar scădea şi satele s'ar păstra"[1]).

Impertinenţa Evreilor se vede din plângerea contra lui Enzenberg care le oprise cârciumele [2]): „Expulzaţii sunt oameni cinstiţi, oameni ireproşabili, cari erau în parte aşezaţi"[3]) între ei „hahami, belferi, cântăreţi şi scriitori ai celor 10 Porunci"[4]).

Din răspunsul lui Enzenberg la plângerea Evreilor „parte indigeni, parte descălecaţi sub protecţia turcească, rusească şi chiar austriacă" şi cari spuneau că se ţin „din berărit, velniţe de rachiu, cârciume şi arenda pe sate întregi"[5]): „Până acuma, n'am văzut jidan la plug, nici pe unul îndeplinind munca ţărănească, dar am văzut arând pentru Jidovi şi anume câmpiile cele mai roditoare, pe cari jidanul arendaş le ţine pentru el şi bietului ţăran îi dă desigur cele mai rele"[6]). Marile linii ale politicii sale erau: suprimarea Kahalului — acea organizaţie de stat în stat — şi proprie justiţie conruptă prin judecător confesional-evreesc; trecerea la comunele urbane a fabricii de rachiu; pedepsirea tuturor beţivilor şi închiderea cârciumilor dela orele 10 înainte; suprimarea negoţului de mijlocitori cari plăteau produse contra rachiu; excluderea dela funcţiuni a Ovreilor [7])

Aşa au fost pictaţi de către streinii cari i-au cunoscut mai de aproape sau în treacăt.

---

1) N. Iorga Note istorice, 19—20. 2) Ibid. 43. 3) Ibid. 40—41. 4) Ibid., ibid. 5) Ibid., ibid. 6) Ibid., 48. 7) B. Duică, o. c., 157.

CAPITOLUL VI.

PERIOADA ATOTPUTERNICIEI CONSULATELOR PÂNĂ LA TRATATUL DELA ADRIANOPOL (1782 — 1829)

a) Caracteristici şi factorii care favorizau invazia.

In apus, încă spre finele sec. XVIII, se produseseră fapte de o covârşitoare importanţă. Aplicaţiile descoperirilor technice modifică fundamental structura economică a ţărilor posesoare de materii prime şi, deci, de industrii, în aşa fel că, producţia, întrecând orice posibilitate de consum intern, dă naştere la grija pentru debuşee în ţările cu structură economică agrară sau înapoiată. Concomitent cu aceasta, se desemnează lupta puterilor apusene pentru cucerirea politică şi economică a Principatelor. Pentru ca să-şi asigure libertatea comerţului în împărăţia turcească şi în ţările supuse acesteia, Austria — care, până acum, îşi desfăcea mărfurile în Ungaria, Polonia şi Rusia, dar şi acestea căutau să-şi organizeze o industrie naţională — a introdus clauze importante în tratatul dela Pazarovici din 1718, precum şi în Convenţia din 1747. Dar, prin tratatul ruso-turc din 1774, Austria, văzându-se împiedicată în tendinţele ei expansioniste, luptă din răsputeri ca să-şi menţină poziţiile câştigate şi înfiinţează, în 1782, primul consulat care avea să se bucure de aceleaşi prerogative ca şi cel rusesc, precum a făcut în curând şi Prusia, cu toată opoziţia Austriei şi Rusiei. Prusia şi Austria, ţări cu industrie înaintată, erau, de acum, în stăpânirea pieţelor noastre ; case de negoţ austriace înlocuiesc pe cele greceşti şi armeneşti ; toate manufacturile veneau de acum din Anglia şi din aceste două ţări : din Lipsca şi Viena, din Veneţia şi Graz, din Breslau, Nürnberg, Braşov, etc., pe câtă vreme, produsele noastre, crescute cu atâta trudă

şi griji, se vindeau aproape pe nimica, iar exportul, ca să acopere noile necesităţi, creştea vertiginos.

Odată cu aceste tendinţe de pătrundere a capitalismului apusean, vor avea loc, în ţările noastre, mari transformări morale şi social-economice. De acum, economia noastră casnică, de consum, se transformă în una bănească, de schimb. Ocupaţiunile austriace şi ruseşti (1774—1834) aduc profunde schimbări în moravurile şi necesităţile vieţii noastre, supusă unui proces care îi schimbă direcţia şi înfăţişarea. Ocupaţia rusească din 1806, îndeosebi, desăvârşeşte procesul. Boierii au nevoie de bani cât mai mulţi ca să-şi trăiască viaţa după stilul apusean, viaţă frivolă sau în vâltoarea agitaţiilor politice din capitală. Pentru satisfacerea atâtor nevoi şi a unui export cât mai intens, ei îşi lărgesc latifundiile ca să-şi mărească producţia ; ţăranul trebue să muncească nemăsurat mai mult ; arendaşii, toţi streini, se îmbogăţesc în paguba boierilor, ţăranilor şi răzeşilor ; industria şi meşteşugurile locale se distramă, meşteşugarul este de acum înainte strein, iar noua industrie, ce se aşează la noi, ucigătoare a celei băştinaşe, va fi din ce în ce mai streină şi, intr'o ţară dedată unui lux ucigător de curăţenie şi moravuri patriarhale, unde tot ce este de valoare se exportă pe nimica şi tot ce este inutil se importă cu bani scumpi, unde banul lipseşte şi capitalul este strein, este nevoie de bani şi bani se găsesc la cămătar, iar cămătarii sunt toţi Evrei [1]). Şi astfel, se ruinează tăria unui neam şi se iroseşte bogăţia şi liniştea unei ţări.

Această perioadă, una din cele mai de seamă şi care poartă în ea semnele unei fatalităţi inexorabile, se caracterizează prin o invazie nestăvilită de Evrei, ceeace zguduie din temelii vechile alcătuiri sociale şi economice ale Ţărilor Româneşti şi aduce cu sine începutul dispariţiei vechilor bresle de negustori şi meşteşugari, datorite, toate acestea, în mare parte şi amestecului străin care amplifică totul în favoarea acestor oaspeţi noui şi nedoriţi.

Invazia de care vorbim este legată de apariţia a o mulţime de factori de natură internă şi externă. Să-i analizăm pe fiecare în parte.

Factori interni : 1) Inceputul unei schimbări a felului de viaţă în îmbrăcăminte şi locuinţă, precum şi în mentalitate, ceeace aduce cu sine pe meşteşugarii şi pe negustorii streini ; 2) Tendinţa nestăpânită spre o viaţă de lux rafinat a boierilor şi domnilor, ceeace aduce nevoia mereu crescândă de numerar şi, odată cu aceasta, tot cortegiul de cămătari străini, mai cu deosebire evrei şi de orândari,

---

1) Vezi, între altele, şi „Procesul destrămării vechilor forme" de I. Ververca, în vol. III al Encicl. României.

cari se înmulțesc prin târguri și sate, stăpânindu-le în toate resorturile lor; 3) Anumiți domni, prea puțin îngrijați de soarta poporului, țineau să-și crească, prin orice mijloace, veniturile Cămării și de aceea atrăgeau noui contribuabili, cărora le acordau însemnate privilegii, ceeace face pe băștinași să devină sudiți streini, iar pe streini supuși români; 4) Preocupări noui în viața socială — îndeosebi în viața politică a țării — atrăgând pe tineri spre funcțiuni publice și părăsind brățara de aur a părinților, ceeace creștea numărul sudiților în chip îngrijorător, pe cât sărăceau și se împuținau breslașii pământeni și, în sfârșit, 5) Față de aceste stări de lucruri, ura pământenilor — breslași și țărani — crește și se manifestă, ceeace face pe anumiți domni să ia măsuri în consecință, fără efecte practice, însă.

Factori externi: 1) Regimul consulatelor — născut din nevoia de a supraveghea aplicarea nouilor reforme economice despre cari vom mai vorbi — acest regim a statornicit un sistem de capitulațiuni vătămător prestigiului și ființei țărilor noastre prin lupta dusă împotriva vechilor datini și alcătuirii breslelor, înalte forme și valori de viață națională, iar pe de altă parte, ca să-și justifice rostul și să-și mărească importanța, au deschis largi registrele sudiților cari le produceau venituri tot mai mari; 2) Prin acești sudiți, ele își creiau pionieri ai expansiunii lor economice și financiare, ceeace ducea fatal la desființarea breslelor naționale — piedică acestor tendințe de expansiune; 3) Războaiele și ocupațiunile rusești și austriace ce s'au desfășurat pe pământul țărilor noastre aduceau cu ele mulțimi nenumărate de Evrei; 4) Măsurile luate în Polonia, în Rusia și în Bucovina împotriva Evreilor; 5) Teama de recrutări sau de muncă disciplinată productivă în țările de mai sus și, în sfârșit, 6) Deși anumiți domni intenționau sincer să protejeze se comercianții și industriașii români, luptau din greu și adesea zadarnic cu clauzele din tratatele Turciei încheiate cu Rusia și Austria, tratate cari favorizau pe sudiții acestor puteri, scutindu-i și apărându-i mai mult decât puteau fi apărați comercianții și industriașii localnici.

Situația străinilor în Principate înainte de stabilirea consulatelor nu era deloc strălucită. De aceea, numărul lor era foarte mic. Din cele spuse de Peysonnel [1]), ei nu se bucurau de nici un drept și de nici o protecțiune. Toată lumea îi prigonea, toți slujbașii îi sfânțuiau și nimeni nu vroia să intre în vreo relațiune cu ei, căci nu prezentau nici o garanție de solvabilitate. Religia lor chiar era

1) „Observations sur le commerce de la Mer Noire", Amsterdam, 1787.

o piedică: a unora, creştină, catolică sau protestantă şi a altora mozaică, îi împiedica de a intra în daraveri prieteneşti cu Românii. In plus, în Principate, în afară de connaţionali, străinii nu puteau să exercite alt comerţ decât cel cu ridicata şi acela pe picior, în termen de 12 zile, fără dreptul de a ţine prăvălii permanente. Aşa că puţinii streini goniţi de sărăcie din ţara lor — printre cari şi câţiva Evrei spanioli — cutezară a veni aci spre a exercita câte un meşteşug, pe care nu-l exercitau Românii sau puţini din ei îl exercitau, dar se puneau pe muncă, aduceau calfe şi ucenici şi munceau cu toţii din greu spre a-şi câştiga hrana. In schimb, însă, erau bine plătiţi pentru că pământenii aveau nevoie de ei [1]).

Odată cu stabilirea consulatelor, lucrurile se schimbă. Toate restricţiunile impuse de vechile tratate încheiate cu Turcia sau de datini şi pravili vechi sunt — în mod silnic sau cu măestrie — eludate şi, astfel, se deschideau porţile tuturor samovolniciilor [2]). Se adăoga la acestea — după cum vom vedea, mai la vale — nevoia de bani prin cari treceau domnii cari îşi înmulţeau veniturile Cămării prin contribuabili, precum şi aceiaşi sete a boierilor cari îşi arendau pământurile şi monopolurile, atrăgând pe moşiile lor pe streinii debitanţi de băuturi spirtoase şi intemeiând astfel o sumă de târguri moldoveneşti. Boierii îşi menţineau, şi în această perioadă, monopolul de cârciumă — vânzarea de vin şi de rachiu, dreptul de pescuire în bălţi, vânzarea de carne la scaun, etc. Evreii n'aveau voie, de pildă, să se ocupe cu negoţul mărunt, nici cu cel ambulant, pe când cel cu ridicata reclama capitaluri mari, iar breslele li stau în cale [3]).

Consulatele erau — după normele dreptului internaţional — organe diplomatice chemate, la noi în special, să supravegheze aplicarea, după cum am mai spus, a reformelor economice, ca negoţul să se facă în porturi de negustori creştini, de gealepi, după preţ curent, aşa cum se stipulase la Kuciuk-Kainargi; ceeace însă n'a avut loc, fiindcă nici Turcii nu s'au ţinut de cuvânt; iar în al doilea rând, să protejeze interesele connaţionalilor — supuşi respectivi, întotdeauna, însă, în cadrul legilor şi obiceiurilor locale, ca şi în marginea tratatelor şi a convenţiunilor internaţionale. Ceeace, însă, la noi, în Principate, n'a avut loc. De pildă, încă dela instalarea sa, consulul austriac a acordat supuşilor săi o protecţiune dusă la exces, trecând totdeauna dincolo de capitulaţiuni şi tratate, dincolo de convenţiunile, pravilele şi datinele ce guvernaseră până atunci viaţa economică în Principate. Imitând pe colegul austriac, aceiaşi

---

1) Z. Furnică, o.c., p. 134—135. 2) Ibid., ibid. d, 3) Ibid, 36.

lipsă de respect au manifestat-o şi ceilalţi colegi — ruşi, francezi, prusieni, englezi, etc. Cu cât puterea şi prestigiul Porţii scădea, cu atât creştea şi îndrăzneala acestor consuli.

In virtutea acestei protecţiuni fără margini, noui meşteşugari deschid ateliere vaste pe străzile mari, prăvălii în cari expuneau marfa lucrată în atelierele lor sau adusă gata confecţionată în străinătate şi pe care o vindeau cu bucata ca produs al muncii lor, lucru ce il îngăduiau tratatele, făcând, în felul acesta, o concurenţă păgubitoare neguţătorilor similari pământeni, cu atât mai mult cu cât, în streinătate, mai ales în Transilvania, mâna de lucru era mult mai eftină ca în Principate [1]). Sub protecţia ocrotitoare a aceloraşi consuli, a apărut ca legală vânzarea mărfurilor cu toptanul, dându-i-se interpretarea convenabilă. Şi anume, streinii deschiseră bolţi stabile şi începură a vinde marfa cu bucata, cu pachetul, cu cântarul, cu grosul, cu topul, cu cumaşul, iar nu cu cotul, cu ocaua, cu testeaua sau piesa şi să numească acest nou soiu de comerţ vânzare cu ridicata, ceeace nu convenea comercianţilor români, singurii vânzători detailişti, pe când felul acesta convenea cumpărătorilor, fiindcă îşi cumpărau marfa mai eftin [2]).

Lupta consulilor împotriva breslelor a fost lungă şi grea. Breslele erau organizaţiuni serioase, autonome, cari se administrau după vechile datini : îşi încasau dările pentru întreţinerea lor şi a operelor cu caracter umanitar şi corporativ, precum şi dările datorate fiscului prin „taxildarii" lor şi se bucurau că plăteau dările prin cislă — adică proporţional cu averea şi câştigul realizat de fiecare membru al breslei [3]). Streinilor, însă, nu li era îngăduit decât comerţul cu ridicata, vânzarea ca şi cumpărarea în termen de 12 zile şi numai la epoci anumite, mai cu seamă la bâlciuri anuale [4]). Aceasta îi făcea pe Evrei mai ales să se ocupe numai cu anumite meşteşuguri, ceeace nu-i îmbogăţea prea repede, sau se ocupau cu zărăfia, dar mai ales cu cămătăria.

Puterea abuzivă a consulilor izvora şi din faptul că toate tratatele de comerţ, câte se încheiau sau se reînoiau de Turcia cu puterile streine, prevedeau ca aceleaşi clauze, avantagii, uşurări şi scutiri de vămi aplicabile în Turcia să fie aplicate şi în Principate. Prin aceste tratate, comerţul şi industria streine erau protejate prin vămi, pe când pământenii erau supuşi la o mulţime de dări, angarale, huzmeturi, vămi prin oraşe, ruşfeturi, cercături, adaose, narturi şi altele — toate impuse negustorilor pământeni cu amănuntul [5]), puşi, astfel,

1) V. A. Urechia, XI, p. 125. 2) Ibid, ibid. 3) Ibidem, I, p. 38—39. 4) Ibid., ibid, 99. 5) Ibid, p. 86—7.

să lupte cu comercianții streini, cu Evreii cari începuseră să se înmulțească și cu tot felul de monopoluri, etc. [1]). Cu un cuvânt, consulii ajutați și de ordinele Porții trimise Domnilor, au început să dicteze pur și simplu, lucrau stat în stat, acordând supușilor lor,, sudiți" o protecțiune nemărginită și exercitând o teroare față de autoritățile administrative și judecătorești locale și impunând țărilor un regim de capitulațiuni. Aceasta face ca numărul imigranților și al nouilor sudiți să crească pe zi ce trece. Pe de altă parte, negustorii pământeni, împovărați de taxe foarte grele și felurite de cari streinii erau în totul sau în parte scutiți, loviți de consulate ca și de autorități adeseori, luptau din ce în ce mai greu [2]), încât ajunseseră să-și renege supușenia lor de baștină și să se facă sudiți. Numai în bolțile din jurul mânăstirii Sf. Gheorghe Nou erau, în 1803, 14 Români etnici sudiți [3]).

b) **Cu ce se ocupau Evreii**.

Alți factori cari au favorizat invazia Evreilor, sunt legați de războaiele rusești și austriace duse împotriva Turcilor pe pământul țărilor noastre, ca și de serviciul recrutărilor în țările vecine. Un puternic aflux de Evrei galițieni are loc în intervalul 1789—91, când Austria ținu ocupată Moldova de vest până din jos de Roman și mai târziu toată Țara Românească și Oltenia [4]). După acești imigranți austriaci, vin Evrei ruși, Evrei prusieni și chiar Evrei francezi [5]). Cu războiul ruso-turc din 1806—1812, pe pământul Moldovei s'a scurs deasemenea multă jidovime [6]).

Dar prin răpirea Bucovinei, în 1775, această provincie este năpădită de Galițieni și, prin măsurile luate de generalul Enzenberg, orașele noastre năpădite, iar târgurile amenințate să devină evreești, singura lor soluție era să se așeze în Moldova, unde, nesupărați, puteau face negoț de cârciumă, de împrumut și de arendă, de pământuri și dugheni, mai ales ale bisericilor. Invazie de ovreime în Basarabia are loc imediat după răpire și Evreii se revarsă din Polonia și Podolia, ca și din toate zonele rusești.

Ocupațiunea armată rusească din 1806 aduse pe marchitanii evrei care furnizau armata cu furnituri și băuturi din Rusia, iar la 1808, ,,Divanul, vorbind de o singură țară Moldova și Valahia, îi scutea de orice vamă". Și, pe când acești marchitani intrau ca să

---

1) V. A. Urechiă, VIII, 213. 2) Ibid. VI, 811. 3) Ibid. o. c., XI, p. 124—125. Șapte inși din aceștia poartă numele de familie Brașoveanu. Alții poartă nume ca Civara, Recea, Catana, Gheorghiu, etc. 4) N. Iorga, Istoria Evreilor. 5) Furnică, o. c., 114. 6) V. A. Urechiă, o. c., XI, p. 651.

se aşeze, neguţători de ţară plecau care încotro. [1]). In intervalul acestei ocupaţiuni ruseşti, intra în Principate numai marfă rusească, fără nici o vamă, prin contrabanda făcută pe scara întinsă de către paltonţi — cărăuşi muscali, ce urmau cu care încărcate cu provizii destinate convoiurilor militare, marfă ce se vindea direct publicului, pe preţuri de nimica, marfă importată [2]).

Până la opreliştea din 1782, Evreii nu joacă nici un rol ca negustori, ci ca arendaşi ai dreptului ce îl aveau boierii de a vinde vinul şi rachiul lor [3]). Dar intervin factori noui. In legătură cu schimbarea modei, Moldova îşi creşte necontenit populaţia evreiască [4]). Nevoia de lux, de bijuterii, de haine şi de mobile atât de adânc simţită de clasa boierească, era cel mai bun prilej pentru neguţătorul evreu, importator de marfă străină, nu numai să o satisfacă, dar să o şi excite [5]). Şi Evreii, fiind agenţi de legătură cu ţările apusene producătoare de asemenea mărfuri atât de căutate, ei imigrau în număr mare. Intermediarii de căpetenie — scrie istoricul N. Iorga — sunt, în acest soiu de comerţ, Evreii din ţările cari fabrică sau transmit articolele necesare unui astfel de traiu şi de lucru Evreii galiţieni, în primul rând, cari aveau şi înlesnirea de a întrebuinţa un dialect al limbii germane. Ei scot pe încetul din poziţiile câştigate pe Greci, pe Armeni, pe Germani. Aşa că rolul Evreilor în acest comerţ de modă este covârşitor [6]). Şi, pe urmă, se ocupară cu croitoria de bărbaţi şi de femei, cu tâmplăria de mobile, cu vopsitoria şi zugrăvirea artistică de case, cu tinichigeria şi punerea de geamuri, cu cismăria şi tapiţeria, cu lăcătuşeria şi caretăşăria, etc., adică cu tot felul de meserii puţin ostenitoare dar bănoase [7]).

Moldova are, de acum înainte, a se lupta cu mari dificultăţi, mai cu seamă cu mărfurile streine de calitate inferioară aduse din streinătate şi vândute de negustori puţin scrupuloşi, mai cu seamă Evrei, al căror număr creştea şi se înmulţea pe fiecare zi, precum şi cu gustul cumpărătorilor, cari, adesea preefereau marfă proastă, dar arătoasă, unei mărfi solide, dar cu aparenţă mai puţin prezentabilă [8]).

Precum am mai spus-o, invazia jidovilor se datoreşte şi regimului la care erau supuşi în ţările de unde se revărsau ca un torent nestăvilit. Anume. In 1816, agentul din Iaşi raportează că zilele acestea (este vorba de luna lui Octombrie) s'a raportat Domnului vestea că 20.000 Jidovi,pe cari guvernul rusesc îi scosese din Polonia, sunt pe cale spre Moldova şi — zice mai departe agentul —

---

1) N. Iorga, Ist. Com. II, 121. 2) Furnică, o. c., 117. 3) V. A. Urechiă, o. c., II, p. 348—9. 4) N. Iorga, o. c., 104. 5) G. Zane, o. c., 343. 6) N. Iorga, o. c., 143—144. 7) Furnică, o. c., 113—114 şi 134—135. 8) Ibid., o. c., 100—101.

că Domnul, departe de a voi să împoporeze această ţară cu un aşa de mare număr de vagabonzi, a dat cele mai aspre porunci pentru a li opri intrarea în ţară [1]). Pe atunci, în Moldova, era domn Scarlat Calimah, care, în 16 Iulie, 1815, acordase Evreilor zarafi dreptul de a se constitui în breaslă aparte [2]). Aşa că este îndoelnic că această expediţie de 20.000 Jidovi vagabonzi să se fi oprit de-abia la marginile ţării. Cu atât mai vârtos, cu cât le intrase în cap Domnilor că Evreii aduc bani mulţi şi erau, ca atare, protejaţi de ei, ba încurajaţi să intre în ţară. Aceste expediţii în massă sunt o urmare a împărţirii a doua şi a treia a Poloniei, precum şi a nouilor războae, când au avut loc revărsări în stoluri în Moldova, unde au găsit pe Domnii fanarioţi, cari, mai puţin intrasigenţi ca cei precedenţi şi fericiţi de a vedea numărul contribuabililor crescând, s'au grăbit a li acorda hrisoave, autorizându-le şederea în ţară şi fixând, pentru fiecare localitate, cifra câştiului anual ce trebuia să-l verse Vistieriei [3]). Invazia jidovilor este favorizată şi de regimul récrutării militare introdus în Basarabia, în 1827 [4]), invazie pe care domnul Ioan Sturza, cu toate măsurile luate, n'a putut-o stăvili [5]). In Bucovina are loc un alt fenomen care, însă, produce aceleaşi efecte. Anume, ordonanţa imperială din 20 Martie, 1786, face ca mulţi Evrei săraci cari nu puteau dovedi un capital, în bani sau în avere imobiliară, de 200 florini, să se retragă înaintea războiului din Galiţia şi să se aşeze în Moldova, plătind impozitele obicinuite în acest principat, unde se însurau cu Evreice aşezate de mult în această provincie [6]). Şi altă dată, când li se cere 250 fl., drept capital, Evreii se ridică în masă şi trec în Moldova [7]).

Ajutaţi de toate aceste împrejurări favorabile şi alungaţi de peste tot, în această perioadă, sudiţii de origină galiţiană se înmulţesc, străbat satele, murdari, nesupuşi măsurilor contra ciumei, gâlcevitori faţă de Evreii raiale, sărind şi la Români, ca în 1823, pentrucă fuseseră insultaţi la sărbătoarea „Cuştilor" [8]).

Se ocupă cu de toate, cu curaj şi impertinenţă. Evreii spanioli se ocupau de preferinţă cu profesiunea de zarafi, erau toptangii, cercelari şi mărgelari, toptangii de manufactură, ceaprăzărie şi mărunţişuri, pe cari le desfăceau prin sate, prin colportori ambulanţi, numiţi mămulari şi mărgelari, aşa după cum şi astăzi exercită ocupaţiunea de negustori ambulanţi prin sate, constituind elementul

1) N. Iorga, Note istorice — apud Doc. Calimachi, I, p. 255, no. 200. 2) N. Iorga, Inst. Com. II, p. 132. 3) Verax, La Roumanie et les Juifs, 57—70. 4) Hurmuzaki, X, 433, no. 522. 5) N. Iorga, Istoria Evreilor. 6) Doc. Calimachi, I, p. 50, no. 9 Cf. şi p. 54, no. 13. 7) G. Zane, o. c., 332 şi N. Iorga, Ist Com. II, 187. 8) N. Iorga, Istoria Evreilor.

cei mai păgubitor neguţătorilor stabiliţi [1]). In 1817, deja, acest comerţ ambulant încăpuse în mâinile lor [2]). Alţi Evrei se ocupau cu misitia, samsarlâcul, telalia de vânzare de haine vechi şi, iarăşi, mulţi vindeau pe strade vax şi chibrituri, sticle şi pahare, marfă de mărunţişuri de bocceagiu, de aţă, ace şi alte lucruri necesare menajului, comerţ care reclama un capital mic [3]).

Ca misiţi şi samsari, Evreii, ca şi Grecii, mişunau prin sate şi oraşe, ca şi prin porturile ambelor Principate, cumpărând şi arvunind grâne, uneori chiar înainte de a fi cosite, secerate sau culese, precum şi tot ce nu cumpărau Turcii sau tot ce prisosea, provizia de grâne necesară, precum şi orzul, secara, porumbul, porcii, cel mai mare număr de vite mari şi cai, legume, sare, piei de iepuri, plante medicinale, tot ce se cumpăra cu preţ bun de negustorii streini, cari veneau cu vasele lor, încărcate cu mărfuri de import şi export, plătibile în bani de aur şi cu preţ bun, preţ bun care era unica avere, singurul produs al ţării prin care se despăgubeau de pagubele cauzate de Turci, plata luxului neînfrânat al boierilor şi bogătaşilor români, toate se făceau prin mijlocirea acestor samsari greci şi evrei [4]).

Ocupau dughenile din Botoşani, ca şi acelea din Iaşi ale Mitropoliei — lucru ce îl făceau în toată Moldova, unde luau orânzile la sate, cucereau, ca stoleri, croitori, cârciumari, pitari şi olari, terenurile din jurul bisericilor, încât un contemporan a exclamat cu durere : ,,Acolo unde au şezut Theotokis şi Evghene, astăzi vând Jidovii marfă, făcându-se tot dughene" [5]).

Alţii se ocupau şi cu comerţul de cai. Un Evreu Lippmann continua să strângă cai pentru armata prusiană, avându-şi odaia la Avrămeşti-Botoşani [6]). Aici, la Botoşani, alţii făceau bani falşi [7]). Sau când nu făceau aceasta, ei strângeau banii de aur şi de argint din ţară şi îi exportau în Austria şi pe aiurea unde câştigau cu agiul, aducând în ţară monedă care reprezenta o valoare fictivă, iar nu reală [8]). Alţii, aşezaţi în Bucureşti, aveau predilecţia de a strânge bani vechi şi a-i duce în ţările străine pentru ca să-i taie la tarapana (monetărie) spre a-i aduce aici să-i cheltuiască — după cum reiese din pitacul din 8 Mai, 1796, al domnului Moruzi şi prin care se prevedea ,,straşnică pedeapsă" [9]). Se mai serveau şi de alte metode. De pildă, ascundeau monedele în ceară la vremea topitului, ca, astfel, să le scoată în ţări streine, ceeace a determinat pe Domn ca să dea ordine severe ca, la vremea topitului cerei, să se cheme vel vameşul—

---

1) Furnică, o. c., 113—114. 2) Doc. Calimachi, I, p. 282. 3) Furnică, ibid. 4) Ibid, 153. 5) Doc. Callimachi, II, 67—8, no. 149 şi 72, no. 159. Vezi şi N. Iorga, Note istorice. 6) Hurmuzaki, X, 173, no. 228. 7) Ibid, ibid. 8) V. A. Urechiă, o. c., III, p. 359. 9) Ibid, 359—60.

care să asiste la topitul cerii şi la pecetluirea vaselor [1]). Falsificarea banilor avea loc şi în Ardeal. In Braşov, în 1796, un bancher evreu înşelase cu bani falşi pe nişte ciobani ardeleni [2]). Cu cât se înmulţeau aceşti noui oaspeţi, cu atât se înmulţeau şi falsificările de monede, dar, cum făceau şi cum dregeau, aceşti abili calpuzani scăpau adesea de pedeapsă [3]).

Se pomeneşte, la Bucureşti, de Evrei tinichigii cari fabricau ghiulele de tinichea umplute cu sticlă, cu pietricele şi cuie pentru cele patru guri de tun româneşti cari fuseseră ridicate dela Cotroceni după plecarea lui Tudor [4]).

Documentele vremii vorbesc şi de un Evreu sudit austriac Baltazar care încearcă, în Iulie 1793, să introducă în Muntenia o loterie, ca şi de un altul Michel Beceru, în 13 August, 1794, cărora li se acordă domnească voie pe 15 zile [5]). Un Ovreiu este meşter în a pune dramurile şi tereziile la aiai, iar brutarii şi negustorii sunt chemaţi a le duce la el [6]). Un Ovreiu, sudit sau supus rus, cu cin de cavalerie, pe nume Bronstein, înşelător şi mincinos, a cumpărat la licitaţie apaltul (antrepriza) cărţilor de joc, după care „au meşteşugit feluri de viclenii spre a se apăra de plata banilor" şi „încă s'au sculat şi fugit de aici..." [7]).

Evreii se îndeletnicesc şi cu argintăria, în care se impun mai mult. Un Jidov Dănilă lucra, în 1792, argintărie şi sămnele boierilor, adică toiegile dregătorilor [8]).

In această perioadă, întâlnim în 1809 şi medici evrei clandestini, doi din totalul de 11 de diferite naţii, printre cari un ovreiu bătrân şi un altul în Scaune [9]) la Bucureşti.

Astfel, dpe zi ce trece, se desche tot mai larg poarta prin care meseriaşii streini dau năvală în breaslă, până ce vor ajunge a scoate din ea pe meseriaşii români [10]). In cursul războiului ruso-turc din 1806—1812, generalul rus Prozorovschi îşi lua reşedinţa la Iaşi, iar Visteria Moldovei a trebuit să cheltuiască cu pregătirea europeneşte a curţii lucrată de nemţi şi ruşi [11]).

Oprirea hotărîtă la 1784 de a ţine moşii nu făcu decât să li crească rolul lor la oraşe [12]). S'a încercat socoteala că, totuşi, ei erau atunci numai 2340 la sate şi nici 100 la oraşe [13]). In acelaş timp, se observă că ei caută să devină stăpâni şi pe proprietatea urbană, în 1794 [14]).

1) Ibid, ibid. 2) Ibid, 359. 3) Ibid, 358. 4) N. Iorga, Istoria Bucureştilor 239—240. ap. Lt.-colonel Papazoglu, Istoria fundării oraşului Bucureşti, Bucureşti, 1881, p. 76. 5) V. A. Urechiă, o. c., III, p. 360. 6) Ibid, VI, p. 757 — ap. Cod. 60, fila 27, verso. 7) V. A. Urechiă, o. c., XI, p. 840—841, după Cod. 65, fila 40. 8) N. Iorga, Industria la Români, 187. 9) V. A. Urechiă, o. c., XI, 902. 10) Ibid., III p. 289. 11) N. Iorga — Negoţul în trecutul românesc, I, pag. 135. 12) Uricariul, I, p. 25. 13) V. A. Urechiă, ibid., p. 58. 14) Uricariul, XI, 317.

Arendarea de moşii şi cârciumăritul, deşi oprite, fac progrese destul de repezi. Boierii, ca şi Domnii, încheie transacţiile cu ei şi încurajează aşezarea lor. Iată, pe Ienachi Cantacuzino Vistierul că vinde, în 1784, lui „Solomon Moisăi Leiba Jidov ot Bălţi" venitul satelor lui dela Soroca : bezmenul pe case, dijma, moara dela heleşteie, moara cu cai, „orânzile acestor sate şi crâşme cu pivniţe", pe 1250 lei aur [1]). Tot un Ovreiu a luat pe un an „orânda băuturii satului Căbujii, cu moara de acolo şi a părţilor din moşia Toleştii din acest ţinut al Sucevei, ale dumisale Ianache Cantacuzino, biv Vel Vistier" [5]). Găsim, deasemeni, Evrei hrisovuliţi şi prin Botoşani, „jidovi orândari" prin sate ai moşiilor Hotinului, în 1806 [6]). Evreii din Herţa, aşezaţi din „strămoşi şi părinţi", sunt arendaşi ai moşiei Vornicului Grigorie Ghica, în 1813, îi aduc pagube de 30.000 lei şi, totuşi, se plâng contra lui [2]). „Orândătorii" Şcheii (Roman) vând, în 1817, orânzile lui „Leiba Jidov" care stoarce pentru băutură pe locuitori şi, nesocotind dispoziţiile în vigoare (era ordin a nu se împlini pentru băutură decât 15 bani fruntaşul, 10 mijlocaşul şi 5 codaşul) au pus mâna pe lucruri şi vite [3]). In 1827, Şmil Focşăneanul, supus austriecesc din Fălticeni, luase în arendă moşia Săveşti dela Aga Constantin Canta, pe şeapte ani [4]).

In 1783, se întâlnesc la Focşani „jidani orândari" [5]). Deşi se opreşte negoţul de cârciumă prin sate încă dela mijlocul sec. XVIII, Evreii reuşesc să ridice opreliştea în 1804 şi de atunci ţineau cârciuma boierească în aproape toate satele ţării [6]). Iar dacă pela finele sec. XVIII, găsim puţini Evrei prin oraşe, iar prin sate nu era nici pomeneală [7]), în 1820, sunt 984 capi de familie la sate [8]) (cari nu puteau fi decât cârciumari şi arendaşi), iar în 1827, găsim 1200 cârciumari în satele Moldovei [9]).

Pe câtă vreme Al. Vv. Ipsilanti opreşte vinurile, rachiurile şi horilca streine [10]), în 1785, un Evreu capătă drept de velniţă în Bucureşti ; în 1791, un evreu polonez era cârciumar, precum în 1773, era o casă a Slăvuţei Ovreica în care se bea vutcă [11]). Hangerli Vodă li dădea şi loc de poverne în capitala Munteniei [12]).

In Bucovina, nedispunând de capital şi nebucurându-se de încredere, nu puteau întreprinde vreun negoţ mare, aşa că ocupaţia lor de căpetenie li era cârciuma [13]). In Maramureş, unde îşi fac prima

---

1) St. şi Doc. ,VII, 235, no. 104 şi N. Iorga, Note istorice. 2) Doc. Callmachi, I, 498—9, no. 186 şi Note istorice. 3) Ibid. I, 536 şi Note istorice. 4) St. şi doc., VII, 263, no. 199 şi Note istorice. 5) N. Iorga, Ist. Com. II, 38. 6) Verax, o. c., 108. 7) Furnică o. c., 108. 8) Verax, o. c., 10. 9) Ibid. ibid. 10) St. şi Doc. XIV, 101 şi urm. 11) N. Iorga, Ist. Com. II, 12) V. A. Urechiă, VII, p. 202. 13) B. Duică, o. c., 151.

apariție în 1818, se ocupă cu negoțul, dar mai cu deosebire cu cârciumăritul [1]).

Până la Regulamentul Organic, arenzile cad pe încetul în mâinile lor, pe câtă vreme proprietarii sunt buni bucuroşi de câştiguri mari fără muncă [2]).

Zărăfia şi camăta sunt alte instrumente de tortură în mâinile Evreilor contra Domnilor, boierilor şi țăranilor. Deținătorii de capitaluri mari în această perioadă erau creditorii supuşi ruşi şi austriaci, în special Evreii [3]), precum şi în împrumuturile interne, printre streini, tot aceştia jucau un rol hotărîtor [4]). Deja în 1817, Evreii sunt socotiți în Moldova ca stăpânii acestui gen de comerț, practicat în Muntenia mai ales de Greci [5]).

Sub Alexandru Moruzi, domn în Muntenia între 1793—96, camăta — această plagă de care sufereau negustorii mici — era exercitată de Evrei, Turci şi Armeni, precum şi mare parte din articolele de monopoluri şi de narturi erau acaparate de sudiți evrei, greci şi armeni, toate acestea apăsând din greu asupra bieților negutători indigeni [6]). Sub acest Domn, atât de iubitor al poporului, sudiții se înmulțesc în mod îngrijorător, încât streinii deveniră singurii conducători ai economiei naționale [7]).

Pentru împrumuturile mai însemnate, Evreii erau foarte căutați. De aceea, Ioniță Sturza, pentru toate împrumuturile ce le încearcă în streinătate, se adresează Evreilor, cum a fost cazul şi cu unul de 3000 galbeni, în 1822, pe care îl încheie cu nişte Ovrei din Polonia [8]). Dealtfel, Evreii, din cei supuşi austriaci, îi găsim de nenumărate ori ca creditori ai boierilor şi chiar ai Domnului — fie pentru împrumuturile țării, fie pentru cele personale [9]).

Nu cunoaştem în cifre suferințele țărănimii moldovene şi muntene în această perioadă, adică cât de mari erau, toate pricinuite de plaga cămătăriei exercitată de Greci, de Turci şi de Armeni — cari încep să cam dispară ca forță şi virulență — dar mai ales de Evreii austriaci şi cei ruşi. Date statistice ni sunt date numai pentru datoriile contractate de boieri. Această clasă gemea sub o povară de datorii de nenumărate milioane. In 1827, numai creanțele creditorilor evrei, supuşi ruşi, se cifrează la câteva milioane lei, sumă care nu este — observă G. Zane — deloc mică, când o comparăm

1) N. Popp, studiu „Considerațiuni etnodemo grafice asupra populației României" în Rânduiala, vol. II, Caet. 3. 2) N. Iorga, Istoria Evreilor. 3) G. Zane, o. c., p. 232. 4) Ibid., o. c., 232 şi 233. Vezi şi Wilkinson, Tableau historique, géographique et politique de la Moldavie et Walachie, Paris, 1824, p. 162. 5) G. Zane, o. c., p. 337. Vezi şi N. Iorga, Ist. Com. II, 134. 6) Furnică, o. c., 55—56. 7) Ibid, ibid — apud Contele d'Hauterive. 8) Doc. Hurmuzaki, XVI, p. 21. Vezi şi G. Zane, o. c., 232. 9) G. Zane, l. c.

cu bugetul statului, care la aceiaşi epocă, avea un capitol de cheltuieli totale — ale domniei şi ale ţării — în sümă de lei 2.676.623,41. Şi aceste creanţe — spune mai departe acelaş autor — nu trebue să fi reprezentat decât o mică parte din datoriile boiereşti, căci cei mai numeroşi deţinători de bani erau supuşii austriaci — în special Evreii [1]).

Această situaţie disperată, datorită, între multe altele, ravagiilor săvârşite de revoluţia grecească din 1821, când boierii au suferit pagube imense cu prădăciunile, precum şi invaziunile streinilor, a determinat pe Domni şi boieri să ia măsuri de reglementare nouă a raporturilor între creditori şi debitori. Măsurile au fost luate. In 1825, Domnul muntean decretează, în favoarea domniei şi a vistieriei, ca toate datoriile să fie rambursate pe cursul galbenului dela venirea la domnie [2]); iar în 1827, Divanul, prin anaforaua sa, cere şi în Moldova, o nouă orânduire între creditorii cari au fugit cu sineturile intacte pe de o parte şi pe de alta cu debitorii cari şi-au văzut averile distruse în revoluţia din 1821, ceeace a pricinuit o urcare a galbenului în folosul celor dintâi şi în paguba acestora din urmă [3]), „care din nenorocire sunt toţi pământeni şi ocinaşii Moldovei" [4]). O asemenea redresare a datoriilor boiereşti către supuşii austriaci, în special Evrei, prin acordare de moratorii, a avut loc şi în 1820, pretinzând sume ce se ridicau, cum am spus mai sus, la câteva milioane lei, intrecând cu mult bugetul ţării şi al domniei [5]).

In Bucovina, comisiunea instituită de gen. Enzenberg cerù o lege contra cametei şi pentru Ovrei mai mult loc de desvoltare în meseriile în cari nu erau încă primiţi, ceeace provocă o mare nemulţumite printre Ovrei şi trimiseră o deputaţiune la Viena [6]). In Ardeal, camăta făcea ravagii — îndatorau pe ţărani, ca şi aiurea, oferindu-le băutură multă pe credit primejdios [7]).

c) Metodele de cari se serveau în activitatea economică.

Felul de a lucra al Evreilor şi de a se comporta în noul mediu social, în care se înfipseseră ca un corp străin neasimilabil într'un organism sănătos, rămâne mereu acelaş, amplificându-se însă şi mai mult pe măsură ce împrejurările noui politice

1) Ibid, ibid. 2) Ibid, p. 233 — La pag. 21, aflăm că un moratoriu în favoarea vel vornicului V. Roset are loc, in Moldova, in 1825, pentru datoria lui de ⅓ milion. Vezi şi V. A. Urechiă, Moratorium, An. Ac. Rom., 1887—1888 — deşi asemenea măsuri erau interzise prin hrisovul lui Alex. Calimachi. 3) G. Zane, o. c., 234—35. 4) Ibid. 234—242. Din anaforaua domnului întemeiată pe principii moderne de legislaţie în domeniul creditului şi a măsurilor de apărare. 5) Vezi nota 1. 6) B. Duică, o. c., p. 107. Legea cametei din Ungaria, art. XXV din 1883 § 22 a revenit la dispoziţiunile din 1786. 7) Ibid. p. 157.

şi sociale erau mai mult în favoarea lor şi cu cât se vedeau mai mulţi. Evreii vin — orideunde pornesc 'şi se revarsă — cu aceleaşi păcate ancestrale şi le aplică, cu răsunete din ce în ce mai violente, în mediul românesc, obicinuit a duce o viaţă cu totul diferită de aceea a nouilor oaspeţi.

Dela capul locului, va trebui să precizăm acest mare adevăr. Evreii nu s'au putut şi nici nu s'au silit a se încadra în noul sistem de norme morale ce guverna societatea românească, ci au căutat să trăiască în ea pompându-se bogăţiile, dar să trăiască dincolo de ea, ca viaţă morală şi cetăţenească. Au vrut şi au ţinut cu tot dinadinsul, adică, să trăiască o viaţă aparte de ghetto, cu mentalitate străină de aceea a băştinaşilor, cu apucături prădalnice şi de nimicire a mediului nou în care au intrat, în zdrenţe şi flămânzi, înarmaţi cu toate instinctele atavice, dar nu şi cu sufletul curat. Şi au continuat să ducă viaţa ca nişte paraziţi primejdioşi ai societăţii româneşti, nu ca elemente creatoare de forme noui şi civilizate, forma lor de guvernământ fiind numai Kahalul şi sistemul de principii morale cel prescris de Talmud, croit şi răscroit în interesul lor egoist şi feroce de învăţaţii iudaici dealungul veacurilor. Aceste instituţiuni, Kahal şi Talmud, i-au oprit expres de a se încadra într'o viaţă ordonată şi civilizată şi toate mărturiile trecutului concurează în a ne dovedi că ei au luptat, prin toate mijloacele ce le stau la îndemână, ca să dezorganizeze această aşezare de stat românească, ai cărei bărbaţi luptau din greu tocmai pentru a încadra Principatele noastre în sistemul de norme şi de conducere adoptate de ţările apusene.

Să vedem cum ne apar în lumina documentelor trecute şi cum au fost văzuţi şi judecaţi de scriitorii şi călătorii streini, ca şi de cronicarii şi marii demnitari sau voevozii noştri.

Documentele ni-i arată ca duşmani ai higienei corporale şi sociale. De pildă, nu se supun măsurilor împotriva ciumei ce bântuea ţara în 1824; ba dimpotrivă, se plâng la Consulate că sunt năpăstuiţi şi străbat satele murdari şi gâlcevitori, etc. [1]). Consulul prusian scria că sunt tot aşa de murdari, ca şi Turcii şi Ţiganii şi că nici un alt popor nu este ca aceştia [2]).

Obiectivul comerţului exercitat de ei nu ţine seamă de nici o normă de morală socială sau de interesele poporului şi ale statului în care trăesc. Tot ce putea renta într'un fel sau altul era obiect şi metodă de comerţ: cămătăria cu oricine şi în condiţiuni distrugătoare, cârciumăritul de natură să otrăvească fiinţa eticobiologică

1) N. Iorga, Istoria Evreilor. 2) Ibid.

a rasei, spionajul în favoarea lor şi în paguba oricui, falsificarea de acte de orice natură, contrabanda cu mărfuri şi monede, ocolirea legilor prin conrupţie, matrapazlâcul — adică specula de mărfuri şi concurenţa de orice fel şi prin orice mijloace, obiectele sacre, furtul, înşelăciunea, sperjurul, specularea muncii altora, traficul de carne vie, introducerea clandestină în ţară, specularea monedelor, falsificarea sau alterarea lor, mituirea, etc. Dacă n'au creat nimica în industria naţională, aceasta au făcut-o, iarăşi, din două consideraţiuni : Evreii au fugit de o muncă susţinută care reclama sforţări de voinţă şi de energie, fizică şi morală şi fiindcă, în al doilea rând, ea nu renta mai bine ca cele de mai sus şi, fiind la începutul ei, industria putea fi şi riscantă. Când industria va oferi condiţiuni prielnice ei, şi mai cu seamă atunci când va fi investită cu privilegii importante şi aducătoare de câştiguri necalculate fără nici un risc, atunci Evreii vor năvăli în această ramură de producţie şi vor şti să stoarcă toată energia şi toate posibilităţile de economie ale acestui popor incapabil să se apere.

Iată cum glăsuesc documentele. Nu ascultau sudiţii, în special Evreii, nici de ponturile hrisoavelor, nici de tetalbaşi, nici de breaslă, nici la alte angarale nu ajutau, nici beilic nu lucrează de obiceiu, ci fac o concurenţă ruinătoare, eftinind nartul, luând dela pământeni calfele şi ucenicii, băgându-i în prăvăliile lor ca să le ia ucenicii şi momindu-i... Aşa se plângeau pământenii către Vodă Ipsilante [1]). Cu ceilalţi negustori — Greci, Sârbi şi Bulgari, etc.— Românii nu avură de luptat, căci şi ei erau raiale supuşi legii breslelor, birurilor şi narturilor, precum şi comercianţii europeni cari nu erau meşteşugari rar se abăteau dela prescripţiile narturilor, fiindcă şi dacă deschideau magazi de toptangerie, desigur ei vindeau numai cu toptanul la negustori cu mărunţişul, cari erau pământeni, pe când Evreii se abătură dela această linie de conduită dreaptă şi lealä dela primul pas ce făcură ei pe calea comercială şi industrială în Principate. Ci, mulţumită avantagiilor dobândite prin rugăciuni, intervenţiei consulilor streini, dării de bani şi feluritelor alte mijloace, Evreii câţi se stabiliră în Principate — veniţi din Turcia, Galiţia şi Rusia — goi şi lihniţi, în scurt timp, se înţoliră, se îmbogăţiră, se înmulţiră, prinseră chiag şi începură a-şi chema rudele şi pe coreligionarii lor, ca să se stabilească aci, ca într'un adevăr pământ al Făgăduinţii [2]).

Unele documente ni-i arată ca zurbagii şi falsificatori şi con-

---

1) V. A. Urechiă, XI, p. 110 şi Furnică, o. c., 74 — 75. 2) Furnică, o. c., 106-107.

trabandişti [1]), sau că s'au umplut târgurile de jidovi speculatori şi săraci [2]) sau de jidovi săraci, vagabonzi şi cerşetori — Betteljuden, cum îi arătau altele [3]).

Mijloacele obişnuite de conrupţie de cari se serveau, cu predilecţie şi zilnic, ca mita sau „mîzda", ca să eludeze legile şi regulamentele, chiriile mari ca să ia locul concurenţilor băştinaşi, „smomeala" calfelor şi ucenicilor, „matrapazlâcul" — acea formă de concurenţă şi de speculare întru totul întrebuinţată de ei, ocolind piaţa publică, bâlciurile şi târgurile dela hotare şi umblând prin sate sau aţinând calea producătorilor spre târguri sau dosind mărfurile ca să le vânză cu preţ mai mare, etc.

O mare plagă a comerţului mic românesc al ţăranilor era ceata precupeţilor, mai toţi străini, cari ieşeau înaintea ţăranului, cu mulţi metri înainte de a intra în oraş, să-i cumpere cu viclenie şi înşelăciune, pe nimica, toate produsele ce aducea de vânzare, ceeace a determinat pe A. Moruzi şi alţi domni să ia măsuri de proteguire a intereselor consumatorului [4]). Cum procedaseră cu comerţul mic, aceiaşi luptă o duceau şi împotriva industriei mici, căutând prin toate mijloacele — între cari cel mai convingător era mituirea — să câştige privilegii şi scutiri, ceeace făcea imposibilă concurenţa din partea meşteşugarilor pământeni şi, astfel, Evrei de peste hotare puneau mâna pe industria mică, pe toată ziua tot mai mult. Cel mai devotat acestora a fost Vodă Hangerli [5]), care nu visa decât să facă cât mai multe parale şi, în schimbul acestora, el da cele mai multe pitace şi hrisoave în favoarea acestor oaspeţi noui cari ştiau să le plătească bine [6]).

Din toate afacerile lor — îngăduite sau nu şi fără a ţine seamă că sunt oaspeţi în ţară străină — Evreii încearcă să aibă profit cât mai mare. Astfel, în calitate de marchitani ruşi, ei nu se supun la plata vămii la Focşani de 3% pentru marfa ce vindeau la oştirile ruseşti, ceeace face pe Vistierul Hagi Moscu care ţinea vămile să se jeluiască Divanului, iar pe acesta să intervină pe lângă generalul Repenski, în 23 Martie, 1812 [7]). Deasemenea, ca negustori de rachiu, ei nu se supun a plăti dările, câte 4 parale de vadră, după cum este „huzmetul cumpărat al podăritului" [8]).

Nu vor să recunoască obligaţii, datorii şi angajamente solemne faţă de particulari sau stat. Iată pe un Markus Pateschok, născut în Brodig, care, în proces cu Teodor Chiriac Ciocan din Viena, mai

---

1) V. A. Urechiă, VII, p. 211 şi VIII, p. 634 şi urm. 2) Uricariul, I, p. 21. 3) V. A. Urechiă, III, p. 354. 4) Ibid, VII, p. 211. 5) Ibid, ibid. 6) Ibid, XI p. 652—653. 7) Ibid, XI, p. 844.

bine rabdă bătaia decât să-şi recunoască datoria [1]). Sau unul Bronstein, înşelător şi mincinos, supus sau sudit rus, cu cin de cavalerie, ceeace îl punea la adăpost de urmăriri, lua în antrepriză cărţile de joc, dar, tocmai când să numere banii, dispărea din ţară [2]).

Tot ei introduc şi loteria ca un mijloc inedit de amăgire a bunei credinţe şi de spoliere a masselor. Intr'atâta erau de bine văzuţi, încât domnul muntean nu le acorda o îngăduinţă mai mare ca 15 zile — cum a făcut-o faţă de suditul austriac Baltazar în Iulie 1793 sau cu Michel Beceru în 13 August, 1794 [3]).

Toată practica comerţului evreesc este un sistem de şarlatanii şi înşelăciuni, atât pentru lumea românească, cât şi pentru cei din alte ţări şi, în concurenţă de şarlatanisme cu Grecii cari câteodată îi şi întrec — observă W. Sombart — ei au desfiinţat comerţul indigen [4]). Fiindcă negustorul evreu vrea clienţi, clienţi cât de mulţi şi, pentru a-i obţine, el întrebuinţează cele mai variate mijloace, cari nu se puteau încadra în condiţiunile morale ale comerţului de acum o sută şi mai bine de ani, comerţ dus în virtutea unei tradiţii lungi, pe când negustorul evreu nu recunoaşte nici o tradiţie, el venea dezbrăcat de orice restricţiuni morale [5]).

Evreii au încercat creditul mărunt între negustorul detailist şi cumpărătorul de toate zilele şi, astfel, au pătruns la sate, pentru captarea altui negustor şi pentru crearea unei noui clientele [6]) şi, cu asemenea mijloace, el a prins la ţărani şi la târgoveţi şi a reuşit mai ales la ţărani — victimele lui de predilecţie, pe cari îi înşală la tot, la „monedă, socoteală, greutate, balanţă şi la mai cine ştie ce" [7]). Ei vindeau marfă proastă, dar arătoasă, eftină şi le vindeau marfa eftină, fiindcă falsificau calitatea mărfii, prin amestecarea ei cu materii mult mai eftine, pentru a-i mări cantitatea sau prin prepararea ei cu alte materii prime decât cele obişnuite, bine înţeles cu mult mai eftine decât acestea [8]).

Evreul reprezintă concurenţa nesănătoasă a muncii rele, superficiale, cu munca dreaptă şi temeinică. „Eftin şi rău", e deviza Evreului până ce ruinează pe creştin; „Scump şi rău" e deviza lui când rămâne stăpânul pieţii [9]). Şi consulul francez Parant scria, în Iunie 1798, că, pe lângă negustori şi cămătari cari strică preţu-

---

1) N. Iorga, Istoria Bucureştilor, p. 193 — ap. Nistor în Hurmuzachi, p. 828 şi urm.: Un Liborius Göttingen declară că a auzit cum soţia îi zicea lui Pateschok: „Rabdă şi nu spune nimica". El stătea în legături cu bogasierul Teodorachi şi cu croitorul Gheorghe Dirstoreanu, cu Mihai pecetarul, cu Vasilachi Braşoveanul dela Sf. Gheorghe, chiar cu Hagi Moscu. 2) V. A. Urechiă, o. c., XI, p. 840—841. 3) V. A. Urechiă, III, p. 359—60. 4) Vezi G. Zane, 333—334. 5) Ibid, ibid. 6) Ibid., 346. 7) T. Lefèbre, Etudes diplomatiques et économiques sur la Valachie, II, Paris, p. 307—309. 8) G. Zane, locul citat. 9) M. Eminescu, Despre drepturile politice ale Evreilor.

rile şi ucid comerţul descurajând pe puţinii negustori cinstiţi cari ar vrea să-l facă să înflorească, meşterii „europeni" făceau din fugă lucru de tot felul [1]). Concurenţa neleală care li se atribue în documente, acea „ucidere a alişverişului" negustorilor indigeni, au realizat-o în mare parte prin scăderea de preţuri şi mijloacele de cari se serveau în Apus şi pe cari le-a denunţat Sombart, rămân valabile şi pentru ţările noastre: cumpărarea de marfă de contrabandă — de războiu sau obişnuită, negustorire de gajuri, cumpărări dela oameni în criză, dela bancrutari, dela licitaţii, negustorie de produse contraveniente şi comerţ pus pe faliment [2]).

Comerţul ambulant a fost, deasemenea, un mijloc de captare a clientului din straturile de jos ale societăţii. Ştim deja că, încă din 1817, Evreii erau socotiţi în Moldova ca stăpânii acestui gen de comerţ, practicat în Muntenia mai ales de Greci. Se pare că acest negoţ ridica multe nemulţumiri, căci se pretindea ca boccegiii şi precupeţii „să fie opriţi de a mai umbla fie pela sate ori târguri, ca unii ce în aceste specule sunt cunoscuţi şi împovărători populaţiei şi cei mai mulţi dovediţi de furi..." [3]).

Documentele trecutului ni-i zugrăveşte ca oameni de rea credinţă. Din anaforaua Sfatului administrativ, înaintată spre studiu, în 24 Noembrie, 1782, domnului Alexandru C. Mavrocordat, extragem cele de mai jos:... „că breasla jidovilor care s'au obicinuit cu acest fel de urmări a cumpăra cu anul moşiile şi de a ţine arende prin sate, nu puţine supărări şi pagube pricinuiau nu numai la stăpânii de moşii, dar şi la locuitorii acelor sate, căci mai întâi de tocmelele ce făceau ei cu stăpânii moşiilor şi cu zapisele lor ce le dau pentru tocmeli, niciodată nu se ţineau, ci fel de fel de pricini şi amestecături arătau spre păgubirea stăpânilor moşiilor. Şi în loc, unde era să se folosească stăpânul de venitul moşiei sale, pagubi şi supărări aveau..." [4]).

Aceasta cu boierii, mai ales. Dar aceiaşi rea credinţă o avea şi faţă de săteni — după cum rezultă din aceiaşi anaforá — pe cari „îi îndatorau cu bani din vânzările băuturilor lor şi unde de pe băuturi rămânea cineva dator câte cu ceva, ca nişte înşelători, îi încărca şi îi năpăstuia mai mult, îndoit şi întreit, din care cei mai mulţi din locuitori se sărăceau cu totul. Şi alte multe sărăcii şi pagube se făceau şi se pricinuiau şi la stăpânii moşiilor şi la locuitorii satelor, de vreme ce ei cu totul sunt porniţi a cerca chipuri cu care ar putea să înşele, să năpăstuiască, ori pe stăpânii moşiilor cu tocmelele ce

---

1) N. Iorga, Istoria Evreilor. 2) W. Sombart, Les Juifs, 192—193 şi G. Zane, 337—338. 3) Acte şi legiuiri, 586—587 — ap. G. Zane, 337. 4) M. Kogălniceanu, Archiva Românească, ed. II, v. II, p. 179—182.

fac, ori pe locuitori să-i încarce la câte puţine datorii ce rămâne de pe băutură. Pentrucă ei, fiind oameni săraci, după cum singuri ei se mărturisesc, altul nu crede sărmanului cât de puţin. Aceste fapte care le au ei cu încurcăturile şi năpustuirile ce fac, ei o socotesc ca o negustorie, iar nu se uită la pagubele şi sărăciile ce se pricinuesc de mulţi de către dânşii. Aceste urmări ale lor fiind ştiute şi nesuferite de către toţi, a silit domniile din trecut să hotărască ca să lipsească jidovii de prin sate" [1]).

Am reprodus mare parte din acest monument de profundă înţelegere a durerilor unui popor, înfrăţind prin suferinţă şi pe boieri şi pe ţărani, monument totodată de o înaltă gândire politică şi de nedezminţită simţire românească. Şi este cu atât mai preţios acest document, cu cât el este şi astăzi după 160 ani, de o actualitate impresionantă.

In nici un domeniu de activitate economică, Evreii n'au înţeles să conlucreze cu băştinaşii, n'au ştiut să armonizeze într'o atitudine civilizată interesele societăţii în care trăiau şi pe ale lor, ci, cu o râvnă diabolică neadormită, să o distrugă, — cum a fost în domeniul creditului mai cu deosebire — reducând, pe ţăran ca şi pe boieri, la sapă de lemn. Dela început, s'au manifestat ca centrifugali. In 1828, de pildă, ei nu iau parte la conducerea târgului din Botoşani, cum făceau Armenii şi Grecii [2]).

In activitatea lor cămătărească, este interesant de a cunoaşte, din descrierile contimporane, acea spelucă denumită bursă şi în care, în sec. XIX, se organiza specularea până la sânge a poporului românesc, aşa zisa bursă pe care a vizitat-o Lefèbre şi pe care o zugrăveşte ca instalată într'o cafenea unde bancherii, zarafii şi cămătarii se adunau neregulat la un pahar cu rachiu, pentru a vorbi „despre tot-şi mai ales de afaceri" şi unde ofertele şi cererile de hârtii-valori erau raportate de bancherii cari făceau aceste operaţii, de obiceiu numai când şi cum le conveneau [3]).

Am văzut mai sus, cum, datorită creditului mărunt introdus între negustorul detailist şi cumpărătorul de toate zilele, au pătruns în sate, au distrus clientela negustorului băştinaş, reuşind, astfel, să-şi introducă marfa falsificată şi să subjuge pe ţăran şi pe târgoveţ, înşelându-i pe toţi deodată. Activitatea Evreilor ca bancheri-cămătari a stârnit din totdeauna proteste. Ceeace făcea ca aceste proteste să fie uneori foarte energice, nu era numai dobânda, dar şi modul de execuţie a debitorului neplatnic, execuţie aspră

1) M. Kogălniceanu, Archiva Românească, ed. II, v. II, p. 179—182. 2) N. Iorga, Note istorice. 3) Th. Lefèbre, o. c., p. 315.

şi nemiloasă, pe care o suferă totdeauna debitorul creditorului sudit; iar când se întâmpla ca un supus străin — dintre cari, după cum ştim, aproape în unanimitate erau Evrei — să fie debitor, totdeauna, el întârzia cu plata sau căuta fel de fel de mijloace pentru a scăpa de datorie, printre cari invocarea de mărturie mincinoasă era unul dintre cele mai curente. Alteori, ei fugeau peste hotare, sărăcind pe creditorii băştinaşi. Pentru garantarea rambursării capitalului împrumutat, însă, Evreii ştiuseră să organizeze un sistem de garanţii, printre cari cumpărarea unei supuşenii streine avea o valoare mai mare chiar ca aceea a unui titlu de ipotecă. In această sferă de activitate a Evreilor — prin comerţ sau împrumut de bani — se cuprindeau toate clasele sociale [1]), încât Moruz a putut spune că „Evreii au făcut tributare toate valorile ca şi toate clasele societăţii, dela cei mai bogaţi proprietari până la cei mai săraci ţărani" [2]). Ba, unii din Evrei vin în calitate de sudiţi în ţară, „înşală locuitorii, după cari dau falimente frauduloase şi mănâncă banii raialelor" — aşa cum reiese din plângerea domnitorului Ion Sandu Sturza al Moldovei adresată Sultanului [3]).

Alte documente ale trecutului mai vorbesc şi de o specie de cămătari pentru nevârstnici — minori [4]), adică de o specie de cămătărie care se mărginea numai la ademenirea celor minori spre a-i prinde în mrejele înşelăciunii. Sezizat de un caz din cele mai multe, de cazul unui Evreu cămătar cu un fecior de boier nevrâstnic, Domnul dă ordin ca Agenţia „să dea Nizam şi la alţi semeni ai lui ca să n'aibă a mai face alişverişuri cu copiii, din care pricinuesc gâlcevuri şi davale" [5]).

La această calamitate, camăta, care făcea pe negustori şi nevoiaşi să plătească dobânzi fabuloase, erau angajaţi şi Turcii şi câţiva Armeni, iar camăta purta numele de „astar", ceeace face pe Moruzi, în 25 Iulie 1793, să dea nizam, oprind pe Români a se împrumuta dela Turci [6]). „Astar" în limba turcă însemnează căptuşeală.

Nu fac măcar un pas cinstit, ci întotdeauna ocolesc legile ţării, nesocotesc orice principii etice şi tot ce garantează prin respectare o viaţă socială sigură şi frumoasă. Dacă se introduc în Ţările Româneşti, ei, dela capul locului, se pun învrăjmăşie cu legile şi autorităţile: intră în ţară fără paşapoarte, iar când sunt încolţiţi, ei prezintă certificate de provenienţă dela fraţii din Snyatin, Horodenko şi Stanislav [0]) şi, de îndată ce pătrundeau în ţară, se însurau cu Evreice, căutând să se

1) Th. Lefèbre o. c., 315. 2) G. Zane, l. c., 3) N. Iorga, Plângerea lui Ioan Sandu Sturza-Vodă, p. 5. 4) V. A. Urechiă, I, 22—23. 5) Ibid, Ibid — Vezi ce se zice de Evrei şi în Hurmuzaki, p. 184, No. IV. Cod 43. fila 449 verso. 6) Ibid, III, p. 347 şi 351.

pună sub protecția Agenției austriace ca să capete sprijin în conflictele cu localnicii — așa cum declara însuși reprezentantul austriac [1]). Când nu erau primiți toți, atunci unul din ei se boteza ca să le fie de ajutor la ceilalți [2]). Și ca să binecuvânteze pământul moldovenesc și cel muntenesc cu cât mai mulți cetățeni de ispravă, aveau obiceiul să se însoare la 15 ani [3]). Ba, mulți se introduceau și ca medici clandestini, tocmai ca să fericească cu cunoștințele lor pe cetățenii țărilor de adopțiune [4]).

Evreii încep de mult să se boteze pentru a se aranja mai bine. Documentele vorbesc de asemenea acte, încă dela 1741, când un Stati Grecul se însoară cu Smaranda Jidoavca sau se botează un jidov din Răușeni — Suceava și altul din Dingeni-Lăpușna, sau, în 1763, când o botezată ține pe unul Ștefan Scraba [5]). Documentele vorbesc de alte asemenea acte, când unii membri din câteva familii de Evrei din Iași și Botoșani se botezau, ca Solomon Botez, care fu șătrar și vornic de Câmpulung, ca Ion și Nicolae Botezatul din 1735—36. Câteodată, se boteza vreo soră pentru ca să servească de legătură în toate părțile [6]). In 11 Iunie, 1803, una Maria se bucură prin hrisov de miluirea lui C. Ipsilanti, fiindcă „din legea ovreiască a tras la pravoslavnica credință" [7]).

Să-i judecăm și sub alte înfățișări. După câte am expus mai sus, ei n'au contribuit la crearea niciunei industrii utile societății, ci s'au mărginit numai la fabricarea rachiului. N'au putut să trudească muncile grele, singurele creatoare de valori sociale. In Bucovina, au refuzat să se ocupe cu munca câmpului și ori au fugit care încotro, ori s'au strecurat la noi în mod clandestin, ocupându-se de alte afaceri. Dacă s'au ocupat, la noi și aiurea, cu fabricarea de rachiu, apoi muncile grele — toți oamenii muncitori, cărătorii, amestecătorii și fochiștii nu se recrutau dintre Evrei, ci dintre Români și Moldoveni [8]).

Sforțări cât mai mici, câștiguri cât mai mari — aceasta a fost și este lozinca lor. De aceea, făceau contrabandă cu tot felul de obiecte: de rachiu [9]), de silitră [10]), de monede pe care le scoteau afară din țară [11]) sau pe care le introduceau ca să le speculeze [12]).

Făceau comerț necinstit și meșteșugul lor îi servea la aceasta. Erau meșteri în a fura „argint din caragroși nemțești" [13]). Un Evreu din Botoșani, prin 1826, știe să prefacă colonații în sfanțigi, fără să schimbe calitatea metalului și să câștige, totuși, doi lei și jumătate

1) N. Iorga, Ist. Evreilor. 2) Ibid, ibid. 3) N. Iorga, Note istorice. 4) V. N. Urechiă, XI, p. 902. 5) N. Iorga, Note istorice. 6) Idem, Istoria Evreilor. 7) V. A. Urechiă, I, p. 397. 8) Furnică, o. c., p. 108. 9) Doc. Hurmuzachi, X, Prefață de A. Iorga, XXV. Vezi și G. Zane, o. c., p. 338. 10) G. Zane, Un veac de luptă pentru cucerirea pieții românești, Iași, 1924, p. 24. 11) V. A. Urechiă, V. 359—60. 12) G. Zane, Economia de schimb, 338. 13) Ibid, V, 358 nota 1.

la fiecare colonat prefăcut [1]). Zarafii excelau mai ales în sustragerea unei oarecari cantităţi de metal fin din monede, în aşa măsură, încât, tot veacul al XIX-lea până la reforma monetară de după Unire, ocârmuirile duc o luptă crâncenă în contra „calpuzanlâcurilor închipuite de jidovi" [2]), ca acea metodă — printre multe altele — după care „scot prin apă tare aur din galbeni şi-l trec prin speculare peste hotare" [3]) sau pilesc imperceptibil marginile monedelor care nu se pot constata depreciate decât prin cântărire [4]).

In cursul războaielor ruso-turce şi austro-turce dela finele sec. XVIII-lea, se făcea monedă falsă, iar mulţi falsificatori calpuzani erau sudiţi englezi [5]). Evreii erau meşteri în a face monede calpe. Când nu se făcea aceasta, ei treceau peste graniţă „monedă mai bună" [6]). Ei strângeau banii de aur şi de argint din ţară şi îi exportau în Austria şi pe aiurea, unde câştigau cu agiul, aducând în ţară monedă cu valoare fictivă, nu reală. Ei se serveau de o seamă de tertipuri ca să o scoată peste hotare, de pildă, o ascundeau în ceară topită, ceeace a determinat pe domnitorul Moruzi să-i oprească „sub straşnică pedeapsă" şi le-a impus ca, la expedierea cerii în streinătate, să fie chemat vameşul care să asiste la topirea cerii şi la pecetluirea vaselor [7]). Unii Evrei aşezaţi la Bucureşti „nu caută — scrie istoricul V. A. Urechiă — de altă treabă şi alişveriş decât numai a strânge bani vechi şi a-i duce în ţările streine pentru ca să-i taie la taraphana spre a-i aduce aici să-i cheltuiască [8]), Aceste monede calpe erau răspândite peste tot. Un bancher evreu dela Braşov înşela cu bani falşi pe ciobanii ardeleni [9]).

Aversiunea contra zărăfiei şi zarafilor străbătea întreaga societate şi ea se exprima foarte limpede în măsurile luate de ocârmuire pentru reglementarea comerţului de bani. Un regulament al zarafilor este făcut încă sub Scarlat Alex. Callimachi, în 1815, din care se poate vedea că zarafii se dedau la numeroase „calpuzanlâcuri, pricinuind simţitoare pagube" [10]).

Evreii falsificau totul, până chiar obiectele sacre servind cultului creştin, precum procedau, de pildă, cu lumânările de ceară, când, în 1826, la cererea Mitropolitului Veniamin, sunt opriţi de a face aceste lumânări pentru biserici în cari ei puneau „săuri şi alte lucruri pricinuitoare de mârşăvie, neiertată cu totul întru săvârşirea sfintelor slujbe"[11]). In acelaş an se conteneşte şi „lucrarea pâinii pentru creştini de către Jidovii din isnaful acesta" [12]).

---

1) Doc. Hurm. X, 354. Vezi şi citatul de G. Zane, o. c., 334 şi N. Iorga, Note istorice. 2) G. Zane, o. c., 340. 3) Archiva statului din Iaşi, Dosar, 1764—2013, fila 468 — apud G. Zane, l. c. 4) G. Zane, l. c. 5) Ionescu-Gion, Istoria Bucureştilor, p. 13. 6) Ibid, III, 359—60. 7) Ibid, ibid. 8) Ibid, ibid. 9) V. A. Urechiă, III, p. 359. 10) G. Zane, o. c., 261. 11) N. Iorga, Istoria Evreilor. 12) Ibid, ibid.

Erau acuzaţi grav cu prilejul jafurilor din 1821, când li se punea în seamă cumpărarea de lucruri furate din mănăstiri [1]), tot aşa după cum, în secolele trecute, topeau odoarele mănăstirilor creştine ale Bucureştilor furate fie de Turcii năvălitori, fie jefuite de egumenii greci în legătură cu aceşti jidovi şi tot aşa după cum, pela 1737, Turcii cari au prădat mitropolia dela Târgovişte au dezgropat cele vreo 30 lăzi pline cu bogăţiile lui Neagoe Basarab şi Petru Cercel, vânzându-le Jidovilor şi Armenilor, odată cu candelele, potirele şi casele sfinte ale mitropoliei târgoviştene [2]).

Nu cunoşteau respectul de cele sfinte, nici de aceia cari serveau altarul. De o pildă, în 1783, s'a stricat o sinagogă centrală, făcută fără voie, într'un han din mahalaua Răsvanului, unde Evreii luau prăvăliile, majorând preţurile, dublând chiriile. „Şi pe preotul acestei sfinte biserici Răsvanul l-au necinstit : încă au ridicat şi mâna de au tras pe preot de barbă şi de păr, bătându-şi joc de cinul preoţiei lui, cum şi mai vârtos chiar de sfânta biserică" [3]).

Au negociat şi lucrurile de pradă furate de Turci, în 1821, la Iaşi, în timpul turburărilor, când au apărut îndată pentru a lua pe nimic, dela Turcii armatei de ocupaţie, fructele din grădinile boiereşti şi altă pradă mai bogată decât aceasta : „Ce a fost mai bun la Turci — spune un izvor contimporan — le-au cumpărat Jidovii şi Armenii din Roman şi din Iaşi şi din celelalte târguri ce le stau în cale" [4]). Intocmai ca un stol de corbi după pradă, Evreii, şi în 1784, adulmecaseră câştigul şi se grămădiseră la Brad — în zilele revoluţiei celor trei martiri : Horia, Cloşca şi Crişan — ca să cumpere eftin şi să vânză scump, ceeace ţăranii prădaseră de pe moşiile şi castelele nobililor asupritori [5]).

Obiectul negoţului lor era şi spionajul. După documente din 1784, ei purtau întru ascuns corespondenţa în serviciul agenţilor streini din Moldova [6]). Alţi Evrei stabiliţi la Iaşi purtau ştiri din Polonia pentru republicanii din Iaşi şi din Bucureşti, [7]). Dar ei se mai îndeletniceau şi cu traficul de carne vie, fie angajând într'adins femei şi fete tinere de serviciu, la dulghenile şi cârciumele lor, ceeace determină pe domnii noştri să interzică asemenea servicii, încă din 1741, cum a făcut Constantin Vv. Mavrocordat [8]), fie deschizând chiar localuri de perdiţie, ca acel Evreu Wolf Tetelbaum din Cernăuţi, care avea, în 1826, în Bucureşti, o casă publică deschisă tuturor desfrânărilor şi mai era acuzat şi de răpirea unui copil creştin [9]). Prin mijlocirea Mitropo-

1) N. Iorga, Istoria Evreilor — Vezi şi G. Zane, o. c., 338. 2) Dinu Dumbravă, art. „Tragedia sfintei noastre biserici" în Porunca Vremii din 9 Sept. 1937. Autorul articolului nu ne dă izvorul de unde a imprumutat aceste date. 3) N. Iorga, Ist. Evreilor. 4) B. Duică, o. c., p. 107. 5) N. Iorga, Note istorice. 6) Ionescu Gion, o. c., p. 616. 7) Ibid. Istoria Evreilor. 8) Ibid, Istoria Evreilor şi Note istorice. 9) Mijlocirea Mitropolitului Dositeiu — după Cod. 28, p. 33. Vezi V. A. Urechiă, o. c., III, p. 255.

titului Dosoftei şi a unor boieri din Epitropia obştirei, în interesul moralităţii, şi domnitorul Al. Moruzi opreşte, în 25 Noembrie 1794, femeile de a servi prin cârciume ori de a locui colo, chiar de ar fi şi rude ale cârciumarilor [1]). In 29 Sept. 1798, se repetă nizamul — adică regulamentul de funcţionare al cârciumelor — în sensul că nu era îngăduit să stea muieri sau fete celetnice în cârciume.

d) **Privilegiile de cari s'au bucurat Evreii.**

Este dela sine înţeles că Evreii — oricari ar fi fost aptitudinile sau mijloacele intrebuinţate în lupta lor de acaparare economică — n'ar fi reuşit, dacă nu s'ar fi bucurat de sprijinul dinăuntru acordat de diferiţi Domni şi în mare parte de boieri, precum şi de ocrotirea dată lor prin tratate internaţionale sau de sprijinul exponenţilor statelor vecine, adică consulii, cari devin, dela al patrulea pătrar al sec. al XVIII-lea, o adevărată şi permanentă ameninţare pentru fiinţa principatelor şi a neamului românesc. Vom căuta să subliniăm, în rândurile ce urmează, atitudinea prea binevoitoare a unora din domni faţă de streini, în special faţă de Evreii cari formau, aproape în întregime, obiectul de largă ocrotire al hrisoavelor domneşti şi le vom urmări în ordinea în care s'au produs.

Cu toate pagubele căşunate locuitorilor pământeni, mai cu deosebire neguţătorilor şi, deşi nu întâlnim nici un scrupul în daraverile lor comerciale, s'au găsit — începând cu 1793 — mulţi Domni, atât în Moldova cât şi în Muntenia, ca să-i ia sub ocrotirea lor, să le treacă cu vederea aplecarea lor nărăvaşă, să le acorde o protecţiune puternică, să le dea pe fiecare zi câte un drept, câte un privilegiu, oricine poate ghici în schimbul căror sacrificii, şi să termine prin a le acorda toate drepturile de cari se bucurau pământenii şi anume acelea de a lucra ca meseriaşi meşteşugul ce ştiau, apoi de a ţine o mică dugheană, în care să vândă produsul mâinilor lor şi, în cele din urmă, pe acela de a deschide dugheni mari mari, fără a fi meşteşugari şi de a vinde marfă importată, atât cu ridicata, cât şi cu mărunţişul [2]). Dar comerţul român avea să lupte cu o sumă de alte dificultăţi. Pe câtă vreme negustorii sudiţi plăteau o vamă mai mică, aplicându-li-se tariful din convenţiunile comerciale ale Turciei, negustorii pământeni plăteau taxa întreagă, taxe majorate, la cari se adăogau şi axizele sau vămile de oraş, precum mai erau supuşi şi la narturi [3]). Fabricile în fiinţă până acum sufereau şi ele de pe urma acestor privilegii de cari se bucurau

---

1) V. A. Urechiă, VII, 175 — după Cod. 39, fila 83. 2) V. A, Urechiă, o. c., I, p. 450—51. Vezi şi Furnică, o. c., p. 112. 3) V. A. Urechiă o. c., I, 450—451.

streinii și începură să dea îndărăt, luptând din greu cu concurența cele făceau mărfurile fabricate în străinătate, din care cauză și fabrici noui nu s'au mai înființat în ritmul de până acum [3]).

Primii voevozi nevoiți să puie în aplicare regimul consular, a fost Nicolae Caragea în Muntenia și Alexandru Mavrocordat Deliul sau Pârlea Vodă în Moldova. Cel dintâiu, cu toată dorința ce avea de a favoriza pe negustorii pământeni, între cari se numărau și foarte mulți compatrioți greci, fu silit, timid și nehotărît, să dea tot sprijinul cerut de consuli streinilor în paguba pământenilor [1]). Astfel, el execută cu smerenie toate cererile consulului Austriei, pe nume Raicevici, toate în favoarea sudiților acestuia și totul în paguba raialelor — adică pământenilor [2]), ceeace făcură și urmașii acestuia și merseră cu umilința sau nepăsarea până acolo că și asupriră pe negustorii pământeni — după interese și temperament [3]).

Privilegiile în favoarea Evreilor și a stărostiei lor fură confirmate și de Nicolae Mavrogheni Vodă prin hrisovul dela 10 Februarie 1787, precum li s'a acordat, în chiar aceiași zi, dreptul de a clădi în mahalaua Popescului — Jignița de astăzi — pe un loc cumpărat de ei, o casă de rugăciune compusă din două odăițe, în care să-și facă rugăciunea de toate zilele [4]).

Alexandru C. Moruzi, de teama de a nu-și pierde tronul, sparse cetatea breslelor și deschise calea străinilor [5]). Sub acest domn, sudiții se înmulțesc îngrijorător, monopolurile foarte numeroase sunt acaparate de sudiți evrei, de Greci și de Armeni [6]) și, astfel, acești străini deveniră singurii conducători ai economiei naționale — observă contele d'Hauterive [7]). Alex. Moruzzi îi proteja pe străini și pentru faptul că plăteau regulat la Vistieria lui. Măsura de a îndrepta pe străini prin sate și de a opri pe țărani de a se stabili în „politia lui" — adică în capitală [8]), a fost de asemenea o mare și păgubitoare greșală, fiindcă, în modul acesta, străinii au reușit să împânzească satele, iar Bucureștii să n'aibă țărani ajunși în comerț. Dăm în notă un pitac emis de acest domn în 16 Ianuarie, 1794, de felul cum erau protejați acești Evrei [9]).

---

1) V. A. Urechiă X, B., p. 224—225. 2) Doc. Hurmuzaki, VII, p. 520. 3) Ibid, ibid. 4) Ibid, VII, 417—18. 5) V. A. Urechiă, o. c., III, p. 62—63. 6) Ibid, VII, 150—153. 7) Ibid, V, 350—356. 8) Furnică, o. c., 56. 9) Vezi și I. Brociner, o. c., I, p. 145—148. 10) Io Alexandru Constantin Moruzi Vod. Dumneta Vel Spătar și Dta Epistat al Agiei, fiindcă ne-am înștiințat Domnia mea pentru breasla ovreilor, cari cu voia Domniei au fost și sunt primiți a sălașului în politia Domniei mele București, cari petrec cu orânduială lor, făcându-și alișverișul și hrana, fără de vre-o urmare împotrivă, cumcă unii alții din prăvălieși și din orășeni îi supără a nu-și face alișverișul lor, feluri de chipuri îi înjură și le batjocorește copiii cu vorbe hulitoare, pe ulițe și pela prăvăliile lor; cari aceste nefiind suferite Domniei mele, poruncim Dvs. ca să dați strașnică poruncă și înștiințare, ca nu numai prăvăliașii și orășenii, isnaf sau mahalagiu, ci și zapciii și slujbașii Dvoastre să nu aibă a face vreun fel de supărare, ori în chip de zăticnire alișverișului lor, sau în chip de hulă și batjocură, cu cuvinte de înjurături, lor sau copiilor lor, ci încă pe

Se prea poate ca favorurile de cari se bucurau Evreii să nu fi avut ca explicaţie numai „niscai mituiri cu bani dela ei a boierilor din Divan, ori a Domnitorului, ci şi din împrejurarea că Domnitorul se servea de Ovrei pentru a se spiona mersul afacerilor din Polonia şi din alte ţări" [1]. Este foarte probabil aceasta, fiindcă, după cum vom vedea mai la vale, acest domnitor era un mare proteguitor al industriei naţionale şi, prin aceasta, în luptă cu politica de heghemonie economică a Austriei [2] şi că, atunci când trece în scaunul Moldovei, la începutul sec. XIX, are loc publicarea la Iaşi a protestului „Infruntarea jidovilor asupra legei şi obiceiurilor lor" — aceasta cu blagoslovenia Mitropolitului Iacob, în 8 Septembrie, 1804 [3]. Şi încă multe alte manifestări cari il ridică la înălţimea unui mare domnitor. Tot lui se datoreşte şi izgonirea din ţară a negustorilor turci, prin aplicarea severă a Nizamului, prin care, în urma păcii dela Kuciuk Kainargi (1774), Turcii erau opriţi de a mai intra in ţară decât numai cu permisiuni speciale, precum a urmărit, cu aceiaşi râvnă şi posibilitatea de a se scoate, fără învoire, cereale şi vite peste Dunăre, încurajând pentru aceasta pe gelepii creştini, organizaţi sub un şef sau başă şi pedepsind aspru pe ţărani, pe boieri sau slujbaşi cari ajutau ori călcau înşişi Nizamul contra Turcilor [4]. El a proteguit şi pe Armeni cărora li acordă, în 24 Mai, 1794, un nou hrisov de recunoaştere [5], iar sudiţii austriaci, adică Evreii mai ales, beneficiază mereu de avantagii vamale [6], fără ca în aceasta a-l condamna, întrucât tratatele de comerţ favorizau pe aceştia, iar Domnul, ca supus plecat Porţii, era obligat să le aplice.

Cel mai rău voitor şi asupritor faţă de pământeni a fost Constantin G. Hangerli Vodă, suit, pe tronul Munteniei în anul 1797, iar pentru străini, mai ales pentru Evrei, o adevărată providenţă, fiindcă aceştia plăteau mai mult ca oricărui alt domnitor hrisoavele favorabile lor. In 6 Septembrie, 1798, dădu Evreilor din Focşani — deşi erau foarte puţini — dreptul de a avea un ceauş, ca vechil al starostelui din Bucureşti, având sub „zapt"-ul, adică sub administraţia şi ştiinţa sa, pe Evreii pământeni statornici şi pe cei streini trecători. Cu negustorii pământeni, s'a purtat foarte rău, aruncând pe spinarea lor încă o mulţime de alte poveri şi angarale [7]. Cămara domnească dorea să vie şi alţii la Focşani, în 1798 [8]. Prin pitacul dela 8 Septembrie 1798, el înoi stărostiei Evreilor judecarea acestora de către starostele lor şi scutirea

---

cine va vedea împotrivă, să-l arăte pe acela zapciii la Dvoastră, ca să i se facă de Domnia mea certare, şi aşa să aibă odihnă ovreii a petrece în oraşul Domniei mele nesupăraţi, ca nişte primiţi ce'şi plătesc dajdia lor la Visteria Domniei mele, a se hrăni în pace". 1794, Ianuarie, 16 Vel Logofăt. V. A. Urechiă, III, p. 322. Cod. XXIII. fila 194. 1) Doc. Hurmuzachi, v. II, supl. I, p. 94. 2) V. A. Urechiă, tom. III, p. 291. 3) Ibid, III, p. 322 nota 1. 4) Ibid, III, p. 238. 5) Ibid, III, 174. 6) Ibid, III, 178. 7) Ibid, VII şi p. 467—471. 8) Ibid, VII, p. 211; VIII, p. 634 şi urm.

de toate dările, afară de cele din ruptoare, numi ca staroste pe unul David sin Moisi şi îi încurajă să cheme în ţară pe cât mai mulţi ca să se aşeze, acordându-le hrisoave după hrisoave [1]). Pe acest David sin Moisi îl făcea staroste de ovrei şi la toată breasla ovreiască, ca aceştia să fie scutiţi „de toate alte orânduieli ce vor ieşi pe altă ţeară, făr' de ruptoarea numai să o dee". Acelaş hrisov constituie Evreilor din toată ţara jurisdicţiuni speciale la stăroştia lor, cu drept de apel la Cămăraşul cel mare şi prin acest act domnesc scuteşte prăvălia starostelui de fumărit şi de alte orânduieli; cum şi de dijmărit şi vinăriciu drepte bucatele lui; să ţie o prăvălie în Bucureşti, apărată de dajdii, la strângerea dăjdiei dela ovrei câte 30 bani pentru osteneala lui şi ca vechil de hahambaşă câte 1 taler pe an de tot ovreiul casnic şi alte venituri ale hahamului; mai scuteşte şi povernele ce le-au făcut pe locul donat adhoc de Vodă în Bucureşti, cu care poverne să nu aibă zapciii mari şi mici a face întru nimic [2]). Astfel, acest domn organiză o administraţie specială a Evreilor, aproape independentă cu aceea a ţării [3]).

Prin alt pitac din 13 Octombrie, acelaş an, acordă Evreilor dreptul de a se ocupa cu oarecare meşteşuguri, între cari acela de a fi ceaprazari şi legători de cărţi, scutindu-i de orice dări [4]). Pe câtă vreme isnafurile şi neguţătorii pământeni erau obligaţi la plata dării extraordinare cu scop de a mobila mai multe case pentru oaspeţii turci, Armenii şi Evreii erau obligaţi la foarte puţin [5]) şi pe câtă vreme narturile izbeau pe toţi, Românii erau rău pedepsiţi, Evreii le eludau toate acestea, conrupând pe zapcii [6]).

Tot atât de venal în interesul personal şi tot aşa de străin de aspiraţiunile şi suferinţele negustorilor pământeni s'a dovedit şi Constantin Vv. Ipsilante, care, în schimbul bogatelor plocoane ce primea dela Evrei, le acordă toate privilegiile şi favorurile ce ei îi solicitară. Prin pitacul dela 17 Aprilie 1805, a acordat şi lui David, urmaşul starostelui şi hahamului Iosif Simon dela 1783, titlul de haham başă, pentrucă Evreii din Bucureşti, înmulţindu-se, au simţit nevoia de a avea mai mulţi hahami [7]). El acordă acestor oaspeţi noui nedoriţi alte privilegii şi mai favorabile lor şi tot atât de jignitoare pentru creştini şi pentru negoţul pământenilor. Vom da câteva. In 1802, recunoştea intrarea străinilor ca valabilă şi îi supunea la plata tuturor dărilor breslei — una din cele mai grele lovituri dată acestor cetăţi de rezistenţă naţională [8]). In 1804, a făcut pe un Român din Ardeal raia şi supus pământean, în care fel se deschise larg poarta breslelor pentru străini şi sudiţi [9]). Duşman al breslelor, Domnul C. Ipsilante a acordat drepturi

1) V. A. Ureche, tom VII, p. 461—471. 2) Ibid, ibid. 3) Ibid, 211—212. 4) Ibid VII, 467—471. 5) Ibid, VII, p. 112. Cod. XXXIX, fila 15 verso, 16 şi verso. 6) Ibid. VII, 113. 7) V. A. Urechiă, IX, p. 657. 8) Ibid, XI, 269—272. 9) Ibid, XI, p. 110.

şi privilegii altor meseriaşi streini, ca să aibă prăvălii şi să vânză in detaliu marfa adusă. Pe câtă vreme, Românii plăteau toate dările, streinii se bucurau de o jurisdicţie specială, incurajând şi pe alţi străini să vie [1]. Incă o ilustraţie. Const. Vv. Ipsilante le-a acordat favoarea ca, acolo unde Evreii vor fi in număr mic — spre pildă la Focşani, unde erau numai 6 familii — măcelarii creştini să fie obligaţi a tăia vitele ce puneau in consumaţie prin hahamj după ritul ebraic, iar restul cărnii, neconsumată de Evrei, a o vinde la creştini [2]. Următor acestor avantagii, puţinii Evrei veniţi din Turcia, Galiţia şi Rusia, chemară pe rude şi coreligionarii cari veniră mulţi şi, zi de zi, prin mită şi conrupţie protejaţi de domni şi divanuri, căpătară privilegii noui [3].

Unii din sudiţi, opriţi de a poseda imobile, singurul mijloc de micşorare a dificultăţilor pricinuite de aceştia, ca să poată fi proprietari in România, renunţau la protecţia streină şi, pela 1804, cineva se putea face supus pământean, cu un simplu decret domnesc, ca acela din 8 August, acelaş an, prin care un oarecare Ioan Ogranul, dorind a deveni raia, este primit, aşezându-se cu dajdie in visteria domniei [4]. Şi, astfel, obligat să-şi vânză acareturile şi să se ducă la ţinutul său, prin hrisovul de mai sus, s'a socotit raia şi a scăpat de toate necazurile [5]. Prin hrisovul din 10 Octombrie 1803, intăreşte hrisovul dat blănarilor, 23 la număr, străini din Bucureşti [6].

Tot atâta de strein de grija pentru ţara şi viitorul poporului peste care domnea a fost şi Mihail Şuţu. Acesta, prin pitacul relativ la rânduiala Ovreilor, numea ca staroste pe Iosif Simon, care făcea şi pe hahamul şi care se bucura de increderea lor, dându-i-se dreptul de a judeca pricinile mici dintre connaţionali, rămâind ca cele mari să fie judecate de Marele Cămăraş, casa lui să fie apărată de fumărit şi alte orânduelí, de dijmărit, pe drepte bucatele lui, etc. [7].

Acest domn poate fi socotit ca intemeietorul bugetului comunităţii evreeşti in Moldova, instituţie prin care vor căuta să reziste dealungul vremurilor, şi totodată, să lupte impotriva fiinţei neamului şi a statului insuşi — fiindcă, datorită acesteia, ei şi-au trăit şi işi vor trăi viaţa naţională, nestingheriţi, stat in stat. Prin hrisovul din 11 Martie, 1820, li s'a acordat, in urma repetatelor cereri, autorizaţia de a infiinţa „gabela" — acea taxă obligatorie la fiecare oca de carne pentru intreţinerea sinagogilor, a hahamilor, dascălilor şi şcoalelor, cari se inmul-

---

1) V. A. Ureche, XI, p. 287. 2) Ibid, IX, p. 635—636. 3) Purnică, o. c., p. 107. 4) V. A. Urechiă, XI, p. 110 — Cod I, 255. 5) Ibid, ibid. 6) Ibid, p. 288. 7) Şi mai departe: Pentru câţi stupi avea nu plătea şi, pe lângă acestea, pentru ostenelile sale, el era plătit cu 1 leu pentru că indeplinea funcţiunea de haham, iar 30 bani pentru strângerea dajdiei dela evrei. Această sumă, atât de mare pentru acele vremuri, dovedeşte că numărul evreilor era prea restrâns pe atunci şi că numai cu o sumă atât de ridicată putea starostele haham să poată trăi in mod convenabil. (V. A. Urechiă, o. c., I, p. 150-151.)

ţeau in proporţie cu inmulţirea numărului lor [1]. In Muntenia, această gabelă" a fost instituită de către Domnul Ion Caragea, care — la cererea Evreilor cari s'au inmulţit intre 1804—1813, dela 120 la 500 familii la Bucureşti — a numit incă un staroste pentru Evreii leşeşti in persoana lui Haim Herş ca hahambaşă a lor [2] şi mai acordă acestei bresle privilegiul de a institui gabelă la carnea consumată [3].

Incă dela 1806, se recunoaştea oficial „Jidovii, orândari de prin sate", puindu-i să dea bir la un loc cu târgoveţii, cu mahalalele, in care calitate erau priviţi ca sudiţi şi nu ca Evrei [4].

Prin ocupaţiunea militară a Principatelor de către armatele ruseşti (1806—1812), zile din cele mai negre au venit pentru poporul şi negoţul românesc in genere, pe două căi: prin punerea in circulaţiune silnică a monedei false ruseşti şi prin inchiderea tuturor graniţelor, in afară de aceea dinspre Rusia, de unde „pahonţii" ruşi introduceau mărfuri ruseşti fără nici o taxă vamală. Silit de Comandamentul militar rus, Intâiul Divan şi Comitet a procedat la o serie de acte cari loveau numai pe naţionali: in 1808, in locul vămilor dela intrarea prin oraşe, a instituit acsizele, ce se percepeau numai dela unele articole; in acelaş an, desfiinţă restricţiunea conţinută in tratatele incheiate de Turcia cu alte state in virtutea căreia comerţul cu amănuntul era un drept rezervat exclusiv naţionalilor. Ca urmare, sudiţii câştigau dreptul de a deschide prăvălii in care să se vânză orice fel de marfă, fără a fi supăraţi de isnafurile respective [5]. Aşa că — adaogă marele patriot V. A. Urechiă — cetatea corporaţiilor este dărămată, orice străin poate desface marfă in Bucureşti şi a o vinde in detaliu [6].

Divanul dădu, in 1809, libertatea comerţului ambulant incurajat de Ruşi şi care adusese atâta rău comerţului in genere, ca, mai târziu, când va vroi să-l oprească, in 1812, să fie deja prea târziu [7].

Numai Evreii beneficiază, in primul rând, de toate aceste turburări şi reforme păgubitoare ce aveau loc sub pravoslavnica oblăduire rusească. Ei se inmulţesc peste tot. Aşa că, Divanul, la cerere, a aprobat, prin pitacul dela 8 August 1811, Evreilor din Ploeşti, ca să-şi aibă starostele lor indepedent de acela din Bucureşti, iar la 13 a aceleiaşi luni, a numit ca staroste pe Moise Sticlarul [8]. Ceva mai mult. Evreii pământeni işi aveau staroste deosebit, iar cei sudiţi aveau ca

---

1) V. A. Ureche, IX, p. 657—ap. Furnică, o. c., p. 116. 2) Ibid, X, B, p. 222—223. Vezi şi Furnică, o. c., 129—130. Acest hahambaşă se bucura de dreptul de a judeca afacerile comerciale şi industriale intre ei, cu drept de apel la Marele Cămăraş, precum şi alte scutiri şi folosinţe şi jurisdicţie asupra Evreilor străini, de numele cărora este obligat a ţine catastiv. Din acest catastiv rezultă că, in 1813, au intrat numai in Bucureşti, peste 1000 Evrei, din Turcia şi Austria. 3) Ibid, ibid. 4) N. Iorga, Istoria Evreilor. 5) Ibid, IX, p. 582. 6) V. A. Urechiă, IX, p. 583. 7) Ibid, ibid, 8) Ibid, IX, p. 589 şi XI, p. 793—95.

staroste pe un Neamț — secretar al generalului rus Comino, urmând ca Evreii să-i plătească leafă [1]). Alături de Catolici, în primul rând și, în al doilea, Armeni, Luterani și Calvini, Evreii se bucurau din totdeauna în București de cea mai completă și mai prietenoasă ospitalitate [2]).

Altă împrejurare favorabilă pentru Evrei s'a ivit atunci când mulți negustori pământeni din București și Iași, nevroind să plătească o taxă nouă, numită ajutorul datoriei țării, au fost surghiuniți și, drept pedeapsă, au fost năpădiți de negustori mărunți străini, de preferință evrei, cari căpătau, astfel, noui drepturi, noui privilegii și voie deplină de a deschide prăvălii de desfacere în detaliu [3]). Incă o altă împrejurare favorabilă este legată de tratatul dela București, încheiat, în 16 Mai 1812, între Ruși și Turci, cari — în virtutea art. 3 — se obligau să păzească necălcate și sfinte și cele de acum și cele de mai înainte întocmiri [4]). Consulii streini, prevalându-se de valoarea celor dispuse prin acest articol, nimenea n'a mai îndrăznit să restabilească ordinea de mai înainte, în sensul de a opri pe sudiți de a vinde mărfuri în detaliu. Și, dela această dată, a început darea înapoi a prăvăliilor române cari se ocupau cu vânzarea în detaliu [5]). Ultima și cea mai crudă lovitură a simțit-o negoțul și industria națională, prin alcătuirea din 27 Iunie 1820, subscrisă de Marele Logofăt și Agentul austriac, potrivit căreia se confirma egalizarea sudiților cu pământenii, în drepturi și datorii prin intrarea lor în bresle [6]). Și, astfel, toți negutătorii cu deamănuntul intrară în esnafuri, obligați la multe datorințe, rămânând, totuși, a fi scutiți de bir, podvezi și de orice altă dare ce plătesc raialele — cu alte cuvinte, deplină libertate și toate drepturile în activitatea comercială, dar fără egalitate de obligațiuni [7]). In schimb, Evreii, cu preferință, erau îmbrățișați și ajutați să prospereze — este vorba de sec. XVIII—XIX-lea [8]).

Incă din 16 Iulie, 1815, Scarlat Calimah acorda Evreilor zarafi un regulament în virtutea căruia să-și poată continua afacerile constituiți într'o breaslă aparte.

Lovite din toate părțile — de Ruși, Austriaci și Turci, de consulii tuturor celorlalte țări străine, precum și de anumiți domni, — se poate spune, cu drept cuânt, că Principatele române ajunseseră a fi simple colonii streine, pe când bieții negustori pământeni — bravi în luptă, corecți în afaceri, dar nenorocoși în izbândă — ajunseseră la sapă de lemn și începeau retragerea dureroasă depe câmpul activității economice care încăpea definitiv în mâini străine. Nereușind să-și mențină

---

1) V. A. Urechiă, IX, 589 și XI, p. 795. 2) Ionescu Gion, Istoria Bucureștilor, p. 128. 3) Ibid, IX, 675 și Calendarul pentru toți Românii pe 1895, de N. D. Popescu, p. 59. ap. Furnică, o. c., p. 153. 4) V. A. Urechiă, o. c., IX, 711. 5) Furnică, o. c., p. 128—129. 6) V. A. Urechiă, X B, 382. 7) Furnică, o. c., 133. 8) Idem, 125.

pozițiile pe frontul intern, ei și-au desfășurat aptitudinile în comerțul internațional până la o dată când și de aici se vor îndepărta, încet încet. Ei vor fi dați la o parte și de acești noui oaspeți, dar și de faptul că cu cât va trece vremea, cu atât urmașii loi vor îmbrățișa cariere administrative în stat, sau se vor deda profesiunilor libere.

c) **Activitatea naționalilor și a străinilor creștini.**

Este necesar să stabilim pentru această perioadă condițiunile cu totul nepriclnice în cari li era dat autochtonilor să facă comerț, ca, numai astfel, să putem prețui însușirile mari ce-i caracterizau ca să poată birui aceste piedici și să ducă mai departe mândria negoțului național.

Intâi, erau războaiele ruso-austriaco-turce cari, toate, se purtau pe pământul nostru, aducând ocupații vremelnice și alte plăgi: moneta falsă turcească a Rușilor în războaiele din 1774 și 1806—1812, având curs forțat și pompând aurul și argintul; ca marchitanii evrei cari, însoțind armatele țarului, introduceau în țară furnituri și băuturi fără a se plăti taxe vamale și ca pahonții ruși — cărăușii muscali cari vindeau publicului pe prețuri de nimica mărfuri de contrabandă. Aceste războaie mai dezorganizau și puținele artere de comunicație și mijloace de transport, precum și aduceau închideri de hotare și rechiziții de bunuri. La acestea toate se adăogau: cete de precupeți, mai toți străini, cari speculau produsele țărănești și nevoile consumatorilor; bandele de capanlâi, gealepi, saegii și sureccii — evrei, turci, greci și armeni; moratoriile în favoarea multor risipitori și neplatnici; concurențele nestăvilite și neoinstite ale Evreilor; angarale, vămi de orașe, narturi — prețuri maximale, monopoluri și privilegii în favoarea statului, domnilor și boerilor — aceștia speculând băcănii, cârciume, scaune de măcelării, pescuit, etc., sau privilegii ale boierilor de a închide prăvăliile concurenților; amestecul Marelui Cămăraș în orânduirea breslelor și introducerea în acestea a Evreilor; falsificări de monete și scoaterea ei prin contrabandă; scutiri de vămi și putința pentru străini de a face comerț cu amănuntul și cu marfă proastă și cu băutură — cum făceau Evreii; scurgerea năvalnică a Evreilor sprijiniți de consuli și de tratate, precum erau sprijiniți și alți străini; mituirile Evreilor cari își asigurau favoarea domnească și a organelor administrative; falimente frauduloase cari loveau pe indigeni; foamete și răscoala lui Pazvanoglu; vechile datine și pravili, ca și moravurile patriarhale, nesocotite de străini, etc. etc.

Și totuși, băștinașii duceau mai departe negoțul. După ei, veneau Greci, Armeni, Aromâni, Bulgari, Arnăuți, Sârbi, etc. Românii din Principate fac comerț peste Dunăre sau peste Carpați și în Polonia.

Cei din Ardeal ajung în Turcia şi în ţările străine. In unire cu Grecii şi Bulgarii, efectuau negoţul de import şi de transit în şi prin Ţările Româneşti din Ţările Germane şi din Ardeal şi aduceau articole de galanterie şi îmbrăcăminte, postavuri şi coloniale pentru vopsit din Breslau şi Lipsca. La Braşov şi în Ardeal, comerţul cu Apusul se făcea prin marii negustori români. Un mare negustor la Iaşi, Adamachi Ioan, care s'a bucurat de privilegii şi de scutiri dela alţi domni, a obţinut şi dela Al. Moruzi un hrisov de întărire în 1803 pentru marile servicii aduse ţării prin marele lui negoţ. Ţărani moldoveni ajungeau cu de ale lor până în Ardeal. In Basarabia, Moldoveni deţin încă o majoritate în domeniul economic. Contractele de muncă se încheiau prin 1821 în româneşte, precum şi acte de angajamente în 1839. Mănăstirile mai joacă încă un rol puţin însemnat. Boierii — câţiva din ei iau în antreprizã, menziluri — încep să cam dispară şi dedaţi luxului, îşi vând pe nimica averile — munţi, moşii, etc.

Negustori străini din lumea slavă de peste Dunăre se înmulţesc. In Oltenia, pătrund negustori din Serbia lui Miloş alungaţi de revoluţie. Bulgarii Chiproviceni sunt încărcaţi cu privilegii de A şi C. Ipsilante şi de Al. Moruzi. La aceşti Chiproveţi, se adaugă masse de Sârbi şi de Bulgari — aceştia încurajaţi de Muscali sunt aduşi şi aşezaţi cu sila în judeţele Olteniei, la Zimnicea, pe moşia Chiinogi, în Vlaşca şi Teleorman, sau pe moşiile mănăstirii Dealului şi Radu Vodă, constituiţi stat în stat, neţinând seamă de nici un drept al proprietăţii. Incepând cu 1769, s'au colonizat în Basarabia, dar colonizarea a fost mai intensă între 1812—1834 când s'au fondat 43 colonii cu 9641 familii, în valoare de 58.000 suflete.

Armenii joacă încă rol de seamă în Moldova. Alexandru Mavrocordat îi socotea utili şi îi încuraja. Turcii, după aplicarea Nizamului — adică regulamentul de a elibera Ţările Româneşti de această plagă — dispar din viaţa noastră economică, precum dispar şi alţi străini, ca Levantini, Ragusani, etc. Grecii, pentru cari ţările noastre erau socotite ca a doua lor patrie, joacă rol important — ţin în arendă pescuit şi ocnele de sare, precum şi vămi, adesea dedându-se la cele mai mari abuzuri. In Muntenia stau în fruntea zărăfiei. In Ardeal — amestecaţi laolaltă cu băştinaşii şi Aromânii — funcţionează în companiile de negoţ. Ii găsim chiar în negoţul intern din Bucovina — alături de Armeni şi de Evrei, fără a lua parte la el şi Germanii.

Aromânii joacă rol mare în negoţul intern şi extern al Principatelor, lucrează cu ţările germane şi apusene şi cu cele balcanice, peste tot bucurându-se de protecţia împăraţilor. Intemeiază în Ţara Bârsei multe industrii. Ii găsim peste tot în Ardeal — în centrele mari, ca şi în cele mici. Intâlnim nume celebre, ca chir Constantin Hagi Pop şi Hagiica

Păunica văduva, ca Zamfir sau Zenobie Pop fiul, casa Gh. Manicati-Safrano, Dumitru Nicolau Dincă, Zetini, Frații Poschari, Triandafil, etc. sau în Oltenia, ca Nicolae Mihail, Nicolae Dumba, Enache Hagiad, Dimitrie Aman, etc., precum și liste lungi de angrosiști, cerealiști, arendași sau proprietari de pământuri, în Banat, Oltenia, Muntenia și Moldova. Se ocupă cu tot felul de negoț — dela cel de vite până la cel de bancă și marile întreprinderi de import-export.

Negustori ardeleni făceau negoț de porci și de lână în Țară și peste Dunăre și cu Galații; mulți erau marchitani de mărfuri împărătești, precum făceau comerț și cu țările străine — unii exportau din Moldova la C/pol lemne de construcție și pentru corăbii, sau mergeau cu mărfuri austriace pe toată linia Dunărei turcești și ajungeau până la Sliven. Reprezentanți ai comerțului românesc erau în legături cu Viena, Triest și Veneția. Sudiți austriaci — în mare măsură Români și Români ardeleni — răspândiți în Muntenia, vindeau mărfurile austriace.

Importanța Bucureștiului creștea zi cu zi. Aici, găsim pe marii financiari — negustori și bancheri, cari au strălucit epoca prin mari bogății și forța lor financiară. Iată câțiva din lista nesfârșită, activând pela finele sec. XVIII și începutul celui de al XIX, în hanul Zlătari și în jurul acestuia : Meitani — zaraf și cu afaceri întinse peste Dunăre cu negoțul de sare ; Sachelarie, Apostol și fiul Fotache, Polizu Condo-Căminarul Polizache ; mari capitaliști : Hagi Moscu, Facca, Remanet, Bellu, Manuk Bey, Serdarul Dim. Cervenvodali, Iancu Scufa, Spiru Cazotti, Ștefan Băltărețu ; sau negustori și zarafi de frunte : Chiurcibașa Anesti, Scarlat Scanavi, Psalida, Pondichi, Hagi Enuș, Temeli, Gudu, toți bancheri bogați ; sau sudiți ca Pencovici, Cincu, Ross, Atanasie, Constantin Lazăr și Evreul Şeling Perl. Prin 1818, dăm de alți negustori : Ceakârovici și Pavlovici — slavi de peste Dunăre ; Abraham de Lion, Isac Elias Kohen, Moseș Zisu și Efraim Nahmias — Evrei, Marchand — francez, etc. Un zaraf bogat era și Andrei Papazoglu-Slătineanu, al căzui fiu lt.-colonel Papazoglu scria, în 1881, „Istoria fundării orașului București".

Negustori sudiți austriaci de toate neamurile lucrau, ca negustori, meșteșugari, doctori, chirurgi și spițeri — Evrei, Greci, Români, Germani, Vencțieni, Sași, Sârbi, Unguri, Bulgari, Vienezi, Ardeleni, Bănățeni, Arvanitohoriți, Macedoneni, Triestini, Albanezi, Dalmatini.

Iși poate oricine închipui forfoteala ce însuflețea Bucureștiul cu atâtea centre de mișcare economică, cari, în linii generale, sunt ocupate și astăzi de marile străzi, precum și de cele peste 40 hanuri — mari și mici : hanuri mănăstirești, domnești, boierești și negustorești. La Hanul Manuk Bey, se descărcau mărfuri din statele germane ; Hanul Zlătari era reședința favorită a bancherilor ; carele dela Lipsca și dela

Galaţi trăgeau la Hanul Sf. Gheorghe Nou : Hanul Grecilor adăpostea pe Greci ; al Sf. Ecaterina pe Turci ; al Gabrovenilor pe Gabroveni idin Bulgaria ; Hanul Şerban Vodă avea prăvălii închiriate negustorilor ; etc.

Evreii nu contează cu nici o activitate sau iniţiativă creatoare în viaţa industrială a nici uneia din provinciile naţionale. Singura industrie în care şi-au manifestat aptitudinile distrugătoare a fost industria rachiului — cu care ne-au binecuvântat Polonia şi Rusia — îngăduită de domni numai din bucate stricate, pe care şi boierii ba şi mănăstirile le descopereau şi cereau să facă rachiu „din bucate ude." Dreptul de a avea povarnă era acordat cu privilegiu şi hahamilor şi sinagogilor. In schimb, Românii şi străinii se ocupau cu întemeierea de industrii utile societăţii, toate întărite cu privilegii importante, dar şi cu îndatorirea de a nu ridica preţul peste cel fixat, cu ceva inferior faţă de acele străine, iar când „şarturile" nu erau respectate, atunci privilegiile erau şi ele desfiinţate.

Domni şi boieri, mănăstiri şi biserici, precum şi oameni din toate straturile sociale erau întemietori de industrii. C. şi Al. Ipsilante şi, în special, Al. Moruzi le acordă protecţie.

Un veneţian Alexandri obţinuse privilegiul de a întemeia o fabrică mare de lumânări de ceară albă — privilegiu care, însă, i s'a luat fiindcă nu s'a ţinut de îndatorirea de a nu vinde peste preţul fixat. Această industrie, domnească şi bisericească, era foarte dezvoltată şi grija cea mare era de a nu se amesteca său, încât în 1797, chiar cumpărătorul fu bătut şi marfa confiscată. La Prejmer, Gh. Nica avea o fabrică sistem rusesc.

Pela finele sec. XVIII, ia naştere şi fabricarea sticlei, de către Ardeleni, ca la Rucăr ; de Români, la Târgovişte şi la Craiova — unde erau şi Nemţi şi Unguri— prin Dâmboviţa, de sticlari domneşti. Un Ceh încearcă o nou fabrică de sticlă şi de cristal ; în 1785, un Evreu întemeiază o fabrică modernă la Hârlău, dar o trece repede unui Neamţ ; prin 1806, boierul C. Filipescu întemeiază o fabrică de porţelan, cu privilegiu pe 10 ani şi cu atribuire de 10 scutelnici.

Industria potasei a luat o mare dezvoltare cu C. Duca Vodă care o exporta până la Danzig şi a crescut în paguba ţăranilor cari nu mai puteau culege lemne din păduri. A încetat definitiv odată ce lemnul de brad a avut căutare. La Prejmer, în 1830, erau numeroase cuptoare de potasă instalate de industriaşul Gheorghe Nica. Acesta avea fabrici de lumânări, de arn ciu turcesc şi exploata minele dela Poiana Sărată. Erau şi fabrici de tabac, de tutun şi de chilimbar.

Al. Moruzi s'a străduit mult pentru fabricarea potasului şi, astfel, reuşi, în 1794, să o înfiinţeze, cu toată împotrivirea Austriei, condusă fiind de boerul Radu Slătineanu, întrebuinţând 150 oameni şi pentru

care aducea de peste graniță nu mai puțin de 2000 oi pentru încrucișare. Medelnicerul Arbut ridica o altă fabrică, în 1796, pe apa Dâmboviței. In curtea mănăstirii Mărcuța, era o fabrică de testemeluri a unuia Stănuță. In 1830, Vornicul Gh. Ghica, viitorul domn, avea și el fabrica lui, precum aveau și alții și precum se lucrau și în case particulare. Ghermesuturi se fabricau și la Hanul lui Marinco. Găitanari lucrau în Dealu Spirei, îndeletnicire pe care la Brașov o aveau trocarii. Honoriu Gaudin, secretar al agenției austriace, și Ion Popa Polizon înființau, în 1803, o fabrică de tors bumbacul „acel nou meșteșug după a Englezilor tertip." Incă dela finele sec. XVIII, erau, în București, 60 dulapuri, adică roate pentru depănatul borangicului. Industria vopsitului era răspândită peste tot, avându-și, la București, breasla încă din 1781. In Craiova, erau mătăsăragii armeni.

Industria alimentară începe să se dezvolte, cu „chiuă de păsat" — arpacașul se exporta în Turcia și în Moldova — cu mori de oloiu, ca la Iași, cu mori cu cai în principalele mănăstiri din jurul capitalei Munteniei, etc.

In Ardeal, industria casnică se dezvolta și înregistra venituri prețioase, iar cea modernă face și ea progrese, fără a se bucura de vre-un sprijin oficial.

Bibliografie : V. A. Urechiă, o. c. ; N. Iorga — Ist. Rom. pri. călători, III ; Ist. Com. ; Studii și Doc. ;Scrisori și inscripții ardelene ; Corespondența lui D. Aman ; Acte și fragmente ; Ist. industrie ; Istoria Bucureștilor ; Negoț și meșteșuguri ; etc. Documente — Calimachi și Hurmuzachi ; G. Gologan — o. c., Gh. Netta, A. Hâciu, D. Z. Furnică — o. c., Erbiceanu — Mitropolia Moldovei, Ionescu-Gion : o. c.

f) Atmosfera morală și religioasă în care făceau negoț și industrie negustorii băstinași și cei streini de religie creștină.

Față de metodele întrebuințate de Evrei ca să acapareze bogățiile țărilor românești și să reducă toate clasele sociale — domni, boieri' negustori și țărani — la mizerie cât mai întinsă și profundă, este foarte interesant și de mare actualitate să cunoaștem câteceva din atmosfera morală și religioasă în care trăiau și făceau negoț negutărorii băștinași. Și această atmosferă de frăție și de îndatorințe mutuale se datora în totul vechii alcătuiri a breslelor, pe care este bine să o rezumăm măcar ca o schiță generală, ca, numai astfel, să ne dăm din plin seamă de marea pierdere ce a suferit-o viața economică și națională românească prin desființarea puternicei fortărețe care apăra ființa poporului și a statului românesc.

Iată ce cetim în „Industria la Români" a istoricului N. Iorga despre rostul acestor organizațiuni în trecut și despre epava politică la care au ajuns atunci când inițiativa a trecut, dela cei cointeresați

şi care le dădeau rost şi viaţă, la cei interesaţi cari li dau o viaţă artificială şi stricătoare de coheziune naţională.

„Prin breslele organizate, având rădăcini în viaţa satelor, se filtrau spre târguri şi oraşe elemente ţărăneşti destoinice, cari, trecând în marea familie nouă, binecuvântată de Biserică, nu părăseau nimic din învăţămintele religioase şi morale ale locului de origină. Satul rămânea şi mai departe în legătură cu acela pe care nu-l mai avea în mâini, dar îl ştia îngrijit, privegbiat şi îndreptat în acelaş sens. Şi astfel se legau, pe atunci, prin ascensiuni morale, fără întrerupere, clasele, pe care nu le despărţea invidia şi ura, ale societăţii. Breslele, formate în Moldova prin voia lor, se desvoltau după propriile lor nevoi. Corporaţiile de azi există prin voia statului şi se desvoltă potrivit cu interesele acestuia. Cele vechi se ajutau cu un mândru sentiment de frăţie; azi, pe baza cotizaţiilor stoarse poliţieneşte şi administrate biurocratic, ele primesc un ajutor care seamănă mai mult a filantropie oficială. Odată ele rugau pe cineva să le fie şef, îl reţineau din toate puterile când „se supăra" să plece; azi ele suportă adesea cu greu omul, fără tragere de inimă şi putere de lucru pe care li-l impun, sub scutul statului, interesele politice".

„Calităţile de atunci veneau din principiul dublu al asociaţiei sufleteşti şi al libertăţii de iniţiativă. Defectele, fatale, de azi, vin tocmai din lipsa acestor însuşiri şi, alături, fără apărarea unui spirit de vitează rezistenţă, venind dinlăuntrul organizaţiilor de meşteri, libertatea neţărmurită a oricărei concurenţe de aventuri, folosită mai ales de streini, târăşte, în apele ei turburi, ultimele fire de nisip din zidurile de piatră ale simplei, dar nebănuitei cetăţi de odinioară" [1]).

Alexandru C. Mavrocordat hotărăşte, în 1783, o „cutie" a negustorilor hrănită din taxa de jumătate de leu la sută ce o plăteau negustorii străini cu ridicata şi se instituia astfel pensia „celor cuprinşi de nevoi şi de sărăcie", hrănită din gloabele asupra negustorilor cari vor „zice cuvânt de necinste asupra altui neguţitor" [2]). Starostele îndeplinea şi funcţiunea de a supraveghea şi cu apel la Visterie, având a opri „cotul sau cumpăna vicleană" [3]), precum aveau, el şi fruntaşii breslei, dreptul de a opri pe pământeni, pe Armeni şi pe Jidovi, de a deschide dugheană „ca să neguţitorească cu marfă supţire care vând neguţitorii dughengii" [4]) — adică negustorii băştinaşi.

Mai exista şi o instituţie tot atât de înaltă ca morală şi umanitate, aceea a ajutorării orfanilor. Din postavul vândut de fabrica dela

---

1) N. Iorga, Industria la Români, p. 190. 2) Uricariul, I, p. 38—44. 3) V. A. Urechiă, II, p. 378. 4) Ibid, ibid, I, 454 şi urm. nota: La fabrica condusă, în 1795, de Hagi Chiriac Arbut se căutau şi 12 săraci dela 12 ani în sus ca să înveţe meşteşugul. Vezi şi tom. V, 291—3 şi urm. nota 295 şi p. 296 şi nota.

Pociovalişte-Ilfov a boierului Radu Slătineanu, se închina câte o para de cot de postav de cumpărător în beneficiul orfanilor, taxă decretată prin hrisov [1]).

Cele mai multe şi mai bogate mănăstiri şi biserici răspândite peste tot cuprinsul Ţărilor Româneşti, prin oraşe şi prin târguri, erau ridicate de neguţători aparţinând la diferite esnafuri. A le înşira pe toate, însemnează a transcrie aci unul din cele mai frumoase capitole ale civilizaţiei româneşti, dar care nu formează în special obiectul acestui studiu.

Pela începutul sec. al XIX-lea, ai loc asociaţii cu caracter mult mai largi, ca acea Frăţie „adelfiat" dela Iaşi, care înfrăţea pe Români şi pe Greci pentru ajutorarea lor mutuală [2]).

Nu trebuesc trecute cu vederea raporturile părinteşti ce legau pe neguţători de calfe, de „copiii lor", cum erau numiţi într'o scrisoare de pela 1817 a unuia care plecase dela Sibiu, dela Casa C. Hagi Pop şi se aşezase la Craiova. Acesta scria fostei sale stăpâne Hagiica Păuniţa felul cum conduce Băluţă Ioan pe cei în legătură cu dânsul la slujbele religioase.

„Băiatul din prăvălie — scrie Furnică în opera sa atât de des citată — nu era numai un funcţionar care făcea un serviciu oarecare, pentru care era plătit, ci era şi un factor hotărîtor în bunul mers al afacerilor comerciale ale stăpânului său. El devenea cu timpul un alter ego al lui. Se identifica cu interesele lui. Le apăra ca pe ale sale proprii şi se lupta cu muşteriul ca să dea pe marfă preţul cel mai urcat şi prisosul dobândit, prin isteţimea lui, prin inteligenţa lui, nu intra în punga lui, ci în cicmigeaua stăpânului". Dar această „purtare vrednică de laudă din partea unui băiat de prăvălie, era în vechime răsplătită de către patron. Mai întâiu el mărea leafa slujitorului devotat". După câtva timp, îl numea tejghetar, apoi îl asocia cu o parte din câştig în alişverişul prăvăliei sau, în multe cazuri, îi da de soţie pe una din fetele sale şi-l lăsa urmaş al său dacă nu avea băeţi sau băeţii se apucase de alte ocupaţiuni sau îi deschidea prăvălie deosebită pe seama sa, cu obligaţiunea să-i întoarcă capitalul în rate mici, într'un timp îndelungat. Aceasta era cea mai mare ambiţiune ce hrănea un comerciant român [3]). Viitorul negustor începea — spune istoricul N. Iorga — ca „slugă", ca „ucenic" şi ajungea dela o vreme „comisioner" [4]). Preotul craiovean Iordachi creşte „pedepseşte" în limba elenică pe fiul său, pe care la

---

1) St. şi Doc., XV, p. 341, no. 979. 2) Ibid, VIII, p. 170, no. 73. Iată ce scria: „Rugăciunile care facem Maicăi preacuratei Fecioarei la zile de sărbătoare, nopţile cu privigheri şi ziua cu deosebite podoabe de cântări şi cu doi cântăreţi, desăvârşiţi psalţi, între amândouă strănile şi ne aduce de ascultăm acest fel de podoabă, ca pe nişte călugări. 3) Furnică, o. c., 225—226. 4) N. Iorga, Corespondenţa lui D. Aman, p. 12—13, no. 43.

15 ani doreşte a-l face să intre pentru învăţătura acestei cariere (de neguţător) la Casa Hagi Pop din Sibiu [1]). Dealtfel şi Aromânii din Macedonia trimiteau pe feciorii lor la învăţătura negoţului în streinătate, ca la Budapesta şi Viena [2]).

Negustorii băştinaşi duceau corectitudinea până la înălţimea unui cult religios. Câtă evlavie se desprinde din toate preocupările lor, se poate vedea dintr'o frântură de scrisoare a unui agent al lui Aman, Gheorghe Mihalovici, către marele negustor oltean: „arăt dumitale că, de când fac neguţătorie, nu m'am ruşinat între negustori şi voiu să nu mă ruşinez nici acum, cu ajutorul lui Dumnezeu" [3]). Sau dintr'o altă scrisoare a neguţătorului Nicolae Iliad, datată din Bucureşti în 17 Ianuarie, 1790, către Hagiul C. Pop din Sibiu: „Primiţi şi socoteala zahărului şi mă iertaţi pentru întârziere, pentrucă, voind a o achita cu o oră înainte, m'am încurcat mai rău şi de aceasta cer iertare; într'adevăr, cu cât am stăruit să lucrez cu mai mare chibzuire, niciodată nu mi-a venit nici drept şi aceasta o atribui nenorocului meu" [4]).

Dar o altă frumoasă ambiţie a vechilor neguţători era şi aceea de a-şi cuceri cu cinste un loc şi un rang în biserică „care şi cine să stea la foişor sus şi care să stea jos", începând cu fruntaşul unei întregi societăţi de negustori bogaţi „Hagiul" C. Pop şi isprăvind cu ceilalţi— iar lupta se da de bărbaţi deopotrivă ca şi de soţiile acestora [5]).

Aceşti neguţători de ţară — „cuminţi şi evlavioşi" cum îi numeşte istoricul N. Iorga [6]) — se bucurau de o binemeritată consideraţie şi din partea stăpânirii, comerţul devenind, pela 1820, sub influenţa ideilor apusene, o ocupaţie cercetată şi înconjurată de consideraţie. La crearea, în 1817, a epitropiilor şi curatelelor în Moldova, se alegeau, la fiecare scaun episcopal, doi boieri „cei mai notabili" şi doi negustori cei mai însemnaţi [7]). Incă în 1797, Domnul alegea în Bucureşti un tribunal de şeapte care să judece pricinile ivite între negustorii străini de lege creştină, cari aveau organizaţie deosebită, considerată ca o companie [8]).

Vechiul negustor român respecta formele vechi în virtutea tradiţiei şi era prea mândru, mai presus de toate prea mândru, ca să-şi permită a se servi de mijloace şi forme neuzitate cari să-l coboare dela

1) St. şi Doc. VII, p. 89, no. 69. Scrisoarea e datată din 1820. 2) Panaiot Saru din Veles comunica dorinţa negustorului An. D. Lica din Budapesta să-i trimită pe fiul Teodor la ucenicie. An. Lica îi cerea prietenului ca fiul său să aibă anumite însuşiri: sănătos, cinstit, credincios, sincer, ascultător, să nu fie leneş, să nu hoinărească, să fie iubitor faţă de fiul său. Vezi Aromânii, p. 205—206. 3) Corespondenţa lui D. Aman, p. 4, no. 5. 4) Din corespondenţa grecească a casei Hagi C. Pop din Sibiu din bibl. Acad. Rom. După Furnică, Ist. Com. 425. Scrisoarea se termină: „Şi rămân al cinstitei tale persoane ca frate şi slugă. Pe cucoana Păuniţa slugarnic o închin. Nicolae Iliad". 5) St. şi Doc., XII, p. 64—5, no. 116, V, şi no. următor. 6) N. Iorga. Ist. Com. II, 108. 7) Uricariul, V, p. 27. 8) V. A. Urechiă, VII, p. 118—119.

înălţimea prestigiului de care se bucura îndeajuns şi între breslaşii lui şi în mijlocul societăţii pe care era obişnuit să o servească corect şi numai corect. Vom reda felul plastic cum G. Zane a descris pe vechiul negustor român, ca, astfel, să reiasă cât mai limpede figura lui morală faţă de aceea a negustorului evreu care lupta ca să dărâme toate formele tradiţionale în care se desfăşura şi evolua vechiul negoţ românesc.

„Negustorul evreu vrea clienţi, clienţi cât de mulţi şi, pentru a-i obţine, el întrebuinţează cele mai variate mijloace"... Pe câtă vreme, „comerţul vechiului regim se desfăşura în cu totul alte condiţiuni. Negustorul de atunci era căutat, nu umbla după clienţi. Il vedeai stând în fundul dughenii lui scunde şi întunecoase, învăluit în lumina discretă pe care i-o dăruia un mic ochiu de fereastră. El îşi aştepta netulburat clientela pe care o cunoştea în întregime, din partea căreia primea nu numai banii mărfii vândute, dar şi o consideraţiune pe care azi un negustor aproape niciodată nu o capătă. Actul comercial, prin prestanţa şi calmul negustorului, prin încrederea cumpărătorului în marfa scoasă din adâncimea vreunui raft, prin lipsa de tocmeală, avea într'însul ceva demn şi serios, apărea ca expresiunea exterioară a unei înalte funcţiuni sociale. Niciodată negustorul nu trebuia să-şi caute clienţi. Acest lucru şi obicinuinţa şi legea îl opreau. Atunci când un negustor se abătea dela regula generală, venea ocârmuirea şi lua aspre măsuri. Meseria negustorului era păzită de ceeace în ochii lumii ar fi putut să o coboare atunci când negustorul nu ştie el singur să o ţină la înălţimea tradiţiei. Dar aceasta se întâmpla rar". Şi mai departe : „De pe poziţia socială, pe care stătea, negustorul vechiului regim îşi putea arăta oricând mândria omului care stăpâneşte o situaţie. El se credea pe drept jignit, chiar şi atunci când o beizadea, un fiu de Domn, trecând pe dinaintea dughenii sale şi văzându-l, nu-i acorda atenţia salutului".

Il urmărim pe G. Zane. „Negustorul vechiului regim nu urmărea prefacerea stării de lucruri. El era un tradiţionalist. Aceea ce apucase aceea continua. Viaţa de prăvălie ca şi aceea de familie îşi ducea neschimbată drumul. Timp liber avea totdeauna din belşug şi îl consacra cu dărnicie petrecerii, distracţiilor ori prietenilor, mai ales dacă era om cuprins".

„Acesta era negustorul român dela începutul secolului XIX pus în faţa negustorului evreu care nu recunoaşte nici o tradiţie. El refuză o viaţă de linişte ori petreceri. Pentru dânsul comerţul este totul. Astfel, el este inovator şi, ca toţi deschizătorii de drumuri noi, va întâlni ostilitatea tuturor spiritelor tradiţionaliste. Evreul ridică clientela — aducătoarea de câştig — deasupra tuturor categoriilor vieţii şi ale lumii şi pentru aceasta comerţul său înseamnă o dublă luptă pentru captarea clientelei curente şi crearea unei noi clientele". Mijloacele întrebuin-

ţate sunt cunoscute de toţi: „tragerea de mână ori de haină, afişarea gălăgioasă a preţurilor şi a calităţii, etalarea mărfii la geam, la uşă sau chiar în stradă — sistem întrebuinţat până şi de zarafi cari, stând turceşte înaintea dughenilor, sunând mereu în pumni ruble şi ducaţi, atrăgeau atenţiunea trecătorilor". Alte procedee: „atracţia sau „smomirea" calfelor, pe cari ei le iau dela negustorii creştini şi le întrebuinţau în folosul lor; eftenirea preţurilor, negoţul ambulant, precum şi toate acele mijloace cu cari se înarma concurenţa lor nelealǎ. despre care am vorbit mai sus [1]).

Incheiăm această latură a problemei ce ne preocupă, atât de interesantă, prin constatarea lăsată de Thibault Lefèbre despre vechii noştrii negustori: „Se laudă manierele blânde şi îndatoritoare (engageantes), precum şi cinstea negustorului de naţie românească". Şi aceasta încă pentru anul 1854 [1]).

In faţa nouilor stări de lucruri, aceşti negustori „cu maniere blânde şi îndatoritoare", cinstiţi şi harnici, în ale căror preocupări intra şi grija educaţiei unui tineret pentru această nobilă îndeletnicire negustorească, precum intra şi grija de şcoala, biserica şi civilizarea societăţii, în faţa nouilor stări de fapt care le micşora prestigiul şi le ucidea iniţiativa, ei cedează zi cu zi din poziţiile lor şi cad biruiţi, după o luptă aprigă dar neegală, ca nişte ostaşi răpuşi de sforţări în apărarea hotarelor ţării şi a fiinţei neamului.

g) Noua înfăţisare a centrelor urbane şi rurale, cu date statistice asupra numărului lor.

Năvala acestor poporaţiuni, cari n'au avut nimic comun cu pământul şi destinele poporului nostru, a reuşit, în scurt timp, să altereze în toate ale ei manifestări vechea şi tradiţionala înfăţişare a vieţii noastre economice, ca şi aceea a centrelor noastre urbane şi rurale. Această alterare începe să se resimtă peste tot. Primul ecou îl prindem în structura demografică a provinciilor noastre: începând cu Bucovina şi Moldova, primele cetăţi cari cad în păienjenişul tentacular al acestor barbari revărsaţi ca nourii de lăcuste peste lanuri de grâu de aur.

Să începem cu Moldova. Primul recensământ al populaţiei acestei provincii a avut loc în anul 1803, executat de Domnitorul Al. C. Moruzi şi care ne arată: 544 capi de familie aşezaţi prin sate şi 2389 la oraşe, ceeace ar face în cifre rotunde 3000 capi de familii evreeşti faţă de 151.549 capi de familie creştine; sau în suflete: am avea 12.000 Evrei

---

1) G. Zane, o. c., p. 334—348.

față de ceva peste 604.000 creștini [1]). Proporția se stabilește, așa dară, la 2 % Evrei față de 98 % creștini.

O nouă invazie are loc numai decât după aceasta, fiindcă, în 1804 deja, boierii Divanului se plâng rău de numărul mereu crescând al Evreilor, stabilindu-se în paguba indigenilor [2]).

Din recensământul din 1820 al Domnului Mihail Șuțu, găsim un total de 4.728 familii (984 la sate și 3.744 la orașe și târguri), adică 18.912 pentru Moldova, marcând o creștere de 58.33 % pentru 17 ani sau de 3,43 % pentru fiecare an. In cifre rotunde : 19.000 suflete evreești pentru anul 1820 [3]).

Anul 1827 însemnează o altă etapă, din ale cărui date rezultă că existau în satele Moldovei 1.200 cârciumari evrei, 3.602 Evrei stabiliți în târguri și în orașe și 1.256 în Iași — adică 6.078 capi de familie în toată Moldova, cu o creștere de 1.350 familii față de 1.820, ceeace reprezintă 26,32 % pe 7 ani sau 3,76 % pe an, iar față de 1803, o creștere exactă de 100 % [4]). Cu alte cuvinte, un total de 24500 suflete, aproximativ.

Pentru Muntenia, n'avem date oficiale pentru această perioadă. De asemenea pentru Banat și Basarabia. Pentru această din urmă provincie oropsită odată cu căderea ei sub Ruși, deși n'avem date, putem deduce, totuși, din scurgerile lor spre Moldova, că Evreii creșteau vertiginos, revărsându-se în puhoaie din toate ținuturile Rusiei — poloneze și rusești. Iar guvernatorul general al Podoliei, Bahmetiev, care a fost un flagel pentru Basarabia, lăsând-o pradă jafului întregii bande adusă și patronată de nevastă-sa, a populat orașul Chișinău și toate tribunalele din guvernământ, cu Polonezi, Greci, Armeni și Evrei [5]), bine înțeles, de cea mai urâtă speță.

Măsurile decretate de excelenții administratori ai Bucovinei nu s'au executat conștiincios decât abia pela 1810 încoace. Ovreii veneau deci mereu, deși birul bucovinean era mai mare decât cel din Galiția. Intre 1786 și 1801, ei intrau, pe an, în medie, câte 32 familii. Intrau săraci și sfioși încă, aveau „prea puțină avere și încredere ca să întreprindă vreun negoț însemnat". Cârciumari erau, însă, chiar pe valea Ceremușului [6]). In 1783, erau de-abia 103 meșteșugari [7]). Dar, datorită

---

1) Verax, o. c., p. 6. Din tablou lipsesc Focșanii și pentru Evrei și pentru creștini. In cifra de 151.459, intră boierii mari și mici, servitori liberi, Țigani, sclavii mănăstirilor, ai particularilor și ai statului, ordinele religioase, numeroase categorii de nevolnici sau incapabili de a achita impozitele. 2) Ms. Ac. Române, p. 91, p. 237 — ap. Verax, o. c., p. 7. 3) Verax, o. c., 4) Ibid, ibid. Cifrele acestea, bazate pe o evaluare arbitrară, n'au valoarea celor furnizate de recensămintele din 1803 și 1820. 5) Din art. „Administrația în Basarabia" de C. Șoldau, în Univ. din 20 Iulie 1941 — după scrirorile din 1823 ale lui Longhinov către contele Vorontzov. 6) Alphabetische Darstellung des Bukovinaer Kreises, în Jahrbuch des Bukoviner Landesmuseums — Czernowitz, 1908, p. 31 — ap. B. Duică, o. c., p. 158. 7) N. Iorga, Istoria Evreilor.

un port turcesc cu mai puţină însemnătate pentru Turci. Negoţul este pe măsură de activ cu negustori austriaci, francezi, ruşi şi turci [1].

Până la încheierea acestei perioade, Evreii, preferaţi de boieri fiindcă plăteau bezmăn mare proprietarilor de moşii, au fundat pe aceste terenuri boiereşti 21 târguşoare [2]), între cari oraşul Fălticeni la 1780 şi o parte a oraşului Focşani, despre care găsim în 1798 un hrisov dat unui staroste Simon, după cererea târgoveţilor, de a mai aduce încă 60 familii evreeşti [3]). J. B. Brociner susţine că boierii din Moldova apelau la Evreii din Basarabia şi din Bucovina să vie în ţară să fundeze târguşoare, ca să ridice starea economică a ţării prin comerţ şi industrie [4]). Dar n'are dreptate acest mare apărător al cauzei evreeşti, fiindcă boierii s'au îngrijit prea puţin de ridicarea stării economice a ţării, ci mai mult de veniturile mari ce le încasau prin aceşti Evrei, cari, odată arendaşi ai drepturilor boiereşti, răspândeau cultul rachiului otrăvitor şi jefuiau pe ţărani de toată vlaga şi de tot binele lor, având la îndemână, aceşti Evrei, scaunele de măcelărie, pităria, acsizele, cârciuma — acest debit de băuturi spirtuoase, prin mijlocirea căruia condamnau la datorii pe ţărani şi acaparau toată viaţa economică. Nu chemaţi în interesul ţării s'au grăbit a veni, ci preferaţi de boieri. Dar cei mulţi veneau nedoriţi de nimenea.

Pentru Muntenia, statistica oficială din 1820 ne dă o singură comunitate evreiască la Bucureşti, cu 129 capi de familie. Din diverse documente, reiese că şi Craiova avea o mică colonie jidovească, condusă de un staroste. Este probabil că existau, deasemenea, Evrei izolaţi şi în centre ca Ploeşti, Piteşti, Târgovişte [5]).

După alte izvoare, Bucureştii ar fi numărat, în 1804, 120 familii evreeşti, iar în 1813, peste 500 [6]), ceeace îl determină pe Caragea Vodă să mai numească un staroste pentru Evreii leşeşti, în persoana lui Haim Herş, cu drept de a judeca afaceri comerciale şi industriale între ei şi cu jurisdicţie pentru Evreii străini [7]).

Din impresiunile culese de anumiţi scriitori şi călători — cărora nu le putem acorda un credit prea larg — dăm aceste date. Kreuchely şi Fotino dau pentru Bucureşti 16.000 case cu 100.000 locuitori, între cari 1500 familii de sudiţi; iar consilierul de legaţie Clausewitz, dă, pentru 1824, 80.000—90.000 locuitori, între cari 4000 Nemţi şi numai 6000 Evrei [8]).

Majoritatea Evreilor din Bucureşti erau, în 1812, sudiţi austriaci, ruşi şi francezi, iar generalul rus le-a dat învoirea ca Evreii pământeni să-şi aibă staroste deosebit, iar peste sudiţi să rămână un sta-

1) Doc. Callimachi, I, p. 179—181, no. 126. 2) Verax, o. c. 3) V. A. Urechiă, V. 4) Chestiunea Israeliţilor români, p. 34—35. 5) Verax, o. c., p. 46. 6) V. A. Urechiă, X, B, 222—223. 7) Furnică, Ind. la Români, 129—130. 8) N. Iorga, Istoria Bucureştilor, 233—234.

roste neamț [1]). Fiindcă, dela venirea Rușilor și până la tratatul de pace din 1812, invazia străinilor și mai ales a Evreilor are loc cu mare repeziciune la orașe, dar mai ales la București [2]). Din catastivul Hahambașei Haim Herș rezultă că, în 1813, au intrat în București, numai din Austria și Turcia peste 1000 de Evrei [3]). In acest oraș, numărul meșteșugarilor străini crește într'atâta, încât în 1804, croitorii bucureșteni protestează că se înmulțesc Evreii și sudiții cari n'au de dat angarale și beilicuri și pot smomi calfele, făcându-se „chedir" pământenilor [4]).

In cursul războiului ruso-turc din 1827, se observă o năvală a Evreilor din Iași spre București, dar Marele spătar Alexandru Ghica ia măsuri și nu îngăduie așezarea decât numai acelor străini cari se îndeletnicesc cu plugăria [5]).

In 1787, li se îngăduie din nou a-și face casă de rugăciune [6]), iar în 1793, se strică o sinagogă centrală făcută fără voie, într'un han din mahalaua Răsvanului [7]), așa după cum și în 1768 li se stricase aceea de lângă hanul Sf. Gheorghe Nou și cea așezată mai sus de casele lui Pîrscoveanu [8]): In 1823, și Evreii din raiale își aveau sinagoga lor [9]). Aceștia erau supuși încă din 1821 Cămărășiei [10]).

Pela finele sec. al XVIII-lea, Evreii iau prăvăliile din hanul din mahalaua Răsvanului, majorând prețurile, dublând chiriile [11]). Prin 1823, încep a fi în stare a cumpăra, dintre ucenicii creștini ai zarafilor, case cu 27.000 lei în București și, astfel, pregăteau, ca și la Iași, și în capitala Munteniei, luarea cu orice preț a imobilelor [12]).

Cam pela începutul perioadei de față, în stadiul acesta de profundă preschimbare, — zice Furnică — „ei fură cât se poate de timizi, de smeriți și de respectuoși față de autoritățile locale și de populația pământească. Deocamdată, se instalară în București, într'un cartier izolat și prea puțin populat, dar aproape de centru, adică în mahalalele Sf. Vineri, Udricani, Jignița, Olteni și a bisericii Bradului și se grupară, strânși la un loc, unul lângă altul. Ei închiriară dela proprietarii români, cu prețuri bune, casele cele mai rele și mai ponosite din cartier, pe care Românii nu vreau să le ocupe și să se îndeletnicească cu meșteșugurile lor și să producă mărfuri de concurență, pe care le lucrară prost și din marfă proastă și le vândură pe prețuri mici, spre a-și atrage mușteriii. Tot eftin vândură și marfagiii, care strigau marfo ! pe strade și tot proastă fu marfa ce ei vindeau" [13]).

In Ploești, ei se înmulțiră într'atâta, încât au obținut, încă din 1811, și un staroste în persoana lui Moise Hahamul și, după aceasta,

1) V. A. Urechiă, IX, p. 589 și V, p. 705. 2) Ibid, X, B, 218. 3) Ibid, 222—223. 4) N. Iorga, Industria la Români, p. 187. 5) Hurmuzachi, X, 477—78, no. 515 și N. Iorga, Note istorice, 6) Ibidem 7) N. Iorga, Ist. Com. II, 104—105. 8) Ibidem. 9) N. Iorga, Istoria Evreilor. 10) Ibidem. 13) V. A. Urechiă, V, p. 42—43. nota. 12) N. Iorga, Istoria Evreilor, 13) V. A. Urechiă, I, p. 450—451 și Furnică, o. c., 112—113.

s'au despărțit de cei din București de care până atunci depindeau, având și îngăduința de a avea sinagoga lor, dar nu se acordă starostelui nici o scutire: „iar a scuti și el vreo prăvălie sau cârciumă, ori vre-un om străin, acest privilegiu nu i se dă de către Divan" [1]).

Despre Evrei în alte orașe din Țara Românească nu se pomenește până la 1850. Ei nu prea cutezau să se stabilească, cu toată protecțiunea ce le acordau consulii ai căror supuși erau [2]).

h) Cum au fost văzuți de călătorii și scriitorii streini, precum și de autoritățile administrative streine în provinciile pierdute dealungul veacurilor.

Este de cea mai mare importanță pentru cunoașterea cât mai obiectivă a acestor populațiuni ce au invadat Moldova și erau pe punctul de a invada și Muntenia să luăm cunoștință de constatările făcute de scriitorii și călătorii mai ales străini cari au venit în contact mai scurt sau mai îndelungat cu țările noastre.

Iată câteva denunțuri.

Isvoarele austriace oficiale îi descriu ca „săraci, vagabonzi, cerșetori", locuind în colibe păcătoase și atât de săraci, că, atunci când o ordonanță imperială îi obligă să facă dovada că au fiecare cel puțin 250 florini capital, o sumă foarte mică, fără de care nu pot rămâne în țară, ei se ridică în massă și trec în Moldova [3]). Internunțiul papal scria acestea în 1794: „Evreii așezați în Moldova sunt Evrei mizerabili, pe cari Austriacii nu voiau odată să-i ție în Bucovina" [4]).

Parant, consul francez la Iași, raportează cele ce urmează, în 1798, despre Evreii din Moldova: „...numărul Evreilor este considerabil, cu toate că sunt mai disprețuiți ca ceilalți supuși. Sunt, cu toate acestea, câteodată, menajați de guvern, căruia îi procură mulți bani. Acest soiu de oameni fac bandă aparte și se ocupă de afaceri mercantile, de agiotage. Cu deosebire în Moldova, se poate spune ceeace a spus un autor francez despre Evreii din Polonia: că ei ucid comerțul și descurajează pe puținii negustori cinstiți cari ar vrea să-l vadă înflorind. In adevăr, Evreii știu peste tot să-și procure, prin marea lor activitate și muncă, mărfurile cari au mai multă trecere și o fac aceasta cu o economie așa de murdară, încât sunt totdeauna în stare a le da sub prețul

1) V. A. Urechiă, XI, 793—795. Vezi, Anaforaua, înaintată în 8 Aug. 1811 de Vel Logofăt Constantin Dudescu către Intâiul Divan și Comitet care orânduiește în 13 Aug. 1811 ca Moise Sticlarul Hahamul să le fie staroste. Divanul este reprezentat de Raiu Golescu, Isac Ralet și Mihalache Manu. 2) Furnică, o. c., 113. 3) Vezi Polek, o. c., — ap. B. Duică și Verax, 329—338. 4) N. Iorga. Note istorice.

curent. Această împrejurare trebue ţinută în seamă de acei negustori cari ar vrea să se aventureze a-şi încerca norocul în această ţară [1]. Acesta era avertismentul ce nu uita să-l accentueze consulul francez, pentru ca compatrioţii lui să nu uite că, în ţările noastre, Evreii numai negustori în accepţiunea europeană a cuvântului nu puteau fi socotiţi.

Contele d'Hauterive, fost secretar al Domnului Alexandru Mavrocordat, care îl însoţise la Iaşi pe timpul domniei sale (1785—1786), îi caracteriza astfel pe Evrei : „...datorită numai Nemţilor, ei n'au rămas cei mai mari şarlatani şi au căpătat preferinţă pentru lucrările de tâmplărie, de croitorie, de ceasornicărie, pe cari le exercită dealtfel destul de prost" [2]. Şi, în altă parte, îi descrie din punct de vedere fizic în felul următor : „.....au cea mai extraordinară figură care se poate vedea în vreun colţ al lumii ; cu capul pătrat sus, ascuţit jos, acoperit cu o căciulă de blană neagră, ale cărei fire stau ridicate ca nişte ţepi de ariciu, de subt care atârnă doi zulufi de păr cât sunt de lungi, în timp ce spatele capului li este ras, ei mai au pe deasupra şi un cioc mic în vârful bărbiei, ceeace le dă înfăţişarea unor capre de Angora" [3]).

Vice consulul francez din Iaşi, Viollier, îi descrie, în 1829, ca fiind nişte „mizerabili boccegii, cea mai mare parte fără domiciliu, vagabonzi plini de datorii, băgaţi în afaceri suspecte de mizeria vieţii" [4]. „Neam speculativ, viclean şi şarlatan, care a dus populaţia română la mizerie" — aşa ne apar după alte documente ale vremii [5].

Thibault Lefèbre ne face acest sugestiv tablou despre Evrei : „Ei trec ca setoşi de câştig, nimic nu-i demoralizează, nici o vorbă nu-i descurajează, nici o aroganţă nu-i jigneşte. Ei acceptă cu umilinţă sau cel puţin în tăcere observaţiile cele mai severe, asprimile cele mai ţari şi câteodată cele mai nedrepte. Ei solicită cu umilinţă o comandă dela cel care i-a gonit cu un minut mai înainte şi un nou refuz nu-i va descuraja, pentrucă persistenţa lor va înfrânge repulsia clientului. Sunt flexibili, insinuanţi, pătimaşi la câştig, abili în a adulmeca afacerile, a descoperi marfa, a încheia târguri, a pune în curent pe corespondenţii lor cu nevoile şi resursele pieţii". „Aleargă din producător în producător, căutând marfă, stabilind preţuri, făcând târguri, totul cu o ardoare, cu o îndemânare şi o pricepere surprinzătoare" [6]. „Naţia evreiască ...cu sumeţie se amestecă fără îndrituire în toate" [7], îi caracterizează N. Iorga.

---

1) Din raportul către ministerul de resort din 1798. 2) Comte d'Hauterive „Mémoire sur l'état ancien et actuel dela Moldavie", Bucarest, Gobl, 1902, p. 354. 3) Ibid, ibid şi Memoriu despre starea Moldovei la 1787. Ed. Ac. Rom. Buc., 1902. 354—355. Vezi şi V. A. Urechiă, III, 355—56. C. Economia naţională, XXVI, 4) 230—231 — ap. G. Zane, o. c., 331. 5) Acte şi legiuiri, 594—595 — apud ibid, 334. 6) Th. Lefèbre, o. c., p. 307—309 — ap. ibid. 330. 7) N. Iorga, Breasla blănarilor, 33.

„Toţi aceia cari cumpără dela Evrei — scrie tot Lefèbre — trebue să verifice cu îngrijire cântarul de care el se serveşte, greutatea mărfii pe care i-o dă, banii pe cari îi numără, facturile pe cari i le face. Preţurile pot fi exagerate, cântarul fals, greutăţile măsluite, marfa falsificată, moneda alterată, socoteala greşită [1]). Ţăranii sunt victimele lui de predilecţie pe cari îi înşală la tot, la monedă, la socoteală, la greutate, la balanţă şi la mai cine ştie ce" [2]).

In străinătate, erau cunoscuţi ca atare şi la fel zugrăviţi de toţi aceia cari s'au ocupat mai de aproape de ei sau în mod întâmplător. După o mărturie germană din sec. XVIII, „ei trăesc din furt şi fraudă, care, după părerea lor, nu sunt crime" [3]) sau că ei „au reputaţia de a fi foarte dibaci în comerţ, însă sunt bănuiţi de a nu-l face cu toată cinstea şi buna credinţă posibilă" [4]).

Şi nu trebueşte trecută cu vederea următoarea relaţie dată acum un veac şi un sfert de Pouqueville, un prea învăţat consul francez al lui Napoleon Bonaparte, despre Evreii din Thesalia şi apucăturile lor în timpul de dezolare când această provincie era bântuită de o pustiitoare ciumă. După ce descrie atât de emoţionat drumul ce-l parcurge acest curagios misionar al ştiinţei apusene, precum şi dezastrele desăvârşite sau pe cale de desvoltare ale acestui cumplit flagel, care a lăsat numai cimitire şi ruine, termină cu această ilustraţie: „Câţiva Turci fatalişti rămăseseră la Larisa cu Evreii cari, traficând cu ultimele rămăşiţe ale celor morţi, răspândiră, datorită acestui negoţ sacrilegiu, ciuma până la Salonic, unde, mai mult ca 15.000 de persoane muriră în acest an funest pentru Grecia" [5]).

Şi, de pe tribuna acuzării, istoricul N. Iorga îşi ridică cu revoltă neistovită rechizitoriul şi împotriva adevăraţilor vinovaţi de această stare de lucruri alarmantă, când vorbeşte de cârciume cari cu „zecile se numără aceste cazuri de exploatare şi de depravaţie, cârciumă lângă cârciumă, cu sticlele de rachiu de cartofi şi alte otrăvuri, în tot cuprinsul Moldovei, istovind şi rasa pentru hrănirea viciilor „civilizate" ale clasei dominante" [6]).

Iată câteva elemente capabile să ilustreze structura sufletească tragică a acestor poporaţiuni ale căror însuşiri au adus atâtea suferinţe, şi au produs atâtea pagube ţărilor noastre şi poporului românesc, în genere. Vremurile cari au să urmeze sunt şi mai grele. Evenimentele, ca războiul ruso-turc din 1828—29, când ţările româneşti au fost ocu-

---

1) Th. Lefèbre, o. c., 307—309 — ap. Zane, 330. 2) Ibid, Ibid. 3) W. Sombart, Les Juifs et la vie économique, 163. 4) Ibid, Ibid. 5) F.C.H.C. Pouqueville, Voyage dans la Grèce, tome III, éd. II, libre IV, chap. IV, p. 349—350. 6) N. Iorga, Istoria Evreilor.

pate de Ruşi şi ţinute sub administraţia acestora până în 1856, sunt prilejuiri minunate pentru invazii evreeşti în proporţii catastrofale.

Astfel, se încheie această perioadă pe care am putea-o numi perioada de fecundaţie rodnică în nenorociri pentru ţările noastre.

i) Cum au fost văzuţi de băstinaşi — Domni şi oameni din popor şi reacţiunile împotriva lor.

Faţă de situaţia din zi în zi mai alarmantă creată de prezenţa în Ţările Româneşti a unei poporaţiuni care îşi îngroşa rândurile şi strângea cercul de asfixiere a tuturor funcţiunilor fundamentale ale statului, n'au lipsit nici reacţiunile — fie din partea poporului, fie din aceea a Domnilor şi autorităţilor administrative. Mulţi din aceşti Domni — puţini, fireşte, faţă de cei mulţi câţi s'au perindat pe tronul Principatelor — erau sinceri în apărarea pământenilor şi, prin străduinţele şi contribuţiunile lor, dădeau viaţă activităţii economice şi susţineau pe umerii lor toate poverile gospodăriei publice şi împlineau toate cerinţele mereu crescânde ce le reclama Poarta. Dacă, însă, aceşti Domni n'au reuşit în bunele lor intenţiuni sau dacă găsim măsuri contradictorii — de apărare a pământenilor şi de favorizare a streinilor totodată, — această nereuşită sau această contradicţie o atribuim iarăşi nevoii de a se strecura prin marile greutăţi cu cari luptau.

Grija cea mare a acestor puţini Domni în această perioadă era ca Evreii sau sudiţii (mare parte din aceştia erau Evrei) să nu poată poseda imobile sau să nu vânză cu mărunţişul şi să aibă dugheni; grija lor era de a stăvili pofta de câştig feroce a precupeţilor şi cămătarilor sau luau măsuri severe de a se pune stavilă invaziei nimicitoare, etc... Printre aceşti Domni cu dragoste de ţară şi de negustorii pământeni, apare figura energică şi profund înţelegătoare a lui Al. Vv. Moruzi, domn al Munteniei şi al Moldovei, care umple cu strălucirea lui toată această perioadă. Alţi mari domni sub acest raport sunt Ioan Sandu Sturza, precum şi Alex. Mavrocordat, doi domni cari s'au evidenţiat ca mari iubitori ai poporului lor.

Cel din urmă, în plângerea negustorilor moldoveni din 1783, că străinii îi concurează cu „un folos de 25% în vamă şi în impozite", aşa încât sunt în stare să-i distrugă în curând, lua măsura ca Evreii galiţieni să fie impuşi la o dajdie mai mare, pe care, nevoind a o plăti, fură poftiţi să plece în zece zile [1]). In acelaş an şi acelaş domn Al. Mavrocordat, cunoscut cu porecla de Pârlea Vodă, decreta, în Moldova,

1 N. Iorga, Ist. Com. II, p. 74.

printre alte măsuri şi aceea ca negustorii străini să nu poată vinde marfa decât cu ridicata şi în termen; iar „desăgarii" cari înşală la vamă, adică negustorii ambulanţi să nu mai cutreere ţara, ci să cerceteze numai iarmaroacele; stabileşte repauzul duminical, Duminecа şi la hramuri, şi pentru Evrei şi pentru Armeni şi stabileşte şi pensia „celor cuprinşi de nevoi şi de sărăcie" să se hrănească din suma gloabelor din taxe etc. [1]). Deasemenea, în acelaş an, opreşte „matrapazlâcul" — adică ieşirea „afară la câmp înaintea celor ce aduc bucate la târg de vânzare şi taie preţul lor cu aceia afară şi apoi, după ce le aduc în târg, le scumpesc cu preţ nedrept peste măsură" [2]) — prin aceasta lovind pe străini, dar în special pe Evrei, obicinuiţi cu asemenea negoţ încă din sec. al XVI-lea, de pe vremea lui Petre Schiopul.

Nicolae Mavrogheni, „marele general domnesc" al Turcilor şi-a îndreptat, în 1789, în războiul ruso-turco-austriac, toată furia necruţătoare împotriva negustorilor sudiţi, al căror rol a crezut a-l fi nimicit pentru totdeauna [3]). Al. Ipsilante, luând măsuri de natură să proteguiască negoţul pământean, hotăra, în 18 Sept. 1797, ca să se rezilieze toate contractele sudiţilor cari nu puteau fi negustori de băcănie cu mărunţişul, iar în 26 Septembrie, hotăra că suditul n'are voie să ţină prăvălie de liapoli — băcănie [4]). Decretează, totdeodată, ca străinii „creştini şi Armeni" să vândă numai cu ridicata, la Bucureşti şi la Craiova [5]) Opreşte, deasemenea, vinurile, rachiurile şi holerca străine [6]). Toate acestea, însă, au fost numai acte cu caracter diplomatic şi, deci, n'au avut nici un efect practic. Şi Mihail Şuţu, domnul Munteniei, hotăra, în 1791, ca negustorii străini cari veneau de afară cu lucruri de băcănie, să vânză marfa cu ridicata, în termen de maximum 12 zile, deloc cu mărunţişul, ca să nu aducă pagube negustorilor localnici şi lua măsuri de constrângere severe [7]). Toate acestea, însă, erau măsuri aparente luate ca să îmbuneze pe bieţii negustori pământeni de toate pagubele ce încercau din cauza protecţiunii ce era nevoit să acorde negustorilor străini, silit fiind de ordinele straşnice ce primea dela marele Vizir [8]).

Constantin Ipsilante, fiul lui Alexandru, cel mai mare duşman al breslelor întărea, ceva mai târziu, la 1 Dec, 1799, toate privilegiile acordate breslei negustorilor pământeni, pentru întemeierea alişverişului, care aduce folos şi Cămării domneşti — o dovadă de înaltă consideraţie pentru aceşti negustori [9]). In 1802, 30 Decembrie, Marele Logofăt scrie Agenţiei austriace că sudiţii n'au voie a vinde cu mărunţişul „băcănii şi alte ca de aceste de ale mâncării şi băuturii ce sunt

---

1. Uricariul I, p. 38—44 şi V. A. Urechiă, II, p. 378. 2) V. A. Urechiă, I, p. 62—3, no. 35. 3) Hurmuzaki, XIX, p. 514. 4) V. A. Urechiă, VII, p. 344. 5) St. şi Doc. XIV, p. 97—9. 6) Ibidem, p. 101. 7) V. A. Urechiă, IV, p. 312. 8) Ibidem, p. 341. 9) V. A. Urechiă, VII, p. 286—7.

supuse la nart, în vreme ce acest fel de lucruri ce metahirisesc ei nu sunt aduse din ţéra Nemţească, nici din Europa, ci aceste sunt lucruri de ţéra turcească făr'de numai cu ridicata, iară vânzarea cu mărunţisul, la acest fel de lucruri din ţerile Turceşti, care iaste supuse la Nart — este numai a Raialelor Turceşti" [1]). In 1805, se iau măsuri de reglementare a precupeţiei bucureştene, opriţi fiind prăvăliaşii de a ieşi înaintea ţăranilor şi de a-i „măglisi" [2]).

Deşi erau luate măsuri severe oprind pe sudiţi de a poseda imobile, ca, astfel, să se atenueze dificultăţile pricinuite de aceşti stăini mai ales Evrei, îmbrăcaţi în caftanul protecţiei consulatelor, totuşi, se ocolea uşor această oprelişte, reuunţându-se la acea protecţie, aşa că, pela 1804, C. Ipsilante acorda naturalizarea cu un simplu decret domnesc [3]). Mai putem pomeni şi de altă măsură de neîngăduinţă şi anume de acea rezoluţie pusă de Divanul domnesc, în 14 August 1811, că lui Moise Sticlarul, starostele Evreilor din Ploeşti, nu i se acorda nici o scutire de prăvălie sau de povarnă [4]).

Este demn de amintit pentru domnia lui C. Ipsilant acel memoriu atât de întemeiat şi de dramatic înaintat în Ianuarie 1804 Domnului de către croitorii români bucureşteni, prin care cer înaltului for „ca croitorii sudiţi, atât evrei cât şi ceilalţi, ca şi cei ce vin din alte părţi şi cei ce sunt făcuţi sudiţi de aicea, deschid prăvălii cari pe unde vor şi lucrează şi nu vor să ştiu nimic de ponturile hrisoavelor ce le avem dela atâţia luminaţi domni, nici de Telalbaşa, nici de breaslă, nici la alte angarale nu ajută, nici beilic lucrează după obiceiu şi ne iau şi călfile noastre de le bagă prin prăvăliile lor, momindu-i că de la ei nu-i poate lua de beilic". Şi mai departe: „Dar noi scim şi prin ţările lor obiceiul că pre la ţara lor când merge vreun om cu meşteşug de aicea, nu-l lasă nici de cum să lucreze de capul lui, ci-l pune slugă la meşter pământean, iar ei aici se fac stăpâni, nedând nici obişnuita milă a cutiei ce o avem, de se hrănesc dintr'însa cei scăpătaţi, cei bolnavi şi chiar şi slugile noastre, de nu putem hrăni din pricina lor şi cum va fi mila Mării tale". Dar tot atât de demnă de relevat este şi energica rezoluţiune dată de domnitor acestui memoriu din care se vede toată tragedia pe care o trăiau meşteşugarii şi negustorii pământeni. Iată-o: „Dumnealui vel Agă. Domnia mea croitorii ce lucrează aici în politie nu-i cunoaştem de sudiţi. Cum îndrăznesc dar unii ca aceia a se împotrivi la rânduielile breslei croitorilor şi a nu fi supuşi la cele cari sunt acestui isnaf? ci dar poruncim să cercetezi jalba aceasta şi fiind arătarea lor adevărată, vericine va fi acela care nu se supune la rânduiala isnafului, să-i pecetlueşti Dumneata prăvălia" [5]). Dar toată

---

1) V. A. Urechiă, XI, 266—67. 2) Ibidem, 360—63. 3) Ibidem, 110 — Cod. I, 255. 4) Ibidem, 793—5. 5) V. A. Urechiă, I, p. 657. Cod. XXXVIII, fila 37.

această rezoluţiune care respiră de înalt simţimânt naţional şi profundă înţelegere a rolului unui domn, stăpân dar şi răspunzător de destinele poporului său, este în curând urmată de atâtea diverse scutiri şi privilegii acordate starostelui Evreilor, aceasta în ziua de 17 Aprilie, 1805 [1]).

Domnul care, efectiv şi practic, a sprijinit pe pământeni şi a luptat pe cât i-a stat în putinţă împotriva năravurilor barbare şi a invaziei evreeşti, rămâne tot Alexandru Moruzi, proteguitor al comerţului şi industriei naţionale, pe cât de bun înţelegător al suferinţelor poporului şi atât în Moldova, cât şi în Muntenia. Ştim, din cele ce au precedat, că el s'a silit să sprijinească toată viaţa economică în interesul valorificării bogăţiilor Principatelor peste care domnea şi, în acest scop, ştim că se lua la luptă cu monarchia austriacă; lua măsuri contra Turcilor de a mai intra în ţară fără nici o trebuinţă, aplicând cu severitate Nizamul; regula raporturile între gealepi şi saegii şi negustorii pământeni de vite; a pus oarecare regulă în privinţa narturilor şi monopolurilor cari deveniseră pentru oraşe o adevărată calamitate; etc. [2]). Şi, totuşi, lua măsuri păgubitoare numai negustorilor cu mărunţişul, adică comerţului român, înmulţind narturile [3]). Lua măsuri contra cămătarilor cari făceau afaceri de camătă cu copiii nevârstnici şi da ordin ca „Agenţia să dea Nizam şi la alţi semeni ai lui (la alţi cămătari de această speţă) ca să n'aibă a mai face alişverişuri cu copiii, din cari pricinuesc gâlceviri şi davale" [4]). Lua, deasemenea, măsuri, în interesul moralităţii publice şi, din îndemnul Mitropolitului Dositeiu şi al unor boieri din Epitropia obştiei, ca femeile să nu servească prin cârciume ori să locuiască acolo, chiar de ar fi şi rude ale cârciumarilor [5]), tot aşa precum, în 1798, se luau aceleaşi măsuri ca „muieri sau fete celetnice" în cârciume să nu stea [6]). Acest Domn energic şi cu un mare spirit prevăzător, lua şi alte măsuri, ca acelea împotriva precupeţilor, „mai toţi streini, cari ieşeau înaintea ţăranului, cu mulţi metri înainte de a intra în oraş; să-i cumpere cu viclenie şi înşelăciune, pe nimica, toate productele ce aducea spre vânzare" [7]), — plagă cumplită de a cărei combatere s'au ocupat şi alţi Domni înaintea acestuia. In aceste condiţiuni inferioare trebuia să lupte negustorul pământean şi împotriva Evreului, precum luptase şi împotriva Grecilor şi Armenilor [8]). Aceste angarale ce cădeau numai asupra negustorilor şi industriaşilor pământeni, sileşte şi pe negustorii şi industriaşii din Piteşti să reclame lui Moruzi reînfiinţarea breslei şi alegerea de măimărie, care să poată

---

1 Ibidem. 2 V. A. Urechiă, V. 350—356. 3) Ibidem, VII, p. 62. 4) Ibidem. I, 22—23, Cod. 43, fila 449 verso. Vezi şi Hurm., p. 184, No. 4. 5) Mijlocirea Mitr. Dositeiu — după Cod. 28, p. 33 din 25 Nov. 1794, după V. A. Urechiă, III, 255. 6) Ibidem, VII, 175. Cod. 39, fila 83. 7) Ibidem, III, p. 354. 8 V. A. Urechiă, III, p. 355.

repartiza mai cu dreptate toate aceste dări şi angarale asupra negustorilor şi industriaşilor români [1]).

In ce priveşte debitul de băuturi spirtuoase, acest domn interzicea larga vânzare de până atunci a horilcăi polone [2]), deoarece ea „minează pe ţăran, îl face cu totul incapabil de lucru, îl aduce a fi leneş şi în sfârşit calic" [3]), deşi un nobil polon Dzieduzicki promitea să cumpere în locul horilcei toată sarea din depozitele Moldovei [4]), ba chiar exportul cailor şi boilor peste hotarele din Est şi din Vest [5]) Ba acorda amânări de plăţi şi pământenilor, ca să tempereze binefacerile de cari se bucurau străinii sprijiniţi de consuli, lovind astfel în Evrei, Turci şi Armeni cari se ocupau cu acest negoţ păgubitor, numit astar; etc. [6]). Da ordin către Caimacanul Craiovei, la 27 Iunie 1795, ca sudiţii să fie supraveghiaţi de a nu se vinde vin şi băcănie cu măruntişul, nici de a fi prăvăliaşi sau boltaşi care să vândă cu cumaşul, bucata sau cotul, nici de a deschide prăvălii cu cuptoare de pâini; etc. [7]).

Tot în acelaş an, da ordine severe funcţionarilor ca să ia măsuri contra negustorilor sudiţi nemţeşti ca să-i oprească de a cumpăra acareturi sau lucruri nemişcătoare în ţară, de a face comerţ cu măruntişuri şi de a zăbovi în vinderea mărfurilor lor mai mult de 15 zile [8]). Prin hotărîrea din 28 Noembrie, 1794, Al. Moruzi oprea sudiţilor de a cumpăra case la oraşe, ceeace era o măsură protectoare comercianţilor români [9]). La 18 Maiu, 1804, trimitea cărţi circulare către toţi ispravnicii, ca, dela anul 1805, Evreii să nu mai poată ţine moşii în arendă — aceasta din faptul asupririi ce sufăr dela Evrei sătenii şi negreşit de agitaţia din ce în ce înteţită a ţărănimii. Documentul prezintă o valoare nepreţuită şi îl redăm în întregime: „Din slobozenia ce până acum au avut jidovii a cumpăra venituri de moşie aici în ţară, cu care prinzând locul stăpânului moşiei şi puterea stăpânirei asupra venitului, nu puţine asuprelnice plângeri se văd. Deci această urâtă urmare ce din nebăgare de seamă nu s'au socotit, fiind cu totul împotriva legii creştineşti şi a Domniei noastre bunăvoinţă, de a avea jidovii prin chipul acesta stăpânire asupra creştinilor, mai mult nu s'au putut suferi, ceam hotărît cu totul să se oprească şi jidovi cumpărători moşiilor să nu fie. Pentru aceia dar se porunceşte şi Dvs., să daţi de scire în tot ţinutul acela şi să le arătaţi tuturor jidovilor, ca dela anul viitor, venituri de moşii să nu cumpere, căci nu vor fi îngăduiţi, afară numai de orânzile băuturii de care nu sunt opriţi, căutând însă D-voastră ca şi

1) Ibidem, 356—57 — după Anaforaua şi rezoluţia domnească din 22 Martie, 1793. 2) Hurmuzaki, VII, p. 866, no. 224. 3) Filitti, Lettres et extraits concernant les rélations des Principautés roumaines avec la France (1728—1810). Buc 1915, p. 229 şi urm., 518 şi urm. — ap. N. Iorga, Ist. Com. II, p. 73. 4) V. A. Urechiă, II, p. 329 şi urm. 5) Ibid, XIX, p. 60. 6) Ibid, V, 350—356. 7) Ibid, VI, 365—55. 8) Ibidem, 662. 9) Ibid, III, 258.

acești jidovi ce s'au aflat orândători în anul acesta, să nu se păgubească de dreptul lor" [1]). Așa că măsura luată era pe deaîntregul compromisă, dacă a îngăduit Evreilor să aibă cârciume la sate.

Acest Domn n'a privit cu ochi buni năvala acestor poporațiuni și a tuturor străinilor cari n'aveau nimic comun cu destinele națiunii românești. In acest scop, el adresa, la 26 Sept. 1794, un pitac Spătarului ca să ia cele mai strașnice măsuri, atât la graniță cât și prin orașe, contra intrării și stabilirii clandestine a streinilor fără profesiune și fără căpătâiu — în deosebi a Evreilor, punându-i în vedere ca așa oameni să fie imediat expulzați cu forța din orașe și să meargă prin satele țării unde vor voi, etc. [2]) In 1804, se luau măsuri formale contra acestei invazii evreești, în legătură cu alungarea lor din Bucovina și cu revărsările din Polonia, odată cu a doua și a treia a ei împărțirei [3]). Dintr'o anafora a boierilor Divanului înaintat Domnului la 1 Iulie, 1804, reiese că aceștia cereau să li se sporească dajdea, „fiindcă jidovii din pricina hrisoavelor ce li s'au făcut dela o vreme cu hotărîtă dare a birului lor să adună mulțime din toate părțile, care nimică altă nu folosesc, decât numai că pricinuesc în mare parte zahereaua și acei săraci dintre dânșii, însărcinând iarăși pe al lor neam, s'au umplut toate târgurile de jidovi, fără a avea vreun folos dela dânșii Domnia sau țara" [4]). Alarmați de aceste măsuri luate în Moldova, Evreii au căutat, în deceniul al doilea al sec. XIX, să se așeze în Muntenia, unde, însă, Marele Spătar Alexandru Ghica spunea lămurit că ei n'au voie să intre „în nici un caz, pe când au voie să se așeze ceealți sitrăini ce se îndeletnicesc cu plugăria" [5]).

Scarlat Callimachi, domn al Moldovei, ia, în codul ce-i poartă numele, numeroase și surprinzător de amănunțite măsuri — prin art. 1340, 1342—1346 — împotriva cămătarilor evrei, stabilind, în acelaș timp, dispoziții sancționatare cari mergeau până la pierderea dreptului de a lua chiar dobânzile legale [6]). Ba, merge mai departe. Pentru prima dată, în codul din 1817 care a rămas în vigoare până la 1865, Domnul sus numit, prin art. 1430, interzice și Armenilor și Evreilor de a poseda pământuri, iar prin art. 1431, îngăduie Evreilor de a cumpăra case la orașe, dar Armenii pot în plus să cumpere vii în podgoriile țării [7]).

Ultimul Domn cu care se încheie această perioadă, Ioan Sandu Sturza al Moldovei, între 1822—1828, se strădui să ușureze starea mizeră a poporului peste care domnea. In acest scop, el înaintă Porții un memoriu prin care cerea să împiedice pe sudiți, între cari pomenește

1) V. A. Urechiă, XI, p. 17. Vezi Uricarul, Tom. IV, p. 176—177. 2) Ibid, V, 350—356. 3) Verax, o. c., p. 69—70. 4) Uricarul, I, p. 25 și Ms. Ac. Române, No. 71, p. 237 — ap. Verax, 70. 5) N. Iorga, Istoria Evreilor. 6) G. Zane, o. c., 232—233. 7) Bujoreanu, Colecțiune de legiuirile României cele vechi și noi, I, p. 639 — ap. Verax, 71.

pe Evrei împotriva cărora se îndrepta mai ales cererea : *a*) de a ține prăvălii și case de locuințe cu chirie, trăind liberi, întru toate apărați de consulate ; *b*) de a cumpăra, nu numai imobile orășenești, dar și grădini și vii ; *c*) de a lua în arendă moșiile pe viață și „pentru tot neamul lor" ; *d*) de a face împrumuturi împovărătoare, speculând și asupra cursului schimbător al banilor, ceeace le îngăduia să capete pe nimic pământuri ; *e*) de a fi feriți de toate sarcinile țării, scutind în acelaș timp și pe oamenii lor de serviciu ; *f*) de a provoca necontenite certuri cu negustorii și meșterii pământeni și cu agenții guvernului [1]). Prin hrisovul datat la 1 Februar 1823, îndatorea pe sudiți să-și cumpere carnea dela pământeni [2]).

Toată această năvală la sate și la orașe, precum și în cetatea breslelor ce începea să decadă odată cu pacea dela Șiștov (1791), prin faptul că sudiții austriaci puteau intra în bresle bucurându-se de toate favorurile, toată această năvală naștea ura comercianților și industriașilor pământeni, ură care creștea zi cu zi dar care îmbrăca un caracter economic și nici decum religios, deoarece Românul a fost totdeauna tolerant sub raportul credințelor intime în raport cu divinitatea. Dar această ură și aceste adânci nemulțumiri nu duceau la nici o atitudine practică organizată din partea orășenilor sau a țăranilor. Fatalitățile istorice erau mai puternice și cu neputință de înlăturat. Dăm, totuși, în notă, câteva din reacțiunile trecătoare împotriva Jidovilor, reacțiuni cari n'au avut, însă, nimica comun cu suferințele națiunii românești [3]).

In Ardeal, la 1784, Ovreii indignară din nou stăpânirea, când aceștia, adulmecând câștigul ce ar rezulta, se grămădiseră la Brad ca să cumpere eftin și să vânză scump obiectele ce țăranii prădaseră de pe moșiile și din castelele nobililor asupritori. Tabla (judecătoria) Huniedoarei se îngrozi și ceru guvernului ca nici un Ovrei să nu mai fie primit în locurile arse și prădate de revoluționari. Mai mult. In 1786 și 1787, se porunci cu asprime ca Ovreii săraci să fie opriți de a se mai însura și ca toți calicii și vagabonzii lor să fie scoși la țară. Tot atunci li se interzisese negustorilor evrei a zidi case prin orașe ; li se impuse repaozul Duminicei și sărbătorilor creștinești, pe cari ei nu le respectau ; iar copiii nelegitimi și săraci ai Ovreilor s'au luat în seama statului care îi făcea, evident, catolici.

---

1) Istoria Evreilor. 2) Ibidem. 3) In 1797, Evreii au fost despuiați într'o revoltă — după Doc. Callimachi, I, p. 525, nota. In 1801, a avut loc o „zarvă" provocată de legenda omorului ritual — după Urechiă, VIII, p. 21—22. Cu această ocazie, Evreii au fost goniți o zi întreagă „ca iepurii" — după St. și Doc., XV, p. 130—40, no. 285 și Cf. In 1817, se remarcă ura adânc înrădăcinată a creștinilor din Moldova împotriva Evreilor — după N. Iorga, Ist. Evreilor. In 1819, au loc turburări la Iași, când Evreii închid prăvăliile și fug ; în 1821, au loc, la Iași, ciocniri între Evrei și Arnăuții lui Ipsilante, ceeace face pe cei dintâi să se refugieze la consulate, dar în Iulie se întorc, pe când la București sunt prădați de Eteriști ; în 1823, sunt bătuți la București de Turci, cu cnutul — după acelaș izvor.

Nici camăta nu era dată uitării [1]). Cât de amarnic şi de sângeros erau exploataţi de Ovrei, se constată din versurile: „Iancule, fecior de Moţ, Fă-mi o bâtă de trei coţi, Să omor Jidovii toţi" [2]).

Fără a se şti căror influenţe se datora, la 1790, iarăşi li se îngădui să vânză la târgurile mari ale Ardealului şi să facă negoţ ambulant, ceeace li permise să se înmulţească [3]). Pământ propriu, însă, ca străini, nu puteau avea şi n'aveau nici drepturi politice şi nici slujbe la stat [4]).

In Oradea Mare, Ovreii s'au putut aşeza abia la finele sec. al XVIII-lea, în urma Edictului de Toleranţă al lui Iosif II, într'un număr de tot mic, având, însă, voie de a locui numai în cartierul „Catonavaroş". In oraş, puteau umbla numai ziua, dar după apusul soarelui nici un Ovreiu nu avea voie să iasă la stradă sau să umble prin oraş [5]).

In Bucovina, lupta mare se da din partea Evreilor cari vor să scape cu orice chip de agricultură, dar să li se lase deschis drumul spre orice arendare [6]). Generalul Enzenberg le-a oprit cârciumele şi a decretat ca arenda să fie mărginită numai la 20 ani, iar dreptul de proprietate îl acorda numai Evreilor botezaţi [7]).

j) Poziţii câştigate de Evrei.

Toate măsurile de mai sus dacă dovedesc oarecare grijă de partea domnilor pentru uşurarea suferinţelor populaţiunii şi ale negustorilor pământeni, în realitate, ele n'au dat nici un rezultat practic şi n'au dus la nici o stăvilire a puhoiului mereu crescând al imigraţiilor evreeşti.

Poziţiile câştigate de Evrei în această perioadă sunt incalculabile. Anume: Evreii şi sudiţii pătrund în bresle şi aceste instituţiuni străvechi sunt complet desorganizate; deja în 1820, aceştia câştigă toate drepturile pământenilor, fără, însă, a fi obligaţi şi la toate sarcinile şi angaralele acestora din urmă. Ei devin intermediarii indispensabili între ţările noastre şi cele germane. Arenzile cad, în Moldova, încetul cu încetul, în mâini evreeşti; cârciumarii cresc îngrijorător în satele acestei provincii şi rachiul distruge mai departe fiinţa poporului, ducându-l spre ruină etico-biologică; camăta duce şi mai departe efectele ei distrugătoare; zarafii mânuesc schimbul monedelor şi devin marii depozitari de bani; comerţul ambulant şi de marchitănie este monopolizat

---

1) B. Duică, o. c., 107. 2) Din Bela Bartok, cântece populare române din comitatul Bihorului, Buc. 1913, Ed. Ac. Rom. — din B. Duică, p. 111. 3) B. Duică, 10. 4) Vezi şi Legile citate de Fr. Schuler von Llanoy „Siebenbürgische Rechtsgeschichte v. II, p. 13—14 — ap. B. Duică, p. 108. 5) N. Firu, Oradea Mare, p. 72. 6) Din petiţiile adresate Imp. Iosif II, în 1783, 19 Iunie, când vizitează Bucovina. Dr. Fr. Zieglauer, Geschichtliche Bilder aus des Bukovinen, IV-te Bilderreihe, 1897, p. 1—28 şi III-te Bild. 1896, p. 134—143 — ap. B. Duică, p. 152. 7) N. Iorga, Istoria Evreilor.

de ei; vechile datini şi pravile, ca şi moravurile negustorilor băştinaşi, încep a slăbi, după lupte aprige susţinute în condiţii inegale; concurenţa acestora contra meşteşugarilor şi negustorilor pământeni este necruţătoare.

Se crează două instituţii evreeşti, ceeace face din acest popor o naţiune aparte: Mihail Şuţu întemeiază în Moldova „gabela", iar Ioan Caragea în Muntenia. A doua instituţie este felul particular de a-şi plăti către stat impozitele şi anume ei plătesc în bloc contribuţiunile lor, rezultate din taxe asupra cărnii de vite şi de pasăre, ceeace ajută mult la fraude şi la neputinţa de a cunoaşte numărul exact al Evreilor. Această instituţiune născută din pretextul de a uşura sarcinile celor săraci, era aplicată încă din 1823 subt domnia lui Ioan Sturza, care ne-a lăsat un hrisov în acest sens [1]).

Evreii câştigă capete de pod în Maramureş, ceeace le va ajuta la cucerirea acestui ţinut în foarte scurt timp.

Pentru prima dată, apar şi sunt identificaţi în Bucureşti doi medici clandestini evrei, cu totul nepregătiţi pentru această înaltă misiune.

---

1) Bujoreanu, o. c., II, p. 43 — p. 43 — apud Verax, o. c., p. 71.

CAP. VII.

PERIOADA REGULAMENTULUI ORGANIC
(sau a protectoratului rusesc până la 1856)

a) Caracteristici şi factorii cari favorizau invazia.

Ţările noastre, până spre finele sec. XVIII şi în preajma tratatului dela Adrianopol, îşi duceau oarecum nesupărate viaţa încrustată în forme cu totul specifice unei vieţi patriarhale. Totuşi, n'au lipsit violenţe, chemări sau îndemnuri către o nouă viaţă. De demult, agenţi ai Apusului semnalau ţările noastre ca debuşee preţioase pentru desfacerea produselor manufacturate; bancherii — jidovi din Brodi-Polonia dau asalt Moldovei ca să treacă cu moşii cu tot în registrele cametei lor devastatoare; Austria nu-şi conteneşte strădaniile de a trece pe cetăţenii ei în cetatea breslelor; consulii celorlalte puteri urmăreau, fiecare în parte, aceleaşi ţinte; Anglia, către 1830, ţinea mult de acum înainte ca să ne facă clienţii capitalurilor sale; toate stipulaţiunile tratatelor dela Adrianopol şi din Regulamentul Organic, ca şi din tratatele ce urmează, toate vor fi sforţări ale Apusului ca să ne treacă în sistemul formelor economice apusene, încurajând agrarizarea ţării noastre. Ca urmare a expansiunii industriei şi capitalurilor apusene la noi, nasc necesităţile de a se importa inventar, mobilier şi articole de lux, import care va creşte nebuneşte şi se vor cere capitaluri lichide cât mai multe cari să-l sprijine şi să-l satisfacă, etc. etc. Toate aceste tendinţe ale puterilor protectoare ne vor duce la transformarea economicei noastre de consum în una bănească, de schimb; boierul va trebui să producă mai mult şi va împinge pe ţăran să muncească peste puteri, iar industria casnică şi toată alcătuirea breslelor — singurele cari au condus vreme de secole viaţa noastră economică — mergeau, fatal, spre lichidare, dacă nu erau de fapt desfiinţate. Nevoile noastre casnice ni le

vom satisface, de acum înainte cu mijloace venite din afară ; standardul de viaţă va creşte ; tot ceeace ţările noastre vor produce va trece prin fabrica vecinului, mai apropiat sau mai depărtat şi ne va costa mult de tot ; iar atunci când produsele nu îi vor da putinţa să trăiască, ţăranul ca şi boierul vor face apel la banul altuia şi în felul acesta, ei se vor îngloda în datorii, devenind tributari în totul jidovului-cămătar sau bancher, iar vechile metode ale cămătăriei îşi vor exercita sălbatec funcţiunile lor devastatoare.

In cadrul acestor condiţiuni şi consideraţiuni se va dezvolta de azi încolo viaţa noastră naţională, în această nouă perioadă bogată în urmări neprevăzute.

Incheierea păcii dela Adrianopol, care pune capăt războiului rusoturc început în 1827, este o dată istorică, de două ori importantă sub înfăţişarea ei politică şi economică : 1) Ţările noastre îşi câştigă independenţa de mişcare în viaţa economică, ieşind cu totul de sub regimul de ,,raia" şi de grânar sau ,,cheler" pentru capitala imperiului otoman, ceeace deschide, pentru ele, orizonturi noui şi o epocă de înflorire sub raportul avuţiilor naţionale cari se pun de azi încolo în valorificare ; 2) ca un corolar firesc — rezultând din această nouă înfăţişare politico-economică — are loc o invazie nestăvilită de elemente streine, mai ales jidoveşti, spre ţările noastre, ca spre o ţară a făgăduinţei, scurgere ce s'ar putea compara numai cu acel veritabil ,,rush" care atrăgea pe căutătorii de aur spre acele ,,placers" din California şi din Australia, — cum, cu drept cuvânt, obervă R. Rosetti în monumentala lui lucrare şi 3) au loc, pentru prima sdată, manifestări ale Jidovilor pentru revendicări politice şi civile şi apare primul organ de publicitate întru dobândirea acestora şi, ca atare, începutul de amestec în însăşi viaţa spirituală a naţiunii.

Până în preajma războiului ruso-turc din 1827, Evreii au reuşit să fixeze, în tăcere, câteva capete de pod bine întărite, — în nordul, nordestul şi nord-vestul vechii Moldove — şi, fără sgomot, dar cu destulă răbdare, învăluind centrele celelalte, îşi concentrau forţele spre sud, mereu spre sud. Centre mari şi bogate, nu de mult în întregime româneşti, sub toate raporturile, au căzut, ele, încă din perioada anterioară, începând să-şi piardă caracterul tradiţional şi etnic. Negustorii şi meşteşugarii dispăreau, după o luptă înverşunată cu totul neegală şi ca ultimele coloane înfrânte părăsite de comandanţi sau de noroc într'un războiu deabinelea pierdut.

Spre norocul nouilor oaspeţi şi nenorocirea ţărilor noastre, factori prielnici de cea mai mare întindere şi valoare, cu surâzătoare perspective în timp şi în spaţiu, favorizau invazia lor cât mai irezistibilă şi mai complectă, asigurând aşezarea lor şi mai temeinică. Vom enumăra câţiva din aceştia — cari, în fond, nu sunt decât aceiaşi enumă-

rați și în perioadele anterioare, dar amplificați ca intensitate și urmări — pentru ca, numai în lumina lor, să putem prinde marile proporții ale invaziei, ale nenorocirii și înstrăinării orașelor și târgurilor, a târgușoarelor și satelor, cu un cuvânt, proporțiile catastrofale ale întregii vieți sociale, sub toate înfățișările : spirituală, economică și politică. Ei sunt, ca și în perioada scursă deja, de natură internă și externă.

Să-i enumărăm în ordinea lor, întâiu pe cei externi, pe urmă pe cei interni.

Factorii externi cari împingeau pe Evrei spre emigrare :

1. Persecuțiunile necontenite din Rusia și Polonia, cari își găseau expresiunea violentă în pogromuri devastatoare ;

2. Nemulțumirile autorităților austriace, din Bucovina și Galiția, mai cu deosebire, îndemnându-i să-și caute un sălaș mai primitor în alte ținuurti ;

3. Refractari serviciului militar obligatoriu, ucazul imperial al Țarului Nicolae I din 1827 îi îndemna să fugă spre țările noastre și

4. Războiul ruso-turc din 1827—1828 s'a încheiat pentru țările noastre cu ieșirea deplină de sub suzeranitatea economică și în parte politică a Sultanului, adică cu începutul unei ere de libertate a comerțului cu lumea din afară, ceeace a atras, spre țările noastre, furnicarele de jidovime din Galiția, Bucovina, Polonia rusă, zonele rusești cu ovreime, precum și de mai aproape sau de mai departe.

5. Paralel cu invazia capitalurilor streine, vom avea de înregistrat o invazie a Evreilor — cum spune St. Zeletin.

La acești factori externi, se adaogă cei interni, singurii de natură să atragă pe Evrei spre țările românești și numai spre acestea :

1. Țările noastre, în atingere superficială cu viața spirituală și materială a Occidentului, erau atrase din ce în ce spre o civilizare chiar de spoială a vieții noastre patriarhale ;

2. Clasa de sus și, în măsură mai redusă, clasa de mijloc, care își pierdea din importanță fiind sistematic scoasă de pe arena economică, îmbătată de ideologia romantică a pseudo-liberalismului importat, era purtată de tendința de a se băga în viața politică și hrănea din ce în ce disprețul pentru tot ce este preocupare industrială și comercială, precum și de administrare a averii proprii, necum de creșterea ei ;

3. Atitudinea excesiv de binevoitoare a anumitor domni, pe care cronicile contimporane îi încadrează după faptele și gândurile lor, într'o lumină foarte puțin simpatică ; la aceste fapte și gânduri, se adăoga venalitatea divanelor și a organelor administrative, chemate, tocmai dimpotrivă, să apere ființa statului ;

4. Nu putem trece cu vederea anumite deformanțe sufletești ale poporului român : slaba lui rezistență la ispite și în fața unor pri-

mejdii ce puneau însă-şi fiinţa lui în joc; falsa lui concepţie, după care străinii şi, mai cu deosebire, Evreii, nu pot fi primejdioşi, ci, dimpotrivă, utili şi pricepuţi în toate, concepţie pe care falşii noştri patrioţi sau judeo-masonii, au trâmbiţat-o şi interpretat-o ca pe una din virtuţile naţionale, când ea, de fapt, este una din marile scăderi sufleteşti ale poporului nostru în lupta lui pentru existenţă.

Rezultatele culese sunt : breslele oficial desfiinţate, aşa că meşteşuguri şi comerţ intră în mâini evreeşti; creditul, sub forma de zărăfie şi camătă, distruge toate forţele naţiunii, Vistieria şi Cămara devin tributare acestui credit, iar boierii îşi pierd bogăţiile ce n'au ştiut să şi le apere întocmai ca şi seniorii şi prinţii din Apus, gâtuiţi de aceiaşi Evrei; cârciumăritul — sub forma de cămătărire sângeroasă şi de acaparare a produselor ţărăneşti — distruge sănătatea trupească şi morală a poporului dela ţară, din târguri şi din oraşe; târgurile întemeiate de Evrei prin bunăvoinţa Domnilor şi a boierilor chrisovuliţi devin colonii pur evreeşti, unde se scurg toate bunurile colectivităţii româneşti care ajută astfel la înmulţirea şi bunăstarea poporaţiunilor evreeşti; Moldova, această provincie atât de bogată şi frumoasă, pentru păstrarea curată a căreia s'au dus războaie sângeroase în trecut, este din punct de vedere economic, ca şi sub toate raporturile, pierdută şi ea devine o provincie jidovească; etc. Şi, astfel, începând cu această perioadă, se pun probleme atât de serioase, pe cari generaţiile ce urmează nu le vor putea dezlega niciodată.

Odată cu încheierea păcii, ţările noastre promit a deveni bogate şi, adulmecând de departe prada copioasă, o înăbuşiră ca o grădină din toate părţile [1]) şi au alergat de pretutindeni ca la un adevărat paradis[2]). Fugeau din ţări cu adevărat civilizate şi se aşezau în ţările unde semicivilizaţia era unită cu pseudoliberalismul [3]), ce începea să-şi exercite influenţa din ce în ce mai nestăpânită, unde lipsa de cultură înfrăţea deopotrivă pe boieri ca şi pe ţărani [4]).

La atitudinea binevoitoare a Domnilor şi a boierilor, va trebui să menţionăm şi lipsa de pază a hotarelor pe unde se scurgeau aceste invazii neostoite. Erau de apărat, numai în Moldova, 900—1000 klm. de graniţă şi, în realitate, erau deabia nouă puncte de trecere principale, alte 40 puncte secundare şi intervalele între trecători, păzite toate de 176 slujitori, un sfert călare, restul de jos — toţi ţărani fără instrucţie militară, recrutaţi şi întreţinuţi de săteni şi înarmaţi. fiecare, cu o sabie şi două pistoale cu cremene[5]). Alungaţi de prigoana din imperiile vecine sau de serviciul militar obligatoriu cu care rasa lui Israel

1) Xenopol, în „Finanţele din epoca fanariotă''. 2) N. Iorga, Agitaţiile evreeşti. 3) M. Eminescu, Scrieri politice. 4) Das j. o. c. 5) Réglement Organique de la Principauté de Moldavie — édition française, p. 81 şi urm. şi 266 şi urm. — ap. Verax, p. 76—77.

nu s'a împăcat niciodată, precum şi atraşi de nouile orizonturi surâzătoare ce se deschideau în ţările noastre, pătrundeau la noi ades ori fără paşapoarte, fie pe vadurile Prutului — scrie Eminescu — unde conrupeau graniţa rusească, fie pe cărări de munte din împărăţia austriacă — şi unii şi alţii, şi Ruşi şi Austriaci, bucuroşi că scapă de ei [1]). Inăuntrul ţărilor — dar mai ales în Moldova — paza era şi mai slabă, pretutindeni înlesnită de poliţie şi de slujbaşi tot aşa de venali, ca şi Domnul şi boierii[2])

Trecerea clandestină a frontierei nu era decât un joc de copil mai ales pentru oameni având numeroase înţelegeri printre coreligionarii stabiliţi în apropierea frontierei. Odată intraţi în ţară, li era uşor să se ascunză la alţi Evrei până când puteau să obţină, pentru şederea lor, consimţimântul tacit, dar puţin costisitor al poliţiei nou înjghebată, incapabilă, venală, neavând din instituţiile similare din Occident decât numele şi uniforma — ceeace ne explică, cel puţin în parte, enorma creştere în această epocă a numărului jidovilor [3]).

Ajuns domn al Regulamentului Organic, Mihail Sturza — din temeri politice şi apetituri personale — a făcut în chipul cel mai stângaciu apărarea ţării. Şi, vrând în aparenţă să aplice măsurile aplicate de Iosif II şi Nicolae I, s'a îmbogăţit pe sine şi a îmbogăţit pe funcţionari, iar Evreii năvăleau cât mai numeroşi şi cât mai adânc. El este acuzat că a dat Adunării Obşteşti proectul prin care să se hotărască luarea la oaste şi a tinerilor din naţiunea evreiască, dar a sfârşit prin a nu pune în practică această luare la oaste, sau a permis la jidovi contrabande de rachiu în stil impunător...[4]). A îmbrăţişat pe Greci, dar mai cu seamă pe Jidovi [5]).

Desjardins, vorbind de calitatea acestor imigranţi jidovi, spune că aceste poporaţiuni au venit prin imigraţie din Austria şi din Rusia — aceasta din urmă înlătura pe vagabonzii murdari din oraşe şi-i trimitea la plugărie pe lângă Marea Neagră, hotărând dar pe caftane 50 de ruble şi pe perciuni 25 — imigraţie care a devenit foarte activă sub cârmuirea lui Mihail Sturza sau pătrundeau, prin viclenie, aceşti calici conrupători, cari cumpărau astfel o patrie provizorie şi cucereau un adăpost [6]).

Evreii vin, dară, în această perioadă, din aceleaşi nesecate izvoare de românitate... iudaică, cum erau Galiţia, Polonia rusă şi zonele ruseşti de aşezări evreeşti, din Bucovina, dar şi de mai departe, din Germania, anume din centre ca Frankfurt, Hanovra, oraşele hanseatice, din Prusia[7]), prea puţin din s-e Europei. Erau alţii şi din Silezia, din Poznania[8]).

Dar înmulţirea acestor poporaţiuni de „calici conrupători" — cum cu bună dreptate îi numeşte Desjardins — a mers mână în mână

1) M. Eminescu, Scrieri politice şi sociale. 2) Verax, l.c. 3) Ibid, 77. 4) N. Iorga, Ist. Evreilor. 5) Ibid. 6) Desjardins, „Les Juifs de Moldavie", Paris, Dentu, 1867, Iaşi, 1867. 7) N. Iorga, Ist. Evreilor. 8) Verax, 83—85 şi Analele Parl. ale României, XII, p. 532 şi urm.

cu reformele în sens liberal şi că numai acestea au ajutat înmulţirea furnicarelor [1]). Viaţa politică creştea în intensitate şi ca volum şi atrăgea cu o crescândă fascinare pe toţi fiii ţărilor noastre — dela vlădică la opincă, dela boier la ultimul mahalagiu — spre arena vorbăriilor goale mai producătoare ca orice muncă şi nepurtătoare de nici un risc personal, lăsându-se în paragină sau dându-se în arendă pământurile — mari sau mici, cu toate izvoarele de îmbogăţire pentru arendaşi şi cu toate nenorocirile pentru ţărani — primului venit care de-abia începuse a se bâlbâi în graiul băştinaş sau depărtându-se cu dispreţ de meşteşugul şi comerţul părinţilor, poziţii ce le ocupau streinii şi, în special, Evreii.

„Deja Regulamentul Organic — scrie marele poet Eminescu — care a pus ciocoimea alături cu boierii vechi, dându-i o egalitate de drepturi, pe care n'o merita, a făcut ca fiecare din aceşti noi aristocraţi, cari fugeau de muncă şi aspirau la slujbuşoare, să aibă câte un asociat jidan sub formă de orândari pe peticuţele lor de moşii; tot acel regulament a desfiinţat de jure breslele, aceste clase puternice şi bine constituite de meseriaşi, în urmă alte reforme şi mai liberale au deschis uşa funcţiilor statului, înmulţite în infinit, tuturor feciorilor de popă şi de negustori, cari nu reprezentau nici avere, nici inteligenţă şi cari găseau mai comod a trăi din funcţiuni plătite de stat şi de comune, decât din munca lor proprie, din îndeletnicirea părinţilor lor. Astfel s'a înmulţit ruşinea de muncă şi proletariatul condeiului... Prin pripirea celor crescuţi de mici copii la Paris, ni s'a îngreuiat peste măsură lupta pentru existenţă, libertăţile nu sunt decât tot atâtea forme de nelibertăţi, căci liber nu e decât omul ce trăeşte din munca productivă a mâinilor sale" [2]). In atari condiţiuni, boierii şi băştinaşii — nici ca număr, nici calitativ — nu mai puteau răspunde rapidităţii cu care creşteau producţia de export şi toate nevoile noui de credit şi de producţie ce reclamau a fi satisfăcute şi, astfel, noui organe mai destoinice şi mai maleabile, veneau să umple golul simţit în urma nouilor transformări prin cari treceau Principatele [3]).

Din cele ce urmează, se vor desprinde cât mai luminos figurile tuturor acelora cari s'au făcut vinovaţi de această abominabilă stare de lucruri — cu voie sau fără voie, cu bună sau cu rea credinţă.

b) Cu ce se ocupau Evreii.

Dela capul locului, trebueşte subliniat şi pentru această perioadă faptul că, în afară de fabricarea horilcei, a basamacului, Evreii n'au întemeiat nici o industrie care să promoveze sănătatea şi un ansamblu

1) N. Iorga, Ist. Evreilor. 2) Ibid. 3) Vezi M. Eminescu, „Despre drepturile politice ale Evreilor".

de condiţiuni d· natu ă să asigure o viaţă sănătoasă etică populaţiunii în mijlocul căreia doreau să se aşeze temeinic. Şi mai trebueşte subliniat încă un fapt şi anume acela că Evreii găseau pe băştinaşii — în calitate de negustori şi meşteşugari — în condiţiuni etice cu totul altele şi în condiţiuni tehnice cu totul inferioare şi, deci, dela început, biruinţa trebuia să fie a nouilor veniţi. Şi aceasta se poate dovedi şi pe cale indirectă şi anume : dacă au reuşit cu uşurinţă în Moldova, n'au reuşit în acelaş fel în Muntenia, unde condiţiunile de viaţă şi de cultură erau cu mult mai ridicate ca în Moldova sau, cel puţin, unde Evreii au avut a face cu negustori mult mai bine pregătiţi sub toate raporturile ca în provincia de peste Milcov.

Oricum, băştinaşii se prezentau în condiţiuni cu totul neegale în această luptă. Meşteşugarii indigeni, obicinuiţi cu vechile metode şi unelte de lucru şi având a satisface nevoi şi dorinţi cunoscute şi împietrite în vechile tradiţii, nu puteau să lupte cu meşteşugari stăpâni pe nouile procedee, servindu-se în acest scop de unelte perfecţionate şi cunoscând bine fabricarea obiectelor a căror cerere devenea zi de zi mai mult dorită. Adăogăm la toate acestea starea de incultură a meşteşugarilor şi comercianţilor români faţă de faptul că toţi aceştia, fără excepţie, cunoaşteau să scrie, să citească şi să calculeze. Negustorii indigeni, pe de altă parte, puţin numeroşi, dispuneau de capitaluri neînsemnate, făcând un trafic obicinuit şi foarte restrâns, fără credit în streinătate şi tot atât de streini de ceeace se petrecea dincolo de hotarele ţării lor, ca şi de mărfurile ce se cereau, precum şi de locurile unde se produceau, de valoarea lor reală, de diferenţele de calitate, etc. Şi toţi aceştia intră în luptă cu o clasă de negustori versaţi în asemenea afaceri de secole, curagioşi, întreprinzători, rapaci, fără scrupule, născuţi negustori, în contact intim cu streinătatea şi în relaţiuni cu fabricanţii apuseni, fericiţi de a găsi intermediari activi pentru noui debuşee. Dar n'am isprăvit cu această paralelă. Negustorii şi meşteşugarii evrei obţineau mărfurile dela negustorii, mari toţi evrei, cu jumătate de preţ, pe când negustorii şi meşteşugarii indigeni, câţi existau, erau siliţi să se adreseze celorlalţi — comisionari şi negustori engros — ca să obţină credite şi mărfurile necesare în mare parte meseriei şi negoţului lor[1]).

Evreii se ocupă, ca şi până acum, dar în proporţii mai întinse, cu tot felul de meşteşuguri mici, cu mare aplicare faţă de Nemţi, meşteşuguri ce ajută la refacerea în stil european a locuinţei, nevoie ce trezi o întreagă industrie de consumaţie interioară [2]). Se ocupă, ca şi în perioada anterioară Evreilor leşeşti, cu croitoria de bărbaţi şi de dame, cu tâmplărie de mobile, cu vopsitoria şi perieria, cu punerea de gea-

1) Verax, o. c., 98—99 şi 110. 2) N. Iorga, Ist. Com. II, p.

muri, cu tinichigeria și alte meserii puțin ostenitoare, dar bănoase, etc. [1]). La început, când nu dispuneau de capitaluri, ei se ocupau cu meseria de telali sau vânzători de haine vechi, ceeace reclama și oarecari cunoștințe de blănărie, croitorie și cismărie, meserie practicată și de Români și de Românce, de Țigani și de Țigănci, dar în mare majoritate de Evrei și Evreice — pământeni și chiar streini — pentru cari, încă din 3 Iulie 1784, Mihail Șuțu le numi pe un român ca telalbașă — adică stegar al Agiei [2]). Mai erau, de pildă, olari, prin 1835, ca la Tg. Frumos [3]), sau argintari și cuimgii, ca în perioada trecută. In 1837, Iancu Pecetaru din Iași căpăta privilegiul de a bate 2000 pietre de cumpănă oficiale ; alte 2500 ies din atelierele Evreilor ieșeni — Șmil Moscovici și Froim Aizicovici [4]). Alții aveau „odăi" unde îngrășau vitele, ca la Avrămeni-Botoșani [5]).

Toate meșteșugurile necesitate de noua modă sunt exercitate de ei, precum și tot comerțul cu produse ce satisfăceau aceste noui cerințe. Lucrau de toate, dar lucrau prost, vindeau marfă arătoasă, dar de proastă calitate, care, însă, le aducea câștiguri destul de mari [6]). Au ajuns să plătească chirii pe străzile mari ale Iașului, ca la Viena și Berlin [7]).

Tot Evreii sunt intermediarii de căpetenie cu țările cari fabrică sau transmit articolele necesare unui astfel de traiu și de lucru : Evreii galițieni, în primul rând, cari aveau și înlesnirea de a întrebuința un dialect al limbii germane și scoteau, astfel, din pozițiile câștigate pe ceilalți streini. Și, astfel, vechea negustorie de țară, prinsă în alte obiceiuri, se lăsa bătută [8]). Cea mai mare parte de meșteșuguri trec, așa dară, în mâinile Evreilor, rămânând pentru cei indigeni cele mai penibile și cele mai puțin rentabile [9]).

Pătrunderea acestor meșteșugari evrei era încurajată de guvernele cari nu puteau cuprinde marea vătămare ce se aducea indigenilor și proporțiile de aservire economică în favoarea Evreilor. De aceea, opreau, fără succes, dealtfel, intrarea în țară a Evreilor vagabonzi, dar autorizau pe aceea a meșteșugarilor evrei cari ucideau breslele de meșteșugari băștinași. Ba, ce e mai trist, vedeau cu satisfacție numărul lor crescând, în care măsură descreștea numărul meșteșugarilor indigeni.

Aceiași soartă o avură și negustorii băștinași.

Dosarele recensământului din 1831 ne dau compoziția breslelor de negustori și de meșteșugari pentru 12 centre din Moldova, lipsă date fiind 7. Din ele, se constată că erau 204 corporațiuni, cu un total de

---

1) Furnică, p. 113. 2) Furnică, 109. 3) N. Iorga, Ist. Evreilor. 4) Zane, o. c., 272—273. 5) N. Iorga, Ist. Com. II, 142 — ap. Hurm. X, 173, no. CCXXXIX. 6) Furnică, 7) Neugebaur, „Die Donau..., p. 99 — ap. N. Iorga, Com. II, 144. 8) N. Iorga, Ist. Com. 144 și G. Zane, o. c. 9) Verax, o. c. 110.

5784 de firme creştine (63,34%) faţă de 3342 evreeşti (36,66%) [1]). Negustorii lipscani evrei sunt 263 faţă de 53 creştini ; lichiorişti—respectiv, 245 faţă de 117 ; telali—753 faţă de 624 ; croitori—561 faţă de 263 ; bijutieri—15 faţă de 1 ;—argintari 24 faţă de 36 ; negustori ambulanţi—32/66 ; geamgii—67/35 ; samsari sau misiţi—43/6 ; gravori—3/0 ; lucrători în aramă—20/5 ; tinichigii—20/4 ; zaraf —71/1 ; povarnagii—41/2 ; marchitani—12/54 ; fabricanţi de căciuli de blană—109/18 ; negustori de fierărie engros—2/0 ; bancheri—6/1 ; arendaşi de moşii—93/130 ; sticlari—20/19 ; negustori de tabac—10/17 ; fabricanţi de inele—6/0 ; măcelari—101/87 ; şelari şi curelari—78/18 ; făinari—11/0 ; mărgelari—13/0 ; cârciumari—295/661 ; ceasornicari—8/9 ; farmacişti—9/27 ; lumânărari—18/65 ; fabricanţi de vată—5/1 ; etc. [2]).

Este de subliniat că cele 5784 firme creştine se împart astfel : 3757 Români, 487 Armeni, 633 Greco-Bulgari şi 907 străini. Aşa că rămâneau faţă în faţă *3757 româneşti faţă de 3342 evreieşti, sau 3757 româneşti faţă de 5379 străine şi evreeşti* [3]).

Cercetând tabloul contribuabililor urbani şi rurali din Moldova pentru anul 1839, aveam 21536 patentari, dintre cari : *11121 creştini faţă de 10415 evrei — adică 51,64% creştini faţă de 48,36% evrei* [4]). Pentru anul 1846, proporţia este inversată : avem un total de 30550 patentari, dintre cari, *14833 creştini* şi *15717 evrei — adică 48,55% creştini faţă de 51,45% evrei* [5]). Pentru anul 1859, avem un total de negustori creştini 7117 şi meşteşug ri 8553, faţă de un total de meşteşugari şi negustori evrei 16107 — *adică 50,96% pentru cei dintâi şi 49,14% pentru evrei* [6]).

Luând în considerare, însă, faptul că Evreii nu plăteau impozitul individual, ci colectiv, prin mijlocirea unei taxe asupra tăierii păsărilor şi cărnii dată în antrepriză, este foarte evident că Evreii şi antreprenorii — propriu zis, comunitatea evreească — aveau tot interesul ca această taxă să fie adjudecată la un preţ cât mai jos posibil. Astfel, că, nu se poate stabili cifra exactă a taxei, cu mult inferioară aceleia dată de recensământ. Şi autorul ne dă această ilustraţie : *pe când numărul Evreilor plătind taxele era de 16107 în 1859, recensământul din acelaş an ne dă un total de 27401 capi de familie nesupuşi vreunei protecţii streine, fără a socoti pe supuşii străini şi pe aceia scutiţi de impozite* [7]). *Ori, nu se poate concepe că cei 11294 capi de familie lipsă între patentari trăiau fără mijloace de traiu* ; *dimpotrivă, este sigur că toţi exercitau negoţul sau o profesiune oarecare*, cu atât mai sigur cu cât nici unul din ei nu

1) In acest tablou sunt trecute centrele : Dorohoi Botoşani, Piatra, Tg. Neamţ, Hârlău, Fălticeni, Bacău, Tg.-Ocna, Focşani, Bârlad, Huşi, Fălciu şi Iaşi. Lipsesc : Herţa, Roman, Tecuciu, Galaţi şi Tg. Frumos. (Verax, p. 102—103 ; tablou XXXIII şi LX — p. 372—377, p. 104. 2) Verax, tabloul citat. 3) Ibid, 104. 4) Ibid, ibid. 5) Ibid, ibid. 6) Ibid, ibid. Negustori şi meşteşugari după clase : I—21/24, II—144/142 şi III—2971/5101. 7) Ibid, Ibid, p. 105.

lucra pământul şi nu putea, pe atunci, să exerciteze o profesiune liberală sau să ocupe o slujbă la stat [1]).

Din cele de mai sus, rezultă tristul adevăr că, încă din 1831, când Evreii reprezentau deabia 36,66% din totalul breslelor, *ei deţineau majoritatea zdrobitoare în lipscănie, în proporţie de 263/53, adică în ramura de negoţ cea mai rentabilă şi care atrage spre sine cele mai mari capitaluri*; în croitorie, deasemenea, pentru o epocă de schimbare radicală a felului de îmbrăcăminte, foarte rentabilă; în fabricarea de lichioruri şi rachiuri; în arta gravurii şi a bijuteriei, unde creştinii sunt 1 faţă de 18—adică inexistenţi; *în zărăfie şi bancă, de-abia 2 faţă de 77*; în negoţul de telal, în tinichigerie, geamgierie şi căciulărie, deasemenea; etc., etc.

Comerţul de detaliu atât de rentabil era deja in mâinile lor. Şi lucrul acesta îl comunica, încă din 1834, Bois-le-Comte guvernului său, care mai spunea că aceşti negustori mărunţi, numai după exercitarea negoţului mai îndelungată vreme în ţară, deveneau deţinătorii unui capital pe care de obiceiu îl utilizau în cămătărie, iar nu în comerţul mare. Dealtmintreli şi technica comerţului lor se putea aplica cu succes mai ales comerţului mic şi nu comerţului engros [2]). *Şi iată cum fiecare negustor ambulant sau de mărunţişuri şi fiecare calic evreu pe atunci în deplinea totodată şi funcţiunea de bancher, fără a fi inscris, totuşi, în catastivul breslei, după cum mulţi alţi negustori evrei, în proporţie de 30—40%, scăpau de controlul breslelor, lucrând în afara lor.*

Evreii nu s'au mărginit numai la aceste meşteşuguri şi la aceste negoţuri pe cari le practicau şi creştinii. Ei îşi aveau specialităţile lor cu cari s'au introdus în ţările noastre şi pe cari tindeau să le monopolizeze sută în sută în mâinile lor, ca fiind cele mai uşor de aplicat şi singurele cari îi făceau stăpâni pe întreaga viaţă economică a poporului. Şi anume, au excelat în cârciumărit şi în fabricarea de băuturi spirtuoase, în comerţul de bani — ca zarafi, cămătari şi bancheri, în arendarea de moşii şi în întemeierea de târguri, adică în toate acele ramuri de activitate economică unde se reclamau sforţări şi riscuri minime cu câştiguri mari, ruinătoare pentru ţărani şi orăşeni, pentru boieri, vistierie şi domni — cu un cuvânt, ruinătoare pentru întregul angrenaj al vieţii noastre de stat.

Să luăm pe fiecare în parte din aceste îndeletniciri şi, în lumina cifrelor, să stabilim dezastrele şi ruina vieţii sociale româneşti în folosul lor şi numai al lor.

Cârciumăritul era în strânsă legătură cu arendarea de pământuri şi cu întemeierea de târguri şi de târguşoare, de aceea, le vom trata pe toate laolaltă.

---

1) Verax, p. 106. 2) Ibid, 108.

Ca şi în Bucovina, în Galiţia şi în Polonia rusească, tot aşa şi în Moldova, prima grijă a Evreilor — accentuiază Verax — era de a pune mâna pe cârciume [1]). Dar cârciuma boierească era cea mai productivă şi, de aceea, luptau contra oprelişteii de a locui la sate statornicită încă în cursul celei de a doua jumătăţi a sec. XVIII, lucru ce le-a succes în 1804 [2]). Şi, datorită acestui fapt, Evreii numără, în 1820, 984 capi de familie aşezaţi la sate [3]) (şi cari nu puteau fi decât cârciumari şi arendaşi), iar în 1827, numărul cârciumarilor evrei la sate atinge cifra de 1220 [4]), fără a se cunoaşte numărul arendaşilor pe acest an.

In 1834, guvernul — considerând locuirea pe mai departe a Evreilor ca cârciumari la sate ca ,,o pricină de dărâmare a stării materiale şi morale a locuitorilor'' [5]), prezenta, în 16/2/1844, Adunării Obşteşti un proect de lege prin care, între alte reforme destinate a îmbunătăţi situaţia ţăranilor, se interzicea Evreilor de a ţine cârciume şi chiar de a se stabili prin sate, oricare ar fi fost pretextul, urmând ca cei cari aveau contracte să fie îngăduiţi timp de un an şi numai trei luni ceilalţi [6]). Inşişi deputaţii, toţi proprietari de pământ, au adus — chiar împotriva intereselor lor — un amendament foarte aspru în sensul ca Evreilor să li fie interzis de a ţine cârciume şi chiar de a specula şi vinde produse alimentare, în sate, în târguri şi pe marile drumuri, îngăduit fiindu-le orice speculaţie licită şi chiar de a locui temporar prin sate în acest scop [7]). Dar Adunarea a trebuit să dea altă formă proectului, în sensul cum dictau interesele capului statului [8]).

Proectul devenit lege n'a avut nici un efect practic. Evreii, în număr considerabil, au continuat a ţine cârciume sub numele ţăranilor [9]). Şi, în felul acesta, jumătate din Evrei au reuşit să se sustragă impozitelor, graţie taxei asupra naţiunii evreeşti, pe tot timpul epocei regulamentare [10]). Nici oprelişteа din 1848 n'a dat nici un rezultat, deoarece Grigore Ghica, îndemnat de revoluţionari, le-a acordat autorizaţia de a ţine cârciume.

O hotărîre a Divanului Obştesc din 1852 — luată din nevoi fiscale — prin care se cerea Evreilor garanţii morale şi materiale, precum şi obligaţiunea de a căpăta autorizaţia dela prefecturi, a adus după sine o nouă invazie a satelor şi, dela această dată, alcoolismul a luat o întindere neliniştitoare în satele Moldovei. Şi, în asemenea condiţiuni, biata ţărănime moldoveană rămânea pentru totdeauna la cheremul cârciumarilor — negustori rapaci şi cămătari fără scrupule.

---

1) Verax, 108. 2) Ibid, ibid. 3) Ibid, 10. 4) Ibid, 10. 5) M. Eminescu, Scrieri politice şi sociale — Rezultate ale uzurei în România. Ed. Opere complecte, 1914, p. 495. 6) An. Parl. Rom. XII, p. 532 şi urm. — ap. Verax, 83. 7) Ibid, ibid. — ap. Verax, 85. 8) Verax, 85. 9) Ibid, ibid. 10) Ibid, p. 85—86.

Profitând de turburările din 1821, precum şi de slăbiciunea guvernului lui I. Sandu Sturza, Evreii începuseră să ia domenii în arendă. Atât în virtutea vechiului obiceiu al Moldovei, consacrat de domnul Moruzi în 1804, cât şi prin hotărârea luată în Sept. 1830, pe consideraţiunea că „Jidovii nesăţioşi de câştig... se silesc a face locuitorilor feluri de strâmtori ce sunt foarte mari şi zdruncinătoare pentru dânşii", Evreii nu aveau îngăduinţa să arendeze pământuri [1]), guvernul provizoriu de sub Regulamentul Organic, mişcat de plângerile ţăranilor jefuiţi cu ferocitate, decreta ca măsura luată în 1804 de Al. Moruzi să fie pe viitor aplicată cu toată asprimea, urmând ca de pe terenurile arendate să fie alungaţi la cea dintâiu plângere întemeiată [2]). Rugămintea adresată de Evrei Gen. Kiselef, în 1831, ca să poată lua în arendă moşii boiereşti, n'a avut nici o urmare [3]).

Toate aceste măsuri nu pun piedică arenzilor de acest fel. La Botoşani, Evreii se asociază cu Armenii, iar proprietarii sunt buni bucuroşi de câştiguri mari fără muncă [4]). Dispoziţiile toate cad în desuetudine sau sunt eludate cu nume de paie, fapt care a avut loc în 1840, când, nesocotindu-se toate dispoziţiile şi interdicţiile, un mare număr de pământuri au fost arendate Evreilor [5]). Şi, de acum înainte, începe decăderea boierimii care nu putea să trăiască fără Evrei în coaste şi începuse, totodată, lichidarea marii proprietăţi boiereşti [6]).

O altă plagă pentru viaţa ţărănimii în special a fost, fără îndoială, crearea de târguşoare pe moşiile boiereşti. Atraşi de o nouă viaţă dela care aşteptau numai luxuri şi desfătări fără străduinţi corespunzătoare, boierii arendau moşia sau dau drept de întemeiere a unui târg primului Ovreiu care se ivea la poarta lor. Iar domnul M. Sturdza — un om de energie extraordinară, lucrând neobosit pentru întemeierea unei ere noui, dar care înţelegea şi să profite personal — deschidea, larg şi fără multă alegere, porţile oricărei imigraţii şi favoriza întemeierea de târguri pe moşiile boiereşti [7]). Şi veneau, nestingheriţi, Ovreii din Austria şi din Rusia, de unde erau alungaţi vagabonzii cu perciuni [8]). Inmulţirea lor nemăsurată datează dela acest domn şi, pentru prima dată, apar ca „naţiune jidovească" [9]).

Este vremea clasică — scrie cu amărăciune istoricul N. Iorga — a aşezării pe moşiile boierilor, câştigaţi acum cu totul de luxul apusean, a unui număr de jidovi pentru a face târgurile cu caracter absolut evreesc [10]). Şi dă câteva ilustraţii. Boierul Greceanu capătă, sub I.

1) M. Eminescu, o. c., p. 495 — după Manualul administrativ din 1885, vol. I, p. 525. 2) Bujoreanu, Colecţiune de legiuirile Româniel cele vechi şi noi, II, 525— ap. Verax, o. c., 72. 3) N. Iorga, Ist. Evreilor. 4) Ibid, ibid. 5) Verax, 108. 6) N. Iorga, Ist. Evreilor şi Agitaţii evreieşti, 7) Hurmuzachi X, p. 479, no. DCXXXIX. 8) Desjardins, o. c., 9) N. Iorga, Chestiunea evreiască şi Verax, Reg. Organic. 10) N. Iorga, Ist. Evreilor şi Agitaţii evreieşti.

Sturdza, hrisovul de a face târg la Drăgușenii Covurluiului; din satul Tololești, a răsărit Podul Iloaei; din Frumușica Botoșanilor, s'a făcut, în 1845, „Hoaca de astăzi"; din Negreștii Vasluiului, un popas de străini; pe locul dela hotarul Domnului Sturdza, Mihăilenii, al cărui act de fundație se păstra la sulitul Marcu Zaharia, prigonit de domn pentru aceasta și alte zeci de așezări de exploatare și de depravație, cârciumă lângă cârciumă cu sticlele de rachiu de cartofi și alte otrăvuri, în tot cuprinsul Moldovei, întovind o rasă pentru hrănirea viciilor „civilizate" ale clasei dominante [1]). Și dacă, în 1821, Moldova a avut 21 târgușoare, în 1838, avea să numere 42, iar în 1859, un total de 63 [2]).

Aceste „colonii evreești", întemeiate sub numele de târgușoare, aduceau venituri mari proprietarilor, venituri constituite atât din bezmănul anual ce îl plăteau concesionarii, cât și din accizele considerabile percepute asupra băuturilor consumate în interiorul târgului, precum și de monopolurile asupra măcelăriei și pităriei ce ii erau deasemenea rezervate [3]). Iată dară, interesele domnilor și ale boierilor, stăpâni pe mari întinderi de pământ și cari — întocmai ca nobilii unguri în Ungaria și în raporturile cu satele ce le posedau — găseau numai în Evrei instrumentele rapace și capabile să exploateze pe țărani.

La rândul lor, Evreii, cunoscători abili ai câștigurilor considerabile rezidând în aceste colonii de români și iobagi, ofereau prețurile cele mai ridicate și își întindeau uriașele lor tentacule în păianjenișul cărora cădea țăranul client și tributar în toate Evreului chrisovulit. Aici, în acest târg, Evreii făceau afaceri admirabile în mijlocul unor populațiuni primitive care n'aveau idee nici de valoarea produselor ce vindea și nici de aceea a obiectelor ce cumpăra. Și, fiindcă banul era foarte rar, târgul se încheia pe cale de schimb și Evreul prefera îndeosebi acest gen de afaceri, mai ales că nu erau deloc riscante și că îi era la îndemână să cumpere cu prețul cel mai prost și să vândă cu un preț mai mare ca de obiceiu. In schimb, țăranul cumpăra obiecte de calitatea cea mai proastă și își angaja produse de preț pe basamac otrăvitor. Nici o dispoziție nelimitând numărul cârciumelor în aceste târgușoare evreești, fiecare casă jidovească era un debit de băuturi spirtoase, având o prăvălie în fund (une arrière-boutique), mai mult sau mai puțin mare, conținând mărfuri de calitate execrabilă la uzul țăranilor [4]). Evreul hrisovulit avea, așa dară, în mâna lui: băutura și pâinea, accizele și carnea, toate articolele de consumație și tirania cametei devastatoare, cumpărarea arbitrară a produselor țărănești și boierești, etc. Aceasta era fizionomia unui târg jidovesc.

---

1) Idem, Ist. Evr. 2) Verax, o. c., 109. 3) Ibid, ibid. „Bezman" era emfiteoza — arenda pe termen lung. 4) Ibid, ibid.

„De-abia un proprietar obţinuse dela Domn — scrie R. Rosetti — un hrisov autorizându-l să întemeeze un târg pe moşia sa, că, de îndată, Evreii alergau la el. Bordeiul, tencuit cu lut şi paie tocate (cu torchis), decorat cu numele magazinului, era într'o clipă construit: rachiul luat pe credit dela povarna vecină şi marfa uşor obţinută dela neguţătorii angrosişti, toţi evrei, din oraşul vecin, parte peşin, parte la termen. Era foarte rar, dealtfel, ca valoarea acestei mărfi să depăşească 200—300 lei. Beneficiile erau sigure şi repezi, numai cele trei sau patru luni dela început erau grele" [1]). Şi, alături de aceştia, se instalau meşteşugarii evrei, cari, în virtutea solidarităţii evreeşti, obţineau materiile prime cu jumătate de preţ, înarmaţi cu scule perfecţionate şi capabili să confecţioneze modelele cele mai noui şi mai plăcute ochilor. In luptă cu aceştia, meşteşugarii români dela sate dispăreau [2]).

Bois-le-Comte scria, în 1834, că, în Moldova, Evreii excelează în vinderea rachiului la ţărani, cărora le excită pasiunea, printr'un mod special de a face comerţul [3]) şi reuşesc în aceasta datorită uşurinţei cu care i-l procură vânzarea pe credit [4]). Şi toate aceste „zeci de aşezări de exploatare şi „de depravaţie", toate din belşug alimentate cu produsele velniţelor sau povernelor răspândite peste tot cuprinsul bietei Moldove şi cu atât mai înmulţite cu cât aceiaşi boieri se obicinuiseră să fabrice aceste produse civilizate din bucate ce le stricau cu dinadinsul— în amândouă Principatele — în felul acesta, având mai mare preţ [5]). Incă după războiul din 1827—1828, erau, numai în Moldova, 553 velniţe, faţă de 458 fabrici de tot felul [6]).

Numărul cârciumelor peste tot întinsul Moldovei este, în această perioadă, următorul: în 1831, sunt înregistrate 1240 familii de cârciumari la sate, speculând naivitatea şi sudoarea la 183.020 familii creştine — ţărani contribuabili şi scutiţi. Districtul Herţa este în fruntea tuturora cu 111 crâşmari la 2803 familii. Cu cât înaintăm spre sud, numărul lor scade: în jud. Putna, avem de abia 7 cârciumari evrei la 21.127 familii ţărăneşti [7]). In 1839, 1820 cârciumari evrei speculează 228.245 familii creştine — jud. Roman numără 255 la 15.215 familii, pe câtă vreme jud. Covurlui de-abia 41 la 17.896 familii [8]). In 1859, Evreii stabiliţi prin sate se ridică la 14.279 suflete [9]), iar cei stabiliţi în cele 63 târguri sunt 22.061 faţă de 26.780 creştini [10]) — toţi ocupându-se cu negoţul cunoscut şi cămătăria sau arenda de moşii. In aren-

1) Ibid, 109—110. 2) Ibid, 109—110. 3) Doc. Hurm. XVII, 132—ap. C. Zane, o. c., 343. 4) N. Iorga, Ist. Evreilor. 5) V. A. Urechiă, Ist. Rom. IV, 350—51, nota V şi p. urm. 6) Hurm., XVII, p. 341—ap. N. Iorga, Ist. Com. II, 154. Acele 458 fabrici erau: 134 olării, 131 făinării, 70 tăbăcării, 70 fabrici de săpun, 9. de cordoane de lână şi de pâslă şi postav prost, 22 de testemele, 18 lumânări de seu, 8 de pălării. 7) Verax, o. c., 16. 8) Ibid, tabloul VIII, p. 22—23. 9) Ibid, tabloul XIII, p. 30. 10) Ibid, tabloul XIV, 30—31.

darea de moşii, găsim 91 Evrei faţă de 130 creştini, dar realmente numărul lor era cu mult mai mare, fiindcă Evreii lucrau cu oameni de paie sau cu nume împrumutate. Din cele 63 târguri, 30 numără o populaţie evreiască superioară celei creştine, — în jud. Dorohoi, Botoşani, Suceava, Iaşi, Neamţ şi Roman — în restul de judeţe merge descrescând, cu cât ne coborâm spre sud [1]).

Incăputâ pe dea ntregul în acest păienjeniş de speculă, lacomă şi crâncenă, ţărănimea moldoveană era, încă din 1834, stoarsă de datorii : din cele 15 milioane de lei datorii, făcute, după aprecierile Domnului, numai după acte, dacă nu toate vor fi fost încheiate pentru rachiu, cu siguranţă că aproape unanimitatea lor sunt credite mărunte acordate de negustorii evrei [2]). Cu alte cuvinte, de două ori bugetul ţării Moldovei, care, în 1832, era de lei vechi 7.425.962, sau aproape întreg bugetul Valahiei pe acelaş an [3]).

Această alarmantă stare de lucruri determină pe anumiţi boieri ca să alcătuiască, în 1835, un memoriu, protestând cu energie contra acestui sistem care aduce pe lângă mari dificultăţi la plata dărilor, prin exportul numerarului, dar şi sărăcirea ţăranului, precum şi, totodată, şi suferinţa agriculturii boiereşti, care nu se poate face fără vitele şi instrumentele vândute pe rachiu [4]). Intinderea acestui sistem de comerţ şi mai ales urmările sale au produs, de mult, intervenţia ocârmuirii care interzicea ca ţăranii să mai fie creditaţi pentru cumpărături de rachiu pe sume prea mari, cari nu puteau depăşi 15 bani pentru fruntaşi, 10 pentru mijlocaşi şi 5 pentru codaşi [5]).

In Muntenia, lucrurile se petreceau cu totul altfel. Pentru anul 1831, nici un Evreu nu este semnalat prin sate [6]) ; pentru 1838, deabia 2 la ţară, în Săcuienii Buzăului [7]) ; iar pentru 1860, 96 Evrei în Focşanii Munteniei [8]). Această puţinătate de jidovime prin satele munteneşti se explică prin rezistenţa băştinaşilor — negustori şi ţărani— dar şi prin severele măsuri serios aplicate, ca aceea, bunăoară, luată, în 1849, de Ministerul de Interne, invitând pe prefecţi ca să nu tolereze aşezarea Evreilor prin sate în calitate de arendaşi, de hangii şi de cârciumari, ci să silească pe cei găsiţi în momentul acela de a fi evacuaţi în termen de 15 zile [9]). Inainte de aceasta, în 1835, Prinţul Ghica recomanda Consiliului Administrativ ca să nu se permită, sub nici un pretext, intrarea în ţară altor Evrei decât numai acelora cari posedau paşapoarte de transit, cu autorizaţie de şedere pentru maximum o lună

1) Ibid, ibid. 2) Colecţie de ofisuri domneşti către Obşteasca Adunare a Moldovei şi adresele acesteia dela 1834 până la 1848, Iaşi, 1848, p. 82 — ap. G. Zane, o. c., p. 347. 3) A. C. Cuza, o. c., 239—40. 4) Doc. Hurm., XVII, p. 550—ap. G. Zane, 343—344. 5) N. Iorga, Ist. Evreilor. 6) Verax, tabloul XXV, 49. 7) Ibid, tablou XXVI, p. 50. 8) Ibid, tabloul XXVII, p. 51. 9) Ibid, 91. Ordinul cu No. 4744 se găseşte publicat în Mon. Of. din 18 Mai, 1867.

Şi se mai recomanda alcătuirea unui recensământ al Evreilor şi să se azvârle peste graniţă toţi aceia cari n'ar putea justifica o meserie ca mijloc de existenţă [1]).

Zărăfia, cămătăria şi banchieria erau alte trei feţe ale unuia şi aceluiaş instrument prin care Evreii deveniră singuri stăpâni ai comerţului de bani şi, deci, pe robinetul care dădea viaţă sau oprea răsuflarea vieţii economice. Servindu-se de mijloace barbare şi neomenoase, în curând, creditul a ajuns să fie de-abinelea evreesc, cel puţin în Moldova şi a devenit, astfel, unul din fenomenele economice la ordinea zilei, luând în considerare noua stare de lucruri.

Nevoia de credit pentru desvoltarea de inventar, ca şi nouile dorinţe ce trebuiau satisfăcute prin debit de bani lichizi, făcea necesară prezenţa a numeroşi bancheri străini, mai ales din cei în legătură cu finanţa streină [2]). Felul nou de viaţă al boierilor în sec. al XIX-lea, viaţa politică la care se dedase sgomotos şi imprudent boierimea, reclama o mulţime de bani, fie pentru interior, fie pentru Turci, Ruşi şi Austriaci; moravuri şi gusturi noui aduse de desele ocupaţii streine; călătoriile ca şi luxul dictau nevoi imperioase de bani. Şi atunci când moşia nu dădea prin cultură intensivă randamentul aşteptat, singura nădejde şi singurul izvor era zaraful ori bancherul care le acorda împrumuturi cu atât mai periculoase, cu cât, paralel cu intensificarea circulaţiei, se producea şi deprecierea monedelor — în lipsa unui sistem monetar naţional [3]). Boierii, bogaţi în pământuri, în vite şi în servi, ducând o viaţă rudimentară, erau foarte săraci în bani lichizi [4]). Concomitent, creştinii cari formau aproape totalitatea meşteşugarilor, ca şi imensa majoritate a micilor negustori, erau siliţi cu toţii să se adreseze Evreilor pentru credite şi chiar pentru o mare parte din mărfuri la comisionari şi angrosiştii evrei [5]), pe câtă vreme, toţi ceilalţi — Grecii şi Armenii dispuneau de credite deschise la băncile greceşti şi armeneşti din Constantinopol, iar Ovreii îşi trăgeau banii dela Lemberg şi Cracovia şi chiar dela Lipsca [6]).

Acestea erau împrejurările şi mediul cel mai prielnic necesitând apariţia şi desvoltarea mereu crescândă a creditului, precum şi înmulţirea tuturor organelor acestei instituţii — zarafi, cămătari şi bancheri. Şi toţi aceştia, sub toate aceste trei feţe ale aceluiaş instinct rapace, lucrau în comun la subminarea societăţii româneşti.

Zărăfia născuse din mulţimea felurită a monedelor străine circulând pe piaţa Principatelor, monede introduse de armatele streine — ocupante sau în trecere — şi din întinderea comerţului internaţional. Dar această zărăfie luase o desvoltare aşa de mare şi de păgubitoare,

---

1) Ibid. ibid. 2) G. Zane, o. c., 402. 3) G. Zane. 405. 4) Verax, 94. 5) Ibid. 110. 6) Ibid. 95.

iar mijloacele întrebuinţate de zarafi în activitatea lor cămătărească şi în falsificarea în tot felul şi în specularea monedelor atât de ingenioase şi incorecte, încât o bună parte din activitatea guvernelor trebuia îndreptată în scopul de a tempera acest gen de speculă şi de falsificări păgubind societatea. C. Calimachi lua, încă din 1815, măsuri severe împotriva lor [1]). N. Şuţu şi A. Ghica refer au domnului M. Sturdza că „mulţimea zarafilor jidovi ce se află în piaţă sunt pricina nestatornicului curs al monedei şi a ciuntirii ei" şi propuneau ca, în Iaşi, să rămână numai şease zarafi, aleşi de către negustori, dintre oamenii „cu avere şi cu destulă încredere", cari „să dea inscris că vor urma întocmai regulelor, ci să vor statornici", etc. [2]). Dar zarafii luptă în fel şi chipuri şi măsurile nu reuşesc, fiindcă nevoile comerţului sunt mai mari şi dictează numai acestea, deşi dobânzile erau excesive, iar perceperea de schimb foarte mari [3]).

In timpul ocupaţiunii ruseşti din 1828—1834, zarafii şi schimbătorii de bani s'au înmulţit peste măsură [4]) şi aceşti zarafi evrei erau peste tot [5]). In 1831, erau în Moldova, 71 zarafi evrei şi un singur creştin [6]) ; cu alte cuvinte, în prima jumătate a sec. al XIX-lea, zărăfia, pentru Moldova, aparţinea cu exclusivitate Evreilor [7]). Dealtfel, acest fenomen era cunoscut încă din 1817 când aceiaşi Evrei erau socotiţi ca singurii stăpâni ai acestui gen de comerţ [8]), ai întregii noastre circulaţii monetare [9]), mai propriu zis, deţinătorii capitalului cămătăresc în marea lui majoritate [10]).

Aceşti zarafi vor dispare, în mod foarte firesc, odată cu apariţia leului naţional care aducea cu sine şi decretul de condamnare a zărăfiei. Dar, în locul acestuia, apare bancherul, tipul bancherului cămătar care acumulează calitatea de negustor şi de zaraf, fiindcă recrutarea bancherilor se făcea numai din zarafi, proces ce a avut loc şi în Occident [11]). Nevoile proprietarilor, doritori de a-şi utila şi mări întinderea culturilor lor, dar şi lipsa lor de prevedere — multe împrumuturi erau dictate de călătorii şi de luxul ce cuprinsese această clasă socială — n'a întârziat să împovăreze proprietatea imobiliară de ipoteci ruinătoare pe lângă marii bancheri [12]) şi, astfel, ea s'a lăsat subordonată acestor deţinători de numerar [13]) — bancheri şi negustori — zarafi cari făceau cele mai rentabile afaceri [14]). In 1859, fiecare bancher evreu din Iaşi se puteau lăuda cu un număr considerabil de boieri depinzând în întregime de el [15]). Insăşi Vistieria apela numai la ei : Domnul Grigorie Ghica, împins de nevoi imperioase, deşi foarte bine intenţionat faţă de na-

1) G. Zane, 261. 2) Ibid, 262. 3) Ibid, 263 şi urm. 4) Ibid, 261. 5) Ibid, ibid. 6) Verax, tabloul LXV, p. 372—373. 7) G. Zane, 260. 8) Ibid, 347 9) Ibid. 276. 10) Ibid. 347. 11) G. Zane, 267 şi 349. 12) Verax, 108. 13) G. Zane, 405. 14) Ibid, 404. 15) Verax, 120.

ţiunea lui, a făcut răul de a reveni asupra măsurii interzicând Evreilor de a ţine cârciume şi de a trăi prin sate [1]).

Cu multă dreptate, Prinţul Moruzi, un om atât de luminat, putea spune, pela mijlocul sec. al XIX-lea, că „un Moldovean nu poate să trăiască sau să moară fără ca ei (Evreii) să tragă vreun profit oarecare [2])" şi că Evreii au făcut tributare toate valorile ca şi toate clasele societăţii, dela cei mai bogaţi proprietari până la cei mai săraci ţărani" [3]). Şi, în adevăr, aşa a fost. Fiindcă dobânzile plătite atingeau procente fantastice. Desjardins ne informează că Evreii făceau împrumuturi cu 5% pe lună; ba un proprietar, om solid, împrumuta cu 22% pe an, altul cu 34% [4]). In ciuda codurilor Calimachi şi Caragea, chiar în tranzacţiile ce încheia Vistieria, dobânzile atingeau 16, 20, 24 şi chiar 30% [5]). Casa evreiască Michael Daniel din Iaşi mijlocea împrumuturi pe poliţe şi alte garanţii, pe lângă operaţiunile obişnuite de schimb şi de plăţi în diferite centre [6]), casă care înlocuieşte, în epoca Unirii, influenţa pe care faimosul Hilel Manoah dela Bucureşti începuse să o aibă în Moldova [7]).

In Moldova, poate mai mult ca în Muntenia, bancherii sunt nebăştinaşi [8]). Pentru 1831, documentele vorbesc de 6 bancheri evrei şi numai unul creştin [9]). Alte documente vorbesc de existenţa mai multor bancheri creştini — ca, acel Spiro [10]) şi Adamachi dela Iaşi [11]) de unul Acatu dela Galaţi [12]) şi de alte case streine — ca una Sechiari Deroussi, venită din Marsilia şi Constantinopol, care făcea şi afaceri de bancă prin porturile noastre [13]), case de cari vom vorbi cu alt prilej.

Şi, în Muntenia, zarafii şi „calpuzanii" — falsificatorii, agenţi ai schimbului de monede şi de valori, aveau prilejuri la câştiguri ilicite şi, prin aceasta, foarte importante. La Bucureşti, exista chiar o quasibursă la „Hanul cu Tei", unde se întruneau schimbătorii de bani spre a se orienta asupra cursurilor curente, luate după pieţele Constantinopolului şi Vienei, apoi după Frankfurt, Paris şi Londra. Deşi numărul zarafilor era limitat prin lege având să îndeplinească condiţiunea de a fi „persoane avute şi cinstite", în realitate, existau în ascuns sute de cămătari şi de zarafi cari cultivau comerţul de monede [14]). Dar acest soiu de comerţ era practicat mai ales de Greci [15]), la care luau parte şi alţii — Români şi streini.

In această provincie, numărul Evreilor era cu totul neînsemnat. In 11 oraşe, ei ating — supuşi şi nesupuşi streini — deabia 829 capi

---

1) Ibid, 111. 2) P. A. M. Progrès et liberté, Galatz, 1860, p. 123 apud G. Zane, 261. 3) Ibid, ibid. — ap. ibid, 348. 4) „Les Juifs en Moldavie". 5) Ann. Parl. Roum., VII, 234—5 — ap. G. Zane, 404. 6) V. Slăvescu, Istoricul Băncii Naţionale a României, 1925, p. 11. 7) G. Zane, 404. 8) Ann. P. R., VII, 234—5 — ap. G. Zane, 404. 9) Verax, tabloul LXV, 372—377. 10) Hurm. XVII, 435 — ap. G. Zane, 404. 11) Ibid—ap. ibid. 12) Ibid, I 16, 451—ap. ibid. 13) V. Slăvescu, o. c., p. 12. 14) Ibid., 1—2. 15) G. Zane, 337.

de familie, în 1831, iar prin sate nici unul [1]). Clasa negustorească era aproape în întregime creştină, în afară de Bucureşti unde erau 594 familii şi mult mai puţin în alte centre [2]). Imigrarea Evreilor din Polonia, după 1828, făcându-se pe o scară foarte redusă, n'a adus nici o pagubă, dacă nu un bine, dând un nou stimulent comerţului [3]). In 1838. Evreii numără 1490 capi de familie — supuşi streini şi raiale — iar prin sate deabia 2 familii [4]).

Şi în Bucureşti, întâlnim mari bancheri evrei, ca Halfon (1830), Fraţii Elias (1837) şi Hilel Manoah (1847) [5]), care se pare că a finanţat şi revoluţia din 1848, întrucâtva, Iacob Marmorosch [6]). Oricum însă, Evreii cari au ajuns la averi mari au fost rari. Alături de aceştia, erau foarte mulţi deţinători de capitaluri însemnate în rândurile negustorilor de ţară, cât şi printre Greci [7]), ca Meitani, Hagi Moscu, Sachelarie, Anastasievici, Kalenderoglu, Băltăreţu (rămas în istorie ca o figură legendară prin proporţia câştigurilor realizate), Ghermani, etc. — despre cari vom vorbi cu alt prilej.

In lupta pentru întemeierea unei circulaţii fiduciare şi a unor instituţii de credit — lupta care a dus la întemeierea Băncii Naţionale a Moldovei, căzută în faliment deabia după un an, în 1858, dintr'o totală lipsă de bună conducere — bancherii locali din Moldova, în cea mai mare parte Evrei, supuşi ruşi, luptau, dimpotrivă, încontra unui asemenea aşezământ [8]), care, bine înţeles, le strica toate combinaţiile.

Dar Evreii, mai ales în Moldova, nu se mărginesc numai la aceste mijloace şi instrument de credit, ci, prin ele, căutau să devină stăpâni şi pe averea imobiliară, ca o urmare firească a temeiului concret pe care se încheiau transacţiile. Această stare alarmantă de lucruri — datoriile uriaşe sub cari gemeau ţărănimea şi boierimea, deopotrivă — această nestăpânită năvală în proprietate a Evreilor, a făcut pe Grigore Vv. Ghica să reflecteze, amarnic, în 1865, în sensul că „năvălirea în proprietate a numeroasei poporaţii evreieşti ar fi cauza sigură de ruină pentru ţară" [9]); reflecţii cari n'au avut, totuşi, nici un răsunet şi nici o înrâurire în sufletele oamenilor de stat de mai târziu. Fiindcă, în adevăr, Evreii ţineau marea proprietate robită de numeroasele hipoteci ce boierii le consimţiseră asupra moşiilor lor [10]).

Şi, astfel, odată cu Unirea Principatelor, acapararea economică a Moldovei putea fi socotită un fapt împlinit.

---

1) Verax, tabloul XXV, p. 49. 2) Ibid, ibid. 3) Ibid, 111. 4) Ibid, tabloul XXVI, p. 51. 5) V. Slăvescu, p. 11. 6) Doc. Hurm. X, 217, 467, 480; Ann. Parl. Rom. VIII, 84; Hurm. XVII, 844 şi An. P. R. VIII, 688 — ap. G. Zane, 403. 7) Z. Zane, 332. 8) Ibid, 350 şi 412—414. Numai hipotecile moşiilor boiereşti au înghiţit 629916 galbeni. Vezi şi Slăvescu, 11 şi urm. mai pe larg. 9) Acte şi Doc. II, p. 971, cf. şi 981, 986; III, 98—9. 10) Din Anaforaua Sfatului din 31 Mai, 1838, după referatul Dep. de Finanţe No. 8621. Vezi Manualul Administrativ al Princ. Moldovei, t. II, Iaşi 1856, No. 527, p. 41.

c) Noui metode necunoscute băstinaşilor introduse în viaţa economică şi socială

Nu vom avea prea multe de spus asupra acestei chestiuni pe care am analizat-o sub toate feţele şi de repeţite ori în perioadele anterioare. Păcatele lor sunt aceleaşi, fireşte, din ce în ce mai amplificate. Ii caracterizează acelaş exclusivism feroce. Ei duc o viaţă cu totul aparte, o viaţă de ghetto pe cari şi l-au intemeiat ei şi se despărţeau de lumea inconjurătoare cu ziduri cât mai groase şi de nepătruns, dincolo de cari nu există interese comune cu alte grupuri, dincolo de cari se găsesc doar turme bune de exploatat până la ruină şi sânge. Iată felul de a lucra al acestor poporaţiuni mereu în vagabondaj şi venind de undeva unde iarăşi n'a fost patria lor.

Evreii lucrează în acelaş cadru de idei morale cu care veniseră din altă parte. Ei sunt nesăţioşi după câştig şi înfruntă cu impertinenţă sentimentele de umanitate ale băstinaşilor; sunt cămătari feroci şi bancheri tot atât de feroci; sunt zarafi falsificatori şi cârciumari otrăvitori ai sănătăţii obşteşti; deasemenea, speculatori ai mizeriei băştinaşilor în mijlocul cărora s'au aşezat. Nu fac cauză comună cu breslaşii pământeni şi dacă „isnaful croitorilor creştini, care după schimbarea portului în forma evropienească, meşteşugul lui fiind scăzut cu totul, au vroit a se deprinde în meşteşugul lucrării strailor evropiene, jidovii nici îi îngăduie, nici îi primesc în lucrul lor....

Art. 94 din Regulamentul Organic, referindu-se la felul de a se strecura în Moldova şi la acela de a lucra al Evreilor, sună astfel: „Este de netăgăduit că Evreii cari s'au răspândit în Moldova şi al căror număr creşte zi cu zi, trăesc, pentru cea mai mare parte, în paguba pământenilor şi exploatează aproape toate resursele în detrimentul progreselor industriei şi al prosperităţii obşteşti. Pentru a preîntâmpina pe cât cu putinţă acest neajuns, aceiaşi comisiune (de recensământ) va consemna în tabloul de recensământ condiţiunile fiecărui Evreu, cu scopul ca aceia cari n'ar avea vreo stare şi cari, fără a exercita vreun meşteşug folositor, ar trăi fără căpătâiu, să fie eliminaţi şi ca asemenea indivizi să nu poată intra în Moldova". Dar Evreii ştiau să ocolească toate măsurile administrative îndreptate împotriva lor şi ştiau să-şi apropie slujbaşii, aşa că plăteau şi rămâneau, siguri fiind că aveau să câştige înzecit şi însutit pentru toată viaţa — pentru ei şi pentru familia şi coreligionarii lor.

Din expunerea de motive şi dispoziţiunea proectului de lege prezentat de guvernul lui M. Sturdza Adunării Obşteşti, în 18.2.1844, reiese felul de a face negoţ al Evreilor: „Vânzarea băuturilor spirtuoase de către Evrei este, pentru ţăran, o cauză de ruină, atât din cauza dato-

riilor ce-l fac să contracteze şi prin demoralizarea ce o aduc, cât şi prin neajunsurile rezultând din faptul că proprietarii obişnuesc să arendeze Evreilor, în acelaş timp cu cârciumele şi perceperea dijmelor cari li sunt datorate de ţărani, punându-i astfel în stare de a perpetua abuzuri cari sunt de notorietate publică" [1]).

Pentru tot binele de care se bucurau şi pentru averile ce strângeau în această ţară, Evreii uzau de toate mijloacele ca să se sustragă dărilor către Vistierie. De o pildă, în perioada 1839—1843, jumătate aproape din Evreii stabiliţi în oraşe se sustrăgeau dela plata impozitelor [2]). Deşi, cu timpul, serviciul de percepere devenise, în adevăr, mai riguros, proporţia contribuabililor se mărise şi ea, dar, datorită sistemului de taxare, numărul acelora care se sustrăgea era iarăşi enorm de mare. In 1859, numărul capilor de familii evrei era de aproape 20.000 şi, totuşi, taxa era plătită numai de 16.000 Evrei [3]).

Toate aceste consideraţiuni şi multe altele au făcut pe redactorii Regulamentului Organic să fixeze, odată pentru totdeauna, situaţia juridică a acestor Evrei în ţara pe care o urau, dar care îi adăpostea şi li înlesnea să facă averi multe şi nenumărate, ca, din simpli ,,vagabonzi şi cerşetori", să ajungă stăpâni pe întinderi mari de pământ şi pe toată averea naţională. Aşa că acest Regulament Organic, făcând cu totul abstracţie de dorinţa Evreilor de a se numi ,,pământeni" — tot atât de vechi, dacă nu şi mai vechi decât Românii — îi exclude categoric din sânul poporului românesc şi din cadrul statului român şi îi clasifică drept ,,naţiune jidovească", adică naţiune aparte, iar în registrele de recensământ ale oraşelor din cele două Principate, îi trece sub rubrica de ,,Jidovi" — fără alt adaos de pământean, ci numai cu acela de străin dacă aparţine unei protecţiuni străine.

d) Privilegiile de cari s'au bucurat.

Din cele expuse până aci, ştim că Evreii — aceşti ,,vagabonzi, cerşetori şi conrupători" în toate s'au bucurat de favoruri şi privilegii speciale, din partea domnilor şi a boierilor cari îi preferau, sau din partea streinilor — consuli, viceconsuli şi agenţi de tot felul. Şi, în această perioadă, poate mai mult ca în oricare alta, s'au bucurat de aceiaşi solicitudine.

Unul din aceste mari privilegii a fost monopolul de a întemeia târguşoare, adică acele colonii evreeşti prin cari se storceau de vitalitate toate satele moldoveneşti, lăsate la dispoziţia cârciumarilor orân-

1) An. Parl. Rom. XII, 532 şi urm. — ap. Verax, 84. 2) Ibid, IX, II, p. 629; X, 536; XI, 886; XII, 154 şi 428 — ap. ibid, 86. 3) Bugetele veniturilor şi cheltuelilor Depart. de Finanţe a Princ. Moldovei, p. 730 — ap. ibid, ibid.

dari — arendaşi de pământuri, de cârciume, de dijme şi de toate monopolurile.

Domnul M. Sturdza, la reclamaţiunile ţăranilor storşi de camătă şi roşi de băutură, ia măsuri — în virtutea art. 94 din Reg. Organic— de a se opri arendările de cârciume şi propune Adunării Obşteşti de a legifera în sensul de a se opri aşezarea lor la sate şi alungarea lor. Prin un amendament, înşişi proprietarii, prin deputaţii lor, au înăsprit proectul de lege, dar Domnul respinge amendamentul, iar Adunarea cedează [1]). Evreii rămâneau mai departe nesupăraţi şi lucrau călăuziţi de aceleaşi apucături [2]). Domnul îşi motiva respingerea pe consideraţiunea că nu este bine ca Evreii să fie alungaţi din târguri, fiindcă, în asemenea condiţiuni, n'ar avea cum să-şi câştige traiul şi ar pricinui multe pierderi proprietarilor acestor târguri şi că ar fi bine să se înceapă alungarea lor întâiu de prin sate, ca să se vadă rezultatele şi numai după aceea să se aplice aceiaşi măsură şi târgurilor [3]). „Motivul real al acestui refuz trebueşte căutat — scrie R. Rosetti — în interesul personal al domnului [4]), ca şi în acela al deputaţilor, toţi proprietari de pământ, unde se găseau numeroase cârciume, cari, totuşi, nu se mulţumiseră să adopte proectul de lege aşa cum li-l prezentase Domnul, dar îl agravaseră împotriva jidovilor cari comiteau abuzuri strigătoare la cer faţă de ţărănime [5]).

Incă un fapt. Isnaful croitorilor creştini din Iaşi se plânge, în 1838, Min. Finanţelor, că Evreii, având în întreprindere tot felul de comerţ şi de meşteşuguri, absorb totalitatea beneficiilor şi trag foloase mari din facultatea ce o au de a exercita aceste negoţuri şi meşteşuguri, dar nu sunt obligaţi a lua parte la sarcinile stabilite în favoarea breslelor şi nici nu îngăduie creştinilor „a se deprinde în meşteşugul lucrării strailor evropiene". Dar M. Sturdza, puţin emoţionat de acest strigăt de alarmă, a dat această rezoluţie, după care — observă Verax— năvălitorii erau puşi într'o situaţie de două ori privilegiată de însuşi domnitorul : „Considerând că Evreii, în afară de taxa plătită fiscului, preleveazǎ încă una asupra naţiunii lor, o altă contribuţie servind la întreţinerea unui spital şi de asemenea ca să preîntâmpine nevoile ace-

1) Verax, 108. 2) Ibid, ibid. 3) Ibid, 10. După J. Brociner 35—36 :—Curierul Judiciar, No. 21, 1902, găsim ca specimen de prerogative garantate Evreilor hrisovuliţi prin hrisoave, dar şi un specimen de inconştienţa acelora cari il dădeau este trecut în art. 8 al hrisovului Tg. Iveşti—Jud. Tecuciu din 1856 : „Pentru naţia jidovilor să le dea proprietatea loc de şcoală, feredeu şi de înmormântare fără plata de bezmen, la a căror clădire se va ajuta şi de proprietate la cheltuială". Şi, în felul acesta, au fost fundate toate târguşoarele din Moldova, apelându-se—spune J. Brociner, teoreticianul teoriei Evreilor pământeni — la Evrei, singurii oameni ce lipseau ţării, comercianţi şi meseriaşi, tot aşa după cum în Muntenia se făcea apel (?) la elemente bulgare, greceşti şi armeneşti (o. c., 34—35).

lora dintre cari sunt nevoiaşi, nu se scade ca ei să fie constrânşi a mai plăti taxe în folosul breslelor cari nu sunt din rasa lor" [1]). Şi, pe când se luau măsuri, dealtfel fără nici un succes, ca să se stăvilească năvala în ţară a Evreilor vagabonzi, acelaş domn autoriza intrarea meşteşugarilor evrei cari ucideau breslele organizate şi vedea cu linişte, ba, cu satisfacţie, crescând numărul acestor meşteşugari, fără a se nelinişti cătuşi de puţin că numărul celor indigeni descreştea în aceiaşi proporţie [2]).

Alte ilustraţii. Prin regulamentul din Iulie 1839 pentru suprimarea vagabondagiului şi oprirea invaziei evreeşti, chiar acei Evrei (art. 8) cari ar fi născuţi în ţară dar nu posedau garanţie personală dată în formule precise urmau să fie izgoniţi peste graniţă [3]). O hotărîre a Sfatului Administrativ, din Martie 1840, recomanda de a nu scuti de aplicarea măsurilor luate pe Evreii născuţi în ţară, ci, întâmplându se cazul, de a-i izgoni din ţară, întocmai ca pe aceia născuţi în streinătate, în conformitate cu spiritul instrucţiunilor cari au ca obiect de a curăţi ţara de derbedei [4]). Şi totuşi, în 1850, ca urmare a unei petiţiuni a naţiunii evreeşti din Moineşti, acelaş Sfat hotăra — şi Prinţul Grigore Ghica confirma — în sensul că : din momentul ce Evreii veniţi înainte de Regulamentul Organic au putut constata starea lor materială îmbunătăţindu-se, alungarea din ţară să nu fie aplicată decât acelora veniţi proaspăt şi cari nu posedă nici capitalul cerut, nici o îndeletnicire folositoare, precum şi acelora cari vor intra de azi încolo [5])

Vinovaţi de această stare de lucruri sunt şi acei făuritori ai revoluţiei din 1848 şi ai Unirii, cari, venind cu ideologia romantică particulară adusă fără critică din Apus, credeau — acuză istoricul N. Iorga — că un stat naţional se poate întemeia prin subită înfrăţire a tuturor elementelor aduse de vântul vremilor cu acel element indigen care, singur, are tradiţie şi dreptul de a imprima pecetea sa patriei [6]), precum în şedinţele Divanului adhoc al Moldovei, ca şi în consfătuirile de saloane, se cerù primirea la cetăţenie a tuturor streinilor, fără deosebire [7]). Iată şi pe Grigore Ghica Vv., îndreptat de aceiaşi revoluţionari, li dăduse Evreilor voia de a face cârciume în sate, reduse dreptul de expulzare la nouii veniţi, aplicase legea recrutării şi la Evrei, în 1852, deşi, doi ani după aceasta, căpătau, pe căile ştiute, la finele anului 1854, dreptul de a se face înlocuiţi, plătind un Moldovean în loc [8]).

---

1) Adm., v. II, 42 — ap. Verax, 99—101. 2) Ibid, 101. 3) Man. Adm. I, p. 511 şi urm. — ap. ibid, 78—82. 4) Verax, 82. 5) Manual Adm., v. I, p. 521 — ap. Verax, 86. 6) Ibid, ibid. 7) Ibid, 10. 8) Ibid, 10.

Ne mărginim aci, constatând că *orice* măsură luată împotriva lor nu întârzia a se transforma, în curând, în condițiuni sau privilegii ce le foloseau numai lor.

c) **Cine mai făcea negoț și industrie în această perioadă.**

Prin tratatul dela Adrianopol, capitulațiunile turcești cad, țările noastre își recapătă independența economică, M. Neagră și Dunărea devin căi internaționale libere, străbătute în toate sensurile de vase străine; porturile și schelele renasc și se transformă peste noapte — Galații rivaliza cu Odesa, avea consuli și viceconsuli și negustori francezi, germani, italieni, greci; Brăila, în 1833, era vizitată de 6000 vase, cu consuli și vice consuli, cu numeroase case exportatoare, cu export formidabil de grâu, cu negustori dalmatini, italieni, greci, precum și Ionieni și Chefaloniți — supuși englezi — zurbagii. Alte schele, ca Giurgiu, Călărași, Zimnicea, Calafat și T.-Severin se pregăteau să-și joace fiecare rolul. Prin porturi, prin orașe și sate, mișinuau misiți și samsari greci și ovrei pentru arvunirea sau cumpărarea produselor țărănești.

Românii cazaclii — negustori îndrăzneți de import-export al blănurilor — străbăteau Rusia până la Arhanghelsc și Tobolsc, cumpărând mărfuri scumpe în schimbul produselor ușoare și indigene și le vindeau, prelucrate de iscusiți meșteșugari români, la pașalele și înalții demnitari turci din provincii și Constantinopol. La acest negoț, conlucrau și Aromânii cari se avântau prin toată Rusia și Siberia. Alți negustori români tot așa de îndrăzneți erau și acei gealepi bogați cari ajungeau cu lemn de construcție și alte produse, în vase proprii, până la Marsilia și în porturi spaniole și portugheze, sau, ocolind Africa, atingeau Calcuta și Bombay. Negustori bogați erau și pescarii români — iscusiți în meșteșugul de a îndulci și afuma peștele de tot felul — cări aprovizionau Serbia, Bulgaria și toate mănăstirile ortodoxe din Turcia Europeană. Parte din boeri activează ca exportatori, armatori și industriași sau încearcă să pună bazele unor așezăminte de credit în lupta contra cametei, se întemeiază societăți cu caracter agricol sau bănci comerciale, în ambele Principate. Bancherii români și creștini sunt numeroși și se adaogă la ei o clasă băștinașă dintre boierii de rangul doi, ca cei mai de seamă capitaliști, capabili să împrumute visteria.

La toți aceștia, adăogăm o clasă de mari lipscani și manufacturiști — toți avându-și origina în mahalale sau în clasa țărănească, toți foști băeți de prăvălie, conduși de principii morale și religioase, continuate cu sfințenie și adâncă evlavie de alții și alții. In fruntea lipscăniei și în

directe legături cu străinătatea — încă înainte ca Evreii să fi apărut pe piaţa Lipscanilor : Stancu R. Becheanu, băiat de prăvălie la Dimitrie Gheorghiu şi Nicolae Ion, Luca Teodorescu, Tudorache Hagiu şi fiul adoptiv Tudor — acesta în relaţii cu sute de negustori şi cu negoţ ambulant în mare — Eliad Românul, Bănică Ioan, Costache Paulescu, Ghiţă Nicolescu, V. Nicolici, Zamfirescu, Voicovici — comisionarul dela Viena, Nicolae Kirilof — Kiru, mare negustor de blănuri ruseşti, pe urmă lipscan şi arendaş de vămi, asociat cu Kalinder-Oglü şi Ciocan ; Paraschiva Atanasiu şi Luca Lucasievici. O casă cu răsunet era a lui Gheorghe Coemgiopolu, staroste de lipscani şi al tuturor corporaţiilor,cu magazin de stofe şi pânzărie şi cu atelier modern de haine bărbăteşti şi de odoare bisericeşti, iniţiator al unei industrii naţionale — a viermilor de mătase, cu pepinieră de duzi de 60 ha. la Pantelimon.

Un mare negustor în braşovenie este Nicolae Hagi Stoica care lucra direct cu firmele din ţările apusene, unde se ducea personal şi comanda mărfuri pe cari le plătea cu bani ghiaţă, ceeace stârnea admiraţia tuturora. In comerţul de import-export, găsim numai firme române şi creştine, dar nici una evreiască. Comerţul de coloniale în Muntenia e în mâini româneşti — cu excepţia celui în mare. In industria alimentară câteva figuri : Staicovici, Martinovici, Gheorghe Ioan, Assan — acesta, in 1853, aduce dela Viena prima maşină cu aburi „Moara de foc dela Obor." Comerţul şi industria de pielărie le pornesc tot Românii, ca Hagi Ioniţă Ştefan şi fratele Mincu, cari vor fi continuaţi de nepotul Grigore Alexandrescu, sau ca Cantacuzinii cari aveau o tăbăcărie la Baia, unde se lucrau 2000 piei de boi şi 4000 de viţei. Gh. Ioanid şi Ioan V. Socec pornesc comerţul modern de librărie.

Meşteşuguri exercitate odată de Români şi ceva străini încep a fi împărţite între aceştia şi Evrei, cari se ocupă cu cele mai uşoare şi rentabile. Plăpămăria, bumbăcăria şi caretăşăria indigenă rămân pe mai departe îndeletniciri româneşti. Tipografia născută din teascurile mănăstirilor e dusă mai departe de scriitori şi oameni politici. In Bucureşti, numeroase sunt străine ; în Iaşi, încep a fi ovreeşti ; în Ardeal, negustorii întemeiază tipografii pentru tipărirea foilor destinate cultivării masselor.

Aromânii îşi continuă activitatea în provinciile deja menţionate. „Arnăuchenii" sau „Arvanitovlalii", aşezaţi prin mahalalele Batiştea, Oţetari, Icoanei, Popa Chiţu, Popa Rusu şi Silivestru, erau cerezari, îngrăşau vite şi le tăiau toamna prin zalhanale şi transformate în pastramă, cirviş şi furda, le expediau la Constantinopol sau le duceau direct ca să le vânză cu preţ mai bun. Alţi Români din Macedonia şi Tesalia formau majoritatea artiştilor sculptori, erau pictori ca şi Grecii, sau pietrari,

clădeau case boierești și de negustori și biserici mari și mici, mănăstiri și catedrale monumentale, sau hanuri, caravanseraiuri și bazaruri spațioase, cișmele și fântâni și captau ape.

Ardelenii întemeiază, în 1830 „Gremiul negustoresc" — astăzi, societate a comercianților români din Brașov. In 1850, Gremiul comerțului levantin număra 135 case comerciale românești ale Brașovului, deținând întreg comerțul levantin al Transilvaniei și aproape fără excepție importanți l negoț cu Levantul. La import, Românii luau parte — între 1838-1843 — cu 87.50%, Grecii cu 12.07%, iar Sașii cu 0.08% iar la export, pe un an, respectiv — 94.70%, 1.80% și 3.50%. Un singur Rudolf Orghidan plătea taxe vamale de patru ori mai mult ca toți negustorii sași la un loc. In 1850, Românii înființează fabrica de hârtie dela Zărnești. Iată câțiva negustori: Gheorghe Ioan, Frații Cepescul, Ioan G. Juga, I. Secăreanu, Bucur Popp, R. Orghidan (1797—1862), cel mai întrepid din feciorii Șcheiului, Hagi Vasile Frigator, Hagi Teodor Brașoveanu — angrosist de piei și lână, de pește sărat și furnisor al armatelor rusești.

Industria în această țară a Bârsei era foarte dezvoltată. Erau fabrici de tors bumbacul și de iască, spălătorii de lână, 10 zalhanale unde se tăiau 100.000 berbeci, oi și capre. Rudolf Orghidan avea trei fabrici de hârtie — una la Ghelnița și două în Ciuc. Acelaș Orghidan și alții aveau povărnării, fabrici de oțet, de săpun, de postav, mori, piue, instalații pentru înălbitul cerii, tăbăcării fine, boiangerii de arniciu turcesc, frânghierii, olării, blănării, etc., toate dezvoltându-se mereu până în 1867. Industria casnică era în floare, finanțată de toți acești negustori. Produsele acesteia se desfăceau în tot Ardealul, precum și în Ungaria, Banat, Croația, Slovenia, Principatele, Turcia și chiar în Egipt.

Printre toți acești negustori și industriași, se întâlnesc frecevent nume cu îndepărtată rezonanță macedoneană, ca unul Dimitrie Nicolau, strănepot al lui Nicola Făgărașanul, care, împreună cu fiul Constantin, instalează în deceniul al 6-lea, prima rafinărie de petrol și derivate din Ardeal; sau ca firma „Nichifor Nica," de import-export, cu nepotul Gheorghe I. Nica, în calitate de asociat; sau ca Ioan I. Pantazi, bun prieten al lui Șanguna mare capitalist și om de afaceri, cu casă de cereale la Brașov și cu filiale la Budapesta, ca Naum Dociu-Dossios, Mumiali, Vapa,, Vilara, etc.

Din cele expuse până aci, rezultă că Evreii se îndeletniceau cu anumite meșteșuguri ușoare cari satisfăceau nevoi mai cu seamă superficiale ale societății, că își continuau negoțul de băuturi spirtoase, camăta și zărăfia cu aceiași grijă. Dar nu-i găsim încă în riscantul comerț de import-export, nici ca creatori de valori sociale — industrii și așeză-

minte de credit, exprimate onest în registre. Când ţara îşi va îngheba structura legislativă şi financiară, iar institutul de emisiune va veni în ajutorul creditului şi industriile se vor bucura de privilegii speciale, încurajate cu largi reesconturi sau apărate de tarife vamale protecţioniste, vor fi cei dintâi, Evreii, cari să se bucure de toate aceste favoruri, acoperindu-se, însă, cu o garanţie în plus, organizaţi în societăţi anonime, cu răspunsuri individuală absentă.

Bibliografie: Verax, o. c.; Filitti — Domniile române sub Reg. Organic; N. Iorga — Ist. Com.; Studii şi documente; Mărturii despre Ştirbei Vodă; etc.; G. Gologan, A. Hâciu, D. Z. Furnică — o. citate; G. Zane — Economia de schimb în Princ. Române; A. Mureşianu — Originea şi dezvoltarea aşezării româneşti a Şcheilor Braşovului în numărul IV al Inst. de ist. naţională al Univ. din Cluj; Hurmuzachi — Documente; Dr. N. I. Angelescu — Negustorii de odinioară.

f) Noua înfăţişare a provinciilor, târgurilor şi oraşelor, cu date statistice asupra numărului Evreilor şi a poziţiilor câştigate de aceştia.

Libertatea comerţului era, aşa dar, cea dintâiu condiţiune pentru ca poporul român să treacă dela barbarie la civilizaţie şi acest pas către progres se datoreşte tratatului de pace dela Adrianopol, aşa gândea marele luptător naţionalist A. C. Cuza [1]). Dar dacă, teoreticeşte, se trecea dela barbarie la civilizaţie, situaţie la care avea tot dreptul poporul românesc, în mod practic, însă, se trecea dela patriarhalitate la cumplita barbarie iudaică. Fiindcă toate binefacerile ce le făgăduia acest tratat au rămas pe teren economic simple deziderate şi hipoteze frumoase. De fapt, de toate nouile condiţiuni urmau să beneficieze mai ales străinii şi, în particular, Evreii, cari, atraşi de asemenea perspective, năvăleau în valuri zi cu zi mai numeroase şi mai ucigătoare. Paginile ce urmează vor ilustra toate aceste gânduri ale noastre, şi, în acest scop, vom începe cu Moldova, provincia cea mai oropsită din toate, fiindcă, aici, s'au scurs puhoaiele de jidovime din toate ghettourile Poloniei ţariste, din zonele ruseşti cu îngăduinţa de aşezări evreeşti, din Galiţia, Germania, etc.

O mică paralelă cu cele înregistrate în perioada anterioară este necesară. Pentru anul 1820, s'au înregistrat 19.000 suflete, rezultând din 984 capi de familie la sate şi 4.728 în oraşe şi târguri [2]), iar pentru anul 1827, 24.000 suflete, rezultând din 1220 cârciumari la sate, 3602 în oraşe şi târguri şi 1256 în Iaşi [3]).

Pentru perioada de faţă, s'au înregistrat următoarele rezultate uluitoare: Pentru anul 1831: 1240 cărciumari prin sate şi 31.986 su-

---

1) Studii economico politice, 231. 2) Verax, tabloul II şi text, 8—10 3) Ibid, 12.

flete în oraşe şi târguri, adică în total 37.000 suflete în toată Moldova sau în procente : 4.2% faţă de totalul populaţiei creştine de 883.000 suflete [1]), adică 10 Evrei la 228 creştini.

Pentru anul 1838 : 1820 cârciumari prin sate [2]), 14.049 capi de familie în oraşe reşedinţă de judeţ şi 4.022 în cele nereşedinţă şi în târguri — un total de 80.000, sau o creştere de 114% faţă de 1831 [3]). Aceşti 1820 cârciumari şi 1934 comercianţi şi meşteşugari evrei au la dispoziţie 227.245 capi de familie — ţărani contribuabili, contribuabili privilegiaţi şi scutiţi, în care nu intră cei din oraşele de reşedinţă [4]), adică 1 Evreu la 60 creştini, buni de speculat.

Pentru anul 1846, ni se dau date numai asupra contribuabililor : 30.550 comercianţi şi meşteşugari cu calfele şi ucenicii lor pentru districtul Iaşului şi cele 13 oraşe de reşedinţă, dintre cari : 15.717 Evrei faţă de 14.833 creştini, adică cu 5085 Evrei mai mult ca în 1839 — de unde o creştere de 48% [5]) sau în procente 48,50% faţă de 51,45% pentru Evrei.

Pentru anul 1859, avem o creştere considerabilă. Evreii ating 9% din totalul populaţiei [6]), numărând 119.000, dela 4.2% cât reprezentau în 1831, adică o creştere de 222%. Creştinii cresc cu 1.3% pe an, Evreii cu 8% [7]), iar faţă de 1803 o creştere de aproape 1000% — 119.000 faţă de 12.000. După alte isvoare, oficiale, Evreii ar fi atins, în 1859—60, numărul de 124.867 [8]).

Aşa că, la încheierea acestei perioade, avem aceste sinteze : pentru cele 13 oraşe reşedinţă, se înregistrează 74.696 în 1859 ; pentru cele 6 oraşe nereşedinţă, 7886 ; pentru cele 66 târguri, 22.061 şi în sfârşit, pentru satele Moldovei, 14.274 [9]).

Ca să ne dăm seama de creşterea considerabilă a numărului şi rolului Evreilor în Moldova pe teren social şi economic, redăm acest raport între patentarii evrei şi creştini pe aceşti ani.

Pe anul 1839 : din totalul de 21.536, 11.121 sunt creştini şi 10.415 evrei sau, în procente, 51.64% faţă de 48.36% [10]) ; pentru anul 1846, 30.550 patentari : creştini 14.833—48.55% şi 15.717 evrei—51.45% [11]) ; pentru 1859, un total de 32.777, dintre cari 16.670 (negustori şi meşteşugari, cu calfe şi băeţi de prăvălie) creştini şi 16.107 contribuabili evrei, — sau în procente : 50.86% faţă de 49.14% [12]).

Considerând, însă, că Evreii nu plăteau impozitele individual ci colectiv, adică prin mijlocirea unei taxe asupra tăerii păsărilor şi a cărnii în antrepriză, este limpede că Evreii şi antreprenorii comunităţii aveau tot

1) Ibid, tablou IV, V şi VI, 14—17 şi 18. 2) Ibid, tablou VIII, 22—23. 3) Ibid 26—27. 4) Ibid tablou VII, 20—21 şi text 24 şi tablou VIII, 22—23. 5) Ibid, tablou IX, 26—27. 6) şi 7) Ibid, 32. 8) Lucrări statistice făcute în anii 1859—60, publicate de Dir. Centr. de Stat din Min. Interne al Moldovei Iaşi 1861—după A. C. Cuza, 244. 9) şi 10) Ibid—tablou XXII, 44—45 ; tablou XXIV, 47. 11) şi 12) Ibid, 104.

interesul ca taxa adjudecată să fie cât mai jos posibilă. Şi aceasta reiese foarte clar din recensământul populaţiei care ne dă, pentru 1859, 27.401 capi de familie nesupuşi altei protecţii străine — deci, fără a se socoti supuşi streini ca şi aceia scutiţi de dări [1]). Vom avea, aşa dară, o proporţie cu totul inversată şi anume: 27.401 Evrei cari, toţi — niciunul neocupându-se cu agricultura sau practicând vre o slujbă la stat ori vre-o profesiune liberă — făceau comerţ, meşteşuguri sau alte îndeletniciri lucrative, faţă de 16670 contribuabili creştini. Proporţia va fi, dară, de 38% creştini faţă de 62% Evrei [2]).

Avea tot dreptul Place, consulul francez din Iaşi, să scrie aceste rânduri într'un raport din 1856: „In fiecare zi, intră Evreii cu miile în Principate şi mai ales în Moldova. Ştiu dela consulul general al Austriei chiar că are, în acest moment, sub protecţia sa, peste 35000 de această religiune" [3]).

Cu alt prilej, vom arăta şi încă un alt fel de a se înmulţi al Evreilor, rezultând din bunul lor trai şi anume raportul între naşteri şi morţi, cu totul în favoarea lor şi cu totul în paguba indigenilor. Acesta este al doilea fel de invazie.

Din toate cele de până acum rezultă, în mod peremptoriu, că invadarea economică a Moldovei era deja fapt împlinit în anul Unirii Principatelor.

Oraşele şi târgurile Moldovei.

Iaşii (1829—1859). In listele de negustori străini, găsim, în 1833, 14 negustori armeni şi 16 greci starea I, faţă de 41 evrei aceeaşi stare [4]). In 1840, domnitorul N. Sturza dă, prin hrisovul Nr. 230, „3675 jidovi lămuriţi de dajnici în acest oraş, Iaşi, plătind dajdie de 7350 galbeni anual, pentru întreaga Eptaetie" — perioadă de 7 ani, începând cu anul 1839, drept bir către Vistierie [5]). In 1843, deşi li se fixase oficial străzile de locuit [6]), străzile principale erau acaparate de-ei ca Uliţa Mare, începând dela Curtea Veche până la marginea Copoului, a Consulatului rusesc, a Curţii domneşti, a Teatrului până la Uliţa Golia, apoi uliţa care începe dela Sf. Ioan în faţă cu Paladi, uliţa Hatmanul Alecu Roznovanu, uliţa Sf. Spiridon până la Cabinetul Natural şi la 1000 prăvălii numai 15 erau creştini [7]). In 1845, numără aproape 7000 capi de familie, jumătate din populaţia oraşului [8]). Deabia după 3 ani, în 1848, Evreii formează 2/3 din populaţia Iaşului, unde acaparaseră totul: toată camăta, misitia, comisionul, cărăuşia, zidăria, lemnăria, fierăria, tapiţeria, croitoria, pe cari le fac rău pe toate, dar le fac—„ils font tout mal, mais ils font tout", cum se exprima un călător străin [9]). In 1859

1) Ibid, 104—105. 2) şi 3) Ibid, 105—106. 3) N. Iorga Istoria Evreilor. 4) Furnică, 241. 5) J. Brociner o. c., 239. 6) Neugebaur, Die Donau... p. 93—99 ap. N. Iorga, Ist. Com. II, 144. 7) şi 8) N. Iorga, Istoria Evreilor 9) Ibid, Ibid.

consulul francez din Iași relatează că Evreii formează jumătate din populația orașului, pe când în București numărul lor este puțin însemnat [1]).

Dar să ne servim de documente oficiale. In 1831, din totalul de 4463 negustori și meșteșugari, 73% — adică 3239 erau Evrei [2]).

Ca populație, Iașul se prezintă, după recensământul din 1831, cu un total de 48.350 suflete, dintre cari 17.570 sunt Evrei și 30.780 creștini și alte culturi [3]). In 1859, numără 34.730 creștini față de 31015 Evrei, în procente, 52.83% față de 47.17% [4]).

Cu drept cuvânt, un francez, om de spirit, spunea, în 1860, că era deajuns ca Evreii dela Iași să proclame greva ca să înfometeze cu ușurință orașul, fiindcă toată aprovizionarea acestuia: măcelării, brutării și cea mai mare parte din băcănii erau în mâinile lor [5]). Ei contau, în acest an, cu 6983 negustori și meșteșugari, față de 1962 creștini și alte culturi, adică cu 78% [6]).

Botoșanii. Numărau, în 1831, 1900 Evrei (1477 raiale și 423 supuși străini) față de 11.886 creștini [7]). In 1859, cifra de 13.123 față de 14.024 creștini — adică 48.30% [8]). In 1839, sunt 1698 negustori și meșteșugari evrei față de 1090 creștini [9]), iar în 1846, se ridică la 2819 față de 1820 creștini [10]), adică 61.80%.

Documentele trecutului ne servesc două plângeri ale breslașilor blănari botoșăneni. In cunoscuta lor jalbă din 1849, li sunt atribuite Jidovilor „fel de fel de uneltiri" spunând că „într'atât și-au întins mrejile răului și vicleanului lor scoposu încât noi hristianii pământeni am rămas cu desăvârșire impilați într'o simțitoare obijduire. Pentrucă, prin felurite uneltiri ne smonesc calfele lucrătoare, ne împiedică alișverișul [11])". Iar în 1851, aceiași blănari ajunseseră în agonie și spuneau în plângerile lor către Domnul că au ajuns cerșetori din cauza Jidovilor „a căror răutate și aierului este nesuferită" [12]). In Botoșani, unde erau și Greci și Aromâni destui, erau tari și Armenii, cari, după cât știm, se uneau cu Jidovii în arendarea de moșii.

In două târguri din județ, Bucecea și Sulițoaia, Evreii numără, în 1859, 21.187 suflete față de 100.064 creștini [13]), pe câtă vreme, în 1831, ei numărau, deabia 594 suflete la 131 breslași [14]).

Dorohoi, Fălticeni și Herța.

---

1) St. și Doc. IX, p. 311. 2) Verax tabloul XXXVIII, p. 107 3) Ibid, tabl. IV. 4) Ibid, tabl. XI, p. 29. 5) Ibid, 111. 6) Ibid, 107 Cifrele sunt luate din reg. No. 1599 și 1603, Ersp. 1768, op. II, al Suc. Arch. Statului din Iași. 7) Ibid, tabl. IV, 14. 8) Ibid, tablou VII, 21. 9) Ibid, tabl. VIII, 22. 10) Ibid, tabl. IX, 26. 11) Memorii despre starea Moldovei la 1787, Edic. Ac. Rom. Buc. 1902, 354—55 ap. G. Zane. 12) N. Iorga, Breasla blănarilor din Botoșani, 33—34 și Ind. la Români. 13) Verax tablou X, 28. 14) Ibid, tabl. V, 15 și VIII, 22—23.

Dorohoiul număra, în 1859, 50.10%, pe câtă vreme, în 1831, număra 147 faţă de 556 creştini; Fălticenii, în 1859, 63,55%, iar în 813 1.519 faţă de 859 creştini; Herţa 56.42%, în 1831, faţă de 1.020 creştini [1]), iar după religie jud. Dorohoiului numără, în 1859, 11.502 mozaici faţă de 92.619 creştini [2]). In 1846, deja, acelaş judeţ număra 1.401 localnici evrei faţă de 237 creştini, iar Suceava 1,162 faţă de 143 [3]).

Este foarte interesantă evoluţia Bacăului şi a Focşanilor. Bacăul este trecut, în 1831, cu 581 Evrei faţă de 2.300 creştini, iar în 1859, respectiv, 3.819 faţă de 5.153. adică în procente, 43% faţă de 57% [4]). In satele judeţului, numărau, în 1831, deabia 84 capi de familie evrei faţă de 18.340 [5]). Focşanii contează, în 1831, cu deabia 242 suflete [6]), iar în 1854, cu 1.857 faţă de 7.897 — în procente 20.02% (80.98%) [7]). In satele judeţului, deabia 7 capi de familie la 21.134 capi de familie creştini iar în cele 4 târguri — Adjud, Nămoloasa, Odobeşti şi Panciu, în acelaş an 1831, deabia 296 suflete [8]).

Galaţii numără, în 1821, 7000 locuitori, iar la 1846, 18.096 în 2822 case, între aceştia, 600 catolici, 300 Armeni, 800 Evrei [9]). Alţii îi dau, în 1843, 25.000 locuitori[10]). Doze, în vremea Unirii, găseşte 7.500 locuitori şi observă că ar putea să încapă 200.000; laudă „vitalitatea şi puterea", „admirabila situaţie", „răpedea desvoltare ca în poveşti a oraşului", pe cale de a fi „o cetate comercială de întâiul ordin, unul din cele mai bogate întrepozite ale Europei" [11]). Mărturiile trecutului vorbesc în sensul că acest oraş-port începuse, încă din această perioadă, să fie cucerit de Evrei cari sunt în creştere şi provoacă, în 1847, mişcări antisemite [12]). Dar să ne servim de date mai ştiinţifice. In 1831, număra 743 Evrei—186 raiale şi 559 streini, faţă de 7.863 creştini, iar în 1859, ei ating 3.137 faţă de 22.913 creştini[13]). In întreg judeţul erau, pentru anul 1831,17 capi de familie faţă de 7612 familii creştine [14]).

In oraşele din sudul Moldovei: ca Focşani, Tecuciu, Bârlad şi Galaţi, Evreii n'au pus picior decât foarte încet, acest teren le-a fost şi li este încă — este vorba de 1903 — aci disputat de negustorii români. Cu deosebire, oraşele Bârlad şi Tecuciu erau centre importante, în relaţiuni strânse odată cu contoarele veneţiene şi genoveze. Şi chiar în epoca lor de decadenţă, Evreii au găsit adversari hotărîţi cu cari nu au prea reuşit, până la capăt, chiar la începutul secolului nostru[15]). Judeţele Tutova şi Tecuciu aveau, în 1831, în satele lor, respectiv, 31 şi 41 capi de familie evrei, faţă de 11.817 şi 13.116 creştini[16]). In 1859, găsim,

---

1) Ibid, tabl. IV şi XII, 29. 2) Ibid, t. X, 28. 3) Ibid, t. IX, 26. 4) Ibid, t. XI, 29. 5) Ibid, t. VI, 16. 6) Ibid, t. V. 7) Ibid, t. XI, 29. 8) Ibid t. V, 15. 9) N. Soutzo, Notices, p. 144 şi 170. 10) Filitti, Dominiile, p. 578. 11) V. Doze, „Un mois en Moldavie", p. 247. 12) Hurm. XVIII 44, no. II, p. 6. 13) Verax t. VII 20—21 şi t. IX, 26. 14) Ibid t. IX, 26. 15) Ibid, 97—98. 16) Ibid, t. VI, 16.

în satele acelorași județe, 585 și 535 suflete evreești [1]). In 7 târguri din jud. Tutova, 787 Evrei față de 2.760 creștini și în 3 târguri din jud. Tecuciu, 633 față de 1729 [2]).

Muntenia.

In 1830, când a avut loc recensământul executat de guvernul provizoriu, populația totală era de 1.650.000 locuitori, dintre cari Evrei 3.316 (559 raiale și 270 supuse unei protecții străine) adică, 0.20% sau 2‰ [3]). In București, erau stabilite 594 familii ; în Craiova, 82 ; în Ploești 70 ; în Brăila 25 ; în Buzău deabia 3 ; Pitești și Târgoviște numărau câte 7, R.-Sărat și Focșanii Munteniei câte 1. Numai 5 familii erau săspândite prin târguri : în Secuenii Buzăului și în Cernetii Mehedinților [4]).

In 1838, după 7 ani, Muntenia număra 1.490 familii evreești (553 supuse unei protecții străine). Bucureștii număra 921 familii, Craiova 114, Piteștii 97, Brăila 117, Giurgiul 54, Piteștii 41, R.-Sărat 82, iar Focșanii Munteniei 3 ; prin târguri : 4 în Săcueni și în tot județul 1. O creștere de 80% în 7 ani, datorită numai imigrațiunii. Proporția de 3,31%, față de 0,20% în 1831 [5]). Muntenia, are, deci, 1490 familii față de cele 19.891 din Moldova, în acelaș an sau în procente : 6.92% față de 93.08% pentru Moldova.

In 1856, Muntenia numără 9.334 Evrei față de 5.960 în 1830, adică o creștere de 3.274 [6]) egalând cu 60%. De azi încolo, această provincie capătă o nouă importanță politică, culturală și economică, și deci, tendința va fi spre aceasta, pe când locul celor mutați din Moldova îl vor ocupa noui elemente din aceleași isvoare rusești, poloneze și germane, etc., nesecate în ,,românitate'' jidovească.

Ardealul, Bucovina și Basarabia.

Deși erau încă obligați a se statornici în Alba Julia, la 1845, se aflau și prin țară 3000 Evrei — așa cum admite Eisler [7]), cifră dată de scriitorul rus Lenhard și admisă ca probabilă și de J. B. Benigni, caracterizat ca mare iubitor al afirmațiunilor exacte [8]). In acest oraș, Evreii aveau acum două sinagoge cu doi rabini [9]), pe când cei din țară se închinau în casele lor [10]).

La țară erau primiți mai ales la moșiile nobililor unguri, cari, exploatând, aveau nevoie de talentele de exploatare ale Evreilor. Pământ propriu, însă, ca străini, nu puteau poseda, după cum, ca străini și mai ales ca Ovrei, nu aveau nici drepturi politice, nici slujbe la stat [11]).

---

1) Ibid, t. XII, 30. 2) Ibid, XIV mp. 30—31. 3) Ibid, 47. 4) Ibid, tabl. XXV, 49. 5) Ibid, t. XXVI, 50. 6) Ibid tabl. XXVII, 51. 7) Eisler Mátyás (scriitor evreu) : Az erdély zsidok multj;bol''. (Din trecutul Evreilor ardeleni), în rev. istorică ,,Erdély Muzeum'' v. VII, 1901—ap. B. Duică, 104. 8) ,,Handbuch der Statistik und Geographie des Grossherzogtums Siebenbürgen'', Hermanstadt I, p. 9 ap. ibid, 107. 9) Ibid, III, p. 217 și I, p. 13—ap. ibid. 10) B. Duică, 107. 11) Vezi legile citate de Fr. Schuler von Llanoy ,,Siebenbürgische Rechtageschichte'' ap. B. Buică 107—108.

După revoluţia dela 1848, în tot Ardealul nu erau decât 15.573 Evrei şi vom vedea că, la 1870, numărul lor avea să atingă cifra de 24842 [1]). După acelaş eveniment nenorocit, sub absolutismul austriac, Evreii câştigă mai multe drepturi şi deplină libertate de a se aşeza în oraşul Oradea mare [2]). In 1839, Aradul număra, alături de 14.160 suflete, 812 Evrei [3]).

In tot judeţul Braşovului, nu erau, în preajma anilor 1850, mai mult ca 60 Evrei, fără a se pomeni dacă şi câţi anume erau în oraş [4]). O revistă săsească pomeneşte de negustorii acestui mare oraş, cel mai populat din tot Ardealul pe atunci; erau, adică 118 români şi deabia 21 saşi, dar nu pomeneşte de nici un Evreu până în 1844 [5]).

Pe când în 1827, Bucovina număra 7.828 Evrei faţă de 270.773 creştini (o creştere de 22% pentru primii şi de 16% pentru ultimii, faţă de anul 1821) [6]), în 1830, se găsesc 1726 familii evreeşti cu 7226 suflete, micşorare datorită, după Polek, introducerii recrutării lor în acest an [7]). In 1846, sunt 11.581 faţă de 355.550 creştini — exprimându-se cu o creştere de 48% pentru primii şi de 37% pentru cei din urmă. Când, în 1848, se ridică orice piedică la imigrarea lor în Bucovina, se înregistrează, pentru anul 1851, 14.581; pentru anul 1857, 29.187, iar numărul lor creşte considerabil în anii cari vor urma.

Incepând cu anul 1851, ei pornesc să inunde toată provincia şi toate satele ei, ocupându-se cu aceleaşi îndeletniciri specifice, dar nici un ins cu agricultura [8]). Să rezumăm: în 1821, erau deabia 1.4%, din populaţie; în 1846, ating 3.12 [9]), iar în 1857 s'au repezit la 6.52% [9]). In 1857, Cernăuţii numărau 4.678 Evrei — adică 38% din populaţie, alături de 7.612 [10]), şi de 4.800 Români [11]) va să zică o creştere de 250% faţă de 1807 [12]).

Evreii s'au ocupat în această ţărişoară şi în perioada de faţă cu cămătăria şi cârciumăritul. Un specialist în ale vieţii economice din Bucovina ne asigură că aceste camete se mişcau între minimum de

---

1) E. A. Bielz „Handbuch der Landeskunde" Herm. 1857, p. 142, 160, 161, 170, 211, 240 şi Beilz „Transilvania" 1861—ap. ibid. 108—109. 2) N. Firu—Or. Mare p. 72. 3) R. Seişanu „Restabilirea unui adevăr istoric" după Fényes Elek—art. în Univ. 30.12.934. Majoritatea populaţiei din cele 25 târguri din com. Arad era românească din 156 sate, 138 curat româneşti. 4) Bericht der Handels-und Gewerbekammer p. 134—135. Intreg judeţul avea, în 1851, aproape 100.000 loc. dintre cari jumătate Români; 265355 Saşi, 18446 Unguri, restul greci şi alţii; iar oraşul: 8747 Români, 8233 Saşi şi numai 3022 Maghiari şi Săcui—apud. G. Gologan, Cercetări privitoare la trecutul comerţului românesc din Braşov 1928 Buc., p. 45. 5) Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde III, Band, p. 323 (Journal des osterr. Lloyd. No. 103/1844 — ap. Gologan, 44—45. 6) J. Polek o. c. 257—ap. Verax, 339. 7) Ibid. 8) Dr. J. Polek l. c. ap. ibid şi C. A. Romstorfer şi Dr. H. Wiglitzky: Vergleichene graphische Statistik in ihrer Anwendung auf des Herzogtum Bukowina, Wien p. 16—ap. B. Dulcă, 158. 9) B. Dulcă 158. 10) R. Fr. Kaindl „Geschichte von Czernowitz, 1908—ap. B. Dulcă 159. 11) Din recensământul austriac: „Cine sunt autochtonii Bucovinei". O provincie evreiască în Univ. 25.3.937. 12) Dr. J. Polek, 255.

50% şi maximum de 500% pe an, pe câtă vreme Talmudul lor încuviinţa 1/5 maximum din preţul mărfii, adică 16.70% [1]. Tot atât de periculoşi erau cârciumarii cari vindeau marfă proastă, dar bine plătită.

Basarabia, provincie încăputã sub cnutul rusesc, urma soarta Bucovinei, dacă nu era şi mai oropsită sub acest raport, avându-se în vedere faptul că această provincie era o zonă de aşezări evreeşti şi încă o zonă pe unde se scurgeau toate armatele de cucerire sau în războire cu Turcia şi în plus că nici un înalt demnitar nu se interesa de soarta provinciei aşa cum a avut loc cu guvernatorii Bucovinei. Ba mai mulţi guvernatori — înainte şi după decretarea ei ca gubernie rusească — au fost nişte călăi de care se îngroziseră însuşi împăratul şi înalţii demnitari dela Petersburg.

Mărturiile trecutului vorbesc in sensul că actele comerciale se redactau, încă în 1839, în româneşte, între particulari. Este foarte interesant în această privinţă documentul-chitanţă al unui croitor evreu din 15 Aprilie 1839, scris în româneşte [2], ceeace denotă că rolul meşteşugarilor români pe piaţa Chişinăului era încă destul de puternic. Dar meşteşugurile treceau, încet încet, în mâinile Evreilor.

Frumoasa provincie dela estul Moldovei îşi pierdea zi cu zi omogeneitatea ei etnică. Cu ocuparea ei de către Ruşi, au început să se colonizeze, sistematic, Bulgari cari începuseră încă din 1769, Nemţi, Elveţieni - francezi, rascolnici-sectanţi şi vechii credincioşi (staroobriadţi), aceste două grupuri din urmă în Buceag. In judeţul C. Albă, s'au aşezat Nemţi originari de preferinţă din Würtenberg — cu colonii importante la Tarutino şi Crasnoe, precum şi Elveţieni francezi — cu colonia Şaba; Bulgarii s'au aşezat şi ei în Buceag, aproape de Ismail, Chilia, Reni, C.-Albă şi Chişinău, în total, 43 colonii în valoare de 9641 familii, cu 56000 suflete. Toţi aceşti colonişti s'au bucurat de scutiri de biruri şi de multe alte avantagii [4].

Evreii veniţi — parte din Moldova, după statistica rusească, parte din Polonia şi gubernia Podolia — au atins, după Svinin, în 1816, peste 5000 familii, adică circa 20000 suflete. In 1856, ei atinseseră numărul de 78751 suflete. Până în 1806, numărul acestora era, după aceleaşi, izvoare, cu totul neînsemnat.

1) B. Dulcă, 164—166 şi S. M. Melamed „Psychologie des jüdischen Geist" Berlin, 1913, p. 150. 2) B. Dulcă, 166. 3) Cine erau meşteşugarii Basarabiei între 1912—1840 de El. Negel, în Univ. din 7.2.940. 4) Bulgarii s'au aşezat în două etape: a) în urma războiului din 1787—1791, când s'au aşezat în Buceag şi b) între 1806—1834, când s'au aşezat şi pe moşiile boierilor moldoveni; Nemţii s'au aşezat, între 1814—1842, cu 24 colonii, veniţi din cartierul Varşoviei; Elveţienii francezi, între 1824—1828, prin iniţiativa contelui Paraviccini. Vezi: Historicus — De ce ne trebue Basarabia, Buc. 1915 p. 28—29 şi Bessarabia, editura ziarului „Bessarabeţ", sub redacţia lui P. A. Kruşevan, Moscova, 1903 p. 111.

Recapitulând, vom avea în anul 1859 pentru cele patru provincii, (Moldova, Muntenia, Ardeal și Bucovina) o populație evreiască de 177.521 suflete la un total aproximativ de 6.300.000 — adică un procent de circa 3,54%.

Mai rămâne de semnalat încă două fapte de mare importanță, în domeniul vieții spirituale și politice. Numai în București, Evreii numără 5 sinagoge prin 1841—42. Și încă un fapt. Un doctor Iuliu Barasch, jidov descălecat în 1841 din Brody-Galiția, întemeiază, în 1857, primul organ de publicitate evreesc „Israelitul român" în românește și în franțuzește, instrument chemat să forțeze intrarea Evreilor în egală îndreptățire alături cu Românii. Și, în acest scop, încep agitațiile din ce în ce mai violente și mai impertinente; agitații cari vor dura întreaga perioadă următoare, până la Marea Unire.

g) Cum au fost văzuți de călătorii și scriitorii streini

Neigebaur, care a petrecut ani mulți în Principatul Moldovei în calitate de consul al Austriei, scria cele ce urmează spre mijlocul secolului trecut: „Dacă cercetăm origina Evreilor trăind aci, se constată că majoritatea este venită din Galiția și din Polonia rusă la o epocă recentă. Emigrarea lor este principial atribuită aversiunii lor pentru serviciul militar la care erau supuși, atât în Austria cât și în Rusia. Această mișcare de emigrare a fost încurajată și crescută de rațiuni de ordin comercial sau economic, fără ca principala cauză — recrutarea — să-și fi pierdut din efectul său. Ei s'au stabilit în Moldova mai ales; în Muntenia, comerțul se găsea în alte mâini. Buna starea de care se bucură, astăzi, Evreii din Moldova arată până la ce punct au știut ei să exploateze resursele acestei țări și să dea viață comerțului său". Și iată cum îi zugrăvește: „Sunt, în general, egoiști și n'au compătimire pentru ceilalți locuitori ai țării. In Moldova, negustorii cei mai bogați sunt aceia cari fac comerț cu mărfuri de lux ce le aduc dela Lipsca. Acești negustori, pentru cea mai mare parte, sunt Jidovi austriaci, scot asupra mărfurilor lor un beneficiu variind între 25—100% și le trec, precât cu putință, ca mărfuri franceze, cu toate că ele sunt aproape întotdeauna originare din Austria și Germania. Cumpărându-le dela bâlciul din Lipsca, ei plătesc o treime din valoare în numerar, dau garanții pentru o altă treime și semnează o trată pentru treimea rămasă. In Moldova, vând foarte mult pe credit, ceeace este cauză de falimente frecvente, fiindcă, în această țară, este de ajuns ca un negustor insolvabil să aranjeze cu creditorii cei mai apropiați. Are foarte mare grijă să nu-și împlinească niciodată angajamentele

luate la Lipsca și poate, nepedepsit, să înșele pe negustorii dela cari a luat marfa'' [1]).

A. Demidof îi descrie in felul acesta: „In fața dughenilor lor, pe ulița mare a Iașului, i-am văzut așezați pe marginea pragurilor, învăluind trecătorii într'o privire arzătoare, plină de pasiunea câștigului și sunând mereu între palmele lor aurul și argintul galbenilor și al rublelor, stând neclintiți, de dimineață până seara, nepăsători la batjocura lumii și neobosiți față de greutățile și mizeriile meseriei lor'' [2]).

Raoul Perrin ne dă, pentru 1839, un sugestiv portret fizic al acestui soiu de oameni. Printre negustori de toate națiile, a văzut și Evrei „cu barbă creață și unsuroasă, cu căciuli de blană pătate, cu anteriul de pielea dracului lucios, cu mâinile cârligate și pământii'' [3]), ceeace reamintește întrucâva caracterizarea clasică făcută de contele d'Hauterive, fost secretar al Domnului Alex. Mavrocordat și pe care o repetăm, fiindcă rămâne de veșnică actualitate: „...au cea mai extraordinară figură care se poate vedea in vreun colț al lumii; cu capul pătrat sus, ascuțit jos, acoperit cu o căciulă de blană neagră, ale c'rei fire stau ridicate ca niște țepi de ariciu, de subt cari atârnă doi zulufi de păr cât sunt de lungi, în timp ce spatele capului l este ras, ei mai au pe deasupra și un cioc mic în vârful bărbiei, ceeace le dă înfățișarea unor capre de Angora [4]).

Dr. Juliu Barasch, socotit de Evrei ca „civilizatorul României'', ne dă, încă în 1842, un portret al unei categorii de Jidovi ce locuiau Iașii: „O clasă ciudată de Jidovi sunt burlacii, ce nu-i găsești în altă parte, imigrați din Rusia megieșă în Tg. Cucului —regiune aparte unde se găsește sinagoga, baia, locuința rabinului și multe alte clădiri ale comunității, pe lângă mai multe hanuri pentru burlaci. Măidănașul din Cracovia este un raiu față cu Tg. Cucului din Iași și locuitorii cei mai mizeri din Cazimir sunt, din punct de vedere moral și intelectual, mai bogați față cu burlacii — îndeobște, trândavi, vagabonzi și nefolositori. Guvernul a autorizat comunitatea evreiască să expulzeze peste Dunăre pe aceștia, dar n'a făcut-o decât cu aceia cari purtau în public o basma sau o pâine pe străzile Iașilor în ziua Sâmbetei și cari au săvârșit alte delicte de aceiași natură. [5])

Misiunea trimisă de Biser'ca Scoț'ană printre Evreii din Mol ova povestește lucruri îngrc zitoare de sta ea materială și morală a popu-

---

1) Nelgebaur „Die Donau... partea I, p. 231 și urm. partea II, p. 90 și urm. ap. Verax 65—66. 2) Voyage dans la Russie méridionale, 1840, 162—ap. Zane 260. 3) „Coup d'oeil sur la Valachie ét la Moldavie''—ap. N. Iorga, Ist. Bucureștilor, p. 260. 4) Memoriu despre starea Moldovei la 1787'', Ed. Ac. Rom. Buc., 1902, p. 354—55. Vezi și V. A. Urechia, III, 355—56. 5) Dr. I. Barascjh — Itinerar în Cracovia, Galiția, Bucovina, Moldova și Muntenia, 1841—42, tradusă de Dr. E. Schwartzfeld, Buc. 1894, p. 106—107.

laţunilor evreeşti — originare din Polonia şi din Rusia, îmbrăcate în haină neagră poloneză lungă, cu căciulă de blană în ţepi. Iaşii număra prin 1839 200 sinagogi, cu 30 mai mari, numai pe o singură stradă erau 20. Despre rugăciunile lor la ceremonia Ispăşirii, spuneau că erau exprimate prin urlete grozave, cari înspăimântau lumea. In Bucureşti, Evreii polonezi aveau 7 sinagogi. [1]) Am dat câteva mostre din nobleţea rasei cu care ne binecuvânta Israel.

Şi, cu acestea de mai sus, încheiem o perioadă care marchează una din marile etape atinse de Evrei întru cucerirea Principatelor, lucru care va avea definitiv loc în perioada ce urmează, când ei îşi vor exprima, ostentativ şi impertinent, pretenţiile de a lua parte şi la conducerea ţării.

---

1) A. Lepădatu despre William Whyte & Co, 1843, în Narration of a mission of ingewy to the Jews form the Church of Scotland în 1849. Povestirea misiunii de cercetări printre Evreii a Bisericii scoţiene în 1839.

PARTEA II

De aceea, nu numai astăzi dar din toate timpurile, sub toate regimurile, Domnii şi bărbaţii de stat ai României, şi, în general, toţi aceia cari se interesează de această ţară, s'au preocupat de necesitatea de a împiedica exploatarea poporului român de către un alt popor care îi este străin, de către evrei.

M. Kogălniceanu.

(Din răspunsul dat la nota lui La Valette, ministru de externe al Franţei, în legătură cu aplicarea, în 1869, a art. 10 din legea poliţiei rurale).

PARTEA II

PERIOADA AGITAȚIILOR EVREEȘTI ȘI A UNEI INVAZII NESTAVILITE (1866—1918).

PERIOADA AGITAŢIILOR EVREEŞTI ŞI A UNEI INVAZII NESTAVILITE (1856—1918)

Caracteristici şi factori noui

Am încheiat perioada anterioară cu această îngrijorătoare co s-tatare: în ajunul Unirii Principatelor, acapararea economică a Moldovei de către Evrei putea fi socotită un fapt consumat. Primul cap de pod era în mâinile acestei populaţiuni parazitare şi barbare. De acum, încep să se organizeze metodic. Parte din trupele cu experienţă trec înainte, mereu spre sud, iar parte din cele rămase se ocupă de curăţirea terenului cucerit, în aşteptarea altor trupe proaspete — galiţiene, germane, ruse şi de toate nuanţele, cari vor atinge în curând proporţia de 1 Evreu la 4 Români.

Caracteristicile perioadei de faţă — care, de fapt, începe cu anul 1856, când au loc primele agitaţii — sunt, în linii generale, următoarele: 1) agitaţiile evreeşti îmbracă caracterul de permanenţă şi de endemie, însoţite de o invazie de proporţii nemaicunoscute — între 1854—1867, media anuală ar fi atins cifra de 26154(!)[1] — cu tendinţe din nord spre sud, care va merge din succes în succes pe câmpul vieţii economice ca şi pe acela al vieţii spirituale, peste tot întinsul teritoriului nostru etnic ; 2) accentuarea pătrunderii în credit şi în industrie a capitalismului apusean, care, în expansiunea lui, se servea tocmai de aceşti Evrei ca de primii pioneri, pentru legăturile de început şi cele de mai târziu ; 3) libertatea absolută în arena economică şi desfiinţarea oricăror bariere vamale, ceeace ducea, fatal, la desfiinţarea breslelor şi de drept, precum şi o nemărginită şi dezmăţată libertate în comerţ, indiferent de insul care activa şi indiferent de ce şi de cât se importa ; 4) odată numericeşte destui şi stăpâni de fapt pe toate rosturile şi re-

1) După N. C. Angelescu — Dezechilibrul românesc, p. 124. Numai în timpul anilor 1878—79, ar fi venit 20.000 Evrei, aceasta datorită simpatiei de care se bucurau în Europa şi la congresul dela Berlin.

sorturile fundamentale ale Moldovei, precum şi odată în legături trainice cu presa, finanţa şi diplomaţia internaţională, Evreii devin pretenţioşi şi impertinenţi până la agresivitate şi de aceea, ei se agită, mereu şi mereu, ca să câştige ceeace formal le lipsea : dreptul de cetate în statul român, adică prerogativa de a nu fi stingheriţi în nici o întreprindere — civilă şi politică, economică şi spirituală ; 5) reacţiunile violente dar juste ale clasei noastre intelectuale şi politice, cari se închee, în fond, cu un singur câştig — eliminarea Evreilor dela viaţa politică, dar şi cu cele mai mari pierderi, în câmpul vieţii economice şi spirituale şi, în sfârşit ; 6) organizarea apărării noastre ca să se poată întemeia un stat capabil să reziste şi să se dezvolte sub toate raporturile.

Dacă ne referim la factorii cari favorizau această invazie şi creşteau, totodată, agitaţiile — mediu foarte prielnic pentru imigrarea Evreilor şi dezvoltarea lor parazitară — vom scoate în evidenţă următorii : starea culturală înapoiată în care trăiau boieri, târgoveţi şi ţărani laolaltă, totodată preocupările de grăbită civilizaţie apuseană ce aducea cu sine meşteşugari şi aventurieri cât mai numeroşi ; acea ideologie paşoptistă caracterizată prin un romantism naiv, care, la un moment dat, a căzut în grava eroare de a face cândva apel şi la elementele evreeşti, romantism căruia au căzut victimă şi saloanele înalte şi multe minţi luminate şi suflete patriote ; viaţa politică şi administrativă care ne absoarbe toate energiile şi produce goluri mari în breslele naţionale ; greutăţile interne şi îngrijorările în domeniul politic pe plan internaţional, greutăţi şi îngrijorări ce ne distrăgeau atenţia dela toată subjugarea economică şi spirituală la care ne împingeau Evreii ; greutăţile financiare — prea puţine reale, cele mai multe fictive — cari ne îndemnau la împrumuturi externe pe cari le realizam cu renunţări la principii de înaltă politică şi etică naţională ; agitaţiile Evreilor cari, adeseori, erau, în fond, şi ele manopere de a ne sustrage atenţia dela grija de a stăvili năvala lor ; spre ruşinea noastră, parte din presa naţională, amăgită, adeseori, de principii umanitariste şi ideologii ultra liberale, apăra interesele jidoveşti ; ţările noastre erau în perioada construirii tuturor posibilităţilor : căi şi mijloace de comunicaţie, instituţii culturale şi economice — chemate să le asigure o viaţă nouă, proprie şi independentă. Doi factori de natură externă erau aceştia : 1) turburările, între 1870—90, din Germania, Polonia şi Austro-Ungaria, ca şi pogromurile din Rusia, împingeau, în valuri mari, populaţia vagabondă şi nedorită din acele ţări a se aşeza, comodă şi impertinentă, la noi şi 2) pentru reuşita expansiunii industriale şi a plasării capitalului străin sau jidovesc de peste graniţă, capitaliştii şi industriaşii îşi aleseseră tocmai pe Evrei ca pionieri şi intermediari, ca reprezentanţi şi conducători ai nouilor întreprinderi comerciale, industriale şi financiare dela noi.

Ceeace trebueşte accentuat, aşa dară, pentru această perioadă, este că trăim în plină luptă deschisă de Evrei pentru câştigarea drepturilor politice şi civile ce li erau refuzate. Şi vor apare, în aceast scop, teoreticieni şi istorici cari îşi vor dezvolta toate talentele şi tot arsenalul de arguţii şi sofisme întru dovedirea continuităţii lor în Dacia — cu alte cuvinte, îşi vor afirma, fără ruşine, calitatea de neaoşi pământeni. Şi vor face apel la complicităţi lăuntrice şi la presa şi puterea politică şi financiară internaţională, ca să dărâme dispoziţiile supărătoare din Regulamentul Organic, din Convenţia dela Paris, şi din Statutul lui Cuza, dar mai cu deosebire art. 7 din Constituţia din 1866, percum şi toate legiuirile sau încercările de legiuiri chemate să apere munca şi fiinţa statului şi a naţiunii de starea de robie ce i se pregătea.

Prima armă le va fi calomnia bine organizată, ca variaţie şi intensitate. Ca atare, vor calomnia pe toţi bărbaţii de stat şi vor ponegri pe toţi marii oameni ai naţiunii ; vor discredita în străinătate toate scrisurile de stat româneşti ; vor semăna, cu orice prilej neînsemnat şi peste tot, discordii şi minciuni şi vor difuza, prin presa internaţională ce le sta la dispoziţie, zvonuri tendenţioase şi atentate imaginare la fiinţa şi adresa lor. Şi vor răspândi, cu aceiaşi impertinenţă, credinţa neîntemeiată în nimic că totul, toate aceste numite persecuţiuni, trâmbiţate mereu şi mereu, se reazămă pe un fanatism de ordin religios şi nu pe consideraţiuni de natură economică şi socială. Precum cereau sprijinul consulilor în perioadele anterioare, ei vor cere şi de data aceasta sprijinul acestora, ca şi pe acela al presei, finanţei şi diplomaţiei iudaice internaţionale, iar finanţa mare, atunci când ne va prinde la ananghie, ne va da lovituri din cele mai grele sau ne va smulge consimţimânte sângeroase pe teren politic şi financiar.

Se vor organiza stat în stat, mai mult chiar, în suprastat. Se vor singulariza sub toate raporturile. Işi vor avea organizaţia economică şi financiară care ne va sugruma. Işi vor avea presa lor ovreiască, adesea sub flamură românească, care ne va otrăvi sufletele. Işi vor strânge rândurile în jurul ghetto-urilor şi al sinagogei, în Uniunea Evreilor Pământeni — ca sucursală a Alianţei Israelite Universale — şi în lojile masonice oculte cari, în această perioadă, se înmulţesc în toate centrele, mari şi mici, şi în păienjenişul cărora vor prinde multe conştiinţe româneşti. Pe câtă vreme noi, băstinaşii creatori de ţară, ne vom strădui să organizăm un stat tânăr cu suveranitatea noastră naţională, efectiv, însă, forţă publică şi aşezăminte judecătoreşti, buget bogat — public şi privat, toate bogăţiile ţării şi toate străduaniile unui întreg popor vor sta în serviciul adevăratei şi realei suveranităţi—suveranitatea ocultă şi atotputernică a Cahalului evreesc.

Presa lor va urmări două ţeluri, deodată : să-şi atingă scopurile

economico-politice şi să otrăvească, destrămând şi iudalizând sufletele şi presa naţionalilor. Şi această presă, nouă şi impertinentă, adesea sub frontispiciu naţional, îşi va înmulţi organele, ca ciupercile după o ploaie caldă, şi va ajunge la proporţia cotidianelor cunoscute de toţi, capabile să terorizeze guverne şi oameni politici, administraţie şi opinie publică, să dicteze în problemele sociale şi să creeze curente noui de natură literară, ştiinţifică şi politică, cu impertinenţă crescândă. Şi vor trâmbiţa, prin această presă, libertăţi ultraliberale şi se vor servi de naivitatea organizaţiilor liberale sau de complicitatea celor pseudoliberale, în atingerea scopului urmărit.

La spatele acestor agitaţii în vederea câştigării anumitor drept uri pe plan economic şi a naturalizărilor în massă, năvala va fi cu atât mai neobservată cu cât va fi mai intensă. Şi aceasta în toate domeniile : în cel demografic, unde pătrund cu sutele de mii ; în cel economic şi spiritual, tinzând să acapereze totul : cârciume şi arenzi de moşii ; furnituri publice şi perceperea acsizelor şi impozitelor indirecte ; camătă şi comerţ de bancă ; meşteşuguri şi industrie pusă sub protecţia legilor şi privilegiilor ; lipscănie şi coloniale ; presă, şcoală, teatru şi profesiuni libere ; proprietatea urbană şi în perspectivă cea rurală ; etc. — cu un cuvânt, toată vigoarea satelor şi a mahalalelor, toată vlaga aleasă a naţiunii româneşti, toate bogăţiile solului şi ale subsolului.

In rezumat, bilanţul este acesta : hoardele năvălitoare ating proporţii nebănuite ca număr, prin invazie şi excedent de naşteri, acaparând totul şi denaturându-ne fisionomia etico-biologică originară ; populaţia băstinaşă devine, sub toate raporturile, tributară acestor elemente parazitare şi îşi macină vitalitatea rasială — roasă de mizerii, de camătă şi de alcool ; naţiunea şi fiinţa statului sunt ameninţate în funcţiunile lor fundamentale ; lupta dusă de oameni politici şi de clasa intelectuallă ca şi măsurile luate, nu duc la nici un rezultat practic, exceptându-se doar îngrădirile art. 7 din Constituţie, care, în mod automat, pune oarecum stavilă la căpătarea de prerogative civile şi politice.

CAP. I.

OCUPAŢIUNILE EVREILOR
ŞI METODELE LOR DE ACTIVITATE

In această perioadă, Evreii se ocupă cu toate îndeletnicirile — îngăduite sau nu, de preferinţă, cu cele mai bănoase şi cari nu reclamă nici capital, nici muncă, cunoscute nouă din trecut sau inedite până astăzi şi anume : cârciumăritul sau arendarea de moşii, perceperea de acsize şi de impozite indirecte de stat, comunale şi judeţene; comerţul ambulant şi camăta — sub forma de bancă sau de ocupaţie clandestină ; cu furnituri publice şi specularea de titluri rurale şi de efecte de bursă şi mărfuri ; cu exploatarea de păduri, în care încep să pătrundă şi să o prefere ; cu comerţul de lipscănie, pe care îl vor dezvolta şi cuceri în întregime ; cu întemeierea de societăţi în comandită şi anonime ceeace li va uşura acapararea marelui public în mrejele afacerilor lor şi îi va face stăpâni pe noui izvoare de bogăţie ; cu noua industrie a petrolului în care se vor băga în calitate de industriaşi sau de agenţi ai capitalismului apusean ; cu tot felul de industrii şi meşteşuguri, ce le vor dezvolta nestingheriţi sub egida privilegiilor acordate industriei naţionale în naştere ; cu industria zahărului, pe care o vor stăpâni tiranic ; cu prostituţia şi comerţul de carne vie ; cu industria presei, sub frontispiciu naţional, pe care o vor întrebuinţa împotriva ţării adoptive şi o vor prostitua şi pe ea ; cu un cuvânt, cu specularea ţăranului şi a orăşanului, sub toate formele, închipuite şi neînchipuite. Metodele vor fi : falsificarea în fond şi în formă a bunurilor, specularea şi acaparearea neîngrădite, falimentul şi concurenţa ucigătoare, contrabanda ; etc. Ei vor fi, în toate şi peste tot, agenţii necinstiţi ai circulaţiei, cum îi numeşte A. C. Cuza în scrierile sale.

Raporturile între băştinaşi şi Evrei vor fi, de azi încolo, din cele mai ciudate — Românii îşi vor apăra fiinţa naţiunii şi a statului, cu ati-

tudini din cele mai binevoitoare; Evreii, pe de altă parte, ingrați, organizați în luptă pe viață și pe moarte împotriva noastră.

Ca să cuprindem mai clar și în întregime întinderea elementului evreesc în viața noastră națională în această perioadă, vom împărți materialul documentar în trei mari compartimente: *a*) invazia în viață noastră economică, *b*) invazia în viața spirituală a națiunii și, în sfârșit, *c*) organizațiile evreești cari îi ajutau la această cucerire sau cari luptau pentru alte cuceriri.

a) Invazia în viața noastră economică.

1. *Pătrunderea Evreilor în comerțul țării.*

Știm, din cele ce preced și din cele expuse în perioade mai vechi, că Evreii acaparaseră, în Bucovina și în Moldova și în o parte din Ardeal, aproape tot comerțul mic. Incă din 1831, Evreii erau băgați în tot comerțul mare și mic precum și în toate meșteșugurile. Un francez om de spirit, spunea, în 1860, că Evreii într'atâta dețineau comerțul mic alimentar la Iași, încât, dacă ei ar fi să decreteze greva, ar putea să înfometeze cu ușurință orașul, fiindcă toate măcelăriile și brutăriile, precum și cea mai mare parte din băcănii erau în mâini evreești. Ei contau, în acest an, cu 78% negustori și meșteșugari în capitala Moldovei. Desjardins, deasemenea, constata că tot comerțul mic al Moldovei era în mâini evreești: lapte, carne, fructe, rachiu. Cu comerțul de carne trif au scos de pe piață pe măcelarii creștini. Din datele pe anul 1878, constatăm că comerțul mic, chiar în București, nu mai era național: majoritatea branșelor celor mai lucrative aparțineau Evreilor. Și comerțul mare aparține lor. Incă din 1831 și 1878, Evreii dețin majoritatea zdrobitoare în lipscănie, confecțiuni de haine, în bijuterie și giuvaergierie, în comerțul de mobile, în bancă și zărăfie, ca și în acela de import-export.

Articolul de comerț cel mai de seamă însă și aducător de câștiguri a fost cârciuma. Dar pe aceasta o trecem în categoria comerțului de bani, fiindcă numai cârciuma este începutul acestui gen de comerț, prin ea s'a introdus Evreimea în țară și prin ea a ajuns să posede capitaluri cari să-i ajute la formarea de bănci și la acapararea economică a țării Sau am putea-o trece în categoria întreprinderilor industriale, de oarece cârciuma a fost un laboratoriu de combinații chimice care concura la distrugerea sănătății bieților țărani și muncitori. Ba, ar fi trebuit să începem această invazie cu cârciuma, fiindcă numai prin ea s'a introdus la noi în comerțul mic și cel mare, în arendarea de moșii și

de alte izvoare de venituri, precum şi în industrie şi în marea finanţă— aici, la cârciumă, se acaparau produsele ţărăneşti şi se amaneta munca ţăranului pe săptămâni, luni şi ani întregi, precum şi se desfăceau manufacturate de modă nouă de cea mai proastă calitate. Xenopol numea cârcima un burete care sugea toată averea ţăranului.

După Ruppin, care cunoştea procentul patentelor evreeşti din 1904, Evreii contau — susţine el — numai cu 21,1 %, sau din 107.332 neguţători, minimul evreesc era de 22.590. Dar se ştie că nu toţi negustorii şi meseriaşii evrei plăteau patentă. Judeţul Iaşi număra 75 % Evrei negustori ; Botoşanii — 75,20 %, Dorohoiul — 72,90 %, Tecuciul—65,90 % Neamţul — 60,70 %, Romanaţii — 57,40 %, Vasluiul — 56,50 %, — Fălciu — 55,70 %, Bacău — 52,20 %. In 1896, Evreii contau cu ceva mai mult, cu 24.601. Scăderea din 1904 s'ar atribui emigrării şi concurenţei naţionalilor [1]).

După alte izvoare, avem aceste rezultate : în 1902, din totalul de 18.062 firme comerciale, 10.942 deţineau Evreii — adică 60 % [2]).

In 1903, avem 17.172 patentari evrei faţă de 14.728 patentari creştini sau în procente : 53,70 % faţă de 46,30 %. Remarcăm o majoritate zdrobitoare care atinge şi 85 % în capitale de judeţe :, Bacău, Botoşani, Dorohoi, Huşi, Iaşi, Piatra, Roman, Fălticeni, Vaslui sau în târguri, ca Hârlău, Herţa, Tg. Frumos, Tg. Neamţ, Panciu ; în câteva comune rurale ale Iaşului, etc. [3])

In 1900, avem un total de 96.937 comercianţi şi meseriaşi pentru toată ţara, dintre cari : Români 62.058 (în comunele urbane 18.862, în cele rurale 43.196), streini 13.685 (respectiv : 9142 şi 4543) şi Evrei 21194 (13.955 şi 7230 [4]).

In 1900, capitala ţării număra 43.274 Evrei, faţă de 185.697 cetăţeni români, adică 15 %, alţi 30 % fiind străini — şi ei nu putea fi decât meseriaşi şi negustori [5]). Craiova numără, în acelaş an, 2891 Evrei [6]).

Cu rari excepţiuni, Evreii deţin tot felul de comerţ, dela cel mai nobil, pe care ei îl prostituiau — cel de bani, — până la cel mai de jos ; rândurile băştinaşilor se subţiază şi se retrag în domenii de activitate fără orizont pentru ei şi fără nădejde pentru neamul lor. Iaşii număra, în 1839, la 9 bresle, 627 breslaşi români, iar în 1909, deabia 71 români şi 521 evrei [7]).

O altă îndeletnicire foarte rentabilă, dar care aducea vătămare comerţului stabil, era comerţul ambulant, pe care Radu Rosetti îl califică drept o adevărată plagă pentru comercianţii plătind patentă [8]).

---

1) Op. cit. — după B. Duică, p. 223. 2) Verax, o. c., 301. 3) Ibid, 302—3, tablou XLVII. 4) Dr. D. I. Creangă., art. în Universul 5) Din statistica publicată în Mon. Of. din 14 Dec. 1910 de Direcţia contribuţiunilor directe din Min. Finanţelor. 6) Ibid, ibid. 7) A. C. Cuza — Poporaţie, p. 81 şi 569. 8) Verax; o. c., 184.

„Stoluri de colportori — ne spune acest autor — atât în Bucureşti, cât şi în provincie, mergeau din casă în casă oferind mărfuri de tot soiul cu preţuri cari, de cele mai adeseori, nu reprezentau nici jumătatea acelora cu cari aceste mărfuri erau vândute în magazine." Şi ne lămureşte de ce : „Aceste mărfuri, vândute aşa de eftin, proveneau adesea din lichidări şi falimente, dar de asemenea, în multe cazuri, din furturi şi dela magazine cari se pregăteau la un faliment tot aşa de fraudulos, precât de avantagios, pentru proprietari. Aceştia încredinţau marfa lor neplătită la colportori cari o desfăceau pe un preţ de nimica, dar numărat la particulari şi obţineau pentru aceasta un bun comision. Aceşti colportori nu plăteau nicio patentă şi acest negoţ necinstit făcea cea mai redutabilă şi necinstită concurenţă neguţătorilor onorabili, atât creştini cât şi evrei, cari, fără excepţie, doreau în gura mare suprimarea lui" [1]).

Această plagă era răspândită şi în toată Moldova, poate mai mult ca oriunde [2]). Numai la Iaşi s'au înregistrat, în 1866, patentabili ambulanţi români 187, pe când Evreii numărau 1092 [3]).

Dar acest fel de negoţ era atotputernic în tot Ardealul şi în Banat. Al. Bărbat, ocupându-se de acest fel de negoţ, ne prezintă date statistice privind Ungaria şi Ardealul : din circa 50.000 negustori patroni de toate categoriile, circa 9099 — adică 18,20 %, — erau negustori patroni ambulanţi, cari îşi exercitau acest fel de comerţ în virtutea patentei imperiale din 14 Septembrie, 1852, patentă care asigura anumite drepturi şi stabilea anumite interdicţii, lăsând în atribuţiunile fiecărui oraş prerogativa de a lua dispoziţii speciale cu privire la exercitarea acestui gen de comerţ în târgurile lor şi le învestea cu dreptul de a viza cărţile de ambulanţă. Dar această latitudine a consiliilor orăşeneşti se confunda cu linia intereselor de maghiarizare, prin privilegierea elementelor ungureşti şi evreeşti şi boicotarea concomitentă a Românilor băştinaşi. Ca urmare, efectele acestor dispoziţii şi practici administrative au fost : Românii, mereu şicanaţi, au rămas săraci şi începători în exercitarea comerţului ambulant, de cele mai mute ori fiind împiedicaţi cu desăvârşire în exercitarea lui, pe câtă vreme, Ungurii şi Evreii, favorizaţi, s'au desvoltat mereu, s'au înstărit şi s'au stabilizat cu timpul, dând oraşelor ardeleneşti contingente tot mai mari şi mai importante de populaţie ungurească şi maghiarizatoare [4]).

Să împrumutăm ceva şi dela D. Z. Furnică, neobositul cercetător al trecutului nostru negustoresc, care scria acestea : „Tot eftin vândură

1) Ibid, ibid. 2) Ibid, 185. 3) M. Eminescu — Scrieri politice şi sociale : Industrie şi comerţ. 4) Al. Bărbat, Fapte de politică economică în Ardeal, înainte şi după unire, publicat în rev. „Observatorul social-economic, Cluj, No. 3—7 — Vezi şi Referatul, în mss., al d-lui G. Erarhu prezentat sub „Problema comerţului românesc „Comisiei VIII a B. N. R. pentru pregătirea practică şi promovarea elementelor tinere în comerţ.

şi marfagiii, care strigau marfa pe strade şi tot proastă fu şi marfa ce ei vindeau''. Şi în altă parte : ,,Mulţi din ei (dintre Evrei) continuară de a se ocupa cu misitia, samsarlâcul, telalia şi vânzarea de haine vechi şi iarăşi mulţi vândură pe strade vaxe şi chibrituri, sticle şi pahare, marfă de mărunţişuri de bocceagiu, de aţă, ace şi alte lucruri necesare menajului, care reclamau capital mic. Sau vindeau cercei şi mărgele, manufactură, ceaprazărie şi mărunţişuri pe cari le cumpărau dela Evreii spanioli toptangii şi se numeau aceşti colportori ambulanţi prin sate, mămulari şi mărgelari, elementul cel mai păgubitor negustorilor stabiliţi''[1]).

Din aceşti ambulanţi prin mahalale şi prin sate — mămulari şi mărgelari — a născut încet încet, acea clasă de negustori mari şi toptangii cari terorizau piaţa cu capitalul, ca şi cu metodele lor de a lucra — aceeaşi lipsă de scrupule, aceeaşi abatere vicleană dela angajamentele luate, aceeaşi aplecare spre înşelăciune şi abuz, etc., care nu-i deosebeau întru nimic de orândarii din satele Moldovei [2]).

Unul din autorii monografiei ,,Bessarabia'' constată, că, la începutul secolului nostru, Evreii stăpânesc şi comerţ şi industrie, păgubind rău interesele ţărănimii, iar influenţa demoralizatoare a micilor negustori este foarte mare, cu deosebire, în partea nordică şi centrală a Basarabiei, unde au în mâinile lor toate capitalurile — deci toată industria şi monopolul comerţului [3]). S'au aşezat în marile centre de producţie : la Călăraşi, centrul de comerţ pentru prune uscate şi fructe, erau, în 1904, 1028 Evrei faţă de totalul de 2345 locuitori ; în jud. Bălţi, alt centru însemnat de vite, contau cu 12% din populaţia de 209.600 ; în jud. Hotin cu 13.50% ; în jud. Tighina, cu 38.600 faţă de un total de 167.698, centru mare de livezi ; în jud. C. Albă, cu 74.250 faţă de 346.800 centru de vinuri ; Soroca, centru de tutun ; în sfârşit, Chişinăul, un mare antrepozit de mărfuri ruseşti, cu toptangiii cei mai mari, etc. cu 60.000 suflete faţă de 71.000 şi ei speculează toate aceste centre, toate fabricile de spirt, de tutun, de tăbăcărie şi pielărie, de postav şi de făină, boiangerii, etc. toate acele sute de fabrici şi tot ce produce întreaga provincie sufocată de cele peste 200.000 suflete evreeşti [4]).

In toate provinciile noastre, ei sunt totul în viaţa economică : negoţul mic, ca şi cel mare de engros şi de import-export, de manufacturate din străinătate, export de cereale şi făină, de petrol şi cherestea, de vinuri şi ouă, de vite, etc., o mică parte din toate acestea rămânând la Români şi ceilalţi străini.

---

1) Ind. şi dezvoltarea ei în Ţările Române, p. 113. 2) Ibid. 3) Bessarabia, Moscova, 1903, p. 187. 4) Z. Arbure, I. Dicţionarul geografic al Basarabiei, Buc., 1904 şi Basarabia în sec. XIX, Buc. 1898, passim.

Referindu-ne la cele ce aveau loc în Ardeal, după date împrumutate de Petre Suciu din statistica demografică a Ungariei, pe 1910, Românii noştri contau deabia cu 0,27 % din populaţia totală, de 3 milioane, fiindcă, neavând oraşele lor, ei nu puteau avea nici comerţ românesc. Această funcţiune o îndeplineau la sate Evreii, iar la oraşe, Evreii şi puţinii Unguri şi Nemţi. Dintre Români, foarte puţine firi mai îndrăsneţe s'au înfipt în ultimul timp la oraşe, o preţioasă contribuţie aducând, în această privinţă, Mărginenii, înzestraţi cu remarcabile aptitudini comerciale [1]). Aşa că Evreii apar, în această perioadă, în masse mari şi cuceresc piaţa comercială, industria şi finanţele. Pe câtă vreme, la începutul sec. XIX, ei nu însemnau nimica şi, dacă deabia îşi mai aduceau aminte din auzite bătrânii despre apariţia primilor perciunaţi, ei vin alungaţi din Rusia şi se înmulţesc la Braşov, iar în timpul războiului vamal cu Austria, marii negustori români sunt nimiciţi, locurile goale ocupându-le Ovreii, în unire cu Maghiarii, în aşa măsură, încât înşişi Saşii s'au turburat şi, se pare, că au fost şi mişcări în contra lor. Negoţul şi industria, negoţul de cereale, confecţiuni de dame şi bărbăteşti, finanţe şi falimente dese, etc., toate au devenit jidoveşti[2]), în oraşul unde, altădată, numele de negustor român se bucura de prestigiu, de renume şi de bogăţie, — în Orient, ca şi în tot Apusul.

Un nou mod de a se îmbogăţi al Evreilor erau şi diferitele concesiuni şi furnituri publice obţinute pe cale de licitaţii şi pe toate căile piezişe. Ştim, din cele ce preced, că boierii concesionau Evreilor toate drepturile de cari se bucurau pe pământurile lor: crâşmă, pitărie, măcelărie, heleşteie, etc. Cu cât ne apropiăm de vremurile noastre, cu atât Evreul a preferat acest gen de comerţ — concesiunile, un gen de afaceri rentabile, aducătoare numai de câştiguri parazitare şi fără niciun risc. Aşa era perceperea de acsize asupra băuturilor spirtoase, concesiune care se prelua prin mituirea organelor administrative. Se prezentau şi Românii la asemenea licitaţiuni şi acordare de concesiuni, dar era, sistematic, preferat străinul sau mai ales Israelitul — cum spune Eminescu — pentru că Evreul ar fi lăsat preţ mai eftin — deşi acesta nu justifica nicio cunoştinţe speciale, nici solvabilitatea, nici în sfârşit dacă concesiunea se mai putea îndeplini întocmai. Concesionarul căuta a lua concesiunea oricum, căci ştia că, prin corupţie, prin falşificare, prin înşelăciune, va pune lucrurile pe cale bună.

Urmărim mai departe pe marele poet: „Aceeaşi preferinţă şi aceeaşi procedare la darea acsizelor. Astăzi, mai toate acsizele comunale — scrie pentru timpul său — sunt în mâinile Israeliţilor, nu numai

1) Petre Suciu, Clasele noastre sociale, Turda, 1930. 2) B. Dulcă, Ovreii şi Românii, p. 143—144.

în Moldova, dar și dincoace de Milcov. Chiar perceperea de impozite indirecte ale statului, precum ale băuturilor spirtoase, au ajuns în mâinile Israeliților, încât, în materie de impozite indirecte, Israeliții au obținut și o jurisdicție. Astfel, preferându-se străinii și îndeosebi Israeliții, statul le-a oferit putința de a mânui capitalul public, veniturile bugetului Statului, al județelor și al comunelor [1]). Dacă ne gândim numai la sumele ce se încasau din perceperea acsizelor pe 1893 '94 și cari se ridicau la valoarea de 5.673.773 lei [2]) ne putem da seama și de procentele ce le realizau jidovii perceptori de asemenea taxe, atât de rentabile, precum și de pagubele suferite de poporul nostru și pe cari marele poet le statornicește în câmpul vieții economice și, deci, în acela al apărării a însăși ființei statului când zice: „Cu aceasta nu numai că s'au cauzat pierderi materiale industriașilor și comercianților români, dar Israeliții și străinii au fost înlesniți a-și face capitaluri din banii publici. Prin continua înlăturare a pământenilor, li s'au luat însă mijlocul de a se susținea și desvolta, practica și inteligența afacerilor, spiritul de întreprindere, educațiunea industrială și comercială, cu un cuvânt, aceea cultură ce se dobândește prin exercitarea industriei și a comerțului; și în aceasta consistă slăbiciunea Românilor și puterea Israeliților în România. Cu acest mod a trebuit să se constitue puterea industrială și mai ales comercială a Israeliților, iar statul a mijlocit-o și prin aceasta a contribuit la imigrarea străinilor și a Israeliților" [3]).

Precum am văzut din cele până aci expuse, Evreii — neam eminamente parazitar — au trăit, dela început, la noi, numai din specularea bunurilor, fără a depune, în schimb, nicio sforțare cât de modestă. De aceea, ei, veniți mai ales din Galiția, calici lipiți pământului, au reușit, repede, să se îmbogățească pe ei și să sărăcească pe boier și pe țărani. „Dacă Israelitul ar fi avut — observă marele poet — și capacitatea de a cumpăra imobile rurale, am fi văzut și la noi țăranul expropriat în acele proporții înspăimântătoare în care s'a săvârșit exproprierea în Galiția." [4]).

Furniturile publice au fost, din totdeauna, cel mai bogat izvor de venituri — o jumătate din bogățiile statului, județelor și comunelor a trecut, de zeci de ani, mereu în mâinile Evreilor. Toate aprovizionările pentru armată — în materiale, proviziuni, încălțăminte și îmbrăcăminte, tot ce era necesar instituțiunilor publice — de stat, comunale și județene, cu confecțiuni și furnituri de tot felul necesare căilor ferate și comunicațiilor obștești, totul era și este încă furnizat de Evrei — în persoană sau cu nume de împrumut. Când cineva va avea vreodată

1) Scrieri politice și sociale: Uzura. 2) A. C. Cuza. 3) Scrieri politice și sociale. 4) Ibidem o. c.,

curajul — împins de dragostea de ţară şi de adevăr — să răscolească archivele publice ca să stabilească cuantumul formidabilelor grămezi de aur ce au intrat în buzunarele evreeşti, va rămâne îngrozit de prostia sau cinismul acelora cari au încurajat sărăcirea unui popor condamnat să trăiască la periferia economiei naţionale şi au îmbogăţit popoare duşmane oricărui progres al nostru. Deaceea, Evreii au luptat cu îndârjire ca să rămână monopolizatori ai acestor furnituri.

2. Evreii în agricultură, ca proprietari, arendaşi şi agricultori.

Dacă Evreii au avut oroare de a lucra pământul cu braţele lor, agricultura le-a fost, totuşi, plăcută, în calitate de arendaşi. Ca muncitori agricoli sau la fabrici, Evreilor — ca şi tuturor neamurilor — li era îngăduit a se aşeza la sate. Dar, dacă se aşezau la sate, ei intrau numai cu intenţia de a deveni cârciumari şi speculatori, dar nu şi ca muncitori agricoli sau industriali. Munca le-a repugnat din totdeauna, oricare a fost natura ei. Evreului îi plăcea să fie arendaş şi, ca atare, să comande, călare şi cu biciul în mână, legiunile de sclavi moldavi sau valahi cari îi creşteau milioanele şi prestigiul [1]). Din această cauză — observă R. Rosetti — Evreimea, în anii de recoltă proastă, suferea atât de mult, deşi muncitorii agricoli erau relativ bine plătiţi şi în toţi anii, veneau cu zecile de mii — în 1901, au intrat în vechiul Regat până la 60.000 — din Ungaria, Serbia, Bucovina şi Macedonia [2]).

Evreii, încă dela apariţia lor pe acest pământ, s'au îndrăgit de arendări de moşii. Astfel, în prima domnie a lui Grigorie Ghica III, Evreii începuseră să cumpere vii, să ia pământuri în arendă şi cârciume în sate, dar Domnul, în urma plângerilor ridicate contra lor, le-a interzis-o prin un edict. Ocupaţiunea rusă din 1769—1774 şi prima împărţire a Poloniei împingând un anumit număr de Evrei la imigrare în Moldova, domnul Grigorie Ghica reînoeşte edictul său din prima domnie, în 1776 [3]). După asasinarea domnului moldovean, măsura luată cade în desuetudine, prin mulţimea de Jidovi năvălind din Polonia şi Bucovina, aşa că C. Moruzi o repune în vigoare. In 1782, numărul lor crescând, ei adresează domnului o cerere prin care îl roagă să le îngăduie arenda de pământuri şi crâşme, dar boierii resping cererea, iar Mavrocordat aprobă referatul acestora [4]). In 1804, Alexandru Moruzi dă ordin să nu se mai permită Evreilor de a lua moşii în arendă, dar prin acelaş ordin le permite să aibă crâşme la sate. Se pare că domnii cari se suc-

1) Verax, 181 şi 304. 2) Ibid, 306—307 şi I. Bibicescu, o. c., 27. 3) Ibid, 69. 4) Ibid, 69.

cedară dela Mavrocordat abrogaseră interdicţiile făcute Evreilor de a lua pământuri şi crâşme în arendă, ceeace determină pe Moruzi să ia măsura de mai sus [1]). Profitând de evenimentele dela 1821, ca şi de slăbiciunea guvernului lui Ion Sturza, ei reîncepură să ia moşii în arendă şi — datorită cupidităţii şi felului cum exploatau pe ţărani — a dat naştere la o explozie de plângeri [2]).

Arenzi şi trusturi.

Vechiul Regat n'a cunoscut un drept juridic al Evreilor de a poseda imobile rurale. In schimb, au stăpânit grădinile şi pământurile rurale pe calea arenzilor, ei fiind arendaşi ai celor mai întinse moşii.

Arendarea de pământuri era în strânsă legătură cu debitarea de băuturi spirtuoase şi cu cămătăria — toate trele la un loc o pânză de stoarcere a vlagei poporului şi de degenerare a rasei noastre.

Ce era un arendaş evreu? A. C. Cuza îl defineşte astfel: „Dacă e arendaş, îi cumpără munca sa (a ţăranului) pe nimica, îi măsoară strâmb, îl hrăneşte cu porumb stricat, îi plăteşte cu ţidulă la crâşmă, supuindu-l astfel unei îndoite exploatări şi îndrumându-l către patima ucigătoare a beţiei" [3]).

Pe Evrei ca arendaşi îi găsim din vremurile vechi, cunoscuţi sub numele de „orândari" — adică arendaşi de cârciume la sate, având şi dreptul de a vinde, exclusiv, vinul şi horilca, şi mai ales aceasta, o specialitate adusă din Polonia — după cum îi descrie istoricul Iorga [4]) Ajungând crâşmari — orândari pe moşiile boiereşti, ei luau în arendă moşiile cu toate drepturile legate de ele, adică cu toate privilegiile rezervate boierilor: acela de a avea cârciumă, brutărie, măcelărie, etc. Această meserie de arendaşi o cunoşteau din proprie experienţă sau din cele văzute şi auzite în Polonia şi în Ungaria, unde ştiau să speculeze şi să terorizeze populaţia localnică — ţărănime şi boerime.

Evreii au înţeles valoarea extraordinară a exploatării de pământuri şi dacă au dispreţuit agricultura cu braţele lor, ei au preferat aceasta sub formă de arendă. Şi într'atâta îşi întinseseră tentaculele lor pe pământul Moldovei, încât un singur capitalist evreu se lăuda că ţine în arendă — este vorba de 1903 — atâta pământ că taxele lui se ridicau anual la mai multe milioane. Şi pornise, în ultima vreme, să-şi întindă întreprinderile şi în Muntenia [5]).

In Moldova de sus, iarăşi, Evreii posedau, prin arendă, 45.57 % din pământurile de peste 50 ha. Evreii arendaşi în număr de 399 posedau această suprafaţă pe câtă vreme cei 542 Români şi 124 creştini speculau

1) Ibid. 70. 2) Ibid 72. 3) Op. cit. 283. 4) Istoria Evreilor. 5) Verax, 304.

pe calea arenzilor de-abia 51.92% — în valoare de 53.120 ha. Dacă socotim şi arenzile speculate de Evrei în asociaţie cu Românii, vom obţine proporţia de 48.08%, cu suprafeţe ce se ridicau la un total de 497.979 [1]). Nu cunoaştem situaţia suprafeţelor arendate sub 50 ha, ca să ne dăm seama de întreaga tragedie pe care îi era dat să o trăiască ţăranul moldovean, mânat la câmp de biciul arendaşului străin, în special evreu. Deasemenea, Evreii exploatau şi cea mai mare parte din păduri [2]).

In Moldova, lucrurile aveau loc în condiţiuni tragice. Aici, neavând capacitatea de a cumpăra terenuri rurale, Evreii au devenit agricultori, arendând suprafeţe cât mai întinse, ca, prin subarendare, să le speculeze. Arendaşii — sau cămătarii de pământ, cum îi numeşte Dr. G. D. Creangă — erau organizaţi în trusturi. Din întreaga suprafaţă cultivată a ţării de 7968296 ha, 47.53% sau 3787192 ha. aparţinea la 4171 latifundiari. Marele atac al Jidovilor organizaţi în trust s'a pornit împotriva acestor boieri cari preferau viaţa de trândăvie la oraşe sau în străinătate şi îşi arendau moşiile, ca, pe urmă, Evreii să le subarendeze la ţărani cu preţuri fantastice — dela aproximativ 20 lei ha preţul arenzii, la 50—60—80—ha. Puterea acaparatoare şi distrugătoare a acestor Evrei s'a întins în 16 judeţe ale Moldovei — adevărate paşalâcuri ale trustului. In 1904, 76 moşii în întindere de 238.000 ha. erau arendate pentru 3228000 lei. In 1903, peste 20% din suprafaţa cultivabilă a jud. Dorohoi şi peste 25% din aceea a Botoşanilor era în mâinile trustului. Şi aceasta în judeţe unde numai 20% din ţărani aveau boi şi cei mai mulţi serveau pluguri de lemn. In 1903—904, din 500.000 pog. arendate de trust, peste 400.000 erau subarendate la aceşti ţărani lipiţi pământului. Neputând cumpăra moşii, trustul s'a servit de anumiţi proprietari şi reprezentanţi în parlament cari au cumpărat moşii şi le-au arendat trustului pe 99 ani — lucru ce s'a întâmplat în jud. Dorohoi. Şi instituţiunile de binefacere şi însuşi statul arendau trustului moşiile — cum acesta a procedat cu Jigălia de 28.000 pogoane [3]).

In Moldova, sclavii moldoveni lucrau pământurile arendate de arendaşii evrei — mari şi mici. Dacă Evreul ar fi avut şi capacitatea de a cumpăra imobile rurale — observă Eminescu — am fi văzut şi la noi ţăranul expropriat în acele proporţii înspăimântătoare în care s'a săvârşit exproprierea în Galiţia [4]), unde 80% din toate moşiile sunt în mâini evreeşti [5]), iar în Ungaria un singur baron Poppel stăpâneşte mai bine de jumătate din comitatul Neutra, de unde populaţia dela

---

1) Ibid, tablou LXIV, 371. 2) Ibid, 306. 3) Dr. G. D. Creangă — Situaţia arendaşilor faţă de chestiunea ţărănească, Bucureşti 1907, ed. II. 4) M. Eminescu — Scrieri politice şi sociale: Rezultate ale uzurei în România. 5) A. C. Cuza, p. 16.

țară a și început a emigra [1]). Și cu toate restricțiunile impuse de legea rurală — continuă Eminescu — din cauza nepăsării și neexecutării serioase a legii, în câte sate nu se constată că, pe lângă case, și-au însușit Evreii grădinile de lângă case. De altfel, numai necapacitatea, iar nu prohibițiunea, înscrisă în legea rurală de a nu înstrăina pământurile, au împiedicat pe Evrei de a-și însuși pământurile locuitorilor... [2]). Dar și așezarea la sate și arendarea de pământuri s'a făcut în dispreţul dife ritelor legiuiri, făcute în diferite timpuri în Moldova, ca și în lipsă de supraveghere serioasă de partea autorităților. Așezarea lor la sate era oprită încă prin legea din 1843, recunoscându-se aceasta ca o „pricină de dărâmare a stării materiale și morale a locuitorilor", iar arendarea era oprită de un vechiu obiceiu consacrat de Domnul Moruzi în 1804, apoi prin măsura divanului judecătoresc din 1830, pentru considera. țiunile că „Jidovii nesățioși întru câștig... se silesc a face locuitorilor feluri de strâmtori ce sunt foarte mari și sdruncinătoare pentru dânșii"., ceeace s'a reprodus și în manualul administrativ al Moldovei din 1855[3]). Dar au intervenit — zice poetul — motive imorale prea cunoscute și tertipuri avocățești, dictate de interesele proprietarului care, dând crâșma sau moșia în arendă cu un preț prea mare spre a putea fi plătit de un concurent creștin, proprietarul știa bine că Evreul va putea da prețul numai otrăvind pe țăran prin băuturi pernicioase și exploatându-l în tot felul [4]).

Aceste aptitudini de agricultori și le-au descoperit Evreii ca prin farmec, de-abia pela finele sec. XIX și începutul celui de față. Totul era bine organizat — consemnul venea din afară și capitaluri considerabile dela consorții iudaice de peste granițe. Oferind arenzi neauzite până atunci, ei urmăreau un plan — anume acela de a distruge inventarul boerilor cari nu și-l puteau reface și, deci, erau nevoiți de a arenda pe mai departe moșiile aceluiaș trust și, concomitent, de a duce la exasperare pe țărani. Metodele erau acestea. Parte din moșiile arendate le subarendau țăranilor cu prețuri de patru ori mai mari, restul le lucrau direct exploatând necruțător munca țăranului nevoiaș până la complectă secătuire. [5]) Când aceștia reacționau — spune dr. Creangă — arendașul evreu, ca Mochi Fischer, aducea muncitori manuali din Bucovina. [6]) La toate aceste învoeili agricole lăsate la bunul plac al trustului, se adăogau alte metode ale sistemului de spoliere. Țăranul, muncitor sau subarendaș, era obligat să-și procure toate cele de trebuință dela prăvăliile trustului, conduse de Evrei și vândute cu prețuri samavolnice — brutării, măcelării, băcănii și mărunțișuri, mori, grădini

1) Claudio Jannet — Le socialisme d'état et la réforme sociale — ap. A. C. Cuza, 16. 2) Eminescu, st. cit. 3) Ibid, ibid. Este vorba de vol. II, p. 525. 4) Ibid, ibid. 5) I. C. (Atanasiu — Spovedania unui vlăstar al veacului XIX 1936, pag. 98. 6) Op. cit.

de zarzavat, etc. Ba, pe feudul familiei Fischer „Fischerland", circula o monedă a seigneurului şi nu monedă naţională — dincolo de hotarul trustului, această monedă nu avea putere circulatorie. Pentru adăpat vita la iazul Evreului, ca şi pentru lut, se plătea Evreului taxa. [1]) Ceva mai mult. Arcadaşii evrei speculau şi biserica boierească. [2])

Dispunând de capitaluri imense, trusturile evreeşti au trecut, prin 1906, dincoace de Milcov — în judeţele Ialomiţa şi Dâmboviţa. La începutul anului 1907, arendaşii evrei atingeau cifra de 915 cu o întindere arendată de 1113147 ha — în afară de păduri. Câteva nume, necunoscute până atunci, ajunseră celebre, ca : Gostiner din Botoşani, Gutman-Roman, Juster şi Mendel-Brăila, etc. în fruntea lor stând dinastia Fischer cu cinci membri (Marcu-Mochi, Calman, Froim, Scholl şi Avram). In 1904, trustul, stăpânea 237863 ha, aşa că devenise feudul a 79 comune rurale. Singura familia Fischer stăpânea, în 1905 — după interpelarea lui D. Sturdza adresată în 6 Martie 1907 guvernului conservator — o întindere de 159.334 ha., arendat dela stat, Casa Şcoalelor, Eforia Sf. Spiridon, societăţi de asigurare şi dela particulari. Sau : „Acum trei ani (1904) — interpela şeful partidului liberal — trustul stăpânea suprafaţa unuia din cele trei judeţe mai mici. Astăzi (1907), el dispunea de întinderea unuia dintre cele cinci judeţe mijlocii." [3])

In alte provincii din teritoriul românesc, cum era Bucovina, ei reuşiseră să se bucure de dreptul civil de a cumpăra moşii : în 1867. Dar chiar înainte de aceasta, în 1862, marea proprietate Camena căzuse în mâinile lor, pentru ca, în 1889, să aibă 22 % din marea proprietate [4]). Aşa că, în 1870, ei posedau deja 2.22 % din pământuri ; în 1880 — 7.14 % ; în 1890 — 14.76 %, iar în 1900 — 18.40 %. Nu sunt socotite pământurile hipotecate la Evrei şi asupra cărora puteau deveni stăpâni numai ei, pe calea cumpărării [5]). Şi, astfel, Evreii au ajuns, repede, în 1900, să aibă 31 electori în marea proprietate, adică 20 % din totalul electorilor. Şi lucrurile ar fi fost mai tragice dacă nu exista Fondul Religios Bucovinean, stăpân pe aproape 30 % din totalul pământurilor — toate ale lui inalienabile [6]). In schimb, nu există nici o măsură restrictivă pentru ca ţăranul bucovinean să nu-şi poată înstrăina părticica de pământ, aşa cum s'a prevăzut în art. 7 din legea rurală din 1864 din Vechiul Regat. Până la decretarea legii contra cămătăriei, Ovreiul, prin camătă, cumpăra pe nimica pământurile ţăranului, iar cu apariţia, în 1850, a poliţei, jalea şi spolierea au fost neîngrădite. In 1868, desfiinţându-se legea contra cametei, se admise parcelarea moşiilor şi atunci apărură bănci şi bande particulare cari au stors şi sărăcit pe ţăranul

---

1) I. C. Atanasiu, o. c. 2) Verax, o. c. 3) I. C. Atanasiu, o. c. (vezi şi conferinţa d-lui prof. G. Leon ţinută la Casa Naţională Oct. 1941. 4) Verax 343 şi Dr. Pollek, o. c. ., p. 262. Vezi şi B. Duică, 160—161. 5) B. Duică. 6) Verax, p. 344.

român şi rutean — aceasta până în 1877, când se votă o nouă lege contra cametei [1]).

Aşa că în Ardeal, Evreii profită de toate împrejurările fericite şi nenorocite ale Românilor ca să-i speculeze sau să-i uzurpe din drepturile lor : 1) când, după 1848, iobagii au fost împroprietăriţi şi ei au apelat la capitalul cămătăresc al jidovilor şi 2) în urma operaţiunilor de conservare a terenurilor agricole din 1870, când li s'au luat pământuri bune, dându-li-se, în schimb, pământuri de ale minoritarilor Şi Evreii au profitat de acestea ca să devină mari latifundiari [2]).

In ultimele decenii ale sec. XIX, se observa o puternică aşezare evreească în satele Maramureşului, unde s'au putut vedea, repede, urmările înstrăinării prin camătă şi speculă. [3]) Au început să se ocupe cu păstoritul, au cumpărat munţi dela Români încurcaţi în socotelile birtului şi ale prăvăliei evreieşti, iar ceeace n'au putut cumpăra au arendat şi au devenit ciobani şi baci, arendând munţii pentru vitele Românilor. Aşa că, repede, numărul stânilor evreeşti, a crescut considerabil — stâni formate numai din oi româneşti, conduse de Români cari le-au devenit baci şi păstori — de cele mai adeseori fiind şi baci evrei [4]).

In Maramureş, din 80 familii, cari, înainte de 1848, se aflau între nobilimea proprietară de acolo, au dispărut 51, iar în Bihor din 152 au dispărut 105, toate intrate în mâini evreeşti [5]). In Ungaria, cel puţin un milion de jugăre cadastrale de cel mai bun pământ au devenit evreeşt [6]) Dela 1862, când li s'a acordat dreptul în Austria, numai familia Rothschild a cumpărat în Bohemia o pătrime din teritoriul care aparţinea celor 6 familii nobile mai vechi din ţară şi posedă astăzi (1890) de şeapte ori mai mult pământ, în această provincie, decât familia imperială [7]). In Ungaria de nord, Evreii au putut să cumpere, în 1893, datorită cametei, 377.805 moşii, mari şi mici, deci mai mult ca 1/10 din toată proprietatea [8]). Dela 1870, Evreii arendau totul în Ardeal şi nu tolerau concurenţa.

Toţi aceşti agricultori improvizaţi urmau cu sfinţenie comandamentele rabinului savant Reichhorn, care, în 1896, poruncea acestea la Praga : „In numele justiţiei sociale şi a egalităţii, vom împărţi marea proprietate la ţărani, cari, fiind lipsiţi de mijloacele de exploatare, se vor adresa nouă devenind datornicii noştri, iar capitalurile noastre, făcându-

---

1) B. Duică,... 2) Maior Iosif o. c., 83—84. 3) Dr. Has Schuster — Die Judenfrage in Rumänien, Leipzig, 1939. 56 u'm, 4) T. Moraru — Oieritul Evreilor Maramureşeni Cluj, 1939. 5) A. C. Cuza, loc. cit. 6) Ellenzek — ap. A. C. Cuza, 16. 7) A. C. Cuza, 16. 8) E. von Egan, Landwirtschaftliche Skizzen, Berlin, 1878, p. 44—45 — ap. B. Duică, p. 131.

se stăpâne, — noi vom fi marii proprietari şi puterea va fi a noastră"[1]). Şi, astfel, aceste trusturi au pregătit răscoala ţărănească, izbucnită în Februarie 1907, tocmai pe moşiile din nordul Moldovei, de unde s'au întins apoi peste tot cuprinsul ţării, turburări cari ne-au costat atâtea distrugeri şi încă 11.000 ţărani, singurii rămaşi nepedepsiţi rămânând provocatorii şi exploatatorii.

Teritoriul nostru etnic îşi pierdea zi cu zi din originalitatea estetică şi morală. Din cele 10589 suflete în 1082 gospodării — constituite colonii — mai trăind risipite în restul Basarabiei circa alte 1500 gospodării, multe din ele au fost repede părăsite, Evreii îndreptându-se spre îndeletniciri speculative cari nu reclamau sforţări fizice faţă de cari acest popor simte o repulsie organică. Pela finele sec. 19, găsim 9 colonii, din cari, prin 1912, rămăseseră de-abia 6 şi acestea pe cale de dizolvare, ca, imediat după războiul de întregire, să se accentueze tendinţa de reorganizare şi dezvoltare [2]).

Nu posedăm alte date cu privire la întinderea proprietăţii rurale evreeşti în Vechiul Regat, mai ales pentru provinciile de dincoace de Milcov şi nici pentru Moldova, în lungul perioadei care se încheie în 1918. Asemenea preocupări nu existau în programul de activitate al administraţiunii noastre.

In Basarabia, au loc fenomene şi mai grave, sau tot pe atât de grave. Evreii au avut aici putinţa să se întărească ca ţărani, dar pe spinarea ţăranilor. Acest lucru este o urmare a gândului ce-l frământase pe ţarul Paul I de a se ocupa de problema înfometării populaţiei evreeşti din Rusia Albă, când, Derjavin, delegat de ţar să cerceteze cauzele foametei, acesta a supus împăratului un proect de a se organiza colonii în Astrahan şi Novorosiisk. In 1810, găsim colonii evreeşti în gubernia Herson, pe urmă în gub. Ecaterinoslav, pentru ca, în 1870, să găsim 216 colonii în nouă gubernii [3]). De aci, s'au stabilit în Basarabia, cam pela începutul celui de al şeaselea deceniu al sec. trecut. Dealtfel, sub domnia rusească, Basarabia devenise un vast câmp de colonizări cu populaţiuni diferite [4]). După monografia „Bessarabia", Evreii s'au colonizat în şease judeţe: Hotin, Soroca, Bălţi, Orheiu, Chişinău şi Bender, formând 17 colonii [5]). După cercetările făcute de I. C. Băi-

1) Vezi Porunca Vremii 3 Aprilie 1939: Document descoperit de naţionaliştii spanioli în sinagoga din Madrid şi din Mellila şi publicat în ziarul italian; „Accialo Terdi" din 8 Oct. 1938—O Proiecţie a Iudeilor. 2) Dr. E. Tatomir: Contribuţiuni la Studiul Evreilor. Buc. 1937. 3) Enţiclopediceskii slovar, Coloniile evreeşti, v. 22, p. 480 şi urm. 4) Bessarabia, Moscova, 1903, p. 187. 5) După mon. „Bessarabia", p. 187: în jud. Hotin, era una la Lomacinţi; 10 în jud. Soroca; Noua Mereşovca, Lublin, Vertujeni, Căpreşti, Mărculeşti, Egurina, Briceva, Dumbrăveni, Starovca şi Teleneştii noui; In jud. Chişinău: Gulboca şi Constandinovca şi una în jud. Tighina: Tomanovca. In jud. Bălţi: Alexandreşti şi Vadu lui Vlad; în jud. Orhei: Şibca şi Nicolaevca Blagodat.

coianu pentru vremuri mai apropiate de noi, s'au alcătuit vre-o 200 centre de colonizare evreeşti, până în 1918 şi toate acestea datorită unei acţiuni puternice de încurajare, cu credite foarte mici, între 1—2 ½ %, prin marea fundaţiune evreească J. C. A. [1]). Totuşi, aceşti colonişti evrei n'au dovedit aptitudini agricole şi tragere de inimă Din cele 10859 suflete în 1082 gospodării pentru pământ [2]).

Desjardins, venit în Principate ca să cerceteze la faţa locului temeinicia plângerilor şi a agitaţiilor evreeşti, scria, în 1867, următoarele despre arendaşii evrei : „...iau pe cinci ani uzufructul pământului.... Au în solda lor ţărani aprig taxaţi, supravegheaţi şi zoriţi, ajung astfel adevăraţi antreprenori de cultură, fără a fi vreodată agricultori" [3]). Agricultor nu este — observă B. Duică — dar, dacă nu lucrează pământul, el îl arendează. Şi se întreabă : Cine lucrează ? — Ţăranul. Acel ţăran cu pieptul şi mâinile crăpate de ger, cu obrajii căzuţi, cu ochii cufundaţi în adâncul capului, acel ţăran care, robind din noapte până în noapte, ia drept plată a zecea parte din ceeace câştigă antreprenorul său, un singur Jidan abia a zecea parte. Astfel se face că un singur ţăran susţine o întreagă familie de Jidani [4]) cum îl descrie Torouţiu.

Contractele agricole — aveau ca punct de plecare înşelăciunea, bine ticluită mai cu seamă la taraba crâşmarului evreu şi avea drept temeiu juridic libertatea ţăranului de a-şi angaja munca sa anticipat şi pe un termen de cinci ani. Dar aceste tocmeli agricole purtau grele condiţii — scrie marele poet — şi ne dau să înţelegem ruinarea ţăranului şi că sub regimul libertăţii sătenii au trebuit să ajungă într'o stare mult mai rea decât fusese înaintea legii rurale din 1864, revăzută în 1872 [5]).

„Era o lege barbară — accentuează cu amărăciune R. Rosetti— care punea nouă părţi din zece ale Românilor în afara dreptului comun. Ea încuraja, uimitor, exploatarea cămătărească a ţăranului prin crâşmari şi arendaşi. Multe din datoriile contractate într'un moment de beţie şi considerabil majorate de crâşmar erau, ca urmare, convertite în tocmeli agricole" [6]). Evreii, ca şi câţiva proprietari puţin scrupuloşi, erau complicii dacă nu şi asociaţii crâşmarului în aceste speculaţiuni infame. Este în afară de orice îndoială că, sub regimul legii din 1874, ţăranul plătea adesea câteva dumineci de beţie prin aservirea, pe cinci ani, a muncii sale şi aceleia a familiei sale" [7]).

Eminescu, analizând diferite tocmeli agricole, găsea că dobânda ce plătea ţăranul pentru ceeace primeşte în pământ şi în nutriment nu era mai mică de 90 %, dar în cele mai multe cazuri, oscila între 164 % şi 300 % [8]). Ş toate a estea aveau loc la crâşma Evreului — poarta

1) Vezi şi o problemă de conservare naţională în Rev. Economică, 1936, No. 1. 2) Besarabia, 187. 3) Les Juifs de Moldavie. 4) Op. c. 170. 5) Chestiunea israelită — Uzura, din Scrieri politice şi sociale. 6) Op. cit. 171. 7) Ibid 172., 8) Ibid, ibid.

iadului : aci se punea în executare planul infam de degenerare a rasei, prin beţie, prin camătă, prin robirea muncii. Şi, ajutaţi de legi barbare, cari nu respectau nimica omenesc şi nici un comandament divin sau naţional, „executarea acestor tocmeli agricole — închee R. Rosetti — era draconică şi barbară : ea era făcută de autoritatea comunală căreia îi incumba de a aduce contractantul refractar — de bună voie sau cu forţa — la câmpul aceluia faţă de care se angaja" [1]).

Vorbind de agricultura practicată de Evrei în regatul Ungariei, Elysée Reclus spune că, şi aici, bogatul magnat se ruinează în aceiaşi măsură ca şi ţăranul şi aproape întotdeauna proprietăţile lui înecate în datorii trec la un Jidan ; iar un număr mare din administratorii moşiilor ei, cu deosebire în Transilvania, arendează pământul la chiar ţăranii pe cari i-a ruinat sau plătesc arenda în zilele de muncă şi, în felul acesta, vechile corvezi s'au restabilit în folosul Ovreilor [2]). Fenomenul acesta era foarte frecvent, după câte am văzut, şi în Maramureş.

Arendarea moşiilor devenise, mai ales în Moldova, o profesiune din cele mai rentabile şi care ajuta pe profesioniştii speculatori să realizeze averi considerabile şi prestigiu în lumea administrativă şi aristocrată. din 1907, Cu acest sistem spoliatoriu, am ajuns la revolta din 1907, căci beneficiul lui consta din presurarea ţăranului, care, văzându-se adus în sapă de lemn, a pus mâna pe par şi a început să jefuiască instalaţiunile marilor proprietari" [3]).

Dar vina întreagă nu era numai a Evreilor. Fiindcă au fost în Moldova proprietari odioşi cari arendau jidovilor şi biserica odată cu moşia [4]). Drept credincioşii trebuiau, ca atare, să plătească jidovului arendaş şi bucuria de a se închina Domnului — fiindcă şi această sfântă bucurie era obiect de bursă, reprezinta o marfă bună de câştig. Aşa că pentru Evrei totul este materie de bursă — monedă şi efecte de comerţ, hârtii-valori, cinste, muncă, talent, drept de închinăciune, prietenie şi marfă în înţelesul obicinuit. Speculează efectele şi acţiunile de tot felul şi ele trec din mână în mână, le cumpără şi le vinde, ca să le răscumpere şi să le revândă, fără a se şti niciodată care este stăpânul unei întreprinderi, din orice domeniu ar fi aceste efecte şi acţiuni.

3. *Cârciuma evreiască, camăta, instituţiuni bancare, finanţe.*

Poate am abuzat prea mult de bunăvoinţa cetitorului, vorbindu-i mereu şi mereu, despre cârciumarii evrei. Dar cetitorul, atent şi binevoitor, va trebui să nu piardă din vedere acest lucru : cârciumăritul

1) Verax, .171. 2) Nouvelle géographie Universelle, III, p. 354. 3). V. V. Protopopescu, o. c. 4) Verax, o. c.

era o problemă vitală — pentru Evrei — cârciuma Evreului a fost, dela prima ei apariţie pe pământul românesc, purtătoare de toate suferinţele şi nenorocirile, ea a fost pentru noi poarta iadului, pe câtă vreme, pentru Evrei, ea era cheea îmbogăţirii repezi, deci, cea mai accesibilă ocupaţiune pentru aceşti „vagabonzi şi cerşetori'', pe cât de rentabilă, pe atât de fără risc. Numai astfel se explică lupta crâncenă şi îndărătnică dusă de Evrei vreme de două decenii, începând cu 1859, pentru izbânda cârciumii evreeşti [1]), fiindcă, numai prin această cârciumă, Evreii îşi făceau un capital, ucigând fiinţa neamului şi acaparând toate bogăţiile ţinutului, începeau după aceea, să facă trafic de camătă şi de contrabandă sau arenzi de moşii şi de percepere de acsize şi impozite indirecte, de aci, treceau la negoţul dela oraşe, de unde, pornea toată mituirea şi altele, adică deveneau stăpâni pe piaţă şi subjugau trupul şi sufletul naţiunii.

Aceşti cârciumari reuşesc să inunde toate satele de peste întreg cuprinsul teritoriului nostru etnic. Odată cu legea abolirii monopolului ce il aveau boierii pe moşiile lor de a vinde numai ei băuturile — lege ce a avut loc în 1864 — numărul Evreilor cârciumari a crescut considerabil la sate [2]). Şi, în aceste sate, debitele creşteau în afară de orice trebuinţă şi, de aceea, fiecare cârciumar căuta să-şi atragă clientela prin orice mijloc. Dăm, aci, o statistică impresionantă asupra cârciumelor aflătoare în România până în 1878, dată când s'au luat măsuri severe în sensul ca Evreii cârciumari să n'aibă acces nici în târguri şi târguşoare, pe cari, însă, ei — privind pe acestea din urmă — în lupta lor — la care au chemat, în ajutor, presa, finanţa şi diplomaţia iudeo-internaţională — căutau să le treacă în categoria comunelor urbane, singurul loc unde li era îngăduit a face cârciumă. In 1873, erau 22.233 cârciume, ; în 1876 — 24.197 ; în 1878 — 33.865 [3]). Intervenind legea din 24 Sept. 1881, găsim — pentru 1822 — 28.615 cârciume ; pentru 1886 — 23.550 ; dar numărul lor creşte — în Sept. 1893 — la 27.111, pentru ca, în 1903, să scadă la 21.545 [4]). Intre 1893—94, scrie A. C. Cuza, erau, prin comunele rurale, 17.520 cârciumari. — nici 10% din cârciumele din Moldova nu erau româneşti. Şi pentru acelaş interval — constată cu amărăciune acelaş venerabil cărturar — învăţătorii satelor, în toată ţara şi în Dobrogea, erau deabia 3741 şi pe câtă vreme din taxele de acsiz rezultate din tâmpirea ţăranului se realiza suma de lei 5.673.773, pentru luminarea aceluiaşi ţăran se cheltuia doar 4.080.798 [5]).

1) Verax, 171. 2) La question des Israélites en Roumaine, Paris, 1869, p. 29. Autorul anonim este identificat prin J. Lévy — după cum sta scris la cota II/19664 a Bibl. Acad. Române. 3) Expunerea situaţiei Tezaurului public din (30 Sept. 1878, p. 137 şi 1887, p. LVI — ap. Verax, 171. 5. I. Maior, Problema romanizării economiei naţionale, 1940, p. 21 4) Ibidem. 5) A. C. Cuza, o. c., 122—23.

Şi ca să ne dăm seama de situaţia îndobitocitoare a ţăranului sub robia cârciumarului evreu, este bine să reflectăm adânc asupra cantităţii de 15 milioane litri de alcool debitate pe anul 1869, de cârciumele de peste tot întinsul ţării adică din Vechiul Regat. In urma măsurilor luate, se înregistrează în 1902 de-abia 8 mililitri alcool debitaţi de 21545 cârciume. Cârciuma ajunsese să dea, pe 1893/911, în jud, Iaşi. 372 lei pe cap de locuitor rural şi se micşorează pe măsură ce ne depărtăm de mulţimea Evreilor, încât Mehedinţii dă de abia 0.31 de cap de locuitori.

Fenomenul acesta este cunoscut din vechime şi se perpetuiază, accentuându-se. Tot aşa se lucra şi în prima jumătate a sec. XVIII, când chiar tipsierii ţineau acasă câte un poloboc-două de băutură, ba, chiar şi „ţambelarul" muzicant la Iaşi [1]). Dar şi în perioada de faţă, în toate satele Moldovei, orice casă locuită de Evrei era o cârciumă. (Verax, 121). Cârciumarii, scria J. Lévy încă din 1869, erau un flagel pentru poporul românesc. [2]). Şi n'a exagerat cu nimica. Cu un fanatism feroce şi cu o sadică satisfacţie, dela apariţia lor pe meleagurile noastre, (este vorba numai de provinciile Vechiului Regat), Evreii au fost paraziţii şi hienele noastre şi, în niciun fel şi sub niciun raport, elemente productive. Fiindcă aceşti Evrei cârciumari au ştiut să exploateze cu rafinament buna credinţă şi simplicitatea ţăranului, prin comerţul de rachiu, împrumutându-l în bani sau în furnituri de băutură şi de mărfuri alimentare contra produselor ţărăneşti — îndeosebi, acest schimb de bunuri îl aranja mai bine ca orice — produse pe cari le revindeau chiar la ei în cârciumă sau la oraşul vecin, cu 300—400 % câştig. [3]). Aşa că ţăranul român ajunsese — spune acelaş J. Lévy — o mină de aur pentru Jidovi, Evreul un fac-totum, iar ţăranul exploatat până la sânge [4]).

In celelalte ţinuturi ale teritoriului nostru etnic, Evreii au activat în acelaş fel. In Transilvania, lucrurile se petreceau în condiţii identice şi proporţiile distrugerii erau tot aşa de mari.

Elysée Reclus scria că — după cucerirea Galiţiei, Rusiei şi Poloniei — Jidovii treceau în tăcere la cucerirea Ungariei şi a platoului transilvănean. Aproape în toate satele slovace, rutene şi româneşti, chiar în cele mai sărace, poporul ales era deja reprezentat prin un mânuitor de bani. In unele părţi, unde Jidovul este încă singurul care ţine hanul sau dugheana, el este acela care vinde rachiul pe credit şi care, la nevoie, avansează mici sume debitorilor săi, în schimbul unei frumoase hipoteci. Rezultă din aceasta că, încet încet, pământul trece în mâinile Jidovului" [5]).

1) N. Iorga, Ist. Evreilor. 2) O. c., p. 29. 3) Ibidem. 4) Ibidem. 5) Nouvelle Géographie Universelle, III, p. 354.

In lupta crâncenă pornită de Unguri împotriva elementului băştinaş român, au fost favorizaţi Evreii, cari au pătruns peste tot în Ardeal, bucurându-se de sprijinul cel mai draconic al statului maghiar. „Cum de obiceiu negustoriile la sate se învârtesc în legătură cu câte o cârciumă, sprijinul statului se exercită cu uşurinţă... Nu se dădeau Românilor brevete de cârciumă, decât arareori, cu foarte multă greutate şi plătite foarte scump. Evreii deţineau aproape monopolul brevetelor. Firma Fleissig, pentru fabricarea spirtului din Făgăraş, de pildă, dispunea de brevetele de cârciumă ale foarte multor sate din ţinutul Făgăraşului. El exploata aceste brevete, dând negustorilor pe care îi angaja un procent derizoriu pentru munca lor [1]). Aceleaşi fenomene aveau loc peste tot cuprinsul Ardealului, unde aceşti Evrei începeau să dicteze în toate compartimentele vieţii economice [2]).

In Banat, pătrunderea Evreilor ia proporţii. Cam pela începutul sec. XIX, încep să pătrundă, în Maramureş, în bande numeroase, revărsându-se mai ales din Polonia şi aşezându-se, ca mici negustori şi crâşmari, în mijlocul unui popor aspru şi cumpătat, pe care, curând-curând, l-au otrăvit şi degenerat [3]). Ba l-au despuiat de vite şi de cisme, aceşti Ovrei, cu haine rupte şi murdare, zăpăciţi de ură religioasă, capabili de toate crimele. [4]). Crâşmele din Maramureş erau ceva monstruos. — Hanurile evreeşti răspândite peste tot — prin sate, cătune, târguri sau marile răscruci de drumuri — nu debitau nimic altceva decât rachiu. „Are de toate hangiul evreu, spune un călător, dar nu are decât rachiu". [5]). Dela 1870, arendau tot şi în Ungaria şi în provinciile supuse acesteia : islazuri, crâşme, şi, în lupta lor, distrugeau tot ce le putea sta în cale, dând foc casei rivalului creştin, ucigând pela spate un judecător care le-a fost defavorabil, etc. [6]).

In Bucovina, jalea era mare şi viaţa din ce în ce mai aspră. Incă din 1848, toate cârciumele erau în mâini evreeşti [7]). Boerul Balş îi zugrăvea pe aceşti Ovrei — în memoriile lui înaintate la Viena — ca provocatori la îndatorire, ca incapabili de orice lucru afară de arendăşie şi crâşmărit, pentru ale cărei trebuinţe aduceau rachiu, cam de 100.000 fl. anual din Ucraina — lucru ce a fost oprit în urma acestor plângeri [8]). Şi au ajuns să dicteze în această frumoasă Bucovină, „în această ţară în care se înghesuiseră în oraşe şi sate ; unde se înşiraseră prin crâşme

1) Al. Bărbat, Dezvoltarea şi structura economică a Ţării Oltului, 1938 p. 83. 2) B. Duică, o. c., passim. 3) J. von Csaplovics, Topographisch — statistiches Archiv des Konigsreichs Ungarn (Wien), 1821, I, p. 401 şi 450 — ap. B. Duică, p. 122. 4) Rudolf Bergner, In der Marmaros, Munchen u. Leipzig, 1885, p. 128, 166, 77—78— ap. ibid, 138—40. 5) L. A. Simiginowicz—Staufe, Die Volkergruppen der Bukowna, Czernowitz, 1884, p. 189—190 — ap. ibid, 149—150. 6) Vezi nota 3, aut. cit. 77—78. 7) Dr. I. Polek, o. c. 259. 8) Ziegläuer, o. c., III, p. 60, 62 şi 97 — ap. ibid., p. 149.

şi hanuri dealungul tuturor şoselelor", formând, în curând, în 1894, 95% din cifra totală a vânzătorilor de băuturi — rachiu, vin şi bere, (în 1885, erau 316 crâşme pe localitate), sau din 1894 debite de vin, bere şi rachiu, 96% erau jidani, în ţara în care, dela 1867 (21 Decembrie) puteau să cumpere şi moşiile mari, ca şi pe cele mici, fără restricţiune [1]). Astfel, ajunge, in 1912, să numere în această ţară circa 1800 crâşmari evrei, alături de 500—600 creştini [2]). Deputaţii Dietei, în scop de a scăpa provincia de aceşti crâşmari — cămătari şi otrăvitori, — au aplicat asupră-le un bir special de un milion coroane, contra căruia însă Ovreii au dus luptă aprigă, în şedinţele din 1912 ale Dietei [3]).

In ce priveşte metodele de desfacere şi calitatea produselor, ele erau specific evreeşti. Produsele acestor cârciume şi poverne erau curate otrăvuri. Cu rachiul pe care ei nu-l beau, dar pe care îl amestecă cu vitriol, înşală pe Român, otrăvind cu aceiaşi lovitură oraşele şi satele, [4]), scrie E. Desjardins. Producătorii, în întrecerea lor de a vinde cât de eftin, puneau în consumaţie alcooluri necurate, rezultate dintr'o distilare neîndestulătoare, adăogându-li-se apoi diferite uleiuri şi esenţe pentru a le drege gustul sau aroma. Şi, prin aceste debite de răspândire a otrăvurilor, fiecare cârciumar căuta să-şi atragă clientela prin vânzarea pe datorie şi darea băuturilor în schimbul produselor naturale [5]), fiindcă el ştia să exploateze admirabil nevoile sau chiar viţiile ţăranului, pentru a-i cumpăra dinainte şi cu preţ de râs aceste produse [6]). Din asemenea băuturi, rezultate din alcool de proastă calitate, eter sulfuric şi alte otrăvuri, rezultau mare parte din afecţiunile mintale, precum şi sterilitatea şi mortalitatea aşa de mare a copiilor şi, în mod indirect, groaznica pelagră şi multele crime [7]). Iată ce scria un corespondent vienez al unui ziar parizian, încă în jurul anului 1870: „Am cunoscut personal pe un inginer francez, stabilit în regiunile acelea, (ale noastre) care îmi zicea cu o întristare adevărată: „Imi este aproape cu neputinţă să ţin mai mult timp pe aceiaşi lucrători. Evreii vin: le scontează cu mult iainte salariul săptămânii şi-i înveninează în toată puterea cuvântului cu băuturi de toate felurile. Sunt, printre lucrători [8]), unii cărora din aceasta li se trage moartea; alţii îşi pierd repede gustul muncii.". Marele număr de cârciumi deschise, mai ales dela 1851, în toate colţurile de ţară ale Moldovei, împinsese natural populaţia rurală la alccolism, în aşa măsură, că consiliile de revizuire constatau numeroase cazuri de degenerare. [9]). Exploatarea săteanului în Moldova

1) Verax 243 şi B. Duică, 160—161. 2) Din Protocolul stenografic al Dietei, din 17 Oct. 1912, p. 162 — ap. ibid., p. 167. 3) Ibidem. 4) Les Juifs de Moldavie, Paris, 1867. 5) A. C. Cuza, o. c., 6) Verax, 188. 7) A. C. Cuza, o. c. 8) Eminescu, st. cit. 9) Verax, 168—619.

— constată marele poet — prin manoperele uzurare, prin beţie, ne ajută să înţelegem pentru ce el nu numai că n'a înaintat, dar a dat înapoi ;; pentru ce el ni se înfăţişează abătut ca un idiot, fără viaţă şi fără plăcere pentru viaţă. Şi ne dă câteva date asupra criminalităţii în creştere : pentru anul 1872, au fost urmăriţi pentru crime 664 inşi, între cari 425 ţărani ; pentru anul 1874, urmăriţi 1494, dintre cari 961 ţărani. Această creştere — conchide Eminescu — destul de considerabilă a crimelor şi delictelor, ca să provoace la gândire, dovedeşte o micşorare a simţului moral şi împreună cu aceasta alterarea simţului dreptului [1]). Ne este destul de bine cunoscut procesul — şi obiectul acestuia — al cârciumarilor, al celor 139 cârciumari din Iaşi, în 1908, cari au stârnit atâta vâlvă în presa şi în cercurile administrative şi judiciare ale ţării, fiindcă organele competente au îndrăznit să verse toate băuturile spirtoase — rachiuri, lichioruri şi vinuri falşificate cu zaharină, cu acid salicilic sau diverse colorante artificiale, băuturi capabile să degenereze o rasă de oameni voinici [2]).

Măsurile luate în repetate rânduri ca Evreii să nu deţină cârciume la sate nu duceau la nimica pozitiv, fiindcă ei le deţineau mai departe prin fraudă : fie camuflându-se sub firmă de Români complezenţi şi puţin scrupuloşi — în realitate, servitori în gaj ai Evreilor, fie servindu-se de licenţa proprietarului sau arendaşului. Şi, în felul acesta, exercitau tot felul de speculaţiuni — unele mai cămătăreşti ca altele. [3]). Sărăcia lucie a ţăranului din Moldova se datora recoltelor rele şi răscumpărării corvezii — toate aceste datorii faţă de proprietar, arendaş sau cârciumar [4]).

In realitate, marele vinovat de aceste stări de lucruri, era próprietarul. Fiindcă, spune Eminescu, velniţele produceau rachiu mult ce trebuia consumat şi s'au adus mulţi Evrei ca să-l desfacă şi aceştia îl desfăceau uşor, fiindcă proprietarii impuneau fiecăruia din supuşii săi de a consuma anumite cantităţi pe an. Ba, unele plăţi pentru muncă se făceau contra rachiu. Şi astfel, s'a ajuns la o populaţie nesănătoasă, fără energie de caracter, fără energie economică, care îşi vindea munca pe băutură, o populaţie în care mortalitatea creşte înspăimântător, iar sudoarea mâinilor ei se capitalizează în mâinile unui element fără patrie, fără limbă, fără naţionalitate — încheie cu atâta amărăciune marele Eminescu [5]).

Să trecem la camătă — altă îndeletnicire de căpetenie şi preferată a acestor poporaţiuni parazitare şi în complicitate cu cârciumăritul.

---

1) Eminescu ib. 2) Dr. C. Şumuleanu, Procesul cârciumarilor din Iaşi, V. Munte, 1910. 3) Verax ,187. 4) Idem, 168. 5) Scrieri politice şi sociale.

Capitalismul apare, in orice ţară agrară — scrie St. Zeletin — sub forma de comerţ şi de camătă, în care primă formă el este eminamente distructiv, anume, blestemul proprietarilor de pământ — mari şi mici, pe care îi preface in naufragiaţi sociali şi, de aici, intr'un factor de desorganizare[1]). Această operă de distrugere işi trage origina la noi cu mult înaintea tratatului dela Adrianopol şi nu cum susţine scriitorul pomenit mai sus, că acest fel de capitalism şi-ar fi inceput inrâurirea odată cu încheierea acestui tratat.

Capitalismul acesta inferior cu caracter de distrugere este practicat din cele mai vechi timpuri de străini, in deosebi de Evrei. Felul Evreilor de a debita produsele otrăvitoare — scrie venerabilul luptător dela Iaşi —înlesnea camăta şi aducea ruina desăvârşită a familiei, mai ales pela sate, prin faptul că întreaga muncă a omului şi tot ce i-ar putea sluji ca hrană se prefăcea în rachiu falşificat, care îi otrăvea sănătatea şi producea acea degenerare a rasei noastre care o făcea să nu se mai poată înmulţi şi să piară de inaniţie [2]).

Hăşdeu, vordind de Ovrei, stabileşte că el este cămătar mai întâi şi mai presus de toate. Shakespeare îl cunoaşte pe Ovrei de cămătar prin Shyhock, Balzac prin Gobseck şi Alexandri, deasemenea, prin Moise. [3]) Camăta, zărăfia şi bancheria evreiască sunt, la originnă, î strânsă legătură cu cârciumăritul şi constituie cele trei feţe ale unuia şi aceluiaş parazit şi speculator — Evreul. Nici un scrupul nu-l deosebea pe unul de celălalt. Fiindcă bancherul a născut din aceleaşi viţii şi turpitudini, din viţiul de speculă fără nici o trudă a suferinţei şi muncii Românului. Evoluţia dela cămătar la bancher o găsim numai în timp, dar nu şi în metode. Timpul şi măsura banului agonisit prin speculă, ca şi tendinţa de a apare cu o tarabă fastuoasă, făcea din cămătar un bancher. Mijloacele erau aceleaşi, scopul identic, numai titulatură era alta. Cămătar sau bancher, Evreul rămânea acelaş spoliator.

Se ştie — scrie G. Zane — că Evreii aveau pentru zărăfie o atracţie specială, căci, încă din primele decenii ale sec. XIX, nu mai întâlneşti în Moldova nici un zaraf creştin. Cu timpul, recrutarea bancherilor se face aproape numai dintre zarafi — evoluţie asemănătoare aceleia din Apus. Cel dintâiu bancher al cămătarului evreu este acela care cumulează calitatea şi de negustor şi de zaraf [4]). Dealtfel, în acest sens, se va proceda şi se vor dezvolta la noi instituţiile de credit, cele mai multe, cari vor fi sprijinite sau înfiinţate de finanţa capitalistă. Karl Marx îi caracterizează în mod plastic : ,,Evreii, împrumutători pe gaj, cămătari şi lipitori, au fost primii noştri bancheri, primii noştri traficanţi de bancă — vorbind bine înţeles, de cămătarii din Apus" [5]).

1) Cooperaţie română? 1925. 2) Op. cit., p. 126—127. 3) Trei Ovrei, p. 45. 4) Op. cit. 126—127. 5) G. Zane, o. c., 347 şi Der Kapital, III/, 151 — ap. G. Zane, 347.

Din memoriul prezentat Camerei, in 1868, de cei 31 deputați, desprindem aceste amarnice constatări : „Posesorii unor sume imense, împinşi de instinct în a exploata pe cei de altă rasă, îndemnați de lăcomia lor născută, Ovreii s'au dedat la cămătărie fără nici o rezervă şi pe o scară aşa de întinsă încât au despuiat şi ruinat mii de famili bogate. Camăta a devenit o plagă teribilă care s'a întins asupra întregului corp social şi care seacă izvorul forțelor vii ale națiunii. Această monopolizare a capitalurilor e cauza cea mai naturală—a crizei monetare care bântuie țara de ani de zile". Iar marele Eminescu, căutând să explice concentrarea capitalurilor în mâini evreeşti, spune că aceste concentrări le-au realizat mai cu seamă prin operații cari „nu produc valori, prin samsarlâcuri, prin traficuri, prin operații îndoelnice, prin aşa numite operații de bancă ce ei fac exploatând împrejurările, starea de strâmtoare sau mizerie sau prostia tuturor" [1]).

Desjardins descrie plastic fenomenul cametei, zicând : „Dar comerțul său, (al Evreului) prin excelență, elementul său, cea dintâiu a lui nevoie, câmpul nemărginit al visurilor sale de putere în viitor, nădejdea dezmierdată a răzbunărilor sale tainice față de creştini, este băncuța, „la petite semaine" (împrumutul pe termen scurt cu dobânda mare), camăta înfloritoare în toate țările unde statul n'a putut să salvgardeze pe împrumutător prin bănci naționale şi cu dobândă legală. Aici — adică la noi — nu este vorba de dobândă fixă ; banul este marfă ca şi grâul. Când grâul lipseşte la noi, (în Franța), fânul este scump ; aici, când grâul lipseşte, banul este şi el scump, fiindcă nu este industrie compensatoare. Cu un cuvânt, avutul fiind totul legat de pământ, nu sunt nici capitalişti, nici bancă şi camăta sfâşietoare este suspendată deasupra capului oricărui proprietar, mare sau mic. Aceiaşi cauză i-a făcut pe Jidovi deținători ai celei mai mari părți din bunurile rurale, etc. etc." [2]). Marea proprietate funciară era de fapt robită capitalistului supus străin, care, deşi nu avea proprietatea de drept a pământului, avea în schimb, deținerea de fapt şi folosința sa, prin eludarea legilor şi a obiceiurilor. In 1865, peste 267 milioane grevau proprietatea funciară cu titlu de ipoteci, iar dobânzile socotite numai la 20% echivalau cu aproape 20% din valoarea întregului export al țării — calculat pe o medie între 1862—1866 ; ba erau mai mari din valoarea întregi recolte de grâu [3]). Indrăzneala acestor cămătari ajunsese atât de mare încât bancherii din Brody au cerut să împrumute țara pe baza unei hipoteci a moşiilor [4]).

---

1) Scrieri sociale şi politice. 2) Desjardins — operele citate. 3) G. Zane, o. c. 4) Ibid, ibid.

Ca să ne dăm seamă de uriaşa forţă de exploatare şi de nenumăratele tentacule ale hidrei cănătăreşti sub care gemeau provinciile româneşti, este de ajuns să menţionăm că, numai în Bucureşti şi numai pentru anul 1878, existau 324 bancheri şi zarafi evrei faţă de 164 ortodoxi; 802 samsari şi comisionari, toţi evrei; 172 arendaşi şi antreprenori, ale căror operaţii mai ales de cămătărie erau prea cunoscute; 347 rentieri cari nu se mărgineau numai la odihnă; la aceştia toţi, 707 capi de familie fără profesiune, cari — observă Eminescu — dacă nu trăiau ca muncitori cu ziua şi dacă nu erau rentieri, industriaşi sau comercianţi, trăiau desigur de pe urmele traficului şi ale samsarlâcului, din operaţii cari desigur nu produceau valori. Dar, dealtfel, erau destui cari — deşi inscrişi comercianţi — se ocupau numai cu operaţii de bani [1]). Acestea erau condiţiunile in cari ii era dat Bucureştiului să trăiască, în anul proclamării independenţei, un an de-abia dela cumplita sângerare a poporului, prin jertfe băneşti şi de vitejie atât de costisitoare.

In Bucovina — ca şi in Galiţia, Ungaria şi Austria — camăta, in mâinile crâşmarului şi speculatorului fără altă speculaţie productivă, era marele flagel sub care gemea populaţia creştină — Românii şi Rutenii. O lege rea din 14 Iunie, 1868, ingăduise înflorirea cametei la lumina zilei, iar judecătorii priveau la „orgii", fără să poată interveni [2]). Creditorul, mai totdeauna Ovreiu, sporea suma prin capitalizarea dobânzii; când suma se împătrea, iar uneori se înzecea, se redacta un act notarial sau se cerea o poliţă, dacă omul era mai cu stare [3]). Camăta nu se mărginea numai la banul împrumutat, ci ea se exercita sub formele cele mai variate, pornind din trebuinţele tot atât de felurite ale bietului ţăran, care — din nevoia de bani lichizi, din lipsa lui de judecată şi de chibzuinţă — cădea, întotdeauna, victimă speculatorului neindurător — Evreul. Oridecâteori — şi aceasta avea loc întotdeauna — bietul ţăran avea nevoie de vite şi de seminţe, de maşini sau de unelte agricole, de bani şi de altă încropire a unei gospodării, Jidovul cămătar sau Jidovul părtaş era prezent, era alături de ţăranul nevoiaş. Şi aceste camete — spune un specialist al stărilor economice din Bucovina — se mişcau între 50% şi 500 [4]).

„Formele de cămătărie şi parazitism agricol constau — scrie B. Duică — în general, în aceea că tovarăşul (Evreul cămătar) încredinţează ţăranilor vite, albine, sămânţă, etc. sau cu totul pe datorie sau in parte, pentru totdeauna sau pe termen; uneori îl creditează cu bani pentru cumpărături şi, în schimb, işi cere o parte din

---

1) Eminescu — Scrieri politice şi sociale: Industrie şi comerţ. 2) B. Duică, o. c. 172. 3) Ibid. 173. 4) Ibid. 166.

câştig in natură sau se plăteşte la vânzarea la timp potrivit a lucrurilor încredinţate [1]).

Camăta era o cumplită barbarie şi un scriitor o numeşte ,,balaurul'' — vorbind de camăta ce se exercita în nordul Ungariei [2]). Execuţiile acestor cămătari şi bancheri erau severe şi sângeroase — atât în ţările de mai sus, cât şi în provinciile libere. Au avut loc, la noi, vânzări forţate, o risipă enormă de averi, vânzări efectuate fără cumpărători serioşi şi fără numerar — cum notează cu atâta amărăciune Moruz. Astfel, în a doua jumătate a anului 1863, s'au vândut în Moldova, in mod silit, moşii în valoare de 8.354.664 lei pentru datorii de 6.989.063 lei, iar în 1864, în valoare de lei 17.116.655, fără a se putea acoperi creanţele cari se ridicau la 17.820.913, iar de bună voie în sumă de lei 22.303.869 lei. Din toate acestea, s'au putut înfrupta şi numeroşi mici boieri — proprietari şi arendaşi totodată [3]). In 1893, s'au vândut, in Ungaria, 277.805 moşii, mari şi mici, adică mai mult ca o zecime [4]). In Bucovina, unde poliţa a apărut pela 1850 [5]), oamenii cu poliţe protestate erau aruncaţi în închisori, alături cu furii şi ucigaşii [6]). In 1868, când se desfiinţa legea cămătăriei, s'au ivit, deodată, bănci şi bande particulare cari au stors şi sărăcit ţăranul român şi rutean [7]). In 1875, s'a vândut un imobil de 250 florini pentru o datorie de 0.90 creiţari ; în 1876, din 327 creditori în această provincie, 271 erau Evrei ; în 1877, din 699, 572 erau Evrei, din 1189 debitori expropriaţi in aceşti doi ani, 1059 erau Români şi Ruteni, 53 Germani şi de-abia 77 Evrei [8]). Dacă ne referim la origina etnică a creditorilor, vom avea : creştini negermani 156, Germani 30 şi Evrei 743, fără a considera băncile şi societăţile [9]).

Platter dă câteva cazuri tipice de felul cum erau despuiaţi bieţii debitori. Analizând dobânzile în 600 cazuri oficiale, el fixează margi-

---

1) Ibid. 177. Iată câteva forme de tovărăşii cămătăreşti sau ,,părtăşii''. Tovarăşul — Evreul cămătar — dă ţăranului o viţea pe care acesta o creşte deobiceiu trei ani, după care o vinde şi primeşte partea jumătate din preţ, rămânând chletuieli de hrană şi munca pe seama ţăranului. Sau : acesta este creditat cu jumătate din preţ pentru o vacă, rămânând ca tovarăşul parazit să primească drept dobândă întreaga prăsilă a vacii, aceasta rămâne totodată jumătate şi părtaşului''. Sau : in loc de dobândă, invoiala stă in aceea că ţăranul se insărcinează să-i dea toţi viţeii vacii cumpărate şi să-i fie predaţi anume după zece săptămâni de ingrijire, până la achitarea deplină a sumei datorate. Sau : aceiaşi viţei îi intrebuinţează la noui tovărăşii. Când ţăranul işi duce vaca la târg ca să lichideze cu această tovărăşie, atunci tovarăşul sau complicii acestuia împletesc inşelăciunea în aşa fel că, din acest târg, singurul inşelat rămâne ţăranul. Sau : numeroasele turme de oi din partea muntoasă sunt de fapt turme jidoveşti, pe câtă vreme, ţăranii sunt simple slugi la tovarăşii cămătari cari nu riscă nimica : nici muncă sau unelte, nici hrană sau altele. Iată câteva specii de aşa zise matrapazlâcuri intrebuinţate de Jidovii din Bucovina cari au împins lumea la mizerie şi deznădejde. 2) E. von Egar, Landwirtschaftliche Skizzen, Berlin, 1896, p. 44—45 — ap. B. Duică, 131. 3) G. Zane... 4. E. von Egar, l. c. 5) Protocolul etnografic al dietei, pe anul 1863, p. 155 şi 568— ap. B. Duică, 165. 6) Ibid. ibid. 7) Mihail Bendeschi, Românii din Bucovina, 1875—1900 Cernăuţi, 1906, p. 130. 8. Dr. Iulius Platter, Der Wucher in der Bukovina, Jena, 1878 — ap. B. Duică, 175 şi M. Eminescu, Scrieri politice şi sociale. 9) Idib, idib.

nile între cari oscilează acestea : numai un singur caz cu 3 ½ %, cele mai multe între 48, 50 şi 72 %, iar altele ating 185 %. Unul Vasile Scarlat din Suceava se împrumutase cu 100 florini cu 56 % dobândă, cu obligaţia, însă, că, dacă nu va plăti, drept pedeapsă convenţională, se obliga la o dobândă de 2 florini pe zi. Suma datorată creştea cu 115 florini şi cu pedeapsa convenţională de 1880, plus cheltuieli de judecată şi de execuţie foarte mari — adică fără acestea din urmă, dela 15 Noembrie 1875 la 15 Iunie 1878, suma datorată se urca la 2.095, pornind dela 100, adică o dobândă de 750 %[1]). Şi, astfel, se vindeau averi pentru datorii iniţiale de 1.36, 2.50, 3.00, 20 fl. (20 vânzări în 1876 şi 41 în 1877[2]), precum s'au vândut şi pentru o datorie de 0.90 creţari [3]). In Galiţia, de unde se scurgea acest potop de cerşetori şi vagabonzi, ca să devină în curând bancheri şi creditori, s'au publicat, în interval de 5 ani, vânzarea silită a 800.000 mici imobile în 6.371 locuri, ceeace reprezenta totalitatea capilor de familii creştine, siliţi de aceea să emigreze în America [4]).

Referindu-se la toate stările nenorocite din Moldova în legătură cu problema cămătăriei, Moruz, de aceea, propovăduia întemeierea unui aşezământ de credit, observând că, atâta timp cât nu va avea loc aceasta, toată economia noastră naţională — munca şi producţia — va fi la discreţia bancherului evreu. Şi mai departe : „Liberarea ţării de această supunere abjectă va trebui să fie una din cele d'intâi griji ale guvernului, căci niciodată nu vom fi o naţiune puternică câtă vreme nu vom avea seva noastră proprie, cât timp activitatea şi energia noastră vor depinde de cauze independente de noi, cât timp agricultura, industria şi comerţul nostru vor fi reflectul intereselor evreeşti [5]). Iată gânduri înţelepte şi zguduitoare rostite încă din 1860.

Acest gen de comerţ barbar al banului stârnise patimi şi la alte neamuri conlocuitoare în ţara noastră. In legătură cu arendarea pământurilor declarate inalienabile prin legea din 1864, se comiteau cele mai sălbatece fapte de cămătărie. Şi, numai datorită nouilor prevederi ale legii de ocrotire a bunurilor ţărăneşti, votată în 1879, s'a putut salva dela pieire clasa ţărănească [6]).

Iată, pe scurt, felul de a lucra al Jidovilor, cămătari şi bancheri, toţi descălecători din Galiţia, precum, altădată, pe vremea când tronurile ţărilor noastre se vindeau cu pungi de aur, la mezat, Jidovi spanioli de peste Dunăre — ca şi Grecii şi Armenii — se dedau, creditând pe domni, la întreprinderi pe cât de riscate, tot pe atât de rentabile [7]).

1) Dr. Iulius Platter, o. c. p. 175. 2) Ibid. Ibid. 3) Ibid. Ibid. Vezi şi Eminescu, studii citate. 4) Ibid, Ibid. 5) Ibid, Ibid — ap. B. Duică, p. 173. 6) G. Zane, o. c., p.. Vezi despre Moruz D. P. Agricola, Camăta, Buc. 1904. 7) Vezi şi I. N. Augelescu, Evoluţia economică a Ţărilor Româneşti, p. 69.

Şi, în felul acesta, în perioada de faţă ca şi în cea anterioară, pornind dela cârciumă şi alte mitarapazlâcuri, s'a ajuns, în împrejurările schiţate mai sus, la formarea unei clase capitaliste, cu caracter de distrugere a micii şi marii gospodării, clasă care nu va avea nimic comun cu ţăranul şi târgoveţul, cu boierul şi domnul, pe cari, fără nicio alegere şi cruţare, pe toţi îi va despuia şi nimici. Munca şi toate bogăţiile solului şi ale subsolului, mintea şi tot pitorescul naturii noastre, vor cădea, deopotrivă şi de azi încolo, sub călcâiul acestui capitalism parvenit şi feroce, fără patrie şi idealuri legate de viaţa naţiunii româneşti. In aceste condiţiuni, adică sub puterea tiranică şi barbară a acestor posesori de capitaluri „très considerables" şi cari n'au nimic comun ca pregătire şi însuşiri cu colegii lor din Apus — cum observă J. Lévy— va trebui să se dezvolte şi să evolueze viaţa noastră de stat şi cea naţională. O mică uşurare va veni doar prin întemeierea caselor de credit şi a institutului naţional de emisiune, dar — întrucât braţele ocrotitoare ale acestora nu se vor întinde până în umilele bordeie ale mahalalei şi satelor — sistemul cămătăresc îşi va duce mai departe activitatea nefastă tot în aceleaşi medii de nevoiaşi şi naivi sau risipitori de lumea mare sau atunci când statul va face apel la marele capital străin pentru împrumuturi sau alte operaţiuni şi nevo naţionale — reale sau fictive.

Când capitalul inferior sau cămătăresc cu caracter de distrugere — cum îl numeşte Şt. Zeletin — îşi va fi epuizat rolul, iar bancherul evreu va fi evoluat repede către formele superioare ale creditului el va participa — aşa crede G. Zane [1]) — la realizarea proectelor urmate de oamenii de bine ai ţării noastre. Dar se înşală.

Fiindcă, dacă în aparenţă şi faţada zărăfiei de altădată va împrumuta vitrină de bancă, Evreul va face aceleaşi operaţiuni cu aparenţe civilizate şi va reuşi; mai mult ca sub oricare altă formă, la acapararea bogăţiilor noastre şi la stoarcerea de orice vlagă a ţăranului— fie că va avea bancă proprie, ca unii vechi şi mari, cum erau Halfon şi Elias, Manoah şi Daniel, Leiba-Kahane, Mayer-Hoffer, Moisă Idel Wexler, etc., fie că vor activa ca reprezentanţi ai capitalului sau ai marilor case de credit din Apus şi cari îşi vor instala la noi băncile, precum şi industriile lor.

Ca să ne dăm seama cât de mult a evoluat banca ovreiască în spiritul timpurilor noui, pornind dela negustorul zaraf, să facem apel la izvoarele cari ne arată ce era o bancă în Moldova, în întregime în mâini evreieşti. Radu Rosetti ne dă aceste informaţiuni : „Nu trebue să se acorde — accentuează el — cuvântului de bancher în Moldova

---

1) Op. cit. p. 350.

aceiaşi accepţiune ca şi în Apus. Venind din Polonia unde a distrus nobilimea poloneză, ei s'au comportat în acelaşi fel cu boierimea dela noi, tot atât de lipsită de simţul de prevedere al nobililor polonezi, dar şi în aceiaşi măsură dedaţi apetiturilor de lux şi tuturor slăbiciunilor. In aceste condiţiuni, speculatorii cari îşi dădeau numele de bancheri — cu foarte puţine excepţiuni — erau nişte oameni cari făceau o mulţime de afaceri, mai mult sau mai puţin proprii, al căror temeiu şi esenţă îl forma cămătăria, adesea negoţul de cereale şi, deabia în ultimul loc, banca. Aceşti bancheri îşi aveau pe lângă fiecare boier unul sau mai mulţi Jidovi, oameni ai casei boierului, cari îi studiau viţiile şi îi speculau slăbiciunile şi erau chemaţi de aceşti agenţi tocmai în momentul când boierul, împovărat de datorii, cădea biruit şi îşi pierdea toată averea. In 1866, procesul acesta era deja desăvârşit : o clasă de oameni noui cumpăraseră terenurile şi, în acest moment, un număr din fiii acestor oameni noui lăsaseră deja în mâinile bancherilor evrei o bună parte din moştenirea lor[1]).

Incepând cu deceniul al şeaptelea al secolului trecut, se introduc la noi capitalurile străine sub forma de bănci, după sistemul societăţilor pe acţiuni. Concepţia şi caracterul acestui capital de infiltraţie era de a ne robi economiceşte. Infiltraţia lui este de dată şi mai veche. El începe odată cu comerţul de cereale, după pacea dela Adrianopol, introdus de capitaliştii englezi. Şi se va accentua mereu. Dar iureşul de invazie a capitalurilor străine are loc la noi odată cu promulgarea legii de încurajare a industriei naţionale, din 24 Aprilie 1887.

In domeniul organizării finanţelor şi a creditului nostru — mai ales în acest domeniu — ispitele şi ofertele din toate ţările, dela consorţii şi bănci sau dela bancheri particulari cu deosebire, financiari francezi şi germani — dacă nu sută în sută, dar în majoritate Evrei, n'au lipsit din cele mai vechi timpuri[2]). Dar, adeseori, chiar bărbaţii noştri de stat, doritori de a organiza creditul, făceau apeluri repetate la capitalul străin, la cel german mai cu deosebire[3]), Dar îl chemau mai ales Evreii, cari — aducându-l eftin din străinătate şi pus alături de cel existent deja în mâinile lor — erau siguri că, astfel, vor deveni stăpânii acestor ţări. Şi aceste capitaluri ispititoare s'au revărsat potopitoare, mai ales când petrolul a început să capete importanţă şi atunci când a intervenit legea de protejare a industriei naţionale, când, la adăpostul unui tarif vamal protecţionist, s'au organizat pe egoismul iudaic acaparator şi au cucerit ţările noastre, fără nădejde de emancipare.

---

1) Op. cit., p. 266—267. 2) Vezi şi G. Zane, p. 378 şi urm. 3) Ibid, 406.

Astfel, în 1865, ia ființă prima bancă cu capital englezesc sub forma societății anonime „Banca din România", ca bancă de scont și de circulație, reprezentată prin Ad. Hertz și Jacques Löbel, continuată mai târziu sub forma „The Bank of Roumania, Ltd", ca filială a „Băncii Imperiale Otomane din Constantinopol Ltd", sucursala aceleiași cu sediul la Londra și Paris — cu capital vărsat 7.500.000 lei aur și un total al mijloacelor străine de exploatare de lei aur 42.125.050 [1]). Preia monopolul tutunului și finațează construirea liniei București-Giurgiu.

Alte patru mari bănci străine sunt : Banca Moldovei cu capital german în 1856 ; în ordinea întemeiării lor : Banca Generală Română în 1897, Banca de Credit Român în 1904 și Banca Comercială Română, în 1907.

Banca Generală Română pornește cu un capital social de 15.000.000 lei aur și-l crește necontenit, astfel că, în 1914, număra, la un loc cu fondul de rezervă, 19.400.000, sau un total de mijloace de exploatare — proprii și străine, fără apel la reescontul Băncii Naționale— în valoare de 139.687.046 lei aur. La această bancă, participau marile case germane „Disconto Gesellschaft" și „Salomon Bleichroder", precum și frații Elias, cunoscuții bancheri din București [2]) Ca să câștige simpatia publicului și a cercurilor conducătoare, conducerea ei a încredințată, la început, lui Emil Costinescu și, în acest fel, s'a introdus la noi sistemul de a se chema în consilii de administrație oameni politici de toate culorile [3]). Banca își făcuse sucursale la Brăila, Constanța, Ploești, T.-Măgurele, Craiova și Giurgiu, ca să stăpânească, îndeaproape legătură, și comerțul de export al cerealelor și industria petrolului. Și, nu mult după aceasta, Disconto Gesellschaft, în unire cu Deutsche Bank, a putut să se lanseze în operații de plasament în industria forestieră și în cea petroliferă, întemeiând marile rafinării și exploatări, despre cari vom vorbi cu alt prilej. Pe lângă atracția marilor capitaluri românești sub formă de depuneri spre fructificare, era și lansarea acelor blanco-credite cu ajutorul cărora putea să exporte devize nestingherite de nimenea sau să importe credite mai eftine. Și conducere superioară și capitaluri fondatoare și administrație, precum și clientelă, totul era în mâini străine, mai ales evreești, în schimb, o mică parte de acțiuni în mâini românești [4]). Marile bănci și societăți din Apus își vor recruta—

---

1) V. Slăvescu, Banca Generală Română și răsboiul național, 1918, Buc. și Idem, Marile bănci comerciale din România, Buc., 1915. 2) Ibid., ibid. Vezi și P. Sitescu — Die Kreditbanken Rumaniens, Craiova, 1915. 3) După A. C. Cuza, o. c., 764 : In Mon. Oficial din 27 Febr., p. 9838 și 15 Martie 1908, p. 10.845, găsim astfel alcătuit consiliul de administrație : Baumgarten, Lederex, E. Herecz, E. Palinc, Dr. Breyer, Take Ionescu, C. C. Arion, Barbu Păltineanu, Rosenthal, A. Djuvara, pe atunci ministru, D. Nenițescu, C. C. Const.-Rașcanu, fost președinte al Camerei conservatoare. 4) V. Slăvescu și P. Sitescu.

scrie şi G. Zane — reprezentanţii instituţiilor întemeiate recent în ţară în cea mai mare parte din Evrei [1]).

Banca de Credit Român, întemeiată în 1904 cu participarea a două mari bănci vieneze [2]) cu un capital iniţial de 10 mil. lei, număra în 1914, forţa de 113.791.133 lei aur, totalul mijloacelor proprii şi străine de exploatare. A cincea bancă străină este B-ca Com. Română, întemeiată în 1907 cu un capital de 12 mil. lei, numărând, in 1914, suma de lei 68.683.983, în care intră infima suma de lei 359.774 ca reescont. La întemeierea ei, au contribuit patru mari bănci străine, cu capital anglo-austriac, francez şi belgian [3]).

O bancă cu ceva capital românesc este Banca Marmorosch Blank et Co., transformată în 1905 in societate anonimă cu participarea a patru mari bănci; a pornit cu un capital de lei 18 mil. şi dispunea, în 1914, de o putere financiară de lei 121.629.865 — totalul mijloacelor de exploatare, proprii şi străine, fără a fi apelat la reescont pe acest an [4]).

La toate acestea, adăugăm şi Banca Comerţului din Craiova, înfiinţată, în 1899, cu participarea Băncii Marmorosch Blank, dispunând de un total de mijloace de exploatare de lei aur 52.221.157 [5]).

Dacă socotim, pentru anul 1914, forţele capitaliste ale acestor şease bănci, von obţine un total de lei aur 528.472.809, care se descompune în modul acesta: 116.846.270 mijloace de exploatare proprii: capital şi fond de rezervă; 384.396.215, mijloace străine de exploatare (conturi curente creditoare şi depuneri spre fructificare) şi, în sfârşit, de abia 16.637.574 lei aur reescont.

Acestei formidabile forţe de lei 528.8472.809 lei aur — în care nu intră bancherii particulari, zarafii şi cămătarii străini şi evrei de tot felul — se putea opune doar o altă forţă financiară indigenă rezultând din împreunarea forţelor marilor bănci româneşti: Banca Naţională, Românească, Agricolă şi de Scont, cari ne dau, pentru acelaş an, o forţă de 544.483.460 lei aur; la acestea adăugindu-se forţele celor 30 bănci mijlocii — mijloace proprii şi străine de exploatare, în care nu intră reescontul de 63.886.713, vom avea un total de 661.526.089 lei aur [6]).

In Vechiul Regat, funcţionau, la finele anului 1914, 197 bănci—9 mari, 30 mijlocii şi 158 mici, dintre cari 158 societăţi de acţiuni şi 39 asociaţii cooperative, la cari se adaogă The Bank of Roumania Ltd., Toate

---

1) Op. cit., 350. 2) Băncile vieneze: K. K. Privat Oesterreichische Laenderbank şi Nieder oesterreichische Escompt-Geselschaft. 3) Cele patru bănci: Anglo-Oesterreichische Bank şi Wiener Bankverein, B-que de l'union Parisienne şi Crédit Anversois din Anvers. Vezi V. Slăvescu şi P. Sitescu, o. c.... 4) Patru bănci: Pester Ungarische Comercial Bank-Budapest, Bank fur Handel und Industrie-Darmstadter Bank din Berlin, Berliner Handelsgeselschaft, Banque de Paris et des Pays. 5) V. Slăvescu şi P. Sitescu, o. c. 6) V. Slăvescu—Băncile comerciale mijlocii din România, 1915.

numărau un activ de 2.283.571.583 lei aur [1]). In Ardeal, cele 216 bănci româneşti — societăţi pe acţiuni şi cooperative — dispuneau, în 1914, de un total de forţe de 163.303.222 coroane faţă de circa 350.492.406 coroane de cari dispuneau toate băncile străine [2]). Totalul băncilor din Vechiul Regat funcţionând la finele anului 1918 — inclusiv B.N.R. — era de 216, cu un activ de 924.000.000 lei aur [3]).

Băncile mari străine îşi treceau toate beneficiile peste frontieră sau îşi plasau surplusul la băncile româneşti sub formă de depuneri la vedere sau pe termen fix, cu 4—5 % [4]). Sau luau parte la o sumă de alte întreprinderi.

Astfel : Bank of Roumania şi Banca Generală Română participau la diferite împrumuturi de stat şi comunale ; prima participa la construirea căii ferate Bucureşti-Giurgiu în 1869, la concesiunea tutunurilor ; cea de a doua finanţa industria petrolului : Telega Oil Company Ltd şi Société de Pétrole de Buşteni sau întreprinderi pentru exploatarea pădurilor din masivul Argeş, sub firma „E. Lessel" ; Banca de Credit Român înfiinţa şi finanţa : Societatea loteriei de stat în România, Soc. română de foraj, industria textilă, fabrica de tricotaje, Soc. Phoenix pentru uleiuri ; Banca Comercială Română se ocupa cu afaceri de cereale, construia magazii în diferite porturi dunărene, participa la cumpărarea uzinelor metalurgice din Ploeşti şi finanţa soc. „Câmpulungul" şi „Sylva" [5]).

In felul acesta capitalurile străine pătrund, încet dar sigur şi masiv, în viaţa noastră economică. Influenţa capitalului austriac la noi îşi are origina încă din 1780 [6]). Şi această influenţă creşte simţitor, în unire cu cea germană, odată cu pacea dela Berlin şi se va accentua, tiranic, în timpul convenţiei comerciale, 1875—1886, când ambele finanţe s'au manifestat sub forma de penetraţii de capitaluri şi manufacturate de tot felul, în crearea de instituţii de credit şi in dustriale. Capitalul englez — după cum am spus-o — apare odată cu comerţul de cereale, după pacea dela Adrianopol. Capitalul german va duce o luptă aprigă contra capitalului asutriac şi celui englez.

Capitalurile străine plasate in instituţii de credit vor participa la toate marile investiţii ale ţării, precum şi la întemeierea de industrii mari — forestiere, petrolifere, textile, alimentare şi de hârtie, cu ca-

---

1) V. Slăvescu, lucrările citate şi Statistica soc. pe acţiuni la finele anului 1913 a Min. Ind. şi Comerţului, Buc. 1915. 2) Cristu Negoescu, Ardealul nostru, p. 220 urm., A. Tătaru—Probleme economice ardelene, în rev. Alaci, No. 1—3.X şi N. Petra. Forţele băncilor străine, în număr de 510, se ridicau la 292.492.406 coroane, acelea ale băncilor româneşti — societăţi pe acţiuni — la suma de 155.648.844 coroane ; forţele celor 70 bănci cooperate populare „însoţiri" la suma de 7.654.378 cor. Ardealul număra 97 bănci, Maramureşul 4, Banatul 33 şi Crişana 12 ; iar bănci cooperative, respectiv : 62, 1, 3 şi 4. 3) Datele B. N. R. 4) V. Slăvescu, Marile bănci. 5) Ibid, ibid. 6) Gh. Netta—Incercări de navigaţie pe Olt şi Influenţa austriacă în s.-estul Europei.

pital străin ca formă, în fond însă evreesc [1]). Inițiativa luată de Banca Generală Română va fi continuată de alte mari instituții bancare, precum vom vedea la locul cuvenit. Și, ca să pondereze acest zel de acaparare a bogățiilor naționale, oligarhia română va urma acelaş drum, creând industrii cu ajutorul băncilor româneşti şi sub auspiciile Băncii Naționale [1]). Prin puțurile de păcură care începeau să dea oarecare prisos pentru export — scrie N. Iorga — intrăm în economia politică mondială şi societățile străine începeau să pătrundă dela 1895 încoace in această industrie care se arăta atât de rentabilă [2]). Construirea căilor noastre ferate aducea o întinsă rețea de contribuțiuni ale capitalurilor străine la noi — în condițiuni nu tocmai fericite pentru tânăra noastră țară, fiind vorba de o mulțime de capitalişti sau aventurieri şi de consorții străine cari găseau la noi un câmp vast de plasare de capitaluri disponibile şi neîntrebuințabile la ei acasă [3]). In aceste investiții, s'au plasat multe capitaluri germane [4]).

Acapararea tuturor bogățiilor şi forțelor noastre naționale era supremul scop pe care țineau să-l atingă cu orice mijloace Evreii. Una din cele mai grandioase opere era realizarea unei mare bănci evreieşti de comerț şi de industrie din România ,,Handels-und Industrie-Bank", hotărâre luată, la 1904, (19—20 Ianuarie) în şedințele lojei condusă din America şi în sfatul ținut la Berlin. Capitalul cel mai mare ar fi venit din străinătate, fiindcă nu tot s'ar fi putut găsi la Evreii din țară [5]). Scopul urmărit era ca, atunci când ar fi fost stăpâni pe toate drepturile civile şi politice, să se procedeze la acapararea marii agriculturi — aşa cum s'a petrecut în Bucovina, Polonia, Ungaria şi Galiția— a întregului subsol şi a micii industrii extractive, a marilor ateliere, a furniturilor publice, etc. Cu un cuvânt, această bancă urma să fie cel mai puternic instrument pentru politica de rasă şi pentru o desăvârşită victorie pe teren economic — după indicațiile date de Marele Sanhendrin din 6 Iunie, 1905. Dar spre fericirea țării noastre — spunea uşurat B.-Duică, marele curagios care denunța pericolul — această monstruoasă instituție se pare că n'a luat ființă — este vorba de anul 1913 [6]).

In această perioadă, când se întemeiau atâtea instituții bancare şi capitaliste — mari sau mici — cu capital străin, sau autochton in mai mică măsură, trăiau, concomitent, servindu-se de aceleaşi mijloace şi urmărind acelaş scop, zarafi şi bancheri, mari şi mici, răspândiți peste tot — în centrele mari ca şi în cele mai modeste — la cari

---

1) Vezi şi Prof. C. Bungețeanu — Buletinul Uniunii Camerelor de Comerț şi de Industrie, 1939. 2) N. Iorga, Ist. Com. II, p. 175—76. 3) Ibid, ibid. 4) Ibid, ibid. 5) B. - Duică - Ovrei pământeni şi sub-pământeni, p. 41 urm. Era vorba de un capital de un milion de lei. 6) Ibid, ibid.

se depuneau şi o bună parte din micile economii autochtone, cari deveneau, în mâinile bancherilor evrei, tot atâtea arme şi pietroaie cu care loveau în înşişi deponenţii a căror spoliere barbară o urmăreau sistematic. O serie de bancheri ca Halfon, Manoah, Daniel, Elias, Friedmann, Bercovici, etc., alături de toţi aceştia, forfotind agenţi de schimb şi de mărfuri, ca Isac M. Lévy, Permo, Atias, Cohen, etc.

Evreii sunt din toate timpurile animatori ai bursei de valori — oricari ar fi acestea, fiindcă pentru acest neam totul este obiect de bursă, orice manifestare sufletească sau orice produs material al activităţii omeneşti este marfă — marfă de vânzare-cumpărare — deci, obiect de speculă, materie supusă transacţiei. Prin deceniul al şeaptelea al sec. XIX — aşa cum au speculat dintotdeauna monetele — Evreii speculează la bursă bunurile rurale, bunuri date proprietarilor de către stat în schimbul terenurilor date în proprietate ţăranilor şi ca răscumpărare a corvezii ce aceştia datorau celor dintâi. Aceştia — loviţi de recolte rele şi obicinuiţi de neastâmpărul risipei — îşi hipotecau pământurile şi îşi vindeau titlurile cu pierderi mari, până la 30—40%. Iar în streinătate, Evreii paralizatu toate sforţările ţării noastre de a se face cotate, în Franţa şi în Germania. Campania era dusă de un Jidov, fost negustor de tutunuri la Iaşi şi agent ocult al puterilor duşmane ţării şi, în felul acesta, Jidovii au devenit posesorii celei mai excelente valori hipotecare — cum o numeşte Desjdins [1]). Şi, prin aceasta, au devenit stăpâni de fapt ai moşiilor boiereşti şi creanţieri ai statului.

Ei au fost şi sunt agenţi de schimb şi mijlocitori de mărfuri. Speculează produse de tot felul, realizând câştiguri considerabile. Exercită dela început o influenţă din cele mai puternice asupra urcării şi scăderii valorilor naţionale. Au fost dintotdeauna, cei mai mari duşmani ai fiinţei statului şi ne-au dat lovituri puternice oridecâteori au avut prilejul : în 1881, ei exploatează în profitul lor criza prin care treceau finanţele noastre şi au împiedicat conversiunea ; în 1899, ne-au pus mari piedici la încheierea împrumutului, încheiat în condiţiuni foarte grele pentru ţară ; aşa şi cu conversiunea acestuia în 1903 [2]), precum şi cu ori ce alte operaţiuni financiare, unde s'au interpus agenţi evrei, ajutaţi de presa iudeo-internaţională, aţâţată de toate lojile şi cluburile din ţară şi din străinătate, fără scrupul şi simţ de gratitudine, aruncând discreditul asupra valorilor naţionale, cu scopul de a provoca intervenţia controlului financiar străin.

Cunoaştem destule din metodele întrebuinţate de zarafi, în majoritate evrei. Ştim că ei speculau metalele preţioase şi monedele şi cu

---

1) Op. cit. 2) Verax.

atâta mai mare pagubă pentru public cu cât era vorba de peste 80 specii din acestea — socotindu-se numai cele mai principale — şi la aceasta erau ajutaţi de variaţiuni de preţ, dela un moment la altul [1]). Am vorbit destul în perioadele anterioare de rolul jucat de zarafi şi de multiplele funcţiuni ale acestora, toate în paguba marelui public şi a finanţelor statului, precum mai ştim că ei exportau monedele în străinătate, că le importau oridecâteori interesele lor speculatoare dictau astfel sau că le micşorau greutatea prin diferite tertipuri, etc.

Alte forme economice de natură să asigure succese şi câştiguri ilicite streinilor, îndeosebi Evreilor, au fost întreprinderile organizate în trusturi, cartele şi sindicate, forme de speculare sângeroasă a nevoilor tuturor elementelor populaţiunii noastre şi piedici greu de străbătut pentru o naţionalizare cât de modestă a vieţii economice — fie că a fost vorba de întreprinderi cu caracter economic: textile, de credit, alimentare, metalurgice, petrolifere şi forestiere, etc. — fie că a fost vorba de întreprinderi cu caracter spiritual, cum va fi cu trustul presei şi al cinematografului, cu publicitatea şi agenţiile de ştiri, etc. Aceste organizaţiuni banditeşti prezentau şi alte aspecte: ele nu tolerau nici o întreprindere cu conducere şi cu capital românesc şi, deci, lupta se dădea pentru desfiinţarea ei — lucru ce nu era prea greu. Şi încă un aspect: fabricantul evreu sprijinea pe negustorul angrosist evreu, care, la rândul lui, nu cumpăra şi nu vindea decât articolele acelei fabrici şi, avantajând la preţ, calitate şi condiţii de plată pe micul negustor evreu, uşura progresul coreligionarilor evrei. Totul era aşa dar alcătuit în toate încheieturile ca să scoată de pe piaţă pe băstinaşi şi să mineze sufletul şi forţele naţiunii. Indrăzneala şi impertinenţa acestor organizaţiuni spoliatoare pornea dela prezenţa în consiliile de administraţie a unor persoane de origină etnică adeseori dubioasă română şi cari aduceau nu capitaluri sunătoare, ci „capitalul influenţei politice, ca să nu zicem chiar a conrupţiei lor" — cum spunea A. C. Cuza [2]).

Un scriitor a comparat pe Evreul organizat în trust cu „condotierul, baronul feodal care stă la încrucişarea drumurilor economice, pentru a obliga pe producător şi consumator să-i plătească maximum de tribut. Armele lui sunt specula şi acapararea, adică monopolul" [3]).

Vechile forme de viaţă economică nu mai puteau răspunde nouilor alcătuiri, cu deosebire în perioada de faţă. Aşa dară, trecem, dela iniţiativele particulare cu firme individuale şi cu orizont strâmt, la alte întreprinderi cu caracter comercial, industrial şi de credit îmbrăcând forme mai largi, mai cuprinzătoare, la cari vor fi chemate să coopereze şi micile economii private. Societăţile pe acţiuni anonime sau în co-

---

1) G. Zane, o. c.. 2) Op. cit., p. 765. 3) V. Protopopescu, o. c., p. 74.

mandită — la înfiinţarea cărora vor lua la origină parte şi boierii — sunt cele mai frecvente. Evreii vor prefera toate acestea şi societăţile de asigurare, cari s'au bucurat, la noi, de mare simpatie, fiindcă prin ele vor reuşi să pună mai uşor stăpânire pe naivitatea mulţimilor. Şi au fost preferate sub toate raporturile : Evreii şi străinii, datorită acestor forme, aveau o acoperire etnică întreagă, de îndată ce se agăţa la urma emblemei ţidula s.a.r., fiindcă era şi este aproape cu neputinţă să se stabilească partea etnică a capitalurilor. In plus, era şi este forma sub care răspunderea civilă şi penală este cu totul absentă, pagubele suportându-le fiscul, economia naţională, ca şi lumea mare şi anonimă a acţionarilor, adesea destul de naivă.

Evreii vor fi aceia — scrie G. Zane — cari aproape singuri vor introduce formele societăţii pe acţiuni, în special, societatea de asigurare şi tot ei vor fi aceia cari să dea o mare contribuţie la răspândirea hărtiilor-valori : titluri de rentă, obligaţii, acţiuni, devize, efecte, etc. Marile bănci şi societăţi din Apus îşi vor recruta reprezentanţii sucursalelor lor întemeiate recent, în ţară, în cea mai mare parte dintre Evrei [1]). Şi s'au întemeiat mari societăţi de asigurare franceze, austriace, engleze, italiene, etc., bucurându-se de cel mai mare sprijin — aceasta încă din 1847 [2]). Numai o singură societate „Ces. Reg. Privilegiata Azienda Assicuratrice" din Triest deschidea la noi, în 1863, o sucursală ; în 1866, avea agenţii mari la Iaşi şi la Galaţi, agenţii mai mici în toate celelalte oraşe şi târguri, cu majoritatea reprezentanţilor evrei, iar în Iaşi conduceau bancherii Lewin şi Goldbaum [3]). Toate societăţile pe acţiuni şi în comandită, atât de iubite de Evrei, erau furnicare de jidovime şi, mai cu alegere, în societăţile de asigurare ca Dacia-România şi unde sunt în majoritate în Naţionala, Generala, şi Patria cu peste 9/10, unde se văd biurouri întregi compuse numai din Evrei, iar în provincie, marele număr de agenţi şi de achizitori sunt de asemenea Evrei. Şi este foarte curios — reflectează Verax — că în toate aceste societăţi sume considerabile au învestit tot Românii [4]).

In statistica societăţilor pe acţiuni la finele anului 1913, găsim 7 societăţi de asigurare unele din ele pomenite mai sus : Dacia-România (1882), Naţionala (1882), Generala (1897), Agricola (1906), Victoria (1908), Gloria şi Urania, cu un capital vărsat, în 1913, de lei aur 13.038.255 şi cu un patrimoniu activ de circa 280 mil. lei aur. Toate acţiunile erau emise la purtător. Una din cele mai vechi societăţi de asigurare, întemeiată în 1869, a fost „Ancora", cu capital unguresc de 2.100.000 mil lei [5]).

1) G. Zane, 350. 2) Ibid, 393. 3) Progresul, 25, IV, 1866—ap. G. Zane, 394. 4) Verax, o. c., 178. 5) Statistica societăţilor pe acţiuni la finele anului 1913, p. 100—101.

Dacă cercetăm origina capitalurilor, vom găsi două izvoare : unul al subscriitorilor indigeni şi altul al concernelor străine. Astfel : Agricola-Fonciera, Steaua României, Dacia-România şi Generala — precum şi Prima Ardeleana (Erste Ungarische) făceau parte din concernul „Assicurazioni Generali" ; Agronomul, Naţionala, Transilvania şi Victoria — toate cu capital german ; Britania cu capital englez ; Franco-Romána (Française-Hongroise) se pare cu capital unguresc ; etc. [1]).

Primul care s'a ocupat la noi cu întemeierea şi dezvoltarea acestor societăţi de asigurare a fost Evreul Segulici [2]).

Societăţi particulare pentru creditul urban şi rural erau, până in 1913, in număr de cinci, întemeiate, între 1906—1912, activând cu un capital vărsat de 16.732.823 şi stăpâne pe un patrimoniu de 126.306.472 lei aur [3]).

1) Vezi pentru călăuzire „Annarul 1937", IX, al Asociaţiei pentru ştiinţa asigurărilor, Buc., 1938. Informaţiuni preţioase mi-a dat şi prietenul Cristache Iuţă, director central al soc. „Agricola-Fonciera". 2) Ibid, ibid. 3) Ibid, p. 100—101. Iată numele societăţilor: „Casa rurală" (1908), „Casele privilegiate" (1909), Soc. ipotecară română (1912), Imobiliara (1906) şi Avântul (1912) transformată în 1914 în „Banca Comerţului" din Bucureşti.

CAP. II

MEŞTEŞUGURI ŞI INDUSTRIE

‹) Meşteşuguri şi industria mijlocie.

Cârciumă, camătă, negoţ, bănci şi industrie toate sunt generatoare ale marilor capitaluri ce vor ţine în jugul lor economic ţara noastră. Să vorbim, acuma, de meşteşuguri şi industria naţională.

Breslele erau nişte aşezăminte străvechi cari îşi trăiseră traiul. Dacă ele au fost o pavăză de apărare a economiei naţionale, ele îşi purtau, totodată, şi germenul morţii, fiindcă erau prea încrustate în regulamente rutinare, nu mergeau în pas cu marile transformări ce aveau loc în viaţa socială. Ele erau originar naţionale — pretinde Madgearu — şi nicidecum importate ca inovaţiuni străine; ele îşi aveau rădăcinile la noi, numai că se înmulţeau prin străini — Greci şi Slavi — aduşi de boieri şi mănăstiri în baza hrisoavelor voevodale, precum şi prin săteni cari se specializau în târguri şi oraşe. Evenimente serioase au survenit, însă. Ţările capitaliste nu vedeau cu ochi buni aceste aşezăminte refractare oricărei intrări a supuşilor lor şi importului de manufacturate. Alexandru Şuţu, prin contractul încheiat cu Austria, învoeşte supuşilor acesteia — mare parte Evrei — să intre în bresle, supunându-i la obligaţiile lor, pentru ca Mihail Surtdza să-i scutească, sub un pretext sau altul, de-abinelea de ele, iar Regulamentul Organic a desfiinţat monopolul — fundamentul breslelor [1]).

Dela această dată, fiinţa breslelor era pecetluită şi, dacă mai trăiau, ele trăiau artificial. De acum, Evreii sunt chemaţi de domni ca cunoscători şi aducători de capitaluri ca să-şi întindă afacerile şi introduc

---

1) Dr. Augustin Tătaru—Probleme economice ardelene, în rev. Alaci, No. 1—3.X şi Nic. Petra, p. 98. 2) V. Madgearu, Bresle vechi şi bresle nouă, Buc. 1912.

in viața economică industria la domiciliu. Prin aceasta, pun stăpânire pe industria mijlocie și mică, „speculează meseriile", „smomesc calfele" și „strică alișverișul" — cum glăsuesc anumite proteste [1]). Odată spărtura făcută în bresle, starostele este impus de visterie, este omul guvernului care impunea corpului breslei la fiecare cercetare anuală a izvodului neguțători, tot mai mulți părtași la breaslă și nu mai este ales de breaslă și întărit de autoritățile religioase [2]).

Ca urmare, piața tradițională capătă cu totul alte aspecte. Vechi isnafuri de meșteșugari — ișlicari și șepcari, șelari și tabaci, zăbunari și croitori orientali, șalvaragii și abagieri, căldărari, fabricanți de testemele și țesători de mătase, etc. sunt deja dispărute sau pe cale de a dispare. Nu numai orășenii — boieri și târgoveți, dar chiar și țăranii își schimbă îmbrăcămintea adoptând mode străine sau le împrumută dela vecinii bulgari. Manufacturile aduse gata din străinătate alungă produsele vechilor meșteșuguri sau altele sunt confecționate la noi, de către străini — în special de Evrei cari refuză pe ucenici creștini să li învețe meseria. Importul de haine gata, de pălării și căciuli din Germania și Rusia alungă chiar cojocăriile subțiri, atât de frumoase, scumpe și atât de apreciate odinioară. Îmbrăcăminte și încălțăminte, veselă și mobilier, iluminat și mijloace de transport, etc. totul îmbracă alte forme, moderne. Rămân doar ca vestigii ale vechilor forme sociale câteva figuri, ca lumânărarii și săpunarii cari se mențin până târziu [3]). Croitoria nemțească se introduce încă dela 1830 și este exercitată în majoritate de Evrei, mai puțin de Români și de streini; croitoria de dame în majoritate în mâini evreești; modistele și pălărierii, la început Francezi și Franțuzoaice, dar trec, încet încet, la Evrei și ca pălărieri puțini Români; tapițeri de mobile — Români și Evrei [4]). Pielăria și tăbăcăria, aproape în mâini românești, erau o mândrie a industriei naționale, ale căror produse aveau atâta căutare pe piața Constantinopolului [5]).

Evreii s'au introdus de timpuriu și în industria alimentară — cu deosebire, în aceea a morăritului. La aceasta, luau, în mare măsură, parte și Grecii.

Va trebui să stabilim o deosebire între ceeace se petrecea în Moldova și situația din Muntenia. Pe câtă vreme în provincia de peste Milcov — în capitală, ca și în alte orașe și târguri — comerțul și meșteșugurile sunt deținute de Evrei: anumite centre, ca Botoșani, Suceava, Dorohoi și Iași unde ating proporții între 83—95% [6]); în Muntenia, breslele naționale mai rezistă și ne prezintă cu demnitate, dar ele suferă

---

1) Vezi în perioada anterioară. 2) D. A. Xenopol, Istoria Românilor, vol. XI, p. 180. 3) D. Z. Furnică, Inceputurile industriei la Români, p. 217—222. 4) Ibid, ibid. 5) M. Eminescu, Scrieri politice și sociale. 6) J. Lahovary, La question israelite en Roumaine, Buc., 1902, p. 36 urm.

spărturi largi in multe ramuri. In București, deja peste 56% din firme sunt evreești în 1902 [1]).

Dar Evreii dețin, încă din 1887, o majoritate zdrobitoare in aceste meșteșuguri : în croitoria bărbătească și de dame, în argintărie și ceasornicărie, în meșteșugul zugrăvitului și al polcitului, în ceaprazărie și echipamente militare, în pălărierit și tapițerie, ca strungari și vopsitori, ca litografi și legători de cărți, ca tinichigii, etc.... In măcelărie, coafură, cusătorie și șăpcărie, Evreii tind să intreacă pe ortodoxi. Acestora din urmă le rămân meșteșugurile cele mai obositoare și puțin lucrative, ca : dogărie și dulgherie, fierărie și potcovărie, rotărie și zidărie, cavafi, dogari, sacagii și căruțași, bărbieri, lăutari, cismari bărbătești, etc. [2]). Ba, după un alt cercetător, și zidarii români — ceva mai târziu — au început să dispară și aproape toate lucrările de zidărie trebuitoare stabilimentelor publice, militare și civile, se executau de către Evrei [3]).

Onoratul Ruppin, sociolog evreu, ocupându-se de poziția Evreilor in Principate, găsește că anumite meșteșuguri, ca croitoria, cismăria și gravura, ceasornicăria și fabricarea de cutii, legătoria de cărți, pălărieritul și moda, zugrăvitul firmelor și tapițeria sunt deja meșteșuguri proprii jidovești. Așa că, după datele statistice din 1901 — 902, partea Ovreilor în meseriile României era extraordinar de mare, cam de 4 ½ ori mai mare decât partea lor din populația totală a țării [4]).

Industria mică și mijlocie — constată acelaș Ruppin Evreul — era covârșită de coreligionarii lui : 19.500, dintre cari 9817 patroni și anume în hăinărie, în industria lemnului și mobilelor, a metalelor și alimentelor, în ceramică, construcție, pietrărie, industria textilă, pielărie, etc. sau în procente : din acești mici și mijlocii industriași, 61.80 % erau în hăinărie, 12 % în industria metalelor, 9.70 % în lemnărit și mobile. Deasemenea — observă B.-Duică — ei covârșeau în industria hârtiei, în poligrafie și pielărie. Tendința Ovreilor era de a năvăli in metalurgie, lemnărit, mobile și în industria textilă [5]). Și profeția patriotului ardelean era întemeiată, fiindcă industriile sus numite vor deveni, in foarte scurtă vreme, adevărate monopoluri ale capitalului și conducerii evreești. După acelaș d-r Ruppin, ceasornicarii, pălărierii, cojocarii și comisionarii evrei făceau 80—90 % din totalul breslașilor, bărbierii atingeau 28 %, medicii 38 %, aurarii, croitorii și fierarii 90 % [6]).

Este foarte interesant de urmărit evoluția transformării radicale ce o suferă piața românească în decurs de câteva decenii.

---

1) M. Eminescu—Scrieri politice și sociale : Industrie și comerț. 2) A. C. Cuza, o. c., 681. 3) Dr. Arthur Ruppin în „Die Juden in Rumanien", Berlin, 1908, p. 33—34—ap. B. Duică, Românii și Ovreii, p. 224—225. 4) B. Duică, o. c., 223—224. 5) Op. cit., p. 35—ap. B. Duică, p. 225.

In anul 1849, meşteşugarii români şi creştini deţineau încă o bună parte din piaţa Iaşului — cum erau, bunăoară, blănarii şi şepcarii, croitorii şi abagiii, dubălarii şi săpunarii, lumânărarii şi ciubotarii, cismarii şi alţii, după cum, dealtfel, erau şi negustorii — ca băcalii şi pitarii, pescarii şi cherestegiii etc. [1]) Pentru acelaş an, Eminescu statornicea, pentru Moldova, 10.695 familii de negustori şi meseriaşi pământeni ortodoxi, iar în Iaşi, fiinţau 33 corporaţii de comercianţi şi industriaşi pământeni ortodoxi, cu 1661 patroni şi calfe [2]). In 1890, din cei 65 blănari la Iaşi, rămăsese doar unul singur român, silit să-şi aducă şi el calfe din Valahia, iar din croitori, şepcari, săpunari şi cherestegii nici unul [3]).

In 1866, patentabili români la Iaşi erau de-abia 613 faţă de 2909 israeliţi şi patentabili ambulanţi români 189 faţă de 1092 evrei; iar în 1878, erau de-abia 488 români faţă de 2.326, de unde rezultă că au fost alungaţi de Evrei 125 Români [4]). In acelaş timp, şi în Bucureşti, dispăreau vechii breslaşi: încă din 1859, din 6886 capi de familii meseriaşi, erau ortodoxi 4963, iar pământeni 5058, pentru ca, în 1878, numărul meseriaşilor în capi de familie să atingă 16.197, dintre cari 5.261 imigraţi de vre-o 20 ani. In 17 ramuri de industrie, Evreii covârşesc pe ortodoxi, în celelalte, ei tind să-i întreacă [5]).

Desjardins ne ionformează, încă din 1867, că Evreul se îndeletniceşte în Moldova cu meşteşugurile de croitor, tăbăcar subţire, tinichigiu, pantofar şi ceasornicar şi se îndeletniceşte singur cu aceste mii de meşteşuguri, practică frauda ca şi creştinul, dar cu mai mult rafinament... [6]).

Incă din 1879, chiar Petre Carp putea să rostească, în şedinţa Camerei din 28 Septembrie, aceste amarnice reflexiuni: „Răul este serios astăzi, Evreii sunt stăpâni pe viaţa economică [7]).

Verax ne dă, pentru 1887, în toată România, 86.292 patroni, dintre cari 58.291 Români, 9.865 străini şi 18.136 Evrei, iar numărul firmelor comerciale, adică al electorilor Camerei de comerţ, pentru 1893, este de 41.855 — dintre cari numai pentru jud. Ilfov, 5.470 — fără a se indica naţionalitatea firmelor comerciale. In restul ţării, rămân 36.385 firme, dintre cari 20.262 româneşti, 12.478 evreeşti şi 3.645 streini [8]). Această pe toată ţara, pe câtă vreme, în Moldova, Românii contează cu 6.210 firme comerciale, Evreii ating ating 10.912, iar streinii 910 [9]).

Pentru anul 1902, R. Rosetti ne dă, pentru Moldova, un total de 27.273 meşteşugari: 9.167 în sate şi 18.106 în oraşe. Cei 9.167 din sate se distribue astfel: Români 6.878, Evrei 1980 şi străini 209; din

1) A. C. Cuza, p. 5—6. 2) Eminescu,, studiu citat. 3) A. C. Cuza, l. c. 4) Eminescu, st. cit. 5) Ibid, ibid. 6) Les LJiufs de Moldavie, p. 7. 7) A. C. Cuza, p. 1. 8) Verax, o. c., 176 şi tabloul dela p. 261. 9) Ibid, 176.

cei 18.106 din oraşe: Români 6.150, Evrei 10.446—58% şi străini 1.510. De unde, avem ca total: Români 13.028, Evrei 12.428—46% şi străini 1819 [1]). Autorul observă o pletoră de anumite categorii de meşteşugari — ca pantofari, croitori, zidari — foarte mulţi, profesiuni covârşite de Evrei cari lucrează cu preţuri de foamete.

Pentru 1903, avem în Moldova: 14.728 meşteşugari creştini şi 17.172 evrei — ceeace reprezintă aproape 54% [2]).

După statistica oficială din 1900—1901, numărul meseriaşilor era, pentru 1900, în toată ţara, fără oraşul Bucureşti, de 57.832, dintre cari: 29.260 Români, 28.572 străini. După aceleaşi statistici, meseriaşii dela sate şi în oraşe nereşedinţe erau în număr de 83.876: Români 68.845, streini 15.031 — adică 5.718 Evrei şi 9.313 străini de religie creştină sau mahomedană [3]).

Până la 1867, când s'a încheiat compromisul a-ungar, în toate târgurile şi oraşele din Ardeal dacă erau câteva mii de Evrei [4]). In Bucovina, în schimb, ei era stăpâni ai satelor şi oraşelor, toată viaţţa economică li era tributară. In această provincie, existau, în 1912, numai 737 meseriaşi români faţă de 9.322 străini, dintre cari Ovrei 5.091 şi creştini 3.494. La un loc, meseriaşii şi negustorii ovrei sunt 13.733 cari hrănesc cel puţin 70.000 suflete din 102.919, pe câtă vreme, cei români hrănesc vre-o 6.000 suflete din 173.254. Meseriaşii evrei sunt mai ales măcelari, cismari, birjari, croitori, frizeri, cojocari, croitori de dame, morari, iar crâşmari 1.312 din 1897 [5]).

Referindu-ne la stările din Ardeal de mai târziu, vom vedea că meseriaşii români recrutaţi din păturile cele mai sărace ale populaţiei săteşti, nu puteau ţine piept concurenţei străine, mai ales în centrele urbane. La sate, mai că se afirmau în proporţie mai mare, ca tâmplari, cismari şi papucari, ca fauri, morari, măcelari, croitori şi cojocari — adică în acele meşteşuguri de care are imediată nevoie ţăranul. Totuşi, faţă de populaţia de circa 3 milioane locuitori, clasa de mijloc naţională deabia conta cu 26.376 — capi de familie, maeştri de sine stătători, adică de-abia cu 0.89% din totalul populaţiei. Şi această proporţie este datorită, iarăşi, desfiinţării regimului feodal al breslelor, fenomen care a avut loc cam după 1880, când încep să răsară, pe ici colo, meseriaşi români, cari aveau să lupte, însă, cu două mari greutăţi: cu indiferenţa publicului românesc şi cu lipsa de credit [6]).

După statistica demografică a Ungariei pe 1910, avem de statornicit aceste date pentru industriaşii români — în statistică sunt

1) Ibid, 265. 2) Ibid. 3) D. R. Ioaniţescu, Politica meseriilor, în Encicl. Rom., III, p. 216. 4) R. Seişanu, Restabilirea unui adevăr istoric, pt. în Univ. din 30.12.934: Oraşele şi târgurile din Ardeal cui au aparţinut? 5) I. E. Torouţiu—Românii şi clasa de mijloc în Bucovina, partea I: Meseriaşii, 1912. Vezi şi B. Duică, 168—169. 6) Petre Suciu, Clasele sociale din Ardeal.

daţi şi membrii familiei, personalul auxiliar şi întreţinuţii. Astfel, avem: Români 165.157 — adică 5.32 % din totalul populaţiei de 2.948.186, faţă de celelalte naţionalităţi: Nemţii cu 113.192 — adică cu 5.95 la un total de 1.903.357; Maghiarii cu 478.067 — cu 4.80 % din 9.495.627 şi, în sfârşit, Evreii 346.067 — cu procentul considerabil de 37.98 % raportat la un total de 911.327 [1]).

b) Industria mare.

Intrăm, de data aceasta, în domeniul cel mai delicat al economiei noastre naţionale, pentru care posedăm date numai asupra numărului întreprinderilor, dar nu şi asupra componenţei etnice a capitalului, a personalului de conducere technic şi administrativ. Această industrie mare — ca şi cea mijlocie — îşi are începuturile ei în veacurile anterioare, când anumiţi domni, ajutaţi de feţe bisericeşti şi de firi întreprinzătoare, indigene şi streine — spre gloria lor şi mândria noastră — se străduiau să întemeieze aşezăminte utile dezvoltării noastre industriale, luptând cu greutăţi mari din lipsă de personal technic şi mecanic, de capitaluri şi materii prime, precum şi luptând cu oarecari piedice puse de ţările vecine industriale cari nu vedeau cu ochi buni o înjghebare de industrie naţională. Printre aceşti domni, avem a menţiona cu mândrie numele lui Grigore Ghica şi al lui Al. Moruzi.

Industria noastră naţională ar fi evoluat în mod firesc şi poate în condiţiuni cu totul prielnice nouă dacă nu interveneau doi factori caracterizaţi prin un egoism feroce: convenţia economică cu Austria care ne-a distrus breslele şi puţinele industrii de care dispuneam, ne-a distrus comerţul orăşenesc şi cel din porturi, precum şi tot exportul; şi, al doilea, — legea de încurajare a industriei naţionale care ne găseşte despuiaţi, sleiţi de orice forţe băneşti.

Aceia cari vor dispune de capitaluri mari — proprii sau împrumutate — sunt tot străinii şi Evreii. La noi, un capital naţional se va forma mai târziu. Numai în Ardeal, procesul acesta începe ceva mai de timpuriu şi numai în domeniul creditului bancar, când se şi înjghebează primele aşezăminte care îi ajută pe ţărani să-şi creeze gospodării şi, ca urmare, un standard de viaţă mai ridicat.

Am spus, cu alt prilej, că Evreii n'au luat parte la nici o întreprindere industrială, decât incidental şi în proporţii cu totul şterse. Industria, în trecut, deşi privilegiată de voevozi şi domni, era, totuşi, riscantă, mai propriu zis, nu prea rentabilă: împrejurările politice, cum era schimbarea deasă a domnilor, turburările şi războaiele ce se ţineau lanţ pe

1) Ibid, ibid.

pământul nostru, precum şi veghierea serioasă ca industriaşul să se ţină de obligaţiile luate asupră-şi, etc., toate acestea nu erau nu mediu fecund de dezvoltare a poftei de câştiguri ilicite şi uşoare a Evreilor. Acestora li este prielnic un mediu liniştit sau de mare nelinişte, când pot să tragă profituri mari. Odată cu Unirea Principatelor şi cu stabilitatea in domnie, la care se adaogă legea pentru încurajarea industriei naţionale, Evreii devin peste noapte industriaşi. Ei năvălesc — zice sociologul Ruppin Evreul — în metalurgie, în lemnărit, în mobile şi în industria textilă [1]), precum vor năvăli şi în toate celelalte. Finanţele capitalismului apusean erau, de acum înainte, mânuite de ei. Calul lui Odiseu pătrunsese în cetate. Ei sunt deasemenea denumiţi să facă mijlocirea între noi şi Apus şi să fie agenţii expansiunii germane în Orient. Capitalismul apusean, atras de câştiguri fabuloase, îşi muta capitalurile şi industriile la noi, dezvolta pe cele existente, multe din ele inutile şi se organiza în cetăţi peste cari nu se putea trece — în trusturi şi cartele. Astfel că, lipsiţi de capitaluri, n'am ajuns să ne creăm o industrie naţională care să facă educaţie industrială elementului autochton, să ridice standardul de viaţă al poporului şi să avem o conpensaţie pentru industria casnică, ci am asistat la o nemaipomenită spoliere naţională în locul mult trâmbiţatei ,,epoci de înflorire şi civilizaţie'', promisă nouă de economiştii libertăţii absolute. Aşteptările puse de aceştia în capitalismul apusean şi în o industrie naţională — cu capital, concepţie şi conducere străină — a fost o mare dezamăgire. Acest capitalism financiar expansionist importa şi capital şi technicieni in domeniul închis de bariere vamale, pentruca, astfel, să dezvolte industria şi să realizeze câştiguri mari, el căuta doar să dea o dezvoltare cât mai mare agriculturii care să procure străinătăţii cereale şi materii prime şi să poată înghiţi cât mai multe fabricate — aşa cum preconiza şi art. 46 al Convenţiei dela Paris [2]).

Lupta împotriva Austriei a fost lungă şi dârză, dar cu rezultate bune. A fost începută de P. S. Aurelian. ajutat printre alţii de Carp şi Xenopol, cerând desfacerea dintr'o robie economică la care ne împinsese şcoala liber-schimbismului, a unei libertăţi nezăgăzuite, prezentată prin vechii economişti, ca N. Şuţu şi P. Mavrogheni, iar mai încoace prin Marţian, I. Ghica şi alţii. Şcoala lui Aurelian a fost continuată prin Emil Costinescu pe cale practică. Dar, dacă am scăpat de teroarea economică a Austriei, prin noua lege cădeam sub altă tiranie : aceea a invaziei capitalurilor străine creatoare de industrii parazitare cari îşi soldau bilanţul cu câştiguri considerabile. Fiindcă această nouă politică economică — observă N. Iorga — prin concepţia neîntemeiată că

1) Op. cit. Vezi B. Duică, p. 224. 2) Vezi şi V. Clîiblа, rev. Alaci, No. 133.X.939.

o industrie se poate improviza, că o ţară e datoare să o aibă integrală şi, în al treilea rând, că este deajuns ca statul, prin scutiri şi tarife, să o sprijine, procedând prin legea gândirilor abstracte şi străine de cerinţele invincibile ale realităţilor date, care se leagă organic una de alta, ea alerga la un câştig individual fără să cugete la nevoile adevărate ale unei ţări întregi. Materia noastră aştepta prelucrarea în zeci de domenii, atunci când noua industrie improvizată şi subvenţionată făcea cuie într'o ţară lipsită încă de fier şi substituia bunei hârtii străine o rea fabricaţie indigenă ori inaugura o greşită politică a zahărului, îndulcind pe vecini cu ieftinătatea produsului nostru [1]).

Dar noua lege a încurajării industriei naţionale păcătuia şi încă prin multe altele: ea nu punea zăgaz capitalurilor străine — aventuriere sau speculatoare —; ea nu încuraja, în nici un fel mai ales, participarea capitalurilor autochtone — mici şi mari — la înflorirea unei industrii cu adevărat necesară şi mai păcătuia prin aceea că încuraja alcătuirea de colectivităţi şi asociaţii cari terorizau clientela la preţuri uluitoare faţă de manufacturatele străine similare la adăpostul tarifelor vamale protecţioniste şi prohibiţioniste. Toate dispoziţiile legii încurajau iniţiative interlope şi crearea unei plutocraţii evreeşti, mai cu deosebire, fără a se îngriji nimenea de respectarea obligaţiilor luate de întreprindere, pe câtă vreme muncitorul român şi obştea românească deveneau tributare acestei clice, încurajată de complicităţi lăuntrice. Şi domnii noştri proteguiau orice încercări de industrie, de fabrici — cherhanele, şi emiteau hrisoave cari asigurau industriaşilor un fel de monopol „apalto", pentru întreaga ţară sau numai pentru anumite localităţi, dar, atunci când monopolistul nu-şi respecta îndatoririle, era imediat decăzut din privilegiile acordate lui. Şi mai trebue scos în evidenţă şi faptul că, întotdeauna, monopolistul sau fabricantul, oricare ar fi fost el, se îndatora, în schimbul privilegiilor obţinute, să vânză marfa după anumite tarife „narturi", să-şi naţionalizeze personalul, să contribue cu anumite procente sau sume la opere de caritate publică, la aşa numita „Cutie a milelor", etc. Aşa înţelegeau domnii noştri încurajarea industriei naţionale.

Legea de încurajare a industriei, de ale cărei prevederi beneficiau numai industriile cu un capital de minimum 50.000 lei, cu mai mult de 25 lucrători, şi cari posedau instalaţiuni perfecţionate [2]), a putut să dea imbold unei dezvoltări nemaiauzite. Intre 1887—1906, s'au in-

---

1) Ist. Com. II, 182. 2) Iată prevederile legii din 1887: *a*) Concesiunea gratuită a unui teren cu o suprafaţă de cel mult 5 ha; *b*) scutirea de orice impozit către stat, judeţ sau comună; *c*) scutire de vamă pentru maşinile şi aparatele necesare instalării şi pentru materiile prime ce nu se găsesc în ţară; *d*) de o reducere a taxelor pe cfr. de 45% pentru produsele fabricate şi de 30% pentru materiile prime ce intră în fabricaţiune.

stalat 298 fabrici, pe câtă vreme în intervalul 1866—1887, numai 173 sau 8.2 fabrici anual. Cu alte cuvinte, erau în 1866 — 39 intreprinderi, în 1887—173, iar în 1906—471 întreprinderi, dintre cari: 52 aparţineau statului, 126 neîncurajate — mori, fabrici de spirt şi fabrici de bere şi 293 încurajate, iar din acestea din urmă, 39 erau din grupul metalurgiei.

Legea din 1887 a fost depăşită în prevederile ei de legea din 1912 [1]), prin aceea că acorda avantagii şi industriei mici, meseriaşilor şi societăţilor cooperative de meseriaşi, precum şi cooperativelor săteşti şi întreprinderilor cari întrebuinţează, la un loc sau la domiciliu, 20 lucrători în industria casnică. Ea acorda cea mai mare protecţie industriilor cari îşi trag materiile prime din agricultură sau dintr'un derivat al ei sau din solul şi subsolul ţării — acestea urmând a se bucura de mari foloase pe timp de 30 ani, cu obligaţia, cea mai de seamă, de a avea 75 % români din totalul lucrătorilor, cât şi al personalului administrativ, iar pentru personalul technic cel puţin 25 % români la începutul perioadei a doua decenale şi 60 % la începutul perioadei a treia.

Incărcaţi de atâtea scutiri şi privilegii, streinii — în special, Evreii— deţineau, în scurt timp, o majoritate zdrobitoare în domeniul industriilor de tot felul, pe câtă vreme, băştinaşii — lipsiţi de credite organizate, absorbiţi de viaţa politică pe zi ce trece mai intensă şi mai zgomotoasă şi de ispitele luxului vieţii moderne — lăsau pe seama străinilor toate prerogativele legilor de încurajare a industriei naţionale. In plus, obligaţiunile la cari erau supuşi toţi aceşti străini n'au fost niciodată respectate, folosindu-se larg de nepăsarea organelor chemate să supravegheze la punerea în practică a tuturor prevederilor legilor din 1887 şi 1912. Şi, întru deplina cucerire a industriei în ţara noastră, ei s'au organizat în tot felul ca să terorizeze viaţa noastră economică şi cea politică, aşa că n'a existat în nici o ţară din Europa o funcţiune mai

1) Iată foloasele ce le acorda legea din 1912 : *a*) Vânzarea de către stat, judeţ sau comună a terenului necesar fabricii, până la 5 ha, din pământurile ce le aparţin, iar pentru străini, închirierea acestor terenuri pe timp de 90 ani ; *b*) folosinţă gratuită, în total sau în parte, a forţelor hidraulice din domeniul public ; *c*) scutirea de vamă pentru maşini şi accesorii ; *d*) reducerea tarifelor de transport ; *e*) scutirea de impozite directe către stat judeţ sau comună şi înlocuirea lor prin o dare preluată asupra beneficiului net al întreprinderilor, cu excepţia favorabilă acordată marilor făini de grâu. Deasemenea, se bucurau în plus de avatang'i la reducerea tarifului de transport şi asupra venitului net anual acelora cari dovedeau că exportă o pătrime din producţiune. Acelor industrii, însă, cari transformau cea mai mare parte a materiilor prime din străinătate, li se mărgineau foloasele acordate la o perioadă de 21 ani. Ca foloase generale acordate tuturor fabricilor laolaltă, precum şi societăţilor de meseriaşi, s'a prevăzut scutirea de orice impozit către stat, judeţ sau comună a clădirilor destinate locuinţelor întregului personal al fabricilor : restituirea dreptului de vamă pentru materii prime aduse din străinătate şi cari au intrat în fabricaţiunea produselor ce se vor exporta. Şi, în fine, la toate licitaţiile, preferinţa fabricilor din ţară, chiar dacă ofertele vor fi cu 5 % mai scumpe decât ale acelor similare din străinătate. 2) I. Maior, o. c., tablou la pag. 79.

rentabilă decât aceea de a fi industriaş în România. Departe de gândurile bune ale legiuitorului, s'au oploşit în ţările noastre toţi aventurierii şi toate elementele interlope, precum şi toţi străinii şi Evreii cari— din papugii, cârciumari, telali, samsari, tinichigii, etc. — şi-au dezvăluit într'o noapte aptitudini industriale şi au devenit magnaţii industriei. Şi, în felul acesta, puţurile de păcură s'au evreizat, fabricile de cherestea şi de hârtie au căzut în mâini evreeşti, fabricile textile şi tipografiile şi editura au devenit toate evreeşti. Acestea fiind stările de fapt şi de drept, bunurile noastre amanetate pe 90 ani sau perpetuu, finanţele se concentrau în mâini străine, în special, evreeşti, de unde pornea dictatura tiranică în toate domeniile : politic, economic, cultural-naţional, social, etc. Şi dacă o părticică din beneficii rămâneau în ţară şi pe temeiul acestora se ridica o pătură suprapusă streino-evreiască, stăpână pe bogăţiil imense, la baza piramidei o întreagă populaţie muncitoare dar muritoare de foame ; o altă parte din beneficii, şi cea mai mare, se revărsa în ţări străine, sub forma de contravalori de mărfuri româneşti în streinătate, ca excedent de export, în afară, natural, de expedierile clandestine de devize pe toate căile. Astfel, pe anii 1901—1915, rămâneau în străinătate contravalori în sumă de 1.191.897.000 lei aur, ceeace revenea, anual, aproximativ la 80.000.000 lei aur.

1. *Industria hârtiei şi a celulozei şi arta grafică.*

O industrie de mare importanţă ca factor de progres spiritual este industria hărtiei şi a celulozei. Incă din a doua jumătate a sec. XVIII, se observă o mare activitate pe acest teren. In 1758, este semnalată prima fabrică de hârtie „harturghie", întemeiată de Nicolae Lazăr sau Lazaru din Ianina, la Fundenii Doamnei pe apa Colentinei, pe care, mai târziu, o muta la Batiştea lângă Snagov. In curând, Alex. Moruzi întemeia alta la Caţichi, pe apa Sabarului-Ilfov, şi ceva mai târziu cu privilegiul de a se opri importul hărtiei şı al cărţii, o trece dela Cămară Mitropolitului, care avea şi o tipografie. Una atribuită de V. A. Urechiă lui Vodă Matei nu o acceptă ca adevărată istoricul N. Iorga [1]).

In Ardeal, acum 80 ani, erau trei fabrici de hărtie ale lui Rudolf Orghidan : una la Ghelniţa şi două în Ciuc [2]). In 1853, acelaş Orghidan împreună cu alţi negustori români braşoveni, întemeiază marea fabrică dela Zărneşti. Dar, înaintea acesteia, era fabrica lui Siebenvan, întemeiată în 1768 şi preluată în 1909 de o societate budapestană [3]).

1) Vezi periodele respective din lucrarea de faţă şi industria hârtiei şi artelor grafice de Soc. Naţ. de Credit Industrial, 1908. 2) N. G. V. Gologan, Cercetări privitoare la trecutul comerţului românesc din Braşov, p. 54. 3) Al. Bunescu-Industria hârtiei şi ind. grafică în Encicl. Română, v. III, p. 941 urm.

In 1881 — după alții, în 1879 — C. Porumbaru întemeiază fabrica „Letea", cu un capital de 15.000.000 lei aur : în 1882, Schiel întemeiază „Buștenii" pe moșia Jepi a Casei Regale ; în 1888, „Câmpulungul" e întemeiată de I. V. Socec și P. Ioanițiu [1]). In 1889, identificăm pe Evrei în această industrie atât de bănoasă. Esra Penhas cu „Scăenii" pe Teleajen. Neamțul Eichler cu una, în 1909, la P.-Neamț — plus fabrică de cherestea — cumpărată, în 1921, de Marmorosch Blank [2]).

Fabricile „Letea", „Bușteni", Câmpulung", „Scăenii" și „P.-Neamț" — la origină, firme individuale — se transformă în societăți pe acțiuni și numără, la finele 1913, un activ de circa 24.000.000 lei aur. Primele trei au avut și secții de celuloză. Alte fabrici de celuloză au fost : „Celuloza-Brăila", creată, în 1908, de soc. an. „Celuloza", cu un capital de 1.500.000, în 1913 și un activ de circa 8.000.000 lei [3]) etc

Arta nobilă a teascului, a vechilor teascuri, a născut în zidurile cucernice ale mănăstirilor noastre și creștea cu multă grijă purtată de monahi și, tot aici, sălășluiau, îngrijite cu aceiași cucernică evlavie, zugrăvirea de icoane, scrierea frumoasă și copierea artistică a vechilor noastre cărți bisericești. La dezvoltarea lor, luau parte, cu deosebită grijă și dragoste, domnii și boierii.

Despre cele dintâiu teascuri, se pomenește, în țările noastre — Muntenia și Transilvania, în sec. XVI, și ele iau o mare dezvoltare in cea dintâiu în sec. XVII. In Transilvania, introdusă de Calvini și Sași, tipografia se pomenește în orașele Brașov — 1533, Sibiu — 1575, Cluj—1550, A.-Iulia—1566, Orăștie și Sebeșul Săsesc, Blaj—1746 unde tipografia a fost adusă de cei trei mari dascăli ai școalei latiniste. In Muntenia, toate sunt înființate de domni, mitropoliți și călugări, ca la C.-Lung, la Govora de Matei Basarab în 1634, având ca tipograf pe Meletie Macedoneanul, la Măn. Dealului, Buzău, București, la Snagov cu Antim Ivireanul, în 1690, R.-vâlcea, etc. In 1675, un Mitropolit aduce o tipografie în curtea mitropoliei din București, având ca tipograf pe Chiriac Ieromonahul. unde s'au tipărit lucrări bisericești de seamă și unde a lucrat și Antim ; închisă în 1836, ea se reînființează în 1851 ca tipografie metropolitească și se laicizează, având ca director technic pe Șt. Rasidescu și ca persoană pricepută adusă din Austria, Francisc Göbl. In 1806, se înființează tipografia „Nifon" sau a statului, care trăește până în 1864 [4]).

---

1) Al. Bunescu Industria hârtiei și ind. grafică în Encicl. Română, v. III, p. 941 urm. 2) Ibid, ibid. 3) Statistica societăților pe acțiuni la finele anului 1913. 4) Alături de acestea ; P.-Neamț și Zărnești, precum și fabrici de mucava și carton : Cosmești-Tecuciu, din 1898, a lui Grunberg et Co., cumpărată, în 1903, de Th. Raux, Spiru D. Lalu et Co., soc. în nume colecti și comandită simplă ; „Fibra" — București a lui Robanser ; „Gustav Fonn", în 1890, la Orlat-Sibiu ; „Baretesch Frederich" — Ghimbav Brașov ; „Molidul"—C-lung ; Succesor Danilo Warga-Cluj ; etc. Vezi Al. Bunescu, st. cit.

In Moldova, se pomenește, la 1640, de tipografia „Domnească" a lui Vasile Lupu, la M-rea Trei Ierarhi, având ca tipografi pe monahii Atanasie și Dionisie; de una a Mitropoliei, la 1679 și de a Patriarhului Dosoftei al Ierusalimului, la Cetățuia, în 1682; M. Strelbițchi aduse la mănăstirea Neamț o tipografie cu vestitul tipograf călugărul Gherontie [1].

In sec. XIX, iau naștere tipografiile laice. Prima din ele este a d-lui Caracaș asociat cu Răducanu Clinceanu și D. Topliceanu, la București, in 1818, preluată, în 1832, de I. E. Rădulescu, care își avea tipografia proprie încă din 1832, adusă probabil dela Lipsca și care a durat cu intermitență până la 1865, când o preia Ministerul de Războiu [2]. La Brașov, negustorii Gh. I. Nica, frații Boghici și Rudolf Orghidan înființau o tipografie unde s'a tipărit „Foaia Duminecii" și „Brăila comercială" în 1837 [3].

Mulți din oamenii noștri politici și scriitori cu vază își aveau tipografiile lor, ca C. A. Rosetti, Laurian, Z. Carcalecchi, Ispirescu și A. Pann la București [4], — aici încă din 1740, Văcăreștii tipăreau în tipografia lor cărți de școală [5] — ca G. Asachi, M. Kogălniceanu și „Junimea" la Iași [6]. La Dorohoiu, prin 1887, ființa o tipografie a fraților Pompeiu [7].

Printre străinii apăruți pe câmpul tiparniței românești sunt membrii din marea familie Göbl. Primul este — după cum am spus — Francisc adus din Austria la tipografia metropolitană unde a instruit și mulți elevi români. In 1864, având ca asociați pe P. Ispirescu și Scarlat Walter întemeiază tip. „Lucrătorilor asociați", iar în 1883, lasă conducerea fiilor Iosif, Gustav și Ștefan, sub firma „Tip. Curții Regale, F. Göbl fii". O altă firmă „Thiel și Weiss" pe care o cumpără I. Göbl, vândută mai târziu Fundației „Principele Carol" [8].

Această industrie, atât de rentabilă și cu înrâurire atât de mare asupra opiniei publice și a vieții culturale, precum și asupra factorilor politici și administrativi, nu putea să scape ochilor ageri ai străinilor, dar mai cu deosebire, Evreilor. Dacă străinii, în unire cu Românii [9], au adus, prin această industrie-artă, mari foloase obștei românești și

---

1) Ibid, ibid; V. Romanescu—Istoria unei cărți, I, București—unde se dau date asupra evoluției artei grafice la toate popoarele europene și, cu deosebire, la noi, dela început și până la întemeierea „Cărții Românești". 2) Al. Bunescu, st. citat. 3) N. G. V. Gologan—Cercetări privitoare la trecutul comerțului românesc din Brașov, p. 64—68 și 69. 4) Al. Bunescu, st. cit. 5) Soc. Naț. de credit industrial—Industria hârtii. 6) Al. Bunescu, st. cit. 7) Din conferința la radio a prof. Pompeiu din ciclul „Amintiri" din 31 Ian. 1942. 8) V. Romanescu, o. cit. 9) P. Ispirescu conduce tip. „Națională", tip. Carcalechi și C. A. Rosetti și tip. „Lucrătorii asociați". Alți tipografi români: Gh. Ionescu, C. Petrescu-Conduratu, Brătănescu, „Românul" a lui C. Göbl—care cumpără, în 1876, tip. lui C. A. Rosetti ș. Laurian, din care a ieșit „Institutul de arte grafice" din România. In 1901, o lasă ginerelui Ion Șt. Rasidescu. Tipografi străini: Fr. Walbaum în 1837 și P. Ohm, 1852 și Iosef Kopainig. Vezi V. Romanescu, st. citat.

dezvoltării statului român. Evreii au căutat să facă din ea operă de disoluție și de câștig neîngrădit. Incet, așa dară, tipografia, ca și anexele ei — fabricile de hârtie și de celuloză, se vor înstrăina și vor deveni proprietate jidovească, în scurt timp.

In 1878, sunt dați 5 litografi israeliți [1]. In 1846, tipografia C. Lecca din Craiova, cea mai veche din Oltenia, este preluată de doi Evrei, unul din ei Samitca — Iosef Logofătul, sub firma ,,Albeanu, Iosef Logofătul și Iancu Moise Taubmann Geamgiul'', care preiau, în 1860, și tip. Macinca. In 1856, apare la Iași, Ovreiul Goldner, care în 1871, cumpără și tipografia ,,Junimei'' [2], acel ovreiu care pusese mâna pe toate furniturile publice [3]. In 1886, apare, la Tg. Ocna, H. Margulies [4]. La Iași, exista, prin 1879, tipografia lui Anton Sc. Savul care a tipărit ,,Protestarea'' lui A. D. Holban, șeful ,,Fracțiunii libere și independente'' și adresată ,,Domnilor reprezentanți a Camerelor de revizuire'' [5].

Incepând cu sec. XX, apar și institutele grafice constituite în societăți pe acțiuni: ,,Adevărul'' — 1904; ,,Minerva'' — 1909; ,,Flacăra'' — 1903, cu un capital, toate la un loc, de cca. 10.500.000 lei aur; precum și două cooperative ,,Poporul'' și ,,Tip. Românească'', iar în 1912 ,,Samitca'' din Craiova [6], ,,Eminescu'' 1900 și ,,Lupta'' 1913 [7]. ,,Universul'', ,,Socec'', ,,Alcalay'' etc.

După cum vedem, tipografia era, în Țările Românești, o creațiune a mânăstirilor — copilul cel mult iubit și cu grijă crescut — și a congregațiilor bisericești, precum și a creștinilor laici — Români și străini. Târziu, apar Evreii cari, la început, le preiau dela autochtoni, cu tendința categorică de a le acapara în întregime.

2. *Industria textilă.*

Știm, din cele expuse în perioadele anterioare, că industria casnică contribuia în proporții modeste la satisfacerea nevoilor locale. In Ardeal, în schimb, această industrie era în plină dezvoltare și în stare să satisfacă nu numai nevoile interne, dar și nevoi ale altor țări — cu deosebire în epoca feodalismului economic, în partea de sud a provinciei și o mișcare comercială din cele mai importante. In Principate, industria textilă manufacturată — întemeiată de străini sau băștinași: domni și boieri, mitropoliți și mânăstiri sau biserici, precum și de oameni din popor — era luată sub aripa ocrotitoare a domnilor cari învesteau pe industriași cu privilegii însemnate și drept de ,,apalto'' sau monopol, cu condiția expresă ca beneficiarii să se țină de îndatoririle

---

1) M. Eminescu—Scrieri politice și sociale. 2) Al. Bunescu, st. cit. 3) M. Eminescu st. cit. 4) Al. Bunescu, st. cit. 5) ..... 6) Statistica soc. pe acțiuni la finele anului 1913 7) Al. Bunescu, st. cit.

luate asupră le, lucru care se veghea, de partea domnului, cu mare străşnicie. Aşa, de o pildă, fabricanţi germani din Polonia, aşezaţi, în 1759 în slobozia anume creată dela Filipenii Noi din Moldova sau Chipereştii pe Jijia, întemeiară, în 1764, o fabrică nouă de postav, cu privilegii acordate de Domnul Grigorie Vodă Ghica, iar după incendiu, în 1766, o închiriază spitalului Sf. Spiridon. In 1766, lua fiinţă o fabrică de postav la Polovraci, mutată, în 1769, la Bucureşti, aceiaşi pe care Domnul A. Moruzi se va strădui mult să o reaşeze la Pociovalişte — Afumaţi, în 1794, prin boierul Radu Slătineanu. Fabrici de testemeluri sau tulpanuri erau numeroase în perioada 1782—1830; ba, întâlnim şi o fabrică de tors bumbacul „acel nou meşteşug după a Englezilor tertip"; depănatul borangicului număra 60 dulapuri în Bucureşti, instalaţiunile de spălare a lânei erau nenumărate în Braşov şi în ţinutul Bârsei, iar industria casnică—ţărănească şi de mahala — întreţinută şi finanţată de marii negustori braşoveni, era în floare şi îşi trimitea produsele peste hotare: în Austria, în Principate, în Turcia şi Egipt.

Dar această industrie naţională avea să sufere mari lovituri. Faţă de marele avânt ce îl luăse maşinismul în Apus şi în ţările vecine cu noi, industria noastră, în condiţiunile technice cunoscute, nu putea să meargă cu paşi egali. Ţările centrale şi apusene invadau, astfel, pieţele noastre cu produse manufacturate, luptând pentru întâietate de debuşee şi eliminând de pe piaţă industria naţională. In 1881, Austria deţinea 40% din importul articolelor textile, cu postavuri groase de calitate inferioară lucrate în Ţara Bârsei; Anglia 34%, cu produse fine de lână şi bumbac; iar Germania 17%, cu postavuri şi ţesături de lână, pânzeturi de bumbac, ţesături de iută, in şi cânepă, frânghii şi sfori, împletituri, etc. [1]).

A doua mare lovitură a suportat-o cu deosebire Ardealul. Principatele şi-au văzut repede distrusă industria casnică începând cu regimul convenţiei comerciale cu Austria. Un reprezentant al Saşilor din Ardeal scria, că războiul vamal ce s'a declarat României în 1886, a fost dezastruos pentru industria Ardealului care a căpătat o lovitură din care nu şi-a mai putut veni în fire, fiindcă venea tocmai când în restul Europei se făcea trecerea dela mica la marea industrie şi, neputând să intre în această evoluţie, el a rămas îndărăt cu ani în progresul lui economic. Şi astfel: ţesătorii şi torcătorii de bumbac, pielăria, ceramica, industria lemnului şi a hârtiei, precum şi negoţul românesc din marile centre: Braşov, Făgăraş şi Sibiu, s'au distrus [2]).

---

1) Liliana Georgescu—Industria textilă în Encicl. României, vol. III, p. 967 şi urm. 2) Gustav Adolf Klein—Viaţa economică germană din Ardeal, Banat, Satu-Mare, în publicaţia jubilară „Transilvania, Banatul, Crişana, Maramureşul, 1918—1928, Buc. 1929, p. 576—7—ap. Al. Bărbat—Politica economică-ungurească şi dezvoltarea burgheziei române în Ardeal", Cluj, 1936, 20—22.

Reacţiunea a trebuit să se producă din partea ţării noastre împotriva manufacturatelor apusene, ca şi în contra heghemoniei şi tiraniei convenţiei economice cu Austria. Lupta împotriva tendinţei de heghemonie austriacă am cunoscut-o şi în vremurile vechi, când Domnul Moruzi se angaja într'o luptă crâncenă cu puternica împărăţie vecină căreia, incă de acum aproape un secol şi jumătate, îi desplăcea o temeinică aşezare a industriei naţionale şi, dupăce, în prealabil şi prin oamenii săi, stărui şi obţinu firman încuviinţător, întemeiă, definitiv, prin hrisov domnesc, în 18 August 1794, fabrica de postav dela Pociovalişte [1]).

Primul gest de afirmare a dorinţei noastre de a întemeia o industrie naţională şi, deci, o primă reacţiune împotriva heghemoniei industriale a Austriei şi a ţărilor apusene a fost întemeierea, la Buhuşi, în 1885, a fabricii de postav cu maşini perfecţionate, iar în 1886, a alteia la Azuga. Odată cu intrarea în vigoare a legii pentru încurajarea industriei naţionale, ritmul înfiinţării de fabrici merge crescând în aşa măsură că, în 1913, industria textilă număra 81 fabrici, cu o capacitate de 9337 hp., cu 6688 lucrători şi cca 3000 războaie pentru bumbac şi alte fire vegetale, valoarea instalaţiilor se ridica la 27 milioane, iar acea a produselor la 46 milioane. Din cele 81 fabrici, 15 erau pentru ţesutul de postav, dimie şi pături; 23 ţesătorii de bumbac, in şi cânepă; 18 pentru tricotaje, 7 pentru frânghii şi sfori, 9 pentru confecţionat cloşuri pentru pălării şi 9 pentru diverse textile [2]).

Intre 1892—1913, găsim 14 întreprinderi industriale constituite în societăţi pe acţiuni cu un capital activ şi investiţiuni în valoare de 66.180.352 lei aur şi 2 cooperative în valoare de lei aur 138.566—în total, aceste 16 societăţi industriale textile cu un activ, fond de rezervă şi investiţiuni în valoare de lei aur 66.318.918 [3]). Aceste capitaluri sunt, în majoritate zdrobitoare, străine. In plus, avem două alte întreprinderi textile: una franceză de sericicultură cu un capital de lei 1.000.000 şi alta engleză cu un capital de lstg. 180.000 sau lei 4.539.600, aceasta cu numele de A. et A. Cromptom et Co. Ltd., cu data autorizării în 1905 [4]).

---

1) Vezi perioada respectivă. 2) Liliana Georgescu, st. cit. 3. Ibid, ibid — Vezi şi „L'industrie en Roumanie" de Ing. Emilian. 4) Statistica soc. pe acţiuni la finele anului 1913, a Min. Industriei şi Comerţului. Cele mai multe din acestea se întemeiază între 1905—1911. La Iaşi: „Rom.-Italiană", „Moldova" şi „Ţesătura"; la Neamţ, „Doamna" şi la Azuga; la Bucureşti: „Ind. textilă", Tricotaje, Ind. bumbacului, „Filaret Tricotaje", „Ţesătoria Mecanică", „Ţesături şi Impletituri", „Ţesătoria Română", „Franco-Română" de frânghii"—toate la un loc cu un capital vărsat de lei aur cca. 15.000.000 şi cu un activ social, la finele anului 1913, de circa 28.000.000 lei aur.

3) *Industria alimentară.*

Această industrie a fost unul din sectoarele unde Evreii s'au așezat cam de timpuriu, ceeace coincide chiar cu data când au călcat pe pământul nostru. Ca atare, cu timpul, mori și fabrici de făină, de zahăr, de băuturi spirtuoase și de spirt, de bere, de conserve, de uleiu, de oțet și de paste făinoase, etc. au fost covârșitor acaparate.

Să incepem cu industria zahărului. Primele fabrici au fost : aceea dela Sascut, infiinţată in 1875 și a doua la Chitila, in 1876. Ele s'au bucurat, incă dela 1873, de scutiri de impozite, de taxe comunale, de vamă și de taxe de timbru a acțiunilor emise de societățile fondatoare. Din cauza concurenței zahărului străin, adus din alte țări, dar mai ales din Austria, precum și din cauza introducerii acsizelor in 1877, aceste două fabrici au dus-o greu, cea din Chitila s'a inchis și, vreme de 21 ani, nu s'a deschis nici una nouă. In 1897, s'a construit fabrica dela Mărășești, având ca acționari principali : P. Negroponte, Chrissoveloni și Economu, precum și la Brânceni-Teleorman „The Danubian Sugar factory Ltd" — a cărei viață, insă, a fost prea scurtă ; in 1900, se infiinţează cea mai mare intreprindere „Soc. g-rală de fabrici și rafinării in România" care instalează fabrica din Roman și cumpără pe cea din Sascut. In acelaș an, se infiinţează și fabrica dela Ripiceni-Botoșani de către firma „Dupont, Lachaume, Mellassoux et Co..

De numele acestei industrii importante este legată impământenirea la noi a organizației cartelului care își va intinde tentaculele acaparatoare în toate compartimentele vieții economice. Cu multă dreptate, un scriitor zice că „...la noi, cartelul este — și in concepție și in fond — o organizație pur iudaică. Tot ce au putut da Evreii, în mod efectiv, industriei românești, este cartelul... ceeace nu crează, ci distruge". In felul acesta, au organizat masiva spoliere a noastră, în imprejurări când țările noastre de-abia se inițiau în viața capitalistă-industrială. Anume, aceste 6 fabrici, în 1900, se cartelează prin „Soc. g-rală Roman-Sascut", iar în 1904, are loc crearea „Casei de comision pentru satisfacerea produselor industriale din țară" — având exclusivitatea vânzării zahărului, adică un monopol adevărat [1]). Această operă a fost finanțată de trei mari bănci : G-rală Română, N. Chrisoveloni și Marmorosch Blank et Co., la cari se alătură, în 1905 și Emil Costinescu [2]).

Ca să se asigure un progres mai mare fabricilor cartelate și ca să se împiedice înființarea altor industrii, intervine convenția din 15 Mai,

1) Ing. Raphael Racoviță—Industria zahărului ; vezi aceiași monografie a Soc. Naț. de credit industrial — Date și observațiuni, 1928. 2) A. C. Cuza, o. c., p. 750 și urm.

1906, cu statul, care se obliga să nu acorde nici o concesie altei fabrici de zahăr și ca, până la 31 Martie 1914, să nu se mai reducă taxele de import sub 35 bani de kg., etc. Și in felul acesta, s'a impiedecat dezvoltarea și naționalizarea industriei zahărului, lăsând pe consumator la discreția absolută a „Casei de comision"[1]). La 1 Aprilie, 1914, expirând convenția, grupul capitalist străin cumpără fabrica Mărășești cu 7 milioane, dar o inchide după aceea, iar in 19 August, acelaș an, înființează cu 13 milioane lei aur o mare fabrică la Giurgiu și intemeiază trustul cu numele de „Danubiana" in care intrau toate celelalte[2]). Ne putem da ușor seama de puterea financiară a acestui trust, dacă singura fabrica „Mărășești", dispunea, in 1913, de un activ social de circa 14 milioane, iar cea dela Chitila de cca 9 mil. lei aur. Și, astfel, s'a asigurat monopolul prin nimicirea oricărei concurențe. Să rezumăm, după A. C. Cuza, rezultatele la care s'a ajuns: „In timpul acesta, dela 1873 și până la 1915 — fie simplu cartel, fie sindicat, fie trust propriu zis — fabricile de zahăr străine n'au fost decât o cauză constantă: de jefuire a statului; de păgubire a consumatorilor; de exploatare a muncitorilor; de speculare a producătorilor; de nesocotire a intereselor naționale românești și la urmă, pe deasupra și ca o culme, de neîndestulătoare chiar a consumației publice[3]) — era vorba de o putere de consumație de 42.000 tone, pe câtă vreme, producția atingea, în 1915—16, de-abia 25.000 tone. Din toată această afacere, statul a ieșit păgubit, in 20 ani, cu 158 milioane lei aur[4]).

Industria morăritului este o ramură din cele mai importante a industriei alimentare. Morile mici—țărănești, din cea mai adâncă vechime, erau acționate de căderi de apă, de vânt, de mașini cu aburi sau motoare, pe când cele mari — sistematice cu instalații de valțuri perfecționate. Incă din 1247, se vorbește de mori de apă în ținutul Litovoi — părțile Jiului, rezervate coroanei ungare[5]). In București, se pomenește de mori cu cai, două mori cari lucrau in București, la Capul Podului[6]). Printre cele sistematice, vom cita Moara lui G. G. Assan — Moara de foc — înființată în 1853[7]). In 1862, moara lui Olmazu[8]), Comercială și Ciurel — toate la București, „Steaua" și Moara Păcurari la Iași[9]). In vederea exportului de făină, s'au în-

1) Ibid, ibid. 2) Ibid, ibid și Ing. R. Racoviță, st. cit. și Monografia zahărului a Soc. Naț. de Credit industrial, 1928. 3) A. C. Cuza, p. 750 și urm. La p. 761, găsim, in continuare: Consumatorii erau jefuiți cu 4 mil. numai din scumpirea produselor în 1914, cu 0.10 lei de kg.; producătorii de sfeclă — proprietarii mici au ajuns robii fabricilor, către cari au fost siliți să-și ipotecheze chiar pământurile; muncitorii speculați sângeros, elementul românesc sistematic exclus dela conducerea technică și comercială. 4) Industria zahărului de Soc. Naț. de Credit Industrial. 5) A. C. Cuza, l. c. 6) N. Arcadian, Industria alimentară, in Encicl. Rom., v. III, p. 987 și urm. 7) Vezi și perioadele anterioare din studiul de față. 8) Vezi aceiași perioadă. 9) Soc. Naț. Cr. Ind.—Industria morăritului, Date și observațiuni. 5) Statistica soc. pe acțiuni la finele anului 1918.

ființat la Brăila morile: „Milas" (1881), „Galiațatos" (1888) și „Violatos" (1899) [1]). Această industrie va lua, curând, o mare dezvoltare, în tot Vechiul Regat și, în special, în București. Cele mai multe — mari și mici — vor încăpea în mâini străine — cu deosebire, evreești Exista, în 1902, și Société G-rale des Moulins de Roumanie Ltd., cu un capital de peste 5 milioane lei aur [2]).

Alături de acestea, erau două rizerii — fabrici de decorticare a orezului, amândouă la Brăila, constituite în societăți pe acțiuni, amândouă cu un activ de peste 5.000.000 lei aur. La Balcic era o fabrică de paste făinoase — macaroane — cu un activ de 3 mil. lei aur [3]).

Intre 1890—1913, găsim, constituite în societăți pe acțiuni, 39 întreprinderi industriale din domeniul alimentar — 37 din ele în intervalul 1900—1913. Din aceste 39, găsim patru mori de făină, deja pomenite, dar nu intră în ele cele trei mori sistematice înființate la Brăila [4]).

In aceste 39 întreprinderi — societăți pe acțiuni — mai găsim: 3 fabrici de conserve; 3 de uleiu — una din ele Phoenix; 3 fabrici de bere; pivnițele „Rhein et Comp". (1900) și fabrica de spirt „Bragadiru"; cele două fabrici de decorticat orezul; fabrica de zahăr „Mărășești"; una de glucoză și amidon „Colentina" din București. Restul sunt brutării, fabrici de oțet, de macaroane, de ape gazoase [5]).

Fabricarea băuturilor spirtuoase și a alcoolului a fost, din cele mai vechi timpuri, o îndeletnicire foarte căutată a Evreilor. Ei sunt aceia cari, ca velnițari și povarnagii, fabricau rachiu din bucate bune sau stricate după învățăturile aduse din Polonia și Rusia. Domnia admitea instalarea de poverne sau velnițe, dar numai cu „cărți de slobozenie", subordonate respectării unei condițiuni — să nu se întrebuințeze grâu și orz rezervate capanului împărătesc. Ei se deosebeau de rachierii sau vutcarii cari scoteau băutura din vin — à la russe [6]).

Am pomenit, în perioadele anterioare, că, la Roman, era, încă în 1758, o fabrică de bere; în 1814, tot aici, făcea hrișcă Constantin Petradi cu drept de monopol, dar legat să dea marfă bună și cu „preț cuviincios". In 1816, Episcopul Gherasim avea berăria bisericii, iar Austriacul Alexandru Dos, în înțelegere cu Cutia Milelor de care atârnau toate berăriile, deschidea și el o fabrică. Medicul danez Herlitz dela Sf. Spiridonie din Iași își avea berăria în 1793 [7]).

In Muntenia, se acorda drept monopol, prin licitație serioasă, Neamțului I. Tempel din Gotha. Fiul acestuia o restaurează în 1824 și îi adaogă o fabrică de rachiu, de oțet și de rom — cu privilegiu, dar cu condiția de a le fabrica numai din fructe [8]).

---

1) Soc. Naț. Cred. Ind.—st. cit. 2) și 3) Statistica soc. pe acțiuni la finele an. 1912. 4) Ibid, ibid. 5) Ibid, ibid. Ibid, ibid. 6) N. Arcadian, Industria alimentară. 7) Ibid, ibid. 8) Ibid, ibid.

In a doua jumătate a secolului trecut se înfiinţează trei mari fabrici de bere: „Luther" în 1869, „Bragadiru" în 1894" şi cu fabrică de spirt şi „Azuga" — toatetrele constituite în societăţi pe acţiuni în prima decadă a secolului nostru şi cu un activ social de circa 22.000.000 lei aur [1]; fabrica Dreher-Haggenmacher la Oradea, Albert Burger din Tg.-Mureş şi cea din Timişoara, veche din sec. XVIII [2]).

Industria aceasta va merge crescând din ce în ce şi va atinge, prin 1935, un loc important în acest sector al industriei naţionale.

Industria uleiurilor vegetale, începută, în 1853, de fabrica Assan, va merge mereu dezvoltându-se. In 1893, avem patru mari fabrici de uleiuri, cari îşi extrag materia primă din floarea soarelui şi seminţe de rapiţă, in, cânepă, muştar. Cele mai mari fabrici se vor instala în Bucureşti — ca Phoenix, Assan, Zimmer, Hermes, etc. [3]).

Industria conservării alimentelor începe şi ea să apară, din iniţiativa Românilor. Se remarcă fabricile „Staicovici", „Griviţa", şi alte câteva. Printre ele „Alimentara" stă în frunte ca investiţii mari [4]). Fabricile de mezeluri, de conservare a peştelui apar şi ele, sprijinite în activitatea lor de legea de încurajare a industriei naţionale.

4. *Industria petrolului.*

Iacă un sector al vieţii economice unde Evreii nu cunosc concurenţa—scrie d-r Ruppin, sociologul evreu [5]).

Această industrie începe foarte modest în ţara noastră, fără a bănui nimenea, acum opt decenii, amploarea ce avea să capete într'un răstimp foarte scurt, devenind una din cele mai uriaşe şi care avea să atragă pe toţi aventurierii şi căutătorii de bogăţii, în deosebi de origină semită. Prin puţurile de păcură — scria N. Iorga — intram în politica mondială şi societăţile străine începeau să pătrundă dela 1895 încoace în această industrie care se arăta atât de rentabilă [6]).

Un ţăran intrepid Teodor Ciucan-Mehedinţeanu ia, în 1855, în concesiune părţi din moşia Colibaşi a mănăstirii Sinaia, în vederea unei exploatări ceva peste obicinuinţa rudimentară. Un an mai târziu, în 1856, acest bărbat, luminat şi întreprinzător, înfiinţă, la Râfov-Ploeşti, o distilerie — una din cele mai vechi din lume, dacă nu şi cea d'intâiu— din îndemnul profesorului Alexe Marin şi Steege, farmacistul curţii. In acelaş an, ia în concesiune iluminatul Bucureştilor, rămânând ca atare primul oraş din lume care a introdus gazul lampant. In 1857, aduce pe fabricantul Moltrecht din Hamburg care îi construi fabrica,

1) Statistica soc. pe acţiuni la finele anului 1913. 2) N. Arcadian, at. cit. 3) Ibid, ibid. 4) Vezi şi Statistica soc. pe acţiuni la finele anului 1913. 5) Rupp, o. c.—ap. B. Duică, 225. 6) N. Iorga Ist. Com. II, 180—181.

ceeace l-a costat aproape 80.000 lei aur, iar întreprinderea întreagă era evaluată la 2 mil. Aceasta rămâne prima rafinărie din România, precum în St.-Unite, la Pittsburg, unul Kier instalează primul cazan pentru distilarea lampantului, în 1855. Din tabloul redactat după datele din Monitorul Petrolului No. 13 din 1 Iulie, 1936, reiese că rafinăriile unor oarecari B. S. Schaffer şi M. Heimsohn ar fi fost înfiinţate la 1840, în jud. Buzău, dar datele acestea nu pot fi sigure, neputând fi controlate cu precizie, iar cronicarii petrolului nu le confirmă.

In 1863, se instală la Mosoare, lângă Tg. Ocna, prima sondă şi, odată cu anul 1903, industria aceasta îşi lua un mare avânt. Ceeace a stârnit un interes particular pentru capitalurile străine a fost sonda „Sospiro" prin bogatele sale erupţiuni din 1885. Incă din 1868, ia naştere soc. „Walachian Co. Ltd." din iniţiativa firmei Jackson Brauer et Co., cu un capital de 7 milioane lei aur, dar a durat de-abia un an şi a lichidat [1]).

In taboul de mai sus, găsim 49 rafinării, dintre cari : una a lui N. V. Ciocârdel din Matiţa-Prahova, înfiinţată în 1884, alta a lui I. Grigorescu din Târgovişte din 1889 şi a lui Niculescu Ciufu din Târgovişte în 1899. Alături, întâlnim cinci mari întreprinderi de exploatare străine — dealtfel, acestea încep numai după 1895 — capabile să însumeze singure o capacitate de producţie care trece de 75 % şi anume : Steaua Română (1893) Astra Română (1910), Romäno-Americană (1904), Concordia (1907), Columbia (1905) şi însumând toate, în ultimul timp, un capital de 5.325.000.000, cel mare fiind cel anglo-olandez, după care vine cel francez, belgian, german, etc. In ce priveşte rafinăriile pe cari le-am stabilit la 49 pentru perioada de faţă, ele aparţin, cele mai importante, grupurilor de capitaluri străine mai sus enumărate, precum şi altora ca Standard (1865), Venus (1904), Vega (1905) Saturn (1913), Orion şi Frăţia (1912) [2]).

Până la 1896, când se constituie Steaua Română cu mare capital şi un program bine definit, un mare număr de întreprinderi cu capital francez, belgian, austriac, olandez şi român au activat, dar puţine au supravieţuit. In 1903, capitalul german reia controlul soc. Steaua Română, iar în 1904 se înfiinţează soc. Romäno-Americană [3]).

Intre 1899—1913, găsim, constituite în societăţi pe acţiuni, 33 întreprinderi de exploatare şi de rafinare a petrolului, cu un capital vărsat de lei aur 220.000.000 şi numărând, în 1913, un activ social de 430.000.000 lei aur. Printre acestea, se remarcă : Vega cu un capital

---

1) Teodor Pieşinescu şi Tudor Dobrescu—Petrolul in Encicl. Rom. vol. III, p. 617 urm. 2) Mihail Pizanty—Le pétrole en Roumanie, p. 159—161, cu introducere de N. Iorga. 3) Statistica soc. pe acţiuni la finele anului 1913. Multe din aceste societăţi au dispărut, altele s'au contopit.

vărsat de 3.750.000 lei aur ; Italo-română cu 7 ½ mil. ; Petrolul cu 2.800.00 Româno-Belgiană cu 2 mil. ; Româno-Americană şi Concordia cu câte 12 ½ ; Creditul Petrolifer cu 5 mil. ; Morenii-Ghirdovenii cu 7 ½ ; Aquila Fr.-Română cu 6 mil. ; Standard cu 2 ½ ; Orion cu 13.600.000 ; Astra Română cu 60 mil. şi Steaua Română cu 62 ½ [1]).

In 1904, apare capitalul englez, care, în 1914, deţinea locul al doilea în această industrie, imediat după capitalul german care investise 130 mil. din totalul de 390 milioane, adică 33 %. In ordine descrescândă vine capitalul olandez cu 61 milioane — 15.64 %, cel francez cu 31 mil.—7.95 %, cel olandez cu 28 milioane—7.18 %, cel american cu 25 mil.—6.67 %, cel românesc cu 18 mil.—4.62 %, cel belgian cu 16 mil.—4.10 %, cel italian cu 5 mil.—1.28 % şi un capital eteroetnic de 12 mil.—3.08 %. Capitalul românesc, rezultat al micilor economii, apare de-abia în 1914, cu o participare de 18 milioane [2]).

Capitalul anglo-olandez — grupul Royal Dutch-Shell — absoarbe, 1900, soc. „Regatul Român" şi „Astra", de unde a născut puternica în Astra-Română. Capitalul englez, olandez şi anglo-olandez ne dau un total de 152 milioane sau 40 % [3]).

Două mari grupuri germane se remarcă ca fiind în fruntea acestei industrii şi anume : „Europäische Petroleum Union", finanţat de Deutsche Bank şi având exploatarea „Stelei Române", fundată, în 1895, cu un capital de 1 miliard lei aur — probabil, a vrut să înţeleagă lei din 1935 — a doua este „Erdögeselschaft", finanţată de Diskonto Gesellschaft şi posedând marile întreprinderi de rafinărie şi exploatare : Concordia, Vega şi Creditul Petrolifer, dintre acestea, singura Concordia numărând un capital de peste un miliard lei aur — a vrut să înţeleagă lei din 1935. Aceste singure întreprinderi posedau o treime din producţie şi din capitalul investit înainte de războiu şi 80 % din capacitatea de prelucrare a petrolului [4]).

Dar aceste capitaluri cari poartă atâtea nume legate de marile naţiuni apusene şi trans-oceanice, sunt, în realitate, în mare majoritate, evreeşti, reuşind să pună, astfel, mâna pe un izvor de bogăţie atât de important şi de ale cărui proporţii nu şi-a putut da seama modestul pionier Teodor Mehedinţeanu, primul exploatator şi rafinator din 1856, precum nu şi-au putut da seama de marea primejdie ce ameninţa bogăţiile noastre, atuncea când, în 1880, Mrazec şi Alimăneşteanu porneau marea mişcare pentru intensificarea producţiei şi a exportului de petrol. Aceşti Români, cu inimă curată şi cuget românesc, au fost întocmai ca acei naivi cari, găsind o comoară nepreţuită, au chemat pe vecini la marea

1) Mihail Pizanty—o. c., p. 159—161. 2) Ibid, ibid. 3) Ibid, ibis 4) Prof. C. Bungeţeanu—Buletinul Uniunii Camerelor de Comerţ şi Industrie, 1839.

lor bucurie, nebănuind că aceşti nesăţioşi vor căuta să-i extermine pentru totdeauna. Năvala străină şi evreiască va creşte zi de zi, până la o înlăturare totală a elementului autochton. Ca să se împiedice cedarea către străini a tuturor regiunilor petrolifere aparţinând statului, o mână de oameni patrioţi şi întreprinzători au întemeiat soc. „România", cu un capital naţional de 8—10 milioane lei — spunea N. Iorga [1]).

5. *Marea industrie a lemnului sau industria forestieră*

Tot pe atât de vastă pe cât de rentabilă este şi industria forestieră şi, în ea, ca şi în cea petroliferă, vor da năvală, toţi aventurierii şi căutătorii de aur.

In vechime, se pomeneşte numai de domnul Alexandru Lăpuşneanu care cheamă, în 1554, din Ardeal, nişte oameni din Săcele şi apoi un sas ca să-i aşeze opt ferestrae [2]). Până la războiul vamal cu Austria, industria lemnului era practicată după metode vechi, prin numeroase ferăstrae ţărăneşti de apă şi prin mici ateliere de prelucrare manuală — ca tâmplării, dogării, rotării, etc. In 1886, în Vechiul Regat, întreprinderile industriale cari utilizau ca materie primă lemnul erau în număr de 15 ; în 1902, atingeau numărul de 80, iar în 1913 — 181. Din acestea : 98 erau fabrici de cherestea, 70 tâmplării şi fabrici de mobile, 5 distilerii de lemn şi 8 fabrici de hârtie. In Transilvania şi Bucovina, industria mare începuse cu 10—20 ani mai înainte. Această vastă industrie număra, în 1919, în întreaga ţară, 502 întreprinderi, dintre cari, 330 fabrici de cherestea [3]).

Dacă ne referim numai la un sector de pe vastul domeniu de exploatare a lemnului, aflăm că, pe valea Bistriţei, industria aceasta a luat o întindere mai mare în prima jumătate a sec. XIX. Intre 1800—1862, toată valea era împânzită de negustori turci, cari aveau şi o mare cafenea, în dreptul vadului de azi „G-ral Moşoiu", servind şi de bursă a lemnului. Cu expulzarea acestor Turci — cari aveau colonii de vre-o 400—500 negustori în cele trei Dorne — comerţul de plute a intrat în mâini armeneşti şi mai târziu greceşti, dintre cari citãm pe D. Lalu, P. Pavlu, Leventi, Manta, Trasivolu şi alţii [4]). Cu timpul, s'a format şi o mare şi bogată clasă de Români, toţi mari negustori, ridicaţi dintre plutaşi, cu excepţia familiei Albu de viţă boierească [5]). Dintre aceştia : D. Lalu a înfiinţat prima fabrică de cherestea din Moldova ; Nicu Albu a fost

1) In introducerea studiului citat al lui M. Pizanty. 2) N. Iorga, Ist. Com. I, 178. 3) D. A. Sturza, Industria lemnului în Encicl. României vol. III, pag. 933 şi urm. vezi Anuarul Statistic al României pe 1937 4) „Tragedia micilor negustori de cherestea din P.-Neamţ şi Valea Bistriţei, în Univ. din 17.10.937. 5) Ibid. ibid. Iată câţiva din noii negustori : N. Gridov, mulţi Albu, numeroşi Şoarec, Caranfil, Alexiu, Corbu, Ionescu-Mastacăn, Vasiliu, Dorenescu, etc.

mare industriaş, Radu Porumbaru a dat fiinţă fabricii „Letea" — unul din cei mai mari sprijinitori ai Românilor — micii negustori de plute, pe cari i-a făcut mari industriaşi şi furnisori ai fabricii, sistem care s'a păstrat 7—8 ani şi după moartea lui, până când a apărut în cuprinsul Letei, evreul Nuhăm Weismann — ajuns singurul furnisor de lemnărie prin bunăvoinţa câtorva Români, cari au închis şi ghişeele băncii bieţilor plutaşi [1]).

Incet încet, acest vast domeniu de exploatare a lemnului începe să fie invadat de Evrei. In 1905, se semnalează societăţi jidoveşti cari năpădesc masivele Vrancei — proprietăţi ale obştiilor vrânceneşti şi reuşesc, speculând neînţelegerile din aceste obştii şi corupând peste tot, să cumpere pe preţ de nimica şi soc. anonimă „Năruja", instalează la punctul Gociu pe muntele Verdele — proprietatea moşnenilor din satul Voloşcani — un punct de sprijin pentru exploatare, societate condusă de Moses-Moritz. Tot aici, consorţiul baronilor Fraţii Groedel din Budapesta, sub numele soc. „Surpeif", au cumpărat totul, iar locuitorii satelor au ajuns cerşetori şi şomeri [2]).

In 1906, întâlnim 5 exploatatori de păduri în jud. Iaşi : Prisecanii, Vocuteştii şi Măcăreştii exploatate de unul A. Lainer ; Bereştii, Lunca şi altele de Moise Simionovici ; Probota de Moise S. Goldner ; Tomeştii de Samoil Şor [3]).

Din sutele de exploatări forestiere, cele mai mari rămân : „Moldova" ; P. C. Goetz et Co. ; „Feltrinelli", „Lomaş", „Carpatina", „Union", „Ofa", etc., la cari, ca proporţii, se adaogă : C.A.P.S., Fondul Bisericesc Ortodox din Bucovina, Cooperativele, ca „Albina" din Tarcău-Neamţ, etc. [4]).

Capitalul investit în această industrie este din cele mai importante. In statistica societăţilor pe acţiuni la finele anului 1913, găsim 13 întreprinderi de exploatare forestieră cu un capital vărsat de circa 67.000.000 şi cu un activ de circa 200.000.000 lei aur. Printre acestea citām : Lotrul cu 10 mil., Industria lemnului — Galaţi cu 16 mil., pe urmă Drajna, Oltul, Tişiţa, Argeşul, E. Lessel, Bradul, Carpaţii, Silvică-Română, Tarcău, Marnero, etc. [5]).

Origina importantului capital investit în această vastă industrie este a.-ungară, franceză şi germană. Ba şi multe bănci din ţară, atrase de perspective surâzătoare, au făcut largi investiţii şi au acordat credite mari întreprinderilor existente. Astfel : Banca Marmorosch Blank,

---

1) Tragedia micilor negustori de cherestea din P. N.-Neamţ şi Valea Bistriţei, în Univ. din 17.10.937. 2) Art. în Porunca Vremii din 4.8.938 : „Pădurile din ţinutul Vrancei în lumina realităţilor de azi" de Econ. Nicolae Mihail, preot în Năruja. 3) V. Săghinescu, Evreii în România, p. 131. 4) AD. . Sburlan, studiul citat. 5) Vezi această statistică.

care, dela 1904, se transformă în societate anonimă, participă în industrii de tot felul, ca aceea a hârtiei, la „Letea", la Goetz şi la Soc. de comerţ şi de industrie, precum şi, în unire cu Banca Generală Română — amândouă cu capital austro-german ca formă, în fond evreesc, participă la industria petroliferă şi la aceea a lemnului [1]). Această instituţie de credit intiinţează societatea de exploatare „Lessel", pe masivul păduros al Argeşului [2]). Banca de Credit şi cea Comercială fac acelaş lucru [3]).

In Vechiul Regat, erau, înainte de războiu, 120 fabrici de cherestea cu 400 gatere, plus o sută de fabrici de mobile şi de ateliere de tâmplărie [4]). Ruppin, sociologul evreu, accentuează şi el că Ovreii năvălesc în această branşă, ca şi în metalurgie, în industria textilă şi în cea de mobile [5]).

Cu exploatarea pădurilor s'a procedat tot aşa de barbar ca şi cu extracţiunea petrolului şi s'a ajuns la o nemiloasă săcătuire a masivelor păduroase. Stăpâni, de drept sau de fapt, pe toate pădurile naţionale, această situaţie s'a impus atenţiei şi îngrijorării generale, în anii din urmă. Aşa că năvala va fi atât de întinsă şi cruzimea în exploatare atât de pustiitoare, încât nu ne vom da seama niciodată de adevărata primejdie, mai cu seamă când capitalul străin îşi va camufla intenţiile prin chemarea în consiliile de administraţie a potentaţilor politici şi prin acţiunile la purtător, ceeace nu va permite niciodată o oglindire limpede a etnicităţii reale a crudei exploatări. Societăţile anonime au fost, sub acest raport, o creaţiune satanică jidovească, singura formă capabilă să dea rezultate speculatorii cât mai mari acelora cari trag din ascuns sforăriile capitalului şi ale exploatării.

6. *Industria metalurgică*

Ceeace s'a petrecut cu comerţul exercitat, vreme de câteva secole şi până pe la mijlocul sec. XVIII, în majoritate zdrobitoare de băstinaşi, aceleaşi fenomene se observă şi cu meseşugurile sau industria mirieră. Până la invazia străinilor în acest domeniu şi a fabricatelor străine din Apus, lucru care a avut loc sub scutul tratatelor încheiate dela 1718 încoace, meşteşugarii satelor şi oraşelor noastre satisfăceau aproape toate nevoile locale cu produsele mâinilor lor — în afară de obiectele grele şi de lux aduse din Ardeal şi din alte ţări industriale.

Primii noştri meşteri în prelucrarea fierului şi a metalelor preţioase au fost, din cele mai vechi timpuri, ţiganii fauri sau fierari, lăcă-

1) Prof. C. Bungeţeanu — Buletinul Uniunii Camerelor de comerţ şi de industrie. 2) V. Slăvescu, Marile bănci. 3) Ibid. ibid. 4) Soc. Naţ. de Credit Industrial — Industria lemnului, 1928. 5) Op. cit. ap. B. Duică, 225.

tuşi şi potcovari, alături de cari apar, în 1794, şi meşteri sârbi — aşa cum vorbesc documentele şi literatura vremii [1]). In perioada de invazie a fabricatelor străine, apar ca intermediari Evreii, singurii chemaţi să reuşească — spune D. A. Furnică — prin puterea lor de adaptare la orice mediu, prin lipsa de conştiinciozitate profesională şi mai ales prin posibilitatea de a obţine prin corupţie privilegii dela o administraţie venală **opresivă** şi lipsită de orice legături sufleteşti cu poporul ocârmuit, cum a fost aceea din epoca fanariotă [2]).

Industria metalurgică, după metode noui şi în proporţii mari, nu este cunoscută în Principatele Române decât foarte târziu. Singura provincie unde ea s'a născut mai timpuriu şi s'a putut repede dezvolta a fost Banatul. Această parte de ţară românească a cunoscut, sub ocupaţia turcească (1552—1716), numai exploatarea metalelor nobile. Deabia după retragerea Turcilor, s'au adus colonişti germani investiţi cu mari privilegii şi aşezaţi în centrele oraşelor Timişoara, Oraviţa, Bocşa, Moldova, împingând la margine pe băştinaşi [3]). Dacă coloniştii germani au fost elemnete harnice în dezvoltarea acestei industrii, nici lucrătorilor valahi nu le lipsea destoinicia şi experienţa — după cum grăeşte raportul italianului Francesco Giselini înaintat Mariei Teresia, ceeace determină pe Arhiducele Iosif să dea ordine ca poporul „valah" să fie tratat mai omeneşte [4]).

Primele cuptoare s'au aşezat în 1718 şi 1721 la Oraviţa, în 1719 la Bocşa, în 1723 la Dognecea, iar în 1771, sunt puse în exploatare furnalele dela Reşiţa. Marea industrie din acest centru aparţinea statului austriac, care, însă, în 1854, vinde domeniile acestea unei societăţi „Steg" = „K. K. Österreichisches Staates Eisenbahn Geselschafts". Dela 1868, încep să construiască oţelurile fine Bessemer şi Martin, pe urmă fabrică materiale de căi ferate şi poduri, cazangerie şi turnătorie de oţel, cuptoare de coks. etc., aşa că, între 1910—1941, erau puse în stare să concureze cu uzinele străine [5]). In Transilvania, siderurgia incepe de abia în 1882, cu uzinele dela Hunedoara, cari produc fontă pentru canalizări şi alte piese până la 1200 tone [6]).

In Vechiul Regat, cea mai veche şi importantă turnătorie, s'a construit în 1864 de Louis Lemaître; în 1877, Wolf, care îşi măreşte dimensiunile între 1900—1910; B. Gaiser fondează fabrica pentru tinichigerie şi ornamente de zinc, în 1859 [7]). Intre 1860—1914, numărul

---

1) N. Iorga, Istoria industriilor româneşti; Istoria industriilor la Români; Scrisori şi zap'se de meşteri români; Soc. Naţ. de credit industrial — Industria mecanometalurgică, 1928. 2) Industria şi dezvoltarea ei în Ţările Româneşti, p. 105 şi urm. 3) C. Orghidan, Industria metalurgică, în Encicl. României, p. 831 şi urm., vol. III. 4) Ibid, ibid. 5) Ibid, Ibid. Majoritatea acţiunilor acestei uriaşe întreprinderi le deţinea Steg şi alte consorţii, statul neavând nici-o participaţie. 6) C. Orghidan at. cit. 7) Vezi şi Inginer N. I. Pălanu — Dare de seamă asupra marii industrii cu ocazia jubileului din 1906.

întreprinderilor mecano-metalurgice încurajate s'a ridicat la 310, dar, din acestea, 39 erau metalurgice, după specialitate: 18 turnătorii (Lemaître şi Wolf) şi fabricii de construcţii metalice; 6 pentru aparate de sondaj, în jud. Prahova; 15 pentru bidoane şi articole de zinc, printre cari B. Gaiser din Bucureşti; 4 pentru mobilier (printre cari Gutmann Marcus); 5 de sârmă, cuie şi şuruburi, cea mai importantă rămânând întreprinderea „Emil Costinescu", precum şi câteva fabrici de ace şi clopote [1]). Printre fabricile de cuie şi şuruburi cităm, pentru 1890 la Galaţi: „Societatea industrială din Gleiwitz", şi pe Focşăneanu şi Grünberg (1898); pe Osias Auschnitt (1911); „Westfalia" în 1898 şi I. Colfoteanu, în 1905 — toate aproape, după nume şi realităţi, străine — mare parte evreeşti [2]).

Alte patru industrii metalurgice, înainte de 1887, erau: una a lui Chiriac fii — turnătorie şi maşini în Bucureşti (1882); G. Wolf la Craiova (1884); „Ferum" la Ploeşti şi Carol Blosel la T.-Severin [3]). După 1887, s'au creat, până în 1912, alte 53, dintre cari cităm, la Galaţi: „Albina", Westfalia şi Auschnitt de cari am vorbit mai sus, „Greerul" şi G. Fernic şantier naval, în 1893; la Bucureşti: Weigel (1889) şi I. Haug (1890) — construcţii de fier; turnătoria Răşcanu şi tinichigeria M. Botez prin 1900; Vulcan atelier mecanic şi cazangerie în 1904 şi P. Budich, maşini şi rezervoare, în 1906, la Ploeşti: „Uzinele metalurgice", atelier mecanic şi de cazangerie în 1903 [4]).

Această industrie a luat aşa dezvoltare, încât, în 1911, România întrecea cu 20—30% activitatea economică a celor trei state balcanice — Serbia, Grecia şi Bulgaria, la un loc [5]). Statul îşi crează, pentru nevoile armatei şi a circulaţiei publice, o mulţime de întreprinderi [6]).

Nu posedăm date statistici şi indicaţiuni precise despre origina etnică a capitalurilor şi personalului technic şi administrativ. Cu puţine excepţiuni, însă, toate sunt străine. In 1905, capitalul investit de particulari se ridica la 15.123.365 lei aur, iar cel investit de stat la 18.288.261. In 1914, erau 52 ateliere mecanice şi turnătorii de fier şi alte metale; 11 fabrici de sârmă şi cuie; 9 de mobile şi sobe şi însfârşit 11 de tinichigerie şi ambalaje metalice — în total 84 [7]).

---

1) C. Orghidan, st.cit. 2) Ibid, ibid. 3) Inginer Gigurtu, Raport asupra industriei mecano-metalurgice, din 1916, p. 46. Vezi şi Soc. Naţ. de Credit Industrial. Ind. Mecano-metalurgică, 1928. 4) Ibid, ibid. 5) S. N. C. I. st. cit., după O. P. Graf „Industrie Politik Alt Rumaniens". 6) După C. Orghidan, st. cit.: Prima industrie mecanică; Şantierul naval din T. Severin, 1856; diferite ateliere de reparaţiuni ale căilor ferate: Constanţa 1860, Paşcani, Galaţi, Bucureşti; Arsenalul Armatei, 1873; Arsenalul Marinei Militare — Galaţi, 1879, etc. 7) C. Orghidan, st. citat.

7. *Industria ceramicei şi alte industrii*

Este una din cele mai importante şi care contează cu o mare vechime. Olăria obicinuită era o îndeletnicire foarte veche şi în stare să satisfacă nevoile modeste ale ţărănimii şi târgurilor. Olari vestiţi erau în Baia cari scoteau din mâinile lor produse fine. Deasemenea, ieşeau lucruri minunate — vase de majolică şi faianţă fină — din Valea Teancului şi Cărbuneşti-Gorj, ca şi din Leordeni. Ardealul îşi avea din totdeauna olăria înfloritoare [1]).

Fabricarea de olărie fină — din porţelan şi faianţă — s'au început în Vechiul Regat, cam târziu. O încercare de a se fabrica porţelanuri a pornit-o între 1774—1778 ofiţerul francez Ledouly de S-te Croix, adus din Braşov de Lucacchi della Rocca, cumnatul lui Grigorie Alexandru Ghica, fără succes însă. In 1806, Constantin Filipescu se gândi şi el „la un nou meşteşug, adică făcător de farfurii" [2]).

In 1650, se pomeneşte, lângă Târgovişte, de o fabrică de sticlă, iar pământul necesar s'ar fi adus dela Braşov şi ar fi funcţionat şi în timpul lui Brâncoveanu scoţând sticlă albastră ordinară [3]), dacă nu şi mult mai târziu, pela finele sec. XVIII [4]). In 1786, funcţiona una la Hârlău, a unui Evreu care a cedat-o unuia P. Mazi Neamţul şi apoi a trecut în mâinile francezului Charbert [5]). Impotriva Austriei, care făcea o concurenţă ucigătoare industriei băştinaşă, Soc. anonimă română a instalat, în 1880, prima fabrică de sticlărie la Azuga, iar a doua, în 1887, la Lespezi-Suceava, care, din cauza dificultăţilor, a trecut şi ea, în mai puţin de 10 ani, prin patru mâini, în 1889 : la Stroeşti, jud. Botoşani şi la Bogdăneşti-Bacău, iar în 1898, la Solonţ — acelaş judeţ. Intre 1880—1909, Vechiul Regat număra 11 fabrici : 7 în Moldova, 1 în Oltenia şi 3 în Muntenia, cu un capital de 2.175.000 lei aur şi o producţie de 20.325 tone. Mai găsim şi patru fabrici de oglinzi : 3 în Moldova şi 1 în Muntenia [6]).

Industria sobelor de teracotă era în Transilvania mai veche ca sec. XVIII. Va lua, în schimb, o mare dezvoltare în Vechiul Regat [7]). Fabricile de cărămidă încep încă dela jumătatea sec. XIX. Prima este a Serdarului Filipescu, în 1855 ; în 1865, una sistematică, a lui Tonolla ; iar în 1878, cu cuptor circular, a lui Gherghely. In Banat : în

---

1) N. Iorga, Istoria industriilor la Români. 2) Vezi perioadele anterioare din acest studiu şi R. Ţăruşanu, Industria sticlăriei, în Encicl. României, v. III. 3) Vezi perioadele anterioare şi Soc. Naţ. Cr. Ind. — Grupul industriilor ceramice. 4) Vezi R. Ţăruşanu, st. cit. 5) Vezi studiile citate. 6) S. N. C. I., st. citat : a) în Muntenia : Azuga, Gaschler Ploeşti, 1913, Dudeşti-Cioplea, 1914 ; în Moldova : în afară de cele citate, Deleni, Ciobănaşul şi Mestecani, 1902, 1903, 1909 ; în Oltenia : Gruia, 1906. Fabrici de oglinzi : Zwolfer — Bucureşti, 1891 ; Dimancea — Focşani, 1905 ; Iaşi, 1906 şi E. Berger Iaşi, 1909. 7) Aurel Raimu — Materialele de construcţie de origină pământeană, în Encicl. României, v. III, p. 881 şi urm.

1864 a lui Bohn şi în 1867 a lui Kunz. Dacă în 1906, erau 7, în 1916, erau 52, cu un capital de circa 17.000.000 lei aur [1]).

Industria varului ţărănesc era cunoscută din cele mai vechi timpuri — cel mai gras var era în regiunea Muscel. O întreprindere importantă, după cerinţele tehnicei moderne este a lui E. Costinescu la Sinaia. Varul hidraulic, început de italianul Basilio Aldasaro la Comarnic în 1875, era fabricat, în 1903, în 6 fabrici în Muntenia — una ultramodernă fiind a lui Valentin G. Bibescu. Odată cu instalarea de fabrici de ciment, acestea încep să decadă [2]).

Prima fabrică din acestea a fost instalată în 1880, în Islaz-Brăila de eminentul inginer I. Cantacuzino, sub firma „Portland", care, în 1894, satisfăcea 55,5% din nevoile ţării, iar în 1895, 75,60% : în 1899, avea o capacitate de 30.000 tone. In 1914, industria cimentului număra 8 fabrici — ultima fiind opera inginerilor români cari, constituiţi în soc. anonimă „Dâmboviţa" cu un capital social de 12.000.000 lei aur, o instalează la Fieni [3]). In 1901, Cantacuzino cartelează fabricile Cernavoda, Brăila şi Azuga ; iar în 1899, societatea cimenturilor din Europa Orientală, cu sediul la Anvers, întemeiază fabrica dela Cernavoda care exportă în Egipt şi în Bulgaria [4]).

Toate aceste industrii : de var, var hidraulic şi ciment numărau, în 1916, 106 întreprinderi, cu un capital de circa 35 milioane, cu o producţie în valoare de peste 17.000.000 lei aur — adică 10,60% din industria totală încurajată şi 3.12% din totalul producţiei [5]).

Industria electricităţii şi cea chimică încep să se desvolte şi ele. In 1913, găsim, constituite în societăţi pe acţiuni, 5 din grupul dintâiu şi 3 din grupul al doilea. Din acest grup, se dezvoltă cu deosebire rafinăriile de petrol, cari absorb cea mai mare atenţie şi cel mai important capital [6]).

Industria pielăriei — una din industriile naţionale care s'a dezvoltat şi în Vechiul Regat, dar şi peste munţi, mai ales în ţinutul Făgăraşului — număra, încă din 1840, două fabrici de tăbăcărie : una „Adam Arndt" în Fălticeni şi alta în Bucureşti a lui Matei Constantin. Fabrici mai mici şi nenumărate ateliere răspândite în toată ţara produceau produse primitive, dar şi piei tăbăcite subţiri [7]). In fruntea industriei acesteia, va stărui marele industriaş Grigore Alexandrescu.

Cea mai de seamă întreprindere în industria de transporturi este

1) Aurel Raimu — Materiale de construcţie de origină pământeană, în Encicl. României, v. III, p. 881 şi urm. 2) Ibid, ibid. 3) Inginerii erau : Lupescu, Eremie, Grigoriu, Slăniceanu, Săpunaru şi Zane, precum şi industriaşul Bragadiru. 4) Ibid. ibid. Celelalte fabrici erau : „Ciment Portland" — Azuga ; Marocneanu şi Gârleşteanu — Gura Văii ; Valentin Bibescu — Comarnic ; Soc. Titan — Bucureşti. Vezi şi Soc. Naţ. Cr. Ind., st. citat. 5) Vezi Aurel Raimu, studiul citat. 6) Statistica soc. pe acţiuni la finele anului 1913. 7) Lil. Georgescu Industria pielăriei, în Encicl. României, vol. III, p. 979 şi urm.

de considerat Societatea Tramvaielor din Bucureşti, constituită, în 1909, în societate anonimă pe acţiuni, cu un capital vărsat de 6.000.000 lei aur, toate acţiunile fiind în mâini româneşti [1]). Ea poate fi socotită ca una din marile realizări economice — operă exclusiv românească, ca concepţie, organizare şi muncă.

Ne-am ocupat, poate prea detailat de origina şi evoluţia industriilor în provinciile româneşti şi poate ca cetitorul să se întrebe, cu bună dreptate, de ce atâta stăruinţă şi atâta întindere unor probleme cari s'ar lega mai de grabă de istoricul şi evoluţia industriei şi prea puţin de chestiunea ce ne preocupă. Dar am accentuat, dela capul locului, că activitatea de orice fel a Evreilor nu o voiu studia în abstract, ci o voiu urmări în mediul şi ambianţa în care le-a fost dat să lucreze. Şi am stăruit prea mult, întrucât nu se poate desprinde limpede, în crearea de industrii, nici paternitatea întreprinderii şi nici originea capitalurilor şi a conducerii. In cele mai numeroase cazuri, dacă Evreii n'au fost iniţiatorii, precum în realitate n'au fost, ei au dat, însă, o mare dezvoltare industriilor, dispunând : de privilegiile legilor de încurajare, de capitaluri eftine şi din belşug, întotdeauna camuflate sub formă românească, de posibilităţi infinite de eludare a obligaţiunilor şi de felurite mijloace de a scoate peste graniţă beneficiile realizate.

Vom da, ca încheiere, în rândurile ce urmează, câteva date asupra numărului fabricilor de tot felul din industria mare încurajată a Vechiului Regat, asupra numărului societăţilor pe acţiuni şi a capitalurilor angajate, străine şi autochtone, precum şi asupra naţionalităţii proprietăţii industriale din România pe categorii de întreprinderi.

Astfel între anii 1887—1912, s'au înfiinţat 769 fabrici şi au lichidat 274, rămânând în fiinţă, dintre cele noui create, 495 fabrici [3]).

Situaţia industriei mari încurajate în Vechiul Regat este următoarea Numărul fabricilor este în 1901, de 625 ; în 1910, de 472 şi, în 1915, de 847 ; Capitalul învestit în acest an atinge 329.227.000 lei, cu o forţă motrică de 119.166 Hp., cu un personal de 58.871 şi cu o valoare a producţiei de 547.105.000 lei aur. Toate aceste referindu-se numai la industria de transformare a materiilor prime, indigene. Cât priveşte industria extractivă, date statistice lipsesc [4]).

In domeniul industriei mecano-metalurgice, avem de înregistrat — pornind dela aceiaşi dată, anul 1887 — crearea a 53 industrii, dintre cari, 24 numai în perioada 1906—12, unele din ele de străini, ca Wolf, Carol Blosel, Albina, etc. [5]). Din cele 471 între-

---

1) Statistica citată. 2) N. Arcadian, Industrializarea României, Encicl. Rom. Rom. III, p. 812. 3) Ibid, 813. 4) Ibid, ibid. 5) Dr. V. V. Protopopescu — Evoluţia întreprinderilor româneşti rev. Alaci, 1—3/X/939 — după raportul Ing. Gigurtu din 1916, asupra industriei mecano-metalurgice din 1916.

prinderi existente în 1906, 293 erau fabrici încurajate, din acestea, 39 din grupul metalurgic [1]).

Dacă considerăm evoluția întreprinderilor economice sub forma de societăți pe acțiuni, vom avea, în intervalul 1880—1913, un număr de 430 întreprinderi, dintre cari, 198 bănci, 168 societăți industriale, 57 societăți comerciale și 7 de asigurare. Cele mai multe se semnalează în perioada 1910—1913, cu un număr de 220, față de 162 în perioada 1900—1910, perioada 1880—1900, soldându-se cu un număr de numai 48 [2]). Iar dacă luăm în considerare personalul utilizat în 847 întreprinderi încurajate de stat, în 1915, 47% din personalul technic și 36% din cel administrativ erau străini [3]) — bine înțeles că este vorba de personalul technic calificat și de cel administrativ superior.

Să ne referim la naționalitatea capitalurilor investite în tot felul de întreprinderi:

în 1913, numai societățile străine, 44 la număr, autorizate să funcționeze în Vechiul Regat, dispuneau de un capital de 251 milioane lei aur; băncile cu capital străin dispuneau de 106 milioane lei aur, ca mijloace proprii; societățile anonime dispuneau de 622 milioane lei aur, din care cea mai mare parte era străin [5]). După origină, capitalul străin era englez în 45%, german în 6.8%, belgian în 11.8%, austriac în 6.88% — mai ales în petrol, după 1892 [6]).

Numai în industrie, capitalul austro-german se evalua la 187 milioane aur și la un minim de 400 milioane lei aur plasamentul de capital al acelorași puteri capitaliste în toate ramurile de activitate economică românească [7]). Caracteristic pentru anul 1914 este faptul că predomină băncile cu capital internațional [8]), iar industria petrolului și a lemnului s'au creat numai prin inițiativa și acțiunea capitalului străin și anume prin mijlocul unor filiale ale marilor trusturi internaționale, de altfel ca și în industria de după 1887 [9]). Așa că se poate fixa, pe temeiuri sigure, participarea capitalului străin investit în viața economică a Vechiului Regat, la 1.000.000.000 lei aur, ceeace reprezenta peste 50% din capitalurile active din România — cum spune Constant Georgescu într'o conferință în 1933.

La împrumuturile noastre de stat, Germania participa cu 75%, cu peste $1^1/_2$ mild. pe câtă vreme, Franța cu 25%.

Dacă luăm în considerare balanța comercială a Vechiului Regat pe anii 1899—1913 inclusiv, numai în trei ani (1899, 1904 și 1908), s'a

1) Ibid, ibid. 2) Ibid, ibid. 3) N. P. Arcadian, Industrializarea României, p. 139. 4) Statistica soc. pe acțiuni la finele anului 1913. 5) Constant Georgescu — Problema capitalurilor streine în România. Conferință în 1933. 6) V. N. Madgearu, Românizarea vieții economice, 1937, București. 7) Ibid, p. 13. 8) Ibid, p. 6. 9) Ibid, 8. Ibid V. Cilibra, Structura economiei naționale în rev. Alaci, No. 1—3/X/939.

înregistrat o balanţă a plăţilor pasivă, deşi, în acelaş interval, am avut ca excedent de export 854 milioane aur [1]) şi această pasivitate rezultă din strecurarea pe toate căile a beneficiilor rezultate din capitalurile investite în întreprinderi de tot felul. După date produse de Consiliul Superior Economic, în intervalul 1901—1915, au rămas în străinătate contravalori de mărfuri româneşti exprimând beneficii ale capitalului străin în România Veche în valoare de 1.182.067.000 lei aur sau în medie anuală lei aur 80.000.000 [2]), în afară de alte valori expediate pe căi clandestine.

1) V. Madgearu, o. c., 4. 2) Material documentar dat de Cong. Dep. Econ. şi din Bulletin d'information et de documentation B. N. R.

CAP. III.

EVREII SUNT O NAŢIUNE APARTE

a) Organizarea Evreilor ca naţiune aparte la noi

Evreii au făcut şi fac parte din două mari organizaţii: unele de origină externă sau internă, altel cu caracter făţiş sau secret. Din prima categorie, fac parte: A. I. U. şi I. O. B. B.

Ce este organizaţia I. O. B. B. sau Inaltul Ordin B'nai B'rith? Acest ordin a fost întemeiat în 1863 la New-York, de la care pleacă ordine în toată lumea. Este o organizaţie secretă şi este socotit ca sâmburele organizaţiei iudaice internaţionale. Peixotto, Ovreiu american şi mare maestru al Inaltului Ordin B. B., trimis, în calitate de consul, prin intervenţia acestuia, în 1870, de Grant, preşedintele Statelor Unite, ca să câştige intimitatea Domnitorului Carol şi să lupte împotriva politicii lui I. C. Brătianu, acest Peixotto este acela care avu o mare parte la intemeierea societăţii secrete israelite „Zionul" din România. Şi tot el este acela care raporta cele mai deşănţate calomnii organelor ministerului de externe american, în legătură cu imaginare persecuţiuni, jafuri şi omoruri ce ar fi avut la Ismail, Cahul şi Vâlcov şi ale căror victime ar fi fost Evreii.

Alături de această organizaţie secretă „Zion", avem şi o organizaţie declarată U. E. P. — adică Uniunea Evreilor Pământeni — întemeiată, în Bucureşti, în primul trimestru al anului 1911 şi care, în 1912 deja, număra 50 secţii, în permanentă legătură cu faimosul ordin. De altfel toţi Evreii, membri ai U. E. P., sunt, de drept şi moralmente obligatoriu, membri ai I. O. B. B., precum sunt şi membri ai A. I. U. fiindcă — spune — cu bună dreptate — B. Duică, că U. E. P. este trupul vizibil al sufletului ascuns care este I. O. B. B.

Primul, I. O. B. B., este guvernul secret al tuturor Evreilor din lumea întreagă şi lui sunt subordonate toate organizaţiile evreeşti. A. I. U. este organul declarat al celui dintâiu şi lucrează din ordinul lui, este cu alte cuvinte, organul executiv [1]).

Ce este A. I. U. şi ce urmăreşte această asociaţie? Alcătuită pe principiul solidarităţii şi exclusivismului de rasă, scrie Eminescu „Evreii sunt răspunzători numai pentru Evrei", ea lua fiinţă, în 1860, la Paris, întemeiată de omul de stat francez Evreul Adolphe Crémieux, urmărind ca scop: *a*) de a stărui pretutindenea pentru egalitatea şi progresul moral al Evreilor; *b*) de a le da ajutor eficace tuturor celor ce sufăr in calitatea lor de Evrei şi *c*) de a sprijini orice scriere de natură să contribuie la aceste rezultate. Comitetul central are sediul la Paris, numărând 124 membri, între cari Marele Rabin al Franţei ca preşedinte onorar; comitetele locale sunt răspândite în toată lumea, iar numărul tuturor membrilor înscrişi nu poate fi cunoscut. In realitate, membrii acestei alianţe sunt toţi Evreii de pe faţa pământului, iar membri declaraţi şi comitetele locale sunt agenţi direcţi ai asociaţiei internaţionale [2]).

Această asociaţie, vastă ca nici una pe pământ, a fost şi este factorul de legătură între Evrei, pe de o parte, şi finanţa, presa, diplomaţia şi guvernele tuturor ţărilor, pe de alta. Exercită o tiranie în toate ţările — mari şi mici: capete încoronate, personalităţi de seamă, trusturi capitaliste şi bănci, presă şi administraţie, partide politice şi cultură, etc., toate îi sunt supuse sau trebuie să-i fie, toate îi servesc de instrumente în lupta ce duce pentru îngenunchierea rezistenţei creştine.

De îndată ce s'a întemeiat, această A. I. U., a pornit să-şi exercite amestecul în afacerile noastre interne — fie direct, cum a fost cazul cu A. Crémieux care a descins în Bucureşti în preajma votării Constituţiei din 1866; fie, prin interpuşi, ca baronul Rotschild, care a intervenit, personal, pe lângă Cuza Vodă pentru cauza Evreilor dela noi. Dealtfel, intervenise, acelaş baron, şi în 1859, pentru Evreii din Galaţi. In 1867, A. I. U. exercită presiune asupra lui Napoleon III care fu silit să trimită o depeşă Prinţului Carol, invitându-l să facă să înceteze „persecuţiunile" contra Evreilor, atât de contrarii umanităţii şi civilizaţiei, pentru ca, în ziua de 20 Iunie, să revină asupra acelorași imaginare persecuţiuni, „demne de un alt ev", în care s'ar fi angajat „urâtele instincte ale mulţimii" [3]).

Toate lojile dintr'o ţară — sau „district" în termeni masoni — (districtele au dreptul de a fi reprezentate în conducerea centrală din New York) sunt conduse de un guvern local numit „Sanhendrin" al

---

1) Vezi B. Duică, Ovreii pământeni şi sub-pământeni, 1913. 2) M. Eminescu — Scrieri politice şi sociale: Alianţa israelită. 3) Verax, o. c..

Marei Loje, iar fiecare loje îşi are un comitet numit biurou. România formează „districtul 9". Sanhendrinul este alcătuit din: un mare preşedinte, un întâiu şi un al doilea preşedinte, un mare mentor, un mare secretar, un mare tezaurar, un secretar ajutor şi trei membri; iar biuroul lojei, din: un preşedinte şi un vice-preşedinte, un mentor, un secretar-protocolator, un tezaurar, un secretar financiar şi un gardian [1])

Dela 1877 până la 1889, ordinul I. O. B. B. a purtat la noi numele de „Infrăţirea Zionului" — reprezentantul luptelor de rasă contra noastră. Dela această dată, şi-a însuşit numele de Marea Lojă din Bucureşti şi a intrat în relaţiuni intime cu ordinul din New-York. Marea Lojă a fost întemeiată de unul Iulius Fenchel, reprezentantul lojei surori din Germania, acelaş care a întemeiat şi lojile sucursale din Brăila, Galaţi, Ploeşti, Craiova şi T.-Severin [2]).

La New-York, exista, încă din 1913, un „Comitet pentru emanciparea Israeliţilor români", care ţinea să dicteze la Bucureşti, prin guvern şi parlament [3]).

In afară de aceste organizaţiuni, este şi J. C. A. — Jewish Colonial Association, fundaţia baronului Hirsch, o organizaţie anglo-evreiască cu atribuţiunea organizării migraţiunilor evreeşti şi întemeierea de colonii acolo unde este cu putinţă cumpărarea sau obţinerea pe orice cale de pământuri.

La această organizaţiune uriaşă, se alătură — ca permanentă şi sub semnul bineuvântării rabinilor — sinagoga ovreaiască, acel locaş care trebuie să rămână divin, dar unde se tratează şi se încheie tot felul de transacţiuni dela cele mai ruşinoase până la acelea privind gheşefturi obicinuite sau comploturi la fiinţa statului şi a naţiunii în mijlocul căreia trăesc şi dela cari aşteaptă drepturi politice. Sinagoga a fost chemată adeseori de Evreii din România la lupta împotriva guvernului şi a naţiunii sau, de aici şi dela şedinţele sanhendrinului, au pornit asmuţiri ale presei iudeo-internaţionale, chemări la nesupunere faţă de legi, ispitiri la revolte sau organizări economice cu caracter de subjugare.

Dar nici aceasta nu este de ajuns. Evreii din ţările unde sunt destul de mulţi sunt constituiţi în comitete sau organizaţiuni locale denumite Kahal, care, împreună cu tribunalele evreeşti numite Bet-Din, alcătuesc un stat evreesc. Toate aceste comitete locale fac parte din organizaţiunea centrală — Kahalul central sau guvernul central, supus şi acesta unei alte puteri oculte cu reşedinţa probabilă în St.-Unite şi care, în Evul Mediu, rezida în Siria.

1, 2, şi 3) B. Dulcă, Ovreii pământeni şi sub-pământeni.

Alături de toate aceste organizaţiuni şi mai primejdioasă ca toate, rămâne totuşi, Francmasoneria, acea alcătuire ocultă, admirabil încheiată în toate mădularele ei şi în sânul căreia intră ca membri elemente din toate naţiunile—fără deosebire de religie şi de vederi politice—dar, mai cu deosebire, elemente conducătoare ale politicei, ştiinţei şi economiei. Prin această asociaţie şi cu un ritual ocult, se sapă mai uşor la temelia societăţilor naţional-creştine, a căror solidaritate tradiţională, religioasă şi politică se dizolvă atât de uşor. Conducerea supremă o deţine O. I. B. B., cu sediul la Chicago împreună cu formaţiile secrete ascendente B'nai Mosche, B'nai Israel, B nai Zion, dominate ocult de cei misterioşi Inţelepţi ai Sionului[1]), iar Dr. Prof. Paulescu numeşte Francmasoneria o suprapunere de societăţi secrete, o piramidă în vârful căreia tronează un grup de jidovi.

Toate aceste organizaţiuni — mari sau mici, declarate sau secrete — lucrează, într'un neîntrerupt contact unele cu altele, într'o interdependenţă şi ierarhizare desăvârşită, toate fiind unităţi perfect organizate şi, la comanda unui comandant văzut, sunt, la rândul lor, la ordinele comandantului suprem nevăzut. Presa mondială şi finanţa internaţională, guverne şi diplomaţie sunt la dispoziţia acestei fantastice şi uriaşe organizaţiuni, care — prin această presă şi finanţă iudaică şi iudaizată — stăpâneşte tot globul şi striveşte orice manifestare de ordin naţional de natură să prejudicieze intereselor iudaice.

Presa din România şi toată literatura adhoc sub formă de reviste, studii şi broşuri; meetinguri şi congrese, la noi şi aiurea; agitatori, vizitatori şi anchetatori, indigeni sau străini, cari mişunau peste tot, în ţară la noi şi în străinătate; agenţi consulari şi diplomatici din toate ţările; mişcări socialiste şi altele, complectau această vastă organizaţiune evreiască, năpustită cu toate puterile asupra ţării noastre, încă tânără şi neînarmată ca să fie în stare de a înfrunta o armătură atât de formidabilă. Numai instinctul de conservare naţională, întărit de curajul patriotic al unei frumoase organizaţiuni, de înţelepciunea şi abilitatea oamenilor noştri politici, i-au stat împotrivă şi au reuşit să ocolească marea primejdie ce ameninţa fiinţa statului în devenire, vreme de peste şease decenii. Fiindcă ţara noastră era în perioada de adâncă prefacere, în cadrul legilor uzuale şi al constituţiunilor din 1864 şi 1866, legi cu caracter cultural şi economic-financiar erau necesare: unele ca să încadreze naţiunea în sistemul ţărilor europene, altele cu caracter defensiv — de apărare a intereselor cetăţeneşti faţă cu o organizaţiune evreiască concretizată în cuceriri masive pe terenul economi şi spiritual.

1) Fl. Becescu — Francmasoneria. Buc. 1936.

b) Presa şi literatura adhoc evreiască

Inceputul presei evreeşti în Ţările Româneşti il face, in 22/3/1857, „Israelitul român" al d-rului I. Barasch, „ilustrul om de ştiinţă", cum îl numeşte S. Podoleanu, în a sa istorie a presei evreeşti, sau „civilizatorul României", „unul din întâii pionieri ai culturii europene, ai moravurilor europene, ai ştiinţei europene" — cum îl numesc confraţii galiţieni, descălecat fiind şi el la noi în 1841 din Brody al Galiţiei. Unul E. E. Braunsein îl numeşte „creatorul învăţământului superior român precursorul ştiinţei române" [1]).

Presa evreiască în ţările noastre prezintă o sumă de caracteristici, care de care mai interesante. Ziarele, mai toate, sunt de foarte scurtă durată, apar şi dispar repede, ca, mai târziu, să reapară, cu aceeaşi sau altă conducere, şi mor de inaniţie — din lipsă de cetitori sau din abonaţi indiferenţi ori neplatnici, adeseori şi din spirit de combativitate între grupuri ce nu cad de acord . . . pe principii, de cele mai adeseori puerile sau factice. Unele sunt scrise în două limbi : în româneşte şi în franţuzeşte, în româneşte şi în limba germană — în idiş sau în româneşte, sau numai în româneşte — dar un jargon foarte ciudat, adică o limbă românească foarte discutabilă. Poartă mai toate, devize pompoase, în manşetă groasă : „Libertate, Egalitate şi Fraternitate". se intitulează, tot aşa de pompos şi enciclopedic : „organ politic, literar, artistic, financiar, industrial, comercial, etc." ; poartă titluri sugestive şi impresionante : Fraternitatea, Egalitatea, Dreptatea, Vocea Dreptăţii, Drepturile ; Lumina, Inainte, Răsăritul şi Aurora ; Asimilarea, Emanciparea, Stindardul, Emigrarea, — unele cu îndemnuri spre Palestina, altele spre America sau ca Lumina din Iaşi, condusă de Braunstein — Brănişteanu care recomanda rămânerea pe loc şi dezvoltarea poporului evreu pe meleagurile româneşti — ţară de... baştină pentru Evrei. In linii generale, ele sunt impertinente şi au îndrăzneala — cum era Lumina — să jignească cele mai profunde simţiminte naţionale, precum şi duceau lupta contra bărbaţilor politici cari vegheau la apărarea personalităţii naţiunii româneşti ; altele continuau să dovedească vechimea de veacuri a naţiunii evreieşti pe plaiurile dacice, tot aşa de veche, dacă nu şi mai veche ca naţiunea română, etc. Unele din ele, ca „Progresul", îmbrăcau caracterul de organe antidinastice sau ca „Lumina" (1905), organ al curentului de propagandă social-democrată.

Printre distinşii publicişti, „celebri" mulţi din ei, remarcăm de-a-lungul deceniilor, nume ca acestea, sânge pur daco-roman : I. Barasch, Antoine şi Armand Lévy, Feldmann-Câmpeanu „primul care îşi romă-

---

1) La presse juive en Roumanie in Revue hébraïque, 1913, Paris.

mează numele", Naftali, Popper, Cahane, Arie Sielberstein, Carmellin, A. L. Löbel, Auerbach, Gold, Hurwitz, Schwartzfeld, Braunstein — mai târziu Brănişteanu, Paucker, Steinberg, Agatstein, Beck, E. San-Cerbu, I. Rubinstein — I. Rubis — în româneşte Sache Petreanu, „unul din cei mai curagioşi publicişti", etc. şi ultrademocraţii, ca Max Wecsler, L. Ghelerter, L. Gheller, etc. cu cari începe presa socialisto-comunistă.

Dăm, în notă [1]), nenumăratele periodice apărute, cronologic, între 1857 şi 1906, şi dăm, cu litere groase, nume cu răsunet în străfundurile istoriei noastre, ca: Zion, Ahawath Zion, Dragostea de Sion, Vocea Sionului, Darabana, Dorul Sionului, Tribuna Sionului, Tribuna israelită; Maccabeul, Hajoetz, Bar Koscheba, Kadimah, Judenland, etc. — toate organe sioniste prin cari se potoleşte nostalgia pentru Palestina.

Dacă toate acestea, sau cele enumărate în notă, au fost sau nu cetite, au întreţinut ele, totuşi, o atmosferă de enervare şi serveau ca punct de plecare sau ca temeiu aparent pentru presa şi diplomaţia

---

1) Vom cita după două izvoare şi alte surse — acestea după S. Podoleanu, în „Istoria presei evreeşti din România", 1857—1900 — Buc. 1938: „Israelitul Român" în 22.3.1857, în româneşte şi franţuzeşte, de I. Barasch şi Armand Lévy; „Gaseta română" în româneşte şi idiş, de Feldmann-Câmpeanu; „Timpul" — Die Zeit, în Bucureşti, în 17.29.5.1859, în aceleaşi jargoane, de Naftali, Popper şi Cahane; în Aprilie 1859, „Et ledaber" — Timpul de vorbit, în idiş, de Arie Sielberstein, în Bucureşti; 1 Sept. 1865: „L'écho Danubien" în româneşte şi franţuzeşte, de S. Carmellin, la Galaţi, cu subtitlu: „comercial, agricol, industrial, artistic şi literar" — foaie nomadă, fiindcă îşi mută mereu sediul; 1867 „Presa Română" la Brăila, cu care fuzionează cea de mai sus, şi trăeşte la Bucureşti, până în 1871 era tribuna pentru apropierea Evreilor în epoca când începuse antisemitismul; 5 Aprilie, 1866, „Viitorul", la Galaţi în româneşte şi franţuzeşte, de Antoine Lévy — hebdomadar „politic, moral, religios, comercial, artistic"; 31 Dec. 1866: „L'Espérance" în Bucureşti, de acelaş Antoine Lévy; în 1869, L'Etoile d'Orient", în Bucureşti, de Armand Lévy — un agitator evreu francez care s'a pripăşit la noi pentru nobila cauză a emancipării Evreilor din Principatele Dunărene; acelaş Armand Lévy face să reapară, în 1867, „Israelitul Român"; iar în 1887, la Paris, unde a fost expulzat, reeditează „Echo d'Orient" — jurnal internaţional, politic, literar, artistic, financiar şi comercial — ca continuare a ziarelor „Concorde" din Budapesta şi „Echo Danubien" din Bucureşti; în 16 Aprilie 1871, apare „Rumänische Post" — mai pe urmă „Poşta Română", de Peixotto, consul american, evreu de origină; 24 Sept. 1872, „Vocea Apărătorului" la Iaşi, organ „politic, literar şi comercial", cu deviza „Libertate, Egalitate", de M. Feldmann, cu concursul elevilor: Schwartzfeld, Rosenblum şi Paucker cari, nu prea târziu, se vor distinge ca luptători şi istorici; 16 Sept. 1876, „Prezentul", la Bacău, de A. L. Löbel, 1879, „Fraternitatea", la Bucureşti, de I. Auerbach şi A. S. Gold; acesta din urmă, neînţelegându-se cu tovarăşul de idei, scoate, în 1880, „Apărătorul" în Bucureşti; 18 Oct. 1882, „Stindardul", la Focşani, de Ad. Steinberg; 1 Iulie 1883, „Cumpăna" — primul organ zilnic — mai târziu, „l'Indépendance Roumaine"; 1890, „Egalitatea" de M. Schwartzfeld; „Emigrantul", în idiş, la Galaţi şi Focşani, propovăduind mişcarea de emigrare; 2 Mai 1885, „Ecoul Tinerimei" la Iaşi; 1885, „Vocea Dreptăţii" — tribuna liberei cugetări, de Marcu Schwartz; „Viaţa israelită" de Carol Agatstein în Bucureşti; Oct. 1886, „Infrăţirea", în Bucureşti, propovăduind emigrarea în America; în 1886, apare „Revista israelită" publicaţia Infrăţirii Zion a lui M. Beck; în 1903, Lumea israelită, în Bucureşti.

Intre 1887—1897, apar Lumina, Fraternitatea, Propăşirea, Egalitatea, Inainte, Asimilarea, Emanciparea, Drepturile, Pământeanul, Dorinţa — propagând curentul de socialism, de emancipare şi asimilare.

Alături de toate acestea, apărură, între 1897—1912, o sumă de organe evreeşti ioniste, pe cari le-am enumărat mai sus. Vezi V. Săghinescu şi B. Duică, operele citate.

străină de a se seziza de stările aparente dela noi. In cele ce urmează, vom avea prilejul a cita pasagii caracteristice din această presă, ca să scoatem în evidenţă caracterul de agitaţie permanentă ce o întreţineau, ca şi curajul şi sfidarea cu care răspândeau calomnii sau împroşcau insulte în bărbaţii cari conduceau tânărul regat — România în devenire.

De îndată ce în sufletul Evreului a născut dorinţa de a se şti chemat şi la conducerea ţării, văzându-se bogat şi mult la număr, au început să apară de sub teascuri şi lucrări literare adhoc — cele mai multe din ele elucubraţiuni, căutând, nici mai mult nici mai puţin, să dovedească, cu arguţii neserioase, continuitatea Evreilor în Dacia Traiană şi atâtea alte teorii umanitariste, atât de scumpe Evreilor — teorii despre care vom vorbi cu alt prilej.

Prima broşură care pune chestiunea israelită în Ţările Româneşti pe tapet şi rămâne, ca atare, începutul marei lupte, este „L'Emancipation des Israélites en Roumanie" a aceluiaş Iuliu Barasch care a întemeiat presa evreiască în România. Broşura a apărut la Paris, în 1861, sub pseudonimul„ Un israelit român". Este primul pas — scrie A. D. Xenopol — prin care Evreii cer egalitate de drepturi, prima verigă a seriei însemnate ce se dezvoltă încă sub ochii noştri. Şi aceste păreri anonime (nu se ştia pe atunci adevăratul autor) — continuă acelaş istoric român — fură îmbrăţişate cu mare căldură de toată presa evreiască, iar Carvalho, preşedintele A. I. U. la Paris, scria unui mare ziar ce reprodusese broşura că „lucrarea (aceasta) va fi luată de bază la negocierile ce ar fi întreprinse pentru a sprijini dorinţele coreligionarilor români" [2]).

Până în 1910, vor apare o mulţime de studii care să revendice acelaş lucru : emanciparea Israeliţilor Români, studii—mai mult sau mai puţin bogate şi mai mult sau mai puţin serioase—scrise fie de Evrei români, fie de Evrei străini sau de evreofili şi de A. I. U. Pela începutul deceniului al doilea al secolului nostru, apar studii mai bogate şi cu pretenţii de înaltă atitudine ştiinţifică despre care vom vorbi.

Contribuţiunea Românilor autochtoni la această problemă este destul de bogată, fără, însă, a întrece pe Evrei. Lucrări de temeiu în această privinţă sunt : studiul lui I. Lahovary : „La question israélite en Roumanie" ; „La question des Israélites en Roumanie" de J. Lévy ; „Etude sur la condition des Etrangeres d'après la législation roumaine" a lui V. Boerescu ; „La Roumanie et les Juifs" a lui Verax ; „Studii economico-sociale" a lui A. C. Cuza ; „Istoria Evreilor" a lui N. Iorga [3]) şi alte câteva.

1) Vezi S. Podoleanu, op. cit. 2) A. D. Xenopol, Istoria Românilor, v. XIV, p. 156—157. 3) Ele au apărut respectiv : Bucureşti, 1902 ; Paris, 1869 ; Paris, 1899 ; Bucureşti, 1913.

Dar Evreii nu s'au mărginit numai la acele ziare cu caracter efemer, apărând la intervale neregulate, cari se adresau aproape exclusiv națiunii evreești și nu aveau răsunet în marea masă a poporului nostru. De aceea, ei s'au constituit din vreme în acaparatori ai marilor cotidiane naționale — ca redactori și reporteri în majoritate zdrobitoare, ca directori și proprietari, sau conducători ai oficioaselor partidelor și guvernelor. „Adevărul", al cărui tiraj întrecuse pe acela al marilor cotidiane naționale, era în întregime în mâinile lor, el era monitorul evreismului românesc — cum îl numește un scriitor — și era întotdeauna pus la mezat, oricui da mai mult și numai dacă servea interesele evreești.

Eminescu, încă de prin deceniul VIII al secolului trecut, constată că Evreii au făcut din presa europeană otravă, cu misiunea de a asmuți pe cei tari împotriva celor slabi, pe dușmanii noștri seculari împotriva Românilor de peste munți, pe toți oamenii de stat străini împotriva tânărului nostru stat [1]).

„Băgați de seamă — ne atrăgea atenția, în 1900, marele prieten Houtson Stewart Chamberlain — ca Evreii să nu ajungă să domine opinia publică prin gazete, mințile și inimile prin stăpânirea școalei și a producțiunii de librărie [2]). Și lucrurile s'au petrecut aidoma. Cu mult înaintea lui Chamberlain, A. C. Cuza constata următoarele: „... căderea presei în mâinile unui neam străin și neasimilabil, element dizolvant prin excelență, este o adevărată nenorocire". Și aceasta a devenit fapt împlinit din momentul în care ziaristica a devenit o carieră lucrativă, când ea a trecut, ca și în alte țări, în mâinile Evreilor cu al căror spirit de șarlatanism și de speculă neleală se potrivesc de minune asemeni întreprinderi, în cari pui un capital dubios de cunoștințe și de inteligență pentru ca să scoți foloase însemnate [3]).

Odată stăpâni pe această tribună, stăpânitoare a opiniei publice și corectoare a actelor guvernului și parlamentului, ei emiteau certificate de capacitate și fabricau opinia publică după interesele lor, transformau în eroi ai zilei oameni ce ar fi trebuit să rămână pe vecie în întunerec, nulități inculte și lipsite de scrupule și, cu o diabolică dibăcie, reușiseră să ațintească atenția minții tuturora numai asupra intrigilor, frământărilor și dihoniilor politice pentru a-i împiedica să vadă sistematica și stăruitoarea lor acaparare a comerțului și industriei țărei noastre — cum se ridică cu filipica lui marele prozator I. A. Brătescu-Voinești în scrisoarea adresată, în 1941, d-rului N. Lupu, în întregime valabile și pentru perioada de atunci[4]).

Tot Evreii au introdus și anonimatul în presă, acel bandit mascat care atacă pe trecători dela spate cu toată lașitatea și datorită căruia

1) Scrieri politice și sociale. 2) Apărarea Națională din 1900. 3) Op. cit. p. 56.
4) Scrisoare deschisă d-lui dr. N. Lupu, publicată în „Curentul" din 28 Noembrie, 1941.

ei știau să apară cu toată aparența unor Români chemați să îndrepteze și să creeze opinia publică. Vorbind despre aceasta, A. C. Cuza scria, în 1890, că, la adăpostul anonimatului admis în gazetărie, orice dușman, fără a fi bănuit măcar, atacă, în numele unui umanitarism perfid, înseși bazele dezvoltării unui popor, căutând să compromită pe adevărații patrioți și răspândind, cu rea credință, idei greșite cari înrâuresc mințile întotdeauna generoase ale tineretului [1]). Și, în felul acesta, au prostituat cea mai nobilă tribună de difuzare a înaltelor idealuri, după cum au prostituat comerțul și industria, amorul și artele, școala și căminul familiei, viața politică, ca și idealurile noastre cele mai sfinte.

Căutând să facă parte integrantă din națiunea românească — aceasta, însă, numai ca aparență — Evreii se organizau să-și ducă realmente o viață aparte. Ca atare, ei au căutat să-și aibă și teatru evreesc. Un oarecare Abraham Goldfaden, fiul unui ceasornicar, născut, în 1840, în Vechiul Constantin din Podolia, cu școală rabinică în Jitomir, fost profesor de religie la Simferopol și Odessa, fost și negustor de pălării de dame, deschide în 1878, în cocioabele unui fabricant de bere din mahalaua Jigniței din București, „Teatrul-Goldfaden-Thalia-Jignița", pe care l-au cunoscut și vizitat toți Evreii bucureșteni [2]).

Dar un teatru evreesc nu putea să aibă răsunet în marea massă a poporului românesc și pe scena strâmtă a acestuia nu puteau să debiteze ideologiile cari dizolvau temeliile dezvoltării noastre ca stat și națiune. Așa că, paralel cu viața teatrului evreesc, Evreii — tineri și tinere foarte dotați cu talente de artă — pătrundeau în opera și teatrele românești, lansați cu ditirambe de criticii de artă dela marile ziare stăpânite sau comanditate de ei. Așa că nu va trece mult timp și ne vom trezi în fața unor teatre și scene iudaizate sau mergând spre iudaizare.

După M. Schweig, existau, în 1917, 189 o ganizațiuni și instituțiuni evreești, declarate, numai în capitală dintre cari: 39 soc. de ajutor reciproc, 15 soc. de ajutorare în timpul războiului, 4 coperative 1 teatru, 9 organe de presă, 6 școli secundare și 13 primare, etc. etc.

c) Școala evreiască și Evreii în școlile publice românești

Art. 54. anexa P. din Regulamentul Organic glăsuia astfel cu privire la frecventarea de către Evrei a școlilor noastre: „Copiii Evreilor pot fi primiți în școlile publice ale țării, totodată cu condiția expresă de a îmbrăca acelaș costum ca și ceilalți elevi". Socotind portul iudeopolon: haine negre largi cu caftan tradițional, pe care Evreii din Prin-

---

1) Op. cit., p. 56. 2) M. Schweig — Fapte și idei, 1931, p. 101 și urm.

cipate le-au adoptat cu bucurie, ei nu puteau pătrunde în școlile românești îmbrăcați în acest fel. Dându-și seama de importanța învățării în școlile publice, Evreii au făcut tot ce le-a stat în putință ca să stea alături de creștini în bănci. De aceea — zice S. Podoleanu — „primul pas spre modernizare și progres îl fac Evreii din Moldova în 1847 când câțiva tineri obținură dela Mihai Sturdza un ofis domnesc de a-și schimba portul" — potrivit prevederilor art. 54 suscitat. Un oarecare Finkelstein a înfăptuit această minune". [1])

Astfel, școlile Evreilor pământeni au început a funcționa, nu fără destule lupte aprige între cele două tabere evreești — elementul reacționar și cel progresist, încăierări aprige cari au avut loc chiar în Sinagoga Mare din București — după decenii lungi de ciocniri în surdină [2]). Consulii străini — austriaci și germani — au întemeiat la București o școală pentru Evreii supuși, iar în 1851, I. Barasch și I. L. Weinberg reușesc să inaugureze, în 28 August 1852, o școală regulată pentru copiii israeliți, iar M. E. Finkelstein, cu fratele Bernhard, întemeiază, în 1853, la Iași „prima școală de băeți israelito-română, cu caracter privat, căci nu era chip a îndupleca pe conducătorii comunității pentru întemeierea unei școale moderne din fondurile obștei" [3]).

În 1861, Evreii capătă dreptul de a avea școli confesionale pe temeiul toleranței religioase, principiu proclamat de Convenția dela Paris [4]). Cererea de a avea școli cu limbă de predare germană le-a fost respinsă potrivit dispozițiunilor din art. 97 din așezământul școlii [5]).

Este interesant să se cunoască ceeace se învăța în școlile evreești, numite „heder" sau în școlile confesionale evreești — maghiare, ruse sau române — la materiile religioase. Profesorul care îi iniția în învățătura talmudică se chiamă Melamed: Talmudul își trage obârșia în perceptele fariseice și se compune din colecția acestora „Mișna" și din comentariile „Ghemara" — un amestec ciudat în care se propagă: convingerea că Evreii sunt o rasă superioară, ura contra altor popoare, furtul proprietății ne-Evreilor, minciuna și jurământul strâmb, pe care însuși Iehovah l-a depus pentru fericirea poporului ales, jaful și camăta, botezul în religia creștină comandat de interese, etc. Elevii absolvenți ai acestor „heder" capătă titlul de Talmud-hahami [6]).

Cu timpul, însă, copiii evrei admiși în școlile statului cresc ca număr în proporții îngrijorătoare. Astfel, în 1891, numai patru școli primare din Iași numără 309 copii români față de 501 copii evrei; iar în Iași și Târgu-Frumos se înregistrează 647 Românce la școlile primare și 600 Evreice [7]. Dacă în 1864 numărau 30 elevi în școlile din țară,

1) Op. cit. 8—9 și 11. 2) Ibid, 8—9. 3) Ibid, ibid. 4) A. D. Xenopol, op. cit., v. XIV, 156—7. 5) Ibid, 155. 6) Vezi J. D. Protopopescu, o. c., p. 108 și urm. 7) A. C. Cuza, o. c. 13—14.

in 1878 ating 11% iar în unele orașe 50%; 1882/83, 15% in școlile urbane, iar în unele localități cu majorități evreești 75%. Ca urmare în 1893 intervin legi restrictive, fiindcă copiii băștinașilor rămâneau pe din afară.

Pentru anul școlar 1900—901, găsim 1871 elevi evrei frecventând școlile secundare, dintre aceștia 796 în licee și 179 la școlile comerciale; 141 fete la școlile secundare și 107 în cele profesionale; 56 în școlile de Belle-Arte din ambele capitale și 213 în conservatorii. In învățământul superior, s'au înregistrat, până în 1902, 263 titrați, dintre cari cei mai mulți — 183 în medicină și 73 în farmacie, restul de 8 în drept, in litere și în știință [1]). Era grea viața pentru un profesor evreu pe vremurile acelea, iar cariera de avocat li era închisă.

După J. Lahovary, din 68000 elevi la școlile primare urbane, in 1899, 3800 erau evrei; din 21212 elevi în școlile secundare, 1585 erau Evrei; iar din 3840 studenți, 342 erau Evrei [2]).

In Basarabia, erau, între 1858—59, 4 școli evreești de stat gr. I și gradul II, cu 15 profesori și 172 elevi, alături de 2 licee clasice și cu internat, numărând 31 profesori cu 342 elevi; în 1889—90, la o populație școlară de 38301 copii cu 596 școli, erau 101 chederi — școli evreești [3])

In Ardeal, Evreii au frecventat aproape fără excepțiune școalele ungurești. Școli confesionale civile evreești — cu limba de predare maghiară — erau în număr de trei, numărând 479 elevi, instruiți de 11 profesori, alături de 3 școli confesionale greco-ortodoxe și greco-catolice cu 291 elevi și 26 profesori, pentru un total de 3½ milioane locuitori — pe câtă vreme Ungurii și Evreii dispuneau de 102 asemenea școale [4]). Românii dispuneau de 6 licee confesionale cu 1767 elevi — Evreii frecventau numai liceele maghiare [5]).

d) Agitații evreești și reacțiuni naționale.

In perioadele anterioare, Evreii, deși stăpâni pe mare parte din bogățiile țării, își vedeau, totuși, liniștiți de afaceri — cel puțin în aparență și săpau, neauziți și nevăzuți, la existența ei. De abia, pe ici pe colo, documentele ne vorbesc de anumite plângeri respectuoase supuse cercetării Domnului sau Guvernatorului rusesc. In perioada de față, însă, lucrurile se schimbă cu totul. Evreii de acum sunt mulți. Ei au trecut dincolo de câteva sute de mii și tind să încheie jumătate de milion în Vechiul Regat. Intre 1854—1867 numai, media anuală a invaziei ar fi fost de peste 26.000 — cum spune un document al vremii

1) Verax, p. 235—36. 2) J. Lahovary, La question israélite en Roumanie, Buc. 1902. 3) Arbure Zamfir, Basarabia, sec. XIX, Buc. 1898, p. 522—23. 4 și 5) Expunerea de motive a legii învățământului secundar din 1928.

ceeace, însă, nu poate să fie adevărat pentru toţi aceşti 13 ani. Şi, încurajaţi din afară, ei devin agresivi şi impertinenţi. In celelalte provincii sub stăpânire străină, iudaizarea continuă încurajată de toţi factorii şi de toate forurile. Ca atare, acolo, orice rezistenţă şi reacţiune erau cu neputinţă. Ceeace nu avea loc, însă, în provinciile libere.

Vechiul Regat trecea, dela 1856 încoace, prin cele mai adânci transformări politice şi, ca atare, prin cele mai mari greutăţi. Prin tratatul dela Paris care încheia războiul din Crimeea, Principatele Române căpătau un nou statut garantat de Marile Puteri şi ieşeau de sub stăpânirea rusească; în 1859, aceleaşi Principate îşi alegeau un singur domnitor a cărui fiinţă era condiţionată de voinţa Sultanului, dar mai ales de aceea a Puterilor semnatare ale Convenţiei dela Paris; în 1866, se punea marea problemă a întemeierii unei noui dinastii, cu un principe străin — pe temeiul unei noui constituţii, cea dintâiu naţională; în 1878, problema neatârnării şi a întemeiării regatului se punea, iarăşi, în faţa Puterilor garante şi semnatare ale tratatului dela Berlin. Alături de toate aceste acte politice, se puneau în fata tânărului regat atâtea alte probleme de înalt ordin social, financiar şi legislativ cari nu se puteau dezlega, de cele mai adeseori, prin puteri proprii sau atât de uşor.

Evreii, sezizând bine toate greutăţile ce se puneau tânărului regat, i s'au pus deacurmezişul. Sosise momentul prielnic ca să-şi câştige o poziţie solidă în statul român şi anume drepturile politice, adică o totală nestingherire în toate manifestările vieţii noastre de stat şi, ca atare, au exploatat totul în favoarea lor. Agitaţiile, sistematic organizate, s'au ţinut lanţ. Răul, pricinuit de toate acestea, a fost imens: Evreii au reuşit ca chiar ţările prietene nouă să ne devină neprietene; finanţa şi diplomaţia iudeo-internaţională, asmuţite de Evreii dela noi, de Alianţa Israelită Universală, ca şi de toate celelalte organizaţiuni, ne-au impus împrumuturi şi renunţări sau atitudini umilitoare, presa iudeo-masonică dela noi şi a celor două continente, prin urletele ei, ne-au zguduit existenţa. Totul s'a petrecut în perioada refacerii noastre, a dezvoltării noastre ca stat, tocmai în acele momente când simţeam nevoia de sprijin din afară şi de linişte cât mai mare înlăuntrul ţării.

Deşi mereu turburată în statornicirea unui sistem de legiuiri de natură să asigure o bună şi normală funcţionare întregului aparat de stat şi, totodată, întregii fiinţe a naţiunii, conducătorii noştri, neînfricaţi şi cu dragoste de ţară, îşi urmăreau cu tenacitate ţinta propusă. Toate măsurile, deciziunile şi legiuirile elaborate se pot clasifica în aceste grupe: legi şi măsuri cu caracter de apărare a fiinţei economice; legi şi măsuri contra aşezării străinilor la sate şi cu caracter de apărare a pământului strămoşesc de înstrăinare; legi de apărare a fiinţei spirituale a naţiunii şi, în fine, crearea de aşezăminte fundamentale cu

caracter de credit, etc. Cu un cuvânt, toată lupta noastră împotriva Evreilor îmbrăca un caracter pur defensiv, de apărare a fizionomiei rasiale şi de înstrăinare a teritoriului naţional. Pe de altă parte, însă, Evreii au dus o luptă dârză de pătrundere în cetatea românească, pe calea de agitaţii permanente : împotriva principiilor constituţiei noastre, a întregii noastre opere legislative şi în contra tuturor măsurilor administrative ce îi priveau direct sau indirect. In atingerea acestui scop, ei utilizau toată puterea finanţei şi diplomaţiei internaţionale, campanii violente de presă, tot felul de calomnii într'o literatură defăimătoare — toate încurajate şi puse la cale de A. I. U., de lojile masonice şi întreaga lor organizare formidabilă — vizite ale „marilor" Evrei din străinătate, intervenţia sinagogei şi a havrelor jidoveşti, prin anateme, excomunicări, condamnări, etc. Erau, începând cu anul 1856, două forţe în luptă de exterminare în această ţară : una, pe faţă, conştiinţa naţională românească, alta, obscură şi primejdioasă, — puterea iudaică — dezlănţuită şi asmuţită de toate organizaţiile jidoveşti — locale şi internaţionale, politice şi religioase, urmând să capete îndrituiri cel puţin egale faţă de naţiunea suverană.

Pentru ca să înţelegem mai bine temeinicia pretenţiunilor evreeşti, dăm mai jos poziţia juridică a Evreilor în lumina vechilor noastre legiuiri şi hrisoave, a actelor administrative şi a constituţiunilor, până la Unirea cea Mare.

Din cele mai vechi timpuri, Evreii au fost socotiţi ca străini, nefăcând parte din corpul nostru naţional.

1. Ştefan al IV al Moldovei ar fi emis, în 1526, un hrisov prin care porunceşte căpeteniilor ţării din toate ţinuturile ei de a observa şi de a nu învoi înstrăinarea de pământ, păduri, bălţi şi chiar case Jidovilor şi doar nici „imposesiere" ; acei Jidovi cari se vor fi aflând în ţară să fie cu paşapoarte în bună regulă şi să nu le învoiască specula sau precupeţia cu obiecte de hrană şi băutură şi a nu le tolera sălăşluirea în ţară — sub nici un cuvânt — acelor Jidovi cari nu garantează onestitatea şi nu au bani cu cari să poată face alte specule în ţară — încuviinţate de legiuiri. Jidovii — conchide hrisovul — sunt mai primejdioşi naţiei române, ca barbarii din vechime. Şi ameninţă cu moarte prin spânzurare pe dregătorii cari vor călca ordinul dat şi pune în vedere ocârmuitorilor a prefera („a protimisi") pe negustorii români la antreprizele publice faţă de Jidovi — mai ales cari mituesc pe slujbaşii ţării, făcând să sufere negustorii băstinaşi. **Hrisovul este, însă, un** act apocrif.

2. Petru Şchiopul, în 1579, izgoneşte pe Evrei din Moldova, precum făcuse şi în Muntenia, pentru pagubele mari ce aduceau negoţului român — prin matrapazlâcuri şi specule neoneste şi pentru camăta cu care devastau poporul.

3. Ştefan Mihai Racoviţă, dispune, in 1764, ca „străinii de neam român, şi cu deosebire Evreii cari se vor aşeza in ţara noastră, să nu aibă voie a cumpăra moşii, nici vie, nici casă, nici prăvălie sau dugheană.

4. Grigorie Ghica al Moldovei, scoate, în 1776, pe toţi Evreii cari se oploşiseră prin sate.

5. Ion Caragea al Munteniei, prin codul său din 1816 şi Callimachi, prin codul din 1817, hotărăsc că Evreii sunt opriţi de a avea aci proprietăţi în bunuri săteşti. Codul Callimachi interzicea şi Armenilor de a poseda pământuri, dar acestora li era îngăduit de a poseda case la oraşe, ca şi Evreilor, dar şi vii — ceeace nu li era îngăduit Evreilor.

6. Ioniţă Sturdza, domnul Moldovei, îi socotea naţiune aparte, de aceea înfiinţase „gabela", acel fel deosebit de a se percepe contribuţiunile Evreilor, în întregime neobicinuit celorlalţi locuitori ai ţării. Acelaş domn — în unire cu Mitropolitul Veniamin Costache, cu episcopii şi boierii — întăresc cu stricteţă toate restricţiunile date până acum împotriva Jidovilor.

7. Iată cum sunt aşezaţi Evreii în lumina Regulamentului Organic. In art. 94, Anexa P., cu titlul „Naţiunea evreiască", art. L. : „Ii este oprit — naţiunii evreieşti — după vechile obiceiuri, de a lua în arendă pământuri locuite ; în art. XX ,se regulamentează felul Evreilor de a-şi procura carnea, fie la măcelăriile creştine, fie la cele evreeşti ; în art. LII, se reglementează dreptul de a lucra la distilerii prin sate, dar nu şi prin oraşe, unde ca şi creştinilor nu li este îngăduit ; art. LIII, glăsueşte de felul cum se vor percepe taxele Jidovilor datorate statului, după vechiul obiceiu asupra cărnii şi păsărilor — aşa cum au cerut-o ei numindu-se „naţiune evreiască" şi a cărei adjudecare se va face in sinagogi, în prezenţa unui slujbaş al autorităţii şi al delegaţilor tuturor claselor Evreilor ; iar art. LIV, statuază felul cum copiii Evreilor pot fi admişi în şcolile publice ale ţării, cu condiţia expresă de a purta aceiaş costum ca şi ceilalţi elevi.

Art. 94 mai prevedea ca, în recensământ, să se stabilească situaţia fiecărui Evreu, cu scopul ca aceia cari ar trăi fără căpătâiu sau fără a avea vre-o meserie, să fie eliminaţi şi ca asemenea indivizi să nu mai poată intra în Moldova.

8. Mihail Sturdza emite, în 1836, un hrisov către cârmuitori ţării prin care statorniceşte că Jidovilor stabiliţi în Moldova nu li este îngăduit a cumpăra vii sau moşii şi nici ţinerea în arendă, ordonă catagrafierea tuturora aflători în ţară şi invoieşte rămânerea numai acelora cari se vor găsi că posedă mijloace de existenţă sau vre-o meserie folositoare ţării, dar cu paşapoarte în regulă şi fără nici o chezăşluire personală prevăzută supuşilor străini.

In 1835, se repetau ordinele de a fi împiedecaţi Evreii — în conformitate cu Regulamentul Organic — de a lua moşii în arendă, iar o deciziune a Consiliului, confirmată de Domn, interzicea tribunalelor de a legaliza contractele de arendă, cu stipulaţiunea ca judecătorii cari vor contraveni să fie destituiţi şi daţi judecăţii.

In art. 4 al regulamentului delà 1 Iulie 1839 al guvernului Sturdza, cuprinzând instrucţiuni severe şi amănunţite cu scopul de a se împiedeca invazia Evreilor şi de a suprima vagabondajul înlăuntrul ţării, ni se dă definiţia a ceeace trebuie să se înţeleagă prin vagabonzi repartizaţi în patru clase. In art. 35, se statuează foarte limpede poziţia juridică a acestor cete de vagabonzi : „Evreii neposedând în Principat alt drept decât acela de a face comerţ şi de a plăti contribuţiunea care revine statului, nici un Evreu nu va fi împiedecat de a părăsi ţara".

9. O deciziune a Consiliului Administrativ, datată la 11 Martie 1840, recomanda ca să nu fie exceptaţi, dela măsurile menţionate în regulamentul dela 1839, nici Evreii născuţi în ţară, ci, întâmplându-se cazul, de a-i goni din ţară, ca şi pe cei născuţi în străinătate, în conformitate cu spiritul instrucţiunilor cari au ca obiect de a curăţa ţara de derbedei.

Din cele până aci expuse, reiese limpede că Evreii erau socotiţi naţiune aparte şi că înşişi ei se socoteau ca atare şi nu aspirau deloc la alte revendicări cu caracter civil sau politic, mulţumindu-se numai cu libertatea de a face comerţ nestingheriţi.

10. Asemenea aspiraţiuni se întrevăd numai începând cu anul 1856 când anumite Puteri participante la Conferinţa Ambasadorilor dela Constantinopol — anume Franţa şi Marea Britanie — chemată să aşeze bazele viitoarei organizaţiuni a Principatelor Române, au introdus, în Protocolul dela 11 Ianuarie 1856, două articole privind mai ales pe Evrei cărora — trecându-i sub rubrica de străini şi clasă a populaţiunii — li se rezerva, prin art. XV şi XVII, dreptul de a poseda bunuri nemişcătoare în amândouă Principatele şi, fără nici o deosebire de naştere sau cult, de a se bucura de egalitatea drepturilor civile şi în mod particular de dreptul de proprietate sub toate formele, cu condiţia expresă ca exerciţiul drepturilor politice să fie suspendat pentru indigenii supuşi unei protecţiuni străine. Dar aceste stipulaţiuni nici n'au fost discutate la Congresul dela Paris. Viitoarea organizare a Principatelor era lăsată în grija Adunărilor obşteşti şi a unei Comisiuni europene constituită din delegaţi ai tuturor puterilor semnatare.

Această Comisiune s'a ocupat numai cu acordarea de drepturi politice indigenilor de rit creştin. Comisarii britanic şi cel francez cari au încercat să se ocupe de acordarea unor asemenea drepturi şi Evreilor n'au reuşit în aceasta, pe câtă vreme comisarul rus s'a pronunţat contra,

declarând că „starea morală și socială a Evreilor în Moldova este de așa natură că admiterea lor de a se bucura de drepturi politice și suprimarea anumitor restricțiuni legale ce îi privesc pot aduce mari neajunsuri". Nici intervenția Evreilor pe lângă Conferința dela Paris și nici aceea a baronului Rothschild — primele intervenții directe pe lângă străini — n'au avut nici un succes.

Prin art. 46 din Convenția dela Paris din 19 August 1858, conținând dispozițiunile nouei constituții a Principatelor, se stipula categoric in chestiunea evreiască : „Moldovenii și Valahii de orice rit creștin se vor bucura deopotrivă de drepturile politice ; exercițiul acestor drepturi va putea fi extins și la alte culte prin dispozițiuni legislative" — extin, dere cu caracter pur facultativ și nicidecum obligatoriu, așa că și acum Evreii rămân în afară de națiunea română — adică o națiune evreiască.

Până aci, Evreii s'au mulțumit și cu această situațiune, fără a se socoti câtuși de puțin nedreptățiți sau scoși afară din lege, fiindcă, în calitate de sudiți erau mult mai bine situați ca indigenii. Ei vor începe lupta odată cu îndemnul venit dela Paris, prin publicarea broșurii „Emanciparea Israeliților români" a lui I. Barasch — secundat și de puținele ziare ale lor apărând la noi, dar mai ales de presa europeană la dispoziția Alianței Israelite Universale.

Agitații ale Evreilor au avut loc mai de mult în Țările Românești, dar ele erau mai mult niște rugăminți respectuoase și atitudini liniștite. Pe de altă parte, înșiși șefii nouilor curente politice erau câștigați sufletește pentru emanciparea evreiască. I. Heliade-Rădulescu, Ion Brătianu și partizanii lor înscriseseră, în 1848, pe steagul tricolor al revoluției, „Emanciparea Israeliților", precum o înscriseseră și în art. 21 al Constituției — luându-se în considerare faptul că Evreii erau ca număr prea puțini în Muntenia. Și marele Kogălniceanu a făcut, deseori, declarații în favoarea emancipării „eterodoxilor" de a fi socotiți cetățeni și de a se bucura de drepturi politice. Tot astfel și Cracti — în declarația sa de principii din 1858 — cerea împământenirea în massă a Evreilor născuți în țară cari niciodată nu se vor fi bucurat de protecția vreunei puteri străine. In ședințele Divanului adhoc al Moldovei, ca și în consfătuirile din saloane, se cerea primirea la cetățenie, fără deosebire, a tuturor străinilor. Conducătorii politici — chemați și nechemați — otrăviți de spiritul romantic cu care se hrăniseră în ședерile lor în Apus sau cetit prin cărți, nu puteau să-și dea seama de realitățile crude ce frământau viața națiunii și zguduiau ființa statului.

Domnitorul Alexandru Ioan Cuza Vodă a fost cel mai îngăduitor : n'a luat nici o măsură de stăvilirea năvalei, ci a lăsat să cadă în desuetudine măsurile salutare în vigoare relative la stabilirea Evreilor în satele Moldovei și la exercitarea comerțului de băuturi spirtuoase, așa că,

în această epocă, în satele provinciei de peste Milcov, fiecare casă locuită de Evrei era o cârciumă. Tot el a anunţat un program de emancipare graduală — încă din 1860 şi pe urmă în 1865 — a locuitorilor evrei. Codul civil din 1864, în virtutea art. 46 al Convenţiei dela Paris, permitea împământenirea individuală prin Consiliul de stat, după 10 ani dela prezentarea unei petiţii către Domn, pe câtă vreme în acordarea drepturilor comunale condiţiunile erau foarte grele. Tot Cuza Vodă a deschis şcolile româneşti tinerimii evreeşti care făcea cu atâta foc parte din A. I. U., le-a dat egalitatea drepturilor civile, dreptul de a se înrola în armată, dându-le privilejul de a deveni ofiţeri, precum şi le-a stabilit normele după cari pot deveni cetăţeni, dar numai ca indivizi şi nu ca rasă organizată şi strunită din partea A. I. U..

Concomitent cu cererea respectuoasă adresată, în 1856, Caimacanului Balş şi semnată cu multă reverenţă de personalităţi de seamă evreeşti, ca Michel Daniel Fiul, L. Kahane, N. A. Kaufmann, Moses I. Wechsler, S. Schrager, Haim Balaban, A. Wechsler, L. Meyerhoffer, etc., pentru reforma privitoare la soarta deplorabilă a obştii jidoveşti, Evreii înaintau cereri sau aveau cunoştinţă sigură de intervenţii mai pretenţioase către Conferinţa Ambasadorilor dela Constantinopol, contra pretenţiunilor căreia de a se amesteca în treburile interne ale ţării noastre a protestat cu energie domnitorul Grigore Ghica.

Prinţul domnitor al celor două Principate ar fi răspuns unei deputaţiuni evreeşti a doua zi după întronare: „Nu vreau să văd în Principatele Unite nici creştini, nici jidani, ci numai Români" [1]. Ceeace dovedeşte că Evreii au început a nu mai scăpa nici un prilej — mai mult sau mai puţin însemnat — ca să-şi revendice prerogative ce le-ar fi aparţinut de veacuri, ca nişte drepturi egale cu cele naturale.

Presa lor începuse de mult să bată în acelaş sens. Iuliu Barasch în a sa „Emancipare a Israeliţilor din România" îşi exprima, încă din 1861, speranţa că „noua constituţiune a Principatelor va ţinea drept onoare de a înscrie marele principiu al egalităţii religioase, civile şi politice, care este primul semn al libertăţii unei naţiuni şi sârguinţa progresului şi a prosperităţii sale. Avem de chezăş al speranţelor noastre simpatia manifestă a unor bărbaţi eminenţi dintre Români şi cuvintele atât de frumoase — reproduse mai sus — ale Principelui" [2]. Statutele societăţii israelite din Iaşi în 1864 îşi puneau ca scop dobândirea de drepturi cetăţeneşti din partea Israelitului şi că vor stărui în a propaga românismul între Israeliţii din Moldova [3]. „Israelitul Român" — ziarul aceluiaş I. Barasch şi A. Lévy — propovăduia „principiul tole-

1) A. D. Xenopol, Ist. Rom., XIV, p. 157. 2) Ibid. Ibid. 3) Ibid. Ibid. — Vezi „Reforma" din 15 Ian. 1864.

rantei și al egalității înaintea legilor, fără distincțiune de religiune .....", deoarece Evreii „nu se bucură de această egalitate ....." și că poporul român .... „nu va suferi ca legile sale să nu fie toate în armonie cu spiritul modern care le-a dictat și ca, în mijlocul unui edificiu strălucitor, să rămâie o ruină veche și sumbră" [1]).

Domnitorul A. Cuza, în mesajul din 6 Dec. 1864, spunea solemn acestea : „Ținând seamă de împrejurări locale, guvernul va lua măsurile curente pentru emanciparea Românilor de rit israelit" [2]) Societatea lor „Cultura" provoacă, ca urmare, pe Jidani la subscripție pentru armată și înaintează o adresă de mulțumire pe care o reproducea „Courrier d'Orient" din 23 Ianuarie, 1865 [3]). Anumite foi românești sprijineau pretențiunile evreești și apărau pe Evrei împotriva bărbaților de stat români, cari, ca Kogălniceanu, își apărau națiunea dela mari primejdii pe cari el cu atâta claritate le întrevedea în viitor.

e) Lupta împotriva așezării noastre constituționale.

Lovitura de stat și noua constituție aduse din nou în dezbatere chestiunea evreiască și Evreii au pus în lucru un întreg arsenal de mijloace ascunse. Dar și reacțiunea românească începe să funcționeze și campania se pornește prin presă. Marele naționalist moldovean A. D. Holban deschide lupta prin ziarul „Viitorul" din Iași în 1863, iar D. Popassu, un tânăr absolvent în drept și în științele politice dela universitatea din Halle, publică broșura cu titlul, „Sunt sau nu Evreii folositori Principatelor Unite?". Miezul acestei broșuri se rezumă în aceste rânduri : „Sau noi respingem cu energie și dispreț impertinentele pretențiuni de emancipare ale Evreilor și ne silim a scăpa prin mijloacele cele mai nimerite și mai urgente chiar de Jidani pe cari îi mai avem din nenorocire sau noi renunțăm la independență, ba chiar la existența statului și a națiunii române pentru a deveni sclavii, iloții disprețuiți ai Jidanilor". In altă parte, spune că o convicțuire n'ar fi cu putință decât „atuncea când Evreii se vor dezbăra de legea lui Moise ; când se vor deznaționaliza și vor putea deveni adevărați cetățeni [4]).

Aceste atitudini ale naționaliștilor de mai sus n'au rămas fără răspunsuri provocătoare. La articolul lui A. D. Holban. răspunde Evreul dr. Silberzweig, președintele Uniunii Israelite din Iași, cu broșura „Chestiunea israelită în România" [5]), iar un „Român", anonim, îi răspunde lui D. Popassu cu broșura „Evreii în România ce sunt și ce pot să fie" [6]).

---

1) S. Podoleanu, o. c., 19. 2) A. D. Xenopol, o. c., p. 157 — după Mon. Of. din 7 Dec. 1864. 3) Ibid, ibid. 4) Ibid, ibid. Broșura este tipărită în 1864. 5) Broșura este tipărită la Iași în 1864. 6) Este tipărită la București, în 1865. Încă din 1922, Constituția Cărvănarilor îi socotea primejdioși.

Aceasta era starea de spirit în care se începuse lupta cea mare care ne ducea spre instituirea sfântului art. 7 din Constituţia din 1866.

*
* *

1. Stat tânăr, condus de un principe tânăr de-abia descălecat în ţară, România urma să-şi institue un pact fundamental care să-i croiască viaţa de mai târziu. Profitând de greutăţile începutului unei vieţi noui, Evreii n'au lăsat să scape prilejul cel mai nimerit de a-şi câştiga drepturile la cari se credeau îndreptăţiţi. Ca urmare, înarmat cu prestigiul imperiului francez şi puterea finanţei evreeşti, Adolphe Crémieux, preşedintele A. I. U. şi intemeietorul ei, soseşte, în preajma constituantei, urgent, la Bucureşti şi propune, în schimbul acordării de drepturi politice coreligionarilor săi, un împrumut de 25 milioane franci cu dobândă mică.

Dar proectul guvernului, încântat de propunerea de împrumut şi formulat în sensul că „confesiunea nu constituie, în România, o piedică la naturalizare" (art. 6), a căzut sub formidabila presiune a opiniei publice pornită din Moldova, întinsă până sub zidurile Camerei şi încheiată cu dărâmarea nouei sinagogi abia terminată, prin maltratarea Evreilor şi devastarea magazinelor.

Textul art. 6 propus de guvern a fost înlocuit cu textul art. 7 „Singuri streinii de rit creştin vor putea obţine naturalizarea". Şi, astfel, art. 7 din Constituţia din 30 Iunie, 1866, a anulat şi toate beneficiile legii din 1864, împiedicându-i de a obţine ca şi ceilalţi străini naturalizarea pe cale individuală.

Cu acest articol în mâna dreaptă şi cu curajul încălzit de dragostea de neam şi de patrie, Kogălniceanu şi toţi ceilalţi bărbaţi vor sta ca nişte Cerberi la poarta cetăţii şi în 1879 !

2. Tratatul dela Berlin din 28 Iulie 1878 cuprindea alte pietre de încercare a rezistenţei naţionale. Acest act internaţional condiţiona recunoaşterea independenţei statului român de acordarea de drepturi politice Evreilor. Puterile semnatare statorniceau prin art. 44 că „naţionalii tuturor puterilor, comercianţi, sau alţii, vor fi trataţi, în România, fără deosebire de religie, pe picior de perfectă egalitate" — articol propus, sub presiunea marei finanţe şi a A. I. U., de plenipotenţiarul francez Wadington, admis fără opoziţie de Prinţul Bismarck şi ceilalţi colegi, slab combătut de Gorceacof, şi fără a se ţine seamă de protestările lui I. Brătianu şi ale lui Kogălniceanu cari puneau împotrivă principiul de neamestec în afacerile interne ale ţării [1]).

---

1) Acelaş congres a impus : prin art. 5 Bulgariei şi prin art. 20 şi 62 Turciei — amândouă numărau de-abia 100000 Evrei la 12 mil. ; prin art. 35 Serbiei cu 1‰ şi prin art. 27 Muntenegrului cu câţiva Evrei.

Soarta patriei era la grea cumpănă, în cumpănă era însăşi fiinţa statului şi a naţiunii. Reacţiunea, dârză şi neaşteptată, porneşte tot dela Iaşi, orfganizată de acelaş mare patriot A. D. Holban, întemeietorul în 1866 al ,,Fracţiunii libere şi independente", care, în acelaş an, pornise marea mişcare de afirmare naţională împotriva recunoaşterei Evreilor la egală îndreptăţire în statul român. El a pornit lupta mare prin ,,Protestarea" adresată ,,Domnilor reprezentanţi a Camerelor de Revizuire", tipărită la Iaşi şi acoperită cu un mare număr de semnături, unde afirma ideea de naţionalitate împotriva ,,rătăcirii umanitare" pe baza căreia se cerea încetăţenirea în masă a Evreilor. Intocmai ca şi confratele de luptă D. Popassu în 1864, tot astfel şi Holban renunţa chiar la recunoaşterea independenţei dacă era să o răscumpărăm cu un preţ aşa de sângeros. Şi îndemna să ştie ,,a avea răbdare, aşteptând ca Europa, mai bine luminată asupra propriilor sale interese, să devie mai echitabilă către noi, care reprezentăm în Orient ideile, cultura, instituţiunile şi interesele sale. Ear până atunci să ne inspirăm dela istoria noastră, care ne arată cum bătrânii noştri Domnitori, în epocele critice, au preferat să sacrifice formele vane ale politicei externe, pentru a conserva fondul real al independenţei lor naţionale" [1]). Şi se revoltă amarnic la cererile de ,,emancipare a jidovilor", zicând apăsat că se ,,emancipează numai pe asupriţi, dar niciodată pe asupritori . . . . ." şi a ni se cere astăzi ,,emanciparea jidovească" ar fi cea mai mare ironie ce ne-ar arunca-o Europa luminată după sacrificiile de sânge şi de bani, ce am făcut . . ." [2]).

La lucrările Camerei de revizuire au luat parte cele mai proeminente personalităţi ale timpului : V. Alexandri, V. Conta, T. Maiorescu, P. P. Carp, Mandache Kostache, G. Mârzescu, I. C. Negruzzi, etc., toţi pătrunşi şi însufleţiţi de înălţimea momentului.

S'au produs în acele memorabile zile de grea luptă pentru apărarea naţiunii, două curente neîmpăcate ca formă : unul pentru nerevizuire susţinut de marele Conta şi o sumă de bărbaţi [3]) şi al doilea pentru o revizuire condiţionată propusă de Al. Holban în a sa ,,Protestare". Aceasta din urmă este îmbrăţişată de Cameră şi reprezentată de G. Mârzescu, deputat de Iaşi, ales raportor al Comisiunei însărcinată cu redactarea propunerei relativă la revizuirea art. 7. Raportul a fost cetit în şedinţa Camerei dela 26 Iunie 1879, membrii comisiunii fiind unanimi în susţinerea marilor principii şi pe care raportorul le susţine

1) A. C. Cuza, LIV şi urm. 2) Ibid, ibid. 3) Ibid. LIII. Moţiunea prezentată de V. Conta era semnată de următorii : C. Ghica, E. Ghica, I. C. Negruzzi, P. Cazimir, C. Ciupercescu, Nicolae Blaremberg, B. Conta şi D. Rosetti-Teţcanu.

cu argumente bazate pe cercetarea religiei evreeşti [1]). Singurul deputat din opoziţie ridicat împotriva soluţiei care dădea satisfacţie ideei de naţionalitate a fost Petre Carp, reprezentant al „ideilor de umanitate şi de liberalism" susţinută cu o argumentare cu totul falsă, nelogică, contrară intereselor româneşti [2]).

Articolul 7, revizuit, a fost votat de Adunarea Deputaţilor în şedinţa dela 6 Octombrie 1879 — nu după cum au cerut Marile Puteri, ci după cum a voit România cea Mică. Au votat pentru proect 132 deputaţi, au votat contra 9 şi s'au abţinut doi : P. P. Carp şi C. Bobeica [3]).

La Senat, singurul care s'a pronunţat pentru nerevizuire a fost V. Alexandri, care înfierează atitudinea Jidovilor luptând pentru emancipare, zicând : „Regret de a constata că Evreii din Moldova, afară de foarte puţine excepţii, s'au arătat vecinic nepăsători de soarta României, ba pot zice chiar ostili propăşirii noastre naţionale. Unirea Principatelor a fost pentru ei un doliu ! . . . Independenţa Română, o emigrare, şi lupta Românilor pentru acea independenţă un motiv de a scumpii banii, de a creşte camăta şi de a specula asupra mizeriei obşteşti" [4]). Dar opoziţia marelui poet era pur formală, de principii, deoarece cu toţii erau de acord, că soluţia practică nu putea fi alta decât aceea votată de Cameră. Şi Senatul a votat proectul de lege fără nicio modificare.

Şi, astfel, opoziţiunea exprimată prin o mică minoritate a avut curajul de a rezista la toate mijloacele de presiune şi a convins guvernul că soluţiunea dată chestiunii era şi patriotică şi conformă cu tratatul dela Berlin şi a putut să realizeze cel mai mare triumf parlamentar şi naţional [6]).

Şi de data aceasta, ca şi în 1866, datorită abilităţii consumate cu care I. Brătianu ştiu să stăpânească toate dificultăţile, atât cele provenite din exigenţele din străinătate cât şi din obstinaţiunea Camerelor,

---

1) A. D. Holban formulează condiţiunile în cari numai s'ar putea rezolva problema revizuirii, adoptându-se şi o atitudine de deferenţă către Marile Puteri : „Art. 7 : a) Străinii de orice credinţă religioasă pot să obţină calitatea de cetăţeni români. Impământenirea nu se poate acorda decât în mod individual, în urma unei cereri exprese, adresată parlamentului — după care va urma un stagiu de 15 ani, la expirarea căruia trebue să fie neapărat reînoită cererea de împământenire. — *b*) Orice împământenire se face prin lege specială şi trebue să se voteze cu majoritate de două treimi şi să fie sancţionată şi promulgată de Domn. *c*) Nici o scutire de stagiu nu putea fi admisă în favoarea nimănui. *d*) Numai străinii împământeniţi pot căpăta imobile în România. *e*) Nici o lege ordinară nu mai poate regula materia împământenirii. 2) Iată cele patru mari principii susţinute de membrii comisiunii şi cetite de G. Mârzescu : *a*) N'au existat şi nu există în ţară israeliţi români, ci israeliţi indigeni, adică născuţi neasimilaţi nici prin limbă, nici prin moravuri, nici prin aspiraţiuni cu naţiunea română. *b*) Impământenirea să se dea fiecărui străin, fără deosebire de credinţă religioasă, în mod individual şi prin lege specială. *c*) Formele de naturalizare să facă parte integrantă din Constituţiune şi *d*) Dreptul de a dobândi imobile rurale să fie un drept politic şi nu civil. 2) Vezi A. C. Cuza, o. c., Introducere. 3) Ibid, ibid. 4 şi 5) Ibid, ibid. 6) Vezi A. C. Cuza, Introducere.

datorită încă unei înalte prevederi şi înalte relaţiuni cari putură să intereseze pe Wilhelm I cauzei României, cabinetele europene sfârşiră prin a ceda şi, astfel, punctul de vedere românesc obţinu câştig de cauză [1]). Art. 7 din Constituţia din 1866 a fost modificat în sensul că Evreii aveau, de aci înainte, dreptul de a cere individual Camerelor şi de a obţine naturalizarea întocmai ca şi ceilalţi străini şi în aceleaşi condiţiuni — cu excepţia că numai Românii aveau dreptul de a avea imobile rurale.

Şi Mica Românie — pe care Principele Bismarc o ameninţa că nu va sta de vorbă cu guvernul ei ; căreia contele Andrassy — după propunerea lordului evreu Beaconsfield-Disraeli, reprezentantul Angliei ce domina congresul — încredinţase Austriei misiunea de a aduce la îndeplinire silnic art. 44 ; pe care Wadington al Franţei o sfătuia să se supună ; pe care Corti al Italiei o privea cu indiferenţă, cu toţii în slujba A. I. U. — această mică Românie a putut numai prin puterea ideei de naţionalitate să reziste tuturor presiunilor şi ameninţărilor dela 1/13 Iulie 1878, când a fost semnat tratatul dela Berlin şi până la 11/23 Oct. 1879, când art. 7, revizuit, a fost adoptat şi de Senat, dar a fost adoptat precum Mica România a voit [2]). Şi mare fu decepţia Evreilor — observă R. Rosetti — ale căror ziare tunară contra perfidiei şi vicleniei româneşti, ca şi contra vinovatei complezenţe a anumitor cabinete europene [3]).

Ca un act de recunoaştere a meritelor celor merituoşi, un număr de 883 Evrei cari serviseră în războiu au fost, în mod excepţional, admişi în bloc în cetate. Aceasta va fi poziţia juridică a Evreilor în cadrul constituţiei naţionale din 1866 revizuită în 1879, până la Marea Unire.

f) Lupta împotriva legiuirilor noastre, sau împotriva „persecuţiunilor legale"

Bărbaţii noştri de stat, conştienţi de chemarea ca şi de răspunderea lor, căutau să dea ţării o structură juridică şi să creeze anumite instituţii cari să statorniceească viaţa economică în cadrul nevoilor naţionale şi să asigure elementului băştinaş poziţia de suveranitate în stat, fără a căuta să lovească cât de cât în interesele legitime ale străinilor. Dar toată această operă legislativă a fost de natură să nemulţumească numai pe Evrei, cari, neobosiţi, ne denunţau ca antisemiţi feroci pe lângă A. I. U., prin presa evreiască sau comanditată de Evrei, dezlănţuiau cea mai formidabilă presiune împotriva ţării : răsunetul avea loc tocmai în California.

1) Verax, 167. 2) A. C. Cuza, ibid. 3) Verax, l. c. E. Drumont în La France juive spunea că Franţa, graţie lui Wadington, juca rolul lipsit de nobleţă al unui jandarm de a fi legat mâinile noastre unite noastre slabe pentru a permite Jidovului să intre cu tăria vitriolului pe gâtlejul muribundului.

13. De acum, lupta acerbă, cu forţe cu totul neegale în paguba noastră, este deschisă între mica noastră ţară şi formidabila putere mondială a A. I. U., în slujba căreia erau diplomaţie şi guverne, finanţe şi presă mondială, precum şi toate organizaţiunile ascunse sau făţişe ale Evreimii dela noi şi de aiurea. In 25 Martie, 1865, Crémieux se putea cu drept cuvânt lăuda : „Noi mergem cu paşi mari . . . . Alianţa devine o mare putere.... ea se întinde peste toate punctele globului... ". Iar Isidor, marele Rabin, într'una din şedinţele A. I. U., din 19 Dec. 1867, definea marele rol şi golul ce îndeplinea această vastă organizaţie : „Alianţa împlineşte în Israel o lacună ce noi mult timp am deplâns-o ; ea este o legătură între Israeliţii din toată lumea" [1]). Acelaş Crémieux, vorbind despre măsura luată pentru alungarea jidovilor vagabonzi, declară tot în şedinţa A. I. U. : „ . . . . . dar ministrul ce a suscitat-o cade ; şi, dacă în acest moment este reurcat la putere, este numai că ne-au promis de a repara, pecât putinţa va sta, relele trecutului şi ne-au garantat viitorul" [2]).

La dispoziţia A. I. U., erau toate puterile europene şi cele de peste Ocean. Şi cu aceste uriaşe forţe aveau să lupte bărbaţii noştri de stat, bărbaţii de stat ai micii ţărişoare ce îşi înjgheba fiinţa pe malurile Dunării. Pe cât reprezentau o mică ţărişoară, pe atâta era de înaltă demnitatea şi de mare curajul lor. Marele I. C. Brătianu, unul din aceştia, trecând prin Berlin în drum spre Paris, von Beust, marele cancelar al Imperiului, a ţinut să vadă pe acela care a îndrăznit să se opună uneia din cele mai mari puteri din lume — Jesuiţii şi A. I. U. Dar I. C. Brătianu n'a vrut să fie prezentat. In schimb, a avut o întrevedere cu Cohen, preşedintele A. I. U., căruia i-a pus în vedere că, odată ce Evreii luptă fără ţara noastră, orice legătură comună şi înţelegere este cu neputinţă, între noi şi Evrei. Acest mare om de stat al unei ţărişoare de-abia născută avusese curajul să decreteze, în calitate de ministru de interne, prin circulara din 24 Aprilie 1867, expulzarea tuturor Evreilor vagabonzi dela sate — precum, înainte, ministrul N. Creţulescu, prin circulara No. 2269 din 5 Sept. 1866, cerea prefecţilor să nu mai tolereze aşezarea la ţară a Evreilor supuşi sau nu unei protecţiuni străine — ca cârciumari, hangii şi arendaşi chiar [3]).

Atitudinea demnă şi curagioasă a opiniei naţionale şi a Constituantei din 1866 dacă a adus un câştig mare ţării, în schimb, i-a vătămat foarte mult, mai ales în aceea că a dat prilej presei subordonată intereselor evreeşti să prezinte pe Evrei drept victime violenţelor şi fanatismului unui popor barbar, denaturând, în acest mod, o chestiune

---

1) Vezi „Cotropirea jidovească în România", interpelare făcută în şedinţa Adunării Deputaţilor din 16 12. 1869, de I. C. Codrescu, deputat de Bârlad, Buc. 1870.
2) Ibid, ibid. 3) Verax, o. c.

de ordin pur economic în una de persecuţiune religioasă [1]). Ba, o deputaţiune evreiască dela Viena a avut insolenţa, să aducă Prinţului domnitor, însoţit de V. Boerescu şi G-ral Manu în călătoria sa incognito din 1869 în Apus, plângeri pentru prigonirile ce le-ar îndura Evreii [2]).

Pe Evrei îi nemulţumeşte legea din 1864 a lui Cuza care permitea accesul corpului de avocaţi numai Românilor şi străinilor naturalizaţi, precum şi regulamentul exercitării comerţului de drogherie. Ii nemulţumeşte legea pentru crearea Bursei de comerţ din 1881; legea de constituire a Camerelor de comerţ din 1886; noul cod de comerţ din 1887, care conţinea, cu referire la societăţile în comandită pe acţiuni şi la cele anonime, dispoziţiuni privitoare la componenţa etnică a consiliilor de administraţie; legea pentru exploatarea căilor ferate din 1899, rezervând dreptul de a fi chemaţi străini numai în lipsă de specialişti români; legea învăţământului primar din 1893, accesibil străinilor contra unei taxe minime; a învăţământului profesional, după care copiii străinilor erau primiţi numai ca auditori şi cu consimţământul special al ministrului sau la şcolile de arte şi meserii ca externi, în proporţie de o cincime din locurile vacante sau în şcolile comerciale contra unei taxe anuale; legea pentru încurajarea industriei naţionale din 1887 care dispunea ca 2/3 din lucrători să fie Români în termen de cinci ani dela întemeierea fabricii, etc.

O perioadă de mare tensiune pentru poporul nostru începe dela 1866 şi va continua crescendo până la marele războiu. Un mic şi neînsemnat incident era deajuns să pună în mişcare întreaga populaţie evreiască şi să zbârnâie telegrafia peste tot întinsul globului; o lege care căuta să reguleze raporturi între stat şi cetăţeni sau între diferite clase sociale era alarma care punea în mişcare toate organizaţiunile evreeşti şi toate forurile politice, financiare şi de presă de pe amândouă părţile Atlanticului. Ţara noastră era în perioada când îşi elabora pas cu pas sistemul de legi cari aveau să-i dea structura ei juridică, administrativă şi economică. Natural că aceste legi cuprindeau restricţiuni ce loveau, deopotrivă, atât în naţionali cât şi în străini. Evreii, însă, se considerau pământeni şi loviţi numai ei în interesele lor. Şi cine erau şi de unde veneau aceşti Evrei? Până în 1856, numai consulatul austriac număra, în catastivele sale, 35.000 sudiţi — majoritatea Evrei cari îşi apărau interesele sub egida puterilor străine. Ca să scape de serviciul militar, Evreii se serveau, la noi, între altele, şi de mijlocul de a-şi păstra vechea supuşenie datorită căreia se ţineau de jurisdicţia unui consulat oarecare, ca şi sub regimul capitulaţiunilor când le mergea foarte bine [3]). Intre

1) Ibid. 124. 2) N. Iorga, Istoria Românilor, vol. X, „Intregitorii", p. 104—105. 3) J. Lévy, p. c., 10—11.

1855—1870, populaţia evreiască se înmulţea de patru ori, fapt ce se datora vecinătăţilor cu Galiţia şi cu provinciile vestice ruseşti, ţinuturi cari erau furnicare de Evrei — cele mai mari pepiniere de Evrei din lume [1]). Rabinii — toţi străini — angajau în luptă şi sinagoga care, pentru ei, nu este numai un locaş de închinăciune, ci şi un loc de „tumult pentru a conjura persecuţiunea de care sunt ameninţaţi" [2]). Toate mulţimile de vagabonzi de toate provenienţele, năvălind odată cu construcţia căilor ferate Burdujeni-Vârciorova, numai legături cu ţara şi cu poporul nostru nu puteau să aibă. Marele Ion Brătianu declara, în 1877, că fiecare Evreu din clasa de jos se declară, îndată ce are un conflict cu autoritatea locală, supus austriac. Sunt Evrei de naţionalitate rusească, de clasa cea mai rea .... Din 10 contravenienţi la impozite, 9 sunt Evrei [3]).

Campania contra noastră atinsese culmea în vara a. 1867 în legătură cu marele curaj ce l-a avut Ion Brătianu de a lua măsuri anumite administrative împotriva vagabonzilor evrei cu ordine severe către prefecţi de a aplica întocmai toate circulările şi ordonanţele în vigoare încă din 1831, precum şi cele din 1861 şi 1866. La acestea, s'au adăogat câteva incidente ca acela cu expulzarea a 10 Evrei în Turcia prin Galaţi şi a altor 25 din satele Bacăului, ceeace a fost pretextul de a se dezlănţui în Europa o formidabilă campanie de presă împotriva României, care a durat ani lungi, toată dirijată de A. I. U. şi de banul evreesc. Adevărul este că autorităţile române au procedat civilizat şi erau în cadrul legilor şi al tratatelor internaţionale. Iată, însă, cum descria un ziar evreesc „Egalitatea" a lui M. Schwartzfeld — târziu de tot — aceste evenimente : „Situaţia Evreilor în ţară este excepţională, monstruoasă. Fie că ne îndreptăm ochii spre poziţia lor socială sau politică, fie că ne aruncăm privirea spre interiorul comunităţilor, spectacolul este searbăd şi dezgustător. Politiceşte, goana brutală din anii 60—70, nemiloasă şi barbară, condusă de nişte cinovnici neumani, cărora ocârmuirea le dase un harapnic în mână, izgoni bătrâni, femei şi copii în toiul iernii dela vetrele lor, care cu sbirii săi sălbateci, prindea oameni cu arcanul în mijlocul uliţelor sub pretext de vagabondaj şi-i îneca fără milă în valurile Dunărei bătrâne, aţâţa revolte în târguri spre a se arunca cu bătae şi cnut asupra unor nevinovaţi dezarmaţi, spre a le sparge uşile şi geamurile, a le sfâşia sulurile legii, a răni de moarte pe unii şi spre a osândi mai apoi pe victime—a luat, ce e dreptul, sfârşit" [4]).

---

1) J. Lévy, p. 10. 2) B. Duică, Ovreii pământeni şi subpământeni, 1913, p. 16 — după declaraţiile lui Antoine Lévy, în discours d'inauguration du temple israélite de Bucarest, Buc., 1867, p. 17. 3) După interviewul acordat foii „Deutsche Zeitung" — Vezi Istoria Evreilor. 4) S. Podoleanu, o. c., p. 110. Articolul era semnat în No. 1/1890, de Elias Schwartzfeld.

In afară de stilul literar ce l-ar râvni chiar marii noştri scriitori, totul este o înlănţuire de minciuni şi calomnii grosolane ce se puteau tipări şi difuza în public numai în ţara noastră unde îşi permiteau totul. Aşa procedau şi ziarele străine, ca Pester Lloyd şi Journal des Débâts — redactate de Evrei — cari difuzau scene sălbatece din Turkestan ca petrecându-se în România [1]).

Documentele vremii ne vorbesc că întreg Parisul fusese scos din sărite. Plutocraţia evreiască ,,Geldjudentum", fiind stăpâna presei, silea pe împăratul Napoleon III să intervină în favoarea lor şi împotriva noastră şi împiedica — aşa cum se exprima în scrisoarea sa Prinţul Carol Anton de Hohenzolern, tatăl tânărului nostru domnitor — apariţia a orice ar fi putut prezenta chestiunea sub o lumină diferită şi mai favorabilă pentru România. Dar, mai presus ca toate, proectul depus la Cameră de către cei 31 deputaţi pentru regularizarea situaţiei Evreilor, regulamentul legii meseriilor — unde pentru prima dată apare denumirea de evreu ,,pământean" — ; art. 7 din legea rurală din 1864, prin care se interzicea înstrăinarea terenurilor date la ţărani, ca şi legea asupra constituirii corpului de avocaţi din acélaş an şi prin care se reglementa accesul acestei profesiuni numai Românilor şi străinilor naturalizaţi, etc., aceştia erau, în realitate, factorii cari turburau profund pe Evreii dela noi şi dădeau alarma contra ţării care îi adăpostea.

Evreii socoteau pe marele Ion Brătianu ca pe cel mai primejdios bărbat anti-evreu şi, de aceea, lupta mare, lungă şi dârză s'a dat împotriva lui. In 1868, el a căzut şi Camera a fost dizolvată.

Dar torţa lăsată de mâna lui Ion Brătianu a luat-o alt bărbat de stat, de aceiaşi talie şi cu acelaş entusiasm, Mihail Kogălniceanu. In calitate de ministru de interne şi sub presiunea deputaţilor moldoveni, dă în 1869, ordin prefecţilor să atragă atenţia primarilor asupra puterilor ce le conferea consiliilor comunale art. 10 din legea asupra poliţiei rurale din 1868 şi anume dreptul de a acorda sau refuza oamenilor fără căpătâiu autorizaţia de a se stabili în comună. O nouă furtună în presa aservită sau aparţinând Evreilor, cari s'au plâns la aceiaşi A. I. U. Marchizul La Valette a dat numai decât ordine lui Mellinet, agentul diplomatic la Bucureşti, ca să adreseze guvernului român o notă contra expulzării din sate a unui anumit număr de Evrei, ceeace constituia — susţinea acesta — o atingere a dispoziţiilor Convenţiei dela 1858 şi ale Constituţiei.

La această necugetată intervenţiune diplomatică în favoarea unor mulţimi de cerşetori şi vagabonzi, spoliatori ai ţăranului şi orăşanului, marele Kogălniceanu a ştiut — prin un răspuns bine cântărit

1) Eminescu, Despre drepturile politice ale Evreilor şi Verax.

şi obiectiv, demn şi energic — să stabilească, pentru prima dată şi odată pentru totdeauna, după ce a respins toate afirmările calomnioase ale Evreilor şi A. I. U., următoarele : „In adevăr, în România, chestiunea Evreilor nu este o chestiune religioasă, ea este de o natură cu totul alta. Ea este o chestiune naţională şi, totodată, o chestiune economică. In România, Evreii nu constituie numai o comunitate religioasă distinctă : ei constitue, şi în toată accepţiunea cuvântului, o naţionalitate, diferită de aceea a Românilor prin origine, prin limbă, prin îmbrăcăminte, prin moravuri şi chiar prin sentimente". Şi mai departe : „Atât guvernul cât şi naţiunea, avem dreptul de a fi îngrijoraţi de progresele acestei naţiuni străine care trăeşte în mijlocul nostru şi al căror număr creşte nepregetat prin imigrarea Evreilor din Galiţia şi din Podolia, provincii ale vechii Polonii limitrofe cu România" [1]). Astfel, a pus problema evreiască marele om de stat român, care găsea în sine şi în naţiune atâta curaj ca să reziste celor mai formidabile presiuni ale tuturor organizaţiunilor evreeşti—politice şi financiare, de presă şi oculte—şi, totodată, să statornicească dreptul suveran al ţării de a dispune liber de prerogativele constituţiei din 1866, garantată şi de marile puteri. Şi termină răspunsul la nota de mai sus cu aceste memorabile cuvinte cari definesc pe deplin noţiunea de bărbat de stat şi misiunea lui : „Această voce (a naţiunii ameninţată în naţionalitatea şi în interesele ei economice) poate fi înăbuşită de străinătate, dar nu este îngăduit nici unui ministru român, oricărui partid ar aparţine, de a nu o auzi" [2]).

Legea asupra poliţiei rurale elaborată de guvernul liberal în 1881, care statua aşezarea străinilor şi vagabonzilor prin comunele rurale, a fost — după căderea lui I. C. Brătianu în 1888 — cu mult îndulcită, prin deciziunea din 7/19 Oct. 1892, a partidului conservator. Dar, guvernul liberal, revenind în 1895, redă depline puteri ministrului de interne şi consilierilor comunali ca să aplice ei legea de siguranţă din 1881. Aceasta a nemulţumit adânc pe Evrei şi toate organizaţiile din ţară şi din străinătate [3]).

Monopolul băuturilor spirtuoase instituit în 1873, pe consideraţiuni de ordin fiscal şi higienic, încuviinţa acest gen de comerţ în baza unei licenţe eliberată numai acelora cari dovedeau calitatea de electori în comunele rurale. Datorită acestei legi a partidului conservator, jumătate din cârciumele evreeşti fură închise, cu excepţia acelora unde Evreii au ştiut să eludeze legile sau să câştige bunăvoinţa autorităţilor. Aceste măsuri au fost denunţate Europei ca o nouă persecuţiune şi au provocat intervenţia puterilor străine [4]). Numai Rusia s'a pus deacurmezişul.

---

1) Bujoreanu, Colecţiune de legiuirile României vechi şi noui, I, p. 812 şi urm.
2) Ibid, ibid. 3) şi 4) Verax, p. c.

Şi prinţul Gorceacof, prin adresa către reprezentanţii săi, demonstra că corpul diplomatic dela Viena este pornit pe nedrept împotriva României şi atrăgea atenţia diplomatului său că legea băuturilor spirtoase nu violează niciun tratat şi nu atinge cu nimica raporturile Principatelor cu sublima Poartă şi că totul este o afacere pur internă ce nu comportă ridicarea ei la înălţimea unei chestiuni de drept public european şi că este singurul mijloc pentru România de a ieşi dintr'o stare de lucruri intolerabilă. Prin această intervenţiune, A. I. U. a ieşit înfrântă, iar puterile se abţinură dela orice măsuri [1]).

Pentru apărarea economiei naţionale, s'a promulgat, în 1883, legea contra comerţului de loterie, iar în 1884, legea contra comerţului ambulant. Comerţul de loterie a fost o noutate introdusă de Evreii de la noi şi servind anumite case din Lipsca şi Hamburg, comerţ datorită căruia se câştigau de o mie de familii evreeşti un minimum de 72000 franci, ca simplă bonificare la un număr considerabil de milioane ce ieşeau din ţară în fiecare an. Următor legii contra comerţului ambulant care aducea atâtea prejudicii fiscului, încrederii clientelei şi comerţului stabil — acesta a fost interzis în oraşe pentru orice mărfuri, cu excepţia acelora servind alimentarea şi industria domestică — în schimb, era îngăduit, pentru străini şi Români, în comunele rurale [2]).

Prin legea meseriilor din 1902, se dădea dreptul de exerciţiu numai acelor străini cari puteau dovedi că, în ţara lor de origină, se bucurau de reciprocitate şi cetăţenii români. In lipsa acestei dovezi, trebuiau să obţină autorizaţia dela Camera de comerţ şi de industrie, etc. Această lege a pus Europa toată în revoltă, iar Statele Unite ale Americii într'o turburare adâncă, ceeace a provocat trimiterea unei note din partea lui Haye, subsecretar de stat, către toate puterile semnatare ale tratatului dela Berlin, al cărui art. 44 ar fi fost cu totul nesocotit de România [3]). Nota americană care strălucea prin neadevăruri din necunoaşterea cauzelor şi ura pătimaşă a Evreului — acelaş pretutindeni, la orice latitudine şi longitudine s'ar găsi, — a avut efectul de a fi crescut ura străinilor filo-evrei faţă de ţara care trecea prin atâtea suferinţe şi necazuri, dar care nu se lăsa bătută [4]).

g) Publiciştii evrei, A.I.U. etc. şi activitatea lor calomnioasă

In tot lungul interval de şease decenii, Evreii au luptat cu dârzenie pentru câştigarea drepturilor politice. Cu fiecare înfrângere, ei deveneau mai agresivi, mai impertinenţi şi, prin ziarele lor cari creşteau ca număr şi îndrăzneală, căutau să discrediteze ţara, dinastia şi oamenii politici,

1) Verax şi J. Lahovary, o. c. 2) şi 3) Verax, o. c. 4) Verax, 239.

nici o instituţiune şi nici o susceptibilitate naţională nu era cruţată. In împrejurări grele pentru ţară, finanţele acesteia erau obiectul celor mai turbate atacuri. La turburarea presei ovreeşti din ţară, se turbura toată presa mondială în slujba intereselor ovreeşti, se turbura A. I. U. cu toate asociaţiile ovreeşti şi toate cabinetele europene şi transoceanice.

Să dăm câteva ilustraţii de publicişti evrei, aşa cum ne apar în studiile în cari nu uită să ne dovedească marea etapă de progres ce a atins ţara noastră prin contribuţia presei ovreeşti. Iată cum îşi începe S. Podoleanu în a sa „Istorie a presei ovreeşti în România", expunerea problemei: „Deci, dacă Evreii din Principate au avut o presă proprie, atunci nu se poate contesta acestei colectivităţi drepturile şi vechimea ei, tradiţiile purtate ani îndelungaţi pe meleagurile româneşti şi faptul că ea şi-a însuşit, încă în urmă cu aproape un secol, limba ţării de baştină, nu numai în graiu, ci şi în scris".

In această lucrare, găsim o seamă de caracterizări ale publiciştilor evrei, înzestraţi cu toate virtuţile. Să începem. Armand Lévy, codirector cu I. Barasch al foii „Israelitul Român" şi director al ziarelor „L'Écho Danubien" şi „Étoile d'Orient", proaspăt venit din Paris, înadins, spre a seconda... sforţările amicilor săi români: C. A. Rosetti, I. C. Brătianu, fraţii Goleşti şi alţii, foarte impresionat de cele se ce întâmplaseră în Templul Coral din capitală, un agitator evreu francez, pus în serviciul nobilei cauze a emancipării Evreilor din Principatele dunărene, care a cerut naturalizarea . . . etc., etc. [1]). Evreul Al. L. Löbel, tatăl ziarului „Prezentul" din Bacău, născut în 16 Sept. 1876, era „un spirit subtil, de o logică irecuzabilă, însufleţit de dorul de dreptate şi un adânc cunoscător al iudaismului", urmărind „a stărui ca justiţia să devie o adevărată putere în stat pentru toţi locuitorii ţării". In primăvara anului 1878, a strâns contribuţii însemnate evreeşti pentru ajutorarea răniţilor şi a înregistrat aportul Evreilor în războiu [2]). Henri Carmellin, originar din Austria, autorul, în 1877, al faimoasei broşuri: „Une circulaire ministérielle ou l'ignorance obligatoire en Roumanie" (pe câtă vreme văduva Caroline scria: „Comment la Roumanie progresse") este socotit ca „unul din cei mai vajnici publicişti evrei" [3]). Fildermann este acel „vajnic" publicist care a realizat (sic) emanciparea Evreilor din ţară" [4]), etc. etc. In fruntea tuturora, sta, bine înţeles, acel Iuliu Barasch, întemeietorul presei ovreeşti din România, „ilustrul om de ştiinţă", „civilizatorul României", „unul din cei dintâi pionieri ai culturii europene, ai moravurilor europene, ai ştiinţei europene", descălecat în 1841 din Brody al Galiţiei [5]), ca să ne cultive şi să ne civilizeze şi să ne arate.... calea spre adevăratul progres.

---

1) 2, 3, 4, şi 5 S. Podoleanu. o. c., passim.

Presa ovreiască din Principate urmărea scopuri înalte: „să dezvolte conştiinţa naţională, iubirea Tronului şi căminului, respectul legilor şi autorităţii şi tindea să formeze cetăţeni buni şi folositori societăţei care să fie totdeauna gata a-şi sacrifica puterile lor materiale şi spirituale pe altarul patriei participând cu corp şi suflet la interesele cele mari ale naţiunei" — aşa se scria în „Fraternitatea", apărută în 1879 [1]), în toiul luptelor pentru spargerea zidurilor cetăţii româneşti, Prin calomnii şi ameninţări. „Israelitul Român" al lui I. Barasch urmărea să realizeze „principiul toleranţei şi al legalităţii înaintea legilor, fără distincţie de religiune", deoarece „Evreii nu se bucură de această egalitate" . . . . că poporul român, „nu va suferi ca legile sale să nu fie toate în armonie cu spiritul modern care le-a dictat şi ca în mijlocul unui edificiu strălucitor să rămâie o ruină veche şi sumbră" [2]). „Timpul" lui Hurwitz, apărut în 1872, în româneşte şi ebraică, scria că „. . . . a se nesocoti Jidovii este a se nesocoti inteligenţa şi civilizaţiunea pentru că nu este nici un Jidov: hamal, birjar, sacagiu, etc. care să nu ştie citi în limba lui şi prin urmare să nu fie civilizat" şi adresa, ostentativ, acest Hurwitz, primul număr lui Cesar Boliac, conducătorul Trompetei Carpaţilor, care denunţa Camerei marele pericol evreiesc [3]); „Vocea Apărătorului" din Iaşi, 24 Sept. 1872, purtând deviza „Libertate Fraternitate, Patriotism", a lui Marcu Feldmann-Câmpeanu şi ocupându-se cu formula lansată de B. Fr. Peixotto în Rumänische Post, referitoare la emigrarea în America, anunţa că ziarul a ieşit din „pulberea în care au căzut şi zac Iudeii din România dela 1866, de când în ţară s'a format partidul roşilor şi fracţiunea liber independentă" [4]).

Mare parte din calomnii la adresa justiţiei ţării, a oamenilor politici şi a organelor administrative le debitau aceste gazete — scrise în româneşte cari nu erau cetite, în idiş foarte mult gustate, în ebraică neînţelese de nimeni. „Fraternitatea", condusă de Beck, de rabinul Beck, în 1881, lupta contra acelora cari nu se mulţumeau cu simpla alungare a Evreilor din comunele şi cătunele în care au văzut lumina zilei, ci orânduiau ca cei puşi în situaţia de a nu-şi mai putea agonisi traiul, să fie calificaţi vagabonzi, ferecaţi în lanţuri, ţinuţi fără de nici o vină în închisori, iar la urmă fotografiaţi în acel hal şi goniţi peste hotare. Apărarea le-o lua Schwartzfeld Elias şi s'a ridicat cu vehemenţă împotriva tuturora oricât de sus puşi şi împotriva lui Radu Porumbaru, directorul fabricei Letea, care schinguia numeroşi Evrei [5]) şi scria o broşură violentă în româneşte, tradusă şi în limba germană: „Radu Porumbaru şi isprăvile lui la fabrica de hârtie Letea din Bacău" (Bucureşti 1885) [6]).

1, 2, 3, 4, 5 şi 6) S. Podoleanu, p. c., passim.

Toată presa lor debita asemenea principii de înaltă justiție și tot soiul de calomnii. Armand Lévy în „L'Étoile d'Orient" spunea, sentențios, cu mândria și nerușinarea caracteristice acestui neam, că „A. I. U. agită chestiunea de justiție"; spunea — în legătură cu pretinsele persecuțiuni sângeroase ce s'ar fi comis la Ismail, Vâlcov și Cahul, în 1869 — că Alianța Israelită urmărește „în înalta sa sferă umanitară o acțiune binefăcătoare; de a fi cu bunăvoință ascultată de toate guvernele; de a lumina opinia publică și de a domina chiar pe cei mai recalcitranți" și amenința, Armand Lévy, „a dezlănțui vânturile cărora nici cei mai tari nu i-ar putea rezista", fiindcă „Alianța Israelită agită chestiunile de justiție, ea are cuvântul repede și brațul lung" [2]). Relativ la „sacrilegiile ce le-ar fi comis Românii în catedrala din Ismail — fapt de care vom vorbi — M. Fr. Peixotto, consulul american, comunica, în scrisoarea din 6 Februarie 1872 către secretarul de stat M. Fisch din Washington, că populația s'ar fi năpustit asupra Evreilor „jefuind casele și făcând să curgă sângele" și adaoga că „mii de Evrei au traversat Dunărea pentru a căuta refugiu la Turci". Toate erau agitații și calomnii organizate de A. I. U. și difuzate în lume prin „L'Étoile d'Orient" a lui Armand Lévy și prin alte foi și broșuri evreești. Una din acestea, editată de A. I. U., difuza în lume persecuțiuni și mișcări sângeroase imaginare, jafuri și sacrilegii ce n'au avut loc decât în imaginația veninoasă a defăimătorilor — toate erau date ca luate din dezbaterile parlamentare din 1867. In legătură cu „mișcările sângeroase" dela Vaslui, în 1868, A. I. U. răspândea, în mii de exemplare, un apel prin care se cerea tuturor filantropilor de a se veni în ajutor celor 150 capi de familie cari ar fi fost în mod inuman alungați din casele lor — în realitate, era vorba de 25 Evrei cârciumari cu brevete de licențe pe nume false. Referitor la Evreii înecați la Galați, era vorba de evacuări de prin sate ale Evreilor găsiți vagabonzi și câțiva transportați, prin Galați, peste Dunăre, la Turci, cari, plictisiți de această afacere, au aruncat pe câțiva din ei în apele fluviului. Despre dezordini la Giurgiu, presa iudeo-germană lansa știrile cele mai fanteziste; presa, prietenă a Evreilor, denunța Europei masacre ce n'au avut niciodată loc la Tecuciu. Mișcările „teribile" la Ismail, Cahul și Vâlcov au avut loc în 1872, când Ruși, Bulgari și Greci au maltratat pe Evreii din aceste trei orașe și au devastat câteva prăvălii, mișcări provocate de furtul de bani și de odoare sfinte din catedrala din Ismail de unul Sielberman în complicitate cu rabinul Brandes, în latrina căruia s'au găsit parte din lucrurile furate. La Darabani-Dorohoi, târg locuit exclusiv de Evrei, țăranii s'au luat

1) Ibid. p. 127—128. 2) „L'Etoile d'Orient" No. 47 din 26 Iunie, 1867. După Question israélite, Constantinople, 1872.

la bătaie cu Jidovii răsculaţi împotriva proprietăresei târgului d-na Cimara — în realitate, n'a fost ucis nici un Evreu, nici răniţi, asediaţi sau jefuiţi alţii (Nov. 1878), etc. [1]).

Rabinii — toţi cetăţeni străini — ca Rabinovici, Antoine Lévy, dr. Beck, dr. Niemerower, dr. Malvin — asmuţeau pe drept credincioşii evrei împotriva statului român. A. Lévy, în 1857 — ca şi Rabinovici — chema sinagoga loc de „tumult pentru a conjura persecuţiunea de care sunt ameninţaţi" şi propăvăduia revoluţiunea contra asupritorilor [2]). Dr. Malvin lupta, în 1858, contra şcolilor evreeşti în care limba de predare era românească, era adept al idişului şi împotriva întemeiării Templului Coral — până când, în 1863, el a fost expulzat ca străin, denunţat chiar de Evreii progresişti cu cari se găsea în crâncenă luptă [4]).

In 1899, anul secetos cu urmări atât de grave şi îndepărtate pentru economia noastră naţională, au avut loc, organizate adhoc, agitaţii mari cu răsunet peste mări şi oceane. Mascarada îşi produsese efectul scontat de A. I. U. şi de celelalte organizaţiuni evreeşti. Turburatu-s'au toate seminţiile pământului şi triburile semite turbau de mânie şi de revoltă împotriva României, pe care o publicaţiune de circumstanţă, apărută la Lemberg, în 1901 şi semnată de von Jericho Polonius „China auf der Balkanhalbinsel", o prezenta ca pe o ţară de antropofagi şi de Hotentoţi sălbateci, iar pe Dr. C. I. Istrate, ministrul Cultelor, ca pe un om care ar mânca în fiecare zi câte un Jidov la frigare. Ea deborda numai fiere şi ură — observa J. Lahovary [5]).

Iată cum R. Rosetti povesteşte această mascaradă a Jidovilor din Moldova spre America. Cu scopul de a lovi cât mai adânc în prestigiul şi în fiinţa României care persecuta — spuneau Jidovii — atroce pe aceşti oameni supuşi unor legiuiri barbare : „Alianţa Israelită, societăţile evreeşti de binefacere — fie din România, fie din străinătate — furnizau fondurile echipării a numeroase trupe de Jidovi cari, îmbrăcaţi în vestminte uniforme, plecară din diferite centre ale Moldovei. Deşi guvernul le oferise transportul pe căile ferate cu titlu gratuit, ei se îndreptară pe jos spre graniţe". Călătoria era, în aceste condiţiuni, foarte grea, dar era, în schimb, mult mai teatrală şi oferea jurnalelor evreeşti din ţară şi străinătate prilejul de a umple coloanele lor cu povestirea recepţiilor acestor emigranţi şi de a câştiga compasiunea opiniei publice. La Budapesta şi Viena, lumea era îngrozită de aspectul mizerabil şi murdar al acestor emigranţi. Dar la Viena, aceste convoaie au fost oprite şi s'au înapoiat gratuit cu trenurile româneşti [6]). Alţii emigrau, înbarcându-se pela Galaţi şi debarcau la Brăila, Giurgiu şi Con-

1) La question juive dans les Chambres Roumaines, publicată de A. I. U. în 1879. 2) Verax, passim. 3) B. Duică, Ovreii pământeni şi sub-pământeni, p. 16—17. 4) S. Podoleanu, o c. 5) Broşura citată, p. 77. 6) Verax, o. c. . . . . .

stanța, ca, numai astfel, să se poată așeza în Muntenia — Iar când s'au întors cu trenul dela Viena, s'au introdus cu mii de cerșetori evrei — cum relata la Congresul Ligii Culturale din Nov. 1903, generalul Dr N. Jugureanu.

Cine era, în realitate, vinovatul? Adevărul este că anul secetos lovise crud pe toți locuitorii țării, mai ales pe Jidovi cari trăiau din specularea produselor țărănești. Dar Evreii țineau cu totdinadinsul să discrediteze România. De aceea, în 1901, broșura suspomenită invita, ironic, pe D-l Sturdza să facă o călătorie de agrement prin Europa cu chimirul în mână în căutarea unui împrumut pentru România în ajunul falimentului [1]). Numai străşnicia politicii bugetare dusă de acest mare bărbat de stat ne-a salvat dela falimentul și controlul financiar european pe care il pregăteau cu toate armele de cari dispuneau — A. I. U. și toți Evreii, servindu-se de un întreg arsenal de arme grele: minciuna și calomnia mereu repetate, exagerarea nerușinată a faptelor, șantajul, în plus, toată formidabila putere financiară și a presei internaționale; pe câtă vreme țara noastră dispunea numai de un suflet mare și de acea finețe a oamenilor politici cari au știut să ocolească cu abilitate toate greutățile.

A. I. U. a prezentat Congresului dela Berlin — unde activa și Crémieux și Gambetta — un memoriu, în care, în esență, se spunea că ,,aproape în fiecare an, Europa este mișcată de povestirea răscoalelor, a crimelor și jafurilor sau de expulzările în masă ale căror victime sunt Evreii, îndepărtați dela ramurile de comerț, etc." In ,,Enciclopedia italiană", sta scris: ,,Principiul admis în tratat (1878) n'a avut efecte practice în ce privește pe Evrei, cari, în afară de câteva sute cari luaseră parte la războiu și au fost naturalizați în 1879 sau de câțiva cari mai târziu au fost naturalizați individual, au continuat să trăiască în trista poziţiune de străini fără protecţia niciunui guvern străin". Stern, președintele U. E. P., târziu de tot, se tânguia ,,urbi et orbi" că coreligionarii lui sunt persecutați. Și ne insulta familia regală, armata, biserica și școala, simțimântele noastre cele mai scumpe, datinile noastre cele mai de preț, bărbații de stat cari au contribuit la întărirea țării, știința și arta românească, buna înțelegere între cetățeni .... Justificau toate oprimările suferite de Românii din provinciile subjugate, iar Evreii din Ungaria ne promiteau libertăți pentru poporul românesc din Ardeal în schimbul emancipării Evreilor din Principate — după cum ne declară solemn marele patriot V. A. Urechiă în ,,Apărarea Națională" dela 15 Ianuarie 1900, transacție ce i s'a propus de un Evreu

---

1) China auf der Balkanhal-binsel, — apud Verax, 220—221.

maghiar in legături strânse cu A. I. U., pe când era preşedinte al „Ligii pentru unitatea culturală a Românilor".

Prin ultimii ani ai secolului trecut, campania împotriva noastră era în toiu. Şi se debitau toate minciunile şi exagerările. Astfel, „Drepturile" apărut la Focşani, afişa — prin comitetul de redacţiune, în 12 Ianuarie, 1897 — pe zidurile Bucureştilor, „o îndrăzneaţă proclamaţiune" către „Bărbaţii de stat ai României", zicând textual: „50.000 tineri evrei care şi-au dat tributul lor de sânge acestei ţări, cer acuma, mai mult ca niciodată, cu o insistenţă serioasă, în faţa gravelor evenimente ce se desfăşoară în Orient, ca să fie recunoscuţi ca fii legitimi ai acestei ţări întocmai ca şi camarazii lor români" [1]). Turcia se găsea, în acel an, în războiu cu Grecia şi Evreii scontau cine ştie ce conflagraţie europeană care nu s'ar fi dezlegat fără intervenţia armată a unui tineret maccabeu lipsit de drepturi politice.

Manifestaţii şi mee'inguri aveau loc în U. S. A. şi în centrele engleze. Astfel, la meetingul din 1 Febr. 1902 la Londra, poetul evreu Zangwill Israel compara ţara noas'ră cu „iadul pe pământ pentru Ovrei" — nimiciţi, zi cu zi, prin noui legi şi ordonanţe [2]).

Dacă consultăm documentele trecutului, iată ce ne pune la dispoziţie R. Rosetti în a sa monumentală lucrare. Din regimentele în care serveau Evreii, au murit pe câmpiile bulgare 1095 creştini şi de-abia 4 Jidovi, din un total de 200.000 câţi număra România în 1877; în cele patru corpuri de armată şi celelalte unităţi, erau 1562 Evrei în serviciu permanent şi 1375 în cel periodic. Şi, din aceştia, 883 au obţinut naturalizarea în bloc. Iar „Drepturile" dela Focşani vorbea de „50000 tineri evrei cari şi-au dat tributul lor de sânge". In America, apărea o carte „The Jew as a partout" by Peter C. Madison, New York, 1903", în care se spunea că, la asediul Plevnei, primii soldaţi cari au escaladat parapetele erau Evrei şi că, de amândouă părţile, generalii — teneate risum! — erau Evrei[3]). Istoricul A. Xenopol vorbeşte şi el de 4 Jidovi şi le dă numele, dar nu 4 morţi, ci 4 dispăruţi [4]).

In 1913, se porneşte, iarăşi, o campanie violentă, colorată de tot felul de ameninţări, insinuări şi exagerări. Eram în plin războiu balcanic. In „Compte-rendu des travaux de l'A. I. U." din acelaş an, se afirma anume că, deşi demersurile stăruitoare ale U. E. P. au fost zădarnice, este de admirat, totuşi, atitudinea Evreilor faţă de conflictul balcanic, patriotica lor grabă de a se înrola în armată într'un moment grav de

---

1) S. Podoleanu, o. c., 127. 2) B. Duică, p. 210. 3) Eroii războiului de independenţă a Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice, Buc. 1897 şi Istoricul Războiului din 1877,78, de mai mulţi ofiţeri, p. CCXX — ap. Verax, p. 200—206. 4) La question israelite en Roumanie, Paris, 1902.

pericol naţional — era vorba de 25000 Evrei cari ar fi răspuns la apel, printre cari mii de voluntari, iar aceia cari n'au putut fi admişi ca activi, s'ar fi înscris în serviciile auxiliare. Pe de altă parte, spitalele ovreeşti, aşezămintele şcolare şi sinagogile toate au fost puse la dispoziţie, iar din cele 4 milioane lei subscrişi pentru a se veni în ajutorul văduvelor şi orfanilor, cel puţin jumătate reprezenta aportul Evreilor [1]).

Şi când cunoaştem foarte bine că una din cauzele cari i-au împins spre noi din Polonia, Bucovina şi Rusia a fost tocmai fuga de recrutare. Toate mărturiile trecutului ne arată că Evreii nu s'au împăcat niciodată cu serviciul militar şi, dimpotrivă, armata a avut oroare de ei, fiindcă, din totdeauna, ei au introdus conruperea funcţionarilor, influenţele de tot felul, simularea bolilor, falsurile în starea civilă, substituirea de persoane; ei s'au mulţumit să treacă doar pe lângă consiliul de revizie şi să obţină certificatul de dispensă pentru un motiv oarecare. Armatele austriace aveau şi ele oroare de soldaţii evrei cari introduceau panica.

Ca să dovedim şi pentru războiul nostru de întregire afirmaţiile de mai sus, să ne referim şi la alte date, precum şi la aprecierile specialiştilor în materie. In campania din 1916, când au fost chemate toate elementele la mobilizarea generală — pe câtă vreme, în campania din 1913 a fost o mobilizare parţială, de unde reiese falsitatea datelor din Buletinul A. I. U. — Evreii au dat circa 32000 soldaţi, gradaţi şi ofiţeri auxiliari, pe câtă vreme Românii au dat peste 1 milion. Din cei 32000 Evrei, 26000 — adică 82% — au dezertat la inamic, au spionat, au comis acte de trădare sau au pactizat cu inamicul rămânând în zona ocupată [4]). De felul cum s'au purtat în războiul acesta, generalul Panaitescu ne lasă următoarele însemnări, cari îmbracă caracterul unui certificat în afară de orice discuţie. Anume, iată ce zice: „Prezenţa jidanilor în mijlocul trupei este o mare nenorocire. In primul rând, în loc să stăm cu ochii la inamic, trebue să păzim pe incorigibilii dezertori. Al doilea, fuga lor ne demoralizează soldaţii. In fine, inamicul ştie dela aceşti fugari care este situaţia trupelor noastre şi este la curent cu toate mişcările pe cari voim să le facem" [5]). Hotărârea unanim luată de toţi comandanţii de unităţi de pe front a fost scoaterea Evreilor de pe liniile de bătaie şi vărsarea lor la serviciile auxiliare sau sedentare. Nu vorbim de atitudinea acelor Evrei cari, în timpul ocupaţiei, serveau liste negre cu aceia cari îi credeau antisemiţi sau le stricaseră oarecari socoteli [6]). Pe toţi aceştia A. I. U. îi dădea în Buletinele ei, ca cetăţeni de cea mai aleasă specie.

1) Bulletin de Alliance pour l'année 1913. 2) Verax, 307. 3) Vezi Verax. 4) Vezi art. din „Porunca Vremii": Unde sunt ... eroii? din 31.3.938. 5) Ibid, ibid. Din arhivele statului major al diviziei VI, reiese că în general, au dezertat la inamic, faţă de 0,18% români, 4,72% evrei sau, pentru un dezertor român, 26 dezertori evrei la inamic. 6) C. Kiriţescu — Istoria răsboiului pentru întregirea României.

După această parenteză, să revenim la Buletinul A. I. U. Aci, ni se arată cum oameni de stat ca Clémenceau şi Luzzatti erau indignaţi de grava jignire adusă dreptului internaţional, respectului tratatelor şi angajamentelor luate faţă de Europa prin atitudinea noastră faţă de Evrei. Tot acolo sunt reproduse toate dezbaterile parlamentare din 1913, din care reiese că guvernul conservator ar fi fost foarte bine dispus de a da o dezlegare favorabilă problemei evreeşti, dar că toată această bunăvoinţă a fost zădărnicită de partidul liberal, duşman de moarte al Evreilor, venit la putere în 1914.

Găsim, în cele 27 pagini rezervate Evreilor din România, o analiză amănunţită a declaraţiilor făcute de oamenii politici şi membrii parlamentului cu referire la problema evreiască, pe care o tratează în 7 capitole. Prin acest fel de a privi problema, se difuzau, prin Buletinul Alianţei, toate calomniile împotriva ţării noastre, care, la acea epocă, număra peste 300.000 Evrei, stăpâni pe toate izvoarele de bogăţie [1]).

Dar nu numai A. I. U., sinagogile, comunităţile şi toate comitetele se adresau puterilor europene ca să intervină în afacerile noastre lăuntrice. Fiecare ins, tot Evreul, îşi arogase privilegiul de a se adresa unei puteri străine. Aşa, I. C. Brătianu spunea că, oridecâteori un Evreu se simte câtdecât lovit în interesele lui, aleargă la consulatul cel mai apropiat şi se declară sudit. Un capitalist evreu din nordul Moldovei, pe nume I. H. Zoller, se adresa, telegrafic, în 29 Aprilie 1876, consulului Americii, contra somaţiilor de a părăsi domiciliul în opt zile ce s'ar fi dat la mii de familii din jud. Dorohoi [2]) — adevărul fiind că s'au dat ordine ca cârciumarii evrei să părăsească satele, potrivit prevederilor din legea asupra licenţelor, etc.

K. E. Franzos tipărea „Aus Halb-Asien" (In Semi-Asia) cu impresii din Bucovina şi Moldova şi numea toate secăturile evreeşti din provinciile austriace, poloneze, ruseşti şi ale noastre „culturbilder" — icoane de cultură [3]). La Londra, apărea, în 1902, The Roumanian Bulletin care se intitula „A record of persecution issued for the information of the Press, la William Clowes and Sons". In acest buletin. se urmărea să se câştige mila opiniei publice din toate ţările asupra soartei Evreilor dela noi, ca, prin discreditare şi presiunea guvernelor, să constrângă pe Români să le acorde drepturi politice. Prin apariţiunea ocazională, atunci când se simţea nevoie, acest buletin atacă toate nemulţumirile Evreilor în legătură cu legile româneşti care aveau drept scop să asi-

---

1) Iată aceste 7 capitole: Politica de eliminare; Legi restrictive; Situaţia în armată a Evreilor; Nota lui V. Boerescu din 28 August, 1859, către marile puteri; Politica şcolară; O anchetă asupra chestiunii evreeşti şi Dragostea faţă de ţară a Evreilor indigeni. 2) Verax, 154. 3) M. Eminescu, p. 510. 4) Verax, 234.

gure ființa etnică a statului. Monde Illustré propaga gravuri mincinoase, cu subiecte din țările barbare din Asia ca petrecându-se la noi [1]).

Așa, Evreii din Roma, prin scrisoarea comunității israelite către ministrul de externe al Italiei, cereau înlăturarea „rușinei pentru civilizație", pentru ca supușii italieni să fie tratați în convenția comercială dintre cele două țări — Italia și România — în chip deosebit" [2]). Aflàm dela marele Eminescu că o deputațiune a consistoriului evreesc din Paris a înaintat ducelui Décazes, ministru de externe, o cerere prin care se cerea ca guvernul republicei să nu încheie cu România convenția comercială până ce Evreii nu vor fi căpătat drepturi egale cu Românii [3]). Evreii din Bucovina, prin Camera de comerț și de industrie constituită din o majoritate evreiască, invita pe ministrul de externe dela Viena, ca, în cazul încheierii tratatului comercial din 1875 cu România, să nu dea uitării nici situația precară a „Ovreilor români", pe care o idee fixă a Românilor îi persecuta într'atâta încât maniacii ideii comit o gravă infracțiune la dreptul internațional [4]). Adunarea generală a A. I. U. din Viena „ruga pe venerabilul președinte, cavalerul David Guttman, să intervină, prin înalta influență și relațiunile sale pe lângă finanța israelită, ca să refuze guvernului român orice nou împrumut (este vorba de anul 1900), atâta timp cât nu se va îmbunătăți soarta Evreilor în conformitate cu tratatul dela Berlin" [5]).

Personalități de seamă, deținători ai presei și oameni de stat erau pentru Evrei și luptau împotriva noastră. Iată pe profesorul elvețian Bluntschli — autor al dreptului internațional codificat, — care admitea intervenția străină în afacerile lăuntrice ale unei țări, precum admitea și teoria absurdă a continuității Evreilor în Dacia [6]). G. Clémenceau, marele Clémenceau, era și el pentru ei. Evreul Luigi Luzzati, ministru de externe al Italiei, însera, în Corriere della Sera din 12 August, 1913, următoarele drept răspuns la afirmarea categorică a lui Take Ionescu că art. 44 din tratatul dela Berlin nu mai este chestiune de drept internațional, ci o simplă problemă internă : „Independența României a fost recunoscută de puterile semnatare ale tratatului dela Berlin sub rezerva expresă a angajamentului formal luat de guvernul român de a executa art. 44 al acestui tratat și de care Puterile luară act. Așa dară, emanciparea Israeliților români este și va fi o condițiune permanentă a independenței României". Dar precum spunea și C. Stere chestiunea evreiască era „o afacere internă și nimica, venind de afară, nu va putea influența guvernul liberal în dezlegarea acestei probleme" [7]).

---

1) Verax, 273. 2) Eminescu, p. 511. 3) Ibid, Evreii din Franța și România. 4) B. Mikulicz, Bukowinaer Handels und Gewerbekammer, etc. Apud B. Duică, o. c., 160. 5) Verax, 222. 6) M. Eminescu, Scrieri politice și sociale. 7) Bulletin de l'Alliance, année 1913, p. 77.

Când J. Tanoviceanu s'a dus la direcţia periodicei „Revue politique et littéraire" ca să-i publice un răspuns la articolul calomnios publicat de un anonim, E. Young, directorul, l-a refuzat cu aceste impertinenţe : „Non, non, non ! nous sommes pour les Juifs !" [1]).

Aceasta era presa franceză stăpânită de Evrei şi Evreofili.

Foarte puţine glasuri prieteneşti de peste hotare se auziră pentru încurajarea sau în favoarea României în această perioadă atât de lungă şi plină de agitaţii. In şedinţa din 17 Febr. 1879 a Senatului italian, Marchizul Pepoli ne trimetea un prietenesc mesagiu : „In România, chestiunea Evreilor este o chestiune socială. In ziua în care vor avea Evreii dreptul de a poseda legalmente, tot solul român le va aparţine şi mica proprietate va dispare în întregime" [2]). Un glas, tot aşa de autoritar şi de prietenesc, era al lui Louiş Renault, profesor la facultatea de drept din Paris, care condamna intervenţia tratatului dela Berlin, prin al său art. 44 — principiu unanim admis în doctrina dreptului internaţional" [3]). De departe, de peste Canalul Mânecei, prietenul României, Houtson Stewart Chamberlain striga atât de tare, prin 1900, ca să-l auză toţi : „Acordaţi Evreilor toată protecţia legală pe care o acordaţi tuturor străinilor ; afară de asta, daţi-le, ca vechi locuitori ai ţărei, privilegii mai mari ; lăsaţi-i (de oarece nu mai puteţi împiedeca aceasta) să lucreze pe câmpul comercial şi industrial, dar controlaţi-i bine cum lucrează. Nu le daţi însă drepturi politice şi drepturi de proprietate rurală ! A face aceasta ar însemna pentru România a se sinucide. Şi băgaţi de seamă ca Evreii să nu ajungă să domine opinia publică prin gazete şi minţile şi inimile prin stăpânirea şcoalei şi a producţiunei de librărie [4]). Eduard Drumond autorul lucrării „La France enjuivie" şi director al ziarului „La libre Parole", ne atrăgea cam în acelaş fel atenţia [5]).

Cu cât ne apropiăm de vremea noastră, cu atât calomniile, minciunile, injuriile, exagerările, şantajele şi presiunile deveneau tot mai dese, mai impertinente. Acestea erau armele cu cari Evreii loveau în zidurile şi la poarta cetăţii româneşti ca să intre buzna cu cele aproape 400.000 de suflete.

Cea mai formidabilă putere armată dezlănţuită împotriva noastră era presa europeană şi trans-oceanică, redactată de Evrei sau stăpânită de banul şi interesele evreeşti, precum şi toate organizaţiile lor : I. O. B. B., A. I. U., U. E. P., J. C. A. sau o altă anexă A. J. A. (Anglo Jewish

---

1) „La question juive en Roumanie au pdv juridique et social" (Réponse à la Revue Politique et littéraire du 4 Nov. 1882, Paris, 1882, p. 5. 2) Gazetta ufficiale del Regno d'Italia : atti parlamentari. Şedinţa din 17 Febr. 1879, p. 1422 — col. 2 — ap. J. Tanoviceanu, o. c., p. 5. 3) Ibid, ibid, p. 22. 4) Din scrisoarea trimisă în 1900. 5) Idem.

Association), cu toate lojile şi secţiunile răspândite peste tot globul pământesc. ,,Punând odată mâna pe presa europeană care, în genere, nu mai are de ţintă luminarea, ci aţâţarea urilor între clase şi popoare, uşor li-i să spună orice minciună patentă'' [1]) scria marele Eminsecu. ,,Evreii fac din jurnalistica europeană ceeace au făcut din băuturile spirtuoase la noi — otravă .... Evreul care redigează Pester Lloyd şi sumuţă pe Maghiari contra Germanilor şi a celorlalte naţionalităţi este acelaş care, prin Neue Freie Presse, sumuţă pe Germani contra Maghiarilor. In toate ţările ţin cu cel tare, niciodată cu cel apăsat şi se unesc cu acela întru traficarea şi exploatarea puterilor pozitive ale poporului'' [2]). In aceiaşi tabără, erau înregimentate şi Frankfurter Zeitung, Berliner Tageblatt, Vorwaerts, etc., redactate exclusiv de aceiaşi traficanţi ai condeiului. Dealtfel, principalele organe de publicitate din lumea întreagă — cu puţine excepţii — erau ale lor, redactate sau comanditate de ei. Aşa că prin finanţele ce se găsesc în mâinile lor şi prin presa mondială cari li este robită, ei reuşesc să pătrundă în regiunile cele mai înalte ale societăţii moderne şi să lucreze cu o egală autoritate în consiliile regilor, ca şi pe sentinţele opiniei publice — observă I. Lévy, studiând această problemă [3]).

Indrăzneala şi impertinenţa publiciştilor evrei, cari răspândeau cele mai sfruntate calomnii în străinătate împotriva ţării ce-i adăpostea, a făcut, într'un timp, deşi prea târziu, să se ia măsuri aspre împotriva lor. Astfel, aflăm dela acelaş S. Podoleanu, că, în 1885, guvernul, următor legii asupra străinilor din 1881, a zvârlit peste graniţe, un lot de câţiva publicişti ,,celebri'' — ca Elias Schwartzfeld, ,,deşi născut din părinţi originari din ţară''; dr. Gaster, dr. Brociner, I. Bettelheim — ambii la Bukarester Tagblatt, Iulius Schein — prim redactor la Bukarester Zeitung, M. Rosenfeld, dr. I. Auerbach, Michel Aziel dela ,,Hajoetz'', Fior — colaborator la ,,Vocea Botoşanilor''.

Dr. Gaster, colaborator la ,,Românul'', s'a făcut vinovat de a se fi ridicat împotriva revoltei dela Brusturoasa a ţăranilor contra Evreilor şi a publicat un articol în acelaş sens şi în ,,Fraternitatea''. Fior, alt martir sau erou, se ridicase împotriva măsurilor arbitrare luate de autorităţi faţă de un grup numeros de Evrei din orăşelul Săveni — Dorohoi — în scrisoarea deschisă ,,având o introducere cam ironică la adresa capului de guvern'' (sic), I. C. Brătianu, în ziarul ,,Vocea Botoşanilor''. Acelaş erou-martir dase, încă din 1877, publicităţii în ,,Prezentul'' din Bacău, tot o scrisoare deschisă în afacerea dela Darabani. Din Viena,

1 şi 2) Despre drepturile politice ale Evreior. 3) Op. cit.

trimite, în 1885, o altă scrisoare, tot deschisă, în „Vocea Dreptăţii", în care reia din nou cazul Evreilor din Dorohoi, anunţându-şi sosirea în ţară, deoarece capitala Austriei nu-i îngăduia acolo şederea. Dr. Gaster, în ultimul număr al gazetei sale, se ridica vehement împotriva guvernului liberal : „Evreii nu vor pierde niciodată pe apărătorii lor. Ca şi capetele hidrei, vor creşte şi capetele tinerimei (evreeşti) spre a lupta pentru lumină şi progres contra falsului liberalism şi a persecuţiei religioase". Peste tot şi cu orice prilej, la Români, antisemitism pe temă religioasă. Acelaş doctor Gaster — Ronetti Roman, în lucrarea „Două măsuri", scria că înlăturarea Evreilor dela anumite drepturi e un neajuns pentru Ţara Românească şi atrăgea luarea aminte întrebându-se că este bine pentru statul român ca stat de a respinge, de a-şi înstrăina şi mai mult pe Evreii pe care-i are? Şi, comparându-ne cu Bulgaria, stabilea aceasta : „România nu înseamnă nimic în cultură şi economie. Bulgaria i-a luat-o cu mult înainte. Rolul ei în Orient este exclusiv politic" [1]). Un alt gazetar evreu numea bandit pe fostul preşedinte de consiliu Lascăr Catargiu.

Ceva mai târziu, un gazetar bârlădean vroia să se facă chiar revoluţie, pe câtă vreme U. E. P. cerea să aibă un ziar zilnic şi o secţie istorică în relaţiuni cu diferite societăţi existente. „Adevărul", întemeiat în 1880, „Dimineaţa", „Lupta" şi altele — la cari se vor adăoga, spre ruşinea noastră, multe foi naţionale conduse de Români de baştină, vor fi tribunele de pe înălţimea cărora va răsuna, tumultos şi injurios, decenii dearândul, insulta la adresa tuturor aşezămintelor fundamentale ale naţiunii şi vor avea, în plus, cutezanţa să emită principii de educaţie naţională, să erijeze în virtuţi păcatele noastre şi să ne terfelească adevăratele virtuţi naţionale şi rasiale.

Intr'o foaie scrisă în româneşte — pentru a exprima nevoile şi aspiraţiunile evreeşti, prin anul 1869, li se spunea : „Să nu uităm că libertatea ca şi cerul trebuesc (sic) cucerite. Să îndoim dar silinţele noastre şi să nu încetăm de a bate la poarta cetăţii române până ni se va deschide" . . . . . „lozinca urmată cu acea stăruinţă îndărătnică, cu acea energie ascunsă, cu acea credinţă în triumful silinţelor sale, pe care poporul evreesc sub toate cerurile şi în toate împrejurările le-au avut" [2]).

Evreii se asociau tuturor ideologiilor dizolvante, precum făceau tovărăşie cu toate organizaţiile subversive. Tot N. Iorga citează, după o foaie evreiască „România", următoarele : „Fapt cert este că, dacă Evreii au fost deocamdată străini mişcării social-democrate a lui

---

1) Gh. Călinescu, Istoria literaturii române, 1941, p. 948. Editura Fundaţiilor Regale pentru literatură şi artă. 2) N. Iorga, Agitaţii evreeşti.

Racovschi), simpatia lor nu i-a lipsit . . . Socialismul în ţară nu este o cantitate neglijabilă şi partidul nou care este pe drum de a se forma constituie de acuma o putere însemnată, dela care Evreii pot aştepta liberarea din jugul în care gem". Şi continuă : „Partidul social democrat este la noi singurul care se gândeşte la emanciparea celor câteva mii (sic) de Evrei". Drept mulţumire, doctorul Racovschi, expulzat din România, deschide, în „Courrier Européen", focul împotriva României pe chestia evreiască, arătând Europei că nici într'o ţară nu sunt mai rău trataţi Evreii decât în România [1]).

h) Vizite ale misionarilor evrei şi evreo-fili.

In tot lungul acestei perioade când se agita problema evreiască, în afară de călătorii trecând prin Ţările Româneşti avându-şi fiecare rosturi diferite, au descălecat şi mulţi misionari evrei şi evreo-fili veniţi cu dinadinsul să facă presiuni morale şi să cerceteze la faţa locului soarta populaţiunii evreeşti — unii venind din îndemnuri proprii, alţii trimişi ai A. I. U. sau ai altor organizaţiuni evreeşti şi reprezentanţi ai presei.

Primul descălecat, în 1866, în preajma votării constituţiei, a fost însuşi Crémieux, întemeietorul şi preşedintele A. I. U., parlamentar şi om de stat francez. Fu primit cu curtenie de oamenii noştri de stat şi de însuşi Domnitorul Carol. Cu aceiaşi curtenie, misionarul Evreilor a oferit statului român — în schimbul emancipării Evreilor — un împrumut de 25 milioane franci. Apelul lui către Români în favoarea coreligionarilor săi a fost rostit la Cameră. Şi primit cu multe manifestări de înaltă consideraţie, el plecă asigurat că li se va face, în sfârşit . . . dreptate. Este acelaş om de stat care a intervenit; în 1867, pe lângă Napoleon III, cerându-i să facă uz de tot prestigiul personal pe lângă guvernul român ca să se pună capăt persecuţiunilor contra Evreilor; este acelaş care, la congresul evreesc ţinut în 1872, la Bruxelles, cerea ca deslegarea chestiunii evreeşti din România să se facă numai în ţară şi prin ţară; este acelaş care, în 1878, tot pe timpul congresului, a stat de veghe şi adresa lordului Beaconsfield-Disraeli o scrisoare prin care îl ruga ca să se decreteze şi pentru Evrei ceeace s'a decretat şi pentru creştini, atrăgându-i însă atenţia că nici o promisiune a delegaţilor români în frunte cu I. Brătianu să nu fie crezute, iar hotărârea congresului să fie o lege; este acelaş care a îndemnat, în acelaş timp, pe fruntaşii

---

1) N. Iorga, Agitaţiile evreeşti.

evrei cari tratau cu oamenii noştri politici să refuze categoric orice soluţionare parţială a chestiunii, etc., etc. [1]).

In 1867, Ernest Desjardins, înduioşat de soarta Evreilor dela noi — deşi găseşte ordinele date de I. Brătianu în acelaş an prefecţilor antiliberale, antidemocratice şi antiumane, — ne-a lăsat totuşi, în cele două lucrări ale sale [2]) cel mai urât certificat ce l-a scris vre-odată cineva despre aceşti vagabonzi şi cerşetori — lucruri deja cunoscute de cetitor.

In acelaş an, trimisul A. I. U. vizitează organizaţiunile din Adrianopol şi din România, face dare de seamă în şedinţa din 9 Ian. 1867 a comitetului central din Paris: constituirea a 34 comitete locale ale Alianţei în România şi constatarea că, raportată starea intelectuală şi morală a Evreilor la aceea a Românilor de alt cult, emite o opinie foarte favorabilă coreligionarilor lui [3]). Şi, totuşi, campania de presă europeană cumpărată cu bani împotriva României era acerbă, această chestiune pusese tot Parisul în mare fierbere [4]).

Un filantrop englez, ovreiu londonez foarte bogat, Sir Moses Montefiore — alias Blumenberg, venit de nenumărate ori la Bucureşti ca să cerceteze, personal, soarta coreligionarilor săi, constata la înapoiere, că găsise, pretutindeni, cea mai mare bunăvoinţă şi nici un tratament vitreg faţă de Evrei, dar n'a reuşit în partea misiunii de a câştiga drepturi pentru ai lui [5]). Şi, totuşi, presa evreiască lupta împotriva noastră.

Vizitele erau dese. Una din ele a avut, însă, mare răsunet în 1902. Era aceea a lui Bernard Lazare, autorul istoriei antisemitismului. Este salutat la Iaşi ca un liberator şi un erou. Rabinul Dr. Niemerower îl salută ca pe unul care luptă pentru toţi Evreii cari, de mii de ani, sunt expatriaţi deopotrivă (ca şi Dreyfus pe care l-a apărat vizitatorul) pe insula Dracului (aşa era comparată ţara noastră). In răspuns, Bernard Lazare declară că „dacă locuitorii români au figuri mai distinse ca cei din Galiţia, figurile Evreilor dela noi exprimă durerea sufletului". Călătoria lui dela Iaşi la Bucureşti a fost un adevărat triumf — toată Evreimea salutându-l cu entusiasm prin gările pe unde trecea. La Bucureşti, a fost primit cu mai puţină înfierbântare şi fuga lui a fost cam neaşteptată, sfătuit fiind de autorităţi să-şi scurteze vizita. Ajuns la Paris, a trimis lui Delcassé o scrisoare în care denunţa barbariile Românilor şi îl ruga să intervină [6]).

---

1) Vezi M. Schweig — Fapte şi idei, p. 20 şi urm. 2) Les Juifs en Moldavie şi Les Juifs en Roumanie, 1867, Paris. 3) Vezi Buletinul A. I. U. pe primul semestru al anului 1857 — după Th. Codrescu: Cotropirea jidovească în România, Buc. 1867. 4) Vezi Verax, p. 134. 5) Ibid. 134—135 şi I. D. Protopopescu, p. 23. 6) Verax, 216 urm. şi Adevărul din 5, 7 şi 8 Mai, 1902.

Un alt publicist evreu, Dr. Hugo Ganz din Viena, ne-a lăsat o scriere cea mai plină de venin care s'a publicat în această materie — o denigrare veninoasă a naţiunii noastre şi, cu deosebire, a finanţelor româneşti. In lucrarea lui, se cuprind atributele cele mai dezgustătoare ce s'au pronunţat vreodată şi a emis neadevăruri geografice, istorice şi etnografice tot aşa de desgustătoare [1]). Şi alţii şi alţii.

Şi veneau toţi, Evreii, ca la ei acasă — România era, pentru ei, „Das Judenland par excelence" — ţară ovreiască prin excelenţă [2]).

---

1) Vezi lucrarea: Reiseskizzen aus Rumänien, Berlin, 1903. — ap. Verax, p. 229. 2) Dr. F. A Theilhaber — după B. Duică, o. c. p. 213.

CAP. IV.

ŢARA IŞI INJGHEBEAZĂ STRUCTURA FINANCIARĂ ŞI ECONOMICĂ.

Şi, totuşi, ţara noastră tânără, în perioada de înjghebare dat în permanentă enervare şi agitaţie, trăind sub presiunea acestei grave probleme evreeşti, îşi croia structura administrativă, juridică şi economică potrivit nevoilor şi chemării ce avea să îndeplinească în acest sud-est al Europei, la gurile Dunării şi intrarea în Marea Neagră.

Atât sub domnia lui Cuza Vodă, cât şi sub aceea a primului rege, bărbaţii de stat români urmăreau să scape de sub orice influenţă străină, străduindu-se să realizeze acele fundamentale reforme politice, sociale şi economice ce reclama trecerea ţării dela regimul agrar autochton la faza capitalistă apuseană.

1. *Instituirea leului naţional.*

,,Netăgăduita dezvoltare economică a Principatelor Române după 1829—1930, este mult stânjenită — observă V. Slăvescu — din cauza a trei mari lipsuri : lipsa unei monete naţionale, a unei organizaţii de credit şi de căi de comunicaţie, la cari se adaogă lipsa unui regim juridic în raporturile dintre creditori şi debitori". Aşa că atenţia cea mai mare a oamenilor noştri de stat era concentrată asupra lipsei unei monete naţionale care să înlăture de pe piaţa internă acea nemăsurată mulţime de monete străine — stricate, găurite, şterse, cu valoare redusă, provenind din A.-Ungaria şi Turcia, ţări cu monetele cele mai proaste, monete cari îngreunau stabilirea unor preţuri reale şi îngăduiau o speculaţie nemăsurată din care trăgeau foloase mari o mână de zarafi straini şi calpuzani [1]).

1) V. Slăvescu, Istoricul B-cii Naţionale a României ; Vechi încercări de organizare a creditului în Moldova, 1834—1857 şi Viaţa şi opera lui Mavrogheni, 1939.

Petre Mavrogheni şi-a legat numele de proectul legii care s'a promulgat în Aprilie 1867, votată de guvernul liberal, ca ministru de finanţe fiind Văsescu şi aplicată de Steege, urmaşul acestuia [1]). Pe temeiul ei, se organizează primul etalon monetar naţional pe baza de bimetalism. Şi, astfel, în acelaş an, s'a bătut prima monetă divizionară de aramă în valoare de 4 mil. lei, după care a urmat, în 1870, 100.000 lei aur, iar în 1873, moneta de argint pentru 25 milioane lei. In 1877, se emit biletele hipotecare pentru 30 mil. lei şi, de acum, facem cunoştinţă cu banul de hârtie garantat de stat cu domeniile sale [2]).

I. Ghica spunea cândva : „In lipsa unei monete naţionale, cele mai multe monete străine au curs legal în ţară" [3]). Aşa că legea monetei naţionale din 1867 rămâne prima lovitură ce se dă speculatorilor de monete, acelor mii de cămătari şi zarafi şi calpuzani, cari cultivau pe ascuns acest gen de comerţ atât de rentabil şi terorizau piaţa şi populaţia din vremurile cele mai vechi, cu deosebire, din perioada numeroaselor războaie ce se purtau pe pământul nostru. Şi, fiindcă majoritatea cămătarilor şi zarafilor erau evrei, nemulţumirea acestora era mare. Şi găseau prilej să intensifice agitaţiile. Fiindcă — cu multă dreptate spune V. Slăvescu — „nu se poate închipui negustorie mai bogată în câştiguri mari şi repezi ca acea a zaraflâcului, practicată mai cu deosebire de Evreii proaspăt sosiţi în ţară, mai ales din Austria şi în special din Galiţia. In chipul acesta, s'au adunat în cel mai scurt timp, însemnate averi, sporite după aceea prin practica cămătăriei, căci, în acele vremuri, nu se pomenea în ţara noastră de vre-o instituţie de credit de nici un fel" [4]).

Trăim în perioada „când începe lupta — scrie Şt. Zeletin — care caracterizează începuturile dezvoltării burgheze şi face puntea de trecere dela faza primitivă la faza modernă a capitalului — lupta între capitalismul modern constructiv şi capitalismul inferior destructiv; între capitalul particular străin şi creditul român organizat pe baze de stat; între capitalul dizolvant sprijinit de politica statelor capitaliste străine şi capitalul organizator sprijinit de politica statului român" [5]). Şi mai departe : „Una din însuşirile acestei lupte la noi este că ea se dezlănţuie într'o atmosferă de antisemitism, întrucât mânuitorii capitalului inferior sunt în marea majoritate evrei" [6]).

---

1) şi 2) V. Slăvescu, Ist. B-cii Naţionale a României şi vieaţa şi opera lui Petre Mavrogheni 3) Idem, Viaţa şi opera lui P. Mavrogheni, p. 34. 4) V. Slăvescu, ibid. 5) Şt. Zeletin, Cooperaţie română ? Buc. 1926. 6) Ibid, ibid.

2. *Infiinţarea Băncii Naţionale a României Instituirea etalonului aur. Credit funciare urban şi rural.*

Toată economia noastră suferea, aşa dară, de pe urma activităţii cămătăreşti destructive ai cărei principali exponenţi brutali erau Evreii. Alexandru Moruz, unul din marii economişti ai secolului trecut, se ridica împotriva acestor ravagii ale cametei. Iată ce spunea, în 1861, în marea lui operă „Progrès et liberté": „Evreii au făcut tributare toate valorile ca şi toate clasele societăţii, dela cei mai bogaţi proprietari până la cei mai săraci ţărani" [1]). Şi, ocupându-se de activitatea şi metodele bancherilor evrei din vremea lui, el îi descrie astfel: „V'aţi gândit vre-odată la izvorul tuturor averilor evreeşti realizate în aceşti 25 ani din urmă? Care din noi nu-şi aminteşte de Leiba-Kahane, Mayer-Hoffer şi o sută alţii, a căror capital monetar (în bani) nu trecea de 50—60 ducaţi (galbeni); astăzi sunt de zece ori milionari. Aceasta, pentru că într'o ţară lipsită de monetă naţională, ei au speculat asupra monetelor străine, evaluându-le peste valoarea lor; într'o ţară lipsită de credit public, ei au ştiut să tragă toate câştigurile posibile din creditul lor privat; apoi au avut în mâinile lor agiul şi schimbul tuturor monetelor în circulaţie şi în uz la noi; în fine, în afară de camătă, au apăsat asupra societăţii şi asupra nevoilor ei, cu toată puterea intereselor lor" [2]).

Ca să ne dăm seama de puterea ravagiilor activităţii cămătăreşti a Evreilor, împrumutăm dela G. Zane următoarele: „In 1865, peste 267 milioane grevează proprietatea funciară cu titlul de ipoteci. Dobânzile, cari trebuiau plătite anual, socotite numai pe 20% sunt aproape cât 20% din valoarea întregului export al ţării, calculat pe o medie dintre 1862—1866. Ele sunt mai mari chiar decât valoarea întregii recolte de grâu" [3]). Incă din 1859, datoria hipotecară a Ţărilor Româneşti era de 11 mil. galbeni: 4 mil. pentru Muntenia şi 7 mil. pentru Moldova [4]).

De aci, organizarea creditului de stat era concepută nu numai ca reacţiune în contra capitalului cămătăresc, ci şi ca mijloc de luptă atât împotriva activităţii economice a Evreilor [5]), cât şi pentru dezvoltarea unei vieţii economice naţionale normale. Atâta timp cât nu vom întrebuinţa creditul, striga Moruzi, vom suferi pretenţiile bancherului evreu [6]).

---

1) P. A. M., Progrès et liberté, p. 123. 2) Viaţa şi opera economistului A. D. Moruzzi, de V. Slăvescu, Buc. 1941, p. 91. 3) Op. cit., p. 323. 4) Ibid, 349. 5) Progrès et liberté, p. 128. 4) Expunerea de motive pentru proectul de împrumut de 60 mil. franci în Mon. Of. al Ţării Româneşti din 1860 — după A. D. Xenopol. Istoria Românilor din Dacia Traiană, v. XIV, p. 153.

Moruz, ca şi alţi contimporani, chema ţara la o adevărată cruciadă împotriva acţiunii economice evreeşti şi propovăduia crearea de instituţii de credit cari să pună capăt acestei situaţii care ducea ţara şi poporul la desăvârşită ruină. Şi I. C. Brătianu, în faţa acestor probleme atât de grave a căror întârziere în dezlegare aducea mari prejudicii României, scria aceste cuvinte celebre în una din scrisorile adresate, prin „Românul", lui Petre Mavrogheni: „Unei naţiuni cucerite de tăişul săbiei, îi rămâne dreptul de revendicare şi mijloacele de descoperire, pe când, din contră, o naţiune cucerită prin mijloacele economice este nimicită pentru totdeauna în drept şi în fapt" [1]). Şi cere, încă din 1861, — în discursul dela mesaj din 10 Ianuarie — înfiinţarea unei bănci naţionale de scont şi circulaţie [2]).

Se impunea, aşa dară, imperios, crearea de instituţii de credit cari să salveze marea şi mica proprietate rurală şi cea urbană, precum şi a unui institut naţional de emisiune care să aibă sub supraveghere întreaga viaţă financiară a naţiunii şi care să funcţioneze ca regulator al mişcării monetei, venind, astfel, în ajutor pieţii româneşti — mari şi mici — cu creditele necesare şi, totodată, să facă faţă mijloacelor de plată pentru nevoile statului.

Originele creării unui asemenea institut coboară până la anul 1832 — ca reacţiune la distrugătoarele dobânzi ale cămătarilor. Dacă, în privinţa formei, proectele între 1832/1880 — bancă de emisiune sau hipotecară sau amândouă odată — erau toate confuze, asupra originei capitalului erau, totuşi, formulări precise. Boerii sau partida conservatoare preconiza apelul la capitalul străin [3]); liberalii — cari, încă din 1848, în proclamaţia revoluţionară, recunoaşteau necesitatea unei „case de păstrat şi de împrumut" — urmăreau să întemeieze o bancă naţională cu fonduri româneşti, în fruntea lor stând Eugen Carada şi I. C. Brătianu [4]). Cel dintâiu urmărea o situaţie economică înfloritoare în toate sectoarele economiei şi crearea unei burghezii autochtone capabilă să reziste invaziei străine — crez pe care l-a cultivat şi aplicat cu sfinţenie în toată activitatea sa ca înalt demnitar al Băncii Naţionale [5]).

Dacă, pe de o parte, domnitorii, oamenii politici şi economiştii, boierii şi poporul, urmăreau cu ardoare crearea acestor aşezăminte de

1) V. Slăvescu, Viaţa şi opera lui P. Mavrogheni, Buc. 1939, p. 57 — după Lucrări pregătitoare, v. II, p. 119. 2) Idem, Istoricul B. N. R., p. 6. 3) După G. Zane, p. c., p. 406 şi urm.: In 1847, boerii Moldovei intervin pe lângă negustorul Reinecke din Leipzig, ca interpus pe lângă capitalul german, dar tratativele au eşuat din cauza revoluţiei din 1848. Negustori englezi, reprezentanţi ai firmei Bell & Anderson propun un proiect de bancă boierilor Munteniei cari au primit foarte bine ideea. Propunerea nu s'a realizat. Vezi şi M. Gr. Romaşcanu — Eugeniu Carada, 1836—1910. Buc., 1937. 4) Ibid, ibid. 5) Ibid, passim.

credit [1]), bancherii locali din Moldova, în mare parte supuşi ruşi, pe de alta, interveneau, în 1850, pe lângă consulul rus să determine pe domn de a renunţa la asemenea idei [2]), cari le-ar fi ucis pentru totdeauna negoţul lor distrugător pentru naţiune.

In sfârşit, după multe gânduri frumoase — rămase în stare de proect — şi atâtea încercări ale capitaliştilor străini de a lua, asupră-le şi numai în interesul lor, sarcina întemeiării unor aşezăminte de credit, marii proprietari din Moldova şi capitalul străin: german, englez, francez şi prea puţin românesc, înfiinţează în 1856, prima bancă de emisiune „Banca Naţională a Moldovei" — concesiune acordată financiarului prusian Friedrich L. Nulandt de către Grigorie Ghica. Lupta mare s'a dat, în acest domeniu, între Prusia şi Austria, până când aceasta din urmă a fost eliminată. Banca îşi începea activitatea în 12/24 Martie, 1857, dar eşua, în 1858, cu cele mai triste rezultate şi anume cu o pagubă de 487.500 galbeni din capitalul vărsat de 621.542 [3]).

Această încercare, ca şi altele în cari s'au angajat capitaluri şi intervenţii străine, a fost de natură să zdruncine încrederea în întreprinderi de felul acesta. De aceea, atunci când s'a pus pe tapet chestiunea înfiinţării unei bănci naţionale şi de credit funciar cu propuneri venind dela bancheri sau consorţii străine, s'a produs o puternică reacţiune mai ales din partea marilor proprietari, conduşi de I. C. Brătianu şi prietenii săi politici, cari s'au pus, toţi, deacurmezişul acţiunii guvernului, cu propunerea unei soluţiuni mutualiste, prin solidarizarea tuturor marilor proprietari rurali, în jurul unui Credit Funciar român, care să nu aibă nevoie de concursul capitaliştilor străini. Şi, astfel, toate propunerile consorţiilor străine au fost respinse. La apelul comitetului, au răspuns, până în Decembrie 1872, un mare număr de proprietari, acoperind, prin inscripţii hipotecare, un capital de 20.298.545 lei. Legea prin care se crea această instituţie s'a promulgat, semnată de P. Mavrogheni, în 5 Aprilie, 1873 [4]). Şi, în felul acesta, toţi capitaliştii din străinătate — bancheri, reprezentanţi şi oameni de afaceri, de toate categoriile şi înfăţişările, cari soseau în ţară pentru tot felul de concesiuni şi găseau sprijin în oamenii politici [5]), au găsit, de data aceasta,

---

1) Iată câteva încercări de organizare a creditului: Economistul N. Şuţu se gândea la înjghebarea „unui banc de autorizaţie"; se presupune că N. Şuţu ar fi avut şi un proect al unei bănci, sub forma soc. an. pe acţiuni „Banque de Moldavie", 1934 cu capital subscris de public; L'établissement d'une casse hypothécaire," 1833—34, prin intervenţia capitalurilor străine; propunerea germanului Reinecke; bancă de circulaţie prin bancherii Nulandt şi Oehlschlager pt. Muntenia; Ghica încearcă prin ac iaşi bancheri în Moldova — după V. Slăvescu. 2) G. Zane, 412. 3) V. Slăvescu, Istoricul B. N. R., p. 14: In 19 Oct. 1865, se acorda B-cii României — actuala Bank of Roumanian — privilegiu pe 99 ani, cu drept de emisiune. Nu s'a realizat din cauza abdicării lui Cuza Vodă în 1866. Vezi pentru Banca Naţională a Moldovei şi G. Zane, M. Gr. Romaşcanu. 4) V. Slăvescu, Viaţa şi opera lui P. Mavrogheni, passim. 5) Ibid. p. 53.

şi vor mai găsi-o şi în viitor, poarta închisă. In anul 1875, ia fiinţă şi Creditul Funciar Urban, pe principiul aceleiaşi mutualităţi şi fără nici o intervenţiune a sprijinului din afară, cf. Decretului Domnesc No. 2:29 din 17 Dec. 1874, contrasemnat de P. Mavrogheni [1]).

Doctrina naţionalistă în intemeierea de aşezăminte de credit câştigase până acuma trei victorii, dacă luăm în considerare şi marea instituţie de credit public — Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni, întemeiată în 1865. Mişcarea pornită de economiştii A. D. Holban, D. P. Marţian şi Ionescu dela Brad [2]) îşi marca şi ea, prin aceste înfăptuiri, trei mari victorii, după care, în curând, avea să vină şi a patra.

Şi în adevăr, în 27 Februarie 1880, acelaş I. C. Brătianu — mereu ajutat de marele lui prieten Eugeniu Carada — depune proectul pentru înfiinţarea unei bănci naţionale, prin care se puneau bazele unei organizaţiuni financiare în sprijinul cel mai larg al vieţii noastre economice. La 17 Aprilie, 1880, proectul devine lege ; la 1 Decembrie, marele institut îşi începe activitatea cu un capital social de 12.000.000 lei aur cu participare de 4 mil. a statului ; iar cu anul 1881, începe adevărata ei funcţionare. Ca şi celelalte de până acum, şi aceasta este o instituţie pur românească — întemeiată cu capital naţional, administrată de bărbaţi români şi luminată de cele mai înalte idealuri româneşti. Singurul Evreu întâlnit dealungul vieţii ei, este bancherul Hillel Mancah, în calitate de censor, pe anii 1881—1882 [3]).

Marea, uriaşa personalitate care dă viaţă şi de numele căruia se leagă înalta ei dezvoltare, spre o continuă ascendenţă şi care a ştiut să organizeze, până la moartea lui, toată structura şi întinsa reţea de sucursale şi agenţii, ca şi de bănci particulare în capitală şi provincii, cari îşi trăgeau seva hrănitoare dela acest institut, rămâne Eugeniu Carada. Ceeace a visat şi întrevăzut — împreună cu I. C. Brătianu şi ceilalţi prieteni politici încă în preajma revoluţiei dela 1848 — a înfăptuit realmente. In calitatea lui de director vreme de 27 ani până la moarte (1883—1910), el a ştiut să sprijine toate iniţiativele româneşti şi să le ridice atunci când se simţeau slăbite sau pe cale de a cădea — fără a fi luat în seamă alte consideraţiuni subiective sau de natură politică internă. Cu însăşi mâna lui, a şters, în inspecţiile făcute la Iaşi, de pe tabloul scontului, 13 nume evreeşti cari nu prezentau nici garanţia

1) V. Slăvescu, Viaţa şi opera lui P. Mavrogheni, Creditul Funciar Rural îşi începe în 1873 activitatea cu un împrumut de lei 374.000 şi înregistrează în 1915 operaţiuni de 461.775.581 lei aur; C. F. R. îşi începe activitatea, în 1875 cu un capital social de lei 56.318 şi cu un fond de rezervă de lei 68, pentrucu în 1914, să atingă respectiv: 3.965.651 şi 10.071.736: în 1875, a acordat împrumuturi de lei 2.975.900 şi atinge, în 1914, cifra de lei 16.712.000. In 1881, se înfiinţează C. F. R. din Iaşi şi îşi începe operaţiunile cu 263,200 lei, iar în 1914 atinge 5.109.300 lei aur. 2) Idem, Istoricul B. N. R., p. 19. 3) Idbi, 20 şi urm.

părţii morale: 7 comisionari, 1 manufacturist, 3 împrumutători, un cerealist şi o casă de schimb [1]). Tot Carada salvează, în 1892, marea casă de bancă Crit. L. Zerlendi, casă cu cele mai întinse legături atât în ţară cât şi în străinătate, scutind, prin aceasta, piaţa de o adevărată perturbare [2]). Prin toate acestea, Institutul de emisiune îşi afirma inalta misiune naţională pentru care fusese creat.

Sprijinul acordat statului pentru nevoile curente sau urgente a fost enorm. Bancherii evrei la cari, altădată şi îndeosebi, făcea apel statul, nu mai sunt solicitaţi. Nevoile vistieriei erau satisfăcute sau prin subscrieri publice sau prin împrumuturi directe ale Casei de Depuneri sau ale marelui institut [3]).

Prin legea din Mai 1889, se instituie şi etalonul aur, ca ministru de finanţe fiind marele financiar, bancherul Menelas Ghermani. Prestigiul de care se bucura Institutul de emisiune era mare. Viaţa economică pulsa, energic şi viu. De unde până în 1880 erau de-abia 2 bănci particulare în 1911, — anul întemeiării Băncii Româneşti, menită a centraliza în primul rând eforturile micilor bănci din provincie — ele se ridicau la 183, cu un capital vărsat de lei 160.757.084 şi un fond de rezervă 58.324.913, [4]) pentru ca, la finele anului, cele 197 bănci, să înregistreze un activ de lei aur 2.276.005.583 [5]).

Dividendele, între 1914—1918, se ridică la 44—46 de fiecare acţiune. In anul 1918, stocul metalic al B. N. R. se ridica la frumoasa sumă de lei aur 500.155.906, dintre cari: în Germania, la Reichsbank, 80.469.650; în Anglia, la Bank of England, 98.105.800 şi, în fine, în Rusia, 321.580.456 — vărsaţi, în 21 Dec. 1916, în compartimentul de rezervă al sucursalei B-cii Statului din Moscova, la Kremlin, conţinutul a 1738 lăzi [6]).

3. *Case judeţene, Creditul Agricol, Casele de împrumut.*

Dacă legea rurală din 1864 n'ar fi declarat inalienabile pământurile ţăranilor împroprietăriţi, iar prin legea din 1879 nu s'ar fi extins cu încă 32 ani această neputinţă legală de a fi înstrăinate şi dacă Evreii

1) M. Gr. Romaşcanu, o. c., 228—9. 2) V. Slăvescu, 123. 3) Iată, de o pildă, cum statul, presat de nevoi mari, făcea apel la bancherii particulari — creştini şi evrei. In Nov. 1854, se împrumuta, dela Leiba Kahană şi Moisă Idel Wexler cu 166.550 lei vechi sau 61.650 lei noui; în Dec. 1854, dela Hillel B. Manoah cu 2.400.000 lei vechi sau 888.725 lei noui şi dela maiorul Mişa Anastasievici cu lei noui 2.500.000 sau lei vechi 925.755; în 1856, dela acelaş maior, cu lei vechi 1.375.000 sau 509.175 lei noui; în Nov. 1854, vistieria Moldovei, dela Aga Constantin Ciocan, cu lei vechi 1.260.000 sau 466.580 lei noui. — Vezi V. Slăvescu, viaţa şi opera lui P. Mavrogheni, p. 14 şi 15. 4) V. Slăvescu, Istoricul B. N. R., 182. 5) Statistica soc. pe acţiuni in 1913. 6) V. Slăvescu, ibid, p. 219—20. B. N. R. a mai depus, în Febr. 1917, în tezaurul dela Moscova şi depozitele de valori şi efecte primite spre păstrare şi în valoare de lei aur 1.594.836.721.

şi alţi străini s'ar fi bucurat de capacitatea de a poseda bunuri rurale, am fi ajuns o ţară stăpânită de toate adunăturile pământului cu un ţăran dus cu biciul la o muncă ce nu-i putea asigura nici pâinea de toate zilele. Şi, totuşi, cu toate aceste restricţiuni categorice, într'un fel sau altul, moşii şi pământuri ţărăneşti erau grevate de datorii cari atingeau, prin 1903, dobânzi ce oscilau, nici mai mult nici mai puţin, între 150—160% [1]). In afară de aceasta, în timpul recoltelor, ba încă din timpul iernii, toate satele erau pline de misiţi şi samsari de bucate, legând pe micii producători de cereale de cu iarnă prin ajutorul cămătăriei ca să-şi asigure cumpărarea viitoarelor recolte. Aceşti misiţi samsari — cei mai mulţi Evrei — erau punctele de legătură între cei ce stau în oraşe şi mişunau prin localurile burselor[2]). Aşa că unii producători vindeau anticipat produsele cu jumătate din preţul real al pieţii [3]).

Aceste consideraţiuni şi multe altele au determinat pe bărbaţii noştri de stat la crearea de aşezăminte cari să vină în ajutorul claselor înalte şi celor de jos. Astfel, în 1881, s'au înfiinţat casele judeţene de credit agricol, cu capital mixt — public (stat şi judeţ) şi particular — cu scopul de a acorda credite eftine micilor agricultori speculaţi de cămătari, dar ele nu şi-au putut atinge scopul, din lipsă de fonduri suficiente şi din cauză că fondurile importante erau acordate marilor proprietari. După 10 ani, ele erau înlocuite şi înglobate în Creditul Agricol, înfiinţat în 1886, care acorda credite ţăranilor, sub garanţia vitelor şi a produselor, cu dobândă moderată şi rambursabilă în condiţii foarte avantajoase. In 17 Mai 1915, iau naştere Casele de împrumut pe gaj ale agricultorilor şi industriaşilor, iar B. N. R. le acordă un credit special de 50 milioane, cu 4% dobândă şi sprijină băncile populare săteşti cu 6.779.237. In 1894, s'a întemeiat B-ca Agricolă, în scop de a veni în ajutorul agriculturii, numărând în 1913 un activ de lei aur 125.533.447. Dar nici această instituţie privilegiată de stat, n'a răspuns chemării şi devine, târziu, o simplă bancă comercială [4]).

Toate aceste aşezăminte de credit, dela cele mai înalte, ca Institutul de emisiune şi Creditele Funciare, până la băncile din cele mai îndepărtate colţuri ale ţării sunt reacţiuni fireşti ale unei naţiuni expusă unei primejdii serioase pe cari vrea cu orice chip să o ocolească — era, cu alte cuvinte aspectul luptei ce îmbrăca capitalismul modern de stat împotriva capitalului destructiv. Banca Naţională, chemată să reguleze circulaţia monetelor şi să umanizeze raporturile de credit, întemeiată prin forţe proprii naţionale, venea să sufle viaţa până în cele mai înde-

---

1) Agricola (D. Protopopescu) Camăta la sate, p. 3—6, Buc. 1904. 2) Dr. I. N. Anghelescu : Cooperaţia şi socialismul în Europa, Bucureşti, 1912,1913, p. 616. 3) Ibid, ibid. 4) Vezi V. Slăvescu, Istoricul N. N. R. ; M. Romaşcanu, o.c. ; Dimitrie P. Pascu, Creditul agricol în faţa crizei, Bucureşti, 1937.

părtate colţuri ale ţării. Dar îi lipseau instrumentele de comunicare cu satele şi târgurile, funcţiune ce putea să o îndeplinească cu succes instituţiile de credit agricol — bine organizate în mijloace şi scop.

4. *Aşezăminte cooperatiste.*

Ca instrumente de comunicare cu satele şi târgurile apare cooperaţia, care, la un moment dat, s'a crezut că va fi vindecătoare a tuturor relelor, cooperaţia, o instituţie economică născută, în mod firesc în alte ţări, în faza de maturitate a capitalului — cum observă atât de judicios Ştefan Zeletin, în opera mai sus citată [1]).

Mişcarea cooperatistă s'a exprimat, la noi, sub trei forme: bănci populare, cooperative de consum şi obştii de arendare săteşti. Prima bancă populară s'a întemeiat în 1891, în jud. Buzău; în 1898, erau 10; în 1901, s'au creat 172, iar în 1902 — încă 458; în 1903, erau un total de 994; în 1913 — zece ani dela aplicarea legii băncilor populare — funcţionau 2901 bănci populare, cu un capital de 107.142.203 lei aur. In 1913, numărul membrilor cooperatori era de 583.632 [2]). După alte izvoare, ia naştere, în 1885, prima societate pe acţiuni de credit şi economie „Vulturul" din Târgovişte; în 1894, una la Galaţi şi alta la Odobeşti; în 1913, erau 34 bănci cooperative cu un capital vărsat de 6.063.383 şi cu un activ de lei 32.242.182 [3]).

In 1903, intervine statul care a creat cadrul juridic în care avea să se dezvolte mişcarea cooperatistă şi se institue controlul legal asupra gestiunii şi administraţiei. Ca organ superior, se crează Casa Centrală a Băncilor populare, alăturată pe lângă Creditul Agricol care intra în lichidare, ca să devină o simplă bancă comercială.

Cooperativele de consum s'au dezvoltat într'un ritm mai încet ca cele de credit care se socoteau imperios necesare. În 1912, ele atingeau numărul de 231, cu un capital de 1.411.450 lei aur. Obştiile de arendare erau, în 1913, 495, cu o suprafaţă arendată de 374.891 ha şi plătind o arendă de 13.407.081 lei aur. In 1909, o lege de încurajare obliga stat, judeţe şi comună să arendeze pământurile disponibile acestor cooperative, fără licitaţii — prin excluderea arendaşului. Incă şi proprietarii particulari îşi arendau moşiile acestor obştii săteşti: în 1909, 35,24% din pământurile arendate aparţineau particularilor. Alte obştii săteşti se ocupau, în Vechiul Regat, şi cu cumpărarea de moşii [4]).

In Arde:l, mişcarea noastră cooperatistă îşi începea activitatea în 1867, S şi în 1861, iar Ungu :i în 1880 [5]). Marile institute bancare ale

1) Cooperaţie română? 2) Şt. Gâţei, Economia politică. 3) Statistica soc. pe acţiuni finele anului 1913. 4) Şt. Gâţei, lucrarea citată. 5) V. Jinga, Aspecte şi tendinţe în viaţa economică a Ardealului, p. 12.

neamurilor conlocuitoare erau patru : două ungureşti şi două săseşti [1]). Faţă de acestea, Românii erau cu totul descoperiţi şi la dispoziţia cămătăriei exercitată mai ales de Evrei. In 1869, Visarion Roman, învăţător din Răşinari, chemat în administraţia unei bănci săseşti, concepe întemeierea unui institut de credit românesc şi acest vis al lui se realizează în 1872, prin banca „Albina" — societate pe acţiuni, cu un capital de 600.000 coroane, în 3000 acţiuni, scăpând, astfel — cum spunea Bariţiu — 5000 familii dela ruină sigură, silite să plătească dobânzi între 50—200 %. Acest mare institut funcţiona ca o bancă naţională de spirjin pentru celelalte cari aveau să ia fiinţă în cadrul legii 36 din 1875. Şi, astfel, în 1883, se înfiinţează, cu ajutorul ei „Furnica" din Făgăraş şi, mai târziu, altele : în 1903, erau 104 ; în 1915 — 146 din totalul de 654, numărând în 1919, un capital social, cu fond de rezervă şi depozite, de circa 156.000.000 coroane. Toţi detentorii de acţiuni nominale erau Români, iar clientela în majoritate covârşitoare românească. Imprumuturile erau puţine pentru comerţ, dar multe pentru înzestrarea gospodăriei ţărăneşti cu inventar şi pentru cumpărare de pământuri dela Unguri. Ca operaţii de bancă erau toate afacerile de credit obişnuite. Cele mai multe bănci avea jud. Făgăraş, 21 la număr [2]).

Băncile populare (sau însoţiri) erau 72 la număr, cu un capital vărsat de 1.048.119 coroane şi cu un fond de rezervă de 433.628 coroane. Jud. Făgăraş număra 15, jud. Sibiu 16. Din cele 1236 cooperative de consum în tot Ardealul, 70 erau româneşti [3]).

Mişcarea cooperatistă din Ardeal a avut a se bucura de o largă participare a maselor populare româneşti cari vedeau numai în acest sprijin mutual îmbunătăţirea situaţiei lor materiale şi morale. Ca atare, s'au născut spontan şi au evoluat în mod firesc. Pe câtă vreme, în Vechiul Regat, lucrurile s'au petrecut nu tocmai în mod similar. Aici, mişcarea cooperatistă n'a fost încurajată în spontaneitatea ei, n'a fost lăsată să nască şi să crească liber după nevoi şi temperamente, ci a fost, încă dela primele ei începuturi, îndemnată şi comandată biurocratic, pe urmă, sever tutelată, aşa că fireştile ei iniţiative şi-au pierdut în curând din vigoarea originală, şi-au alterat rudenia de sânge cu principiile primare. Cu timpul, ea devine o instituţie publică, legiferată şi administrată ca toate celelalte şi, în dezvoltarea ei, s'au băgat imixtiuni ce nu trebuiau să aibă loc.

Ştefan Zeletin, atacând aceiaşi problemă, spune : „Latura esenţială este elementul sufletesc şi anume : spiritul de libertate, de inde-

---

1) Prof. C. Negoescu, Ardealul nostru, p. 208. nota 3 : Kronstadter Allgemeine Sparcassa, în 1835 ; Pesti Hazai Elso Takarekpénztaregyesulet, 1839, la Pesta ; Elso Aradi Takarekpénstar, Arad, 1840 şi Hermannstadter Allg. Sparcassa, 1814, Sibiu.
2) Ibid, ibid, 209 urm. 3) Ibid, ibid.

pendență și mai ales de muncă solidară. Asemenea educație sufletească a masselor nu poate fi improvizată nici prin discursuri, nici prin propagandă, nici prin școală. Sufletul masselor nu poate fi educat decât la o singură școală — a realității. Și această școală a producției capitaliste ne lipsește nouă. Și atunci (numai atunci) cooperația se va naște dela sine, fără să fie nevoie de a o zămisli cu legi sau decrete" [1]). Totuși, oricari i-au fost defectele, cooperația a fost o reacțiune serioasă împotriva creditului destructiv exercitat de tot felul de cămătari.

Alături de această mișcare — și ca un corolar firesc — au născut toate casele de credit pe bază de sprijin mutual, precum și Muntele de pietate, (1903) ceeace a strâmtat încă și mai mult zona de operații barbare ale cămătăriei.

Se impune a statornici încă un adevăr și anume că „tot acest capitalism bancar de esență superioară — cum îl numește Șt. Zeletin — s'a înfăptuit, după acesta, prin plămădirea capitalului bancar liberal, al partidului liberal, singurul care a priceput instinctiv rosturile istorice ale dezvoltării capitalismului român și s'a pus cu vigoare în slujba acestei cauze, contopindu-și rațiunea sa de a fi cu rezolvarea acestei probleme". Dar, iarăși, trebuește stabilit că chiar acest „capitalism liberal este numai o fază în dezvoltarea generală a capitalismului român și în meritul lui este de a se fi substituit ca un capitalism superior, român și susținut de politica românească. Și, astfel, și-a contopit dezvoltarea sa cu însuși procesul de dezvoltare a României moderne".

Acestea am avut de spus — în linii mari — despre reacțiunea națională care s'a tradus în domeniul economic-financiar prin înjghebarea unui capitalism bancar de esență superioară și cu mijloace proprii românești. Natural, că nici Institutului de emisiune și nici ramificațiilor acestuia — bănci comerciale și populare — nu le-a fost cu putință să-și întindă sprijinul financiar până la cel din urmă sat și până la cel din urmă nevoiaș. Materialmente, a fost cu neputință. Păcatul ar consta doară în structura plasamentului, în coloanele căruia mica agricultură și micul meșteșug și comerț au figurat cu cifre foarte anemice, atenția întreagă aproape rămânând concentrată asupra marii industrii și comerțului în mare — ramuri de activitate cari se aflau în proporții covârșitoare în mâini străine.

1) Cooperație română? 2) Ibid, ibid.

CAPITOLUL V.

COMERŢUL ŞI INDUSTRIA NAŢIONALILOR ŞI A STRĂINILOR CREŞTINI.

Nu trebuie să rămânem cu convingerea că, în această perioadă — cea mai lungă şi turburătoare, dar şi cea mai rodnică în înfăptuiri — elementul băştinaş sau străin creştin a fost definitv eliminat de pe scena economică. Ştim că Românii contează printre pioneri în multe industrii, precum şi în întemeierea şi organizarea de întreprinderi după principiul societăţii pe acţiuni, cari vor atrage o mulţime de iniţiative, cu deosebire, în rândurile boierimii şi ale marilor oameni de afaceri — români şi străini creştini, dela 1860 încoace. Dar, încet încet, chemările deveneau mai ispititoare din alte domenii. Boeri şi urmaşi ai vechilor negustori şi meşteşugari, ca şi energiile rustice, sunt absorbite de viaţa politică sau îmbrăţişează cariere liberale. Pe câtă vreme, Evreii, lăsaţi de capul lor, îşi fac de cap, acaparând totul : lipscănie şi comerţ ambulant, industrie mare şi fabrici de tot felul — puţine utile, cele mai multe parazitare, credit şi presă, cu un cuvânt, toată viaţa naţională tinde a fi dirijată de ei.

In Ardeal, au loc alte fenomene. Sub imperiul uniunei vamale din 1869—80 şi a războiului vamal contra Austriei, Mocanii nu-şi mai puteau muta turmele spre moşiile şi păşunile din Vechiul Regat şi toată viaţa economică a provinciei este cu silnicie îndreptată spre vest, când oraşele din sud decad şi, odată cu aceasta, are loc ruina industriei Mocanilor şi a Mărginenilor. Marile firme din Făgăraş şi Sibiu — ca Grecu, Comşa, Radu, Crăciun, îşi trăesc ultimele zile, iar Orghidan, Nica, Pantazi, etc., sunt ultimele exemplare ale unei clase de negustori, aristocraţi în aptitudini şi atitudini. Susţinuţi de privilegii şi credite eftine, Evreii şi Ungurii au reuşit să evreizeze şi să maghiarizeze centrele

comerciale. [1]) Aceste evenimente au împins pe Ardeleni spre alte rosturi de viață și un spirit nou s'a propagat de negustorii fără prăvălii — ca Seceleni, Boiceni, Rășinăreni, Sălișteni ori Moți.[2]) De altfel, încă de mult, odată cu desființarea iobăgiei și a breslelor săsești în 1838, s'a îngăduit consolidarea gospodăriei naționale prin întemeierea unei rețele bancare și a unei noui categorii de meseriași și negustori români. De acum, se realizează și o progresivă creștere a populației negustorești a Românilor la orașe, dela 1838—1910, între 115—200% și chiar mai mult, în 16 orașe, cea mai mare proporție realizând-o Alba-Iulia, Cluj, Tg.-Mureș și Dej, pe câtă vreme orașele dela sud au o foarte slabă sporire.[3]). Prin a doua jum. a secolului, s'a organizat „Reuniunea de sodali" care să ajute bănește și să încurajeze moralicește pe tinerii români — meseriași, calfe, meșteri și intelectuali — ca să pătrundă în viața economică. Dar și aceasta era bănuită și împiedecată în funcționarea ei de autorități.

Dar strâmtimea perspectivelor și oprimările destul de simțite vor îndemna pe mulți Ardeleni să se expatrieze — unii în America, alții spre țara de sub munți unde vor câștiga teren : vor întemeia industrii pe valea Prahovei și colonii importante în Dobrogea anexată — fericit prilej pentru elemente îndrăznețe și afirmative — unde au înlocuit pe Turci și au devenit, într'o noapte — după îndemnul marelui Kogălniceanu — latifundiari și s'au ocupat cu creșterea oilor și a frumoaselor herghelii. Mocanii au întemeiat sate pur mocănești, [4]) cei din Țara Oltului în jud. Tulcea, ca Făgărașul Nou, Sâmbătă Nouă și altele, alții s'au așezat la Brăila — ca Pandrea, la Galați — ca Bunea, cu import de coloniale și fierărie, la Pitești, Constanța, Tulcea, la București — ca Ion Țețu, fost cirac la drogheria și coloniale la Seceleanul Ion Ovessa, firmă care a pregătit mulți negustori și a lăsat două drogherii la nepoții lui ; etc.. [5]) — toți dovedindu-se, pe unde au trecut, pricepuți și perseverenți, cu avânt și dragoste de a-și afirma personalitatea. [6]) Românii bârseni s'au așezat în masse în Vechiul Regat și în așa măsură au plecat din Brașov, încât preotul enoriei, rămas aproape singur, vine și el, prin 1900, în București, ca să-și regăsească turma — cum spunea, deunăzi E. Bucuță, într'o conferință la radio.

In provinciile dela estul și nordul țării, rolul nostru este cu totul

1) Al. Bărbat. Politica economică ungurească și desvoltarea burgheziei române în Ardeal, Cluj 1936. 2) Prof. Cristu S. Negoescu. Ardealul nostru, p. 192. 3) Al. Bărbat, *o. c.* 4) După I. Ghelasse : Mocanii — începuturile și evoluția lor social-economică în România, 1936, din câteva așezări : Casimcea, Topolog, Argâr, Ahmed, Rrluia, Băltăgești, Tașbunav, Sarai, Chiorcișmé, etc. Alții au devenit mari agricultori în Bărăgan — ca Seceleanul unde găseau, ca și în Dobrogea, „suhaturi", mai puțini în Moldova și în Basarabia. 5) Al. Bărbat — Dezvoltarea și structura economică a Țării Oltului. 6) I. Ghelasse — *o. cit.*, p. 88.

neînsemnat. In Basarabia, întâlnim ceva nume româneşti şi creştine doar în industria berei şi a spirtului [1]).

In capitalele celor două Principate, avem aceste rezultate. Iaşii este complect iudaizat. In Bucureşti, elementul băştinaş şi cel străin creştin, se ţine încă bine, deţinând — cam până în ajunul războiului — cu demnitate şi corectitudine, aproape tot comerţul de coloniale, parte din cel de fierărie, de manufactură şi comision, în legături cu marile case străine. [2]) precum şi parte din sectorul creditului, fapt despre care am vorbit şi pentru Ardeal şi pentru cele două Principate. Natural, poziţia socială a naţionalilor ar fi fost cu totul alta şi capabilă de înalte realizări, dar, în distribuirea creditului, au intervenit anumiţi factori străini cari au reuşit să organizeze o politică ce privea cu indiferenţă sau cu dispreţ ridicarea valorilor naţionale, aşa că instrumentele de credit din iniţiativă românească erau fatal condamnate să servească elemente străine şi îmbogăţirea uşoară şi peste măsură a acestora. Alături de toate acestea, erau, în Bucureşti, o mulţime de bancheri români şi creştini — ca V. Ghermanii şi Fiii, Ştefan Ioanid, etc. [3]) Nu posedăm date asupra bancherilor evrei şi nici asupra forţei lor capitaliste.

Românii au contat ca elemente de valoare în sectoarele manufacturii, a fierăriei şi colonialelor. In comerţul de lipscănie, marii negustori încep să dispară: Ilie Zamfirescu — nepotul lui Hagi Tudorache şi fiii acestuia, cea mai importantă firmă din ţară, lucrând direct cu străinătatea, ca mulţi alţii, la recomandarea lui Woikovici dela Viena; Gheorghe Coemgiopolu, fiul lui Ştefan Cuimgiu. [4]) Stancu R. Becheanu, Costache Păulescu, Ghiţă Georgescu, A. Kiriloff, fiul lipscanului Niculae, care deveni mare bancher şi lăsă firma cumnatului L. Lucasievici. [5]). In fruntea acestui negoţ, stau şi Românii ardeleni — Mocanii, ca Drăghiceanu, St. Popescu, Ioan Bidu, Vasile Petcu, D. N. Pascu, Popp şi Bunescu — unul din Făgăraş, altul din Săcele. Alţi câţiva regăţeni: Th. Athanasiu cu firmă încă din 1878; Gh.

---

1) După Z. Arbore — Basarabia sec. XIX, Buc. 1938, p. 473, urm.: La Tarasovţa, găsim o fabrică de spirt a Prinţului Cansacuzino; la Cepenosai una a lui Dimitriu şi una de bere la Tarasauţi, precum şi alta a Prinţului Sturdza; în jud. Soroca, a lui G. Catargi, Demii Macarescu, Maghela; iar la Sostaci, a răzeşilor: Casu, Petrino, Cantacuzino. 2) Alţi bancheri: Tr. Capşa, Kalergis Nicocles, Th. I. Negroponte, Jacques Poumay, Secliari Rodocanachi, Derussi, Leon Cerlenti şi Fiii, Tetorian, A. Kiriloff, Christo Gheorghef şi Nicolae Hristu din Şiştov, care, în 1859, a dat un faliment fantastic de peste 8 ½ mil. lei aur, atrăgând după sine prăbuşirea atâtor negustori cu vază. — După „Negustorii de odinioară". 3) Prin iniţiativa acestuia, s'a început industria sericicolă şi negoţul de gogoşi de mătase, plus o fabrică de fi'at la Dămăroaia; fost cirac la Parascheva Atanasiu, cu mare magazin de stofe, lipscănie, postavuri şi pânzeturi şi atelier modern de croitorie, cu maeştri aduşi din Apus, staroste de lipscani şi al tuturor corporaţiilor. 4) Neg. de odinioară. 5) Ibid, ibid.

Stoenescu cu „Plosca de aur"; Gh. Fundănescu; etc. [1]) La Ploeşti, cu deosebire, Mocanii deţineau parte din acest comerţ; la Craiova, stăpâneau Românii şi Evreii.

Comerţul de manufactură engros era foarte rentabil — cu 5% câştig şi cu credite nelimitate peste un an. In acest sector, vom cita pe Drăghiceanu & Popescu, pe Vasile Orghidan şi Fiul Teodor, pe fraţii Constantinescu. Dar ca fruntaş sta Luca Niculescu — ţăran din jud. Ilfov, cu filiale în Obor şi Rahovei, cu sucursale la Iaşi şi în nenumărate centre din provincie, unde trimitea pe cei mai buni ciraci. A fost singurul care a dat lovituri simţite Evreilor. Docurile din Brăila şi Galaţi gemeau de mărfuri englezeşti ale lui — bumbace şi stămpuri. In vremuri normale, atinsese un dever de 27 mil. lei aur — un eveniment ce nu-l cunoscuse piaţa românească. Lăsată la propriile ei forţe, această firmă extraordinară s'a prăbuşit, neputând rezista fluctuaţiilor valutare. La Ploeşti, era un mare angrosist Pavel Panţu. Angrosişti evrei erau Solomon Exter, fraţii Iancu şi Albahari. B. Kleise, Elveţianul, era şi el un mare negustor. Armenii apar pela 1890—95 în manufactură şi în fierărie.

In cucerirea de debuşee în sectorul manufacturii, Germania era angajată în luptă aprigă cu Anglia. Lupta se dădea şi între Franţa, Austria, Italia şi Elveţia cari căutau să-şi plaseze mărfurile. Din această luptă, ieşea înavuţit comisionarul evreu. Tot comisionul şi toate reprezentanţele acestor case străine erau — exceptând câţiva Saşi — ale Evreilor, iar în biurourile lor n'avea loc nici un Român, cari, la început, serveau chiar gratuit, numai ca să-şi asigure clientela serioasă.

Evrei manufacturişti erau relativ puţini până prin 1890. Cam dela 1895, strada Gabrovenilor devine centrul de desfacere şi de speculare a manufacturilor. Aci, se speculează — astăzi, mai mult ca oricând — toate valorile cari trec din mână în mână, dela Evreu la Evreu, cumpărând şi vânzând, răscumpărând şi revânzând, aceeaşi marfă, fără a o fi văzut şi pipăit vreodată. Din str. Gabroveni, aceste valori trec pe str. Lipscani, unde se înghesuie dorinţele frivole din toate unghiurile ţării ce îşi varsă aci toată strădania şi agonisita ce se urcă la miliarde. Aci, în aceste două artere înguste şi întortochiate, se află bursa neagră ai cărei beneficiari sunt tocmai acei Evrei, cari, mulţi din ei, nu sunt înregistraţi nici la camerele de comerţ şi în roluri fiscale şi, probabil, nici la biroul populaţiei.

---

1) Alte firme: Dimitriu, Marin Constantinescu, Dim. Petrescu, mai recent C. N. Dumitrescu, etc. Cele mai preţioase relaţiuni despre fizionomia dinainte de război a pieţii le deţin dela doi mari negustori: Thoma Dinischiotu şi Gheorghe Postolea — coasociat la firma Popp şi Bunescu. Alte izvoare consultate vorbesc în acelaş sens.

Pe această stradă a Gabrovenilor şi parte pe Lipscani, erau odată marile firme de coloniale, în care, fiind vorba de muncă grea, Evreii nu s'au băgat. Ei au preferat îndeletniciri cari nu reclamau sforţări fizice, ‹i combinaţiuni intelectuale cât mai inedite. Una din cele mai vechi firme era a lui Siriopulos, la care s'au băgat doi fraţi seceleni Nicolae şi Ioan Pencş, pe care stăpânul, văzându-i deştepţi, i-a dat la şcoala greacă şi i-a numit Penopulos. La Nicolae, care a făcut negoţ la C/pol şi în Bucureşti, a făcut ciràcie cunoscutul mare negustor Thoma Dinischiotu cu firmă proprie încă din 1888, [1]) Alte firme mari: P. Filipescu, Dumitrescu-Militari, Teişanu-Vogel, Niculescu-Ritz, etc...

Incă un sector în care elementul băştinaş a rămas pe vechile poziţii este comerţul de fierărie unde s'au distins elemente de mare valoare. Iată, pe Nicolae Hagi Stoica, fost Petrovici (+1900) care aducea, singur el, mărfuri din Viena şi Lipsca, cuie de sârmă şi furculiţe din Franţa, coase de oţel din Anglia, unde stârnea respect şi admiraţie, când scotea aur greu din chimir şi achita pe loc toată marfa. Avea ca ciraci pe N. Marcea, T. Toncovici, N. Hagi Ilie, D. Baloşanu. Alte câteva case mari: Grabowski din Ardeal, Elveţianul Studerus pe care îl continuă fiul; Neamţul Appel; Boroş, în legături mai ales cu Germania; Ghenovici — reprezentant al multor case austriace şi germane pentru articole de fierărie, coloniale şi droguri; T. Nicolau & Bancotescu — astăzi încă, la Galaţi; etc. [2]) O casă de comision importantă era a lui Vartanovici Ardeleanul, asociat cu C. Orghidan, tatăl actualului preşedinte al C. C. I. B. Dela 1916, cu deosebire, au început şi Evreii să pătrundă în acest sector.

Tipografia laică a aparţinut, la început, mai ales scriitorilor şi oamenilor politici. Unul din aceştia, tipograf şi ziarist, a fost şi C. A. Rosetti, părintele democraţiei române, făuritorul Unirii, fost preşedinte al Camerei, ministru în mai multe rânduri, fon-

---

1) Pe Gabroveni, au lucrat şi Ion Penopulos şi Secelenii Petre şi Vasile Creţoiu — acesta socru a lui Penopulos. Alţi mari colonialişti: Gh. Ionescu, Tabacovici, N. Dumitrescu, Gh. Bediţeanu, N. Ioanid, Păun Popescu şi fr. Martinovici — aceştia lucrau pe locul unde s'a construit B.N.R. Mai erau şi firme greceşti: Grigorie Papadopulos şi Cerlendi (acesta era aşa de bogat — relatează stimatul domn Th. Dinischiotu — încât, venit dela Odessa, a putut să răscumpere cu 600.000 ruble aur o prea frumoasă rusoaică) asociat cu Atanasiu, C. Derussi D. şi Grig. Cavadia. Erau şi firme bulgăreşti: ca Stancovici şi Ganciu Grigoroff. Cu importul de untdelemnuri, se ocupau numai Grecii, cari exercitau şi monopolul asupra articolelor orientale: Ilia Kiprios, N. şi C. Polihroniade, Calavreza, fraţii Ghiaca, etc. 2) Alte firme: Mircea, Simionescu, fr. Alexandrescu, G. Comănescu,

datorul ziarului „Românul", care s'a ocupat şi cu negoţul de librărie, de comision, de vinuri albe şi de şampanie aduse din Franţa, de petrol rectificat din Austria, de hârtie englezească, etc.[1]). In ramura nobilă a cofetăriei şi lichiorurilor, se remarcă fraţii Capşa şi Creţuleştii [2]).

In industria transporturilor, se ridică, puternice, C. F. R. cari sunt răscumpărate dela consorţiul german Strussberg şi celalte în 1880 şi ajunge, repede, unui din cele mai solid organizate, stând mai presus multora similare, cu conducere tehnică şi administrativă aproape în întregime românească. Mai sunt de subliniat şi serviciile S. M. R. şi N. F. R. cari au purtat, cu mândrie şi prestigiu, pavilionul naţional pe Dunăre şi pe întinsul mărilor şi al oceanelor [3]).

In comerţul mic — mai ales în Muntenia şi în Dobrogea — Românii băştinaşi, Ardelenii şi Românii macedoneni constituie singurul zăgaz împotriva invaziei evreeşti, în aproape toate ramurile. In Ardeal, în Banat şi în Vechiul Regat, rolul celor din urmă este, totuşi, în continuă descreştere. In cele dintâiu două provincii, unde îi găseai pretutindeni, în sate şi în oraşe, precum şi în localităţi curat maghiare — unde stă, astăzi, mărturie, vorba „mă duc la grecu", adică la prăvălie, ca şi vechile lor biserici — ei de mult nu mai există : s'au sârbizat şi maghiarizat, ori au format clasa nobilă şi chiagul clasei culte române — medici, avocaţi şi fruntaşi ai preoţimei [4]) Exemplare rare în vechiul Regat ceva mai mulţi la Constanţa, tot aşa la Craiova, T.-Severin, mergând spre asimilare sau schimb de profesiune. Ca negustori şi meşteşugari modeşti, destui prin Bucureşti. Remarcăm ca personalităţi pe bancherii Ghermani, G. Coemgiopol — staroste de negustori, Th. Dinischiotu şi Th. Chiale — angrosişti de coloniale, droghiştii Cionga, etc. In Cadrilater, anexat în 1913, se începe alcătuirea unui negoţ naţional, constituind un buchet de negustori fruntaşi, dând în lături pe negustorii locali.

Asfixiaţi din ce în ce de străini — cu aptitudini, privilegii şi capitaluri mari — puţinii noştri negustori, modesta noastră burghezie a putut să reziste, reuşind mulţi din ei să realizeze averi. Natural că nouile metode de cari se serveau străinii au subţiat cu mult rezistenţa morală şi s'a produs o oarecare alterare în sistemul de norme cari călăuzeau pe vechii noştri negustori, legaţi de satul şi mediul din care au

---

1) C. A. Rosetti — de Dr. N. I. Angelescu. 2) De acelaş autor. 3) Termenu de plată a fost 42 ani şi suma de 400 mil. lei aur. Cele mai multe reţele au fos construite de Germani, Austriaci şi Englezi. 4) Prof. Cristu S. Negoescu — Ardealul nostru, Buc. 1919, p. 172 şi Al. Nâciu — Aromânii, cap. I, cartea II. 2) In ramura fabricilor de bomboane şi ciocolată se remarcă firmele Angelescu şi Zamfirescu şi în timpul războiului şi după, G. Peristeri cu fabrică şi 6 sucursale de lux în capitală.

ieşit, cu grijă de aşezămintele obţeşti — biserică, şcoală şi caritate, precum şi cu grija de a-şi servi conştiincios clientela. Şi această stare de lucruri va merge mereu adâncindu-se în paguba întregii noastre vieţi sociale. Slăbiţi în felul acesta, vom întâmpina marile evenimente ce ne vor duce la întregirea hotarelor, când străinii din cele patru vânturi se vor introduce în cetatea românească pe poarta mare deschisă de pro.tia naţională şi de tratatul dela S-t Germain.

CAP. VI.

NOUA INFĂŢIŞARE A PROVINCIILOR NOASTRE IN ACEASTĂ PERIOADĂ

Pe câtă vreme, oamenii noştri politici erau ocupaţi de atâtea probleme în legătură cu alcătuirea pe baze moderne a fiinţei noastre politice în cadrul suveranităţii noastre ca stat, precum şi de atâtea şi atâtea altele de natură socială în strânsă legătură cu încnegarea noului stat dunărean, Evreii duceau mai departe aservirea noastră economică şi spirituală. In alte provincii, alte consideraţiuni sociale şi raţiuni de inaltă politică de stat duceau la aceleaşi rezultate. In Ardeal, lupta împotriva fiinţei elementului românesc se făcea prin încurajarea aşezării Evreilor în centrele noastre vitale; în Banat, ca şi în Bucovina, Austria, în dorinţa de a-şi întemeia o industrie şi economie naţională, avea pe Evrei ca pionieri întru realizarea acestor tendinţe; Maramureşul încăpea deabinelea sub influenţa complectă a invaziei evreieşti; în sfârşit, Basarabia era socotită pierdută şi devenise un furnicar de populaţie jidovească şi o ţară de transit de unde se revărsau dincoace de Prut.

In cele ce urmează, vom stabili, cu aproximaţie, şi în cifre reci, valoarea acestor revărsări din ţările cari înconjurau provinciile noastre, unde — după cum spune E. Desjardins — „majoritatea familiilor locuind România, este de naştere, ca şi de voinţă şi de moravuri, de spirit şi de limbă, străină ţării" [1]). In această perioadă, ei se introduc, foarte mulţi, ca lucrători la fabricile aşezate la sate, dar cu intenţia de a se ocupa mai mult cu comerţul de băuturi şi foarte puţin cu munca industrială [2]). Printre străinii cari se introduceau şi ca lucrători la construirea căilor ferate, cu deosebire la construirea marii linii Burdujeni—Vârciorova, eveniment ce avea loc în 1868, printre aceşti străini vagabonzi,

---

1) Op. cit. Les Juifs de Moldavie. 2) Verax, 181.

găsim o mare majoritate, în special, de Evrei polonezi [1]). Mişcările antisemite din 1866 în Moldova, au răsunet şi în Polonia, în 1870 şi în Ungaria, în 1873, de unde un nou val de Evrei galiţieni se aşterne peste Moldova. [2]).

(*a* Proporţiuni demografice şi economice.

Se impune să facem o mică paralelă cu cele înregistrate în perioada anterioară, ca să ne dăm seama de proporţiile uluitoare ce le-a putut atinge această invazie, ca şi de poziţiile de frunte ce le-a putut ocupa în viaţa economică imigranţii de cari ne ocupăm în acest studiu.

In această perioadă, avem a lua în considerare patru recensăminte: 1859, 1860, 1899 şi 1912.

Anume: în 1859, Evreii atinseseră proporţia de 9% din totalul populaţiei Moldovei, numărând 119.000 suflete, adică o creştere de 222% faţă de anul 1831, iar după alte izvoare, ar fi atins cifra de 124.867.

a) După recensământul din 1899, populaţia evreiască a Moldovei a atins cifra de 195.887, în procente, 10,15% din totalul populaţiei — singur Iaşii numărând 39.441 faţă de 38.626 creştini [3]).

Judeţul Iaşii număra 46.646 Evrei faţă de 145.132 creştini, adică 24,34% [4]).

Celelalte 12 judeţe, 86.688 Evrei faţă de 164.304 creştin, în procente: 34.54% faţă de 65,46% [5]).

Toate târgurile şi satele la un loc, 69.758 Evrei [6]) — în cele 66 târguri, 41.467 [7]); în cele 6 oraşe nereşedinţă, 12.272 [8]); iar în sate, 16.019 [9]).

De aci, rezultă un total de 195.887 Evrei în toată provincia, faţă de 1.626.219 creştini [10]) ce le stau la dispoziţie ca obiect de speculă.

Până la 1880, în toată Moldova de miază-noapte, mai rămăseseră 11 sate fără Evrei [11]).

Hăşdeu fixează, în 1868, fisionomia cu totul jidovită a Moldovei, găsind 1 Jidov la 4 Români şi se înspăimântă la gândul că, mâine, am putea număra 4 Jidovi la 1 Român [12]).

După recensământul din 1912, avem rezultate cu totul ciudate, pe cari statisticienii şi sociologii nu le-au putut lămuri şi anume, o populaţie evreiască în scădere:

---

1) Verax, 138. 2) N. Popp, studiul citat. 3) Ibid, 35, 32 şi 42. 4) Ibid, 35. 5) Ibid, ibid. 6) Ibid, tabl. XV şi XVI. 7) Ibid, XXIII. 8) Ibid, XXII. 9) Ibid, XVIII şi XXIV. 10) Ibid., XV şi XVI. 11) N. Popp, studiul citat. 12) Istoria toleranţei religioase în România, Buc., 1868 p. 91.

Populaţia evreiască a Moldovei se ridică la 167.590 — dintre cari, 44.103 la sate şi 123.487 la oraşe şi târguri [1]).

b) In Muntenia — Marea Valahie, existau înregistraţi, după recensământul din 1860, în oraşe, 9138 şi la sate (numai în jud. Putna), de-abia 96 [2]), adică un total de 9234.

In 1899, găsim un total de 68.852 suflete evreieşti, dintre cari, în capitale de judeţ, 66.438 [3]); în cele nereşedinţă, 1456 [4]); iar în sate, 958 [5]). Populaţia evreiască reprezenta de-abia 1.71 % faţă de totalul populaţiei de 3.822.172.

c) Dobrogea numără, în 1899, 4276 Evrei, faţă de totalul populaţiei de 258.242 [6]) — adică 1,66 %; iar în 1912, 4124 [7]).

d) Oltenia număra, în 1899, 4906 Evrei, iar în 1912, 5062 [8]).

e) In Basarabia, se înregistrează aceste rezultate:

In 1861—62, după datele oficiale, găsim, alături de 515.977 Moldoveni şi 283.993: Ruşi, Ruşi Mari şi Mici, etc., 95.923 Evrei [9]);

In 1884, după statistica oficială, la o populaţie de 1.385.743, erau 167.827 Evrei, adică 12,10 % [10]);

In 1902, consideraţi după religie, la un total de 2.143.300 sulfete şi, alături de 1.782.200 creştini, erau 247.200 Evrei [11]);

După Enciclopedia ovreiască din 1911, la o populaţie de 3.558.060 în cele 15 gubernii — raioane sau zone de aşezări evreeşti — erau, pentru Basarabia, 225.637 Evrei [12]);

După „Die Juden pogrome in Russland", erau, alături de 920.912 Români — 47,60 % şi faţă de o populaţie totală de 193.412, 228.168 — 11,80 % Evrei (sau în toate zonele, erau 3.537.150 la o populaţie totală de 32.926.310 [13]).

După datele culese cu ajutorul rabinilor, în 1891—892, şi pe cari le dăm cu titlu de curiozitate, s'au înregistrat deabia 81.252 Evrei. Şi, în Basarabia, ca şi oriunde dealtfel, Evreii s'au dovedit „încăpăţânaţi" în a răspunde adevărul la întrebările funcţionarilor însărcinaţi cu recensământul şi, de aceea, au dat numărul acesta, pe câtă vreme, în recensămintele dinainte şi după, găsim 167.827 şi 247.200 Evrei [14]).

f) In Bucovina, găsim această situaţie, după cifrele recensământului oficial din 1900, publicat în „Deşteptarea" din Cernăuţi, din 14/27 Noembrie, 1902:

---

1) L. Colesco, La population de réligion mosaïque en Roumanie, 1955, p. 5. 2) Verax, XXVII 3) Ibid, XXX, 53. 4) Ibid, ibid, ibid. 5) Ibid, XXXI. 6) Ibid, 55. 7) L. Colesco o. c., p. 5. 8) Ibid, p. 13. 9) Bessarabia, Moscova, 1903 p. 41 — după „Zapisok Bessarabscogo Obstnogo Kosiuteta, vol. I, p. 91. 10) Enţiklopediceskii slovar, 1893, tom. XI, p. 463—64. 11) Bessarabia, ediţia ziarului „Bessarabetz" sub redacţia lui P. A. Kruşevan, Moscova, 1903, p. 41—42. 12) Anselm Klimann, Judisches Gonossenschaftswesen in Russland, Berlin-Verlag des Bureaus fur Statistik der Juden, 1911—ap. B. Dulcă, 43. 13) Vezi vol. I, p. 379—ap. B. Dulcă, p. 45.. 14) Vezi Zamfir Arbore, Basarabia sec. XIX, Bucureşti, 1898.

In 1850, 14.581 Evrei faţă de 380.826 creştini ;
In 1857, 29.187 Evrei faţă de 456.920 creştini ;
In 1869, 47.754 Evrei faţă de 511.964 creştini ;
In 1880, 67.418 Evrei faţă de 571.674 creştini ;
In 1890, 82.717 Evrei faţă de 646.591 creştini ;
In 1900, 96.150 Evrei faţă de 730.195 creştini ;
de unde, o creştere de 731 % în 54 ani şi, în sfârşit,

In 1910, Evrei 102.919, faţă de o populaţie totală de 795.719, din cari : Români 273.254, Germani 65.932 şi Ruteni 306.101. Creşterea populaţiei evreeşti în această provincie se accentuă odată cu ridicarea oricăror piedici de imigrare din Galiţia [1]).

Dacă luăm în considerare populaţia evreiască din oraşe şi târguri faţă de cea creştină, obţinem aceste raporturi : în 1880, avem 38.645 Evrei faţă de 74.854, iar pentru 1890, 49.704 Evrei faţă de 78.950 creştini [2]).

g) In Maramureş — mărginit la est de Sătmar şi Ugocea, la vest de Galiţia şi Bucovina, iar la nord de Polonia — Evreii ating, în 1890, — proporţii îngrozitoare, între 17 % şi 25 %, ca în cercul Şugatag cu 10½ în valea Izei cu 17 % în valea Vişeului cu 23½ % şi în cercul Sighetului cu 24½ % [3]). In tot comitatul Maramureş, 45.073 Ovrei faţă de 64.957 Români, la un total de 268.281 locuitori, respectiv : 16,80 % faţă de 24,11 % — restul de 59,11 % alte naţionalităţi. Comitatul Ugocea număra 9414 Ovrei faţă de 8330 Români, din totalul de 75.461, iar comitatul Bistriţa—Năsăud 4349 faţă de 70.466, din totalul de 104.737 — aceasta pentru anul 1890 [4]). Comitatul Satmar 22.849 Evrei faţă de 107.947 Români, din totalul de 323.768 [5]). Intre 1880—90, Evreii din Ungaria au imigrat în Pesta, ca şi în Maramureş şi Ugocea [6]). Din cele trei Vişee, Vişeul de sus avea 1292 Ovrei faţă de 1936 catolici şi 1752 greco-orientali [7]).

Maramureşul număra, în 1910, o populaţie evreiască de 60.878, faţă de 261.928 Români şi de totalul populaţiei de 500.009, 15,70 % Evrei în populaţia rurală şi 37,30 % în cea urbană, iar ca total 18,80 % [8]). Maramureşul, cel bogat în moşii inalienabile şi în muncitori flămânzi, ţara cu codri, lupi şi urşi nu mai sperie pe Ovrei, este şi astăzi pragul peste care trec din Galiţia în Ungaria — prima lor etapă, cum o nu-

1) Verax, 340, tabloul LVII ; B. Duică, o. c., 72 şi I. E. Torouţiu, Poporaţia şi clasele sociale din Bucovina, Buc., 1916, p. 37. 2) Verax, 342, tablou LVIII. 3) B. Duică, 119. 4) Ibid, 126—7. 5) Ibid, ibid. 6) K. Keleti în Dr. Iosef von Jekelfalussy, Der tausendjährige ungarische Staat und sein Volk, Budapest, 1896, p. 447 — ap. B. Duică, 114. 7) R. Bergner. In der Marmaros, 1885 — ap. B. Duică, 139. 8) La Transylvanie, II, ouvrage publié par l'institut d'historire nationale de Cluj, 1938, Buc., p. 827. Vezi şi Lt.-col. I. Antonescu — Românii : origina, trecutul, sacrificiile şi drepturile lor, 1919, p. 50—51.

meşte R. Recouly [1]). Şi trec prin trecătorile de către nord cam la 30.000 pe an. Şi rămân atât de mulţi, încât unii, neavând ce mânca, s'au făcut chiar servitori la ţăranii ruteni, iar alţii şi ciobani la oi — cu aspect mizer, cu plete totdeauna murdare, fără nicio demnitate [2]).

h) Ardealul încape adânc în mrejele iudaice. Pentru acelaş an, sunt înregistraţi în 18 comitate ale Ardealului, 81.064 Evrei faţă de 1.746.721 Români, din totalul populaţiei de 3.329.313. Se ajunsese la această situaţie : 1 Ovreiu la 9 Români, în tot teritoriul Ungariei [3]). Dar, imediat după 10 ani, în 1890, găsim, în Ungaria, 730.342 Ovrei sau 4,20 % din toată populaţia ; în 1900, 851.378 sau 4,40 % şi în 1910, 932.458 sau 4.50 % [4]). Dar nu ştim cât revine exact Ardealului şi celorlalte provincii româneşti.

După statistica ungurească din 1910, Evreii erau în Ardeal (în care intră şi Crişana), 118.179 la o populaţie românească de 2.232.412 şi la un total de 3.963.957 [5]).

In cele patru judeţe săcuieşti, Ovreii variază ca procente acolo unde Românii sunt mai numeroşi, între 1 %—4 ½ % [6]). Este vorba de începutul secolului. In comitatele româneşti din grupa n.-vestică, procentul se ridică dela ¼ % la 7 %, cum ar fi Solnoc—Dobâca şi Sălaj cu 6—7 % [7]). In grupa sudică, înregistrează o pătrundere până la 4¾ %. Aici, nicăieri, n'au o majoritate evreiască şi lipsesc din 1708 comune româneşti [8]). In Braşov şi Sibiu, populaţia rurală evreiască atingea 1 %, iar cea urbană 3,50 % [9]).

Pentru Transilvania — în care intră Maramureşul, Crişana şi Banatul — procentul la populaţia totală este de 3,50 % — în comunele rurale cu 2,30 %, iar în cele urbane 11,30 % [10]).

i) In Banat, Evreii progresează la începutul secolului. In cele trei comitate, ei ating cifra de 19.501, faţă de 560.229 Români, la un total al populaţiei de 1.369.386 [11]).

După statistica ungurească din 1910, Evreii atingeau cifra de 20.543 — 1,30 % la un total de 1.582.133 [12]).

Să ne servim, acum, de date statistice asupra populaţiei evreeşti din Vechea Românie, servite de diferiţi cercetători şi scriitori străini, români şi evrei, ca după aceasta, să dăm o cifră totală pentru întreg teritoriul etnic românesc.

---

1) Le pays magyar, Paris, 1903, p. 110. 2) E. Recouly, o. c., ap. B. Duică, 122—123. 3) Balogh, o. c.—ap. B. Duică, 126—7. 4) B. Duică, 128. 5) Lt.-col. I. Antonescu, o. c. 50—51. 6) B. Duică, 124. 7) Ibid. ibid. După „Transylvanie", t. VIII, p. 804, a lui E. Recouly, Bihorul contează cu 4.1 % Evrei în comunele rurale, cu 23.50 % în centrele urbane; Satu Mare, respectiv cu 7.60 % şi 16.60 %; Sălajul cu 3.70 % şi 12.40 %; Someşul cu 2.20 % şi 19.80 %. 8) B. Duică, 125. 9) Ibid, ibid. 10) Ibid, ibid. 11) B. Duică, 127. In Banat ei contează în mijlocul populaţiei rurale cu 0.45 %, în schimb, la oraşe, cu 8.60 %. 12) Lt.-col. I. Antonescu, o. c.

Ernest Desjardins, care ne-a vizitat în 1867, dă, încă de atunci, 400.000 Evrei în România, din care nici jumătate nu este născută în ţară [1]).

Meyer's Lexikon dă, pentru 1893—98, în art. „Juden", o populaţie evreiască de 400.000, reprezentând 7.41 % din populaţia noastră [2]).

„Revue des deux mondes" recunoaşte că numărul Evreilor a crescut mult în Moldova după revoluţia polonă şi că tot vin din Galiţia şi din Rusia şi socoteşte numărul Evreilor, pentru 1868, la 400.000.

Evreii sau simpatizanţii acestora dau cifre cu caracter intenţionat :

Americanii, în campania lor aceribă împotriva României, aţâţaţi de Evrei sau de coreligionarii lor români, umblă să apere o populaţie evreiască, oprimată la noi, în valoare de 400.000 pentru 1902 [3]).

La Grande Enciclopédie, în art. „Juif" al marelui Evreu Th. Reinach, dă 300.000 Evrei, dintre cari 3/4 de-abia la prima sau la a doua generaţie [3]).

Joseph Halévy, trimisul A.I.U. în Balcani şi în România, dă 300.000—400.000, cu câteva oraşe locuite exclusiv de Evrei [4]).

Isidore Loeb, cel mai mare duşman al României, dă cifra de 265.000, pe care o admite şi anonimul autor al studiului „La question juive en Roumanie", publicat în „Revue politique et littéraire du Mars 1882 [5]).

Dr. Arthur Ruppin, în a sa „Die Juden in Rumänien", dă, pentru 1899, 256 588 evrei ;

Alţi Evrei ne dau ca „o nimica toată de 350.000" — cum se exprimă N. Iorga [6]).

Uniunea Evreilor Pământeni — U.E.P. dă 250.000 Evrei [7]), acesta fiind marele interes al lor de a-şi ascunde cu orice preţ puterea numerică.

Să ne servim, acum, de cifrele fixate de recensămintele noastre, ca şi de aprecierile scriitorilor şi literaţilor noştri.

Din proectul înaintat de cei 31 deputaţi ai Camerei în 1868, reiese că Evreii se ridicau la cifra de 300.000.

B. P. Hăşdeu îi aprecia la o cincime din populaţia totală; C. Negri la a şeaptea parte ; Eminescu găsea 600.000 „lipitori" ;

Jean Lévy fixa, 30.000 Evrei pentru Muntenia, şi 370.000 pentru Moldova, deci, un total de 400.000 [8]) ;

J. Tanoviceanu găseşte peste 400.000 [9]) ;

---

1) Op. cit. p. 8. 2) Ed. V. 1893—98, vol. 9, p. 649. 3) Din rezumatul notei adresată de guvernul St.-Unite puterilor semnatare ale tratatului dela Berlin, notă relativă la situaţia Evreilor în România, etc. Vezi Verax, 239. 4) In Darea de seamă a şedinţei din 9.I.1857 a Com.-central din Paris, vezi Verax, 134. 5) Pag. 14—15 şi nota 1—5. In chestia agitaţiilor evreeşti. 6. Din scrisorile publicate în „Viitorul" dela 3 şi 4 N-brie 1913 — după B. Duică „Ovreii pământeni şi subpământeni, p. 55—60. 8) Op. cit.... 9) La question juive en Roumanie au point de vue juridique et social, Paris, 1882, p. 14—15.

I. Codrescu, găsește în 1867, 400.000, iar în 1887, 600 000 Din Apărarea Națională, 1900).

A. C. Cuza dă 500.000 [1]);

N. Iorga avea motive să creadă că adevăratul număr al Evreilor în Principate era de 500.000 [2]);

Alții dau o populațiune flotantă evreiască de mai bine de 500.000 [3]).

Să ne străduim, acum, a scoate un total aproximativ al populației evreești pentru întreg teritoriul etnic românesc, în jurul primei decade a secolului nostru, servindu-ne numai de elementele recensămintelor operate, oficial, în Principate, în Austria, Ungaria și Rusia.

In Moldova	după recens. din 1899 un total de	195887
In Muntenia	,, ,, ,, ,, ,, ,,	68852
In Oltenia	,, ,, ,, ,, ,, ,,	4906
In Dobrogea	,, ,, ,, ,, ,, ,,	4276
In Basarabia	,, ,, rusesc din 1902 ,, ,,	247200
In Bucovina	,, ,, austriac din 1910 ,, ,,	102919
In Maramureș	,, ,, maghiar din 1910,, ,,	60878
In Ardeal	,, ,, ,, ,, ,, ,, ,,	118179
In Banat	,, ,, ,, ,, ,, ,, ,,	20643
	de unde un total de	823740

la o populație totală a tuturor provinciilor de circa 14.137.311, adică în procente, circa 5.10 %.

Totuși, și acest total stabilit pentru populația evreiască pe întreg teritoriul nostru etnic este destul de relativ. Fiindcă Evreii și la noi — ca și în Ungaria, Austria și Rusia — s'au eschivat dela declarații, precum, în alte țări, s'au ascuns sub nume unguești și nemțești, ieșind astfel aparent din cadrul națiunii evreești. Și, mai considerând că, în Principate, numărul lor a fost socotit de toți cercetătorii, ca variând între 300.000 și 500.000, că recensămintele au avut loc între 1899—1910, pe când perioada de față se încheie de-abia după 20 ani, nu exagerăm deloc dacă fixăm numărul total al Evreilor aflători până în 1918 pe întreg teritoriul nostru etnic dincolo de 1.275.000, socotind numai un procent de 2,50% spor pentru fiecare an.

* * *

Să ne ocupăm, acum, și de proporțiile îngrijorătoare ce a putut să atingă iudaizarea vieții noastre economice și sociale.

Incă dela a doua jumătate a sec. XIX, iudaizarea atâtor centre urbane și rurale era fapt desăvârșit. Exista, ca atare, în Moldova, târguri unde, în afară de șeful de jandarmi, toată populația era evreiască,

1) Op. cit... 2) In chestia agitațiilor evreești. 3) V. V. Protopopescu, o. c., 24.

după cum observă J. Lévy în studiul său [1]). In satele acestei provincii, spune venerabilul luptător A. C. Cuza, tot ce este stăpân, dela arendaşul neomenos şi viclean şi până la chelarul care dă cu măsură strâmbă, este evreu, iar Românul a rămas robul care întreţine cu munca sa din greu această puzderie de străini, cari s'au năpustit asupra ţării, iar prin târguri, nu se mai ţin decât acei pe care îi hrăneşte bugerul statului [2]).

Iudaizarea provinciilor noastre vom avea a o studia în lumina a doi factori : a unei invazii, când înceată sau violentă, şi a unui excedent de naşteri asupra morţilor. Factorul din urmă este tot aşa de primejdios în rezultate ca cel dintâiu, dacă nu şi mai primejdios

Iaşii este complect iudaizat.

Deja în 1860, Evreii numără, în capitala Moldovei, 3.212 negustori (în care intră 214 Evrei străini) faţă de 470 creştini şi numără 3.721 meseriaşi (în care intră 185 Evrei străini) faţă de 1.492 creştini (în care intră 278 supuşi străini şi 171 ţigani) [3]). Pe câtă vreme, în 1835, nu exista încă pe Uliţa Mare un singur negustor evreu, astăzi — scrie Eminescu— mai nu găseşti negustori creştini pe această uliţă şi tot aşa pe celelalte[4]).

Incă dela 1862, Comisiunea atingătoare de înflorirea capitalei Moldovei constata că Iaşii era ,,inundat, debordat de Evrei, de supuşi străini şi fără nici o legătură cu ţara şi aceasta în folosul comerţului ce a mai rămas neînstrăinat din mâinile Românilor şi cerea încetarea colonizării oraşului de Israeliţi prin încetarea colonizării, furişată dar tolerată, a întregii ţări'' [5]).

In expunerea de motive dela 5 Octombrie, 1895, a Ligii Române ,,Viaţa'' din Iaşi, datorită lui V. Conta, se constată, cu profundă durere, că în toată Strada Mare, din poarta Palatului Administrativ şi până la Str. Carol, centrul activităţii comerciale, unde cu 25—30 ani în urmă erau numai magazine cu comercianţi creştini, astăzi nu se găsesc decât numai trei băcani creştini, iar pe frontul meseriilor, o ruină complectă în toate acele străzi populate cu numeroase ateliere, de-abia 2 blănari, un cismar, doi abagii — toate breslele muncitoare au dispărut şi odată cu ele au dispărut ceasornicarii şi brutarii nemţi şi breslaşii armeni cari făceau un comerţ atât de viu cu manufacturi [6]).

Iaşii numără, în 1900, 39.441 Evreii — 50.90 %, pe câtă vreme Românii de-abia ating 35.645, adică o proporţie de 45 % [7]). Patru târguri moldovene în 1912 reprezintă mai mult ca 50 % jidovime ; Herţa cu 66.37 %, Mihăileni cu 62.68 %, Hârlău cu 56.40 % şi Fălticeni cu 53.34 % [8]). Zece oraşe numără între 25—50 %, ca Dorohoi, Botoşani, Panciu, Bacău, Piatra, Tg.-Frumos, Tg. Neamţ, Vaslui, Roman. etc. [9]).

1) Op. cit., p. 5. 2) Op. cit., p. 15. 3) Verax, tablou XXXVIII, p. 107. 4) Scrieri politice şi sociale : Instrăinarea industriei româneşti. 5) Ibid, bid. 6) Op. cit. LXIV—V. 7) După statistica publicată în Mon. Of. din 14 Dec. 1900. 8) L. Colesco, La population de religion mosaique en Roumanie, 1915, p. 10. 9) Ibid. ibid.

Alcătuirea pieţii comerciale în Moldova era următoarea. Incă din 1887, această provincie numără de-abia 6210 firme comerciale româneşti şi 910 străine, pe câtă vreme, Evreii atingeau cifra de 10.912 [1]). Din totalul de 18.062 firme comerciale în cele 13 capitale de judeţ pe 1902, Evreii deţineau 10.942 — adică peste 60 %; din totalul de 27.273 meşteşugari, 12.426 erau Evrei — adică 46 % — Românii 13.028, iar străinii 1819; iar dacă luăm în considerare cifrele în oraşe, din 18.106 meşteşugari, 10.446 Evrei — peste 58 %, 6150 Români şi 1510 străini [2]). Considerând numărul patentarilor, după judeţe şi comune, vom avea, în 1903, aceste date semnificative : 17.172 patentari evrei faţă de 14.728 patentari creştini sau în procente : 53.70 % faţă de 46.30 % [3]). Remarcăm o majoritate zdrobitoare care atinge şi 85 % în capitalele de judeţ : Bacău, Botoşani, Dorohoi, Huşi, Iaşi, Piatra, Roman, Fălticeni, Vaslui ; în târguri, ca Hârlău, Herţa, Tg.-Frumos, Tg.-Neamţ, Panciu ; în comunele rurale ale Iaşului [4]).

In 1888, Evreii patentari sunt în număr de 14.387 faţă de 13.075 creştini ; în 1900, 17.820 faţă de 15.039 ; iar în 1901, 16.441 faţă de 14.393 creştini, în general, peste 53 % [5]).

La Botoşani, în 1896, în 39 firme de meşteşugari şi negustori — dela marele comerţ de bani până la cel de curelari — toţi patronii erau exclusiv Evrei, numai în alte 6 posturi, contam noi Români, cu 10 firme şi 1 singur Armean : ca brutari, cismari, galanterie, vaccinatori, doctori şi confecţiuni de dame — faţă de 46 Evrei (dintre aceştia, 15 medici şi 4 vaccinatori evrei şi respectiv : 4 medici şi 1 vaccinator). La Huşi pin 48 firme evreeşti la 16 categorii, de abia 7 Români.

Numai în opt judeţe ale Moldovei, găsim un total de 5552 Români, 906 străini şi 12.958 Evrei, ceeace reprezintă 66.78 % din total [6]).

Judeţele cu majoritate zdrobitoare sunt : Botoşanii cu 2.208 Evrei faţă de 667 Români şi străini cu 2.070 faţă de 739, Iaşii cu 3.037 faţă de 1.038, Suceava cu 1.144 gaţă de 558 şi Neamţu cu 1.506 faţă de 877 [7]).

Să trecem, acum, la Muntenia. Ea începe să fie de mult râvnită şi vor avea şi aci succese importante. In această perioadă, însă, străduinţele lor sunt mari şi succesele corespunzătoare. Ei îşi lărgesc — prin invazii şi infiltrări incete sau prin excedent de naşteri — zona de de influenţă şi ghetto-urile îşi întind hotarele atingând centrul Bucureştiului şi îi întâlnim până în cele mai îndepărtate unghini ale Olteniei, ei se înfig până departe la T.-Severin, unde numără, în 1900, 815 suflete ; până în Tg.-Jiu cu 60 suflete ; C.-Lung cu 49, Piteşti cu 929, iar Craiova cu 2891 [8]).

---

1) Verax, 176. 2) Ibid, 301. 3) Ibid, tablou XLVII, 302—3. 4) Ibid, ibid. 5) Ibid. LXVIII, p. 303. 6) Ibid, ibid. 7) Ibid, ibid. 8) Statistica publicată în Mon. Of. din 14 Dec. 1910.

Capitala României număra, în 1900, 43.274 Evrei la 185.697 cetăţeni români — adică 15 % din totalul populaţiei, alţi 30 % fiind străini. Dar pe tărâm economic, ei reprezintă mult mai mult. Invazia spre Bucureşti începuse intens mai ales dela 1862, când el devine capitala ţării. şi, ca atare, centrul cultural, politic şi economic. Dealtfel, obiectul invaziei nu era numai Bucureştiul, ci întreaga Muntenie. Moldova, sufocată de atâta jidovime, devenise cu totul neîncăpătoare. Iureşul spre provincia de dincoace de Milcov merita toate străduinţele. La început, le-a fost destul de greu, întrucât se izbeau de elemente dârze şi pricepute în negoţ şi în industrie. Dar le-a fost greu să pună mâna pe câteva capete de pod. Existau deja vechi colonii evreeşti cu aşezăminte tot aşa de vechi în mahalalele din vecinătatea centrului — colonii ce le-au fost de mare ajutor. Şi, în felul acesta, nouii veniţi, în conlucrare cu cei vechi, au reuşit, dinainte de 1878, să constituie aproape 1/3 din numărul breslaşilor Bucureştilor. Astfel, din 27.110 suflete câte numărau breslele (7024 capi de familie cu membrii acestora) 16.299 erau ortodoxi şi 8617 Evrei. Din străinii aflători pe atunci în capitala ţării, 1355 capi de familie se bucurau de protecţia rusă, 787 de cea a.-ungară, 545 de cea elenă, 3824 de cea română — în care intrau Evrei şi alţi străini — şi un număr de celelalte. Natural, că, peste 90 % din cei supuşi protecţiei ruse şi ungare erau Evrei [1]).

Am mai spus şi altădată că Bucureştiul, în vre-o 10 meşteşuguri din cele mai căutate, avea aspect jidovesc. Evreii deţineau o majoritate zdrobitoare şi că Românii erau majoritari în meseriile ostenitoare şi puţin rentabile : muncitori cu ziua, dulgheri şi dogari, fierari şi potcovari, rotari, sacagii, zidari, cavafi, etc. In comerţ, deţineau, deasemenea, majorităţi zdrobitoare, ca bancheri şi zarafi, ca samsari şi comisionari, ca arendaşi şi antreprenori, bijutieri şi giuvaergii — unde la 123 suflete Evrei, de-abia 3 erau Români, ca hăinari, ca marchitani şi mănuşari, ca geamgii şi comercianţi de mobile — unde nu găsim nici un creştin. In alte ramuri tind spre majoritate, ca bogasieri şi lipscani, unde ating cam a treia parte [2]). Din numărul de 20.794 Evrei aflători în 1878 în capitala ţării, 797 capi de familie (3.747 suflete) erau declaraţi fără profesiune. Dar marele Eminescu deduce că, dacă toate aceste suflete nu trăesc ca muncitori cu ziua şi dacă nu sunt rentieri, industriaşi sau comercianţi, trăesc desigur de pe urmele traficului şi a samsarlâcului, din operaţii cari nu produc valori. Dar chiar acest număr— continuă marele poet — ar putea fi augmentat prin mulţi, cari, deşi înscrişi ca comercianţi, vor fi făcând şi operaţii de altă natură decât

1) Ibid. Ibid. 1) M. Eminescu — Scrieri politice şi sociale. 2) Eminescu, Scrieri politice şi sociale : Comerţ şi industrie.

cele indicate de comerţul ce exercită. Că toţi aceştia nu stau cu mâinile în sân, ci se îndeletnicesc cu operaţii de bani, străine obişnuinţei, de aceasta ne putem lesne convinge văzând registrele tribunalului comercial din Bucureşti, de constatarea protestelor [1]).

Fisiónomia pieţii Bucureştilor era — încă dela războiul nostru pentru neatârnare, atât în zilele de lucru cât şi în sărbătorile cele mari evreeşti — jidovească, aşa că au trecut timpurile, spunea cu mâhnire Eminescu, când Românii erau puternici pe piaţa românească [2]). A. C. Cuza, atacând aceiaşi problemă, constată că Bucureştii sunt, încă din 1890, în mare parte, întrucât se atinge de comerţul de manufactură în mâinile Evreilor, iar firmele româneşti, pe fiecare zi, dispar şi sunt înlocuite cu firme jidoveşti, deocamdată în mod discret : La covorul verde, La papagalul roşu, La globul auriu, până ceva mai târziu, când, simţindu-se îndeajuns de stăpâni pe piaţă, vor apărea şi numele proprietarilor [3]). O mare dezvoltare luase şi industria zărăfiei, a caselor de schimb, pe str. Lipscani şi calea Mogoşoaei, unde mişunau zarafi, samsari, antreprenori, rentieri, oameni fără profesiune — toţi agenţi activi ai practicei uzurare şi ale căror operaţiuni consistau între altele în împrumuturi, variind între 48 %—84 %, ba la procente cari întrec orice închipuire şi prin trei patru giruri şi în plus prin amaneturi [4]). Incet, încet, şi comerţul de sticlărie şi olărie, ca şi acela de cherestea şi de jucării de copii, va încăpea în întregime în mâinile lor, lucru de care ei nu se ocupau pela 1878 [5]).

S'a dus negoţul românesc de pe vremuri — scrie cu multă amărăciune marele istoric N. Iorga, vorbind de negustorii bucureşteni — care îşi făceau auzit glasul încă pe vremea lui CuzaVodă, fiindcă s'au învârstat elemente de adunătură, în astfel de măsură, încât, în timpul marilor serbări jidoveşti din Septembrie mai toate obloanele din Lipscani erau lăsate [6]). Şi ceva mai departe : Vechii noştri negustori arar mai vizitează teatrele cu locuri prea scumpe pentru punga lor şi sunt înlocuiţi de străini înlesniţi cu bani, mai ales Evrei [7]).

Din Anuarul General al României pe 1896—97, desprindem : pe str. Lipscani, din 151 firme, 89 evreeşti ; pe Gabroveni — respectiv ; 32 din 60 ; pe calea Moşilor, 346 din 1102 ; pe str. Şelari, 50 din 68 ; pe str. Şepcari, 5 din 22 ; pe Calea Victoriei, 115 din 524 ; pe str. Carol, 128 din totalul de 263 firme — cifre date cu aproximaţie după fonetica numelui.

Dar şi centre foarte îndepărtate urmau soarta capitalei, pierzându-şi fisionomia lor originală. Craiova, centrul celei mai dârze rezis-

1) Eminescu, Scrieri politice şi sociale : Comerţ şi industrie. 2) Ibid, ibid. 3) A. C. Cuza, Meseriaşul român, p. 12. 4) Eminescu, studiul citat. 5) Ibid, ibid. 6) N. Iorga, Istoria Bucureştilor, 334. 7) Ibid, ibid.

tenţe româneşti, număra — dacă ar fi să credem statisticei din 1910— 2891 Evrei la 36.495 Români. T. Severinul avea, la aceiaşi dată, 815 suflete [1]). Dar numărul acesta trebuie să fi fost cu totul dedesubtul realităţilor, dacă ţinem seamă că, încă la 1878, s'a alcătuit un comitet local ca sucursală a A. I. U., sporindu-şi numărul membrilor cu 48 [2]). Şi, astfel, Muntenia, Oltenia şi Dobrogea intrau în bătaia focului invaziei jidoveşti.

In judeţele Munteniei — exceptând Ilfovul— se înregistrează, la 1 Dec. 1899, aceste rezultate care reflectează poziţia Evreilor pe scena vieţii economice :

în comunele capitale de judeţ, avem 1167 firme evreeşti faţă de 5181 creştine şi 1275 străine ;

în comunele nereşedinţă, respectiv : 95 evreeşti faţă de 1169 şi 196 ;

în comunele rurale, respectiv 91 faţă de 7411 şi 297 ;

în total : 1353 firme evreeşti faţă de 13.766 creştine şi 1.787 străine, Evreii contând de-abia cu 8 % faţă de — respectiv — 81.46 % şi 10.51 %.

Din Anuarul comercianţilor şi industriaşilor din Circ. III a Camerelor de Comerţ, desprindem : în oraşul Ploeşti, erau în 1879, 122 neg. evrei la un total de 680, în anumite categorii neexistând nici un creştin. Evreii urcaseră deja munţii şi îi găsim la Sinaia cu 7 firme din 39, la Predeal cu 2 din 6 — cu fabrici de cherestea şi de var ; la Câmpina cu 14 din 56 ; la Mizil cu 7 din 206, la Buzău cu 66 din 297 — foarte mulţi cu băuturi spirtuoase ; la Târgovişte cu 16 din 312 şi la Găeşti cu 3 din 19.

In Anuarul Circ. II Piteşti, găsim, în 1898 : în oraşul Piteşti, 61 firme evreeşti la 24 categorii ; în jud. Olt, 11 la 7 categorii ; în jud. Teleorman, 39 la 13 categorii, iar în jud. Muscel, 1 ceasornicar la Câmpu-lung.

In Dobrogea, ei contează cu 183 firme faţă de 286 creştine şi 948 străine — adică cu un provent de 11.85 %.

Din toate judeţele Munteniei şi Dobrogei — exceptând judeţul Ilfov ale cărui date nu le posedăm — numai judeţul Brăila contează cu o proporţie de 24.40 % ca firme jidoveşti, iar Câmpulungul cu cel mai scăzut : 1.30 % [3]).

Pentru anul 1901, avem în Muntenia şi în Dobrogea, 4074 firme evreeşti — patentari faţă de 56.615 româneşti şi 8.760 străine — adică un total de 69.449 [4]).

---

1) Verax, tablou XXIX, p. 52. 2) M. Eminescu, ibid, 3) C. E. Crupenski — Statistica firmelor comerciale în Bul. Statistic General, An. II, p. 137—ap. Verax tablou LXIII, p. 261. 4) Dări de seamă ale Tezaurului Public la 30 Sept., al fiecărui an, 1879—1900—ap. Verax, tablou LXVII, p. 303.

Considerați, după datele de până acum, peste tot întinsul României, Evreii contează cu un procent mediu de 34.66%, rămânând, în Moldova, stăpâni pe 60.80% [1]).

Din studierea acestor elemente, vom scoate în evidență acest fapt limpede și anume că Evreii, din cele mai vechi timpuri, tindeau și au reușit să ocupe un loc frunte, calitativ și cantitativ, în viața economică. Țintele lor sunt și ele limpezi : ei înaintează, cu pași înceți dar sigur, spre marile centre economice : — Brăila cu 10.881 Evrei ; T.-Severin cu 815, Constanța, Craiova cu 2891, Ploești cu 24.130, Pitești cu 830, Buzău cu 1591, R.-Sărat cu 1599 și, potrivit rezistenței celei mai slabe, ei dau afară pe negustorii băstinași lăsați numai la forțele lor.

Să mai dăm câteva date, ca să ne fixăm asupra poziției ce ocupau Evreii în Vechiul Regat luat ca totalitate.

După statistica din 1887, numărul patentarilor în România era de 86.292, dintre cari 58.291 Români, 9.865 străini și 18.135 Evrei [2]).

Patentari electori ai Camerelor de Comerț erau, în 1893, 41.855, dintre cari aceia ai jud. Ilfov nediferențiați pe naționalități era de 5.470. Restul de 36.385 se distribuia astfel : 20.262 erau Români, 3.645 străini și 12.478 Evrei [3]).

Pentru anul 1901, sunt înregistrate aceste rezultate : 68.802 firme românești, 10.966 străine și 20.515 evreești [4]).

După statistica oficială din 1900—901, numărul meseriașilor era acesta :

la orașe, fără București, erau 57.832, dintre cari 29.260 Români și 28.572 străini — în care sunt trecuți și Evreii ;

la sate și orașele nereședințe, erau 83.876, dintre cari 68.845 Români și 15.031 străini — printre aceștia figurând 9313 de religie creștină sau mahometană și 5.718 Evrei [5]).

In 1904, avem un total de 96.937 comercianți și meseriași, dintre cari : 21.194 Evrei — 13.955 în comunele urbane și 7239 în cele rurale — ; 13.685 străini — respectiv, 8142 și 4543 și 62.058 Români — respectiv 18.862 și 43,196 [6]).

Să trecem la Basarabia. Aici, invazia a avut loc pe două căi ; una cea obișnuită, prin scurgeri din Rusia, Polonia și Podolia și a doua, organizată de stat, prin colonizări agricole evreești.

---

1) C. E. Crupenschi, studiul citat. 2) Expunerea situației Tezaurului Public la 30 Sept., 1887, p. LV—ap. Verax, 176. 3) C. E. Crupenschi st. cit. —ap. Verax, 176. 4) Dări de seamă ale Tezaurului Public la 30 Sept. ale fiecărui an, 1879 — 1900, ap. Verax, tablou LXVIII, p. 303. 5) Encicl. Rom. v. III Politica meseriilor, p. 216. 6) Din statistica profesiunilor supuse impozitului de patentă pe 1904, alcătuită de Dr. G. D. Creangă. Vezi „Situația străinilor în comerțul și meseriile țării în 1904" în Univ. 29.11.937.

Din cele expuse în altă parte, am stabilit că populaţia totală a provinciei era, în 1902, de 2.143.300 suflete, dintre cari, Români 1.323.151 şi 247.200 Evrei [1]), toţi răspândiţi mai cu deosebire în judeţele din nordul şi centrul ei.

Nu posedăm date statistice pentru Evrei pe de o parte, Români şi alte naţionalităţi pe de alta, sub raportul comerţului şi meseriilor exercitate de unii şi de alţii. Dar vom da alte date asupra numărului locuitorilor care ne vor servi ca indicaţie în problema ce ne interesează.

Să luăm câteva centre. Oraşul Cahul, la o populaţie de 7.900 locuitori în 1902, număra 3.700 Evrei faţă de 1.850 Români, cari numai negustori sau meseriaşi nu puteau fi toţi. Oraşul Bălţi, la un total de 21.000, numără 8.700 Evrei şi 9.300 Români ;

Oraşul Hotin, la un total de 31.800, număra 12.000 Evrei şi de-abia 4.500 Români ;

Oraşul Orheiu la un total de 14.800, număra 7.000 Evrei şi de abia 5.000 Români ;

Oraşul Bender-Tighina, la un total de 35.400, număra 8.000 Evrei şi 10.000 Români ;

Târgul Călăraşi, la un total de 2.345, număra 1.028 Evrei ;

Chişinăul, la un total de 131.000, număra 60.000 Evrei şi 71.000 alte naţionalităţi :

Judeţul C.-Albă număra 74.250 Evrei la un total de 380.700 ;

Judeţul Orheiu număra 30.000 Evrei la o populaţie de 225.310, dintre cari 202.000 Români ;

Judeţul Hotin număra 13.50 % Evrei şi 80 % Români ;

„ Tighina „ 38.600 Evrei la 128.800 Români din totalul de 167.698 ;

Jud. Bălţi număra 12 % Evrei la un procent de 85 % Români [2]) etc.

Despre coloniile agricole unde numai agricultură nu se făcea şi unde rămânea pământul în paragină altădată, aceasta dovedeşte în mod neîndoios că aceste populaţiuni vagabonde, trândave şi murdare erau făcute numai pentru specularea de bunuri, dar nu şi pentru crearea de bunuri. Oricum, această provincie îşi pierdea personalitatea prin inundarea oraşelor şi târgurilor cu mulţimi cari dispreţuiau adevărata muncă.

Bucovina, laolaltă cu Moldova şi Basarabia, formau ţara peste care domnea, cu glorie şi înţelepciune, Ştefan cel Mare şi, pe când în timpul domniei acestuia, dacă număra câţiva Jidovi trecători cu rosturile lor, în primul deceniu al veacului, această Moldovă număra 546.006 Evrei. In perioada de faţă ea este pe de a întregul jidovită.

---

1) Din statistica profesiunilor alcătuită de Dr. G. D. Creangă pe 1904. 2) Zamfir Arbore, v. I, Dicţionarul geografic al Basarabiei, Buc. 1904, passim. 3) Ibid. passim.

In 1880, Sadagura număra 3.888 Ovrei faţă de un total de 4.836; Vijniţa, 3.795 faţă de 4.156, iar Cernăuţii 14.449 faţă de 4.500.

In 1890, aceiaşi Sadagura 3.708 faţă de 4.816 şi Cernăuţii 17.359 faţă de 54.171 [1]).

In toată provincia, s'au înregistrat — în 7 târguri şi 7 oraşe — 38.645 Evrei faţă de o populaţie de 113.499; iar în 1890, 49.704 Evrei faţă de 128.654 creştini [2]). Dela 1868 până la 1880, Evreii crescuseră cu 41.10%, pe când celelalte naţionalităţi [3]) numai cu 7.84% [4]). Numai între 1880—1890, populaţia spori cu 13.02%, iar Evreii cu 22.69%.

In 1910, avem aceste rezultate întristătoare:

		Evrei		Români		
Gura Humorului	numără	2050	la	708	din totalul de	5257;
Rădăuţii	,,	5940	,,	4445	,, ,, ,,	16604;
Sirete	,,	3178	,,	715	,, ,, ,,	7815;
Storojineţ	,,	3453	,,	3039	,, ,, ,,	10266;
Suceava, fost cet. de scaun		4200	,,	3667	,, ,, ,,	11314;
Câmpulung	numără	1577	,,	5574	,, ,, ,,	8726;
Boian	,,	1181	,,	5125	,, ,, ,,	7340;
Sadagura	,,	3410	,,	14	,, ,, ,,	4439;
Rohozna	,,	2279	,,	4	,, ,, ,,	4207;
Văscăuţi	,,	961	,,	9	,, ,, ,,	5749 etc.

Cernăuţii au evoluat în felul următor:

In 1857, număra 4678 Evrei la 4800 Români;

In 1880, respectiv, 11449 faţă de 6431;

In 1910, respectiv, 25651 faţă de 5569, iar cu cele cinci suburbii la un loc: Horecea, Caliceanca, Clecucica, Mănăsterişca şi Roşa (aceasta singură număra 3853 Români) 28.613 faţă de 13.440. Oraşul Cernăuţii şi districtul numărau 39.527 Evrei la 42.886 Români faţă de 164.666 alte naţionalităţi [6]).

In sudul provinciei, nu exista nici o comună rurală în care să nu se fi aşezat Ovreiul, afară de Costâna-Suceava [7]). Vijniţa era socotită Palestina ruteană-evreiască sau Palestina de azi a Bucovinei [8]).

Negustorii bucovineni atingeau un total de 10312: Românii contau cu 444, străinii cu 1226, iar Evreii cu 8642. Aceşti 8642 neguţători evrei, cari se ocupau cu negoţul de lemne, bere, fier, galanterie, grâne, păcură, petrol, piele, vite, fructe, aveau la dispoziţie o populaţie creştină de 692800 care se trudea pentru bunăstarea celor 102.919 Evrei. Că şi

1) Verax, tabl. XVIII, p. 342. 2) Ibid, ibid. 3) Schirmer, Statisceche Monat, schrift, Viena, III, p. 503 — ap. B. Duică, 159. 4) B. Duică, 101. 5) I. E. Torontiu, Poporaţia şi clasele sociale din Bucovina, Buc. 1916. 6) Ibid, ibid. 7) B. Duică, 164. 8) Dr. von Inama-Sternegg şi dr. Rondberg în St. Monats, XVII, p. 469 — ap. B. Duică, 160.

toată munca capabilă să întreţină cei 8642 negustori o făcea ţăranul lui Torouţiu [1]).

In Ardeal, situaţia Românilor începe să devină dramatică odată cu anul 1867. Aici, ca şi în Banat, în toate târgurile şi oraşele dacă erau câteva mii de Evrei. Propriu zis, până la revoluţia din 1848, în tot Ardealul erau de-abia 15.573 Evrei. Imediat după încheierea pactului dualist, când încep a se bucura de drepturi de cari erau lipsiţi şi de aşezarea în oraşe, în 1870, numărul atinge cifra de 24.842, adică 1.17% din totalul, populaţiei, dintre cari 21.017 în comitatele ungureşti unde nobilii îi găzduiră şi susţinură, 1351 în cele săseşti şi 2474 în cele săcuieşti [2]).

Oraşele încep să-i cunoască şi, ca atare, să-şi jidovească înfăţişarea. La 1870, Alba-Iulia numără 1221 Evrei, Clujul 3008, Făgăraşul 276, Dej 351, Murăş-Odorhei 773, Braşovul 217, Sibiul 163—pe când la 1853, avea 23, iar la 1857, numai 9[1]). Până în 1890, Ovreii numărau peste câte 1000 suflete în 12 oraşe româneşti în Ardeal [2]).

Oradea Mare număra, până sub domnia lui Iosif II, foarte puţini Evrei şi nu aveau voie a locui decât în cartierul Catanavaros şi a umbla numai până la apusul soarelui. Odată cu 1848, ei câştigă deplină libertate de a se aşeza în oraş, iar dela 1848, gravitează tot mai mult spre oraş şi cumpără proprietăţi. Curând ei numără peste 10.000 inşi şi cuceresc comerţul, industria mare, finanţele — poziţii ce, altădată, le aveau în mâinile lor Macedo-românii [3]). In Făgăraş, apar, în 1880, firme evreeşti, când apar şi prin sate, unde au pătruns cu sprijinul cel mai draconic al statului maghiar şi toate aceste infiltrări aveau loc în jurul unei cârciume al căror monopol îl deţineau aproape în întregime Evreii. In 1913, rămăseseră doar 90 meseriaşi — patroni şi ajutoare şi 5 firme comerciale în tot oraşul. Rând pe rând, toţi vechii şi vestiţii negustori români au fost distruşi de noua politică maghiară care i-a silit să rupă legăturile vechi şi fireşti cu Ţara Românească şi să lege altele cu Budapesta şi Viena [4]). Aradul numără, în 1867, 3710 Ovrei, comitatul 6910; în 1871, erau în stare să aleagă deputat pe fiul rabinului, iar în 1894, erau deja 40 de consilieri evrei. Aşa că, după cum încheie B. Duică, în trei generaţii, Ovreii cuceriră Aradul [5]). Braşovul intră în complectă jidovire. Tot negoţul mare este în mâinile lor, librăria, tipografia şi băncile mari— comercială şi de credit ungar, avocătura, toate trec la Ovrei. Alungaţi din Rusia, ei se aşează în valuri în cetate, favorizaţi şi de războiul economic cu Austria, când negustorii noştri se retrag de pe piaţă. Ungurii,

---

1) I. E. Torontiu, II, p. 144—145. 2) B. Duică,.... 3) Bielz, în Transilvania, 1861 — ap. B. Duică, 109. 4) B. Duică, 126. 5) N. Firu, Oradea Mare, p. 72. 6) Al. Bărbat, Dezvoltarea şi structura economică a Ţării Oltului, p. 81—85 şi Monografia oraşului Făgăraş, de preotul Nicolae Aron). 5) B. Duică, 142.

la rândul lor, ca să lupte împotriva Românilor, au pus în prima linie de foc pe Ovrei și toate cuceririle și le rezervă în folosul lor [1]). Astfel, rând pe rând, dispar autochtonii și Macedo-românii „greci" și centrele noastre atât de pline de viață românească se afundă, încet încet, în întunecimea kahalului evreesc, unde va trona concurența sângeroasă, frauda josnică, minciuna urâtă, falsitatea unei civilizații importată de Evrei și conspirațiile împotriva națiunii și a statului românesc.

b) **Rezultatele mișcării populației**

Să studiăm, acum, fizionomia nouă ce capătă țările noastre sub înrâurirea mișcării populației prin raportul între nașteri și morți, la autochtoni și la năvălitori. Dacă ne referim, așa dară, la configurația demografică a provinciilor românești rezultând din mișcarea populației, vom avea de înregistrat aspectele ce urmează.

Orașul Iași se soldează, pentru perioada 1869—1876, cu un plus de 3251 în favoarea Evreilor și cu un deficit de 5415 în paguba creștinilor [2]). Intre 1881—1890, s'au născut, în acelaș oraș, 11.623 copii creștini și 14.737 evrei, dar au murit 13.204 creștini și 10.629 evrei— de unde un excedent de 5689 în beneficiul acestora și în paguba creștinilor : 4108 plus de nașteri la Evrei, 1581 plus de morți la creștini [3]). Pentru perioada 1870—73, rezultă pentru creștinii Iașilor un deficit asupra nașterilor de 1816 și un excedent de 1520 pentru Evrei [4]). Intre 1893—1901, Evreii au avut un excedent de 8575 nașteri asupra morților, pe câtă vreme Românii au avut un excedent de 2150 asupra nașterilor, —cu alte cuvinte, se nasc 19.373 Evrei și mor 8850, mor 11.000 Români și se nasc 8.648 [5]).

Aceste fenomene îngrijorătoare se observă și peste tot cuprinsul Moldovei. Dacă considerăm nașterile și morțile în 1891, în cele 13 județe, vom obține aceste triste rezultate : la ortodoxi, morții depășesc nașterile cu 891, iar la Evrei, nașterile depășesc morții cu 1388. De unde, un excedent în favoarea acestora de 2277 [6]). In comunele rurale, vom avea, pentru 1892, la un total de 50.229 nașteri la ortodoxi și de 2201 la Evrei, înregistrat un spor de numai 2008 suflete la cele dintâi, pe câtă vreme Evreii au înregistrat un spor de 1244 suflete [7]), deși, normal ar fi fost un spor de numai 87, de unde rezultă un spor real de 1921 în proporție cu ortodoxii. Toate somitățile medicale ale timpului au fixat aceste stări îngrijorătoare pentru întreg Vechiul Regat [8]). Dacă luăm numai șease județe din Moldova : Bacău, Iași, Putna, Tecuci,

1) B. Dulcă 144—45. 2) Dr. Agappi, Studii demografice as. populațiunii orașului Iași — ap. Verax 316. 3) A. C. Cuza, p. 10—11. 4) Ibid, XLVII. 5) Ibid, 643. 6) Ibid, 216. 7) Ibid, 200—210. 8) Ibid, 220 urm.

Tutova şi Vaslui şi le judecăm sub acest raport, neamul evreesc se arată tot aşa de prolific. Evreii au crescut, în 53 ani, (între 1839—1892) cu 1000 %, adică cu de zece ori mai mult — înmulţindu-se prin invazie neîncetată şi prin naşteri [1]).

In mişcarea populaţiei din comunele urbane ale Moldovei pe perioada 1870—1893, excedentul morţilor creştini asupra naşterilor în număr de 115.241 era de 29.786, pe câtă vreme excedentul naşterilor Evreilor în număr de 121.108 asupra morţilor de 82.593 era de 38.515 [2]).

Dacă luăm în considerare Bucureştiul în luna August 1890, constatăm: la 431 creştini născuţi, au murit 370 şi la 61 Evrei născuţi, au murit 37 — adică 14.60 % naşteri şi 10 % morţi sunt evreeşti; în luna Octombrie, sporul la Evrei este de 30 % [3]). Din datele pe 1891, înregistrăm: 5211 naşteri ortodoxe au dat de-abia un spor de 303 suflete, pe câtă vreme, 1053 naşteri evreeşti au dat un excedent de 472 suflete. Brăila stă şi mai prost: la 1517 naşteri ortodoxe, avem de-abia un spor de 3 unităţi, iar la 417 naşteri evreeşti, avem un excedent de 201 — adică un procent de peste 45 % [4]).

Pentru Muntenia, avem, în perioada 1870—1893, un excedent de 14721 la un total de 33914 naşteri evreeşti faţă de un excedent de 17.943 abia la un total de 382.988 naşteri ortodoxe [5]). Pentru Evrei, un procent de 43.33 % faţă de 1.45 % de-abia pentru creştini. Dobrogea contează cu o creştere de 1298 pentru Evrei şi de 5864 pentru creştini [6]). Dacă considerăm o altă perioadă, 1900—1901, vom statornici, iarăşi că Evreii înregistrează excedente în judeţe şi în oraşe, atât în Moldova cât şi în Muntenia şi Dobrogea, exceptând două centre: T.-Severin şi C.-Lung, pe 1901 [7]). In ce priveşte mişcarea populaţiei rurale pe aceiaşi perioadă, Evreii stau şi aici deasupra: cu excedente de 1106 pe 1900 faţă de 22411 ortodoxi şi 1290 catolici şi de 1017 faţă de 18.781 ortodoxi şi 973 catolici pe 1901, aceasta în Moldova; iar în Muntenia şi Oltenia, Evreii excedează cu 27 faţă de 51.456 ortodoxi şi 137 catolici; iar pentru 1901, cu 22 faţă de 46.616 ortodoxi şi 91 catolici. In Dobrogea, se menţin tot aşa de bine [8]).

Judecând problema aceasta pe o perioadă mai lungă, 1895—1901, vom avea:

în România, Evreii au excedente de naşteri de 4557 — adică 17.60 % la o populaţie medie de 263.436 (populaţia pe 1901 fiind de 276.493);

1) A. C. Cuza, 246. 2) Buletinul Dir. G-rale a Serv. Sanitar, An. XI, No. 21 şi 22, p. 350—ap. Verax 314—315. 3) A. C. Cuza, 12—13. 4) Ibid, 216. 5) Bul. Dir. G-rale citat mai sus. 6) Ibid, ibid. 7) L. Colescu—Mişcarea populaţiei României pe 1900 şi 1901. 8) Ibid, ibid.

pe câtă vreme populaţia ortodoxă cotează cu un excedent de 70.535—13.50 %, la o populaţie medie de 5.311.627 (populaţia pe 1901 fiind de 5.565.437);

la catolici şi protestanţi, excedentul este de 1527—10 %, la o populaţie medie de 165.090 (populaţia pe 1901 era de 472.232);

la celelalte religiuni: Armeni, Mahometani, Lipoveni şi necunoscuţi, excedentul este de-abia de 402—6.30 %, la o populaţie medie de 64.664 (cea pe 1901 fiind de 67.412).

Ţările Româneşti numărau, în 1901, un total de 6081172 suflete [1]). Constatăm, aşa dară, că, deasupra tuturora şi în toate provinciile, Evreii deţin recordul în excedentul de naşteri.

La Românii de peste munţi, se observă acelaş fenomen: aceştia cresc, între 1890—1900, de-abia cu 6.1 %, populaţia întregii Ungarii cu 8.50 %, numai Ovreii cu 9.50 %. In 1910, Ovreii erau în toată Ungaria 932.458, reprezentând 4.5 % din totalul populaţiei [2]).

Prin invazie obişnuită şi nepregetată — zvârlită din toate ţările limitrofe sau mai depărtate unde nu sunt doriţi sau chemaţi de prostia şi de bogăţiile noastre — sau prin excedent de naşteri, fisionomia etnică şi originală a provinciilor noastre se altera, mai bine zis, se iudaiza. Ca atare, moravuri şi atitudini, apucături şi datini, port şi îmbrăcăminte, concepţie despre artă şi ştiinţă, despre viaţă religioasă şi economică, ca şi despre fiinţa şi evoluţia ideii de naţiune şi de stat, etc., totul îşi va pierde, încet încet, din originalitatea şi curăţenia tradiţională.

Toată transformarea de necrezut a vieţii noastre, curată şi liniştită de altă dată, se observă şi în lumina acestor fenomene sociale. Incă dela apariţia pe pământul ţărilor noastre a Evreului matrapaz, cămătar şi cârciumar, se observă o profundă scădere în îmbunătăţirea traiului şi, de aci, o influenţă asupra moralităţii. Ţăranul moldovean, exploatat prin toate manoperele uzurare şi prin beţie, ni se înfăţişează — scria Eminescu — abătut ca un idiot, fără viaţa şi fără plăcere pentru viaţă. Dacă ne referim la cronica judiciară de pe timpuri, observăm, pe anii 1872 şi 1874, o creştere a numărului delictelor şi crimelor la pătura ţărănească, ceeace dovedeşte o micşorare a simţului moral şi, împreună cu aceasta, alterarea simţului dreptului [3]). Şi aceasta se datoreşte cametei celei mai barbare şi comerţului abrutizant de băuturi spirtuoase. Iar D. Holban scria cu mult înaintea marelui poet: „Cu cât îi merge lui (Evreului) bine, cu atât comuna merge sărăcind..... locuitorii îi vezi acum beţivi, potlogari, leneşi, zdrenţeroşi şi plini de verimină cum fusese odată. Ovreiul când a venit în sat şi, pe lângă toate, apoi, ei sunt şi datori până în grumaz....." [4]).

1) Verax, tablou LII, p. 311. 2) B. Dulcă, 128. Vezi şi Balogh, o. c. 3) Scrieri politice şi sociale, Rezultate ale uzurei în România. 4) Trib. Românilor, 1864, No. 191.

Fenomenele demografice atât de neînsemnate în aparență sunt datorite în parte prolificității și rezistenței biologice a poporului evreu, dar este în strânsă și intimă legătură cu buna lor stare materială. Era lucru bine stabilit că Evreii, încă de pela 1850, stăpâneau, laolaltă cu ceilalți străini, toate bogățiile țării [1]). Trei sferturi, cel puțin, din întreprinderile industriale ale Moldovei, Evreii le aveau în mâinile lor [2]). Iașul pierdea, între 1831—1860, un număr important de negustori și meseriași, pe câtă vreme, Evreii creșteau cu 368 %, iar creștinii descreșteau cu 129 % [3]). Câteva mii de bogătași evrei se soldează cu de două ori mai mulți scăpătați creștini. Românii, deși prolifici din natură, dar munciți la munci grele, exploatați în tot felul și otrăviți de băuturi falsificate și apăsați de datorii tot așa de grele, regresau pe zi ce mergea. Situațiile mai sus expuse sunt reflexe ale poziției ce fiecare națiune deține în viața economică. Cine stăpânește această viață acela trăește mai bine, deci, trăește mai mult. Mizeria materială este un efect firesc al situației ce ocupă poporul românesc pe frontul economic național. De aceea, ne-am oprit ceva mai mult asupra acestei probleme care pune în lumină atâtea și atâtea alte probleme.

c) **Evreii și proprietatea națională**

Un alt fenomen social-economic care schimba fundamental fisionomia etnic-românească a satelor și orașelor noastre era dreptul civil al Evreilor de a avea proprietate rurală sau urbană. In lungul vremurilor, Evreii s'au izbit de un netto categoric sub acest raport. Această severă restricțiune se aplica și în alte provincii — ca, în Ardeal, de o pildă, unde nu puteau poseda până la o anumită dată, pământuri—iar în provinciile Vechiului Regat li s'a refuzat, categoric, posesiunea de pământuri la țară, până la constituția din 1923. Singurul drept de care s'au bucurat în Vechea Românie a fost acela de a fi putut poseda proprietăți urbane și, în felul acesta, Evreii au ajuns să cumpere orașele și comunele noastre.

Astfel, Evreii, posedau, în 1903, în comunele urbane din Moldova, averi cari se ridicau la 31 % din proprietatea funciară și anume: 9.089 proprietari urbani evrei posedau proprietăți urbane în valoare de lei aur 113.370.436 față de 21.121 creștini cari posedau valori de lei aur 252.121.718.

La Iași, Evreii proprietari în număr de 2.028 posedau imobile în valoare de 41.170.576 lei aur față de 2659 creștini cari posedau valori de lei 61.006.778.

---

1) A. C. Cuza, XVIII. 2) Verax, 304. 3) Ibid, tablou XXXVIII, p. 107.

La Botoşani, 1173 Evreii proprietari întrec ca valori funciare pe cei 1241 creştini, cu 12.500.000 faţă de 12.104.000 lei aur;

La Dorohoi, 657 Evrei posedă valori de lei aur 51.830.650 faţă de cei 355 creştini cari posedă deabia 2.830.000;

In târgul Mihăileni, Evreii sunt stăpâni în proporţie de 82% faţă de numai 18%;

Hârlău, Dorohoi, Herţa, Tg.-Frumos, Fălticeni, Vaslui se apropie de această proporţie [1]).

Nu posedăm date privind această problemă pentru Bucureşti şi Muntenia şi nici pentru celelalte provincii.

d) *Noui aspecte estetice şi morale ale târgurilor şi pieţii.*

Incă alte oonsideraţiuni cari contribuiau ca oraşele şi târgurile noastre, precum şi întreaga noastră viaţă să şi schimbe fizionomia originală erau şi elementele estetic şi m ral.

Odată cu aşezarea Evreilor la noi, dar mai ales în perioada de faţă când ei cuceresc atâtea poziţii importante în ţările noastre, viaţa noastră românească, caracterizată prin corectitudine şi stăpânită de un întreg sistem de norme morale, a început să cam şovăie, să se abată dela vechile linii de conduită. Şi această cu bună dreptate. Evreii introduc măsura strâmbă, lipsa la cântar, concurenţa necruţătoare şi sfidătoare a oricărei aşezări morale, „smomirea calfelor" şi atragerea clienţilor prin toate tertipurile, falimentul ca îndeletnicire de căpetenie în viaţa economică, mituirea pe tot frontul şi, deci, cedarea către ei a oricăror privilegii, comerţul clandestin de carne vie, înmulţirea organelor de publicitate şi prostituarea presei, şantagii de tot felul, o avalanşă de capitaluri indigene evreeşti şi internaţionale, atât de eftine numai pentru ei, tot comerţul şi industria la picioarele lor, etc. Cu aceste arme atât de tari au putut să înrâurească cu ceva şi asupra structurii sufleteşti a Românului.

Toată activitatea în comerţ a Evreului este însufleţită de facultatea lui de a înşela. Falimentul a fost şi este una din formele cele mai rentabile — este o instituţie fundamentală a vieţii evreeşti. Dacă falimentul a însemnat în alte ţări un dezastru, în România; cât mai multe din acestea au dus la marea aristocraţie evreiască. Datorită atâtor lacune din legislaţie, Ovreiul — declarat falit odată sau de mai multe ori — începe din nou comerţul pe numele nevestei sale, al vre-unui cunoscut sau rudă apropiată, ceeace a pricinuit pagube mari economiei naţionale şi prestigiului comerţului românesc în străinătate.

1) Verax, tabl. XXXVIII, p. 107.

Dacă luăm numărul falimentelor pe 1878—1892, vom avea aceste rezultate :

în Moldova, s'au declarat 654 falimente, dintre cari 530 simple, 102 frauduloase şi 22 cu caracter necunoscut ; la toate acestea, Românii participă cu 74, străini cu 63, iar Evreii cu 517—adică cu 80 % din total ;

în Muntenia şi Dobrogea, s'au declarat 1200, dintre cari 889 simple, 73 frauduloase şi 157 cu caracter necunoscut ; la toate acestea Românii participă cu 435, străini cu 160, iar Evreii cu 522—42.00 % ;

pe toată ţara, Vechiul Regat, s'au declarat 1773 falimente, dintre cari 1419 simple, 175 frauduloase şi 80 cu caracter necunoscut. La toate acestea, Românii participă cu 509, străinii cu 235, iar Evreii cu 1039—67.00 % [1]).

După alte date ce le împrumutăm dela Eminescu, în perioada 1870—1879, s'au declarat faliţi 259 comercianţi, între cari 130 creştini şi 129 Evrei, numai la Bucureşti [2]), iar la tribunalul comercial s'au intentat, în 1875—1877, procese în număr de 6072, dintre cari 3236 de către Evrei şi 2836 de către creştini şi institute de bancă [3]). Nu vor trece ani mulţi şi toate tribunalele comerciale din ţară vor fi ocupate să rezolve procese în proporţie de 90 % evreeşti sau provocate de ei prin metodele cunoscute de toţi.

După datele ce ni le pune la dispoziţie J. Lahovary în a sa valoroasă lucrare, s'au înregistrat, între 1892—1897 :

la Iaşi, 1 Român falimentar şi 3 străini faţă de 121 Evrei — 96.80 %,

iar în opt judeţe din jurisdicţia aceleiaşi curţi de apel : 14 Români şi 10 străini faţă de 320 Evrei—93 % ;

la Galaţi : 16 Români şi 26 străini faţă de 89 Evrei—67.94 % ;

în şapte judeţe ale aceleaşi jurisdicţii — în care se cuprindea şi Dobrogea — respectiv : 10 şi 36 faţă de 271—85,50 % [4]).

Meşteri neîntrecuţi în falimente şi în toate delictele de înşelăciune, în excrocherii şi în santaje, etc., pe toate le-au ridicat la rangul de virtuţi naţionale. Cronicile judiciare sunt pline de numele lor : în Bucovina, în perioada 1882—85, erau înregistraţi pentru escrocherii 99 creştini faţă de 106 Evrei, iar pentru bancrute frauduloase, respectiv : 2 faţă de 79 [5]). La Iaşi,—după raportul Camerei de Comerţ, au fost, între 1904/9, 157 falimente ale străinilor şi de-abia 9 ale Românilor.

Profesionişti evrei pregăteau pe comercianţi pentru falimente frauduloase, încât parchetul de Ilfov s'a văzut silit a delega în Martie 1893, pe un judecător de instrucţie care să urmărească pe samsarii evrei cari măsluiau registrele pentru falimente [6]).

---

1) D. G. Maxim, Cauzele înmulţirii falimentelor în România, 156 şi urm. — ap. Verax, 258—59. 2) M. Eminescu. Industrie şi comerţ. 3) Ibid, ibid. 4) Op. cit. 5. Verax, o. c., 6) După Univ. din Aprilie, 1943.

Spionajul a fost dintotdeauna o instituţie a vieţii evreeşti. Au servit cu acelaş zel de arginţi şi pe Mammona şi pe Iehovah. Walter, panegiristul lui Mihaiu Viteazul, ne relatează că acest domn tăia, în Noembrie 1593, vre-o 200 samsari şi pe toţi Evreii cari, după datina lor ca totdeauna, se pretau ca vânzători ai ţării [1]). Au aţâţat mulţimile la revoltă, faptele lor au împins poporul la mişcări sângeroase, totul în folosul lor. Nu s'au simţit legaţi — în nici un fel şi niciodată — de ţara noastră şi de destinele neamului românesc. Presa lor asmuţea pe cetăţeni la nesupunere la legile ţării şi profera injurii şi venin la adresa conducătorilor legitimi ai ţării cari au creat din neant o ţară liberă şi bogată. Campania împotriva Brătienilor a încetat de-abia în 1938 când s'a semnat actul de deces al celei mai imunde prese.

Printre multe alte metode de dizolvare a curăţeniei sufleteşti şi a coheziunii naţionale şi creştine, a fost şi cartea — acea carte pornografică ce se răspândea, datorită unui preţ modest, prin toate clasele sociale şi elevii de şcoală. Ca să otrăvească nevinovăţia sufletească a copilăriei şi tineretului, subminând, astfel, cea mai solidă bază de rezistenţă a poporului şi statului nostru, ei trebuiau să devină proprietarii industriei forestiere şi a hârtiei, a tipografiei şi librăriei. Prin 1906, existau în oraşul Iaşi, numai 2 librării româneşti şi 16 evreeşti, precum şi, respectiv, 2 tipografii faţă de 6; toţi anticarii, în număr de 10, erau Evrei [2]). Ziare, reviste şi tot ce va contribui să conrupă mintea şi sufletul unui popor vor fi ale lor şi, astfel, se pierdea sufletul şi vigoarea morală a noastră. Dela început, şi cinematografele vor cădea în mâinile lor şi, odată cu aceasta, vor avea la îndemână toată armătura cu care vor săpa, zi de zi, la temelia familiei şi a bisericii, a naţiunii şi a statului.

O altă metodă de destrămare socială a fost mituirea prin care au devenit stăpâni pe furnituri şi toate bogăţiile şi au pătruns în sferele cele mai înalte ale conducerii. Cu arginţi, au conrupt justiţie, armată administraţie, şcoală, presă, etc. Câţi publicişti de seamă şi câte conştiinţe luminate şi condeie talentate româneşti, au ajuns să numească pe Evrei „element de ordine", pentru ca A. I. U. şi marea presă iudeo-masonică să speculeze asemenea nesocotite afirmaţii. Cumpărarea de conştiinţe le-a fost o îndeletnicire care n'a cunoscut nici un scrupul şi prin care Evreii s'au întrecut pe ei înşişi. După Evreul Théodore Reinach, această instituţie şi virtute naţională evreiască ar deriva din îndelunga lor specializare în comerţul de bani, ceeace explică superioritatea lor în această ramură şi în toate compartimentele cari se leagă de aceasta, precum şi în frecvenţa defectelor ce ea naşte: asprime,

---

1) Papiu Ilarion, Tezaur, v. I, p. 13. 2) V. Săghinescu, o. c., p. 124—125.

gust nemăsurat de câştig, fineţă degenerând în duplicitate, înclinarea de a crede că totul este de vânzare şi că este legitim de a cumpăra totul [1]).

Din totdeauna, Evreii au biruit pe negustorii băştinaşi, cu o concurenţă de distrugere. Solidaritatea de rasă, mărfurile în serie şi surogatele arătoase, reclamele asurzitoare, „smomirea" calfelor şi a clientelei, erau armele cu cari luptau. Ei n'au cunoscut marfa artă. — nici la noi, nici în Palestina sau Babilon. Toate aceste atentate la ţăria noastră se puneau la cale în „havra" lor — acea asociatie ocultă similară cu cooperativa şi care îşi are locul în fiecare sinagogă fapt ce l-a scos în evidenţă prof. A. C. Cuza.

Incă o îndeletnicire de căpetenie le-a fost specularea tuturor bunurilor şi valorilor, fără a risca nimica. Au pescuit întotdeauna în perioade turburi sau, cu o diabolică perseverare, au pregătit asemenea turburări. Revoluţia din Ardeal din 1848, când a curs atâta sânge românesc, i-a îmbogăţit ; războiul pentru independenţă, purtat cu atâtea jertfe băneşti şi cu atâta sânge îmbelşugat pe câmpiile bulgare, a fost alt prilej fericit de a se îmbogăţi ; distrugerea marii proprietăţi şi a clasei boiereşti i-a îmbogăţit peste măsură, şi, prin aceasta, au provocat — alături de câţiva străini şi latifundiari — revoluţia din 1907, când ţara a sângerat atât de crunt, dar ei nu şi-au primit cuvenita pedeapsă ; războiul de întregire, cu tot cortegiul de crize sociale şi financiare, când toate elementele de valoare s'au distrus, ei s'au îmbogăţit, ca să poată teroriza, mai târziu, întreaga noastră viaţă politică, financiară şi culturală. Intotdeauna, s'au pus deacurmezişul nevoilor noastre de stat.

Un alt mijloc de a exploata buna credinţă a publicului a fost românizarea numelui şi a firmelor. Acestea poartă nume româneşti şi embleme sugestive luate din istoria naţională sau din viaţa poporului, ca : „La Mihai Viteazul", „La Ştefan cel Mare", „La Alexandru cel Bun" sau altele, ca „La Mireasa", „La Ţărăncuţa", etc. Şi astfel, atrăgeau clientela naivă şi încrezătoare.

Numele de botez şi de familie şi-l schimbă cu uşurinţa cu care îşi schimbă albiturile, dând impresia că s'au asimilat în totul naţiunii dominante. Ba, unii au ajuns să poarte nume cari amintesc pe cele purtate de boieri cu răsunet istoric, de marii bărbaţi de stat şi înalţi demnitari, sau de eroi ai neamului nostru, ca Avram Iancu, etc. Cele mai multe nume traduse din nemţeşte, amintesc nume de obiecte pentru care au avut predilecţie, ca nume de aur, argint, pietre preţioase, sau nume de oraşe, de animale, de culori, de vegetale ; etc. [2]).

Grande Encyclopedie, XXI, p. 273 „Juif" de Th. Reinach, 2) Verax, o. c., 279—280.

Prostituarea presei era soră cu prostituția și proxentetismul care a fost și rămâne o îndeltnicire pur evreiască — importată la noi de către Evreii din Rusia și Polonia. In Moldova — ne informează R. Rosetti — mai mult ca nouă zecimi din numărul caselor publice sunt ținute de Evrei sau de Evreice, iar numărul prostituatelor evreice întrece cu de patru ori pe acela al creștinelor. Dacă moravurile în familiile bogate sunt bune, în cele sărace nu este deloc urât ca să se tragă profit din frumusețea soțiilor și a fetelor. La Iași, un mare număr din familiile jidovești se dedau ani lungi comerțului corpului lor, ca, atunci când reușeau să strângă o mică zestre, să găsească ușor un soț jidov [1]).

Evreul nu vede nimica monstruos în acest gen de comerț, precum nu vede așa ceva în celelalte genuri [2]). Ovreii din Varșovia făceau comerț întins de carne vie cu fete europene tocmai în America de sud, de unde au fost expulzați, în 1913, peste o mie din ei, —supuși ruși. Monopolul în acest domeniu, pe calea Europa-America, îl dețin ei, doar la C'pol se izbesc de concurența unor Greci și Armeni. Toată marfa din cele două Americi —marfă de rasă și de culoare — este exclusiv evreiască. Alții duceau marfă în China, în Turcia și în Egipt [3]).

Așezările noastre patriarhale și pitorești — sub raportul și estetic și moral — își schimbau, sub înrâurirea vieții jidovești, fisionomia pe zi ce trecea. Invadau cerșetorii și vagabonzii, cari, curând, deveneau capitaliști și proprietari și exponenții reprezentativi ai comunei. Evreii din Iași ajunseseră să închirieze proprietățile lor la particulari și autorități publice [4]). Ghetto-urile jidovești își întindeau pecinginea în Iași și în București, ca și în toate centrele, mari și mici, de peste tot întinsul teritoriului nostru etnic. Incă din 1856, Grigore V. Ghica dădea alarma în sensul că, „năvălirea în proprietate a numeroasei poporații evreești ar fi cauza sigură de ruină pentru țară" [5]).

Cerșetori, vagabonzi și murdari. O scriitoare ovreică îi descrie în modul acesta : „Oamenii aceștia — vorbește de Ovreii austriaci, cari au năpădit și peste noi — cred doar că păduchii sunt o dovadă de sănătate : că sănătate sunt și bubele de pe piele care nu trebuesc „gonite"; „că este păcat să se spele capul copilului care nu a împlinit anul" sau „femeile și fetele trebue să învețe a scălda copiii și a-i pieptăna, a spăla rufe și a le păstra" [6]). Un scriitor român, foarte obiectiv, cu nume străin, J. Lévy, referindu-se tot la murdăria organică a acestor poporațiuni cari s'au așezat la noi, îi descrie astfel pe Evrei, în vagabondajul lor

---

1) Verax, lucrare citată. 2) și 3) Idem. 4) V. Săghinescu, o. c. 5) Sturdza, Acte și Documente, II, p. 971, cf. și p. 981, 986, III, p. 89—9 — ap. N. Iorga, și Câteva știri despre Evrei. 6) B. Berthold—Bertha Pappenheim „Zur Judenfrase in Galizen", Frankf. a. M. 1900 — p. 18 și 19, ap. B. Duică, 92.

neîncetat : „Numai una din caravanele de Evrei polonezi sunt în stare să-ți dea ideea că nu-i nici un spectacol mai oribil și mai hidos decât acela care îl oferă aceste populațiuni rătăcitoare și decât infecția ce răspândesc în țara care îi primește [1])". Incă câteva scene : Există o specie de proletari, din cei vagabonzi din Galiția și Rusia cari, la cea mai mică criză comercială, oferă spectacolul unei mizerii și atunci inundă prin târguri sau sate „ducând cu ei cea mai grozavă mizerie, devenind un factor permanent de infecție pentru localitățile unde se duc și ajung să dea unei țări din cele mai bogate din Europa (României) aspectul unei regiuni înfometate [2])".

Referindu-se la cauzele acestor stări de lucruri, J. Lévy stabilea, încă din 1867, că nu se poate datori toate acestea mizeriei care exercită o ușoară influență asupra lor în această privință. Jidovul pare să aibă— zice el — o aversiune particulară pentru acest confort al vieții a cărei curățenie este temeiul și acest sentiment trebuie să fie foarte profund înrădăcinat în firea sa, pentru că el subsistă încă acolo unde rasa evreiască a atins cel mai înalt grad al civilizației și asimilării cu populația dominantă, cu deosebire în Franța și în Anglia [3]).

Portul și locuințele și felul lor de hrană sunt înfiorătoare. Ei poartă costumul Jidovilor polonezi, adică un fel de robă de noapte murdară și neagră care coboară până la călcâie, barba incultă, părul atârnând dela urechi prin bucle lungi în tirbușon ; locuesc îngrămădiți unii peste alții cu 3—4 familii — bărbați femei și copii — într'o singură cameră, a cărei atmosferă viciată este putredă și grețoasă, nesinchisindu-se decât la rari intervale de îngrijirile cele mai urgente reclamate de curățenia cea mai rudimentară ; se hrănesc cu pâine și usturoi în toate zilele, cu excepția Sâmbetei și fac astfel din locuințele lor un focar de infecție pentru toate localitățile ce ocupă [4]).

Jidovii din România sunt, fără îndoială, cu coreligionarii lor din Polonia și Galiția, ființele cele mai mizerabile, cele mai murdare, cele mai respingătoare din câte există — constată acelaș J. Lévy [5]).

Manifestările religioase ale acestor Jidovi — cei mai murdari, cei mai mizerabili și cei mai respingători din câți există — sunt înfiorătoare, barbare, revoltătoare și sunt practici ce nu se întâlnesc nici la triburile cele mai înapoiate. J. Lévy le numește „monstruozități" și spune : „Orașele și târgurile Moldovei furnică de sinagogi și rabinii își exercită slujba lor în cea mai perfectă siguranță. Are loc, totuși, în fiecare din aceste sinagogi, un vacarm de așa natură că în orice oraș din Apus cartierul întreg ar fi în fierbere. Românul, calm și liniștit, ia filosofic partea lui la acest sabat, fără a-și trăda cea mai ușoară nerăbdare.

1) Op. cit., 10—11. 2) Op. cit. 33. 3) Ibid., 36. 4) Ibid, 35. 5) Ibid, ibid.

Nu e mult încă de când Jidovii din România organizau — câteodată şi la miezul nopţii — procesiuni cari turburau pacea şi odihna cetăţenilor şi cari, se poate spune fără şovăială, jigneau sentimentul moral, tot aşa ca şi ochii şi urechile oricărui om civilizat"[1]).

Aceleaşi procesiuni barbare le-au văzut şi auzit şi alţii şi încă nu de mult. Emanuel Kretzulescu, fost agent diplomatic la Paris, relatează un fapt îngrozitor. In ziua de 11 Mai 1879, urma să fie înmormântat la Iaşi rabinul Sor. 10000 Evrei, cu părul gras şi în robă lungă, o mulţime neagră şi urlătoare, traversa în masse strânse străzile principale ale oraşului. Câteva femei, ivindu-se în poarta casei sau pe stradă, mulţimea asmuţită de rabini şi hahami, le-au maltratat oribil, au spart geamuri şi bravat poliţia. Şi toate acestea de teama ca nu cumva sufletul celui mort să nu înegrească[2]).

Să dăm ascultare impresiunilor ce le-a aşternut, între 1906—1914, marele istoric N. Iorga şi să-l urmărim cu atenţiune în drumul său dela nord spre sudul Moldovei.

„Jidovimea, la Dorohoi, vine mai la deal. Aşa de stăpână se simte aci, încât, la o întoarcere dela Bălineştii Tăutului—marele boier al lui Ştefan cel Mare—trăsura mi-a fost oprită de o hărmălaie sălbatecă, luminată de torţe fluturate în vânt, a unei procesiuni religioase din acelea care se desfăşurau ca într'un târg al vechiului Chanaan. A doua, zi după marea sărbătoare hebraică, dughenile sunt înţesate de cumpărători în sumane şi stradele sunt pline de viaţă[3]). Vorbind de Botoşani — născut din satul Botăşenilor, adică al celor ce se trăgeau din moşul Botăş, din care s'au făcut mahalalele târgului ceva mai nou — spune că, printre negustorii opriţi pe acest mare drum de negoţ, au venit Armenii din Galiţia mai ales, care au durat bolţi şi case de cărămidă şi care însemnau încă mult la începutul sec. XIX, dar au trebuit să părăsească pe încetul lupta neleală cu Evreul, prin mulţimea neîntrecută a prăsilei sale şi putinţa de a se scuti de mai toate nevoile vieţii. Astăzi, aceşti Evrei ţin în ghiare tot centrul din care au făcut un ghetto ideal : murdar, neîngrijit, plin de frământare şi zarvă, oraşul este al lor şi nu poate să-şi lepede niciodată masca murdară, înaintea căreia te dai cu spaimă îndărăt[4]). Sau, în altă parte : „La noi, (la Botoşani) se cumpărau toate dela Jidani precupeţi, aşa de râioşi încât îţi trebuia curaj ca să-i chemi în curte"[5]).

In drum spre Bacău, prin satele spre Bacău, înregistrează : „Şi între dânşii, (Români mizeri, zdrenţoşi şi pelagroşi) se lăfăesc, sgomotoşi, într'un zuzăt de vorbe streine, Evreii, rumeni, pântecoşi, îmbră-

1) Ibid. 22—23. 2) Les Israélites en Roumanie. Paris. 1879. 3) Drumuri şi oraşe din România, ed. II, 156. 4) Ibid. 152—3. 5) Ibid. 159.

caţi în haine nemţeşti bine. Cu un gest sau cu o vorbă de ocară, ei îşi fac drum printre aceşti muritori de foame, a căror pieire e şi opera lor şi nu-i doare deloc [1]).

Evreul este sufletul Bacăului de astăzi — spune marele istoric — un suflet de şiretenie săracă. Stradele din mijloc sunt alcătuite numai din prăvălia unsuroasă, din peşterile umede, puturoase, în care „negustorul" sau meşterul aşteaptă şi lucrează; femeile dăbălăzate poartă în braţe copii murdari cari urlă, pe când alţii se scaldă, pentru a fi şi mai spurcaţi, în gunoaie şi în bălţi. Ei sunt birjarii, ei sunt hangiii şi ospătarii, ei sunt croitorii şi ciubotarii şi rotarii şi tot ce voiţi alta. La capătul unei artere de ghetto, plină de vuet şi de duhneli otrăvitoare, rămâne numai în picioare, mai trainică decât lungi şiruri de generaţii, o biserică pecetluită cu pisaniile ei slavone" [2]).

Iaşii, unde, pela 1860, erau Evrei, tot mai mulţi Evrei, noi, pe lângă cei vechi... Evreii se înmulţeau tot mai mult, dela 1812 şi devenea un ghetto mizerabil: şi stăpânea Evreul vechiu, cu laibărul soios şi perciunii tremurând, ca şi noul Evreu, cu burta stăpânitoare şi faţa înflorită [3]). Urâciunile fizice şi morale ale Londrei cu cartierele cele mai inunde — scrie apăsat J. Lévy — nu sunt nimica faţă de murdăria anumitor străzi din Iaşi, exclusiv locuite de Jidovi. „Proletarii Londrei sunt mizerabili, aceia ai Iaşului sunt de o îngrozitoare murdărie, iar la aceste murdării fizice se adaogă moravuri bestiale, instincte grosolane, pe cari bună starea chiar nu reuşeşte să le îndrepteze" [4]). Iaşul îl numeşte centrul iudaismului în România [5]).

Să mai dăm două izvoare cari ne vorbesc de fisionomia hidoasă a Iaşilor. André Bellesort însemnează acestea: „La Iaşi chiar, tot micul comerţ este în mâinile lor, toate magazinele le aparţin, tot ce se cumpără este vândut de un Jidov. In târguşoarele vecine cu Rusia, Jidovul este nu numai neguţător şi trafichează cu toate mărfurile ce se pot vinde, dar este încă şi intermediarul obligator între proprietatea funciară care n'are totdeauna bani lichizi şi ţăranul care are nevoie mereu. Ei nu lucrează pământul şi, totuşi, „în regatul României, ei sunt stăpânii oculţi ai brazdei asupra căreia ei nu se încovoaie niciodată". Iar Eugène Pittard, dela care împrumutăm cele de mai sus, spune că Iaşul are 60 sinagogi şi case de rugăciuni. Toate mahalelele sunt ca un teren vag unde se îngrămădesc dughenile cele mai bizare, unde se asociază meşteşugurile cele mai de necrezut. Jidovul, care nu este cetăţean—şi pentru aceasta îl deplânge—nu durează o casă durabilă. El nu adânceşte rădăcini materiale într'un pământ care nu

1) *Drumuri şi orașe din România* ed. II, 124—125. 2) Ibid. 127. 3) Ibid. 168, 172. 4) Op. cit. 35. 5) Ibid. ibid.

este al său. Şi aceste cartiere ale cărui cocioabe merg una peste alta şi înaintea cărora nu este niciodată o grădină, unde nici un arbore nu-şi întinde braţele, îmi pare a fi simbolul acelui grup uman care, în această ţară, simte că este doar zvârlit într'o magazie".

Şi, în fine — cruţă-ne, Doamne, de întinderea molimei! — Focşanii rasei rătăcitoare a lui Sem, Focşanii mizeriei, al goanei flămânde după bani, al mirosurilor de ghetto, de ciumărie asiatică. In partea din strada mare opusă cazarmelor, vezi mai mult păreţi priponiţi, scări lipoase, praguri şi uşori stropiţi de pete fără nume, odăi în care oamenii tineri şi bătrâni, bărbaţi, femei, copii furnică prin pragul unei odăi cu frânturi de mobile strălucitoare de crasă. Abia, ici şi colo, un brutar, un cismar, un bărbier — neapărat la acesta gheranic şi muşcată la fereastră! — de neamul nostru; încolo — pe când stradele strigă nume ca Unirea, Griviţa, pentru ce locuitori! — pe trotoare, în prag sau în dosul ferestii, vezi nasurile coroiate, ochii fără gene, revărsarea de cărnuri bolnave a învingătorilor noştri economici! [1]).

Fisionomia târgurilor moldovene este în totul jidovească. Ne servim de descrierea târgului Darabani făcută, în 1877, de un înalt magistrat trimis la faţa locului de guvern. Târgul este închis cu lanţuri de fier la porţile intrării, un stat jidovesc în plin stat român, locuit exclusiv de 350—400 familii jidoveşti, aşezate pe proprietatea unei doamne Cimara, târg străin prin limbă şi moravuri şi organizare proprie jidovească, un fel de recipient pentru toate scursorile fără căpătâiu strecurându-se din Austria şi Rusia, printre pichete şi amestecându-se îndată cu coreligionarii lor, de unde, după ce învaţă câteva cuvinte româneşti, se răspândesc spre sudul provinciel. Formează o comunitate strânsă, compactă şi admirabil organizată şi, deci, puternică, prin unirea şi mijloacele, văzute şi oculte, ce li stau la îndemână, conduşi fiind de un comitet compus din cei mai marcanţi şi considerabili — comitet ocult, lucrând din umbră şi având un buget, din taxarea alimentelor ce variază între 18—24.000 franci, totul ca să aranjeze afacerile cu autorităţile locale, ca ele să fie la dispoziţia intereselor jidoveşti şi ca nici un tânăr să nu fie recrutat. Toate întreprinderile comunale sunt ale lor şi tot ce se produce este exploatat de ei. Biserica, aşezată în centru, este un templu pustiu, înconjurată numai de case jidoveşti; curtea, săpată în lung şi în lat, servind de pivniţi pentru cele 42 cârciume ale lor — deşi legea îi opreşte de a avea cârciume — iar oasele morţilor creştini svârlite în toate părţile.

1) N. Iorga, o. c., 122.

Sutele de metode de cari se servesc ca să speculeze pe bieţii ţărani din jur îţi ridică părul măciucă şi merită, pentru aceasta, de a fi cetit raportul asupra anchetei făcută de Remus Opran, procuror general pe lângă Curtea de Apel din Bucureşti, în legătură cu încăierările ce au avut loc între ţărani şi jidovi în 22 Mai, 1877 [1]).

Ca târgul Darabani, erau toate târgurile moldoveneşti : ca Rădăuţi, Herţa, etc, unde scursorile de peste Nistru şi Prut îşi făceau vad, iar de aici, se revărsau în spre sud. Să luăm un alt târg — Fălticenii. Incă din 1859, pe Uliţa Mare la deal, nu mai rămăsese Român decât economul Eftimie, starostele Trăsnea şi alţi câţiva, încolo Jidani şi iar Jidani. Dacă ne lăsăm, în schela ce avea să devină cel mai mare port al nostru — Galaţii — iată ce spunea poetul D. Bolintineanu care însoţise, în 1860, în călătoria sa pe Domnitorul I. A. Cuza spre C'pol, îngrozindu-se de marele număr de Jidani : „Jidanii ce vin la noi sunt mulţi şi toţi străini, în curând, vom fi înecaţi" [2]).

Ne purtăm cu gândul în altă provincie, pereche întru nenorocire cu Moldova şi Bucovina, în Maramureşul, obârşitor de naţie moldovenească şi ţară muntoasă de o frumuseţe rară. Aici, deasemenea, jalea este foarte mare. „Ovreii descalecă în Maramureş — scrie B. — Duică — apoi se scoboară la vale, urâţi şi negri pe drumurile pe care odată scoborau turmele albe ale Românilor, se scoboară în Satmar, în Bihor. Şi nu se opresc decât în faţa celor bogaţi mai rezistenţi din Sud [3]). Aici, Maramureşul era prima etapă în trecere din Galiţia în Ungaria[4]). Un autor exclamă admirând curăţenia ţărancelor române şi scuipă cu desgust la murdăria şi zdrenţele în care se îmbracă Ovreii [5]). La aceşti Ovrei, nu poate fi vorba de nici o civilizaţie ; batistă pentru nas nu are nici rabinul, necum credinşioşii săi ; iar baie, până în timpul din urmă, făceau chiar şi Ovreicele, goale, goale tocmai în marginea şoselei, în râu [6]). Acolo, în Maramureş, poporul izraelit, zăpăcit de ură, stăpâneşte şi se dedă la cele mai oribile crime : atunci când o fecioară ovreică se mărită cu un creştin, ea este judecată în sinagogă şi osândită la moarte, pe câtă vreme, familia ei rămâne o jertfă a ruşinei şi membrii ei sunt îngropaţi zăcând pe burtă, nu pe spate ; sau când cineva sare să apere pe ţăran de cămătarii chinuitori — ca acel judecător de ocol condamnat în templu şi asasinat noaptea pela spate [7]). Ceva mai sus, în Galiţia de unde s'au scurs această nobilă populaţie cu toate marile ei calităţi,

---

1) Verax, o. c. 2) Xenopol o. c. 3) B. Duică, 121 şi 135. 4) E. Reconly, le pays magyar, Paris, 1903, p. 110 — ap. B. Duică, 122. 5) R. Bergner, In der Marmaros, Munchen und Leipzig, 1885, p. 166 — ap. B. Duică, 138. 6) Ibid, 185 şi 183 — ap. B. Duică, 138—139. 7) Ibid, Rumanien, Breslau, 1887, p. 77—78 — ap. B. Duică, 139—140.

numărul bordelelor este foarte mare, proprietarii şi locatarii sunt mai ales Ovrei, respectiv Ovreice. Prostituţia clandestină este în floare. Sunt cazuri în care părinţii sunt înţeleşi cu pezevenehii. In anticamerele rabinilor, subt poartă, oriunde, se povestesc istorii înfiorătoare despre negoţul de fete [1]).

Nu şi-ar putea cineva închipui — mărturiseşte J. Lévy — ceva mai mohorît ca această culoare lugubră dată ţării întregi prin aspectul acestor masse negre care se întind pe toată suprafaţa ţărilor şi înconjoară călătorul prin formele sale cele mai hidoase de îndată ce pune piciorul într'un oraş şi impresia ce lasă acest spectacol este cu atât mai înmărmuritor cu cât contrastează mai ales cu aspectul îmbucurător al acestor vaste pajişti [2]).

Iată, moravuri cu totul noui şi barbare apăruseră în mijlocul unor populaţiuni paşnice, muncitoare, cu un cult al decenţei şi al frumosului, cu aspre dar delicate de omenie şi de credinţă caldă. Şi pe unde au trecut aceşti barbari au lăsat numai jale şi prăpăd în tot ce era bun, frumos şi omenie. Satele, târgurile şi oraşele şi-au pierdut din farmecul şi pitorescul de odinioară. Mahalalele creştine s'au spulberat, şi-au pierdut bisericile ctitorite de cucernici voevozi şi boieri, de mahalagii şi breslaşi cu frica de Dumnezeu. Cuprinse în ghiarele ghetto-ului, ele s'au stins asfixiate. Hârlăul şi-a pierdut cele mai frumoase biserici—ale lui Ştefan cel Mare şi Petru Rareş — lipsite de enoriaşi, iar sinagogile se înalţă mândre şi impertinente [3]). Zecile de biserici ale Iaşului se dărâmă zi cu zi, unele din ingratitudinea creştinilor, altele sufocate de ghetto-uri, de cele 60 sinagogi cari înfloresc pe toate străzile şi de crâşme jidoveşti, iar Mitropolia — din cele mai vechi timpuri — e înconjurată de sute de magherniţe jidoveşti, chiar până în preajma sfântului altar. Marea biserică Stamatineşti din Focşani, în paragină, este transformată în coteţ părăsită de enoriaşii ei cari s'au risipit la apariţia hoardelor jidoveşti. La Huşi, la Bârlad, la Botoşani şi în alte centre, lucrurile se prezintă sub aceleaşi aspecte triste şi disperate. Odată, clasa de temeiu — scrie N. Iorga — avea o viaţă a ei proprie, sprijinită pe tradiţii în jurul bisericilor. Dezobicinuinţa de serviciile religioase, asedierea de Evrei, i-au stricat patriarhala, dar solida esenţă morală [4]).

---

1) M. Friedlander, Aus Galizien, I, Reiseerinnerungen, Wien, p. 46—49 — ap. B. Dulcă, 93—94. 2. Op. cit. 36—37. 3. N. Iorga la Congresul Ligii Culturale. 4) N. Iorga—Istoria Bucureştilor, p. 334—335.

In Bucureşti, multe din sfintele biserici şi catedrale sunt înconjurate de crâşme jidoveşti sau cad în zona traficului de carne vie sau în hărmălaia speculaţiilor sămsăreşti. Altele sunt asfixiate de ghettouri sau umilite de splendoarea sinagogilor avute şi trufaşe. Biserica Clucerului Udrican — şi alături se ridică palatul evreesc Barascheum — duce dorul vechii parohii; biserica Sf. Niculae — Jigniţa, Sf. Niculae-Sârbi şi Sf. Apostol din Văcăreşti, biserica Scaunelor şi aceea ridicată de bătrânul Vornic Cernica, etc. etc. sunt părăsite, precum sunt încă alte câteva zeci în cuprinsul capitalei sau, cum este biserica Ceauş Radu, Sf. Niculae şi Olteni a Protopopului, înconjurate de Jidovi, nu vor întârzia să-şi închidă pentru totdeauna altarele.

Alături de toate aceste triste constatări şi pieritoare de credinţă fapte, se observă creşterea, peste tot, a presei jidoveşti. Pentru perioada de faţă, ziarele evreeşti se numără cu zecile şi se mărginesc par'că la o clientelă jidovească, dar ca cuprins ele caută să-şi lărgească sfera şi să se facă auzită de mare public. Şi toate urlă nestingherite şi încearcă stăruitor să-şi facă loc, ba tind cu toatele să şi creeze atmosferă favorabilă şi îndrăznesc să devină pedagogii opiniei româneşti. Dar primul lor scop este să convingă mulţimile de dreptatea cauzei lor sau să ameninţe guvern şi naţiune. Incet încet, vor netezi drumul acelor organe cari vor depăşi cadrul lor strâmt cu pretenţia de a crea curente în public, de a lansa pe exponenţii iudeo-massoni ai culturii şi artei, ai politicei şi educaţiei cetăţeneşti. Şi glasul lor va fi auzit departe în lume şi vor asmuţi opinia publică mondială împotriva noastră.

Nu va trece mult timp şi vom trăi într'o atmosferă pestilenţială creată de ziare „ naţionale" sau cu frontispiciu naţional, întemeiate sau conduse de Evrei. Fiindcă aceştia au văzut în ziaristică două izvoare: unul — stăpânirea masselor prin crearea de anumite curente în public, prin aceasta, devenind stăpâni şi al doilea — izvor de câştiguri uşoare şi fabuloase. Cucerirea acestor organe de luptă a fost un mare câştig pentru Evrei şi o mare pierdere pentru noi.

Vom cita, aci, părerile a doi mari bărbaţi, exponenţi: unul al culturii apusene, celălalt al celei româneşti. Primul, Houtson Stewart Chamberlain, ne atrăgea atenţia, într'o corespondenţă, asupra dominaţiei presei de către Jidovi, zicând: „Şi băgaţi de seamă ca Evreii să nu ajungă să domine opinia publică prin gazete şi minţile şi inimile prin stăpânirea şcoalei şi a producţiunii de librărie"[1]). Ca să nu treacă mult şi să se întâmple aidoma cum ne prevenise marele antisemit englez. Al doilea, A. C. Cuza, scrie: „...când ziaristica va deveni o carieră lucrativă — observă cu temere — ea va trece, ca şi în alte ţări dealtmin-

1) După „Noua Revistă Română", Buc. 1900.

ţrelea, dar pe o scară cu mult mai întinsă, în mâinile Evreilor cu al căror spirit de şarlatanism şi de speculă necleală se potrivesc de minune asemenea întreprinderi, în cari pui un capital dubios de cunoştinţi şi de inteligenţă pentru a scoate foloase însemnate. Din punct de vedere al conservării naţionale însă şi a principiilor după cari trebue să se călăuzească un popor cu interesele sale deosebite, căderea presei în mâinile unui neam străin şi neasimilabil, element dizolvant prin excelenţă, este o adevărată nenorocire. Căci, la adăpostul anonimatului admis în gazetărie, orice duşman se poate ascunde fără să atragă nici o bănuială asupra scopurilor ce le urmăreşte, atacând însăşi bazele dezvoltării unui popor, în numele unui umanitarism perfid, căutând să compromită pe adevăraţii patrioţi şi răspândind, cu rea credinţă, idei greşite, frumoase poate ca ideal, dar primejdioase în practică, tocmai pentru că nu sunt decât idealuri" [1]).

[1]) Op. cit. 56.

PARTEA III

Cine-a îndrăgit străinii,
Mânca-i-ar inima câinii,
Mânca-i-ar casa pustia
Şi neamul nemernicia!
Îndrăgi-i-ar ciorile
Şi spânzurătorile!

Doina — *M. Eminescu.*

PARTEA III

ATOTPUTERNICIA IUDAICA IN VIAȚA NOASTRA NAȚIONALA. (1918—1940)

ATOTSTĂPÂNIREA IUDAICĂ IN VIAŢA NOASTRĂ NAŢIONALĂ. PERIOADA 1918—1940.

Caracteristici şi factorii cari favorizau stăpânirea iudaică

In urma războiului victorios, nouile provincii se alipesc la Ţara Mumă, de fapt în Decembrie 1918, de drept — în virtutea tratatului dela Versailles — în 1919. In puterea Decretului Lege No. 3902 din 29 Dec. 1918, toţi Evreii din Vechiul Regat născuţi în ţară, cari n'au fost supuşi nici unui stat străin şi toţi cei mobilizaţi în vreuna din campaniile dela 1913 încoace au fost naturalizaţi în bloc. In virtutea tratatului dela St. Germain din 1919 — cel cu umilitoarea pentru noi clauză a minorităţilor exprimată prin art. 7 — Constituţia din 1923 a suprimat art. 7 al Constituţiilor din 1866 şi 1879 şi, prin art. 133, a acordat drepturile civile şi politice tuturor Evreilor aflători între hotarele României întregite, dintre cari sute de mii intraseră în ţară ca la o invazie, în timpul şi mai ales după războiu. Şi, astfel, Evreii — ajutaţi de atâţia reprezentanţi ai lor, printre cari Georges Mandel, secretarul lui Clémenceau — şi-au asigurat egalitatea şi, încă — întâietatea în viaţa statului român. La cei aflători în 1916 pe întreg teritoriul nostru etnic, s'au adăogat toţi cei strecuraţi pe toate căile şi sub toate raporturile — cei alungaţi de ofensiva lui Brusilov, de războiul polono-rus, de persecuţiunile bolşevice, de mişcările naţionaliste din Germania din 1933, de alipirea Austriei şi Cehoslovaciei la Marele Reich, în afară de cei intraţi, cu acte în regulă, prin toate punctele de frontieră sau de cei strecuraţi, ocolind paza vigilentă, şi unii şi alţii promovaţi pe căi frauduloase în cetate. De acum, iau parte efectivă la viaţa politică a ţării — activează în organizaţiile politice sau în partidul evreesc, mereu şi peste tot ca Evrei şi devin senatori şi deputaţi, contribuind larg la elaborarea legilor, dictate de interesele finanţei şi industriei iudaice.

Au în mână toate agenţiile de presă şi de publicitate : marea presă cotidiană sub frontispiciu românesc, toată presa ovreiască declarată

formal, scrisă în româneşte sau în idiş, precum şi cea ovreiască camuflată în limbile germană, maghiară şi rusă din provinciile alipite. Şi această presă se erijează în educatoare a masselor româneşti şi în directoare a politicei noastre interne şi internaţionale. Trăim în perioada când un ovreiaş pistruiat, devenit publicist cu reputaţie, din simplu portar la hoteluri sau la case de toleranţă, bate pe umăr şi pe burtă pe miniştri şi pe subsecretari de stat şi dirijează, din umbră, mişcările marilor demnitari şi activitatea parlamentului.

Trăim într'o permanentă umilinţă şi într'o pervertire a tuturor instituţiilor şi valorilor naţionale. Artă şi literatură ni este depravată. Moravurile îşi pierd din vechea şi tradiţionala linie de purtare şi de rezistenţă. Religia ni este batjocorâtă şi roasă de toate atacurile sectelor. Dangătele clopotelor îşi sting, încet încet, graiul chemător; bisericile îşi închid porţile din lipsă de credincioşi sau se lasă dărâmate de pustiu şi gol; iar, alături, cresc — semeţe, bogate şi sfidătoare — havrele, sinagogile, templele şi aşezămintele de cultură evreeşti. Toate ideologiile dizolvante rod cohesiunea noastră etnică şi fratele nu mai este frate cu fratele, Românul nu mai este Român cu Românul. Toată mândria noastră etnică ni este mereu călcată în picioare şi, sub toate raporturile, nu mai trăim româneşte:

Provincii întregi sunt pierdute pentru noi. Oraşe mari şi frumoase, sute de târguri şi de târguşoare şi alte sute de sate sunt complect iudaizate. Capitalele provinciilor, inclusiv aceea a ţării, sunt deabinelea evreizate. Sunt centre mari unde nu se aude inimă românească, ci un bâlbâit bălos de pâlcuri jidoveşti, mohorîte şi conspiratoare, cari îşi duc viaţa ca în Chanaanul promis de Iehovah. In toate staţiile de munte şi peste întinsul şiragului de staţiuni maritime, se lăfăie — luxos şi impertinent — trupurile urâte şi libidinoase ale neamului lui Israel.

Viaţa economică încape, toată, în mâini străine şi evreeşti — finanţe, industrie, comerţ, transporturi, meşteşuguri, etc. Toată această viaţă, vastă, la care munceşte, asudând şi vărsând sânge, un popor întreg, va trăi sub tirania trusturilor. Zăcăminte petrolifere vor fi sleite; pădurile frumoase şi bogate vor cădea sub securea comandată de Evrei şi de capitalul iudeo-internaţional; proprietatea rurală şi urbană ni vor fi, încet încet, răpite. Pe frontispiciul tuturor aşezămintelor publice şi pe acela al marilor întreprinderi economice, stă scris româneşte — de fapt, însă, totul este străin şi închinat străinilor, în speţă, — Evreilor. Nimica nu se mişcă fără voia acestora, nimica nu trăieşte fără îngăduinţa lor, nimica nu moare fără a fi vrut-o ei. Lipsa sau abundenţa produselor industriale şi agricole, scumpetea sau eftinătatea lor, ei o organizează, ei o dictează. Trusturile ne vor sufoca şi nimeni nu va reacţiona, ci, dimpotrivă, legi bine ticluite le vor încuraja. Puterea leului naţional

va fi supusă voinței iudaice. Și va crește sau va descrește după interesele acestei voințe. Intr'o noapte, se va sărăci o țară, ca, în zorii zilei, să apară pe neașteptate, o droaie de noui milionari, iar vechii milionari vor ajunge potentați ai finanței și proprietății, ai marei industrii și marelui comerț. Vechile cartiere românești, vechile cartiere boierești, vor face loc nouilor ghetto-uri jidovești, sfidând fără artă și fără pudoare.

Românul nu-și va găsi loc în fabrică, nici în comerț — aici, în toate acestea, va îndeplini funcțiile cele mai grele și prost remunerate. Pădurile le va doborî Românul; întinsul marilor holde de aur le va lucra tot Românul; pântecele pământului îl va sfredeli tot Românul. Numai trenurile și vapoarele încărcate cu grâne, cu cherestea și cu petrol nu vor fi trenuri și vapoare românești, ci trenuri și vapoare străine și evreești.

Viața politică va fi dirijată, din umbră, de presa și de finanțele lor. Oamenii politici — cuibăriți în consiliile de administrație — vor fi sclavii acestei prese și finanțe. Relațiile internaționale ne vor fi dictate de aceiași presă și finanță—locală sau iudeo-internațională. Numai în aparență, vom duce o viață națională și suverană. Toate profesiunile libere și tot învățământul național, de orice natură și grad, vor fi năvălite și toate porțile marilor posturi de comandă se vor închide pentru noi în urma lor. Justiția și poliția se va ocupa numai de infracțiuni evreești. Națiunea întreagă va fi strangulată. Nici o reacțiune nu va fi cu putință. Demnitatea națională va amuți. Și, totuși, în această apatie generală, vor fermenta marile mișcări, se vor dospi nebănuitele reacțiuni — masive, puternice, aducătoare de biruințe.

Factorii cari favorizau aceste stări de fapt sunt: disprețul nostru pentru viața de comerț și de industrie; indiferența oamenilor politici, ca și complicitatea lor și a organelor administrative; o ideologie umanitaristă neghioabă care ne-a făcut să ne pierdem și capul și demnitatea și, în sfârșit, acea idolatrie naivă față de orice străin și de Liga Națiunilor, acea societate anonimă iudaică care ne dicta tot felul nostru de a gândi, de a simți și reacționa, pe câmpul vieții interne și al celei internaționale. Toate acestea au favorizat și tot sistemul de agitații iredentiste, comuniste și revizioniste.

CAP. I.

INVAZIA IN VIAŢA ECONOMICĂ.

In această perioadă, când Evreii ajung stăpâni necontestaţi înăuntrul cetăţii româneşti, tot ce se poate numi mişcare economică este şi purcede dela ei. Nimica, nici o celulă cât de neînsemnată a acestei vieţi, n'a rămas în afara sferei lor de cunoaştere şi acaparare. Comerţul mic şi cel mare, meşteşuguri şi industrie mijlocie — cari nu reclamă eforturi mari, dar lucrative, industria mare de orice natură, proprietatea rurală şi urbană, totul este comandat, stăpânit sau controlat de ei, direct şi indirect. Stăpânesc toată producţia agricolă şi industrială în sensul că ei o apreciază şi ei o repartizează; stăpânesc proprietatea rurală, forestieră şi urbană prin banul lor sau prin camăta distrugătoare; industria de tot felul este numai a lor şi ei o dirijează, o comercializează, o întăresc prin toate trusturile şi privilegiile ce le obţin dela toate guvernările; stăpânesc şi terorizează comerţul mic, fiindcă stăpânesc comerţul mare, fiindcă stăpânesc comerţul de import-export şi au în mâinile lor tot comisionul şi toate reprezentanţele. Şi stăpânesc tot, absolut tot, fiindcă au în mâini finanţe şi presă, fiindcă sunt organizaţi stat în stat şi deţin adevăratele puteri ale statului — prin mituire vastă a tuturor organelor chemate să facă paza ţării şi a intereselor ei superioare.

In cele ce urmează, vom vorbi de fiecare compartiment economic în parte, ca să ne dăm seama de marea primejdie ce o trăim, ca şi de poziţia noastră şi a străinilor. Primul pas ce trebuie făcut, însă, este să stabilim numericeşte etnicitatea firmelor înscrise în registrele Camerelor de Comerţ şi de Industrie din ţară, centralizate în ziua de 22 Iulie 1938, la U. C. C. I. din Bucureşti. Ne servim, în acest scop, de o hartă a firmelor întocmită de distinsul economist G. Exarhu, cu regretul că nu putem împărtăşi şi cetitorilor această hartă atât de instructivă şi sugestivă.

Provincii	Firme individuale				Firme sociale				Totalul firmelor				Firme în orașele reșed. de județ[1])				
	Rom.	Evrei	Alții	Total	Rom.	Evrei	Alții	Total	Rom.	Evrei	Alții	Total	Rom.	Evrei	Min.	Alții	Total
Basarabia									5209	18683	5684	29576					
Banat . .									7319	3043	5091	15453					
Bucovina .									1553	8163	884	10600					
Criș.-Mar.									4297	5751	10203	20251					
Dobrogea .									5660	630	5730	12020					
Moldova .									11575	15979	922	28476					
Muntenia .									49743	9636	5262	64641					
Oltenia .									13685	550	552	14787					
Transilv. .									7707	12015	12323	33239					
Total . .	65621	47329	29879	142849	45435	24007	16752	86104	111056	71336	46651	229043	28812	25992	41706	3603	72211

Dela capul locului, va trebui să stabilim că datele din acest tablou reprezintă numere, dar nu și valoarea firmei, nu calitatea ei, nu puterea ei de capital, de producție și de relații. Știm cu toții, numai prin intuiția de fiecare zi, jugul atotputernicici acestui capital și viața de maharajahi ce o duc aceștia, precum și că totul—presă, politic, justiție, guverne și parlamente, învățământ și finanțe, etc.—totul este în serviciul lor și numai al lor. Și mai putem afirma încă un adevăr: valoarea unei singure firme evreești reprezintă valoarea a câteva sute, ba a câtorva mii de firme românești la un loc — cele mai multe întreprinderi cari se pornesc cu câteva sute sau mii de lei, dar cari nu-și pot începe activitatea fără actul de naștere — înscrierea firmei.

In sfârșit, vom da încă un tablou de firmele comerciale înscrise pe anumite târguri și orașe, fără alt comentariu. Menționăm, doar, numărul extraordinar de mare al pașaportarilor în centre unde n'ai fi bănuit, niciodată, rațiunea lor de a se așeza.

Alături de aptitudini, capital și relații, sau mai presus de toate acestea, vadul comercial este un factor de prim ordin de reușită. Dacă ne referim numai la București, apoi Evreii dețin tocmai vechile centre de negoț unde negustorii de odinioară câștigau averi și prestigiu pe calea unei vieți de cinste, evlavie și muncă. Incă un criteriu așa dară, de sta-

1) Nu posedăm date separate pe firme individuale și sociale pentru fiecare provincie. De aceea, dăm numai totalul pe toată țara. De asemenea, și pentru firmele în orașele de reședință.

bilire a omnipotenţei evreeşti este deţinerea — în orice târg sau centru mai mare sau mai mic şi la răspântie de drumuri — a vadurilor comerciale, acele puncte strategice sau poziţii-cheie ce domină tiranic şi piaţa şi clientela.

Un alt criteriu este folosirea serviciului telefonic. Dacă se răsfoieşte cartea de abonamente şi se ia literă după literă, se va constata că Evreii stăpânesc 80%. Serviciul de radio-naţional l-au servit, deasemenea, cu prisosinţă şi pentru delectare, dar şi pentru relaţii interne şi internaţionale. Dir.cţia n'a putut să ne serveas.ă date despre abonaţii evrei, întrucât în re istre nu s'a operat pe crite iu de raţionalitate.

Judeţe	Rom.	Evrei	Min.	Judeţe	Rom.	Evrei	Min.
Arad	1425	1082	—	Lăpuşna	664	2700	—
Argeş	1570	75	—	Maramureş	160	1060	—
Bacău	1143	1224	—	Neamţ	550	1045	—
Baia	302	—	—	Orhei	164	1475	114
Bihor	752	—	—	Prahova	4713	434	—
Botoşani	329	—	—	Putna	1038	609	—
Cernăuţi	293	—	—	Rădăuţi	230	730	—
C.-Albă	—	1204	—	Roman	337	550	—
Cluj	980	—	603	S.-Mare	169	1193	864
Covurlui	1203	1298	—	Sălaj	829	806	—
Dorohoi	471	1163	—	Someş	343	557	130
Fălciu	328	393	—	Soroca	365	1904	—
Hotin	642	2318	—	Storojineţ	56	340	—
Iaşi	619	2068	49	Suceava	63	234	—
Ilfov	12392	5190	2569	Teleorman	3345	62	154
Tighina	267	1326	—				

Oraşe	Rom.	Evrei	Min.	Pasp.	Oraşe	Rom.	Evrei	Min.	Pasp.
Bacău	170	611	23	10	Huşi	70	025	—	—
Bălţi	50	615	103	7	Iaşi	334	1647	—	43
Bârlad	102	339	7	14	Ismail	46	212	270	25
Bistriţa	43	169	—	—	Lugoj	298	100	—	—
Botoşani	100	782	49	—	Odorhei	16	321	—	—
Bucureşti	8976	4588	746	1491	Or. Mare	115	665	1134	15
C.-Lung Muşcel	442	4	12	4	Orhei	15	401	—	—
C.-Lung Bucovina	20	102	—	—	P. Neamţ	102	465	—	—
C.-Albă	42	446	—	—	Rădăuţi	28	399	49	5
Cernăuţi	48	1726	—	37	S.-Mare	76	714	—	—
Chişinău	190	1944	—	77	Sighet	17	393	—	—
Dej	34	139	—	—	Soroca	10	318	—	—
Dorohoi	42	398	3	—	Storojineţ	7	128	—	—
Fălticeni	44	358	—	—	Tg. Mureş	95	602	—	—
Focşani	333	493	—	27	Tecuci	145	182	—	—
Galaţi	944	1027	147	318	Tulcea	141	105	—	49
Giurgiu	731	33	39	47	T. Severin	637	58	—	79
Hotin	9	319	—	—	Vaslui	78	377	—	—

Acestea fiind date, să vedem cum stăm cu.

a) **Comerţul mic-mărunt, cel mare-engros şi cel de import-export.**

Acest comerţ mic — după natura lui şi după provincii — este în majoritate zdrobitoare în mâni străine şi evreeşti, cu deosebire, în provincii ca Moldova, Basarabia, Maramureş, Bucovina, Banat şi în nord-estul, nordul şi nord-vestul Ardealului. Dacă luăm în considerare numai cârciumele unde au loc afacerile mărunte dar şi rentabile, aceste tentacule cari atrag şi colectează mare parte din produsele ţărăneşti, ne vom da seama de proporţia catastrofală în care se găseşte comerţul mic şi cel de engros. Ştim că, din 174.786 cârciume răspândite peste tot întinsul ţării, 114.712 aparţin Evreilor şi deabia 60.614 Românilor. Acelaş lucru putem spune şi de comerţul alimentar exercitat în provinciile sus enumărate, comerţul de vinuri — engros şi de export, care este legat de o producţie anuală de circa 50—60.000 vagoane, este în întregime evreesc. Tot marele şi bogatul comerţ de cereale şi fructe — mere, prune şi nuci — toată mişcarea comercială a Basarabiei, este condusă de o asociaţie vastă evreiască având ca parteneri alde Pavlovici, Kapusta, Feier, Fecher, etc., iar în fruntea asociaţiei pe Ghelmann, stăpân pe fabrici de spirt şi paste făinoase, cu bănci la Chişinău şi Călăraşi, etc.

Comerţul de manufactură, galanterie şi de blănuri ; cel de mărunţişuri, de aţe şi lânuri ; comerţul de fierărie, de articole technice şi electrotechnice ; comerţul de cereale şi furaje, cel de cherestea şi lemne, de librărie şi colportaj, chioşcuri şi anticării, etc. în majoritate zdrobitoare, este stăpânit de Evrei şi în parte de minoritari şi paşaportari.

Ca să ne dăm seama de cine stăpâneşte comerţul de engros, n'avem decât să deschidem „Anuarul importatorilor şi exportatorilor" şi „Indicatorul reprezentanţelor de comerţ din Bucureşti", precum şi să vedem în ce mâini se află comisionul.

Acest gen de comerţ — comisionul — a fost preferat de Evrei şi, cu dârzenie, au reuşit să-l monopolizeze. Este cel mai rentabil şi fără nici un risc şi, prin el, au intrat în legături temeinice cu comerţul şi industria Apusului. Prin el, au avut şi monopolul de desfacere al unor articole anumite şi a fost primul pas spre a lor îmbogăţire.

Monopolul reprezentanţelor cu străinătatea le-a reuşit să pună mâna pe un alt factor de monopolizare a marelui comerţ. Răsfoind „Anuarul reprezentanţelor de comerţ din Bucureşti" pe 1938, am numărat cca 450 reprezentanţe, dintre cari de-abia 48 par creştine. Din aceşti 450 reprezentanţi, se servesc circa 2850 case străine. Cele mai multe din ele, 927, sunt case de produse metalurgice şi, în ordine descrescândă : 576 de articole technice şi electrotechnice ; 447 de textile ; 378 de articole

chimice ; 198 diverse ; 177 de produse alimentare ; 62 articole de librărie ; 50 articole de pielărie ; 23 produse de faianță, porțelan și sticlă, etc.

Cele mai multe case străine reprezentate în București se află precum urmează în :

Nr.	Țările	Total	Produse alimentare	Produse textile	Pielărie și art. din piele	Articole chimice	Technice și el.-techice	Faianță, porțelan, sticlă	Articole de librărie	Produse metalurgice	Diverse
1	Germania . .	94[illegible]	6	70	14	105	267	8	23	385	65
2	Franța . . .	37[illegible]	48	75	50	60	68	3	3	70	26
3	Anglia . . .	25[illegible]	36	75	10	40	49	—	9	106	26
4	Austria . .	20[illegible]	5	29	3	16	43	—	10	80	16
5	Cehoslovacia.	17[illegible]	2	62	2	6	28	12	5	38	25
6	Italia . . .	151	26	56	1	22	16	—	2	21	7
7	Belgia . . .	10[illegible]	—	30	2	8	20	—	3	45	1
8	Ungaria. . .	5[illegible]	2	—	—	8	10	—	—	33	3
9	Polonia . .	4[illegible]	—	10	—	5	1	—	1	20	3
10	Suedia . .	2[illegible]	—	—	—	—	8	—	—	17	—
11	Danemarca	31	3	—	—	15	6	—	1	4	2
12	Spania . . .	27	10	—	—	13	—	—	—	—	4
13	U. S. A. . .	11[illegible]	3	—	3	10	30	—	2	58	7
14	Japonia. . .	1[illegible]	—	2	—	5	1	1	—	2	3
15	Elveția . . .	8[illegible]	5	21	—	21	14	1	—	18	6
		2595	140	430	85	342	501	25	59	897	185

și în alte 17 țări, în această ordine : Canada cu 12 case reprezentate ; Portugalia cu 7 ; Norvegia cu 6 ; Olanda cu 41 ; Egiptul cu 4 ; Jugoslavia cu 5 ; Grecia cu 6 ; Turcia cu 5 ; pe urmă, cu câte una : Bulgaria, Siria, Palestina, Letonia, Finlanda, Scoția, China, Algeria.

Analizând cu atenție „Anuarul importatorilor și exportatorilor din România", vom vedea, în imagini numerice, reci, întreaga tragedie a legăturilor noastre cu străinătatea cari au loc exclusiv prin mijlocirea Evreilor și străinilor —— fără ca și aceștia din urmă să însemneze mare lucru. Materialul ni este dat pe grupe de produse și articole, așa că un exportator sau un importator este înregistrat de mai multe ori, fără, însă, ca, prin aceasta, să se fi schimbat ceva din raporturile de etnicitate. Dăm aci alăturatul tablou ca să ne lămurim asupra problemei.

Din tabloul alăturat, rezultă că Românii însemnează de-abia 13 % la import și 18 % la export, restul rămânând pe seama Evreilor, fiindcă și străinii creștini — Armeni, Greci, Nemți, Unguri și alții nu însemnează nici 5 %. Dar nici numărul de 700 importatori români nu trebuie să ne bucure, fiindcă, aproape sută în sută, toți aceștia importă mărfuri pentru negoțul propriu ; pe câtă vreme, Evreii au în mâinile lor toate agențiile de import-export și lucrează în cont propriu și al terților.

Se vede, din tablou, că, în exportul de materiale de construcție,

cu deosebire, ca şi în acela al lemnului — adică al cherestelei — nu însemnăm aproape nimica —, precum nici străinii nu însemnează nimica, fiindcă tot acest export se face numai prin Evrei, cari deţin, de asemenea, în proporţie îngrijorătoare, şi industria lemnului. In exportul de textile, metalurgice şi chimice, de produse animale şi petrolifere, ca şi în acela de diverse, suntem absenţi cu totul — precum însemnăm un mare

Importatori de	Români	Greci	Armeni	Evrei şi străini	Total
Produse alimentare	93	14	15	398	520
,, textile	127	7	34	1436	1604
,, metalurgice	152	2	2	1350	1506
,, combustibil	4	1	—	53	58
,, chimice	146	4	4	738	892
,, techn. — el. technice	72	—	2	712	786
,, pielărie	19	—	6	182	207
,, sticlărie	12	1	1	140	154
,, libr. papetărie	11	2	—	215	228
,, diverse	64	6	6	485	561
Total	700	37	70	5709	6516

Exportatori de	Români	Greci	Armeni	Evrei şi străini	Total
Produse alimentare	44	11	1	345	401
,, textile	3	—	—	43	46
,, metalurgice	3	—	—	17	20
,, lemn cherestea	28	22	—	400	510
,, chimice	—	—	—	38	38
,, animale	6	1	1	263	271
,, vite şi păsări	49	3	—	287	339
,, mat. constr.	2	—	—	46	48
,, petrolifere	—	—	—	39	30
,, agricole	34	31	21	167	253
,, diverse	5	—	—	130	135
Total	174	68	23	1854	2119

zero în import-exportul de blănuri, în exportul de păsări tăiate şi ficat de gâscă, în acela de caşcaval şi brânzeturi, de ape minerale şi miere de albine, în acela de ouă şi carne proaspătă, de nuci întregi şi curăţate, de struguri şi prune uscate şi afumate, de pieicele, etc. Rămâi înmărmurit când analizezi, punct cu punct, toată această tragedie a avutului naţional, care se strecoară, prin mâini evreeşti, peste hotarele ţării.

Nu cunoaştem valoarea exportului de fructe a căror producţie a fost evaluată, în 1938, (natural, la un preţ derizoriu, cum ar fi 100 kg.

struguri la 300 lei sau nucile la 600) la suma de 6.431.810.100 lei [1]). Şi nu cunoaştem nici valoarea exportului de vin, atât de căutat peste hotare — şi unele şi altul în mâini exportatoare evreeşti. Pentru exportul acestor produse agricole — în cari intrau toate — erau, în 1937, 253 exportatori, dintre cari 34 Români şi alţi 52 Greci şi Armeni, restul Evrei.

Tabloul de mai sus sau chiar Anuarul în original ne serveşte încă la ceva — şi anume de îndreptar, ca să ne dăm seama de elementele ce domină piaţa fiecărui centru economic şi în mâna cui stă monopolul avutului cutare sau cutare. Acest anuar ar fi trebuit să stea pe biuroul fiecărui demnitar şi ministru, ca un permanent memento şi o cumplită mustrare. Dar aceste două manuale — Indicatorul reprezentanţelor şi Anuarul de care este vorba — nu trebuie să lipsească nici din servieta oricărui Român sau alacist, cari vor găsi, în ele, atâtea sugestii de creaţiune în vastul şi atât de variatul câmp de activitate economică, precum şi atâtea izvoare de cinstită îmbogăţire şi, deci, de bunăstare naţională.

Marii capitalişti străini şi evrei deţin, în mâinile lor, tot comerţul de import-export cu străinătatea, precum şi toate produsele industriei naţionale. Numai în sectorul textilelor — în industrie, ca şi în comerţ — Armenii, pare-se, le-au luat-o înainte cu mult Evreilor. Se poate afirma că acest sector este un monopol armenesc, mai ales al Armenilor paşaportari. Faptul că Evreii deţin comerţul de engros a fost şi acesta unul din factorii cari au împiedicat pe autochtoni, lipsiţi de credite şi de capitaluri proprii, să se poată ridica sau cel puţin menţine pe aceiaşi poziţie. Evreii capitalişti şi engrosişti au ajutat, din cele mai îndepărtate timpuri, pe coreligionarii lor, cu credite în numerar sau în mărfuri şi în plus, ceeace este şi mai important, cu bonificaţii însemnate asupra preţurilor. Dar ei s'au bucurat şi de concesiuni importante — cum a fost monopolul desfacerii produselor C. A. M. — prin „Discom", având în frunte pe magnaţii finanţei evreeşti.

b) Meşteşuguri şi industria mijlocie.

Meşteşugurile, altă dată înfloritoare şi păzite ştraşnic de invazii străine prin grija neadormită a breslelor, au fost de mult pierdute pentru băştinaşi. Evreii, proaspăt descălecând din ţările vecine şi cunoscând sau nu vre-o meserie, se introduceau în bresle, ajutaţi de consuli şi de alte mijloace convingătoare şi, în curând, au reuşit să sufoce pe băstinaşi, înlăturându-i cu totul. Plângeri de ale breslaşilor noştri în contra acestor intruşi cari le stricau „alişverişul", „smomindu-le calfele", s'au înregistrat din cele mai vechi timpuri. Astfel, provincii întregi, — ca Basarabia, Bucovina, Maramureş şi Moldova — erau de mult

1) Univ. din 26 Aug. 1939 — Valoarea producţiei fructelor în anul 1938.

cucerite de meşteşugarii evrei, lucrând lucruri proaste şi eftine, dar căutaţi pentru noutatea meşteşugului. Dar şi breslele naţionale cari, altădată, făceau mândria pieţei noastre, ca blănăria, au încăput şi ele pe mâini evreeşti. Aromâni, Români şi Greci din Macedonia sau din alte ţinuturi deţineau comerţul şi industria blănăriei, dar în timpul din urmă au pierdut-o. Puţini din aceştia au avut tăria să reziste. Meşteşugari străini, buni şi folositori breslelor, au fost, în adevăr, Nemţii şi Ungurii. Sub acest raport, chiar Bucureştiul îşi pierduse fisionomia românească, încă de prin a doua jumătate a sec. XIX, ca, mai târziu, năvala să fie nestăvilită. Ştim, de altfel, că Evreii meşteşugari şi-au creat — în sectorul Sf. Vineri, Dudeşti, Văcăreşti — primul lor ghetto, unde s'au aşezat, ocupând vechile proprietăţi româneşti cu chirii foarte scumpe.

Actualmente, Evreii se ocupă cu toate meşteşugurile, natural, cele mai uşoare, curate şi rentabile. Astfel, sunt : ceasornicari, opticieni şi gravori ; tipografi, litografi şi zincografi ; technicieni şi electrotechnicieni ; tinichigii şi instalatori de apă, lumină şi încălziri centrale ; blănari şi fotografi ; ceaprazari şi croitori militari ; tâmplari şi radio-technicieni, etc. Prea puţini pavatori şi lemnari, laboranţi, mozaicari şi asfaltgii şi alte meşteşuguri grele şi puţin bănoase. De asemenea, mai puţină croitorie şi cismărie, preferind să facă negoţ mărunt şi engros cu aceste articole, precum au făcut şi comerţ cu confecţiuni de tot felul.

Vom reda, pentru o lămurire mai întreagă a problemei, un tablou din care să se constate, numericeşte, situaţia ucenicilor şi a patronilor pe grupe etnice.

Nr.	Provincii [1]	1936		1937						1938					
		Patroni		Ucenici			Patroni			Ucenici			Patroni		
		Rom.	Evrei	Rom.	Evrei	Alţii	Rom.	Evrei	Alţii	Rom.	Evrei	Alţii	Rom.	Evrei	Alţii
1	Banat . .			1052	76	2250	327	149	1570						
2	Basarabia			479	309	115	191	196	43						
3	Bucovina .			621	475	609	244	720	602						
4	Criş.-Mar.			1060	338	1437	375	440	1309						
5	Dobrogea			394	2	283	257	14	216						
6	Moldova .			1256	213	18	687	253	33						
7	Muntenia .			4637	170	94	1930	352	178						
8	Oltenia .			921	1	8	445	6	31						
9	Transilv. .			3220	548	5406	814	3044	3044						
		33.98%	66.02%	1364	213	1022	594	295	792	1485	808	186	569	261	379

1) Vezi Por. Vremii din 14 Dec. 1938 şi 4/I/1939. şi Univ. din 13/XII/1939.

Uniunea Camerelor de muncă ne dă, pentru cele 16 camere de muncă şi pentru anul 1936, 176.817 meseriaşi, fără a ne da indicaţiuni şi despre naţionalitatea acestora, nici despre clasificarea lor în patroni, calfe şi ucenici [1]).

Aproape toate meşteşugurile nobile — artele minore, cum se zice— sunt, în majoritate zdrobitoare, în mâini evreeşti cu deosebire şi în mâini străine. Dăm un tablou elocvent, care vorbeşte mai presus ca orice alte generalităţi [2]).

	Români				Evrei							
	cu ateliere	trăesc din meserie	salariaţi	total	cu ateliere	trăesc din meserie	salariaţi	pe picior	total	Alţi	Pasport Nansen	Total
Ceasornicari	155	187	208	550	1500	600	700	100	2900	595	105	4150
Bijuteri	10	40	130	180	600	300	450	150	1500	200	100	1930
Argintari	20	30	50	100	10	10	25	5	50	45	5	200
Opticieni	—	—	50	50	40	40	—	—	80	25	—	155
Gravori	3	17	—	20	70	80	—	—	150	60	—	230
Ţintuitori de pietre	—	—	—	—	—	25	—	—	25	20	—	45
Cizelatori	—	8	—	8	—	6	—	—	6	15	—	20
Galvanoplaşti . . .	—	14	—	14	—	25	—	—	25	20	—	59
Afinitori	1	4	—	5	20	—	—	—	20	8	—	33
Şlefuitori de pietre .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Totaluri . . .	189	289	438	927	2240	1086	1175	255	4756	988	212	6883

Toată industria mijlocie, atât de rentabilă şi apărată ca şi cea mare de tarife protecţioniste şi prohibiţioniste, este, în majoritate zdrobitoare, în mâini evreeşti. Toate fabricatele şi atelierele de confecţiuni de tot felul : haine şi lingerie, mode şi broderii, corsete şi mănuşi, articole de galanterie, ceaprazărie şi nasturi ; toate fabricile de articole technice şi electrotechnice ; toate laboratoarele de articole cosmetice, farmaceutice şi droguri ; toate instrumentele de optică, de plombe şi altele pentru dentistică ; industria bachelitei, de radio, de tipografie şi zincografie, etc. toate sunt străine, cu deosebire, evreeşti.

Industria noastră casnică, atât de înfloritoare altădată, a început şi ea să dispară, strivită şi sabotată de marele trust al textilelor. In 1936/38, au luat fiinţă, în Cluj, 72 ateliere, dar au supravieţuit numai 6 [3]).

---

1) Vezi Univ. din 4 Iunie. 1939. 2) Vezi Por. Vremii din 1 Febr. 1939. 3) Univ. din 27 Apr. 1940.

c) Industria mare

Ca punct de plecare şi de orientare, vom da aceste trei tablouri din cari se va vedea proporţia în care Evreii au stăpânit anumite industrii — mari şi mici, în curpinsul ţării, dar mai ales în Basarabia şi Bucovina. Datele — provizorii — ni sunt servite de serviciile respective ale C. N. R. şi ale celor două guvernăminte. In linii generale, toate marile şi micile industrii sunt evreeşti.

1. *Industria textilă.*

Vom începe tratarea acestui subiect cu constatările făcute — valabile, şi astăzi, sută în sută — de sociologul evreu Dr. A. Ruppin, încă din 1911, cu privire la industrializarea noastră: „In România, Ovreii formează coloana vertebrală a tinerei industrii romăneşti şi un mare contingent de meseriaşi... Dar chiar guvernul român, care a mers cu legiferarea antiovreească (sic) până la marginile posibilului, n'a putut schimba nimic în faptul că marea industrie din România este stăpânită cu precumpănire de Ovrei şi a înălţat bunăstarea Ovreilor. Legile dezvoltării economice sunt, totuşi, mai tari decât ordinele pe hărtie".

Am urmărit, în fiecare din perioadele anterioare, evoluţia industriei în genere şi a fiecăreia în parte. Incepem cu această ramură ca ocupând — sub raportul capitalului, al braţelor folosite şi al randamentului ei — primul loc în acest domeniu de activitate economică.

După relaţiunile date de marele industriaş N. Rizescu-Brăneşti cu prilejul unei interpelări în Camera Deputaţilor, industria noastră textilă se utilează cu primele războaie mecanice de-abia pela 1883—84, numărând, în 1900, 500 bucăţi [1]). In 1913 — după cele ce ne relatează ing. Emilian — ea a ajuns să numere, în Vechiul Regat, 3000 războaie pentru bumbac şi fire vegetale şi 687 pentru ţesut lâna — în total, 3687, instalate în 81 fabrici, cu investiţii în valoare de 27 mil. lei aur şi cu producţie de 46 mil. lei anual [2]). Şi, an de an, ea merge crescându-şi instrumentele şi capitalul de investiţie, precum şi chemând cât mai multe braţe muncitoare, constituind totodată şi o tentaţie pentru plasarea capitalurilor străine.

Aportul nouilor provincii, şi în acest sector, este important. In Ian. 1938, industria textilă atinge următoarele cifre: circa 14.000 războaie, 574 fabrici, utilizând o forţă motrică de 66655 hp. şi un personal de 70450, cu investiţii de 6.980.874.000 lei şi cu o producţie de

1) Interpelare la Cameră în şedinţa din 14 Martie, 1935. 2) L'industrie en Roumanie.

Provincii a	Ind. morăritului						Ind. uleiului					Ind. băuturilor spirt.							Alte industrii alimentare																		Totaluri generale a
	Comerciale	Sistem. țărănești	Țărănești	Mori de apă	Mori de vânt	Total	Fabrici de uleiuri	Prese de uleiu	Teascuri de uleiu	Anexe la mori	Total	Fabr. agr. spirt	Fabr. ind. spirt	Cazane țuică, rachiu	Distilerii, rafinerii	Fabrici de lichior	Fabrici de bere	Total	Arpacaș, griș	Paste făinoase	Scrobeală, amidon	Muștar și oțet	Mezeluri	Unt	Lapte condensat	Bomb., ciocolată	Rahat	Ape gazoase	Ghiață	Moară de ardeiu	Brutării	Uscătorii p. fructe	Uscătorii p. cereale	Lăptării	Alte	Total	
Munic. Cernăuți . .	—	—	—	—	—	33	5	2	—	—	7	2	—	—	1	3	3	9	1	1	2	1	7	2	5	8	1	9	2	—	24	—	—	—	—	63	112
Restul Bucovinei . .	40	13	47	8	—	108	9	1	2	1	13	5	2	—	—	—	2	9	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	—	—	1	1	—	—	—	7	137
Bucovina	40	13	47	8	—	141	14	3	2	1	20	7	2	—	1	3	5	18	1	1	2	1	7	3	5	8	1	13	2	—	25	1	—	—	—	70	249
Basarabia	3	9	238	10	8	268	78	1	2	59	140	19	—	4	2	—	5	30	2	—	—	—	4	7	—	1	—	34	1	—	7	21	—	6	—	83	521
Moldova	27	34	69	—	—	130	1	4	3	4	12	1	5	7	3	—	—	16	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	3	161
Ardeal	10	18	22	—	—	50	—	—	6	9	15	8	2	11	2	—	—	23	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	4	92
Banat	2	9	4	—	—	15	—	—	—	3	3	—	—	2	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
Oltenia	3	1	1	—	—	5	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
Muntenia	7	6	3	—	—	16	—	—	—	1	1	—	2	13	—	—	—	15	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	32
Dobrogea	1	1	—	—	—	2	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Total . . .	93	91	384	18	8	62[illegible]	93	8	13	78	19[illegible]	35	14	37	8	4	10	108	5	2	3	1	11	10	5	9	1	48	4	1	32	22	1	6	—	161	1088

Provincii b	Industria textilă										Industria chimică												Industria manufacturieră										Totaluri generale b
	Tricotaje	Ţesătorii	Pluş şi cuverturi	Pături	Fabr. pălării	Scărmănători	Darace şi pive	Fabrici de vată	Fabrici de postav	Total	Fabr. săpun	Cremă şi cerneală	Fabr. vopsele	Fabr. oglinzi	Fabr. lumânări	Fabr. acid carbonic	Boiangerii şi spălăt.	Carton gudronat	Colofoniu	Fabrici baterii	Alte industrii	Total	Fabr. nasturi	Fabr. mănuşi	Fabr. perii	Fabr. jucării	Fabr. tăbăcării	Fabr. încălţăminte	Fabr. genţi	Fabr. şepci	Fabr. obiecte piele	Total	
Munic. Cernăuţi .	11	10	1	2	2	—	—	—	—	26	5	—	—	1	2	1	8	1	1	1	3	23	5	1	3	2	2	1	—	—	—	14	63
Rest Bucovina .	—	1	—	—	—	1	—	—	—	2	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
Bucovina . . .	11	11	1	2	2	1	—	—	2	28	10	—	—	1	2	1	8	1	1	1	3	28	5	1	3	2	2	1	—	—	—	2	70
Basarabia . . .	1	—	—	—	—	8	21	2	4	4	14	1	1	1	—	—	2	—	—	—	—	19	1	—	—	—	2	—	1	1	2	7	62
Banat	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Ardeal	—	—	—	—	—	—	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Moldova	—	—	—	—	—	—	12	1	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
Muntenia . . .	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Dobrogea . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oltenia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Total . .	12	11	1	2	2	9	40	3	4	84	24	1	1	2	2	1	10	1	1	1	3	47	1	1	3	2	4	1	1	1	2	9	130

Provincii	Industria metalurgică												Industria lemnului									Ind. ceram. și deconstruc.									At. și dep.			Totaluri generale c	Totaluri pe 3 tablouri
	Metalurgice	Turnători	Cuțite și linguri	Pioneze și agrafe	Obiecte de argint	Uzine electrice	Cuie și sârmă	Căldări	Repar. mașini agr.	Fabrci mașini agr.	Alte	Total	Fabr. cher. ind.	Fabr. cher. sociale	Pierăstrae	Fabr. lăzi și cutii	Fabr. scobitori	Fabr. cuie de lemn	Fabr. mobile	Fabr. obezi	Total	Prelucrarea pietrei	Fabr. de cărămidă	Fabrici be gips	Fabrici de teracote	Cariere de nisip	Fabrici de țiglă	Fabrici de oale	Varnițe	Total	Ateliere diferite	Depozite diferite	Total		
Munic. Cernăuți	2	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	10	1	—	—	2	—	1	6	2	10	1	6	2	1	1	—	—	—	11	180	8	88	219	112
Restul Bucovinei	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	6	2	—	—	—	1	2	74	—	1	—	—	—	—	—	—	1	3	5	8	83	227
Bucovina	2	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	10	64	6	2	2	—	1	7	2	84	1	7	2	1	1	—	—	—	12	183	13	196	302	621
Basarabia	—	—	1	—	—	7	1	—	—	12	—	21	5	—	—	1	—	—	—	—	6	—	26	—	—	4	5	1	16	51	21	—	21	99	682
Moldova	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	17	—	—	1	—	—	—	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	205
Ardeal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	12	—	—	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	92
Banat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	36
Oltenia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	10
Muntenia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	6	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	43
Dobrogea	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5
Total	2	1	2	1	1	8	2	1	1	12	—	31	10	44	2	3	1	1	7	2	162	1	32	[illegible]	1	5	6	1	16	63	204	13	217	473	1691

14.227.888.000 lei. Faţă de totalul industriei de transformare, ea a realizat aceste procente, respectiv: 16,30% faţă de totalul fabricilor, cu 9,20% faţă de totalul forţei motrice şi 25,30% faţă de totalul personalului şi — mai departe: — 15,10% faţă de toată investiţia şi 22% faţă de totalul valorii producţiei [1]).

Analizând Indicatorul industriei româneşti pe anul 1938, constatăm că cel mai mare număr de fabrici şi anume 157 îl ocupă ţesătoriile de bumbac, in şi cânepă, după care vin filaturile şi ţesătoriile de lână cu 99, acelea de bumbac cu 95 şi, în ordine descrescândă: ţesături diverse cu 73, filaturi şi ţesături de mătase cu 51, etc. Incă câteva caracteristici: judeţul Ilfov numără 141 fabrici de tot felul, stând în frunte cu 35 fabrici pentru ţesături de bumbac; judeţul Sibiu 63 fabrici, stând în frunte cu 42 fabrici pentru ţesătutul lânii — centrul Cisnădie ocupând 33 fabrici; Iaşii cu 54; Cernăuţii numără 22 fabrici de tricotaje, Bucureştiul 20, iar jud. Timiş 10, judeţul Ilfov şi Lăpuşna posedă câte 4 fabrici de vată, din totalul de 13; în confecţiuni de lână, bumbac şi mătase. — Aradul cu 4 fabrici, Bucureştiul cu 3, Oradea cu 2 şi restul, până la 13, alte centre. In fabricaţiuni diverse, Bucureştiul numără 20 fabrici, Timişul 14 şi restul, până la 73, alte centre, ca Sibiul cu 9 etc. Galaţii numără 17 fabrici de ţesături de bumbac, iută, in şi cânepă, Bucureştiul 35, Iaşii 131 şi Severinul cu 13, Aradul şi Tr.-Mare cu 7 — restul până la 157 alte centre.

Văzută pe o hartă tablou, România prezintă aceste mari centre cu industrie textilă, în ordine descrescândă: Ilfovul, Sibiul, Timişul, Iaşii, Cernăuţii, Aradul, Covurlui, Severinul, T.-Mare, Braşovul, Bihor, Prahova. Satu Mare, etc. Provinciile stau în această ordine: Vechiul Regat cu 255 fabrici — 44,25%, Transilvania cu 172 — 30%, Banatul cu 88 — 15%. Bucovina cu 43 — 7,50% şi, în fine, Basarabia cu 16 — 3,25% [2]).

Astăzi, spune tot marele industriaş N. Rizescu-Brăneşti, industria noastră textilă, utilată cu 14.000 războaie, este în stare să satisfacă în întregime nevoile medii şi rurale [3]). Ca materii prime, s'au utilizat, pe lângă parte din cele indigene, şi textile vegetale, industrii derivate, etc. importate în valoare de 40½ mld. pentru perioada 1927/34 — sau, în medie anuală, circa 6 miliarde, în proporţie de circa 29% faţă de întreg importul anual socotit, în medie, la circa 17 miliarde [4]).

Este de cel mai mare interes să cunoaştem şi cui au aparţinut şi cui aparţin, astăzi, aceste fabrici în cari s'au învestit, în 1937, circa

---

1) Vezi Liliana Georgescu în Industria textilă — studiu în Enciclopedia României v. III, p. 973 şi urm. şi Indicatorul industriei româneşti pe anul 1938. 2) Vezi Indicatorul şi st. cit. de L. Georgescu. 3) Aceiaşi Interpelare. 4) Cicero C. Gorciu în Univ. din 5 Mart. 1935: Fibrele textile naţionale.

7 mld. lei. Marele industriaş N. Rizescu-Brăneşti ne dă câteva indicaţii îndeajuns de preţioase. Anume : *a*) Toată industria textilă în ţara noastră a fost pornită de Români şi dusă — cu cinste, cu curaj şi multe jertfe — până în 1906, când străinii capitalişti sau aventurieri, adulmecând de departe marile avantagii şi câştiguri, au început a se băga în ea. De acum, încep zile triste pentru industria textilă naţională. In adevăr, industria îşi ia un mare avânt, dar ea trece din ce în ce în mâinile altora. Alte lovituri : *b*) Tocmai prin 1926—927, când această industrie — după zguduirile primite de pe urma războiului — de-abia se pusese la punct, a avut loc o invazie de străini, mulţi cu paşaport Nansen, cari au început să concureze, prin produse falsificate, industria noastră. Iar când guvernarea naţional-ţărănistă a oprit toate sumele datorate de stat industriei existente, s'a dat, prin aceasta, posibilitate tuturor străinilor să ia locul industriaşilor români şi, deci, industria străină ia locul celei naţionale care se prăbuşea, în concordate şi falimente, şi le-a fost uşor să le cumpere străinii veniţi cu capitaluri mari. Următor acestei nenorocite atitudini de politică naţională, străinii au acaparat şi furniturile dela stat, înlăturând pe Români. *c*) Şi, după toate acestea, intervine şi contingentarea cotelor pe cari le obţin tot străinii şi aceste cote stabilite din 1932 constituie temeiul distribuţiei furniturilor şi a întregii dezvoltări de până astăzi, cu totul nefavorabilă nouă, fiindcă străinii, stăpâni pe marile capitaluri, şi-au putut pregăti depozite formidabile, pe câtă vreme, industriaşii români erau obligaţi să renunţe la contracte în favoarea străinilor cari ofereau bani şi primeau cu preţuri joase, precum şi dispuneau de toate informaţiile necesare dela cei în drept. In afară de fabrica fraţilor Brănescu, nici o altă firmă n'a putut rezista acelei conjuncturi nefavorabile pentru industriaşii autochtoni români, încheie acelaş industriaş.

Este dureros că nu ne putem face o idee exactă despre stăpânirea etnică a acestei industrii, în aparenţă, majoritatea purtând ţidula S. A. R. Asemenea preocupări n'au îngrijorat pe politicianii noştri şi n'au turburat niciodată somnul celor chemaţi să dirijeze, pe linia intereselor naţionale, industria şi comerţul pe întinsul hotarelor României. Ştim sigur, însă, că industria textilă — cea mai grea, ca şi cea diversă măruntă — este în mâini străine. Ardealul şi Banatul stă, în proporţie de 70%, în mâini săseşti, şvăbeşti şi germane — restul aproape în mâini evreeşti. Moldova, Bucovina şi Basarabia, ca şi aproape tot Bucureştiul este în mâinile Evreilor şi Armenilor. Capitaluri mari străine, deasemenea, o guvernează în mare parte — capitalul englez numără 500 milioane. Trei mari firme : S. Fildermann, Izvoranu şi Singer dela Bacău, stăpânesc această industrie. „Societatea pentru industria textilă" este compusă din patru mari fabrici : Buhuşi, Ploeşti,

Iaşi şi Prejmer, cu investiţii de aproape un mld. de lei şi cu aproape 5500 lucrători. ,,Mioara" şi ,,Filatura românească de bumbac" din Bucureşti numără, amândouă, 320 mil. investiţii şi peste 1500 lucrători [1]). Din societatea Buhuşi, au născut ,,Dorobanţul" din Ploeşti şi ,,Electa" — conduse toate de trinitatea ,,Margulies-Stern-Kaufmann" — stăpâni pe industria ştofelor [2]). Şi această firmă ,,Buhuşi" a fost salvată dela faliment tocmai de o bancă mare bucureşteană, căzută în concordat, şi care îşi angajase semnătura cu 850 mil. lei la institutul nostru de emisiune, care s'a mulţumit cu o creanţă putredă în portofoliul său [3]).

Industria de produse de tricotaje, numără 49 fabrici de ciorapi, în frunte cu bine cunoscutele ,,Adesgo", ,,Ady", ,,Areca", ,,G. B. L." şi alte câteva — toate activând cu o echipă de lucrători de circa 4500 lucrători şi cu un capital de 350 mil. lei, în majoritate zdrobitoare, evreeşti. Cercetând toată lista de 49 fabrici, am dat de două : una a lui ,,Fulga Ion & Fiul" din Buzău şi alta a Grecului Fr. Cucolis din Galaţi. Ele sunt repartizate astfel : 15 în Cernăuţi, câte 7 în Bucureşti şi Timişoara, 5 la Arad, 3 la Sibiu, 2 la Bacău şi câte una în alte 11 localităţi [4]). Cât de bănoasă este această industrie, se vede din ilustraţia fabricii ,,Ady" — condusă de Evreul maghiar Eugen-yenö Lászlo, care, în 1925, un simplu voiajor, ajunge, peste noapte, mare fabricant la Cluj, unde, acumulând, în scurt timp, o avere de 80 mil. lei, înfiinţează alta fabrică la Bucureşti ; a plasat averi de sute de milioane la Pesta şi la băncile străine şi şi-a mutat sediul afacerilor în Palestina, unde a devenit mare proprietar şi stăpân al unei fabrici de tuburi Bergmann [5]).

Peste tot cuprinsul acestei vaste industrii, Românii etnici contau, până în 1940, de-abia cu 10%, Armenii cu 40% şi Evreii cu 50%. La acest 10%, micile întreprinderi româneşti au parte de 4%, iar cele mari 6%. In acest sector, numărăm firma Soc. ,,Stan Rizescu" cu 700 războaie şi Fraţii Rizescu, Fraţii Brănescu-Deiceşti, Drăghiceanu — Bucureşti, Petre Haralamb ,,Ţes. Sf. Anton" — Finţescu, ,,Ţes. Teleorman" — Roşiorii de Vede [6]), Dr. S. Cerchez, ,,Românofir" — toate însumând investiţii de peste 500 milioane [7]).

Cam atâta însemnăm în mişcarea industriei textile care a produs circa 100—120 mil. metri de tot felul şi atâta însemnăm în ţara care numără 280.000 fuse de tors bumbacul şi 14.000 războaie mecanice, în ţara

---

1) Vezi ,,Indicatorul". 2) Por. Vremii din 10 Dec. 1938. 3) Vezi N. Iorga în Neamul Românesc. 4) Vezi ,,Indicatorul". 5) Ibid, ibid. Por. Vremii din 13 Nov. 1938 : ,,Aventurierul dela fabrica Ady" nu şi-a putut consolida încă situaţia de cetăţean român. Dalailama al ciorapilor feminini, produce zilnic 250 duzini, socotiţi, pe atunci, la 250.000 lei Fratele lui se alfă la Haifa şi îşi lichidează afacerile în ţară. Se zice că, în 1936,37, a transferat la băncile din Anglia 85000 lst., la cele din Elveţia 200000 fr. elveţieni, iar la Haifa a plasat 65000 lire palestiniene. 6) Din declaraţiile făcute de N. Rizescu. 7) Indicatorul industriei.

unde s'a recoltat circa 3 mil. kg. bumbac şi unde este nevoie de încă o cantitate de 25 mil. kg. anual [1]).

2. *Industria alimentară.*

Această industrie legată de caracterul agricol al ţării noastre merge mereu dezvoltându-se. Cu alipirea nouilor provincii, ea atinge, în 1937, cifra de 1066 intreprinderi. Marea industrie este concentrată în Muntenia cu 164 unităţi, reprezentând: 27,80 % din totalul forţei motrice, 28,50 % personal şi 33 % din valoarea întregii producţii. Transilvania se caracterizează prin industria mijlocie. Moldova numără 103 unităţi, Oltenia 45 şi Dobrogea 30 — în total, Vechiul Regat numără 342 unităţi, rămânând pentru provinciile alipite 724. Din aceste câteva cifre, putem deduce şi origina etnică a capitalului învestit în această industrie, care în 1935 era aproape de 12 miliarde lei [2]). Din aceste 1066 întreprinderi alimentare, 203 sunt constituite în societăţi pe acţiuni cu un capital de 3.824.277.000 lei. Prima societate anonimă s'a constituit în 1812, cu un capital de 2.100.000 lei, iar în 1918, numărul lor se urca la 62, cu un capital de 2.363.576.000 lei [3]). In 1937, numărul tuturor întreprinderilor, colective şi individuale, scade la 991, cu un capital de 10.774.000.000 şi personal de 34.724 [4]).

Cele 15 fabrici de zahăr — din cele mai vechi în acest domeniu — sunt străine şi, organizate în trust, ele şi-au dezvoltat, în mod parazitar investiţii de 4.355.335.000 şi câştiguri fabuloase — în dauna ţării consumatoare, a clasei producătoare şi a fiscului: 5 din ele aşezate în Vechiul Regat, 3 în Ardeal, 1 în Banat, 4 în Bucovina şi 2 în Basarabia [5]).

Industria morăritului ocupă, iarăşi, un loc de frunte. Numărul morilor ţărăneşti — puse în mişcare de căderi de apă, de vânt, de maşini cu aburi sau motoare — şi al celor sistematice cu instalaţii de valţuri perfecţionate se ridică la peste câteva mii. Cele cu capacitate de măciniş mare, ating cifra de 102 — cu putere de lucru peste 3 vagoane în 24 ore şi la 205 cu putere de lucru între 1—3 vagoane în 24 ore — toate la un loc cu o capacitate de măciniş de 950 vagoane în 24 ore. Cele ţărăneşti înglobează 78 % din forţa motrică şi prelucrează 750.000 vagoane anual. Printre cele mari, citâm, ca cea mai puternică, pe a lui Neumann Evreul dela Arad cu 36 vag./24 ore, pe urmă „Timişoreana" cu 32/24 ore

1) N. Rizescu. 2) N. Arcadian — Industria alimentară, în Encicl. României, v. III, p. 987 urm. 3) Statistica soc. pe acţiuni din România pe anul 1938. 4) N. Arcadian, st cit. 5) Indicatorul industriei româneşti pe 1938. Aceste 15 fabrici sunt: Chitila, Arad, Crisciatec, Giurgiu, Roman Sascut, Bod, Freidorf, Tg.-Mureş, Iţcani, Jucica Veche, Lujeni, Ripiceni, Zarojani şi Bălţi.

Moara „Assan" şi „Comercială" din Bucureşti, Violatos şi Lichiardopol din Brăila cu 24/24 ore [1]).

Indicatorul industriei româneşti pe 1938 — natural, necomplect — ne dă un număr de circa 476 mori — mari şi mici, nu şi cele ţărăneşti — aşezate, cam 109 în Vechiul Regat şi 367 în nouile provincii. Din acestea : 65 în Basarabia aproape toate evreeşti, 172 în Ardeal, dintre cari 122 în judeţele Sălaj, Arad şi Bihor, adică în judeţele cu viaţa economică în mâini evreo-maghiare şi 111 în Banat [2]). In archivele C. N. R. găsim aceste date trecute în tabloul dela p. 334 cu privire la etnicitatea proprietăţii morilor şi fabricilor existente în mâini evreeşti în 1940 — minus cele activând în teritoriile ardelene răpite nouă.

Fabricarea spirtului agricol este, exclusiv, în mâini străine. In 1937, activau 172 fabrici de spirt. Cele mai mari, în Transilvania şi Bucovina, au ca anexe şi mari crescătorii de vite destinate exportului [3]). Din aceste 172 fabrici, 96 sunt evreeşti, 60 în alte mâini străine şi de-abia 15 româneşti, cari, toate 15 la un loc, nu preţuesc, ca personal şi capital, cât una singură, a lui Neumann dela Arad, de pildă, care în fabrica de spirt industrial şi în cea de drojdie, are investiţii de circa 120 milioane lei. Din cele 131 nume legate de fabricarea spirtului industrial şi agricol — trecute în Indicatorul citat — doar 15—16 nume sună fonetic româneşte, din cari desprindem : Banca Crhissoveloni, Bragadiru şi alte 13—14 [4]). Archivele C. N. R.-ului ne prezintă datele trecute în tabloul de mai sus.

Industria uleiurilor vegetale este complect înstrăinată — concentrată aproape toată în Basarabia şi Ardeal — în judeţele unde stăpâneşte morăritul. Din 131 nume înşirate în Indicatorul pe 1938, am putut desprinde una cooperativă în comuna Cefu din judeţul Bihor, fără a-i cunoaşte componenţa acţionarilor şi alte trei : Sezonov Adam din Brăila, inginer V. Simu din Tufeni-Teleorman şi fabrica moară Assan din capitală cu investiţii de aproape 40 mil. lei, aceasta din urmă, iar ceilalţi doi de-abia cu vre-o 12 milioane. Datele C. N. R.-ului glăsuesc în felul statornicit în tabloul dela pag. 334.

Industria fabricării de mezeluri este concentrată, de asemenea, în nouile provincii : 36 fabrici din 52, dintre cari 28 în Ardeal, cu 1 în judeţul Braşov. Ele sunt deţinute în proporţie de 50% de Nemţi — restul de Români, Italieni şi alţii. Am putut desprinde din toţi aceştia, 4 Români în Bucureşti, 2 în Bacău şi 1 în Făgăraş, Evreii deţin, probabil, de-abia vre-o 10, printre cari şi „Uniunea anglo-română pentru

1) N. Arcadian, st. cit. 2) Indicatorul citat. 3) Din problema minorităţilor din România — conferinţă ţinută de A. V. Voevod la Arad în Martie, 1935. 4) Indicatorul citat.

industria de bacon", din Burdujeni, cu investiții de peste 10 milioane lei și cu mare export pentru Anglia [1]).

Conservarea legumelor, fructelor, cărnurilor și a peștelui se face în 23 fabrici, concentrate 13 din ele în Vechiul Regat. Cele mai multe răspund la nume simbolice sau străine și foarte puține românești, ca Bragadiru, B.-Știrbey, Ștefănescu-Grivița [2]).

N. Arcadian, ne dă 40 fabrici de bere, Indicatorul numai 27. După acesta din urmă, ele sunt concentrate în nouile provincii, rămânând pentru Vechiul Regat numai 7. După rezonanța etnică a numelui, majoritatea par a fi evreești sau evreo-maghiare, vre-o 8—9 nemțești și prea puține românești — ca Bargadiru, Luther [3]).

Ar fi o muncă și trudnică și infructuoasă ca să cercetăm lunga listă de sectoare a acestei industrii și nesfârșitul număr de nume cu ecou mai apropiat sau mai îndepărtat galițian, sau de embleme și simboale sub cari se ascund marii potentați ai industriei noastre naționale Pe ori care am lua, lucrurile se întâmplă la fel. Marea industrie al aptelui și a produselor lactice este cu totul străină — din 26 fabrici, funcționează în vechiul Regat de-abia 5, restul : în Ardeal și Bucovina câte 6, în Basarabia 5 — toate în C.-Albă și 4 în Banat [4]). Fabricația ciocolatei se face în 51 fabrici, patronate de Greci și Armeni prin marile porturi și de elemente în fața cărora stai ca la un mare semn de întrebare — ce să fie oare? La Galați, sunt 9 fabrici și nu știi, din simpla înșirare de nume simbolice și de embleme, cine sunt fabricanții. Cele mai multe — 26 din 46 sunt concentrate în Vechiul Regat, restul în nouile provincii. Din toate acestea, 31 sunt evreești și ascunse sub embleme diferite. Fabricațiunea coniacurilor și a lichiorurilor, a vinurilor și șampaniei este în mâini străine și evreești. Toată această industrie în Bucovina și Basarabia era evreiască, precum și aproape în toate celelalte provincii, dacă socotim emblemele și societățile anonime sub cari se ascundeau numai ei. Aci, tot la Evrei, erau izvoarele de otrăvuri ce le desfăceau prin cârciumari cari, la rândul lor, le difuzau mulțimilor dela țară și de prin orașe, difuzând moarte, mizerie și nebunie peste tot.

3. *Industria pielăriei și a tăbăcăriei.*

A fost, nu de mult, o industrie monopol a Românilor, ale căror tăbăcării se bucurau de mare renume și peste hotare. Tăbăcarii făgă-

---

1) Vezi Indicatorul pe 1938. În București, este dat ca mare fabricant de mezeluri : Frații Pescaru, iar la Cluj Vlad & Co. 2) Abatoarele de export sunt, spune N. Arcadian, din cele mai moderne, cu instalații perfecționate pentru tăierea și conservarea cărnii în frigorifere, ca la Burdujeni și Constanța, sau ca acela pentru păsări dela Salonta cari satisfac toate cerințele technice. Capacitatea maximă de producție este de 22.000 tone anual, iar conservele de pește la circa 300 anual. 3 și 4) Indicatorul citat.

răşeni stau în fruntea multora. In 1873, am avut prima fabrică constituită în societate pe acţiuni cu un capital de 15 milioane lei; în 1918, numărul lor se ridica la 6 cu un capital de aproape 130.000.000, pentru ca, în 1938, ele să atingă cifra de 19 cu un capital de 335.000.000[1]).

In timpurile noastre, sunt 75 fabrici mari şi 91 mai mici — în total 166. Din producţia totală, care acoperă întreg consumul intern, Bucureştii şi Ilfovul deţin 26,90 %, Clujul 19,70 %, Timişoara 10,70 %, T.-Mare 8,7 %, iar Bacău, Braşov, Bihor şi Mureş între 5—6 %. Pe câtă vreme până în 1925, producţia internă de-abia atingea la încălţăminte în serie şi obiecte de călătorie respectiv 60 % şi 68 %, iar producţia de mănuşi, de curele de transmisie şi marochinărie între 36 %, 18 % şi 20 %, în anul 1937, toate aceste articole ating o proporţie între 97—99,5 % din consumul intern [2]).

Cercetând, nume după nume, cele aproape 150 fabrici cari prelucrează pielea în talpă şi în toate articolele de piele, găsim, cu greutate, vre-o 39—40 firme româneşti, circa 22 nemţeşti şi alte două creştine — rămânând, probabil, restul de peste 80 evreeşti şi evreo-maghiare. Toată industria Moldovei, a Basarabiei şi Bucovinei este, putem spune cu siguranţă, în mâini evreeşti. Firmele Abramovici, Perlbergher, Filderman, Klein, Gelber, etc. stăpânesc Moldova şi alte provincii, alături cu acelea din Botoşani, Iaşi, Roman, Tecuci, Suceava, Chişinău, C.-Albă, Fălticeni etc. In Focşani sunt două româneşti, iar în judeţul Prahova, toate tăbăcăriile sunt ale noastre; în Oltenia şi Muntenia Evreii nu prea au îndrăznit să se afirme; în Ardeal — în anumite judeţe, ca T.-Mare, T.-Mică, Braşov — stăpânesc Saşii; în restul provinciei, Evreo-maghiarii; puţine întreprinderi — ca la Sibiu şi Făgăraş — româneşti. In R.-Vâlcea, avem două mari întreprinderi româneşti — Nicu şi Oprea Simian, cari lucrează talpă, toval şi încălţăminte.

In toate sectoarele acestei industrii, activează 31 societăţi anonime şi 13 societăţi în nume colectiv. In sectorul fabricării de încălţăminte, sunt 28 fabrici mari şi mici — marile centre fiind Bucureşti, Oradea, Timişoara şi Bacău.

Toate fabricile cari se bucură de atâta renume în opinia românească — ca Filt, Dermata, Carmen, Nova, Star, Helia, We-ego, etc. şi atâtea altele —sunt străine. Marile întreprinderi „Gralex" şi Mociornita cu utilaj ultra modern sunt ale noastre şi rămân expresia unei tenacităţi cu adevărat demne de pildă şi de mândrie, în toate sectoarele acestei industrii, care, nu de mult, era aproape exclusiv românească. Toate cele 5 fabrici de mănuşi sunt străine. Mociorniţa şi Dârlău sunt printre cele 6 fabrici de articole pentru călătorie şi marochinărie — atâtea câte

1) Liliana Georgescu — Industria pielăriei, în Encicl. Rom., v. III, p. 979 urm.
2) Statistica soc. anon. pe acţiuni, 1939.

sunt trecute în Indicatorul industriei. Printre cele 9 fabrici de curele de transmisiune, fabrica Sotirescu, societate în nume colectiv, este românească. Intreprinderea lui Prodanof este şi ea una de mâna întâia în fabricarea tălpii. In toate acestea, româneşti sau străine meşterii şi lucrătorii calificaţi sunt Români, numai profitul şi mare parte din capital sunt străine.

4. *Exploatarea sălbatecă a pădurilor şi industria lemnului, fabrici de cherestea, de hârtie şi mobile, etc.*

Am mai vorbit, în perioada anterioară, de începuturile marei industrii a lemnului care începe, în Vechiul Regat, odată cu războiul vamal contra A.-Ungariei. In nouile provincii — Transilvania şi Banat — dezvoltarea acestei industrii este cu 10—20 ani mai veche. Odată cu alipirea acestora la Patria Mumă, suprafaţa forestieră creşte dela 2½ la 7 milioane ha.

In anul 1926, această industrie atinge maximum de dezvoltare şi punctul culminant al activităţii sale. Numărul fabricilor pentru prelucrarea materiei lemnoase atinge cifra de 956, cu peste 100.000 hp. şi 63.000 lucrători, în care nu intră muncitorii întrebuinţaţi la doborârea, fasonarea şi transportul lemnului la fabrici, cari, după evaluări ale specialiştilor, s'ar ridica la 250.000 oameni, aşa că, această industrie stă în fruntea celorlalte — metalurgică, textilă şi alimentară — cu plasament important pentru braţele de muncă. Fabricile de cherestea utilizează pentru o singură întreprindere 71 lucrători, cele de mobile 30, iar cele de hârtie până la 260.

Din cele 956 întreprinderi de industrializare a lemnului, 594 erau fabrici de cherestea cu 1700 gatere — acţionate de 72.000 hp. şi 47000 lucrători, numai în cuprinsul fabricilor, nu şi la pădure şi transporturi. La cele 1700 gatere mecanice, trebuesc adăogate încă 360—400 ferăstrae de apă proprietate ţărănească. Capacitatea de producţie între 1924—1926 s'a urcat la 6 mil. m. c. cherestea anual, din care peste 80% molift şi brad. Intre 1919—1937, s'au exportat 26 mil. tone lemn brut şi prelucrat în valoare de 54 mld. lei, ocupând imediat ca valoare locul după petrol şi cereale.

Rentabilitatea excepţională a investiţiilor din aceste întreprinderi a atras foarte multe capitaluri străine, dintre cari multe şi-au luat asupră-şi şi crearea de vaste instalaţii de transport dela păduri la fabrici; ba, multe instituţii de credit din ţară şi-au plasat mari capitaluri în aceste întreprinderi, precum şi au ajutat cu mari credite parte din ele.

Ca urmare a crizei care începuse în 1929, avem, în anul 1937, altă

repartiţie a unităţilor din această industrie. Ele se ridică la 24 întreprinderi în industria chimică a lemnului (hârtie, mucava, celuloză şi distilerii de lemn) şi la 670 din industria mecanică, din cari 461 fabrici de cherestea, restul diferite fabrici de fasonare a lemnului, cu un total de investiţii de 2234 milioane şi cu 1723 mil. la cele 24 de unităţi din industria chimică. La aceste investiţii, lua parte, în mare măsură, capitalul străin: austro-ungar, german şi francez [1]) precum şi cel englez.

Cercetând cu atenţie datele din Indicatorul industriei româneşti pe anul 1938, stabilim aceste rezultate. Există în toată ţara 495 fabrici de cherestea, declarate şi încă 254 în industria mecanică a lemnului, în total 749 întreprinderi [2]).

Cele 495 fabrici de cherestea se repartizează astfel: 8 ale Fondului Bisericesc Ortodox Român, cu câte 4 în jud. Câmpulung şi Rădăuţi; 22 ale Caps-ului: 7 în Banat, 8 în Transilvania, 5 în Moldova şi alte 2; 2 ale uzinelor comunale din Sibiu şi Huniedoara; 4 ale diferitelor domenii; 14 ale cooperativelor; 170 ale societăţilor şi 276 întreprinderi particulare.

Aceste 276 fabrici de cherestea particulare se repartizează: 25 la Nemţi, pe cât a fost posibilă identificarea, 59 la Români — cu aceiaşi îngăduinţă şi 192 la Evrei. — Aceştia exploatează marile masive şi centre industriale din Bucovina cu 60 unităţi din 106; cele din Transilvania cu 96 din 238; din Basarabia cu 13 din 19; în Moldova, au numai 16 din 59; în Banat, de-abia 6 din 28; iar în Muntenia numai 1 din 41. Din cele 170 întreprinderi constituite în societăţi: 22 activează în Bucovina, 24 în Moldova, 4 în Basarabia, 90 în Transilvania şi Maramureş, 10 în Banat şi 20 în Muntenia. Toate aceste societăţi sunt aproape în întregime străine sau controlate de capital străino-evreu.

Judeţele cele mai bogate în fabrici evreeşti: jud. Ciuc cu 66 din 72; Trei Scaune cu 30 din 32; Braşov cu 15 din 22; cele bucovinene cu 82 din 106; jud. Bacău cu 14 din 21; Neamţ cu 15 din 24; Baia cu toate 5; Ismail cu 9 din 10; Prahova cu 5 din 9; Arad şi Bihor cu 13 din 19.

Cele mai mari ca capital social, investiţii şi număr de braţe la muncă funcţionează în Ardeal: „Producţiunea forestieră regnicolară", 3 „Reghinul săsesc", „Ardeleana"; „Soc. de industria lemnului din Bicsad-S. Mare" cu câte 3 fabrici; „Arborea" în Munţii Apuseni; „Danubia", „Sohodol", „Union", „Someşana", etc. In Ardealul de nord, avem „Regia cooperativă Regna" — singura în întregime românească,

1) D. A. Sburlan — Industria lemnului în Encicl. României, III, p. 933 urm.
2) Din cele 24 fabrici de lăzi, cutii şi butoaie, 5 par româneşti; din cele 17 — de-abia 4; toate cele 3 fabrici de dopuri par străine; din cele 73 fabrici de mobile, 12 par româneşti, 2 sunt cooperative, 10 societăţi — din cari 2 româneşti; toate cele 10 fabrici de perii par străine; din cele 91 fabrici de tâmplărie — 15 par româneşti, 4 societăţi — una aparent românească, 1 coop., 49 par nemţeşti; din 24 diverse — 4 româneşti, 8 nemţeşti, 1 societate; 1 fabrică creioane străină; din 11 fabrici de vehicule — 3 româneşti, 7 nemţeşti.

având în exploatare pădurile composesorale ale grănicerilor năsăudeni; etc. Toate cele enumărate până aci posedă investiții în valoare de circa 300 mil. și un echipaj de lucrători de peste 5500.

Alte societăți au ramificații întinse în mai multe provincii: „Carpatina" cu fabrici în Brezoiu-Vâlcea și Slatina-Olt; „Morcieni" — Dâmbovița și Gugești — R.-Sărat; „Soc. an. pentru exploatarea de păduri și ferăstrae cu vapori" a fostei „P. & C. Goetz & Co." cu activitate întinsă peste tot: în Nehoiu-Buzău, Cernăuți, Comănești și Agaș-Bacău, P.-Neamț; „Soc. an. Forestiera din Lomaș" cu exploatări în Homorod — T. Mare, în Gălăutași și Deda Bistrița-Mureș, în S.-Mare, Zăvoiu-Severin; „Valea Trotușului" cu fabrici la Comănești. Numai aceste cinci societăți însumează cca. 400 mil. lei investiții și un echipaj de peste 6000 lucrători. Din cele 22 activând în Bucovina: „Ind. silvică din Bucovina" cu fabrici la Storojineț; „Bucovina" la Vama și Sadova; „Moldova" cu 2 fabrici, la Vatra Dornei și Frasin, cu investiții de peste 45 milioane și cu un echipaj de peste 850 lucrători. Este de remarcat în P.-Neamț, soc. „Moldova" Lalu D. Gheorghe, cu investiții de peste 30 milioane și cu 350 lucrători.

Evreii au avut o deosebită predilecție pentru această industrie. Și, din totdeauna, s'au băgat în acele regiuni unde se puteau sustrage dela orice obligații fiscale și vigilențe administrative, dar cu deosebire, acolo unde se putea lucra ca „în codru". De aceea, îi vedem pe toți — și indivizi și societăți — cuibăriți prin toate masivele Bucovinei și ale Ardealului n.-estic, prin Săcuime și Maramureș, unde aveau de a lucra ușor cu o administrație venală ceeace a contribuit ca ei să doboare masivele cele mai bogate și frumoase, în paguba țării și în folosul lor și cu un popor incapabil de reacțiune. Nu îi găsim ca indivizi în Muntenia — de-abia unul singur. In schimb, îi găsim constituiți în aproape toate cele 20 societăți — în frunte cu „Carpatina", „Goetz", etc., precum în Transilvania, sunt constituiți și băgați în cele 90 societăți. Masivele năpădite de Evrei — ca intreprinzători particulari sau legați în societăți — sunt, precum am mai spus-o, în cele cinci județe bucovinene, în Mamureș, Mureș, Brașov, Bihor, Odorhei și Trei Scaune; în Bacău, Neamț și Baia din Moldova, precum și în Ismail-Basarabia și Severinul Banatului. Românii fabricanți de cherestea au 9 întreprinderi în jud. Prahova — alături de 4 societăți și un Evreu — singurul Evreu în toată Muntenie și Oltenia.

Dacă ne referim la componența etnică a personalului în întreprinderile forestiere, stabilim aceste rezultate: în personalul technic superior sunt de-abia 10% Români și 90% străini — din cari 50% Evrei,

---

1) **Vezi Univ. din 29 August, 1937: „Instrăinarea profesiunilor".**

iar în personalul technic inferior: 25% Români şi 75% străini, dintre cari tot 50% Evrei [1]), restul personalului muncitor în marea majoritate Români, braţe de muncă la foc, la pădure şi transporturi, unii veniţi prin Moldova din Transilvania şi Banat, exploataţi cu 45—60 le în medie.

Din datele concentrate la C. N. R. reies aceste rezultate cu privire la proprietatea fabricilor de cherestea, cari se găseau în România, fără provinciile cedate din Basarabia, Bucovina şi Ardeal. In total, au intrat în patrimoniul statului 113 fabrici de cherestea: 41 ale diverselor societăţi şi 72 proprietăţi individuale cu 247 gatere în total. Şi anume: în Bucovina, 6 proprietăţi ale societăţilor şi 39 individuale; în Ardeal —respectiv 11 faţă de 5; în Moldova — 16 faţă de 24; în Muntenia — 7 faţă de 3 şi în Banat — 1 faţă de 1.

Comparând aceste date cu cele expuse mai sus şi împrumutate din Indicator, constatăm că Evreii au mai multe proprietăţi, în 1940, decât firme în 1937. Aceasta s'ar datori sau faptului că am umflat numărul Nemţilor după rezonanţa numelui sau că Evreii îşi arendau proprietăţile la străini — ceeace este mai puţin probabil sau că, intre 1937/40, au achiziţionat fabrici noui, ceeace este mai probabil.

Cum s'au exploatat masivele noastre păduroase.

Pe poarta pavilionului jugoslav al lemnului la expoziţia internaţională dela Paris din 1937, sta scrisă această rugăciune: „Omule! Eu sunt căldura căminului tău în nopţile reci de iarnă, umbra prietenoasă atunci când soarele arde. Eu sunt grădina casei tale, scândura mesei tale. Eu sunt patul în care tu dormi şi lemnul din care-ţi faci năvile. Eu sunt coada sapei şi uşa adăpostului tău. Eu sunt lemnul leagănului tău. Eu sunt pâinea bunătăţii, floarea frumuseţii. Ascultă rugăciunea mea: Nu mă distruge!'' [2]).

Această rugăciune sublimă, însă, nu stă scrisă nicăieri în catechismul doctrinei vieţii noastre naţionale. Toate acele 2000—2100 gatere şi ferăstrae sunt tot atâţia balauri cari au înghiţit şi înghit, necruţător, masivele păduroase ale ţării. In 1875, Bouquet de la Gray, călătorind dela Giurgiu la Bucureşti, s'a mirat văzând câmpii rase în locul pădurilor nestrăbătute de cari îi vorbea I. Brătianu în 1863; Benger scria, în 1900, că numai o zecime de proprietari îşi exploatează pădurile cu mijloace ştiinţifice, cea mai mare parte se lasă pradă negustorilor de lemne; în urma exproprierii, 1.400.000 ha s'au croit pentru islazuri electorale, iar în 1937, se promiteau ţăranilor încă alte noui porţiuni de păduri, munţi întregi şi chiar plantaţiuni de molift — cum a fost cazul la' Cumpăna-Argeş, tot pentru islazuri electorale cum le

1 şi 2) Vezi art. din Univ. 30 Nov. 1937: Cum ştiu alţii a-şi face propaganda pentru conservarea pădurilor. D. G. Berger, consul general al României la Stutgart, a scris, în 1900: România în 1900.

numea cu drept cuvânt inginerul M. P. Florescu [1]), Pamfil Şeicaru care, neobosit, a luptat mereu pentru apărarea pădurii, numea această tăiere a ei „orânduială antinaţională". Şi toate cele aproape 200 articole scrise de el, ca şi toată campania de apărare dusă de ingineri silvici în „Curentul" „Universul" etc. n'a impresionat pe nimenea, „concesiunile de tăieri s'au continuat, ferăstraele s'au înmulţit, munţii au rămas golaşi, apele se prăvale în puhoaie, lavinele crapă coastele munţilor şi zestrea de sărăcie pe care o lăsăm viitoarelor generaţii sporeşte" [1]). Şi campania dusă de alte ziare, ca şi nestăpânita mânie împotriva crimei săvârşite a lui I. Mihalache, întors dela Cheile Bicazului, n'au dus la nici un rezultat [2]). Masivele noastre nepreţuite au continuat a fi surpate de săcurea necruţătoare a exploatatorilor de păduri — străini şi Evrei, lucrând în cont personal sau organizaţi în societăţi, bucurându-se şi de credite largi, favoruri de cari nu s'au bucurat nici statul sau particularii, nici moşnenii sau composesoratele.

Toată această nepreţuită zestre naţională şi tot pitorescul ţării noastre au fost săcătuite în folosul străinătăţii şi a ovreimei pripăşite de aiurea. Această ovreime s'a folosit de două metode clasice: una a cererilor individuale pentru nevoile locuitorilor, cereri fictive cari, odată aprobate şi trebuiau aprobate, intrau în stăpânirea exploatatorilor şi a doua, metoda curăţirii de insecte, doborând astfel suprafeţe întinse. Toate acestea le reuşeau prin mituire şi, astfel, sărăceau populaţiile şi lăsau munţii golaşi de frumuseţe şi de îmbrăcămintea lor bogată.

Vom urmări, în cele ce urmează, pe câţiva din gangsterii cari n'au făcut industrie forestieră, ci pustiire şi distrugere de paradisuri pământeşti.

In Basarabia, Evreii în frunte cu Sadovnic, au cumpărat dreptul spre folosinţă de pădurile exploatate dela proprietarii agricoli pe preţuri ridicole; toate pădurile din nordul provinciei sunt exploatate de banda Epelborn, Tutelmann şi tovarăşii politici, iar negustorii evrei cari au cumpărat şi toate pădurile vândute de stat — toţi cartelaţi — au decretat monopolul lemnului [3]). Etc. etc..

Pădurile bucovinene şi masivii păduroşi ai Mitropoliei cernăuţene de aproape cinci decenii sunt acaparate de Evrei şi de celebrul Anhauch şi alţi tovarăşi, ca Gottlieb, etc. [4]). Visarion Puiu n'a putut să-i stârpească.

Vechile păduri ale mânăstirii Neamţului, lăsate călugărilor, cad sub securea Jidovilor, evitând orice replantare şi s'a instalat, aci, o colonie iudaică, iar sute de lucrători fac muncă de robi [5]). Şi toate aceste bunuri date de stat mânăstirii, dar şi în sprijinul locuitorilor şi sătenilor din vatra acesteia, au căzut în exploatarea unui consorţiu evreesc —

---

1) Pamfil Şeicaru — Peste partide. 2) Ibid, ibid. 3) Por. Vremii din 6 Oct. 1937 şi Curentul din 29 Ian. 1938. 4) Por. Vremii din 8 Oct. 1937. 5) Neamul Românesc — Sub patrafir.

Gotlieb, Sentler şi Schraf — în condiţiuni extrem de păgubitoare cu 95 lei m. c. brad fasonat pe care consorţiul îl vinde cu 1800 transformat în cherestea. Zădarnice au fost stăruinţele unui grup de Români cari au vrut să le exploateze în spirit cooperatist, cu participarea statului, a B. N. R., a unor financiari români şi al ţăranilor din jur). Acest consorţiu cu numele „Bradul Carpatin" este camuflarea vechii soc. „Bradul Bucovinei", alungaţi de Visarion Puiu. Pădurile date de stat societăţii „Letea" se exploatează prin Evreul Nuhăm Weismann — omul politicianilor locali. Din ocolul silvic „Văratec" se înfruptă şi văduva Matilda Herşcu Ţapu [2]. Pădurile din Negreştii Vasluiului intrau în fief-ul baronului Şimsensohn, alături de el lucra alt baron din Iuda, mai departe altul [3]. Crimele din masivele Neamţului sunt grele, apăsătoare — ca păcatul paricid. Iată, câţiva Evrei, cartelaţi, cum curăţă islazurile comunelor Dobrei, Crăcăuani şi Bălţăţeşti de brazi mai tineri — peste 210.000 viitori buşteni — ca să-i speculeze de sărbătorile Crăciunului [4]. Evreii din P. Neamţ, Mercurea-Ciuc, Tulgheş şi Tg. Mureş au distrus — prin cereri fictive — frumoasele masive de molid din bazinul superior al Bistricioarei şi Neagra-Broşteni în valoare de 10.000 ha. [5]. Societăţile evreeşti „Valea Trotuşului" „Goetz", „Foresta" şi „Valea Fiadului" au acaparat munţii seculari „Geamăna" — Valea Asăului este toată în mâini străine [6]. Şi pădurile Vrâncenilor se prăbuşesc sub securea jidovească — soc. „Ardeleana", una din cele mai mari intreprinderi atât din judeţ cât şi din ţară, dispunând de un tren industrial, cu sediul la Comândău, lângă piscul Laur, înalt de 1272 m., îşi întinde operaţiile între judeţele Putna, Buzău şi Trei Scaune [7]. Pădurile Vrancei — toate ale obştiilor — stau sub stăpânirea soc. „Năruja" şi a consorţiului baronilor fraţii Groedel, sub numele soc. „Surpeif", iar locuitorii cari şi-au vândut pădurile se duc, departe departe, ca să-şi găsească de lucru [8]. In toţi munţii Carpaţi ai Moldovei şi Munteniei, în Bucovina şi în zona frontierei de vest, cele mai multe masive păduroase sunt exploatate numai de societăţi evreeşti. Masivele păduroase din munţii Buzăului sunt distruse fără cruţare de colonia evreiască constituită în soc. „Goetz", pe câtă vreme cele câteva cooperative de munteni s'au prăbuşit neputând achita taxele exagerate pe linia ferată a societăţii [9]. Valea Prahovei, tot pe stânga, către Predeal, devastată, dela 1 şi chiar 2 metri, nu dela rădăcină, spune inginerul M. Florescu.

---

1) Por. Vremii, 8 Oct. 1937. 2) Ibid — 28 Oct. 1937, M. P. Florescu; Pădurile din jud. Neamţ. 3) N. Iorga — Marii baroni din Iuda. 4) Vremii din 18 Dec. 1938. 5) Universul din 27 Sept. 1937. 6) Por. Vremii, 14 Nov. 1937. 7) Por. Vremii. 8) Ibid. din 4 Aug. 1938. 9) Ideea Naţională din 9 Martie, 1935.

In Muntenia şi Oltenia, lucrurile se petrec la fel. Soc. „Lomaş" a monopolizat, se pare, tot lemnul de stejar din România. In faţa acesteia, nici o intreprindere românească, individuală sau socială, nu poate rezista. Toate licitaţiile sunt ale ei, oricari ar fi ofertele concurenţilor şi lucrează cu soc. „Celuloza", amândouă constituite în consorţiu. Aceiaşi societate dictează şi peste munţi. Ea a luat cu japca pădurile din comuna Vad-Făgăraş şi mai are fabrici la Homorod şi în alte localităţi. O altă întreprindere mare este „Carpatina" — blestemul pădurilor oltene. Toată jalea din munţii Parângului este opera acestei vaste întreprinderi. In Banat, lucrurile se prezintă la fel — pădurile composesorale sunt luate pe preţuri de nimica [1]).

Trecem in Ardeal. In munţii Sibiului, jaful este organizat de o proaspătă dar mare întreprindere „Mersing şi Lessel", în întregime evreiască, cu sediul la Viena, care înregistrează câştiguri fabuloase ce trec peste noapte graniţa, iar Românii îndeplinesc cele mai grele munci. Fabricile româneşti, în număr de 3—4, înfloritoare înainte de apariţia acestei societăţi, au ajuns la ruină, fiindcă ele nu pot ajunge, niciodată, înaintea vre-unei licitaţii de păduri sau stoc de stejari tăiaţi [2]).

Ţinutul păduros al Moţilor a căzut sub stăpânirea şi sub securea a numeroase exploatări evreeşti, ca „Bihoreana", „Samuel Grunstein şi Fiul", „Adalbert", s. a. „Oradea". Loturi destinate a fi exploatate în regie de Moţi au fost acaparate în condiţiuni misterioase de „Bihoreana" [3]). Toate pădurile din Câmpeni, cu cea mai întinsă suprafaţă de păduri din munţii Apuseni, erau exploatate de mărunţi oameni politici în asociaţie cu Evreii. Soc. evreiască „Arborea" din Valea Jerii, condusă de Knobler, care face toate exploatările în aceşti munţi, a pus mâna pe pădurea Brăneşti, jaf organizat după aceleaşi metode, cu petiţii fictive ale locuitorilor, cărora, în 1936, li s'a acordat 20.000 mc. Un Evreu Nusbau are depozite de cherestea în gările principale ale acestor munţi [4]). Aici, în aceşti munţi, au operat, ca . . . în codru, şi alţi gangsteri ai pădurilor : Tischler, care a vrut să scape de expropriere 5000 jugăre pădure şi procesul a durat 15 ani până în 1938, când s'a dat câştig de cauză Moţilor ; Bürger, tovarăşul acestuia [5]) ; Grödel, căruia i s'a lăsat, după 1919, 27000 jugăre şi, de aici, după ce a devastat, a trecut în Maramureş, a descins în Săcuime şi s'a oprit, în virtutea obişnuinţei, tocmai în Oltenia, etc. [6]). Munţii falnici din Maramureş şi Ţara Moţilor, din Năsăud, Săcuime şi Făgăraş au fost cumpăraţi pe preţ de

---

1) Por. Vremii din 7 Sept. 1937. Ing. M. P. Florescu relatează că Evreul paşaportar Sady Schieber a luat societatea din 6 Iulie 1937, de 410 ha molift tânăr al moşnenilor câmpulungeni din mâinile Cop. „Frăţia" care a oferit preţul dcel mai mare de 17.500.000. 2) Univ. din 19 Sept. 1937. Pădurea de pe islazul com. Glimboca-Severin a fost cumpărată în condiţii oneroase de soc. „Titan, Nădrag, Călan". 3) Univ. 16 Martie 1939. 4) Ibid, 9 Dec. 1937. 5) Ibid, ibid. 6) Por. Vremii din 21 Sept. 1937.

faliment şi au devenit râpe nisipoase. Toate societăţile internaţionale cari, dela 1887, au început să-şi dispute cele mai frumoase masive de răşinoase, au transformat în cimitire bazinele Lotru, Putna, Buzău, Tarcău, Bistriţa, Mureş, Olt [1]), etc., reducând la sapă de lemn zeci de mii de răzeşi şi moşneni, cari şi-au vândut, între 1900/910, pădurile chiar cu 0,26 lei m. c. [2]).

In Maramureş, există 149.617 ha teren împădurit, din cari 75.612 păduri conposesorale şi comunale. Comploturile evreeşti au pornit încă din 1877, ajutate de câteva cozi de topor şi, prin vicleşug şi camătă, prin alte înşelăciuni şi cârciume numeroase, pădurile au intrat în mâinile societăţilor evreeşti cari exploatează crunt populaţia autochtonă. Până în jumătatea sec. XIX, străinii nu puteau să devină composesori. Dar, odată cu extinderea dispoziţiilor codului silvic român, a legii de reformă agrară şi a legii cooperaţiei, aceste conposesorate cari întreţineau case, poduri, drumuri comunale, precum şi biserici şi şcoli româneşti, au fost luate de sub administraţia composesorilor şi încredinţate judecătorului rural — primul şi ultimul for de judecată — iar controlul administrativ dat Oficiului Naţional al Cooperaţiei. Alcătuite, altădată, numai din Români, ele au fost expropiate în folosul comunelor, alcătuite, de acum înainte, din Români şi din minoritari, proaspăt pripăşiţi din Galiţia [3]). Şi, astfel, Evreii au ajuns stăpâni ai averilor „nobilare" şi „composesorale". Unul din gangsteri a fost Groedel şi alţii, organizaţi în bandă — Davidovici Moise, Strul şi Maier Polak, având, alături, firmele cointeresate : „Tisa" din Sighet, „Fried" din Vişeul de mijloc, — mereu, în frunte, cu Polak Strul din Dragomireştii de pe valea Izei comună înzestrată cu cei mai frumoşi munţi şi cu cele mai falnice păduri din împrejurimi şi cu pământ admirabil pentru grădini de pomi. Acelaş „duh necurat al lui Polak Ştrul Peţălă" — cum îl numeşte un cronicar, — punea la cale, în 1937, o afacere de mari proporţii privind pădurile composesorale, dăruite, încă din 1365, de regele Ludovic Angevinul, celor patru fraţi români — nobili, viţă de voevod : Balc, Drag, Dragomir şi Ştefan, pentru vitejia arătată în luptele cu Tătarii. O altă metodă de a face pe Români să-şi înstrăineze moşiile era şi propaganda de expatriere în America, în locurile rămase vacante sau hipotecate, rămânând ei stăpânii. Şi, astfel, Maramureşenii au pierdut 60 de munţi şi au rămas numai cu 2 [4]).

Nu departe de această oropsită provincie, un alt gangster Iacob Landwehr, străin din Kuty-Polonia, stabilit în Vijniţa, centrul tuturor

1) România din 10 Aug. 1938. 2) Curentul din 30 Sept. 1937. 3) Univ. din 7 Ian. 1940. A se vedea „Spicuiri din viaţa composesoratelor din Maramureş" de Gavrilă Juga. 4) Dreptatea din 11 Nov. 1937 ; Univ. din 3 April 1935 şi Buna Vestire din 15 Aprilie 1938.

exploatatorilor străini, în dosul firmei Schela şi în asociaţie cu Leon Scharf şi Moise Bürger, a exploatat, în 1937, 48.000 mc. molift prima calitate, în localităţile Putila, Gura Putilei, Serghie, Dihtineţ, Răstoace, etc., toate pe valea Ceremuşului, cu autorizaţie de numai 20.000 mc. [1]).

Pădurile, frumoasele păduri ale ţării, au fost, dela Unire încoace, obiectul tuturor transacţiilor electorale. Codrii Neamţului, cei din Bacău, Argeş, Muşcel, Tulcea, Vaslui, etc. au bătut recordul cu exproprierea pentru islazuri. Şi, astfel, se taie, se dărâmă, se pulverizează „codrul frate cu Românul", codrii cari au adăpostit viaţa naţională de pieire, aspectul cel mai pitoresc şi bogăţia cea mai de preţ a ţării — factor agricol, economic-industrial şi de apărare a hotarelor. Vătafii dela cooperative, ai sărăciei şi ignoranţei ţărăneşti, iau în seama lor pădurile — scrie N. Iorga — şi le trec imediat bandelor evreeşti de pustiire. Zilnic, pe acolo pe sus, sună barda, par'că ar lovi în trupul nostru însuşi [2]). Inginerul M. Manoilescu spunea că pădurile n'au suferit, în 18 secole de năvăliri barbare, cât au suferit în 18 ani de vot universal. Iar prof. M. Drăcea, după ce constată că domeniul silvic s'a pulverizat, închee conferinţa sa la soc. „Progresul silvic", numind „pădurea cetatea cea mai sfântă a neamului românesc" [3]). Publicistul A. Maniu numeşte pe Evrei „ucigaşii muntelui" [4]).

Dar nu numai bradul şi molidul au format obiectul de distrugere [5]). Nucii — lemnul de aur cafeniu — au început a fi doborîţi şi ei, din fiecare livadă, din curtea fiecărui ţăran şi exportat în ţări străine. Istoria distrugerii stejarului este şi ea tragică. A început a fi doborât încă din 1829, când aveau căutare cerealele şi se defrişau câmpiile; odată cu legea agrară din 1864 când s'a început defrişarea dealurilor şi cu aceea de după războiu când s'au sacrificat peste 1 mil. ha de pădure de stejar, ba şi multora s'a dat foc; după care vin nevoile industriei şi a pavării străzilor, îndiguirea gurilor Dunării, nevoile trupelor de ocupaţie, ca şi nevoia absurdă pentru lemne de foc, crizele din 1899 şi 1901, alte lovituri date acestor păduri atât de preţioase [6]).

Indiferenţa guvernelor privind această mare problemă naţională, rapacitatea agenţiîor politicianişti şi setea barbară de câştig a Evreilor a dus la distrugerea celei mai frumoase bogăţii a ţării. Dela 1918 încoace, s'au expropriat, precum am mai spus, 14.000.000 ha.; în 1933, s'au exportat 1.506.219 mc., iar în 1936 — 2 mil. mc., peste posibilităţile noastre de export [7]).

In legătură strânsă cu dezvoltarea industriei lemnului, stă şi dez-

---

1) Curentul din 22 Iunie 1938: Distrugerea pădurilor din Bucovina. 2) Neamul Românesc — Măicuţele lui Iuda. 3) Adunarea generală a soc. „Progresul silvic" din 1 Iunie, 1937. 4) Universul. 5) Ibid. 6) Ibid, 1 April, 1937 — Dispariţia stejarului în România. 7) Vezi Curentul din 30 Sept. 1937 şi Univ. din 14 Nov. 1937.

voltarea fabricilor de hârtie. Astăzi, există 15 unităţi, cu un capital şi investiţii de circa 345600000 lei cu o forţă motrică de 35120 hp. Intervenind, în 1940, cartelarea, s'a înregistrat, repede, o majorare a producţiei. In 1930, s'a constituit Oficiul de vânzare, atingând, în 1940, o vânzare de 67000 tone în valoare de 1300 mil. lei.

5. *Industria petrolului.*

Această industrie merge dezvoltându-se în ritm gigantic şi, odată cu năvala capitalurilor din afară şi participarea celor dinăuntru, exploatarea se face în mod barbar, mergând până la secătuirea zăcămintelor de aur negru. Din cauza dezvoltării rapace, unele societăţi cari nu puteau desface păcura o aruncau în şanţ şi îi dau foc, cum s'a întâmplat cu minunatele şantiere ale Bucşanilor. Ca şi cu pădurile, tot aşa şi cu izvoarele de petrol — o exploatare sălbatecă, urmând lozinca de distrugere: „Mai mult! Cât mai mult!" Iată câteva date. In 1926 s'au extras 3.250.000 tone; în 1928, 4.270.000; în 1930 — 5740.000; în 1932, — 7.350.000; iar între 1934/36 — exact 8.430.319 tone, adică circa 850.000 vagoane. Dar să vedem reversul chestiunii. Dela această dată, începe scăderea debitului, adică sărăcirea izvoarelor. In 1937, avem o producţie de 7.289.015 tone; în 1938 — 6.168.809; iar în 1939 — 5.962.321 tone, adică o scădere, în trei ani, de 5.850.812 tone sau, în medie anuală, circa 2 mil. tone — după datele cele mai serioase [1]).

Petrolul — spune prof. ing. M. Manoilescu — ne-a adus în ţară o pătură de străini impertinenţi şi nerespectuoşi pentru legile acestei ţări şi tot el ne-a făcut să ne vindem independenţa economică pe un blid de linte consumat în mai puţin de o generaţie [2]). Şi această bogăţie parte risipită pe şantiere, parte era vândută pe nimica peste graniţă, iar societăţile se plângeau că fac sacrificii mari, ostenindu-se să desfacă petrolul nostru în străinătăţi [3]).

Imediat după războiu—când, în cursul acestuia, s'a dovedit cu prisosinţă marea importanţă economică şi militară a acestui factor — capitalurile străine s'au înmulţit în mare măsură: la cele 23 societăţi anonime existând până în 1918, 89 noui societăţi au luat fiinţă până în 31 Dec. 1930. Acestea, repartizate în şeapte categorii, s'au soldat la 31 Dec. 1929, cu un capital de 13.062.804.000 şi cu investiţii de 22.972.239.000. La acest capital şi la aceste investiţii, Românii — nu Românii etnici, bine înţeles, ci capitalul românesc indiferent de origina lui etnică — iau parte cu 19,40% din capitalul societăţilor anonime

1) Alex. Alimănişteanu în comunicarea din 19 Ian. 1937 în Cameră şi Ing. Al. Teodoreanu — Exploatările petrolifere în Univ. din 10 Iunie, 1937. 2) Ideea de plan economic naţional. 3) Ing. Al. Teodoreanu, art. cit.

constituite în ţară, raportat şi la creditul furnizat de grupele ce le finanţează şi la rezervele de tot felul [1]).

O mulţime de societăţi activând în ţară se găsesc sub controlul societăţilor cu capital străin — aşa avem : 17 societăţi sub controlul societăţilor constituite cu capital în lire sterline, 10 din ele constituite după războiu ; 15 cu capital în franci francezi — 12 constituite după războiu ; 9 sub controlul societăţilor cu capital în franci belgieni, cu 5 după războiu ; 2 sub controlul societăţilor cu capital în fiorini olandezi şi 1 cu capital în dolari — Standard Oil Cy. of New Jersey, care controlează soc. „Româno-Americană" [2]).

Nu cunoaştem cu preciziune capacitatea capitalului evreesc băgat în aceste întreprinderi de exploatare şi speculare a marilor bogăţii petrolifere. Cunoaştem, însă, două lucruri : întâiu, că toată finanţa internaţională este sub controlul celei iudaice care a pătruns adânc la noi în toate sectoarele şi, încă ceva, anume că metoda de exploatare a acestor bogăţii până la complecta secătuire a puterilor noastre producătoare este o metodă pur iudaică. Nu putem tăgădui capitalului străin cinstit contribuţia lui la ridicarea economică a ţării noastre într'o anumită perioadă a evoluţiei noastre ca stat. Un capital străin este dorit când se încadrează în interesele economiei noastre naţionale — cum spunea la Cameră Al. Alimăneşteanu sau cum ar zice prof. Ing. M. Manoilescu, după care industria adevărată are un sens constructiv şi că tot ceeace clădeşte în ea rămâne pentru generaţiile viitoare şi reprezintă un folos permanent pe seama ţării [3]). Ceeace la noi n'a fost cazul nici cu bogăţia petrolului, nici cu marile avuţii forestiere. Orice factor de natură economică sau spirituală care nu se încadrează în sfera marilor interese ale naţiunii este un factor primejdios, fiindcă iese în afara sferei şi conţinutului ideii de activitate în serviciul colectivităţii.

Dar rapacitatea ce a caracterizat capitalul străin a fost promovată şi de lipsa de grijă şi de complicitate a factorilor politici cari îngăduiau o asemenea săcătuire sălbatecă, ba erau în stare să concesioneze sau să cedeze capitalului străin toată zestrea cu care ne-a binecuvântat Dumnezeu. Statul şi-a dat tot avutul şi frumosul venit rezultat din redevenţe ca să se creeze soc. evreiască „Redevenţa" — una din marile fortăreţe iudaice, cum o numea istoricul N. Iorga sau din cele 50.000 ha. ale statului, acesta a dat societăţilor române mai puţin ca 10.000 ha, iar celor străine peste 40.000 ha din cele mai bune şi bine cunoscute.

---

1) Mih. Pizanty — Le pétrole en Roumanie, 164 urm. Cele 7 categorii sunt: 14 societăţi de producţie şi rafinărie, 13 de rafinat, 49 de producţie, foraj şi redevenţe, 9 de foraj, 16 de comercializare, 9 redevenţiare, 3 diverse — la cari adaogă 38 în neactivitate, cu un capital de 260. 332.000, şi cu investiţii de 374.801.000. 2) Ibid, ibid. 3) Vezi izvoarele citate.

Cât de înfloritoare este situaţia în industria petrolului patronată şi controlată de capitalul străin — în specie, ca origină şi metodă de lucru şi atitudine, evreesc — se vede din situaţia financiară a 29 societăţi de petrol, după bilanţul încheiat în ziua de 31 Dec. 1930. Anume: 22 societăţi au realizat beneficii în sumă de 1.012.175.246 lei şi 7 s'au soldat cu o pierdere de 120.249.801 [1]). Dar prof. Pompiliu Nicolau dela şcoala politechnică din Timişoara nu este de acord cu această sumă realizată ca beneficii ale industriei petrolului., ci, socotind numai cele 4 milioane de tone petrolifere bune de export numai cu 25 lire sterline tona, ne dă 100.000.000 lst., din care, scăzând pentru producere şi prelucrare circa 20 mil. lst. şi înmulţite cu 500 lei — era vorba de 1936 — după cursul oficial, se realizează ca beneficiu net al petrolului românesc formidabila sumă de 40 miliarde lei [2]). Aproape de două ori bugetul ţării — spune comentatorul. Ne oprim aci.

6. *Industria metalurgică.*

In Vechiul Regat — după cum am mai spus-o — nu se putea dezvolta o industrie a metalurgiei şi siderurgiei, fiindcă nu dispuneam tocmai de elementul de bază — industria fierului şi a oţelului care, şi aceasta, îşi are condiţionată existenţa în minereurile de fier şi de cărbuni. Numai cu alipirea nouilor provincii, s'a putut aşeza, organic şi integral, o industrie de aşa mare importanţă pentru dezvoltarea ţării noastre. Ne vom servi, în cele ce urmează, de câteva date împrumutate din studiul inginerului C. Orghidan [3]).

In preajma războiului, industria noastră metalurgică îşi alimenta furnalele numai prin import şi numărul marilor întreprinderi se ridica în 1914, de-abia la 84, dintre care 52 erau ateliere mecanice şi turnătorii din fier şi alte metale, restul diverse, acţionate de o forţă motrică de 9578 hp., cu un capital investit de 30.968.350 lei aur şi cu o valoare a producţiei de 42.573.703 [4]). Chiar cu aceste puţine întreprinderi, România mică a reuşit, în timp de războiu, să-şi satisfacă o parte din nevoile înarmării. Odată cu întregirea hotarelor, nouile provincii vin cu o mare contribuţie la dezvoltarea industriei siderurgice, utilată cu instalaţiunile necesare pentru fabricarea fontei şi a oţelului şi totul intră în perioada refacerii, când unele întreprinderi se repun în funcţiune, altele noui se crează cu capital românesc, în vederea refacerii materialului rulant pe căile ferate. In această perioadă, accentul se pune tot

---

1) Ibid, p. 158. 2) In lucrarea: „Naţionalismul constructiv". — Vezi şi art. Al. Gregorian — „Statul gospodar" în Univ. 10.2.1937. 3) Industria metalurgică, în Encicl. României, vol. III, p. 831. 4) Ibid, ibid — 11 din cele 84 erau fabrici de sârmă şi cuie, 9 de mobile şi sobe, 11 de tinichigerie şi ambalaje metalice şi 1 diverse.

mai mult pe marea intreprindere, pe unitatea de producţiune de mari dimensiuni, in cadrul căreia raţionalizarea muncii şi a producţiei este mai uşor de realizat.

Cel mai mare număr de întreprinderi metalurgice a fost înregistrat în 1924 cu 557 unităţi — este vorba de marile unităţi, cu 20 lucrători permanent ocupaţi sau cu cel puţin 5 hp. In 1937, numărul lor se reduce la 356, cu investiţii de circa 8 mld., cu o forţă motrică de 148.816 hp., cu un număr de 49.359 lucrători şi cu o valoare a producţiei de peste 10½ mld. Caracteristic faţă de 1924 este faptul că şi numărul intreprinderilor şi acela al personalului scade, producţia însă, creşte în aşa grad că este capabilă să satisfacă nevoile interne — nu în mod integral şi acelea ale înarmării.

Considerând întreprinderile metalurgice în totalitatea lor, dela cele mai mici unităţi până la uzinele cari ocupă anual câteva mii de lucrători, vom avea, pe anul 1930, 22.724 dintre cari : 22.081 individuale 176 societăţi în nume colectiv, 144 anonime, 3 cooperative, 93 întreprinderi de stat, judeţ sau comună şi 237 alte forme şi nedeclarate [1]. După câţiva ani, în 1938, numărul societăţilor anonime în această branşă scade la 107, cu un capital de circa 5 mld. [2]). Din aceste 22.734 întreprinderi de tot felul, numai 6485 aveau o vechime dinainte de 1914; 1323 înfiinţate între 1914—1919; 13.198 între 1919/930 — acestea reprezentând nu mai puţin ca 63 % din totalul întreprinderilor — rămânând numai 1728 de unităţi cu data înfiinţării nedeclarată [3]).

Industria naţională a luat o dezvoltare din ce în ce crescândă şi a înregistrat, în 1936, o producţie de circa 50 mld. lei — procentul cel mai urcat înregistrându-l industria metalurgică în domeniul căreia valoarea producţiei — în o perioadă de cinci ani — a sporit cu 42% sau, în cifre absolute, cu 6173 milioane, după care vine industria textilă cu un spor de 125 % sau cu 3663 milioane. Progresele realizate de industria naţională sub toate raporturile, îndreptăţea U. G. I. R. să declare, în adunarea generală din 1937, că ea a ajuns în stare de maturitate şi că numai un regim bine chibzuit o poate promova pe aceiaşi cale, nemai simţindu-se nevoie de încurajarea în sensul legilor din 1887 şi 1912 [4]). Factorii cari au ajutat dezvoltarea industriei metalurgice — spune C. Orghidan — au fost măsurile protecţioniste, regimul de import şi, mai cu deosebire, conjunctura din ultimii ani constând în masive furnituri de stat şi în necesitatea celorlalte industrii de a se înzestra cu toate mijloacele şi uneltele de dezvoltare [5]).

---

1) St. cit. şi Anuarul statistic al României, pe 1939 şi 1940. 2) Statistica soc. anon. pe 1939. 3) C. Orghidan, st. cit. 4) Vezi Univ. din 2 Iulie, 1937. 5) C. Orghidan, st. cit.

In sectorul industriei metalurgice, industria grea a preocupat cercurile conducătoare în cel mai înalt grad şi, ca urmare, aceasta a înregistrat cea mai mare dezvoltare. Intreprinderile producătoare de fier cari alimentează toată industria sunt aproape toate aşezate în Transilvania de s.-est şi în Banat: Reşiţa, Titan Nădrag Calan, Hunedoara şi Vlahiţa, cele două dintâi fiind integrate vertical — având alături minele cari le alimentează [1]).

In fruntea acestei industrii, se pune Reşiţa, după care vine a doua ca importanţă „Soc. Titan Nădrag Calan". Prima se caracterizează prin un capital social de lei 875 mil., investiţiuni de 2571 mil., 16.000 lucrători şi o producţie, în 1937, de 2153 mil., cu fabricaţii de oţel şi fontă şi, printre altele, de vagoane, locomotive, etc. A doua cu mine la Teliuc şi oţelării la Ferdinand, uzine la Titan-Galaţi şi la Nădrag, cu o producţie de peste 1 mld. lei. La acestea, se adaogă „Uzinele statului din Hunedoara" şi fabricile de avioane: I. A. R.-Braşov, cu ultimele perfecţionări, şi, adesea, după brevete româneşti; S. E. T. şi Icar.

Alte mari întreprinderi: Soc. sârmei din Cluj din 1920 cu instalaţii de laminare în uzinele din Câmpia Turzii; întreprinderile dunărene: „David Goldstein & Fii" din 1931, cu capital şi investiţii de cca 200 mil.; Industria fierului — Bucureşti, uzinele de metale: „Metrom" şi „Farola"—Braşov şi „Laromet"—Bucureşti. Incă câteva uzine şi fabrici de armament şi alte articole metalice: Soc. „Astra" (din Astra-Arad, Unio-Satu Mare şi Romloc-Braşov); „Copşa Mică-Cugir" încă din 1926, cu o puternică participare a statului; marile ateliere dela Ploeşti ale soc. „Concordia" — după care urmează „Lemaître", E. Wolf, D. Voina, E. Costinescu, Rimma şi soc. Franco-română, toate utilate pentru înzestrarea armatei.

Pe acelaş picior cu Reşiţa — în plus, caracteristici specifice— stau întreprinderile Malaxa, cu instalaţii ultramoderne în Bucureşti şi la Tohanul Vechiu — Braşov, pentru prelucrarea şi încărcarea proectilelor şi cu construcţiuni de locomotive, automotoare şi motoare Diesel de 150—320 hp. Concepţiune şi creaţiune exclusivă a geniului pământean, această industrie poate face mândria oricărei ţări cu cele mai vechi şi reputate tradiţii industriale, ca putere şi calitate de producţie şi ca disciplină a activităţii.

După toate acestea, urmează şantiere pentru construcţii navale, uzine şi fabrici nenumărate pentru fabricarea de maşini de morărit şi de uleiuri, maşini pentru industria pielăriei, cea electrotechnică şi textilă, construcţii metalice şi cazangerie, unelte agricole, tuburi de fontă şi de fier laminat; turnătorii de fontă, de litere, de metale şi de

1) C. Orghidan, st. cit.

clopote ; vagoane, vagonete şi trucuri, sobe şi maşini de gătit ; motoare, turbine şi maşini diverse ; lăcătuşerii de binale şi de artă ; instrumente şi aparate medicale ; intrumente muzicale ; articole de menaj şi tacâmuri ; aparate şi unelte de sondaje, caroserii şi montaje ; arcuri şi osii, aparate de cântărit, bijuterii, etc.

Dacă industria metalurgică a căpătat, dela unire încoace, o dezvoltare extraordinară ca investiţii de capitaluri şi capacitate de producţie, ea se prezintă în culori sumbre pentru elementul autochton, sub aspectul participării acestuia la activitatea capitalurilor investite şi la beneficii. In aceeastă ramură de producţie care a realizat câştiguri fabuloase, din aproape 1000 ingineri, 50 % sunt Români şi 50 % străini — în categoria acestora intrând toţi zurpatorii titlului de inginer, în proporţie îngrijorătoare. La întreprinderea „Reşiţa" sunt 681 angajaţi, din cari numai 190 Români, restul de 491 minoritari şi străini, iar din efectivul de circa 20.000 muncitori, 50 % Români, folosiţi la munca brută şi prost plătită [1]).

Răsfoind, cu răbdare, Indicatorul industriei, constatăm — cu emoţie şi îngrijorare — cum se înşiră 600 întreprinderi, dintre cari de-abia 41 după rezonanţa fonetică româneşti şi 52 nemţeşti — toate celelalte, sute şi sute, cu rezonanţă semtică sau evreo-maghiară şi peste 530 societăţi anonime sau în nume colectiv cari înglobează la un loc mai multe mld. capitaluri şi zeci de mii de lucrători. Printre marile întreprinderi româneşti — Leonida & Co., Emil Costinescu, D. Voina şi alte câteva de mâna a doua [2]), la toate acestea industriile C. F. R., S. T. B., şantierele navale ale statului, etc.

---

1) Naţionalizarea „Reşiţei" s'a încercat încă din 1921, dar a eşuat din cauza avidităţilor politice şi guvernul a căzut. Prin legea naţionalizării din 1923, s'a constituit U. D. R. în compunerea ei intrând grupul Steeg cu întreg patrimoniul, recunoscându-i-se în noua societate o cotă aparte de acţiuni de 40 %, restul dat în subscripţie publică românească şi s'a ajuns la transacţia ca organele vechi să rămână, iar cele noui româneşti : 4 membri numiţi de guvern, ca director general C. Orghidan. Cu timpul, intră grupul englez Wickers care a ajutat la instalarea marii centrale electrice dela Anina, mărindu-se capitalul şi cumpărând un pachet de acţiuni. In 1927, liberalii au impus plecarea lui Veith — spirit străin şi om de afaceri şi înlocuirea lui cu ing. C. Buşilă care a condus-o până în 1930. In acest an, apare Auschnitt ca reprezentant al celor două grupuri Steeg şi Wickers care guverna adunările generale fiindcă formau o minoritate compactă, deşi nu trecea de 30 %. Prin 1931, apare şi Malaxa, alături de Auschnitt. Acesta este susţinut de întreaga finanţă străină şi a dispus de toate prerogativele până când şi-a încheiat cariera în 1938. Prin 1935—36, când începe campania de armament, s'a dat un pachet de acţiuni şi soc. Sborovka — aşa că cele 3 societăţi străine stăpânesc 40 % din acţiuni, iar 60 % trebuiau să treacă în mâini româneşti. După luarea Austriei şi Cehoslovaciei, Nemţii au devenit stăpâni pe Steeg şi Sborovka, Auschnitt rămânând până la îndepărtare împuternicitul lor. 2) Alte câteva firme : Macarescu et Necula, — Bucureşti, A Stoica — Braşov, C. Mihăilescu, Nicolescu G. & Atanasiu P., Ing. Popescu Victor, Chercea Nedelcu, O. Voicu, Ing. Brătăşanu, Fondul bisericesc ortodox român din Bucovina, V. Andreescu — Bacău, D. Mazăre — Ploeşti, Bart. Bandur — Careii Mari, B. Chiriac — Focşani, Bărănescu — Hunedoara, L. Horga — Iaşi, I. Mihail — Bucureşti, D. Dorojan — Iaşi, D. Bărbulescu — Galaţi, A. Ionescu — Buc.

Cam toată această industrie este patronată şi controlată de străini şi de Evrei. In fruntea acestora, sta Max Auschnitt — fiul unui negustor de fierărie din Galaţi. El se bucura de tarife vamale, de preţuri maximale, de permise de export, de faimoasele contingentări şi de masivele comenzi şi furnituri către stat. Acest Auschnitt dicta activitatea Reşiţei şi a soc. „Titan Nădrag Calan" — unde avea ca directori pe Filip Alter, I. Abramovici şi Bercu Pucerea — ; el dicta preţurile înlăuntrul ţării, scumpirea sau eftenirea — scutirile de taxe vamale şi de taxă ad-valorem la materiile utilizate la fabricarea produselor de fier, cum şi la semifabricatele de fier importate. Tot el a organizat desfacerea produselor de fier — a sârmei de fier şi de cupru, prin societăţile de vânzare — „Socomet", „Industria sârmei" şi „Cuprum" — mandatarele celor 30 cartele ale industriei metalurgice. El era Regele fierului — cum îl numea prof. G. Cuza, stăpân atotputernic care câştiga milioane pe zi — simbolul dominaţiei tainice asupra tuturor partidelor politice, pe câtă vreme societatea ce o patrona realiza beneficii infime. Alţi magnaţi ai fierului, ai tablei de învelit, ai cuielor, etc., erau şi sunt tot Evreii şi străinii. Şi atunci, tot Românul se putea şi se poate întreba îngrijorat : — Cui a folosit industria naţională a fierului ? [1]).

7. *Industria sticlăriei şi a ceramicei.*

Această industrie cunoscută din vremuri vechi chiar la noi — cea mai veche fabrică a fost în 1727 la Belin, jud. Bihor — ia o mare dezvoltare imediat după alipirea provinciilor. Dacă până în 1907 aveam, în Vechiul Regat, vre-o 10 fabrici — dintre cari una de oglinzi la Focşani, în 1919, industria aceasta numără 16 întreprinderi, iar în 1937, atinge numărul de 39 fabrici, dintre cari — 19 în Vechiul Regat, 13 în Transilvania, 3 în Banat, 2 în Bucovina şi 2 în Basarabia. Între 1919 şi 1937, au luat fiinţă marile fabrici : în 1921, avem prima fabrică de sticlă cu gaz metan la Mediaş — cea mai mare — cu un capital de 100 mil ; în 1922, alta la Turda ; în 1923 „Vitrometan" la Mediaş ; în 1926, la Diciosânmartin şi, în 1929, alta lângă aceiaşi localitate — însumând, laolaltă aceste patru, un capital de circa 140 milioane lei. In total, sunt 18 fabrici de sticlă turnată şi presată şi de geamuri şi 21 fabrici de oglinzi : 5 în Bucureşti, 4 la Iaşi ; câte una la Chişinău, Cernăuţi, Cluj, Braşov, Arad, Sibiu şi Craiova, 2 la Timişoara şi 3 la Oradea [2]).

După cele înregistrate în Indicatorul industriei, avem, în 1938, 10 întreprinderi de sticlă suflată şi geamuri constituite în societăţi

1) Ziarele din Sept. 1937 : Din declaraţiile lui G. Cuza la S.-Mare şi ale lui C. Angelescu la casa de sfat a Frontului românesc. 2) Radu Ţăruşanu — Industria sticlei în Encicl. României, v. III.

anonime, 2 în comandită, una singură cooperativă la Avrig-Făgăraș, două individuale românești la Ploești și două străine. Singură fabrica de sticlărie, geamuri și becuri „Putna" a lui Fischer Friedrich însumează 20.442.000 investiții și 592 lucrători; iar cele trei soc. anonime: „Ardeleana", „Mediaș" și „Vitrometan" circa 340 mil. și 2000 lucrători.

Fabricile de oglinzi și aparate diverse sunt în număr de 20 — dintre cari 3 constituite în societăți și 17 individuale. Dintre acestea, par a fi evreești 12, dintre cari 4 la Iași, două sunt românești și patru la alte naționalități. Fabricile de porțelan, de faianță și de teracotă sunt în număr de 39 — 10 din ele constituite în societăți anonime și în comandită, iar din cele individuale probabile 6 evreești, 12 românești, una a C. F. R. și restul la alte naționalități.

Industria olăriei fine, a faianței și porțelanului, este abia la începutul ei. Meșteșugul fabricării porțelanului s'a introdus în Transilvania îndată după Unire, iar acela al faianței de-abia în 1935 [1]). Aici, sunt două mari fabrici — „Iris" din Cluj, cu articole de menaj, electrotechnice și farmaceutice din porțelan, pe lângă sobe de teracotă, cărămizi și pământ refractar și a doua „Manufactura națională de porțelan din Turda", și trei fabrici de faianță: Gluck Benjamin din Sălaj, uzinele ceramice — Ploești și alta la Cristian din Brașov [2]). Olăria de lut este, astăzi, înfloritoare in Ardeal, cu 5 mari întreprinderi, dintre cari două fabrică mecanic ghivecele, ca „Faraudo" București și H. Reimer din Codlea, iar alta a fraților Tompa din Turda [3]).

Fabricile de cărămizi și țigle sunt nenumărate. Ele ating — din cele declarate — 137, dintre cari: 48 sunt societăți anonime și 6 în nume colectiv, iar individuale: 29 românești, 52 ale altor naționalități și 3 ale instituțiilor publice. Marile fabrici românești sunt, Bazilescu, Simileasca, Surugiu, Mihăescu, Dumitrescu & Anghel, Eremia și Bragadiru & Grigoriu, Koșca & Co., etc. Fabricarea cimentului este exploatată de 9 societăți anonime — la acestea se adaogă întreprinderea Prințul Bibescu, iar produsele de ciment de 9 societăți anonime și în nume colectiv și de 9 întreprinderi individuale, printre cari un Român. Alături de cele 12 întreprinderi cari fabrică cărămizile și pământul refractar, este și fabrica ing. C. Alimănescu & Co. din Gorj [4]). De asemenea, avem numai doi Români, alături de 12 întreprinderi exploatate de societăți anonime și particulari pentru fabricarea gipsului și a ipsosului. Varul hidraulic îl fabrică 11 întreprinderi individuale și 12 socie-

---

1) Aurel Rainu — Materialele de construcție de origină pământeană, Encicl. Rom., v. III, p. 881 urm. 2) Indicatorul industriei românești. 3) Aurel Rainu, st. cit. 4) Indicatorul industriei. Cele mai impoartnte fabrici de cărămizi refractare — în număr de 11: 5 în Vechiul Regat și 6 în provinciile alipite — sunt: Fabr. Uzine Reșița, Hephaistos, Prima soc. Aleșd și Turda, Baru Mose — Huniedoara, H. Kunz din Cristian și Megidia și H. Damadian — Constanța.

tăţi anonime, printre cari sunt intreprinderile Emil Costinescu [1]). Aceste 12 întreprinderi încurajate au angajat un capital de peste 80 milioane şi au produs, în 1935, 200.000 tone. Industria ţărănească a varului din zona deluroasă este singura curat românească. Fabrica Vălimăreanu Co. din Câmpulung-Muşcel produce, anual, 45.000 tone, mai mult ca oricare alta [2]).

Cimentul este fabricat de 11 fabrici — una a soc. an. a inginerilor români „Dâmboviţa", cu un capital de 1.200.000 lei aur, şi-a început activitatea de-abia în 1923. Toate — afară de Comarnic — constituite in societăţi anonime. Capitalul lor atinge aproape 1½ mld. lei. 49,30% din capacitatea producţiei este capital francez şi 27.30% este controlată de capitalul belgian [3]).

8. — *Industria extractivă a metalelor preţioase.*

Această industrie a fost apreciată şi pusă în dezvoltare extraordinară încă de când Romanii au pus stăpânire pe Dacia — pentru a cărei cucerire un factor de seamă ar fi fost şi această bogăţie. Nouii stăpâni au adus minieri pricepuţi din multe ţinuturi ale imperiului, mai cu deosebire din Dalmaţia, iar prelucrarea se făcea încă de atunci cu steampuri de lemn acţionate de apă. In Zlatna-Ampelum din munţii Apuseni, îşi avea reşedinţa procuratorul aurarium care administra provincia, iar direcţia superioară technică şi administrativă o exercita procuratorul general cu reşedinţa în Alba-Iulia — Apulum. Regii din dinastia lui Arpad au adus colonişti saşi şi, prin întărirea bisericei catolice, cea mai mare parte din mine a ajuns proprietatea episcopatului romano-catolic din această cetate şi ca urmare s'au produs aşa nemulţumiri, că, în 1277, a avut loc revoluţia minerilor din jurul Abrudului contra acestei episcopii.

In sec. XVIII, se dă dezvoltare şi minereurilor complexe de plumb, zinc şi cupru, când se construesc, pentru o exploatare mai raţională, şi topitoarele dela Strâmba, Rodna Veche, Capnic şi Săcărâmb. In 1773, Maria Teresia aprobă statutul minierilor şi institue, la Zlatna, tribunalul minier.

Această industrie a luat o dezvoltare cu adevărat considerabilă, ceeace rezultă din aceste date asupra producţiei: în 1834, producţia a fost de 851 kg.; în 1877, de 1109; în 1913 de 2781 kg.; în 1929, soc. „Mica" — condusă cu energie şi adâncă pricepere de inginerul Gigurtu — construeşte prima instalaţie de flotaţie a minereurilor sale aurifere dela Brad, urmată, în 1930, de instalaţia dela Uzinele Statului din

1) Aurel Rainu, st. cit. 2) Ibid. ibid. 3) Ibid., ibid.

Dealul Crucii. Şi, de acum, toate intreprinderile din ţară işi modernizează instalaţiile de prelucrare, precum şi se precizează politica de încurajare de către stat şi B. N. R. Aşa că, în 1937, extragerea atinge un punct nemaicunoscut : 555 kg. aur fin şi 25.645 kg. argint fin — pe câtă vreme, în 1921, cantitatea de argint atingea cifra de numai 2872 kg.

Iată proporţia de participare la producţie a diferitelor întreprinderi pe anul 1937 : Grupul „Mica" cu uzină de amalgamare şi flotaţie la Gura-Barza, cu capacitate de cca 200.000 anual, a produs 55,80% din producţie, Rimma 21,90%, Soc. „Aurum" 6,05%, Soc. „Franceză" 3,10%, Asociaţia Albini 2,0% şi restul întreprinzătorilor 7,08%. Cei doi mari producători de argint sunt „Phönix" cu 9534 kg. argint, Rimma cu 7430 kg. şi diverşi cu 3832 kg.

Intreprinderile cari se ocupă cu exploatarea zăcămintelor de aur sunt, precum am mai văzut : soc. „Mica" cu un capital social de 350 mil. lei şi cu participare de capital la afiliatele ei — Pyrit, Breaza-Zlatna, Aur, Mines d'or de Stanija, Soc. Franceză de mine de aur din Transilvania şi cu regiuni de exploatare în Valea Morii, Brădişor şi Musariu ; — R. I. M. M. A., care administrează şi exploatează : Regiunea Baia-Mare, regiunea Munţilor Apuseni şi Valea lui Stan—jud. Vâlcea ; Soc. „Aurum" cu cap. de 20 mil. lei ; „Albini" ; „Industria Aurului", capital 10 mil., soc. „Petroşani" care posedă Valea-Borcuţului din regiunea Baia-Mare şi un complex de concesiuni în regiunea Jereapău, la limita judeţelor Maramureş, Someş şi Satu-Mare ; soc. „Topliţa-Măgura-Concordia" cu un grup de concesiuni în jud. Hunedoara, cu cap. de 10 mil şi, în sfârşit, micii producători, cu exploatări în mai multe centre din Munţii Apuseni şi în număr de 537 în Roşia Montana şi 108 în Bucium, cari au produs, în 1938, 188 kg. aur.

Nu există date oficiale asupra investiţiilor în această mare industrie, totuşi, din datele întreprinderilor, ele ar atinge cifra de 1500 milioane şi nu există, de asemenea, date asupra participării etnice la capitalul angajat în această ramură de producţie. Din datele obţinute dela diferite întreprinderi, reiese că, în întreprinderile din munţii Apuseni, peste 90% din personal sunt Români, iar la cele din nord, circa 60% Români. După elementele publicate de Institutul central de statistică, totalul personalului întrebuinţat în aceste exploatări era, în 1936, de 10.202 persoane, din cari 10.193 cetăţeni români şi 9 străini — 3 ingineri, 2 funcţionari de birou şi 4 maeştri. Intre aceştia 9, capitalul străin are un singur reprezentant [1]).

---

1) Metalele preţioase de Eugeniu Bădescu în Encicl. Rom., v. III, p. 705 urm.

9. — *Industria chimică şi cea electrotechnică.*

Este industria cea mai importantă care alimentează toate celelalte industrii şi, în număr de 270 fabrici şi uzine — dintre cari 37 rafinării de petrol — ea numără un capital de 11383 milioane lei, găsindu-se, deci, în fruntea tuturor celorlalte : alimentară cu 10774 milioane, metalurgică cu 7940 mil. şi cea textilă cu 6981 milioane. Cele mai multe investiţii sunt plasate în industria sodei, a carbidului şi a rafinăriilor de petrol. Dispune de o forţă motrică de 182.000 hp. — numai industria carbidului este pusă în mişcare într'o singură fabrică, de 35.500 hp, faţă de industria petrolului care dispune, toată, de 37.600 hp. Sub raportul capitalului şi al forţei motrice şi producţia industriei chimice se ridică la 14,7 mld., faţă de aceea a industriei textile de 14,2 mld., a celei metalurgice de 10,5 mld. şi a celei alimentare de 12,0 mld. Şi, totuşi, importăm produse chimice în valoare de aproximativ zece ori mai mare decât exportăm, Germania deţinând 50 % din importul acesta[1]).

Toate produsele chimice — luate după articole — sunt fabricate în 419 întreprinderi — mari şi mici, multe din ele repetate de mai multe ori, aşa cum sunt înşirate în Indicatorul industriei. Din acestea, 241 sunt constituite în societăţi anonime şi în comandită, 4 sunt ale statului şi instituţiilor publice, restul de 174 întreprinderi individuale, dintre cari, numai 19 probabil româneşti, restul de 155 străine. Numai distileria de lemn dela Dărmăneşti este a lui Ştirbey. Toate celelalte sunt, în majoritate zdrobitoare, în mâini străine. In distileriile de ţiţei şi asfalt toate întreprinderile — cu excepţia uneia — sunt străine, 39 societăţi anonime şi în comandită şi alte 8 individuale ; în industria sodei, a hypocloriţilor şi carbonaţilor — 4 întreprinderi ; în sectorul fabricării amidonului şi glucozei, 12 societăţi şi alte 8 întreprinderi individuale, dintre cari numai un singur Român ; carbidul îl fabrică numai soc. Nitrogen dela Diciosânmartin ; galalitul este monopolizat de 11 societăsi şi alte 19 întreprinderi individuale ; în culori, lacuri, vopsele, cernele şi cremă de ghete — 40 societăţi, 37 străini şi de-abia 3 Români ; distileria cărbunilor o au în monopol 6 societăţi ; fabricarea săpunului şi a lumânărilor 19 societăţi şi 31 întreprinderi individuale ; fabricarea gazelor 19 societăţi, 5 Români şi alţi şease ; soda şi clorul este monopolul a 3 mari societăţi — Solvay şi Uioara şi al unei întreprinderi particulare ; încălţămintea de cauciuc este acaparată de 6 societăţi şi 1 Evreu ; în ultimul timp, s'au înfiinţat două fabrici, la Braşov şi la Banloc, etc [2]).

Industria parfumeriei şi a cosmeticelor este, iarăşi, în mâini străine. Iată câteva, cari, toate, sunt evreeşti : Legrain, Bouchait, Lubain, Coty,

1) Em. A. Bratu — Industria chimică, Encicl. României, v. III, p. 1010 urm.
2) Vezi Indicatorul industriei.

Ravel, Puvet, Parfram, etc. Fabrica de esențe „Ciocanul", de asemenea evreiască, consumă anual 100.000 litri alcool, după care câștigă, nici mai mult nici mai puțin 35.000.000 lei. Și industria articolelor farmaceutice urmează acelaș destin. 11 societăți anonime și 8 firme individuale lucrează în această ramură. La aceste 19 firme, adăugăm numai 4 Români — fără a lua în considerare cele zeci și sute de laboratoare clandestine, meschine și murdare, unde lucrătoarele românce, plătite mizerabil cu câteva zeci de lei pe zi, ca și în laboratoarele de parfumuri, își macină sănătatea și tinerețea în igrasie și murdărie, în întunerec și otrăvuri.

Industria încălțămintei de cauciuc este privilegiul Evreilor Brănișteanu, Fainsilber sau Bachis. Intreprinderile „Mioara" sunt organizate și conduse de pașaportarii Mindlin, Nord Samuely și alții — sunt un ghetto, spune un cronicar, unde lucrători și lucrătoare, veniți dela țară, își varsă plămânii și își săcătuesc trufia și vigoarea lor de acasă [1]).

La fabrica de acid sulfuric și alte produse chimice dela Valea Călugărească — proprietatea soc. „Mărășești", director pașaportar dela Budapesta, ingineri, casier, contabili, plătiți în mod regesc, toți sunt Evrei și Unguri; brațele muncii și personalul inferior sunt Români [2]). Și, ca aici, peste tot, în acele sute de fabrici, cari în proporție de 90% sunt străine.

Industria electrică își are începuturile modeste în România veche încă de prin 1882, când au avut loc primele începuturi timide — ca, de altfel, și în alte țări. In 1889, își are începutul prima industrie indigenă a acumulatorilor pornită de soc. „Acc. Fabrik A. G. Berlin" urmată de fabrica Leon Fournaraki în 1907. Peste 4 ani, avem soc. an. „Tudor" sub președinția lui Saligny, cu capital exclusiv german, naționalizată în 1921. După războiu, iau ființă societățile „Reșița" și „Energia"-Cluj. După 1935, se crează industria fabricării becurilor electrice, de data aceasta în mod temeinic, fiindcă au fost și în trecut încercări, dar ele nu au reușit și au fost lăsate să fie distruse de concurența străină, iar fabricile cumpărate de aceasta. Astăzi, avem 5 fabrici „Eterna", „Lumen", „Electrostar", „Tungsram" și „Uzinele technice", cu o producție anuală de 6 mil. becuri în stare să satisfacă toate nevoile interne. Producția de acumulatori electrici satisface și ea aceste nevoi [3]). In vecinătatea fabricii de ciment dela Fieni a luat ființă, în Oct. 1937, cu capital românesc subscris de mai multe societăți, fabrica de becuri electrice „Electrostar" cu o producție de 6000 becuri pe zi.

Numărul tuturor fabricilor existente în 1937 este de 38, din cari

1) Por. Vremii din 18 Nov. 1938: „Mioara". 2) Ibid: 20 Febr. 1938: Munca românească în jud. Prahova. 3) Industria electrică de N. Arcadian — Iată câteva intreprinderi pentru fabrcarea acumulatorilor: „A. B. C.", „Crypton", „Fol", „Galvani", „Happecke" „Noi valux". „Rova", „Tudor", „Dura", „Vega", etc.

25 au un capital învestit de lei 90.288.000, cu forță motrică de 2261 hp., în cari lucrează 1950 oameni și cu o producție anuală de 417.320.000 lei. Această industrie de mare viitor este centralizată în proporție de 55% în jud. Ilfov și Dâmbovița, după care vine, Banatul, Transilvania și Bucovina [1]).

Cercetând datele Indicatorului industriei, vedem că există, in 1938, 19 fabrici de acumulatori și elemente galvanice — dintre cari 9 societăți anonime și 1 Român. Pentru fabricarea de aparate telegrafice și de telefoane, există 4 fabrici constituite în societăți anonime și 1 individuală străină ; 1 singură pentru fabricarea de mașini electrice „Uzinele de fier și domeniile din Reșița'', cu investiții de aproape 9 milioane lei și cu 164 lucrători [1]).

c) Carteluri, sindicate trusturi

Marele nostru economist A. C. Cuza spunea, de mult, că protecția acordată unei industrii începătoare trebuia să fie pururea dominată de interesul obștesc și, ca atare, ea trebuia să îmbrace caracterul de trecătoare. Fiindcă este vorba doar de dezvoltarea, în anumite limite de timp, a unei industrii posibile și viabile, sacrificiile pe cari statul le impune, momentan, supușilor săi, de a plăti cu prețuri mari fabricate adeseori de calitate inferioară, toate se fac în vederea unor foloase posibile în viitor. Ca o consecință firească și logică, trebuia să funcționeze, paralel, și deschiderea largă a porților la import a mărfurilor similare, cu preț eftin și de calitate superioară, adică trebuia să atârne, totdeauna, asupra producătorului și industriașului această sabie a lui Damocles, de îndată ce aceștia treceau peste înaltul principiu care este de natură, singurul, să asigure viața națiunii și liniștea socială : orice activitate individuală trebue să îndeplinească o funcțiune pe linia solidarității și folosinței naționale, adică satisfacerea unei nevoi în serviciul împăcat al națiunii și individului.

Dar lucrurile n'au mers așa. Evreii și toți străinii au știut cum să organizeze — și au reușit în aceasta — întreaga noastră viață economică și spirituală într'un angrenaj de speculare a tuturor nevoilor națiunii. Produse ale solului și subsolului, produse ale industriei, precum și forțele de muncă ale producătorilor și muncitorilor toate au fost speculate. Dar nu trebuește pierdut din vedere o clipă măcar că, dacă au reușit în aceasta, ei au beneficiat de o admirabilă conjunctură de împrejurări — legi speciale cari au încurajat industria așa zisă națio-

1) Industria electrică de N. Arcadian — Iată câteva întreprinderi pentru fabricarea de aparate telegrafice și telefoane, de semnalizare și radiotechnice : „Ind. Electrică Românească'', „Iron'', „Philips'', „Phobus'', „Radio-Technica'', „Standard''.

nală, dublată de o protecție și prohibiție vamală necondiționată, în fond, susținute de o largheţe de mituire și conrupere care le-a asigurat atotputernicia.

In asemenea condițiuni dezvoltându-se, toată industria noastră națională a îmbrăcat caracterul de industrie prădătoare sau de industrie falsă, cum au botezat-o economiștii noștri și cum au simțit-o toți cetățenii acestei țări, dela data înființării fabricilor de zahăr și până astăzi. Economistul Al. Holban numea industria zahărului organizată în trust american o industrie care nu este pentru noi, ci împotriva noastră [1]) — lucru ce se poate spune, astăzi, despre toate industriile trustificate sau cari lucrează în sensul de monopol, chiar administrate de un singur individ.

Industriile activând în România, mică sau mare, au trecut dela faza organizării individuale la aceea a organizării colective și au îmbrăcat dealungul timpului, cele trei forme — de cartel, de sindicat și de trust. Dacă o organizare în sensul de a-și apăra ființa contra unei concurenţe de distrugere este și necesară și legitimă, organizarea în sensul, însă, de apărare numai a intereselor lor în paguba celor obștești, îmbracă, de data aceasta, caracterul de ilegalitate și de atentat împotriva ființei națiunii. Statul însuși a trebuit să intervină, în 1900, silind fabricile de petrol să se carteleze, împărțind producția și fixând prețurile, pentru ca, în felul acesta, să poată rezista concurenței amenințătoare a trustului american „Standard Oil Co.". Dar nu sună tot așa de candid intervenția aceluiaș stat, prin art. 10 din decretul lege din 1931, potrivit căruia se organiza un nou regim de import-export, în sensul că, importul de instalații industriale — fie pentru crearea de industrii, fie pentru mărirea actualelor instalațiuni—trebuia să aibă prealabila autorizare a ministrului de industrie și comerț, dată pe baza avizului unei comisiuni speciale ce urma a se institui printr'un jurnal al consiliului de miniștri. De unde, o stavilă creării de noui industrii și dezvoltării celor existente — adică o limitare arbitrară a dreptului de inițiativă în domeniul activității industriale, cum și crearea unui drept de monopol în favoarea vechilor industrii. Ceva mai mult. Chiar oficialitatea a stăruit pentru refacerea forțată a cartelurilor de uleiuri vegetale și înființarea unui oficiu de cumpărare a materiilor prime și, eventual, de vânzare a uleiurilor brute. Ba, multe industrii s'au angrenat și în acordurile trusturilor internaționale[2]).

Sindicatul proprietarilor agricoli din România, referindu-se la problema protecției vamale a industriei — 80% evreiască, cu 80% personal evreesc — spune că, dela 1925/1926, când s'au desființat prețurile maximale, a căpătat prin lege dreptul de a vinde foarte scump

1) A. Holban, în Monopolul zahărului în România — Iași, 1902. Vezi și Corneliu Casassovici — Chestia zahărului în România — Târgoviște, 1914; după A. C. Cuza, o. c., p. 732 și urm. 2) Guvernul și cartelurile în Univ. din 30 Nov. 1934.

şi, odată cu închiderea graniţelor prin taxe vamale, s'au închis şi graniţele străine pentru produsele româneşti cari nu mai puteau pătrunde în străinătate decât cu preţuri foarte mici. De aceea, problema evreiască dela noi nu este legată de existenţa sau de neexistenţa Palestinei, ci de avantagiile economice mari, adevărate privilegii, pe cari nu le găsesc în nici o altă ţară din lume [1]).

In anul 1939, au funcţionat în toată ţara 2261 s c etăţi anonime cu un capital de 49.922.298.000 lei. Dintre acestea : bănci — 491 cu un capital de 8 391.391.000 — fără B. N. R. ; 941 soc. anon. industriale, su cap 36.617.997.000, din ele 589 în Muntenia cu cap. 32.461.087.000 ; 755 soc. anon. comerciale cu cap. 4.131.511.000 — în Muntenia 572 cu cap. 3.477.932.000 ; 19 soc. anon. de asigurare cu cap. 369.995.0 0 — în Muntenia, 17 cu cap. 334 995.000 ; 55 soc. anon. diverse, cu cap. 411.404.000, dintre cari, 29 în Muntenia, cu cap. 335.239.000 [2]).

Şi, în modul acesta, toate aşa numitele sindicate de producţie şi de desfacere sau oficii de vânzare — în realitate, trusturi — au luat la noi o dezvoltare uriaşă, datorită celor doi factori despre cari am vorbit mai sus : regimul de politică vamală protecţionistă şi acelei lumi politice interesată în operaţiunile acestor monopoluri, cari, la noi, nu s'au născut şi n'au crescut prin ele înşile, ci au fost create în mod artificial, scopul lor principal fiind realizarea unui beneficiu cât mai mare pe spinarea consumatorului. Şi astfel aceste adevărate trusturi deţin monopolul pe întreaga ţară. Intr'un limbaj mai puţin solemn, le-am putea numi bande de speculare a nevoilor obsteşti, şnapanerii organizate ca să cumpere cu preţuri derizorii produsele ţărăneşti şi munca şi obida muncitorului, ca, pe urmă, să vândă pe preţuri uluitoare produsele lor, deşi au beneficiat de tarife vamale protecţioniste, de contingentarea sau de prohibirea articolelor concurente la import şi de toate înlesnirile de transport şi de taxare.

Următor unui decret lege din 1937, care reglementează funcţiunea şi controlul cartelurilor, au trebuit să-şi mărturisească existenţa 88 de carteluri, rămânând multe necunoscute, cari funcţionează pe sub mână, fără forme prin tribunal şi fără publicitate.

Să dăm câteva ilustraţii ca să de dăm seama de numărul aşezămintelor comerciale şi industriale cari s'au cartelat, precum şi de compartimentele vieţii economice angajate.

Astfel, în domeniul alimentar, 129 fabrici sunt angrenate în 10 carteluri, anume : toate cele 10 fabrici de zahăr, 61 întreprinderi de băuturi gazoase şi mineralizate, 3 fabrici de bere, 6 de scrobeală, 19 de

1) Din anchetele întreprinse de ziarul „Curentul". 2). Statistica soc. anon. pe acţiuni pe 1940.

bombonerie, de ciocolată şi derivate, 6 de făină, 14 de drojdie comprimată, 8 de ghiaţă şi 2 de malţ.

In domeniul industriei chimice, în 18 carteluri, 59 fabrici : de oxigen, acid sulfuric, sulfaţi de cupru, superfosfaţi şi îngrăşăminte, oxid de zinc, sulfaţi de fier, sodă caustică, eter, butanol şi butilacetat, acid carbonic, etc.

In domeniul metalurgiei obişnuite, aproape toată industria şi comerţul sunt angajate în 35 trusturi şi anume : produse de fier şi fier beton, oţel, fier comercial fasonat şi profilat, tuburi de fontă, produse laminate, cuie, tablă, mărfuri şi tăbliţe emailate, broaşte şi lacăte, articole de fierărie — şuruburi, nituri, piuliţe, ţinte, cuie pentru potcoave, lanţuri şi altele.

Avem şi 2 trusturi pentru talpă şi pielărie.

In domeniul materialelor de construcţie : trustul cimentului cu cele 8 fabrici, 1 al cherestelei cu 15 din cele mai importante exploatări forestiere.

1 cu 6 fabrici de geamuri.

In domeniul textilelor : 2 fabrici într'un singur trust ; câte unul pentru felinare de vânt, pentru plumb şi ţevi de plumb, pentru dozele Bergmann ; pentru articole de marcă, parfumerie şi cosmetice ; pentru fire D. M. C. — în care sunt angajate 16 firme comerciale ; pentru cântare ; 2 pentru petrol ; 4 pentru hârtie, articole de librărie şi creioane, mucava şi carton.

Şi, în sfârşit, 4 pentru expediţii internaţionale [1]).

Este interesant felul de organizare al trusturilor. Aşa, de o pildă, trustul cimentului — întemeiat încă din 1902 numai între cele 3 fabrici existente, (Brăila, Azuga şi Cernavoda) la cari s'au alăturat pe urmă şi toate celelalte — s'a asigurat de un regim vamal protecţionist, a fixat preţuri scăzute la periferia ţării, a închis unele fabrici mai mici, a împărţit ţara în sectoare de consum, a fixat preţ identic la toate fabricile şi cota de lucru pentru fiecare din ele, a înfiinţat şi aşa zisul biurou de vânzare al cimentului fabricilor unite. Acest cartel are ca reprezentant general pe evreul P. Pauly, personalul de conducere compus numai din Evrei şi străini, iar peste 85% din beneficii trec peste graniţe [2]).

De decenii lungi, lupta s'a dus, la noi, contra trustului zahărului, fără a fi înregistrat însă vre-un succes. Deşi, în 1935, consumul zahărului a scăzut cu 3800 vagoane şi, deşi suntem ţara cea mai înapoiată din lume sub raportul consumului, totuşi, lupta şi înaltele consideraţiuni de ordine morală şi socială n'au dus la nici un rezultat — in-

---

1) Vezi Univ. din Iunie 1937 : 88 de carteluri şi-au mărturisit ecistenţa. 2) Por. Vremii din 10 Ian. şi 12 Febr. 1938. Din cele 11 fabrici : 2 cu capital francez şi cu fond social de 500 mil. ; 1 cu cap. belgian — 180 mil. ; 1 cu cap. german săsesc — 110 mil. ; 1 cu cap. elveţian — 20 mil. şi 5 cu cap. românesc — 160 mil. din cari 124 mil. capital curat românesc. De unde, deabia 15 % capital romăbnesc şi 85 % străin. In 1931, s'au produs 70.800 vagoane peste consumul intern de 25.000 vagoane.

dustria zahărului rămâne aceiaşi industie parazitară, dacă nu mai mult ca toate celelalte, speculând deopotrivă pe producătorul de sfeclă, pe muncitorii din fabrici şi pe consumatori[1]). Aceiaşi luptă s'a dus şi împotriva trustului hârtiei, deopotrivă de duşman în ordinea morală şi socială a naţiunii, fiindcă a dispreţuit toate înaltele consideraţiuni cari puteau să promoveze cultura şi civilizaţia. Trustul hâttiei s'a constituit în 1931 când a luat fiinţă oficiul de vânzare, în care intră 7 fabrici — rămânând pe din afară fabrica din Carei, care, însă, stă în raporturi cu acelaşi trust. Câştigurile acestor fabrici sunt fabuloase şi aceasta rezultă din faptul că, la noi, se vinde hârtia cea mai proastă cu preţuri cari, la un moment dat, au trecut peste 300 % [2]). Trustul geamurilor — care loveşte şi în Moţii noştri şi în lumea consumatoare — cu un export înfloritor mai ales în Palestina şi Turcia, este cu totul în mâini evreeşti, cu cele 6 fabrici cartelate. Societatea „Soven" nu este decât forma deghizată a acestui trust. Acest cartel stă sub dictatura a trei magnaţi şi stau în fruntea lui alţi trei : Oscar Kaufmann, Bachus — evreu ungur şi Saporta — francez, evreu spaniol, care conduce şi o aşa zisă bancă şi este şi proprietarul fabricii de cristale „Nico". Scumpirea acestui produs a întrecut orice consideraţiuni. Negoţul mare îl fac Evreii şi, în mică măsură, câţiva Români Moţi cari sunt mereu terorizaţi [3]).

Toată industria chimică stă sub stăpânirea a 18 carteluri, în cari, însă, întâlnim soc. Mărăşeşti-Buc. în 7 trusturi, Phonix-Baia Mare în 10, R. I. M. M. A. în 5, Moscovits — Oradea în 3, Solvay şi Prima fabrică de spirt şi industrie chimică — Timişoara în câte 2, după cari urmează în câte unul : Coroana — Buc., Cronos, Solex, Nitrogen, Sfinx, Fraţii Goldenberg, Ancora, Fabrica de acid carbonic — Colentina, Czell — Braşov, Ancora. Oxigenul este angajat, cu cele 11 fabrici într'un singur trust „Sfinx şi Co. Desfacerea oxigenului" [4]). Toată industria şi desfacerea petrolului este dominată de două trusturi „Distribuţia"

---

1) Multe fabrici stau închise, primind fiecare cota parte din beneficiul trustului care îşi sporeşte venitul prin scumpirea lui — scumpindu-l numai cu 3 lei la kg. a realizat 240 mil. lei anual. N. Iorga, desfiinţând cartelul, zahărul a scăzut dela 40 la 17 şi 20 engros, dar în 1934, constituindu-se din nou, el s'a scumpit cu 14—15 lei. In 1930,31, kg. a costat 7,20 lei. Vezi şi „Parazitismul industriei zahăruluiîn România" de ing. Tăbuşi. Vezi şi D. R. Ioaniţescu — Ind. zahărului 1926 2) Trustul hârtie este format din Letea, Buşteni, Petrifalău, P. Neamţ, Câmpulung, Zărneşti şi Scăeni-Letea ; are investiţii de 967 mil., iar Buştenii 818 mil. ; în 4ani — 1936,939 — Letea a realizat beneific de 322 mil., iar Buştenii 291. Hârtia din Finlanda cea mai bună costa în 1934, 5 lei kg. ; în Cehoslovacia, 1 kg. hârtie de rotativă satinată, în 1936,37, 5—6 lei ; în Germania, 10,50 kg., iar la noi 12,82 şi 13,65. Vezi N. Iorga în Desbaterilesenatului din Martie 1934 şi C. Tăslăuanu, în Univ. 1940 : Se scumpeşte hârtia ? Vezi şi Trustul hârtiei Buc. 1925 şi I. C. Brătianu Chestiunea hârtiei Buc. 1924, de D. R. Ioaniţescu. 3) Por. Vremii din 23 şi 24 Sept. 1938. Cei trei magnaţi : Hannanel, Duboix şi Beja. Cele 6 fabrici : Mediaş, Diciosânmartin, Putna, Ploeşti, Turda şi Scăeni. 4) Univ. din 18, 19 şi 20 Iunie, 1938.

şi „Steaua Română" — în prima, intrând 4 uzine, iar în cea de a doua, 11 [1]).

Am spus mai sus că, în afară de trusturile cari şi-au mărturisit existenţa, mai fiinţează altele, infinite la număr, cari speculează in mod tiranic toate compartimentele vieţii economice şi spirituale ale ţării. Iată, de pildă, o societate evreiască S. A. R. P. I. A., sub atotputernicia grupului Ira Verner, Solomon şi alţi 20 mari capitalişti evrei cari speculează hrana populaţiei sărace. Măcelarii angrosişti evreo-maghiari, dispunând de mari capitaluri şi constituiţi în societăţi anonime, servindu-se de cozi de topor, reuşesc să impună regimul de preţ al cărnii şi se bucură la abator de un regim de tăiere în paguba micilor măcelari creştini. Preţurile la alimentele obişnuite — ouă, lapte, unt, brânză, zarzavaturi, etc., sunt dictate de intermediarii evrei cari exercită, prin sate, un monopol de acaparare şi speculează, deopotrivă, pe producător, consumator şi detailist. Aşa că tot comerţul alimentar engros, altădată românesc, este străin şi evreesc [2]) ; precum şi soc. „Frigul" — un cartel patronat de Lovensohn, Davidsohn, Similovici, Teofilovici, etc [3]). Industria alcoolului număra 172 fabrici, dintre cari 60 străine, 15 româneşti şi 95 evreeşti.

Industria de cherestea, ca şi aceea a tipografiei şi editurii încăpuseră în mâini evreeşti şi, de aci, tirania presei şi a cărţii evreeşti — precum s'a spus la locul cuvenit — difuzată prin librăria şi colportajul monopolizate de Evrei. La acestea, se adaogă monopolul teatrului şi al criticii literare, al filmului şi cinematografului, al tuturor agenţiilor de publicitate, trustul biurourilor de copiat acte, al fotografiei şi fotocopiei.

Comerţul de import export este stăpânit de Evrei cari deţin şi reprezentanţele şi comisionul. Operaţiile de compensaţie tip Cagero monopolizează aproape toate autorizaţiile de import, ţinând la discreţia lui toate interesele comerţului şi industriei. In păienjenişul acesta ţesut de străini şi Evrei, bietul negustor, industriaş şi consumator român era o muscă imobilizată şi la dispoziţia marelui maestru al speculei care este Evreul.

Dar şi anumite întreprinderi împânzeau un centru oarecare cu nenumărate sucursale, ca „Sora" şi „Herdan" sau un singur ins, ca celebrul Lazăr Gorowitz, care avea, numai în Bucureşti, 5 magazine de pălării, sustrăgându-se cu multă dezinvoltură dela obligaţiile către fisc şi înzestrarea armatei [4]).

Evreii erau în ajun de a monopoliza industria hotelurilor, în capi-

---

1) „Marile fortăreţe iudaice în Neamul Românesc din Oct. 1937. La acestea, se alătură toţi furnisorii de păcură cari sunt aproximativ toţi Evrei. 2) Por. Vremii din 1937 şi Buna Vestire din 4 Martie, 1938. 3) D. R. Ioaniţescu — Discurs relativ la monopolul peştelui şi soc. „Frigul", Bucureşti 1925. 4) Ziarele.

tală. Tot personalul superior dela marile hoteluri sunt sută în sută străini, pe câtă vreme, Românii sunt spălători, hamali, măturători, etc. Un evreu, Zisu, exploata patru mari hoteluri : Marna, New York, Nisa și Gociman ; altul Mișu Rosenberg : Princiar, Luvru, Lux, Carol, Lido și Veneția. Până în 1940, 34 hoteluri erau exploatate de Români, 2 de Greci și 30 de Evrei [1]).

Toată industria și comerțul de manufactură și galanterie, de mărunțișuri și altele sunt cartelate și servite de fabrici și marii engrosiști evrei și străini, în condițiuni speciale.

Din 13 fabrici de cuie și 13 de acid carbonic lucrau numai câte 3, restul vegetau încasând numai tantieme pe spinarea consumatorului român. Fabricile de plumb vindeau după bunul plac — cu alte prețuri la Cluj, cu altele în restul țării [2]). Sfoara de Manilla cu 92% materie primă importată și în parte prelucrată cu câțiva lucrători era și ea cartelată — din 3 fabrici numai una lucra cu produse surogate Sizall a lui Gronsberg, era decretată industrie națională, vindea cu preț de monopol și era în stare să oprească importul veritabilei sfoare Manila.

Industria transporturilor încăpuse și ea pe mâini evreești. Majoritatea concesiunilor pe șoselele principale și județene erau monopol străin și evreesc. Puține din cele multe : Grupajul român, S. N. T., etc. „Marile fortărețe iudaice" — cum le numea N. Iorga — erau „Redevența", societate care s'a substituit statului în drepturile asupra petrolului și căreia era vorba să i se dea întregi regiuni neexploatate, fortăreață condusă de „doi căpitani de întreprindere" Zentler și Șain. A doua „fortăreață" era o bancă evreiască în faliment căreia i s'a concesionat monopolul desfacerii produselor C. A. M. cu agenți evrei cari au împânzit țara în lung și în lat cu familiile lor găsindu-și și alte îndeletniciri aducătoare de câștiguri și comandă pe Români în subordine, până în cel mai îndepărtat sat al României [3]). Este vorba de „Discom" al Băncii Marmorosch & Blank.

Am spus în altă parte că industria ceaprăzăriei și croitoria militară este exploatată de 13 case evreești și 3 românești. Iar prelucrarea aurului și a pietrelor prețioase, precum și meșteșugul gravurii, a ceasornicăriei, argintăriei, opticei și a tuturor branșelor legate de această industrie, sunt un monopol evreesc, precum s'a arătat la locul cuvenit.

Pentru ca specularea nevoilor unei țări întregi să le reușească,

1) Datele sunt obținute dela I. Ghimbășeanu — Galați, secretar general al sindicatului hotelierilor. Hoteluri românești : Athénée, Ambasador, București, Basarabia, Camelia, Capșa, Dorobanțu, Dinu, Egipt, Excelsior, Paris, Fruntetti, Traian, Union, Royal, Chiriazi, Liric, Lido-Veneția, Modern, Pallas, Milano, Moldova, Nord, Opera, Ferdinand, Regina, România, Stoenescu, Splendid, Splendid Parc, Sândulescu, Solacolu, Avram și Imperial. — Dacia și Brutus grecești ; restul evreești. 2) Univ. din 21 Martie 1935. 3) Ibid. din 1937 și 1938.

Evreii au întrebuinţat mai multe metode. Inainte de toate au organizat acapararea produselor ţărăneşti şi a materiilor prime pe preţuri cât mai scăzute. După împrejurări, cu tact şi cinism, organizau lipsa pe piaţă a acestora şi a produselor manufacturate. Şi, în al treilea rând sau concomitent, conruperea a tot ce le-ar putea sta în cale — prin mituire engros sau endetail şi prin introducerea în consiliile de administraţie a oamenilor cu influenţă în cercurile înalte — aşa numiţii şabăsgoimi ai economiei naţionale.

Orice scumpire a manufacturatelor o motivează — prin presă şi audienţe ministeriale — prin neputinţa de a o duce mai departe faţă de scumpetea materiilor prime şi a mâinii de lucru, prin mărirea cheltuelilor de investiţie, a creanţelor ce le grevează mersul normal al lucrului şi proprietatea, etc. Şi, după aceasta, încep invitaţii solemne şi stăruitoare la comisiile speciale unde continuă cunoscutele şi nesfârşitele tratative. Şi, tot aşa de solemn şi candid, îşi aranjează afacerile cu o neînsemnată scumpire, la kg. sau la metru, a produsului cutare sau cutare, ceeace, în esenţă, se soldează cu câteva zeci sau sute de milioane anual. Intre 1930/938, indicele general al valorificării produselor ţărăneşti a pornit dela 68,2 şi s'a oprit la 67.00, iar acele ale produselor industriale, pornit dela 93,2, a atin 103,8 . Marea finanţă şi marea industrie s'au coalizat întru aservirea unui întreg popor.

La acest rezultat, s'a putut ajunge mai cu deosebire prin metoda de conrupere de jos până în sus — oprindu-se la componenţa consiliilor de administraţie. Politica — spunea N. Iorga în Martie 1934, în desbaterile Senatului, asupra problemei muncii naţionale — a falsificat industria şi a creat industria fiindcă era sigură, în domeniul în care intra, de anumit sprijin din partea statului. De aceea, au intrat o mulţime de categorii de străini în industriile noastre, cari vin fără capitaluri şi fără pregărite. Un alt publicist, neînfricat în lupta contra dezrobirii economice, a găsit în 1936, la 1700 întreprinderi evreeşti şi străine mai importante, 5930 politiciani cuibăriţi, toată fauna politică — foşti prim miniştri, miniştri, parlamentari, foşti prefecţi şi şefi de cabinet, din toate partidele, cari primeau ca jetoane, tantieme şi lefuri o sumă exprimată prin 1.215.000.000 lei — preţul trădării intereselor naţionale şi a îngenunchiării demnităţii româneşti. La 390 mari instituţii financiare, comerciale şi industriale din Bucureşti, unde erau băgaţi, în 1936, 865 membri dintre personalităţile politice, s'au plătit 675.000.000 — câte 800.000 anual în medie. Aportul acestora era simplu — toţi patronau şi încurajau loviturile Evreilor sau le asigurau tarife vamale după comandă şi dorinţă sau îndreptau, masiv şi numai spre ei, furniturile statului. Şi aşa s'a ajuns — încheie dr. I. Rădulescu — între 1920 încoace, la cele 90—100 miliarde stoarse de Evrei de pe spinarea noastră şi la

acapararea tuturor pulsaţiilor de activitate ale economiei naţionale. Unii, mai simandicoşi, făceau parte din 3—7 consilii. [1]) Numai după moartea unuia din aceştia se poate vedea din câte anume consilii făcea parte. Eu am numărat la unul din aceştia nu mai puţin ca 23.

Aceasta în stil mare. Dar acapararea produselor ţărăneşti se face peste tot întinsul ţării unde mişună agenţii sau chiar membrii cartelaţi. Mai în toate judeţele Basarabiei — şi aceasta are loc în aceiaşi sau în mai mică măsură şi în celelalte provincii — „mişună speculatorii, cartelaţi şi împărţiţi pe sectoare. Fiecare sector este alcătuit din cel puţin satele unei plăşi şi în fiecare sat s'au stabilit cei cari cumpără produsele sătenilor. Dacă vre-un sătean trece peste reprezentantul cartelului şi ajunge în alt sat, în cel vecin, el nu mai găseşte preţurile oferite la el în sat, ci micşorate. Este astfel silit să se înapoeze la el în sat şi, cu căciula în mână, să se închine speculatorului din sectorul respectiv" — aşa expunea situaţia un înalt magistrat din această provincie. [2]) Trusurturie sau cartelele locale dictau preţurile după cum îi lăsa inima. De aceea, mazărea se vindea la Bălţi cu 600 lei % kg., la Tighina cu 850, la Braşov cu 1400, la Oradea cu 1600; sau cartofii la Galaţi cu 275, iar la Silistra cu 500; [3]) sau nucile miia de bucăţi la Nişcani cu 40 lei, pentru ca, la câţiva km., să se plătească între 140—190, iar la export, descojite, cu 100 lei kg. sau 100 kg. nuci se plătea la Hotin cu 700, la Cernăuţi cu 1500, iar la Arad cu 1800. [4]) Vinurile renumite din podgoria Nicoreştilor s'au vândut, în toamna 1937, între 15—20 dal. [5]) Nu cunoaştem cum s'au cumpărat în Basarabia şi în alte regiuni, dar ştim că toată această plagă de mişiţi şi de negustori sunt evrei şi că toţi aceştia au cumpărat vinurile Odobeştilor şi ale Drăgăşanilor cu 20 lei dal [6]).

Din acest dezechilibru între scumpetea excesivă a produselor manufacturate şi eftinătatea ridicolă a celor agricole, a rezultat un dezechilibru social care se manifestă prin o sărăcie desăvârşită a claselor muncitoare şi prin îmbogăţire fantastică a claselor parazitare. Să dăm câteva ilustraţii. Institutul social român relatează un caz tipic, acela al olarului Pangarache din Briceni-Hotin, care încasa pentru 600 străchini de-abia 200 lei din cari 100 îi rămâneau pentru întreaga familie pe o săptămână, pentru ca intermediarul evreu să le desfacă la Chişinău cu 1100. [7]) Trusturile lui Auschnitt vând fierul cu 10—12 lei kg., cuiele cu 14—15 lei, tabla proastă cu 18—25 gk., pe câtă vreme fierul bun străin se oferea la import cu 2—3 lei, iar tabla bună cu 4—6 lei kg. [8])

1) Por. Vremii din 8 Mai 1938 — Pacostea consiliilor de administraţie. 2) Univ. 4 Iunie, 1937: Sub urgia speculei. 3) Ibid, Nov. 1930. 4) Ibid, 18 Iunie, 1937. 5) Ibid. Ibid: Mizeria din podgoria Nicoreşti. 6) Congresul Ligii culturale, 1937. 7) Univ. din 18 Iunie, 1937: Intre vorbe şi fapte. 8) Gr. Iunian: Cartea pentru ţărani şi muncitori, 1937.

Incă o ilustraţie pilduitoare. **Neînfricatul** publicist Pamfil Şeicaru a analizat veniturile industriei de uleiu extras din floarea soarelui. Ţăranii producători în număr de 200.000 realizează, după cele 18.000 vagoane, 720 mil. lei, din care sumă câştigă de-abia 200 mil., ceeace revine de fiecare plugar câte 1000 lei. In schimb, cei 100 industriaşi „o impresionantă defilare de nume evreeşti", beneficiază fiecare câte 12.500.000 lei, sau toţi la un loc, 1.250.000.000. Sau, în procente: ţăranul câştigă 2%, iar beneficiarii muncii plugarului român „colecţia haldeică" dela pag. 442 a Indicatorului industriei româneşti — 120%.[1]) Am redat în altă parte cum aceşti misiţi şi gansteri ai acaparării au colecţionat, numai într'un an, între 7—800.000 pielicele de astrahan cu câte 50 lei bucata, realizând, din vânzarea lor în America, aproape 1 miliard lei.

Prof. Agricola Cardaş, într'un articol din „Universul", ne descrie cu competenţă şi sugestiv, cum aceşti mişiţi săcătuiau pe preţuri de nimica, toate bogăţiile Moldovei şi ale Basarabiei, aşezaţi prin târguri şi târguşoare unde ţăranii îşi desfăceau produsele muncii lor. Astfel, ei acaparau toate cerealele din Săvenii Dorohoiului, din Bivolari, Podul Iloaei, Tg. —Fumos, Băceştii Romanului, Bereştii şi Bujorul Covurluiului, Moineştii Bacăului şi Buhuşii Neamţului. Bogătaşii evrei deţineau tot comerţul de cereale fructe, lânuri, pielcele din ţinutul Bricenilor Hotinului, precum şi in Gloderii şi Făleştii Bălţilor, în Zguriţa, Căpreşti, Dumbrăveni. In Călăraşii Lăpuşnei, ei stăpâneau cu drept de monopol tot comerţul în stil mare de nuci, strugari, prune şi altele. Evreii aceştia arvuneau încă din iarnă toate produsele ţăranilor, cari lăsau în prăvăliile evreeşti tot preţul vânzărilor".

„Dacă am privi — spune acelaş profesor — pe o hartă, poziţia acestor târguşoare, vom aprecia calculata lor aşezare la drumurile de mare circulaţie, la punctele de intersecţie a acestor drumuri, la punctele prin care neapărat trebuiau să se scurgă produsele ţărăneşti. In aceste târguşoare, se colecta lână, brânză, pieile şi pielcelele, fructele, cerealele, etc. şi se formau partizile pentru casele mari de export sau pentru consumul oraşelor însemnate..."[2])

In aceleaşi culori întristătoare aveau loc faptele şi în Moldova şi în Bucovina, în Ardeal şi în Maramureş şi peste tot — trusturi şi cartele de acaparare cu preţ cât mai scăzut. Şi reacţiunea nu venea de nicăeri. „Fiindcă nu este un atac violent care să ne îndârjească. Aici este o roadere înceată, este o putere corosivă care face — ca picătura care găureşte piatra — din ce în ce mai mult loc pentru alţii, din ce in ce mai puţin loc pentru noi" — Aşa spunea N. Iorga la congresul Ligii Culturale din Nov. 1937.

1) Curentul din 3 Martie 1940: „A. B C. românesc". 2) Univ. 7 Oct. 941 — „Colonizarea Macedonenilor".

CAP. II.

INVAZIA IN VIAŢA BIOLOGICĂ ŞI SPIRITUALĂ.

a) Invazia Evreilor în domeniul mijloacelor de educare a poporului

Cu cât regimul democratic se întinde la noi, cu atât stăpânirea iudaică se întinde şi se întăreşte, găsindu-ne divizaţi. Naţionalism şi democraţie sunt două noţiuni contradictorii. Democraţia este invenţie iudaică, naţionalism — reacţiunea născută spontan odată cu poporul împotriva democraţiei. Nu armatele franceze au întins ideile liberale peste tot, ci presa iudaică care a zăpăcit omenirea, ca să crească şi să se întărească Jidovii.

La noi, ca şi aiurea dealtfel, Evreii au procedat foarte metodic în cucerirea întregii vieţi a naţiunii. La început, săraci, dar mai ales puţini, ei se mulţumeau cu câştigarea de teren în comerţ, industrie şi finanţe. Am văzut, din cele expuse la locul cuvenit, că ei se introduc, de-abia în 1857, în presă, prin „Israelitul Român" al lui Barasch din Brody, care, primul, a dat semnalul de alarmă asupra poziţiei înjositoare în care ar fi trăit corelegionarii lui. In şcoală, de asemenea, ei pătrund foarte târziu, cu mult tact şi timid. Teatrul lor era, la origină, numai teatru evreesc. Când au început a se dezvolta — sub ocrotirea legii de încurajare a industriei — fabricile de hârtie, ca urmare a exploatării pădurilor aproape numai de către ei, atunci se introduc în massă în sectorul tipografiei şi repede repede, pun mâna pe celelalte instrumente puternice — edituri, librării, anticării, depozite şi chioşcuri, pe adică întregul colportaj al imprimatului — cărţi, manuale, ziare, reviste, etc. Şi, de acum, pornesc rotativele — neîntrerupt şi zgomotos — ca să răspândească o presă provocatoare şi o literatură otrăvitoare de suflet. Odată cu mercantilizarea cinematografului, acesta devine un monopol al lor. Discret pun mâna şi pe agenţia „Rador" şi se introduce spiritul

iudaic şi la Radio naţional. Prin aceasta, toată viaţa spirituală a naţiunii va trăi, de azi încolo, sub teroarea iudaică. Toate elementele cari — în alte ţări şi la noi în alte timpuri — ar fi huzurit în haznaua lăturilor literare sau vor fi umblat cu boccеaua după haine vechi, au reuşit — prin inconştienţa noastră şi prin o deşănţată propagandă de presă — să fie ridicate la rangul de talente neîntrecute în istoria culturii şi literaturii, iar geniile naţionale stropite cu balele nemerniciei. Toată drojdia aceasta era zvârlită prin furtunurile din Sărindar şi prin sute de alte oficine — ziare şi edituri, iar lumea politică şi întreaga noastră viaţă naţională a stat comandată şi controlată de aceşti gangsteri ai condeiului. In acest asurzitor vacarm, literatura nobilă şi demnă de-abia îşi putea face auzit cântecul ei divin.

„Evreii — scria N. Iorga — au fost dintotdeauna sămănători de ruine şi de pustiu". In altă parte: „Evreii ni înlocuesc prăvăliile, ni ocupă locurile şi, ce e mai pierzător, ni falsifică, ni degradează moralitatea prin oficiul ziaristic şi literar cu care ne încântă." Sub destinul acestei degradări şi sămănări de ruină şi de pustiu, vom trăi până în 1940, anul începutului unei adevărate mântuiri, de aproape un veac aşteptată.

1. *Evreii în învăţământul românesc.*

Poporul evreesc care s'a strecurat, în ţările noastre, vreme de peste un veac, pe toate căile, cele mai multe nepermise şi a reuşit să predomine, după aceleaşi criterii etice, în toate compartimentele vieţii naţionale, în raport cu şcoala, a ţinut să câştige şi aci întâietate. De aceea, el vine, mai întotdeauna, după elementul autochton şi suveran în stat. Evreii au ştiut prea bine că şcoala este trambulina după care puteau să se lanseze în viaţa publică şi — prin ea şi prin banul lor — să dirijeze viaţa noastră spitituală. Profitând de faptul că au dispus de mijloace băneşti şi de nici o îngrădire în sensul apărării etico-naţionale, ei au trecut cu mult înaintea elementului băştinaş şi au ajuns să ameninţe însăşi structura firească a învăţământului public şi a vieţii noastre social-politice.

Câteva date statistice ne vor ajuta să fixăm două lucruri deodată: natura şcoalei către care Evreii au avut o deosebită preferinţă şi poziţia ce au câştigat-o, precum şi să stabilim mărimea primejdiei la care am fost expuşi. Şi, parcurgând metodic toate treptele învăţământului, ne vom da seama de marea vinovăţie a factorilor conducători în dispreţul unei politici şcolare ce trebuia solid organizată şi cu sfinţenie urmată.

a) Pentru învăţământul primar, s'au înregistrat, în perioada 1930/1938, aceste rezultate:

Inscrieri:	Români	Evrei	Alte naţionalităţi	Total
1) în şcolile primare ale statului . . .	14520820	436601	2845353	17811774
2) în şcolile primare particulare. . . .	220063	140511	1080153	1158727
3) elevi pregătiţi în familie.	13180	7050	2034	23764
Totaluri. . .	14572063	584762	3937440	18994265
de unde rezultă o medie anuală de. .	1821508	73095	492180	2374283

b) Pentru învăţământul secundar de orice natură :

Inscrişi:	Români	Evrei	Alte naţionalităţi	Total
1) în şcolile statului	923386	130417	106736	1165539
2) în şcolile particulare	64052	60377	130180	254609
3) elevi pregătiţi în familie	68320	14729	9685	92734
Totaluri. . .	1055758	210423	246601	1512782
de unde rezultă o medie anuală de . .	131970	26303	30825	189008[1]

c) Pentru învăţământul superior, vom da date mai ample, pe perioade cât mai lungi, ca să putem deduce încheieri cât mai reale.

Pentru rubrica „licenţiaţi" şi „doctori", n'am dat cifre pentru alte naţionalităţi din lipsă de spaţiu. Golurile, însă, se pot umple prin operaţiuni aritmetice simple. Dăm mediile anuale pe facultăţi şi şcoli.

Facultăţile	Români		Evrei		Alte naţionalităţi		Total	
	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.
de litere	1673	1890	202	544	347	685	2122	3119
„ drept.	8048	100	1454	281	695	19	10197	1262
„ ştiinţe	194	331	170	310	137	154	501	488
„ medicină umană . .	1438	402	465	148	279	34	2182	485
„ „ veterinară .	234	35	2	1	88	62	324	98
„ farmacie	101	350	237	313	84	100	521	760
Şcoli politechnice. . . .	1401	29	211	7	163	14	1775	50
Acad. I. St. C. I. . . .	2245	627	161	52	79	41	2485	720
Architectură.	136	2	33	7	17	21	186	30
Şcoala de cond. arch.. .	40	2	4	1	6	1	50	4
Academii agronomice. .	604	62	18	5	71	11	693	178
Totaluri . .	14608	4730	4397	1679	1903	1142	20908	7551
Procente . .	70.50	62,50	22,50	22,50	8,00	15.00	100 %	100 %

1) In datele învăţământului secundar, nu intră învăţămintele : agricol şi seminarial, unde Evreii nu contează cu nici un elev şi nu intră : şcoala de subingineri de lucrări.

Perioada şi facultatea	STUDENŢI INSCRIŞI							
	Români		Evre		Alţii		Total	
	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.
1922—38								
Fac. litere :								
Bucureşti	19277	32527	1456	2790	2106	355	22839	35672
Iaşi	2640	5505	584	1174	294	206	3318	6885
Cluj	2786	3360	158	358	1964	1429	4908	5147
Cernăuţi	2064	1849	1034	1374	6	972	3104	4195
	26767	30243	3232	8696	4360	2962	33949	51899
Fac. drept :								
Bucureşti	85449	11383	14217	2349	2097	596	101763	13136
Iaşi	21793	3343	4036	1344	944	266	26773	4953
Cluj	13983	681	1325	126	5692	47	21000	854
Cernăuţi	3142	207	675	76	388	25	4107	308
Or.-Mare	4409	382	3015	607	1989	9	9413	998
	128776	15990	23268	4499	11110	943	163154	21438
Fac. ştiinţe :								
Bucureşti	19924	11422	2752	892	1497	572	24173	11742
Iaşi	8611	5862	1449	717	351	264	10411	6843
Cluj	2204	2242	144	105	2348	481	3412	2828
	30739	19526	4345	1714	4196	1317	37996	21413
Fac. medicină :								
umană :								
Bucureşti	12493	3408	3662	991	132	221	16287	4620
Iaşi	4114	1983	3320	997	184	29	7618	3009
Cluj	7065	1262	602	381	3333	366	11000	2009
	23672	6654	7584	2369	3649	616	34905	9648
veterinară :	3745	565	28	6	3773	128	5181	299
	27417	7219	7712	2375	7422	744	40086	9947

LICENŢIAŢI						DOCTORI					
Români		Evre		Alţii		Români		Evrei		Alţii	
B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.
1458	3628	111	247	1711	3725	101	18	5	2	107	22
426	673	48	102	488	835	19	1	2	—	21	1
311	444	8	34	482	623	38	2	2	—	43	3
123	150	19	79	185	294	21	2	3	11	31	17
2318	4895	180	462	2860	5474	179	23	12	13	202	43
5439	577	940	217	6524	471	183	9	13	2	197	11
2461	218	490	195	3003	413	53	—	2	—	55	—
865	64	70	13	978	88	1385	50	18	15	1931	80
661	34	445	111	1380	158	34	1	16	—	60	1
308	29	58	11	536	33	—	—	—	—	—	—
9734	922	2003	547	1242	11143	1655	60	49	17	2243	92
1077	842	128	64	1261	887	38	23	2	—	102	23
932	717	66	60	1090	823	66	11	1	—	14	3
290	349	5	14	407	432	44	12	3	—	45	8
2299	1908	199	138	2764	2142	148	46	6	—	101	34
—	—	—	—	—	—	1679	369	534	141	2294	528
—	—	—	—	—	—	472	189	437	126	938	315
—	—	—	—	—	—	759	108	230	51	1159	186
—	—	—	—	—	—	2910	666	1207	318	4391	1029
—	—	—	—	—	—	454	27	9	—	580	30
—	—	—	—	—	—	3364	698	1216	318	9804	1129

Perioada şi facultatea	STUDENŢI INSCRIŞI							
	Români		Evrei		Alţii		Total	
	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.
1922—38								
***Fac. farmacie*:**								
Bucureşti	2670	4748	1860	2488	797	203	5336	7439
Iaşi	351	646	1786	2438	39	1209	2178	4293
Cluj	192	160	137	85	501	180	830	434
	3213	5563	3792	5011	1337	1592	8344	12166
1929—38								
***Şc. politechnice*:**								
Bucureşti	10235	282	2111	70	1029	125	13375	477
Timişoara	3782	17	—	—	591	4	4373	21
	14017	299	2111	70	1620	129	17748	498
Academia In. st. Com. Industriale								
Bucureşti	18863	5655	1539	449	223	119	20625	6223
Cluj	3592	620	74	73	507	290	4173	983
	22455	6275	1613	522	730	409	24858	7206
***Arhitectură*:**								
Bucureşti	1365	22	326	65	167	216	1858	303
Şc. conducători arch. Buc.	397	36	41	5	65	—	503	41
	1762	58	367	70	232	216	1361	344
***Ac. agronomie*:**								
Bucureşti	2606	300	93	19	233	9	2932	328
Chişinău	1553	194	91	33	143	65	1787	292
Cluj	1882	123	10	2	317	1031	2209	1156
	6041	617	184	54	693	1105	6928	1776

LICENŢIAŢI						DOCTORI					
Români		Evrei		Alţii		Români		Evrei		Alţii	
B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.
429	765	330	391	907	1232	—	—	—	—	—	—
58	82	168	197	226	278	—	—	—	—	—	—
43	32	35	20	213	89	—	—	—	—	—	—
530	870	533	608	1346	1599	—	—	—	—	—	—
979	10	125	1	1147	11	—	—	—	—	—	—
381	1	—	—	437	1	—	—	—	—	—	—
1260	11	125	1	1584	12	—	—	—	—	—	—
1952	631	84	42	2128	712	68	6	—	—	73	6
278	125	3	9	333	169	6	—	1	—	7	—
2230	762	87	51	2461	881	74	6	1	—	80	6
—	—	—	—	—	—	117	20	25	2	150	24
—	—	—	—	—	—	20	—	2	—	25	1
—	—	—	—	—	—	137	20	27	2	175	25
207	25	—	—	219	27	3	1	—	—	7	1
135	45	2	—	104	53	2	—	—	—	2	8
203	16	1	—	250	19	7	—	—	—	8	—
545	86	3	—	573	99	12	1	—	—	17	1

Ce concluzii putem trage din toate datele expuse până aci? Primele două încheieri sunt cele exprimate în cele două tablouri de mai jos, luând ca bază recensământul populației României din 29 Decembrie 1930, după care Evreii numără numai 756930 suflete — rubrica „religiune mozaică" —, adică deabia 4.19% din totalul populației țării și, în al doilea tablou, referindu-ne la populația școlară primară de unde pornesc tinerii spre învățământul secundar și superior — cu alte cuvinte, vom stabili cu cât participă fiecare din cele trei categorii etnice la fiecare învățământ și în ce proporție trec tinerii dela o treaptă de învățământ la alta.

Participarea la	Evrei	Români	Alții	Trecerea in proporție dela	Evrei	Români	Alții
invăț. primar . .	3.07 %	70.76 %	19.05 %	invăț. prim. la .	—	—	—
„ secundar. .	13.90 %	67.78 %	17.32 %	invăț. sec. la . .	37.50 %	6.70 %	6.30 %
„ superior . .	21.20 %	67.80 %	11.00 %	invăț. superior .	21.50 %	14.55 %	10.80 %

Dacă, însă, la studenții universităților noastre adăogăm pe cei 1550 tineri evrei și pe cei 562 români, studiând la universitățile europene raporturile se schimbă de data aceasta și mai mult în favorul Evreilor, precum urmează: tinerii evrei ai școlilor secundare participă la învățământul superior cu 29.50%, iar tinerii români de-abia cu 15.20%. Aci, a stat marea gravitate a problemei.

Se desprinde încă ceva asupra participării la diplome, licențe și doctorate — titluri de încoronare a unei școlarități. Astfel, capătă titluri pe 1927/38

In învățământul secundar		
Romance	Evreice	Alte națiuni
11281 = 5.20 %	240 = 5.10	94 = 5.60
Români	Evrei	Alte națiuni
2067 = 75.90	493 = 19.90	165 = 4.20
In învățământul superior		
Români	Evreii	Alții
4806 = 17.15	514 = 21.13	458 = 6.66

Alte încheieri se fixează pornind dela întrebarea care sunt preferințele Evreilor și anume pentru cari școli. Cercetând datele statistice din Anuarul statistic pe 1939 și 1940, precum și archivele Ministerului Culturii Naționale, se desprind cele ce urmează.

In linii mari, Evreii au o deosebită preferință pentru școlile secundare — comerciale și teoretice. Luând în cercetare o perioadă mai lungă, adică o întreagă școlaritate — 1930/938 — stabilim că Evreii nu au nici o aplicație pentru școlile profesionale, cele de meserii, normale și de menaj. Astfel :

școlile profesionale de grad I sunt frecventate în proporție de 7,44%
,, ,, ,, II ,, ,, ,, 3.00%;

pe anul școlar 1937/38, la 38 licee industriale de fete, s'au înregistrat de abia 543 Evreice, adică 3.65%; la 24 licee industriale de băeți, de abia 345, aidcă 2.85%, iar gimnaziile au avut 1.30%; la 47 gimnazii mixte, numără 30 elevi — 0.42%; la 29 școli normale de fete, de-abia 6 eleve; la 39 școli normale de băeți, 1 Evreu, iar la 48 școli de menaj de-abia 1 Evreică. Cu alte cuvinte, Evreii nu au încredere în școlile noastre de meserii și industriale, având mai multă în meseriașii evrei; nu simt nici o aplicație pentru școlile normale și de menaj, cari nu le rentează în nici un fel.

In schimb, preferințele lor toate se îndreptează către școlile comerciale și cele teoretice — unele deschizându-le perspective spre profesiuni comerciale și conduceri financiare, cele de al doilea asigurându-le exercițiul profesiunilor liberale, cele mai rentabile și cari nu comportă nici capital și nici risc — adică nici o răspundere. Astfel, avem aceste procente pe o întreagă școlaritate : 1930/38 după tabloul dela pag. 384.

Din toate acestea se desprind următoarele concluzii : Românii iau parte la învățământul comercial cu 77.26%, iar la cel teoretic cu 67.53%; minoritarii și alte națiuni cu — respectiv — 6.69% și 17.19%, iar Evreii cu 16.61% și 15.50%.

Dar ceeace este mai trist este faptul că toți acești 104868 elevi români dela școlile comerciale și cei 465095 dela cele teoretice n'au dat nici un contingent pentru viața economică a țării, ci au fost postulanți și s'au așezat comod în bugetul statului — fie ca absolvenți a câteva clase sau ai liceelor, fie ca bacalaureați. In anii 1925—1938, am avut o recoltă de 85067 bacalaureați și bacalaureate teoretice — fără a se specifica origina etnică a celor proclamați ca atare ; iar școlile comerciale ne-au dat numai în doi ani — de când s'au proclamat ca gimnazii și licee comerciale — 1345 bacalaureați și bacalaureate comerciale. [1])

1) Din „Anuarul statistic al României" pe 1939 și 1940, p. 282.

Natura școlii	Total	Români	%	Evrei	%	Alții	%	Orașe	%	Sate	%	Mici agri-cultori	%
Școala com. elem. fete . .	8847	6789	76,84	1659	18,76	199	4.40	10477	—	440	—	547	—
,, ,, sup. fete . . .	16890	13104	77.54	2786	16.48	1000	5.98	15381	—	1736	—	1461	—
Total . . .	25737	19893	77.19	4445	17.62	1199	5.19	25858	—	2176	—	2008	—
Școala com. elem. băeți . .	41552	30907	74.37	7932	19,00	2717	8,63	31593	—	9959	—	9502	—
,, ,, sup. băeți . .	68453	54068	80,30	8369	12,20	6016	7.50	46532	—	21921	—	16613	—
Total . . .	110005	84975	77.34	16301	15.85	8733	8,07	78125	—	31980	—	26115	—
Total general . . .	135742	104868	77.2	20746	16,61	9932	6,6	103983	—	57838	16	25123	—
Gimnazii teoretice fete . .	25114	15353	61,12	3332	13,25	6429	25,63	19526	—	7627	—	3747	—
Licee teoretice fete. . . .	198826	147291	74,0	33262	16,60	18273	9,60	164391	—	34409	—	15610	—
Total . . .	223940	162644	67,5	36594	14,93	24702	18,62	183917	—	42036	—	19357	—
Gimnazii teoretice băeți .	31235	16847	54,00	5674	18,10	8714	27,84	21860	—	11350	—	5698	—
Licee teoretice băeți . . .	365658	285604	81,00	50362	14,00	29692	5,00	241796	—	114169	—	70472	—
Total . . .	396893	302451	67,5	56036	16,08	38406	16,42	263656	—	125519	—	76170	—
Total general . . .	620833	465095	67,53	92620	15,50	63108	17.19	417573	—	167555	15.35	95527	—

Studiind archivele Ministerului Culturii Naţionale privitoare la rezultatele bacalaureatului pe perioada de şcolaritate 1930/38, avem aceste situaţii:

Felul şcoalei	Nr.	Români	%	Evrei	%	Alţii	%	Total	%
Licee teoretice fete .	—	8765	—	1697	—	875	—	11337	—
Eleve particulare . .	—	671	—	104	—	46	—	821	—
Total . .	—	9446	—	1701	—	921	—	12058	—
Licee teoretice băeţi .	—	16821	—	3092	—	4204	—	24117	—
Elevi particulari . .	—	1853	—	439	—	215	—	2507	—
Total . .	—	18674	—	3531	—	4419	—	26624	—
Total general . .	—	28120	—	5232	—	5340	—	38682	—

Toţi aceşti diplomaţi — cu excepţia a foarte puţini, un număr infim, şi cu siguranţă, a tuturor Evreilor şi a o mare parte din minoritari au apucat cu totul alte căi, servind scopuri şi interese cu totul străine de cele urmărite de şcoală şi aşteptate de întreaga naţiune.

Au fost licee comerciale şi teoretice unde numărul elevilor evrei şi minoritari întrecea cu mult pe acela al autochtonilor. Iată, de o pildă, liceul „M. Basarab" din capitala ţării, număra, în 1937/38, 372 elevi evrei faţă de 414 români, la un total de 797 elevi; la 11 licee de băeţi din acelaş oraş, cu o populaţie totală de 6814 elevi, s'au înregistrat 1020 Evrei şi 5652 Români; la 8 licee din ţinutul Nistru, cu un total de 2897 elevi, s'au înregistrat, respectiv, 1005 faţă de 1560; la 6 licee din Cernăuţi, cu un efectiv de 2153, Evreii numărau 715 faţă de 949 Români, iar la 15 licee din ţinutul Suceava, Evreii atingeau numărul de 1265 dintr'un total de 4801, cu 2041 Români La Cernăuţi, jalea era mare: la 2 licee cu 666 elevi, Românii numărau de-abia 70, pe câtă vreme Evreii atingeau 497. La liceele de fete din Arad şi Or.-Mare, la acelea din Hotin, Arad, Chişinău, Orheiu, Tighina şi Soroca, Evreii sunt pe cale de a întrece pe Români, iar la liceul din Sighet, raporturile sunt la egal.

Dacă ne referim la origina etnică a personalului didactic, găsim la liceele teoretice de băeţi, 88 profesori evrei la un total de 2785 profesori cari se repartizează astfel: 2445 români, 226 minoritari şi 26 cetăţeni străini. De altfel, nici cariera didactică n'a fost preferată de Evrei. Aci, găsim în mare parte invalizi sau neputincioşi pe arena vieţii dincolo de şcoală şi au găsit refugiu la catedră.

Trecem la învăţământul superior. Din datele aflătoare la Ministerul Culturii Naţionale şi cele publicate, rezultă cele ce urmează. Evreii frecventează foarte slab aceste două şcoli speciale : Academiiile de înalte studii comerciale şi industriale cu 6.67 %, iar cele agronomice de-abia cu aproape 3 %. Evreicele întrec pe coreligionarii lor masculi la litere şi farmacie.

In schimb, au bătut cu putere la uşile altor facultăţi pe cari le-au preferat faţă de toate celelalte, mai puţini la facultatea de ştiinţe unde au contat cu 10,37 %, faţă de Români cu 69.00 % şi de minoritari cu 20.63 %. Cele mai căutate au fost : Academia de arhitectură frecventată sub raportul de 12.35 % şi au avut, pe perioadă 1929—1938, 29 diplomaţi, faţă de 157 diplomaţi români cari au frecventat-o sub raportul de 45.85 %; facultatea de drept care le-a dat, în perioada 1922/1938, 2550 licenţiaţi faţă de 10656 Români şi au frecventat-o în proporţie de 18.70 %; facultatea de medicină unde au avut 26.20 % din totalul studenţimei pe aceiaşi perioadă şi care a scos, în serie, 1534 medici evrei faţă de 4062 medici români, cu o frecvenţă de 67.66 % — aceasta în afară de medicii şi avocaţii fabricaţi de facultăţile străine. Dar cea mai căutată şcoală a fost facultatea de farmacie pe care au frecventat-o sub raportul de 48 % faţă de 36,40 % Români şi, în perioada de 16 ani, au avut 1143 licenţiaţi — băeţi şi fete — pe câtă vreme, Românii au avut de-abia 1409 licenţiaţi.

Din puţinele date ce posedăm, reiese că cele mai frecventate facultăţi din străinătate erau dreptul, medicina şi ştiinţele şi, la aceste studii, îngrăşate cu burse în valută forte, luau parte — după cum am mai spus-o — în proporţie de 73.50 % faţă de Români cari se bucurau de această favoare în proporţie de 26.50 % — adică din un total de 2121 studenţi cu burse în străinătate, 1559 erau Evrei şi de-avia 562 Români.

In învăţământul superior, Evreii au început a se aşeza statornic. Prin o decizie ministerială, din 1 Nov. 1940 au fost suspendaţi 11 membrii — profesori, conferenţiari şi asistenţi dela diferite facultăţi, în frunte cu Ernest Abason.

Am privit până acum problema şcoalei româneşti sub toate aspectele şi am putea spune că singurii cari s'au îngrăşat de pe urma ei au fost Evreii şi în mai mică măsură minoritarii. Vom releva încă două aspecte ale acestei probleme. Intâiu este faptul că, în ciuda structurii ţărăneşti-agricole a statului nostru care are la temeiu 80 % populaţie rurală, această pătură participă totuşi foarte slab la luminile şcolii. Astfel, populaţia rurală — după rubrica ,,agricultori mici'' din lucrările statistice şi nu după rubrica ,,populaţia dela sate'' în care pot intra şi mulţi Evrei de prin sate şi târguşoare — populaţia de temeiu a ţării

ia parte in foarte mică măsură la luminile şcoalei : pe câtă vreme, Evreii iau parte la învăţământul comercial cu 16.61 %, — ţăranii iau parte numai cu 16 % ; la învăţământul teoretic raporturile sunt : 15.50 % faţă de 15.35 % ; la învăţământul industrial de băeţi : 2.86 % faţă de 41 41.50 % — singurul domeniu unde Evreii n'au ce râvni, fiindcă nu acest învăţământ i-au făcut pe ei stăpânii marilor şi micilor industrii.

Un alt aspect — destul de tragic şi îngrijorător — stă în faptul că şcoala naţională n'a corespuns, în nici un fel şi în nici un domeniu, marilor aşteptări ce şi le pusese naţiunea în misiunea şi activitatea ei. Miliarde peste miliarde s'au consumat şi şcoala românească n'a dat energiile creatoare de cari simţea nevoie viaţa economică. Ci, prin această şcoală, neamurile străine au ştiut să-şi formeze energii şi izvoare de bogăţie în paguba tuturor claselor noastre sociale. Este pecât de tragic pe atât de interesant să dăm câteva ilustraţii. Cercetând cu atenţie archivele comitetelor şcolare şi bugetele ministeriului şi bugunarele părinţilor pe o întreagă şcolaritate de opt ani după care se poare recolta un bacalureat sau diplomat, am ajuns la constatarea că recolta unui singur bacaluareat comercial ne costă în medie 6.500.000 lei, că un singur elev ne costă pe opt ani ceva peste 200.000 lei. Sunt licee ca „N. Kretzulescu" unde un singur bacalaureat ne costă circa 3 ½ mil. lei ; Galaţi cu ceva mai puţin ; dar sunt altele — ca liceul comercial din Satu Mare unde se cheltueşte petru un bacalaureat peste 10 milioane l. Pentru tot învăţământul din ţară, s'a cheltuit, în cei 8 ani de şcolaritate, 1930/38, peste 22 miliarde de lei — de către părinţi şi minister pentru cei 14942 tittraţi (11627 cu certificate de absolvire, 2390 diplomaţi şi 925 bacalaureaţi) fiecare titrat — începând cu 1930 — costându-ne peste 1 ½ milion lei fiecare.

O altă problemă care ne-a pricinuit mari pagube este şi aceea a studenţilor cari s'au bucurat de valută forte pentru studii înstrăinătate. Astfel, pe anul şcolar 1934/35, au frecventat facultăţile străine 2121 studenţi şi studente, dintre cari de-abia 562 Români, restul de 1559 minoritari — aproape sută în sută Evrei. Majoritatea lor freccventa şcolile din Franţa, după care vine Germania. Aceşti studenţi s'au bucurat de valută forte cu primă de numai 18 %, diferenţa până la 38 % plătindu-se din bugetul statului, din stocul de devize forte. Din 169 studenţi evrei în Franţa, 143 studiau medicina, [1]) In interval de 10 ani, au studiat medicina 1505 tineri evrei şi de-abia 55 tineri români creştini — adică de-abia 3.12 %. [2]) Schimbul de valută costă pe stat circa 4000 lei lunar de fiecare student la Paris. Aci prin 1923 erau plătiţi cu valută 244 Români şi 173 Evrei. — Cei mai mulţi din aceş ia rămân,

1 şi 2) Ziarele.

după studii, aci şi încep conspiraţiile împotriva patriei care i-a hrănit şi crescut.[1])

2) *Presa evreiască.*

Prin presa stăpânită de ei — comandată sau condusă de ei — prin acest instrument sămănător de ruine şi de pustiu, Evreii ajung să dicteze în toate domeniile şi fac din ea prima putere în stat. Nici o afirmare naţională care, direct sau indirect, ar fi atins interesele lor, nu s'a indrăznit. In şcoala naţională, nu s'a putut rosti cea mai uşoară aluzie la invazia evreiască, în faţa căreia năvălirile barbare au fost o gogoriţă cu care bunicile didactice sperie pe nepoţii lor. Şi această presă care se boteza impertinent naţională a devenit o şnapanerie, iar conducătorii ei — apaşii, condotierii cari atacau pe faţă şi pela spate pe oricine ar fi indrăznit să crăcnească ceva împotrivă-le. Parlamentul sau constituanta, partide politice sau cenacluri literare, ministere şi alte autorităţi, finanţe şi industrie, şcoală şi teatru, biserică şi justiţie, orice eveniment politic şi social, etc., trăiau sub imperiul acestei prese care emana o atmosferă de cinism respingătoare şi o negustorie de vorbe care scârbea pe cetitor — cum scria O. Goga. Evreii au împiedicat dintotdeauna votarea legii presei şi a reglementării profesiunii de ziarist, ce care le-ar fi răpit privilegiul de a fi mentori ai vieţii publice şi un neintrerupt de falsuri, calomnii şi insulte cari le asigurau un regim : favoare în viaţa noastră naţională.

Ca să ne dăm seama de primejdia în care am trăit, trebuie să răspundem la întrebările de mai jos : care era presa evreiască, în ce limbă se scria, ce se scria, cine scria şi în ce raport numeric sta faţă cu presa naţională.

N'o puteai recunoaşte uşor după aparenţă — ea întotdeauna purtând pe frontispiciu nume româneşti sau maghiare, germane şi ruseşti, după mediul în care se profesa preoţia scrisului celui mai abject şi prea puţin în idiş. Dar se recunoştea uşor după principiile care servea sau le apăra şi nu se încadra în nici un ideal naţional. Se punea întotdeauna în slujba partidelor cari deviau dela doctrica adevăratului naţionalism constructiv şi luptau cu diabolică ură împotriva marilor figuri ale neamului. Se difuzau, prin aceste oficine, calomniile şi falsurile cele mai grosolane, informând mereu străinătatea ca să o impresioneze. Propaga mereu dezordinea şi panica la bursă. Se încurajau insultele cont tra moravurilor, tradiţiei, justiţiei şi bisericii naţionale, precum şi aten-

1) La şcolile technice erau inscrişi : 28 Români şi 24 Evrei ; la medicină — respectiv : 32 şi 54 ; la dentistică, 1 şi 4, la chimie 5 şi 15 — După „Cuvântul Studenţesc", din 1923.

tatele contra fiinţei statului şi nerespectul faţă de legile ţării. Se dădea o anormală dezvoltare tuturor evenimentelor din cronica judiciară având ca obicet crimele monstruoase şi toate cazurile patologice ale vieţii sociale exprimate pe câmpul literaturii de scandal şi prnografie. Asista, în calitate de procuror al marilor idei umanitare, ori decâteori compărea la bara justiţiei complotul împotriva fiinţei statului şi toţi misionarii ideologiilor dizolvante. Şantajul, scandalul şi falsurile erau hrana lor zilnică. Se încurăja literatura bolnăvicioasă şi se surpau zi cu zi gloriile neamului ca să le înlocuiască cu talente culese de prin gunoaiele literaturii sau tăvăleau în noroiu bărbaţii politici cari au servit sau serveau adevăratele interese ale neamului. Toţi aceşti şnapani ai scrisului preferau anonimatul sau numele româneşti.

Iată, cum această presă definea, prin 1938, toate strădaniile noastre de a româniza viaţa de stat românesc: „Materialul omenesc, cuprins între graniţele unei ţări, fiind neomogen, grupul cel mai numeros elimină problema colaborării, prevalându-se de forţa pe care o reprezintă. De aceea, naţionalismul din zilele noastre este agresiv, intolerant şi se manifestă cu titlu monopol. Naţionalismul românesc ne apare, pentru un moment, drept o formulă eterogenă împrumutată, la adăpostul căreia grupul cel mai numeros înţelege să ia în stăpânire deplină tot ceeace până acum mai împărţea şi cu alţii." [1])

Să mai dăm două formule stereotipe defelul amarnic cum ne ţ neau în demnitatea naţională pe toţi cari ne străduiam la redeştepta din visul urât în care am trăit. Iată câteva din ignobilele epitete cu c ne împodobeau: „Repetenţii tuturor concursurilor, corigenţii tutur examenelor, leneşii tuturor claselor, rataţii şcolii şi ai vieţii, excluş partidelor politice, epavele societăţii. Toţi analfabeţii, toţi trândavii, incapabilii oricărui efort de gândire sau de muncă, nu ştiu nici limba, nici istoria, nici geografia ţării noastre — ne învaţă pe noi — (adică pe Evrei) cum să ne iubim ţara! Dar când cineva le spune: „înapoi, la şcoală, la carte!" se supără grozav. [2])". Aşa ştiau să scrie şi asemenea îndemnuri ni se adresau nouă din oficina Sărindarului pe care tinerii noştri soldaţi o apărau, cu arma în mână, postaţi la poarta rotativelor. Sau, altădată: „E o mare vâlvă în bazarul naţionaliştilor: ţipă fiecare cât îl ţine gura, în învălmăşeala răcnetelor celorlalţi concurenţi avizi să desfacă aceiaşi marfă: la noi e adevăratul naţionalism!" Cam aşa scria, cu mult în urmă, şi revista „Hasmoneea", luând în derâdere şi naţionalismul mitropolitului primat şi strădaniile lui Octavian Goga.

Toţi bărbaţii iubitori ai acestei ţări şi ai naţiunii se întrebau, îngrijoraţi, din ce se puteau lăfăi în lux şi în risipă toţi aceia cari, până

1) Vezi art. „Naţionalismul românesc" din Univ. din 3 August 1938 — după definiţia dată de „Semnalul". 2) „Limitele răbdării" în Univ. din Oct. 1937.

mai ieri, lihniţi de foame şi cu pantalonii rupţi în spate, toţi foştii vânzătorii de mosorele de pe Calea Dudeşti şi de haine vechi sau foşti ucenici de bărbieri din Târgul Cucului, ajunşi redactori la ziarele jidoveşti din capitală, se plimbau în straie de sărbătoare, frecventau localurile de lux şi risipeau şi scuipau dela înălţimea automobilelor sau în echipe volante străbăteau ţara în lung şi în lat, împărţind, peste tot, cu o largă generozitate, făgădueli şi bani. Şi toţi presupuneau existenţa sigură a unei organizaţii secrete, din ţară şi străinătate, care le punea la dispoziţie fondurile [1]). Dar alte izvoare din cari se lăfăiau erau şi toate fondurile secrete ale miniştrilor, toate sperţurile rezultate din şantagii şi din serviciile ce prestau anumitor personalităţi sus puse.

Marele istoric N. Iorga, vorbind despre presa din Cernăuţi, cu valabilitate pentru toată presa iudaică din România Mare, o definea: ,,Maculatură infectă, scrisă de samsari şi agramaţi, într'o germană imposibilă, de ghetto, presa aceasta fără duh şi fără limbă naţională, care a împiedecat două decenii circulaţia scrisului românesc şi a îngreunat răspândirea gândului de solidaritate naţională românească...'' [2]).

Şi avea dreptate. Fiindcă toate principiile şi înaltele idei cari au dirijat o întreagă epocă de înalte înfăptuiri şi au însufleţit atâtea generaţii, toate aşezămintele sociale cari stau la temelia vieţii şi statului românesc, ţecum şi tot acel sistem de norme etice cari ţineau strâns închegate ...rgiile noastre, ale tuturora, toate au format obiect de batjocură, ...ul a fost subminat, nimeni şi nimic n'a fost cruţat. Pe ruinele acestei ...ni spirituale, se ridicau alte valori cu etichetă non plus ultra, dând ... o parte, cu o cutezanţă iudaică, tot ce, până atunci, era frumos, nobil ... solid, se ridica altă literatură şi alt teatru, altă presă şi alte moravuri, ...cu un cuvânt, o nouă spiritualitate: hidoasă, materialistă şi meschină, turburătoare şi vătămătoare, desfrânată şi becisnică, ajutată de o literatură şi presă de scandal şi de şantaj. Ca sprijin al acestor afirmaţii, să-l lăsăm să vorbească domnul Hechter-Sebastian, care defineşte astfel noţiunile fundamentale ale vieţii spirituale româneşti: ,,Pasiune, iubire, eroism, sacrificiu'' sunt nişte ,,lucruri sfinte'' bune de pus între ghilemele şi de expus în vitrina prostiilor omeneşti de mare circulaţie.''. Şi acest domn era numai unul din ceata infamă şi din cenaclul obscen care a ajuns tare şi mare la Fundaţiile Regale. [3]) Se trecuse de mult vremea acelei prese de opinii şi de informaţii, acelei prese îndrumătoare şi educatoare, luându-i locul presa de partid şi aşa zisă independentă, ziaristica de afaceri şi de scandal, de subminare a întregii temelii a ţării, neinteresând mijloacele de cari se servea. Şi, în faţa acestor pleiade de ,,neaoşi-îndru-

---

1) Vezi ,,Ţara noastră'' şi ,,Cronica Dobrogei'' — în Univ. din Nov. 1937. 2) N. Iorga — ,,Se vinde iarăşi otravă la Cernăuţi'', Neamul Românesc, Martie, 1938. 3) Neamul Românesc ,,Destrămătorii sufletului românesc la lucru''. Vezi şi Univ. din August, 1937.

mători, dascăli şi mentori ai poporului român", începeau să fie daţi uitării şi batjocurei vechii luptători, ca Asachi şi Eliade Rădulescu, Eminescu şi Kogălniceanu, Bariţiu şi A. C. Cuza şi alţii şi alţii, pe cari aceşti „neaoşi" îi botezară cu numele de huligani.

Să ne ocupăm de nouii mentori ai poporului român — după adevăratul lor nume, precum şi de nouile şi marile talente în publicistica românească. Marele pontif al nouei ziaristici este Rosenthal — directorul „Dimineţii" care ne-a reprezentat, alături de miniştrii de externe, la Geneva şi a fost ataşat de presă la Washington până în Ianuarie 1938. Avrum Memel Brauer Rosenfeld — pe româneşte Constantin Graur — este directorul „Adevărului" şi al „Dimineţii" în 1937, proprietari ai acestor două organe fiind — alături de Graur — şi Şmil Pauker (Emil) şi Samiel Labin — zis Traian Vlad şi „Matei Basarab" — toţi trei aventurieri. Director al „Luptei" este Emil Fagure — Şmil Honigman, acela care, prin traficuri meschine şi-a ridicat în Piaţa Rosetti, un bloc cu 12 etaje şi care, în Oct. 1937, se bucura că, la adunarea negustorească organizată de Liga Culturală, negustorii bucureşteni au fost absenţi. Kalman Blumenfeld — Scrutator, Sever şi Bornă — dicta în politica internă a ţării, pe când cea externă era înrâurită de apreciările şi sugestiile lui Burăh Braunstein — Bubi Brănişteanu, aşa cum i-a caracterizat I. A. Br.-Voineşti, scriitorul care a fost trecut de cloaca Sărindarului pe lista „huliganilor". Alte două cotidiane — cu capital şi direcţie, reporteri şi redactori evrei — „Le Moment" condus de Hefter (condamna
la 5 ani închisoare pentru pactizare cu inamicul) şi „L'Indépendanc n-
Roumaine" de Isra Israel Bercovici, Român pur sânge, tâlmaciul zilni na
— cum îl numea N. Crainic — de limbă franceză al politicii şi culturi e
româneşti faţă de străinătate, precum Alexandru Rubin, era tâlmaciul directivelor economice şi financiare, cum îl numea N. Iorga.

Iată câteva figuri de mâna doua : Ghidale Gherş Brauer — Gr. Graur, Alsoz Grauer — Alex. Graur, Burăh Leizerovici — Barbu Lăzăreanu, Alter Moise sin Ghidale — Alex. Gruia, Froite Adelstein — F. Aderca, I. Gliksman — Dr. Ygrec, Leon Rechter — Lascăr Sebastian, Ana Brauer — Ana Canarache, Moritz Grimberg — Miron Grindea, etc. În total, am numărat în rubrica „Cine sunt ?" din Universul, 61 de „îndrumători, dascăli, mentori ai poporului român" cari ne dau lecţii, construesc un nou naţionalism şi pregătesc României o soartă mai bună.

Nu redăm date relative la componenţa etnică a Sanhendrinului „Adevărului" — după procesele verbale ale şedinţelor ţinute între 23 Dec. 1937 — 19 Aprilie 1938 şi publicate în Monitorul Oficial.

Şi, pe câtă vreme, aceste trei mari cotidiane săpau la temelia unităţii noastre naţionale, ele, în schimb, se bucurau de subvenţii copioase şi de zeci de milioane dub forma diverselor imprimate ale ministerului

finanţelor unde aveau un privilegiu de exclusivitate, iar „Cuvântul" şi „Calendarul" erau suspendate, lăsând pe drum sute de Români. Dar şi ziarele din provincie îşi aveau locul lor în bugetul comunei respective, precum şi pompau sub diferite forme dela toate autorităţile şi slujbaşii cari se temeau de publicitate. Fondul cultural al municipiului Iaşi era o poziţie rezervată aproape numai ziariştilor evrei cărora li s'a servit, pe 1937, 234.500 lei. [1]). Un fost ministru al propagandei a dat zeci de milioane pentru o agenţie de presă inexistentă „Telca".

Evreii s'au băgat în toate afacerile gazetăreşti — ziare şi reviste cari îţi sunt oferite cu sila pe acasă, prin birouri sau şcoli — conduse şi redactate de ei sau de alţii, având întotdeauna la spate pe câte un „naţionalist neaoş" cu vază sau om de ştiinţă perciunat — de cele mai adescori, puşcăriaş sau candidat la puşcărie — dar sprijinit de oameni cu influenţă în administraţie sau în viaţa politică, fără nici o pregătire dotat însă cu neruşinarea aventurierului şi haimanalei. Am cunoscut eu însumi pe un pistruiat — totodată, în slujba unei case de prostituţie — ajuns, spre fericirea ţării noastre, redactor la unul din cotidianele de un leu ale capitalei. Revistele fiscale şi industriale — toate jidoveşti, dar sprijinite de personalităţi cu marcă sau în combinaţie cu funcţionari obscuri sau mai fruntaşi, cari înarmau pe aceşti jidovi cu ordine şi legitimaţii oficiale în faţa cărora porţile li erau deschise oriunde, bucurându-se şi de liber parcurs pe căile ferate. „Administraţia financiară" avea ca director proprietar pe Ioil Marcus — Iulian Marius, fost băcan la Buzău, cel mai impertinent dintre samsarii scrisului, elogiat pentru marile-i merite de înalţii demnitari. „Tribuna financiară", băgată pe gât negustorilor şi tuturor funcţionarilor fiscali, era a lui Levy Haralamb, condamnat pentru că se dădea drept inspector financiar, ajutat ce o mulţime de cozi de topor — ca colaboratori sau sprijinitori; „Industrie şi comerţ", revistă de şantaj; „Gazeta financiară" a lui Ţăreanu, iar „Gazeta Capitalei" a lui Naumescu — amândoi evrei; [2]) „Gazeta Căsătoriilor" — foaia imundă în care colcăia prostituţia cea mai ruşinoasă, era patronată de unul Şmilovici şi de cunoscuta Tanti Clara; [3]) „Gazeta sporturilor" dela luminile căreia se adăpa un întreg tineret, era şi ea evreiască. prin ea distrugându-se tineretul dela fireasca lui menire.

Toată mica şi marea publicitate este, aproape în întregime, în mâini evreeşti. Agenţia „Kalman et Com. Paneghian" — o sucursală a soc. „Walter Thompson et Com." — a pus monopol pe publicitatea mai tuturor oficiilor publice: loterie de stat, C.A.M., Lares, Telefoane, etc., pe câtă vreme vechile agenţii româneşti erau respinse [4]).

---

1) „Un început" în Univ. din 28 Ian. 1938 — după tabloul publicat de „Chemarea din Iaşi". 2) Por. Vremii din Ianuarie şi din 15 Nov. 1938. 3) Ibid, 10 Nov. 1938. 4) Ibid, 5 Sept. 1939.

Din 27 agenţii de publicitate, 25 sunt străine şi numai 2 româneşti. Toate cele 3 agenţii teatrale sunt evreeşti. Din 204 edituri înfiinţate dela 1918 încoace, 31 sunt româneşti, 53 minoritare şi 120 evreeşti — 60% ; din 816 autori tipăriţi, 198 sunt români, 204 minoritari şi 432 evrei ; iar din 6.300.000 exemplare tipărite : 765,000 româneşti, 146.700 minoritare şi 414.8000 evreeşti — spunea colegul prof. N. N. Creţu la congresul corpului didactic dela Tg. Mureş din Mai 1935. Din 59 librării în Bucureşti, 22 creştine şi 37 evreeşti : 9 pe calea Victoriei, 2 pe Lipscani şi câte una pe marile artere : Bd. Brătianu, Carol, Doamnei, Carada, etc. Toată maculatura ce se serveşte în şcoli drept manuale, iese în mare parte de sub teascurile evreeşti.

In sfârşit, agenţia ,,Rador'' — organ suprem de comunicare cu străinătatea — este condusă de Hurtig Evreul, care primea un salariu de 24 mil. anual şi care, prin felul părtinitor cum comunica ştirile, crease o adevărată atmosferă defavorabilă statului român, până în Ian. 1938, când este înlocuit cu Radu Dragnea. Sucursala dela Chişinău era condusă de alt Evreu Abraham Kendler, corespondent al ,,Dimineţii'', primul ziarist care a obţinut îngăduinţa de a vizita U. R. S. S. şi care, odată cu intronarea regimului Goga, adulmecând consecinţe severe, a şi fugit spre Paris. El avea ca secretar pe Buheler, în casa căruia s'au găsit material comunist şi bande ,,Hughes'', cu cifru particular, pentru care a fost condamnat la 5 ani închisoare [1]).

Nu cunoaştem cu exactitate numărul publicaţiilor româneşti fondate de Români dela întemeierea presei naţionale, dar putem afirma cu precizie două lucruri : întâiu — că există centre importante unde naţionalii nu dispun de nici un organ de afirmare şi apărare a gândului şi nevoilor noastre şi, în al doilea rând, că numărul organelor minoritare şi evreeşti conduse de Evrei dela 1919 încoace întrece cu mult numărul celor româneşti, dela 1829 şi până astăzi.

După izvoare oficiale, în primii ani dela unire, au văzut lumina zilei nu mai puţin ca 330 periodice maghiare — dintre cari 87 erau încă sub regimul a.-ungar, aşa că 243 erau creaţiuni noui. In 1923, erau 21 cotidiane politice, 45 săptămânale politice şi sociale şi 154 reviste şi diverse — în total 220. In 1928, erau în total 221. Intre 1919/928, au fiinţat 46 cotidiane, dintr'un total de 557. Numai la Cluj erau 184 : la Arad — 48, la Oradea, — 47, la Tg. Mureş — 39, la Satu Mare — 19, la Braşov — 17, la Bucureşti — 14 şi aşa mai departe. Publicaţiunile germane în perioada 1937/939, erau 186 ; între 1919/938, cele rutene 7 şi cele ruseşti 8 [2]).

---

1) E. Negel — Din conferinţa lui St. Vlădescu la Univ. liberă dela Lipova, Univ. 1937. 2) La stampa delle minoranze in Romania, Buc. 1940.

Ştim că Evreii conduceau şi comanditau cea mai mare parte din această presă atât de bogată. Toată presa revizionistă maghiară era evreiască. : Sajto, Friss Ujsag, Erdelyi Magyarorsag, Szabadsag, Naplo, Aradi Koezloeny, Erdelyi, Hirlap, Reggel, Aradi Friss Ujsag, Temesvari Hirlap, Uj Kelet, Brassoi Lapok, Neuijsag, etc., toate acestea exercitând o puternică influenţă asupra Maghiarilor din Ardeal, prin tirajul lor important. [1]) Toată presa scrisă în limba rusă şi ucrainiană era condusă de Evrei. Ministerul de interne a suspendat, în Febr. 1938, toată presa rusă din Basarabia în sumă de 11 organe, 5 organe ucriniene şi 20 alte organe în idiş şi în limba ebraică de peste tot cuprinsul ţării. [2]) La P.-Neamţ, au fost suspendate trei ziare evreeşti scrise în limba română." [3]) Etc.

In Bucureşti, am avut multe organe evreeşti : Curierul Israelit, Cuvântul nostru, Renaşterea noastră şi Infrăţirea, scrise pentru Evrei, prin care insinuau, insultau şi conspirau împotriva noastră. Toate celelalte, nenumărate, tot evreeşti, sau scrise în limba română şi franceză : ,,L'Indépendance Roumaine" condusă de Bubi Bercovici ; ,,Argus" al lui Hartig ; ,,Gazeta" a lui Ceacâru-David sin Iţic Eulenberg ; Realitatea, Adevărul literar, Rampa, Gazeta sporturilor, Credinţa lui Margulies, Informaţia lui Şaraga, Tempo, Popularul, Bilete de Papagal, Excelsior, Incotro, Naşa Reci, Isbânda, Avântul, Gazeta Capitalei, Semnalul, ,,Lumea românească" a lui Max Auschnitt, etc. sau mai vechi printre cari Hasmonaea Mântuirea, Aurora, Socialismul, Presa, Uj Kelet, etc., toate provocatoare şi difuzoare ale unor noui ideologii sociale etice şi politice.

In Bucovina, numărul foilor a atins cifra de 150, iar presa naţională — în afară de două foi de partid cari se înjurau una pe alta şi una a treia ceva mai serioasă ,,Munţii noştri" — nu dispune de un organ care să se afirme româneşte, pe câtă vreme, Ucrainienii, deşi mai săraci, au mai multe organe la cari se adapă şi Românii însetoşaţi de hrană sufletească, toate, însă, organe cu tendinţe subversive. [4]) Numai la Cernăuţi, apar 8 cotidiane minoritare şi unul singur românesc. [5]) După cum au otrăvit pe ţăranii bucovineni cu produsele cârciumelor, Evreii otrăveau sufletul frumoasei provincii cu otrava scuipată de gazetele lor.

Să trecem în Moldova. In Iaşii, în care a scris Asachi şi Eminescu. Evreii au patru organe zilnice (Lumea, Jurnalul, Noutatea, Ziua) la 70000 coreligionari, iar Românii, la 30000, de-abea unul : ,,Chemarea" La P.-Neamţ, găsim trei evreieşt, alături de 2 româneşti.

---

1) Por. Vremii din 31 Ian. 1939. 2) Ziarele din Febr. 1938. 3) Ibid. 4) Corespondenţă din Cernăuţi, în Univ. din 12 Iulie 1937 : ,,Inexistenţa presei româneşti Bucovina". 5) Din conferinţa lui Şt. Vlădescu.

In Basarabia, funcţionau 7 cotidiane ruseşti scrise de Evrei, pe câtă vreme, sub Ruşi, deabia era un singur cotidian rusesc, alături de cele două româneşti : „Basarabia" sau „Cuvântul moldovenesc". Numai la Chişinău sunt 15 ruseşti şi două româneşti. Singură „Isvestia" avea un tiraj zilnic de 30.000. Toţi aceşti negustori de presă — aceşti „arendaşi ai opiniei publice", cum îi numeşte O. Goga — erau constituiţi în patru societăţi, cu nume pompoase ca faţadă românească, persoane juridice, toate fondate de Evrei, având ca paravan şi câţiva Români. De-abia în 1935, se închiagă „Sindicatul ziariştilor creştini din Basarabia", cu personalităţi publicistice din toată ţara, numărând, în 1938, 48 ziarişti profesionişti. [1]) Un corespondent de presă, constată că „presa bolşevizată din această provincie putea să ne înjure ţara, să ne înjure şi batjocorească credinţa, nu se putea atinge nimenea de ea, era un fel de tabù." [2]) Această presă era condusă de „neaoşi" români, ca, de o pildă, Moise Oresten, fost, în 1917/18, şef de bandă de bolşevici ; ca Isac Rosenthal—Ioan Plugaru, care, sub ocupaţie, era terorist şi călăuză preţioasă a bolşevicilor, totodată, cămătar şi bancher, trădător şi chemat la revizuire [3]) sau ca Hirsch—Ion Duployen — spion condamnat la Constanţa, afacerist şi şantagist şi, prin gazeta lui, da îndrumări pentru tineret. Etc.

Toţi ziariştii de mai sus — şantagişti, agitatori comunişti, oameni de afaceri, certaţi cu poliţia şi cu bunele moravuri, şefi de bandă, proxeneţi, pornografi, etc. şi totuşi, mentori ai naţionalismului — şi alte zeci de nume, toate străine şi îndeosebi evreeşti, cari se ridică la peste 160, toţi se bucurau de permise de liber parcurs pe căile ferate. A. C. Cuza denunţa — în şedinţa Camerei din 27 Febr. 1935 — că ministerul de interne a acordat asemenea permise la 25 ziarişti, aşa zişi profesionişti, din Basarabia, dintre cari, 13 la Evrei — unul din aceştia a condus banda de bolşevici în 1917—918, care a asasinat 6 voluntari români şi era cât pe aci să execute pe Inculeţ şi pe Erhan prin ştreang pentru vina de a fi făcut apel la armata română care să pună ordine în provincia de peste Prut. Nici unul din cei 42 ziarişti români creştini, membri ai sindicatului, nu poseda permise. Şi când te gândeşti că „Sindicatul ziariştilor români" era prezidat de Iţic Altersohn — Alexandru Terziman, condamnat la 10 ani pentru insulte grave aduse Coroanei şi aşezământului nostru naţional. Un confrate, Elias Kendler — Adrian Cândea, omul de legătură al oficiosului sovietic „Isvestia", fiind trimis la Moscova, ne înjura ţara şi neamul [4]).

---

1) Uniunea ziariştilor profesionişti din (1927), Asoc. ziariştilor din (1929), Asoc. presei române din B. (1925) şi Sindicatul ziariştilor români din B. Vezi Buna Vestire „Situaţia societăţilor de presă din Basarabia, 1938. 2) Por. Vremii din 8 Iulie 1938 : „Presa din Basarabia dirijată tot de jidani". 3) După Por. Vremii din 13 Iulie 1938 — legenda lui Moise Oresten a ucis pe naţionaliştii moldoveni Murafa şi Hodorogea. 4) Şt. Vlădescu, preşedintele federaţiei generale a presei din provincie.

Infiltraţia lui Israel — scria marele poet O. Goga — a cucerit metodic ţara — comerţ, industrie, bănci, moşii, gazete şi literatură unde a atins cel din urmă popas, intrând, astfel, în templu; aşa că trecerea dela gazetă la literatură s'a făcut pe nesimţite. Şi citează o antologie de 60 scriitori „români" de origină evreeiască. [1]) Din aceşti 60, Evreii lansează cu litere groase pe „Bardul naţional" Camil Baltazar—Leopold Goldstein, autorul volumului „Cina cea de taină" — o colecţie de versuri oribile; pe Felix Aderca—Froite Adelstein, alt fruntaş estetic, director în Ministerul Muncii; pe Herşcu Blazian—Herş Isdrailovici — scriitor şi conferenţiar cu mare vază la institutul naţional de radiodifuziune. Aici, s'au bucurat de mare trecere — de programe caracterizate de o favoare specială. Şi tot aci, au avut loc, debandadă, risipă şi jaf. Fiindcă atât încasările cât şi publicitatea erau concesionate la Evrei, precum şi îngroparea cablului Bucureşti-Bod fără licitaţie firmei Sic — candidată sigură la faliment. Toate acestea aveau loc prin intermediul faimosului Fainstein — samsarul tuturor furniturilor societăţii de radio [2]).

Reacţiunea, după atâta amarnică aşteptare, s'a produs. Marile cotidiane evreeşti, cari terorizau şi prostituaseră viaţa noastră naţională, au fost suspsendate în Ianuarie 1938, când s'au suspendat şi alte multe ziare din provincie, precum şi s'au retras 105 permise de liber parcurs pe căile ferate ale pistruiaţilor cari se lăfăiau cu neobrăzare numai în vagoane cl. I şi internaţionale.

3. *Dela literatura eminesciană la pornografie.*

N. Iorga, într'un articol din Neamul Românesc, aşternea aceste amarnice reflexiuni: „Zilnic în aceste foi (în cele din Sărindar) toate mizeriile noastre sunt expuse, subliniate, luate în batjocură, pârâte în faţa lumii pentru a ne discredita, întinse în faţa noastră pentru a ne demoraliza". Dar aceste foi nu puteau să ajungă în mâna tineretului şi a căminului familiar. Şi atunci s'a pornit o literatură nouă, cu pretenţii de înaltă literatură, care a dat în prostituarea literaturii, adică în meschinării şi pornografii. Şi au căutat, ca atare, să lanseze de pe trambulina presei lor imunde, nume noui de mari scriitori, de poeţi celebri şi romancieri tot aşa de celebri. Fără această presă de negustori şi de destrămători nu s'ar fi putut lansa „marile" talente evreeşti în teatru, la operă şi în literatură şi, deci, prin ea, s'au putut difuza capodoperele pornografice. Prin această presă şi literatură nouă, ne-au fost terorizate gândul

1) Infiltraţia străină în literatură — conferinţă la Academie în Aprilie 1937.
2) Fraude masive la „Radio" în Univ. din 1 Apr. 1937.

şi fapta, s'au coborât în meschinărie cele mai nobile credinţe şi idealuri : ne-au fost batjocorâţi oameni de stat şi imaculatele noastre talente : prin ele s'au terfelit biserica şi ai ei slujitori ; tot prin ele s'au propagat şi au fost încurajate toate sectele cari săpau la temelia credinţei strămoşeşti — unul din stâlpii de fundament ai statului, etc.

Nichifor Crainic spunea la o conferinţă ţinută la Cluj : ,,Scoborârea omului spre animalitate a fost adusă şi propagată de spiritul iudaic care a substituit înălţarea prin decădere, paradisul prin pornografie." Tot acest spirit iudaic, activând prin presă, începea lupta de dărâmare a Pantheonului nostru artistic şi literar, vrând să pună, în locu-i, tot ce natura omenească a putut să creeze mai hâd şi mai ruşinos în domeniul spiritualităţii. ,,Nu, nimeni nu se ridică împotriva originalităţii, ci împotriva descrierii fără rost, fără ,,artă" a porcăriilor înşirate ca mătăniile.. datorite penelor întinate ale atâtor răspopiţi şi călugăraşi cu rămăşiţe de miros de tămâie la rădăcina părului lor tăiat scurt." Şi încheie subtilul E. H. Mosco : ,,Literaţii" ,,scatologi" încearcă întemeierea unui „Parnas satiric"[1]).

Pe tema acestei noui literaturi de dezmăţ, presa şi scriitorii români s'au împărţit în două tabere : una — cei mai mulţi — în serviciul spiritului iudaic şi a doua — cei puţini — în liniile de apărare a demnităţii scrisului românesc, care, în trecut, a fost una din marile arme cu cari s'au cucerit atâtea poziţii şi s'a întărit ideea de stat şi de naţiune.

,,Adevărul" şi ,,Lupta" continua lupta acerbă de denigrare a celui mai stimat şi iubit dintre scriitorii noştri, I. A. Br.-Voineşti. ,,Lupta" din 15 Oct. 1937 îl califica de ,,demagog ratat şi răsuflat al vieţii publice, rămas la periferia partidelor, care spurcă cu braţele sale în dreapta şi în stânga"... ,,un ignorant şi un incult, un pretins intelectual, căruia la bătrâneţe a început să-i zbârnâie vanitatea naţională...", ,,... un as al parazitismului care deţine cea mai gravă sinecură din ţara asta." Tot aşa, prin 1898, ,,marele poet român" A. Steuerman dela Iaşi împodobea cu epitete tot aşa de nobile pe Antemireanu, numindu-l ,,şarlatan" şi ,,neguţător de literatură", numai pentrucă acesta, care propaga ideea de apărare contra iudaismului cotropitor, avusese curajul să dovedească că ,,marele poet" Steuerman ,,nu are grăunte de talent poetic şi că a măcelărit în modul cel mai neuman nefericita limbă românească"[2]). Dar marele scriitor târgoveştean n'a fost obicetul de batjocură numai al foilor imunde de mai sus. Ci, un preot al catedrei Mihăilene dela Iaşi, creator de nouă şcoală, punea — în coloanele organului literar — pe un elev pistruiat Henry Popper — fiu al vre-unui mare

1) Libertatea scrisului în Univ. din 26 April 1937. 2) Vezi Rrev. ,,Floare albastră" şi art. ,,Şarlatani şi neguţători de literatură", în Univ. din 22 Sept. 1937.

comerciant ori bancher ieşan — să scrie că nu acceptă noţiunea de Br.-Voineşti = limonadă dulce pentru copii + prostie şi suferinţă faţă de problemele artistice şi, în aceeaşi troacă, zvârlea şi pe Cesar Petrescu şi pe Ionel Teodoreanu. [1]) Aşa era apreciată munca rodnică şi atât de talentată a scriitorilor noştri cari au zidit şi ridicat o superbă spiritualitate a vieţii româneşti. Toată presa şi noua literatură obscenă nu putea trăi fără acei „şabăs-goimi" culturali de cari vorbea Goga.

In fruntea detractorilor valorilor noastre naţionale, stă, fără îndoială, marele romancier şi pontif al criticii literare, un profesor de catedră de liceu din capitală. Profesează un suveran dispreţ, pentru moralismul şi naţionalismul pieselor de teatru ale lui N. Iorga şi decretează ca „scriitori umanim recunoscuţi" pe toţi zănatecii ori amoralii graficei de depravare literară, înşiraţi în notă. Dar profanarea cea mai crudă a gloriilor noastre sacre este opera romanţată „Mite" şi „Bălăuca", în care terfeleşte fiinţa angelică a celei mai mari mândrii naţionale, pe M. Eminescu, [2]) confundându-l cu cele mai urâte făpturi de prin porturile cu populaţie interlopă şi cu cel mai decăzut client al lupanarelor şi localurilor de depravare.

Această tarabă de opinie publică, acest laborator imund de talente şi genii ce se chiamă literatura evreiască a făcut ravagii şi în alte ţări. După un plan diabolic al iudaismului, toată propaganda antireligioasă se făcea prin reviste obscene pline de pornografie. Călugări şi călugăriţe, preoţi şi ceremonii ale cultului, surori de caritate, etc. făceau, aiurea ca şi la noi, obiect de destrămare morală. Cartierul St. Croissant din Paris — băgaţi de seamă ce nume de cartier şi-au ales ! — a devenit o cloacă de jurnale pornografice desfăcându-se în maghernite evreeşti. Toussenel a spus : „Porcul este emblema jidanului. Murdăria ghettoului este organică — acea neruşinare proverbială în care a trăit de secole. Tot ei au introdus cultul vechilor Phalophori — acea expoziţie, la Roma şi Atena. de imagini neruşinate, ca şi trecerea din gură în gură a expresiilor celor mai cinice — fără să alăture şi acea parte artistică". Ed. Drumont, autorul operei „La France enjuivie", a dat la lumină marea primejdie a pornografiilor şi campaniilor antireligioase din Franţa [3]).

Presa din Sărindar apăra interesele proprietarilor evreo-maghiari împotriva ţăranilor români. Ea asmuţea campania împotriva noastră şi lupta contra teroarei din România împotriva minorităţilor şi Evreilor şi comuniştilor. Ea răspândea, prin reportagiile sale, calomnia că, în

1) N. Crevedia în art. „Infamie" din Por. Vremii. 2) (Vezi N. Georgescu — in Univ. din 23 Aug. 1937 şi „Libertatea scrisului" de E. H. Mosco, în Univ. din 26 April, 1937) : Aberman Izu — zis Argeşanu, epigramistul Aizic Weisman — Alexandru Albu, cu „Steaua presei române" — epigrame insultătoare, dat în judecată pentru ultraj ; Bonciu-Haimovici, condamnat pentru murdării crase — o agresiune patentă asupra sufletului tineretului, etc. 3) Ovreii şi pornografia în Por. Vremii din 26 Iulie, 1940.

ţara noastră, ar fi atâta mizerie încât ţărăncile îşi împrumută acul dela vecină la vecină sau ilustra cartierele mărginaşe ale capitalei prezentându-ne ca pe o ţară de canibali, iar presa americană le amplifica în milioane de exemplare.

Toţi aceşti mari publicişti — gazetăraşi evrei cu câteva clase de liceu — erau în fruntea marilor instituţii şi înaltelor manifestaţii naţionale. Aşa, Isaac Goldenberg — Ion Pribeagu deschidea prima cuvântare omagială de Ziua Eroilor : la Radio-naţional, aceşti scriitori şi filosofi ne vorbeau despre pătimirile lui Iisus sau despre rostul marilor noastre sărbători ; p in 23 Martie 1932, se difuza, după 11 noaptea serbarea Purimului, emisiune neprevăzută în program, în idiş. La Geneva, ne reprezentau tot aceşti mari publicişti evrei, etc.

Aceşti maeştri ai condeiului adevăratului naţionalism duceau viaţă de prinţi — ei şi cu soţiile şi cu odraslele şi cu toate rudele lor. Automobilele excelenţelor ministeriale li stau la dispoziţie, precum li stau şi trenurile de lux cari îi duceau, gratuit şi căptuşiţi cu cecuri scumpe, prin toată ţara şi în ţările din Apus ca să reprezinte pe Români. I. Al. Brătescu-Voineşti scria că miniştrii ţării tremurau de frica unor gazetăraşi ovrei ; că aceştia îi chemau — pe ei şi pe şefii de partide — cu „pst, pst !" prin sălile de şedinţă ale Camerei ; uşile dela cabinetele aceloraşi excelenţe se deschideau până la perete numai pentru ei ; că chiar în sala consiliului de miniştri, ei stau picior peste picior, fumând, interpelându-i şi tutuindu-i.

Şi, iarăşi, aceşti gazetăraşi cu câteva clase de liceu, ca şi „marii lor scriitori, aruncau pe piaţă scrieri pline de scârnăvii greţoase pe cari le semnau cu nume neaoş româneşti. O înaltă instituţie de cultură le tipărea toate aceste pornografii abjecte, încurajaţi de un profesor universitar. S. S. R. premia toate aceste lături literare, apăra pe pornografi în faţa justiţiei, iar în casa ei de pensiuni figurează astăzi ca pensionari zeci şi zeci de nume de scriitori evrei, sau urmaşi ai acestora, cu sume lunare ce trec adesea peste 8000 lei. Iar Podoleanu, mândru până la orbire de naţionalism iudaic, ocupându-se în „Antologia evreiască" de operele celor 60 scriitori evrei, scria despre Barbu Lăzăreanu ca de singurul enciclopedist român dintre ale cărui opere s'ar putea clădi câteva catedre universitare sau despre beletriştii evrei, că ei, fie că au făurit o pagină de poezie sau cizelat un vers, au spart uneori vechile tipare ale limbii literare, ridicându-o la nivelul artistic de astăzi.

Un publicist fruntaş, pomenit destul de des, numeşte pe „voevozii noştri circumcişi" şi pe, din nefericire, tovarăşii lor români, simbriaşi ai destrămării, moralizatori cu cazier, sau „cloca maxima", acel canal de scurgere, în sufletul cărora — larg, foarte larg — se primesc

orice murdării ; scribi cu pana de tarabă, scribi de fițuică, gata la orice hamalâc plătit, porniți la drum cu geamantanul furat altuia, cu ideile altuia și cu un singur lucru al lor, cu așa zisul „cazier" — foaia de viță „curriculum vitae", adaos la cea de naștere. Englezii numesc această literatură „cloacă" din genul patologic Freud „curent emancipași franc", dar a fost ținut în frâu de lordul șambelan al Casei Regale [1]) Iar Dr. A. Balotă numește această invazie barbară în spiritualitatea românească „o infiltrație lentă de spirocheți ce caută se paralizeze toți centrii nervoși ai trupului etnic și, deci, în primul rând, să amețească spiritualitatea cu toxinele umanitarismului. [2]) La noi, ne-am ocupat, spunea regretatul dr. N. Minovici, [3]) de protecția animalelor, dar n'am întemeiat o societate care să pună frâu imoralității exprimată prin teatru, cinema și literatură pornografică.

Dar nu este deajuns scrierea și scoaterea de sub teasc a acestor fapte de pierzanie socială. Colportajul și plasarea înseamnează adevăratul succes. Bande organizate strecurau scrisul acesta imund prin localuri publice și de sport, prin casele oamenilor și pe pragul bisericii, prin stațiuni, trenuri și gări, dar mai ales prin școli. Din atâtea cazuri compărute în fața justiției — din nenorocire, fără a fi fost pedepsite, fiindcă ultragiul opiniei publice la noi a fost din totdeauma achitat— rezultă că toate aceste bande își recrutează sinistrele elemente dintre jidovi având, alături, câte ceva Armeni sau Greci și alți străini. Iar laboratoriile unde se multiplică în zeci de mii de exemplare aceste otrăvuri, cari sapă la curățenia și tăria ființei naționale, am văzut că sunt aproape toate jidovești în frunte cu marile edituri din Sărindar și cu Hertz din capul Căii Victoriei — acel negustor de pornografii și libertinaj literar, străinul din Macăul Ungariei care a avut curajul să se plângă contra jurnalului Consiliului de miniștri din Sept. 1937 prin care era exclus dela cetățenie, acel Marton Hertz care organiza standul cărții românești la Florența, unde l-a întâlnit N. Iorga.

Alături de toate aceste pierzătoare fapte stă și fotografia obscenă și toate acele imagini pornografice ce se distribue clandestin prin localuri rău famate sau așa zise nobile, toate produse în laboratorii evreești, bine organizate ca clientelă și dispoziții estetice.

Intr'atâta răul atinsese margini neîngăduite și primejdia la care era expusă ființa etică a națiunii era mare, încât a trebuit să se sezizeze și cel mai înalt for al culturii românești, chemat să vegheze la puritatea produselor sufletului nostru. In ședințele Academiei Române,

1) H. Mosco — în Univ. „Simbriașii estrămării". 2) Referendun în Por. Vremii. 3) „Apărarea morală a tinerimii" — conferință în Martie 1937. Despre procedeul acesta al iudaizării culturii este de mare interes a se ceti „Iudaizarea, culturii", cap. IV din „Orientări în veac" a lui N. Roșu.

poetul O. Goga, în revolta lui cea mare, spunea că asistăm la un act de învăluire literară a străinilor de cuget şi sufletul românesc, la o literatură ostilă, trivială şi primejdioasă, în care tradiţionalismul e luat în batjocură, iar edituri străine editează cărţi de scandal. N. Iorga constată că, în afară de pornografi, literatura e făcută de nebuni şi de rătăciţi. In aceiaşi sedinţă, I. Al. Br.-Voineşti — ,,huliganul'' atât de hulit — îi caracterizează astfel : ,,Autorii — unii, din nefericire, români — cea mai mare parte cu altă mentalitate şi de altă origină, împrumută nume strălucitoare, frumoase nume româneşti sub care ascund tendinţe urâte şi scopuri de câştig prin exploatarea porcografiei. Ei aţâţă suflete curate, dorind să vadă pojghiţa de pudoare şi de umanitate ce s'a cristalizat în timp prin tot ceea ce a dat civilizaţia.'' Şi înşiră o mulţime de ,,autori de romane în care se descriu scene ce se oferă chefliilor la ore înaintate pe sub mesele localurilor de noapte în care se zugrăvesc cele mai intime acte sexuale — toţi clienţi de lupanar, eroi ai decăderii literare, cari obţineau premii naţionale sub protecţia estetică şi atraşi cu o grijă părintească în editura unei fundaţii prezidată de un profesor universitar'' [1]).

Să reamintim şi alte revolte. Pictorul C. Vlădescu, vorbind de nouile orânduieli estetice la cari este supusă arta unui Rafael sau Grigorescu, spune că, în literatură şi în artă, superficialul, meschinăria, platitudinea, grosolănia, trivialitatea, pornografia, etc. au fost promovate pe planul marilor cuceriri ale spiritului cu îndrăzneţe avântări in spaţii încă neexploatate şi, ca atare, cubism, dadaism, futurism, primitivism şi nesfârşitul şirag de reţete, inventate peste noapte în laboratoarele impertinenţei sterile, au scos capul pe rând la lumina zilei în urlete de trâmbiţe şi surle, cu reclamă desfrânată în presa lor complice şi conştientă de valoarea destructivă a acestor atentate la bunul gust şi bunul simţ, la temelia edificiului moral ridicat cu pioasă râvnă în decursul secolelor de cultură şi civilizaţie. [2]) Iar Sextil Puşcariu, ocupându-se în treacăt de problema pornografiei, spune, categoric, că aceiaşi sete de sensualitate libidinoasă o găseşti la Ţigani şi la Evrei când vor să facă artă. Şi ne trimite la discreţia poporului când atinge subiecte delicate cu aluziuni atât de măestrit acoperite încât nu supără nici pe cel mai pudic ascultător şi la discreţia din ,,Moş Nichifor Coţcarul'' sau la ,,Chir Ianulea'', atât de adorabil de indecent.

Şi încheiăm aceste consideraţiuni cu câteva constatări ale lui Nichifor Crainic care zice că Jidanii fabrică revistele pentru lectura copiilor noştri şi opera de distrugere a sufletului românesc începe tocmai

---

1) Academia Română ia atitudine, în Univ. din 30 Martie 1937. 2) Din Referendum-ul Por. Vremii din 19 Sept. 1937.

dela copiii de şcoală, că ei au acaparat trei sferturi din cartea didactică, ceeace însemnează milioane de vehicule pe an pentru a turna prin ele aceiaşi otravă iudaică în generaţiile tinere, desfiinţându-le din pruncie [1]).

4. *Să trecem la edituri şi tipografii, la librării, anticării şi alte locuri de desfacere, etc.*

Ştim, din cele expuse în perioada precedentă, că meşteşugul tiparniţei socotit ca un înalt factor de progres social şi politic, a fost introdus, la noi, de capii bisericii şi de domni cu multă râvnă şi mari sacrificii, continuat, după aceea, de oamenii politici şi de mare cultură. Dar, până aproape de 1900, această profesiune nu renta, ba, putem spune, că pe mulţi din aceştia i-a sărăcit. Numai după ce producţia hârtiei a ajuns îmbelşugată şi eftină, făcând posibilă o viaţă intelectuală — cum stabileşte istoricul englez H. G. Welles în a sa ,,Schiţă a istoriei universale"— şi, deci, ziarele şi cartea a început să se răspândească în marile masse, numai atunci s'au ivit tendinţele de comercilaizare şi de acaparare a cărţii şi presei de către Evrei, cari, în scurt timp, s'au constituir sub formă de trusturi şi întreprinderi comerciale [2]). La noi, cu deosebire, având la îndemână aproape toată industria forestieră şi fabricile de hârtie, le-a fost uşor să stăpânească tipografia şi editura.

In domeniul creaţiei culturale, Evreii —spune Nichifor Crainic— dictează prin editurile pe cari le deţin ; prin ,,idealurile" de artă josnică pe care le însinuază ; prin trustul criticei care susţine tot ce e pornografic şi defaimă tot ce e valoare reprezentativă românească, prin reclama turbată în jurul tuturor ,,operelor" de destrămare sufletească.

Nu posedăm o statistică pe origina etnică a tipografiilor. Vom da numai numărul acestora — pe anul 1927, după un almanah al tipografiilor, editat de Coloman Krizso din Cluj. Pe toată întinderea ţării erau, în acest an, 488 tipografii. Provincia cea mai bogată în aceste aşezărminte era Ardealul cu un număr de 199, după care veneau: Muntenia cu 148, Bucovina cu 37, Moldova cu 36, Banatul cu 44 şi Basarabia cu 22.

In Muntenia, Bucureştii numărau 98, Brăila 12, Craiova 9, Ploeşti 8 şi Piteşti 6. In Ardeal : Clujul 37, Aradul şi Or. Mare câte 19, Sibiul 11, Satu Mare, Braşov şi Sighetul Marmaţiei câte 8, Tg. Mureş 7. In Moldova : Galaţii 15, Iaşii 8, Focşanii 5. Banatul : Timişoara 20 şi

---

1) ,,Democraţia e pentru jidani ceeace e marea pentru rechini, în Por. Vremii din 7 Sept. 1937. 2) R. Seişanu în Universul.

Lugoj 8. In Bucovina: Cernăuţii 22. In Basarabia, din 22, Chişinăul avea 17.

In statistică, tipografiile nu sunt date după origina etnică a proprietarului firmei — cele mai multe din ele sunt ascunse sub o emblemă românească sau clasică — romană şi elenă.

Stând de vorbă cu Urzică, fost preşedinte al lucrătorilor tipografi, îmi declară trei lucruri de mare importanţă: *a*) că, dela 1927, n'a avut loc nici o altă statistică; *b*) că nu s'a putut niciodată alcătui o statistică după origina etnică a proprietarului firmei tipografiei şi, însfârşit, *c*) că, deşi Bucureştiul numără 98 tipografii, funcţionează, totuşi, clandestin, prin pivniţi şi magherniţe. o mulţime de ateliere, a căror descoperire este un lucru foarte greu. Aşa stând lucrurile, nu putem cunoaşte felul cum a evoluat, ca număr şi ca apartenenţă etnică, această întreprindere cu mare înrâurire asupra sufletului unui popor.

Nu cunoaştem nici numărul librăriilor şi nici origina etnică a firmelor. Se poate afirma, însă, cu siguranţă neşovăitoare, că această ramură de comerţ este, cu 90%, în mâini evreeşti, ca şi editurile —acele întreprinderi cari comandă şi tipografia şi calitatea etică a lucrărilor ce are să fie difuzată în lungul şi în latul ţării. In Bucureşti, din 50 librării, 37 sunt evreeşti —în Dudeşti şi în Văcăreşti nici una nu e românească, iar în Moldova şi în nouile provincii aproape totul este evreesc.

In rândul acestor edituri, intră mai ales şi casele de editură „fără perdea" [1]) pe cari gingaşul scriitor Al. Cazaban le aseamănă cu casele de toleranţă, unde editorul e în funcţie de adevărat proxenet — făcând din literatură un fel de damă de consumaţie care se lăfăeşte impudic în vitrinele librăriilor din centru sau dela periferie [2]) sau, ca să-l complectăm, se oferă cu preţuri de râs sau destul de urcate, prin localuri publice, la poarta şcolilor şi bisericilor, prin trenuri şi stadioane sau prin familii onorabile.

Editarea manualului didactic şi a tuturor lucrărilor de literatură se face de editori după norme de natură să servească numai intereselor lor şi nici de cum pe ale publicului sau autorilor cari au despus munca şi au vărsat sudori şi lacrămi amare. Aşa că întregul nostru învăţământ public şi particular, precum şi toată setea de cultură a tinetului sunt tributare editorilor evrei, cari, în setea lor nepotolită de câştig şi în urmărirea ţelului lor final — destrămarea societăţii — sugrumă pe scriitori plătindu-i cu preţuri de batjocură şi supunându-i la cele mai degradante umilinţe. Cum ar fi, de pildă, după câte ne mărturiseşte Al. Cazaban, schimbarea titlului din „Mama lui Iosif" în „Iapa lui Iosif" — vedeţi cât de apropiate sunt aceste

---

1) Casele de editură „fără perdea" în Univ. din 31 Mai, 1937. 2) Vedeţi şi „Anuarul editurii şi librăriei" alcătuit de Evreii Bogdan Varvara şi Menny Toneghin.

două noțiuni ! — sau că refuză editarea lucrărilor, oricari ar fi meritele ei și înălțimea autorului, fiindcă nu este vorba de „prospături", de lucruri picante, „fără perdea", de „porcărele" — adică dacă nu miroase a porcărie, a pornografie, dacă nu frizează morala publică.[1]) Și când te gândești că cei mai mulți din acești editori, cu sau fără perdea, sunt, nici mai mult nici mai puțin, foști tinichigii și lucrători de fabrici, birjari, croitori, chelneri, etc., așa cum am avut onoare a le face cunoștința în rubrica „medicilor" încetățeniți în virtutea tratatului dela St. Germain sau introduși prin fraudă în cetatea română sau în procesele verbale ale comisiunilor de echivalare. In Arad, trei Evrei — unul cismar și altul brutar, stăpânesc tiparul și colportajul[2]). Nu putem trece cu vederea edituri ca „Socec", „Alcalay" și alte câteva cari au adus, efectiv, reale foloase științei și culturii românești.

Alături de chioșcari, colportori și librari, avem și pe anticarii cari își desfăceau, odată, mărfurile prin maghernițele de pe splaiul Dâmboviței și, acum în urmă, prin magazine mai arătoase și în Casa anticăriilor ce, prin 1924, le-a construit-o primăria municipiului cu un milion — plătiți înainte de cei 7 anticari, toți evrei, cu concesiune pe 19 ani în schimbul plății de un milion pe care l-au avansat, bucuroși. La toate acestea, adăogăm și încă două fapte : până în 1939, când și Camera de Comerț și de Industrie a înființat una, toate școlile de stenodactilografie sunt evreești ; de asemenea și toate, aproape, birourile de copiat și tradus acte — atât în București cât și în provincie.

Teatrul și cinematograful.

N. Iorga, atingând această problemă, scrie : „Cartelați pentru teatre, cartelați pentru ziaristică și pentru literatură, ei (Evreii) sunt azi stăpânii cinematografelor. Se poate să li convie a face o nație de nebuni, de criminali și de dezmățați, dar noi nu o putem îngădui[3]).

Se știe cu prisosință că cinematograful, mai mult ca orice teatru, este un factor de cultură și de progres pentru clasele numeroase, prin aceea că se adresează cu deosebire acestora, coborându-se la înțelegerea lor și cu un preț accesibil pungii celei mai modeste. Și aceste două așezăminte de cultivare a masselor au trecut în mâini evreești.

Din 13 teatre în capitala țării, în afară de 3—4, nu știm câte mai rămân românești. Din 57 cinematografe, numai 11 rămân românești — unul singur la centru, restul la periferic. Din 465 săli de cinematograf pe toată țara, numai 66 românești — 14%. [4])Dacă luăm în consi-

1) Ibid. ibid. 2) Por. Vremii 12 April 1938. 3) „Cartelul filmelor" în Neamul Românesc din 1937. 4) Dr. I. Răduleścu — Cinematografia „românească" 90% jidani, în Por. Vremii din 12 Ian. 1939.

derare, însă, datele statistice publicate de cinematografistul Petru Popovici, constatăm că, din 60 cinematografe în capitală, 11 sunt româneşti, iar din 420 pe toată ţara, numai 40 româneşti — 9%.

Cele 50 case de filme — absolut toate evreeşti — cartelate într'un sindicat-cartel care judecă pe cinematografiştii români, aplică amenzi, acordă despăgubiri caselor de filme, refuză filme cinematografelor periferice, dispune firmelor sistarea de a primi filme, etc. Din sindicat nu face parte nici un Român. [1]) După alte date din 1939, găsim trei case de filme româneşti (Edison-film a lui Marinescu, O. C. R. — film a lui Dumitrescu şi Stan Ionescu şi B. D. C.—film a lui N. Gălcă) şi una grecească a paşaportarului Cristo Cazasis. [2]) Toate filmele religioase şi Pathé Baby sunt difuzate tot de Evrei şi străini.

Ca şi presa imundă care a avut curajul impertinent să devie biurou de censură a ideilor şefilor de partide, ca şi neruşinatele conferinţe ţinute la radio ca să ne înveţe de Paşti şi de Craciun cum să fim creştini şi ca şi băloasa literatură care propovăduia directive naţionale şi vărsa venin de intrigi şi zăzanii în familia românească, etc. [3]) tot aşa şi cinematograful ajunsese o tribună pe care se expunea — în imagini concrete — tot ce societatea omenească prezenta mai hâd şi ruşinos în intimităţile interlope şi patologice. Dacă am avut o presă şi literatură pornografică, avem şi un cinematograf pornografic, exhibiţie neruşinată de murdării care otrăveşte tineretul şi subminează strădaniile familiei, ale bisericii şi şcoalei româneşti — deşi fiinţează, gras plătită, o comisiune de censură, din care face parte şi un delegat din cei mai cu vază ai ministerului educaţiei naţionale.

6. *Cărţi sfinte şi fabricarea de icoane, de candele, de potire, şi de lumânări.*

Pentru Evrei, am mai spus-o, totul este obiect de speculă, aşa că şi icoanele şi cărţile bisericeşti dacă rentează sunt lucru bine venit. Un cronicar îi numeşte, pe bună dreptate, „şarlatani ai sentimentelor religioase", iar pe aceia cari le furnizează aprobările asasine şi cari s'au ajuns în fruntea trebilor bisericeşti, îi numeşte „ortodoxi deţinători ai stampilelor oficiale". Fapt este că, şi aci ca şi peste tot, Evreii s'au constituit în bandă de negustori de lucruri sfinte şi au traficat — trecând peste legile, deşi nici autorităţile nu prea s'au sezizat. Dar Evreii — printre cari Herman din Turda, Roth Matilda din S.-Mare — fără a ţine seamă de refuzul episcopiei, au continuat negoţul lor. Fabrica

1) Scandalul jidanilor în cinematografie, în Por. Vremii din 17 Nov. 1937. 2) Art. cit. de Dr. Ilie Rădulescu. 3) „Criteriul etnic" de Voina, în Univ. din 11 Febr. 1935.

„Pelikan Mill" de icoane luminoase din Oradea importa cantități considerabile. In București, sunt 13 vânzători evrei și 7 armeni, iar în provincie, 4, etc.

Fabricanți de icoane — în afară de toți giuvaergiii și argintarii evrei cari fabrică candele și potire de altar — sunt Eleck Kohn și Țicu Eșanu, acesta și fabricant de cărți bisericești. Ba, unii Evrei sunt și pictori bisericești, ca aceea Nina Fuchs care a luat la licitație zugrăvirea bisericilor din Constanța și Craiova. Prin țara Moldovei, Evreii desfac și icoane cu versuri necuvincioase și cu chipuri comuniste, calendare pretinse creștine, etc. Ei fabrică și lumânări și le vând precum vând untdelemnul de candele, precum sunt și furnisori de ceară. Dar îndrăzneala acestor Evrei nu cunoaște nici o limită. Acest Țicu Eșanu n'a scăpat binevenitul prilej de a-și așeza taraba și la Maglavit ca să-și desfacă miile de broșuri religioase și altele cu caracter pornografic. Tot aici — pe câmpul lui Petrache Lupu — au găsit câțiva Evrei (având alături și ceva Unguri și Români, constituiți în societate anonimă) fericita inspirație de a fabrica săpunul „Maglavit" [1]).

7. Lupta împotriva bisericii naționale se ducea și pe alte căi.

Sectele religioase, au fost dintotdeauna o afacere evreiască rentabilă — dela cele mai înalte, ca teosofia marelui profet Krișnamurti, fiul lui Solomon Kalman Grünberg din Varsovia — și spiritismul propagat de Adolf Grünhut din Budapesta, până la cele obișnuite ca baptismul, adeventismul, inochentismul, stilismul, etc. Masoneria națională trăește mai departe prin așa zisa filosofie a iluminării religioase, prin asociațiile teosofice și spiritiste". Evreii, în afară de faptul că își asigurau prin acestea o existență parazitară, ei săpau, prin ele, la rădăcina credinței ortodoxe care se confundă cu însuși rostul de a fi al neamului românesc, fiindcă sectele acestea, rupturi din trupul ortodoxismului, sunt tot atâtea așchii groase înfipte în trunchiul și sufletul țării noastre. Ele sunt împărțite par'că anume pe regiuni și bântuie cu furie și desmăț acolo unde dau de mai slabă rezistență.

Iată câteva specii otrăvitoare din nenumăratele cari agită sufletele țărănimii și ale târgurilor noastre. Inochentismul și stilismul, cu deosebire răspândite în Basarabia și nordul Moldovei, unde bântuie și Tremurătorii sau Pentacostaliștii — una din cele mai înfricoșătoare secte, care activează și în ținutul Zarandului din Ardeal. In jud. Cluj bântuie cu furie nu mai puțin ca cinci secte : Martorii lui Iehovah, Milenismul — studenții în Biblie, Baptismul — cel mai răspândit, Adven-

1) Por. Vremii din Sept. și Nov. 1937, etc.

tismul şi Tremurătorii. Baptismul este cel mai răspândit în tot Ardealul, iar Sâmbetiştii peste toată ţara.

Adventiştii — aceşti sectanţi adversari declaraţi ai existenţei armatei şi apărării graniţelor cu arma — au ţinut şi un congres care a durat trei zile, în Sept. 1937, în sala Barascheum din capitală. Baptiştii nu admit crucea ca simbol al mântuirii, nici sfânta tradiţie — Biserica, nici ierarhia harică, nici dogmele şi disciplinele formulate de sinoade şi nici cultul sfinţilor, ci numai Biblia [1]) — adică toţi pilonii credinţei strămoşeşti.

Alt mijloc de luptă împotriva bisericii naţionale este şi renunţarea la credinţa strămoşească ce se desăvârşeşte prin declaraţii autentice în faţa instanţelor judecătoreşti, angajându-se, totodată, solemn, că îşi va creşte copiii fără confesiune — acte prin care se loveşte împotriva sănătăţii morale a poporului şi a unităţii naţiunii şi a statului român. [2]) Dacă, în altă parte şi în alte împrejurări, se zicea „Cherchez la femme !", la noi, sub acest raport, adică în orice împrejurare misterioasă, ar trebui să se zică „Cherchez le Juif !". In toate acestea, degetul Evreului lucrează.

Alte două plăgi cari alterează eugenia naţiunii sunt : botezarea sau aşa zisa creştinare a Evreilor, precum şi căsătoriile mixte, lucru foarte încurajat de anumite minorităţi, ca şi de înşişi Evreii.

Ştim, din cele expuse până în prezent, că aceştia, încă de când au călcat pe pământul ţării noastre, îşi botezau în religia ortodoxă pe câte un membru din familie, pentru ca să poată avea un sprijin solid în afacerile lor. Dealtfel, chiar marii rabini şi talmudişti le îngăduie aceasta, cu jurământul de a rămâne mai departe legaţi de tablele legii. Marranii — Evrei spanioli botezaţi încă din sec. XV — nu şi-au uitat religia mozaică niciodată şi, chiar în zilele noastre, s'au declarat mozaici în Spania şi au terorizat biserica şi pe preoţii creştini. In timpul din urmă, s'a produs, la noi, o adevărată manie a botezării Evreilor, iar crâstelniţele, în anumite biserici, nu pridideau să-şi schimbe apa sfinţită de trupurile dolofane ale Rebecelor şi Iţicsonilor. La un moment dat, înaltul for bisericesc trimisese un ordin către eparhii prin care li se atrăgea atenţia ca să primească în crâstelniţă numai pe Evreii cetăţeni români şi nu pe cei cu supuşenie străină. [3]) Rabinul Lehabel sfătueşte pe coreligionari să se boteze când găsesc necesar, cu obligaţia ca să practice mai departe riturile mozaice şi să întreţină aceleaşi raporturi.

---

1) Univ. din 10 Martie 1938. Credinţa Tremurătorilor constă din a-şi mântui sufletul de păcate prin săvârşirea marelui păcat — luarea vieţii semenului, precum şi prin altele mai mici. Practicile religioase, săvârşite numai noaptea, îi duc la o desfrâbălare şi promiscuitate sexuală ce nu cunoaşte nici o legătură de rudenie. In Zărand, părinţii au trecut pe copilul de 8 anişori prin colţii furcii. 2) Univ. din 1 Martie, 1937 — O acţiune criminală. 3) Ordinul a fost dat în Ian. 1938.

Dar propaganda aparentă pentru creştinarea Evreilor o făceau înşişi Evreii organizaţi în societăţi misionare. Se pomeneşte numai de două de acest gen. Una era societatea norvegiamă „Norske Issraelsmission" cu sediul la Galaţi, condusă de Evreul licenţiat în teologie la Oslo, Issac Feinstein, având şi două organe „Prietenul" pentru adulţi şi „Prietenul copiilor", care, însă, se trimetea numai la preoţii din Basarabia şi nu la Evrei. Alta cu sediul la Chişinău, organizaţie engleză „The Mildway Mission to the Jowi", pentru răspândirea creştinismului printre Evrei, având ca şef pe Averbuch, cu o seamă de misionari şi predicatori, cu material de propagandă şi fonduri din Anglia, având o şcoală a misiunii unde se propaga printre copiii creştinii preceptele talmudice [2]).

A doua plagă o constituie căsătoriile mixte — ale Românilor şi Româncelor cu minoritari şi Evrei. Numai pentru Transilvania, pentru perioada 1920—1939, ni sunt date 367 evreice devenite Românce prin căsătorie cu funcţionari şi ofiţeri şi subofiţeri. [3]) Din 249 Evreice căsătorite cu creştini, 134 au luat Români şi din 286 Evrei, 166 au luat Românce, în 1936; iar din 10349 Evrei de ambe sexe, 431 au luat arieni. [4]) Nu cunoaştem alte date.

Dar presa evreiască lupta deschis împotriva ortodoxiei noastre, temelia fiinţei neamului şi a statului. Am vorbit în altă parte de Hasmonееa. In 1919; Mântuirea era în fruntea acestei lupte [5]). La Iaşi, un dr. Karl Lippe îndrăznea să atace cu impertinenţă biserica lui Isus şi toate marele figuri ale istoriei noastre, ca Traian pe care il numeşte tiran [6]).

8. *Lupta pentru dărâmarea ordinei în stat.*

Dacă Evreii şi alţi străini au acaparat toate bogăţiile ţării, aceasta n'a fost deajuns. Ei au ţinut mult să ne fericească şi sub alt aspect. Anume, au luptat pentru alte soluţii mai fericite, servindu-se de toate metodele, în serviciul ideologiilor dizolvante. Au propagat, prin toate insinuările, nesupunerea la legi şi au căutat să surpe încrederea în bărbaţii puşi în serviciul naţiunii. Amestecându-se în treburile publice, au alimentat toate nemulţumirile şi disensiunile şi au asmuţit pe fraţi contra fraţilor, în aşa fel că toate evenimentele cruciale ne-au găsit divizaţi. Au căutat, prin presă şi alte mijloace, să capteze sufletele tinerilor şi ale muncitorilor. Toate grevele muncitoreşti din capitală şi din Galaţi, ca şi din alte centre, au fost organizate de Evrei şi câţiva străini, alături având şi puţini Români rătăciţi.

---

1) Por. Vremii, 15 Ian. 1939. 2) Luca Brândză — Creştinarea Evreilor însemană iudaizarea românilor în Por. Vremii din 18 Mai 1939. 3) P. Râmneamţu — Căsătoriile mixte în Transilvania, 1920—937. Vezi şi Curentul din 12 Ian. 1938 şi Por. Vremii din Martie 1938. 4) Din statistica oficială. 5) Vezi şi N. Crainic — Puncte cardinale în haoz. 6) B. Duică, o. c., p. 203 urm.

Propagarea ideilor comuniste se făcea prin şcoli, cu deosebire. Au făcut vâlvă, la timpul lor, atâtea procese cu studenţi şi copii de şcoală dela Focşani, Iaşi, Cernăuţi, Hotin, etc., mulţi din ei condamnaţi, alcătuiţi în celule de câte 3—4 inşi în „Şcolarul roşu".

Toate grevele şi rebeliunile izbucnite între muncitori erau organizate de Evrei. Aşa, de pildă, rebeliunea dela atelierele Griviţa din 1934, precum şi, printre multe altele, greva generală dela Galaţi şi mişcările de stradă din Dec. 1936. Rebeliunea din 1921, potolită de guvernul Averescu, era tot evreiască altoită pe idei comuniste. Intre cei 89 condamnaţi de tribunalul din Cernăuţi în 1937, originari din Basarabia, 33 erau Evrei. Din cei 34 comunişti din capitala Bucovinei, judecaţi la Chişinău cu 16 condamnaţi, toţi 34 erau Evrei. Autorul teribilului atentat dela Senat este Max Goldstein. Marea rebeliune comunistă din Tatar Bunar din Basarabia, izbucnită în 1922, era organizată de oameni din acelaş neam care vrea să fericească România Mare cu o nouă ordine constituţională — adică cu bolşevizarea ţării. Toţi organizatorii acestei mişcări erau Evrei. La Galaţi, Brăila şi Reni s'a găsit, în 1934, întreg firul organizaţiilor închegate de Evrei, mulţi din aceştia veniţi dela Iaşi. In Noembrie, 1936, au fost arestaţi şi comunişti la Moreni-Prahova, dintre cari 11 Evrei. Am enumărat foarte puţine evenimente de acest fel — şi nu tocmai din cele mai răsunătoare — întâlnite, aşa pe îndelete, în cronica judiciară a ziarelor.

Adevăratele centre unde Evreii lucrau în voia lor, nesupăraţi de nici o indiscreţie particulară sau a autorităţilor, erau aşa zisele şcoli „Helalutz", sau şi „Hahalutz" şi Halutzimi", adevărate organizaţii evreeşti, cu filiale răspândite în toată ţara, având sediul central în Bucureşti, B-dul Domniţei Nr. 48. In aparenţă, se urmărea pregătirea tineretului pentru reclădirea statului evreu în Palestina, în realitate, însă, erau pepiniere pentru pregătirea elementelor comuniste. Erau organizaţi în celule de propagandă, în şcoli, după modelul sovietic şi se trăia în promiscuitate prin colonii şi taberele de muncă. [1]) Numeroase asociaţiuni culturale sau de binefacere erau în realitate organizaţii comuniste camuflate, urmărind, toate, acelaş scop: distrugerea familiei şi a credinţei, a civilizaţiei şi statelor naţionale, cu întronarea anarhiei şi destrăbălării în viaţa publică şi a perversiunii morale în cea particulară, toate susţinute şi finanţate de Internaţionala sovietică. [2]).

Teatre şi biblioteci evreeşti erau, şi ele, tot atâtea organizaţii cari săpau la temelia statului nostru. In teatru, li s'a îngăduit totul:

---

1) Buna Vestire, 18 Martie 1938. Soc. „Hahaluţi" — Lugoj, cu sucursale în multe centre, răspândea broşuri cu cele mai abjecte perversiuni morale şi homosexualităţi.
2) Univ. din 21 Sept. şi Por. Vremii din 16 Aprilie 1938.

liberi să întrepindă orice, să joace piese cosmopolite şi cu caracter subversiv — ca şi în cinematografe — să falsifice pe autorii internaţionali, ajustându-i pe măsura scopurilor urmărite şi să reprezinte orgii pornografice tendenţioase. [1]) Multe elemente din aceste teatre evreeşti — toate de origină galiţiană cu rădăcini adânci în sovietul vecin — erau ridicate la rang înalt artistic de presa iudeo-masonică[2]). Bibliotecile din Basarabia erau organizaţii comuniste clandestine şi aceste aşezăminte, inofensive în aparenţă, erau numeroase în provincia lăsată pradă anarhiei[3]).

Pseudonimul şi împrumutul de nume cu resonanţă arhaic domnească sau boierească ajută pe condotierii, introduşi fraudulos în cetate, să-şi desăvârşească, în siguranţă şi chiar cu prestigiu, opera de subminare a statului român, prea slab păzit de cei chemaţi să îl apere[4]).

Distinsul şi subtilul publicist Em. Hagi Mosco, în art. „Metempsicoza" ne dă o mulţime de acte îndrăzneţe până la impertinenţă a anumitor străini şi Evrei cari doreau să pătrundă în cetatea românească cu nume ilustre româneşti : unul Eschenazy dorea să se numească Lascăr, unul Kaufman-Rosetti, altul Baruzi-Catargi, Rotz-Raţiu, etc. Incă din 1895, cu prilejul votării legii numelui, unii „neoaşi" români doriseră să poarte nume ca acestea : Maier Hirsch — nici mai mult nici mai puţin — Miron Costin, C. Şloim-Horia Carp, Goldstein-Golescu, Mendel-Vasile Lupu, Braunstein-Brătianu, Herman-Sturza şi aşa mai departe, fără sfârşit. Unul Zelicovici a reuşit — prin necunoaşterea şi nesocotirea trecutului ţării de către cei chemaţi să-l apere — să se numească Crăsnaru, după numele unui vechiu boier oltean, ctitor al sfântului locaş, din munţii Gorjului, giuvaer al începutului sec. XVIII-lea. (art. în Universul din Dec. 1936). Mironescu din Buhuşi, C. I. Arembrister din Buhuşi în Const. Armaşu.

9. *Organizaţiile oculte cari subminează temeliile vieţii de stat creştine.*

Am mai vorbit, la locul cuvenit, de acele asociaţiuni vaste cu caracter ocult internaţional în întregime alcătuiri iudaice, îndreptate, toate, împotriva cohesiunii creştine în jurul religiei, familiei, proprietăţii, naţiunii şi statului.

Francmasoneria, a cărei origină se pierde la începutul sec. XVIII, este acea asociaţiune secretă, dintotdeauna albia în care s'au frământat

1) Por. Vremii din 26 Iulie, 1940. 2) Univ. din 26 Sept. 1937. Multe din aceste teatre aveau şi curajul să turneze în ţară. Impertinenţa îi încumetase să joace şi la Cernavodă cu „Miss Radio 1937", dar au găsit sala pustie. 3) Toate acestea în număr de câteva zeci au fost închise în Ian. 1938. Trupa condusă de Abram Gohanski a fost oprită să mai dea reprezentaţii în capitală, în Febr. 1938. 4) A se vedea cele scrise până aci cu privire la această chestiune.

toate dezordinele şi revoluţiile în lumea statelor creştine. Şi, ca să atragă cu uşurinţă pe toţi naivii sau interesaţii cu situaţii înalte în stat, această vastă organizaţie de complot este alcătuită în fiecare ţară pe bază de loji naţionale. Aceste loji naţionale sunt subordonate, la noi, Marelui Orient al Românieî, care, la rândul lui, este o simplă sucursală a ordinului diabolic Marele Orient al Franţei, precum şi acesta — ca şi numeroasele tentacule internaţionale — este o executivă a puternicelor oculte iudaice dela Basel şi New-York.

Acest Mare Orient al României, botezat „Independent" este constituit din ramuri masonice ce aparţin organizaţiilor : A. I. U. din Paris — prin mijlocirea Marelui Orient al Franţei şi A. J. A., prin Marea Lojă din New-York. La noi, a existat şi Masoneria naţională de rit scoţian Antic şi Acceptat, precum şi alte organizaţii tot masonice — toate însă trăgându-şi seva din acelaş izvor.

Marele Orient al României a fost reconstituit după războiu de un şir de bărbaţi cu mare dragoste de soarta ţării — toţi cu nume galiţiene, iar în Marea Lojă Naţională a României, găsim — din nenorocire — prea mulţi Români şi creştini. Şi toţi aceşti Evrei şi confraţii lor creştini dela toate lojile naţionale nu sunt decât nişte instrumente docile ale veritabilului stăpân — Marele Orient, care, după relaţiile din buletinele oficiale, a pregătit revoluţia franceză şi luptă pentru întronarea republicei, singura care asigură triumful principiului democratic.

Ca să se ştie care este tăria acestui principiu democratic şi ce nădejde îşi pune viaţa creştină în activitatea acestor organizaţiuni, redăm parte din textul jurământului ce trebuie să-l depună masonii investiţi cu gradul 33 şi care conferă titlul de Kadoş-sfânt : „Jur de a nu vedea altă patrie decât patria universală. Jur de a combate fără cruţare totdeauna şi pretutindeni hotarele naţiunilor, hotarele moşiilor, ale caselor şi atelierelor, precum şi graniţele familiilor. Jur de a pune la contribuţie întreaga mea existenţă la triumful fără capăt al progresului şi declar că profesez negaţiunea lui Dumnezeu şi a sufletului" [1]). Şi dăm, în notă, jurământul pe care îl depun în Joia Patimilor „Cavalerii de roza croce" când sunt înălţaţi la gradul 18 [2]).

---

1) Marele mason Viviani scria : „Lupta între francmasonerie şi biserică este o luptă pe viaţă şi pe moarte, fără milă şi fără iertare". 2) „Promit şi jur pe cuvânt de onoare, reînoind solemn astăzi obligaţiile pentru care am jurat în gradele precedente de a nu dezvălui secretele cavalerilor de Roza Croce nici unui frate de rang inferio nici unui profan sub pedeapsa de a rămâne mut şi orb" ..... Urmează un blestem şi continuă : „Promit de asemenea de a nu indica locul recepţiunii mele la gradul de de cavaler Roza Croce, nici de către cine am fost primit". Acest jurământ solemn este depus în faţa menorahului iudaic. Vezi Fl. Becescu — Francmasoneria, (Crimă, spionaj, anarhie) şi art. în Universul din Mart. 1937 şi „Judaism şi francmasonerie" de G. I. Atanasiu, în Por. Vremii din 18 Mart. 1939, etc.

Din formula acestor jurăminte, se vede clar unde ţinteşte să ajungă masoneria internaţională — la distrugerea credinţei, a familiei şi hotarelor, a proprietăţii şi statelor, ca, de aci, să ne înfundăm în haosul anarhiei comuniste şi nihiliste. Această concepţie iudaică a dus la revoluţia lui Bela Kuhn, cu toţi conducătorii evrei, la războiul civil din Spania unde s'a distrus o minunată civilizaţie ; acolo avea să ducă frontul popular în Franţa... Un spirit diabolic lucra şi la fărâmiţarea rezistenţei noastre naţionale şi un început a avut loc când lojile masonice române au fuzionat cu cele maghiare în 1930. — Masoneria nu e, nici mai mult nici mai puţin, decât revoluţia în acţiune, conspiraţia în permanenţă — [1]) creştinii navi sau interesaţi sunt sămănătorii şi prăşitorii şi numai Evreii se aleg cu recolta.

Următor reacţiunii ce s'a produs în opinia publică dela noi, Sf. Sinod a osândit în Martie 1937, această organizaţiune ca doctrină, organizaţie şi metodă de lucru ocultă. In ziua de 5 Martie 1937, s'a continuat identificarea, închiderea şi sigilarea tuturor lojilor masonice şi a societăţilor cu caracter secret : iar în 13 Febr. 1938, un consiliu de coroană a hotărât să se ia măsuri pentru dezlegarea credincioşilor de alte jurăminte decât cele legiuite [2]).

Odată cu desfiinţarea lojilor francmasonice, apare o dublură a acesteia sub forma unei noui asociaţii „Rotary Club'', cu ramificaţii în provincie, la rându-le membre ale lui Rotary internaţional, cu sediul, se pare, la Chicago, cu reprezentanţă şi preşedinte deosebite pentru organizaţiile europene, ca şi pentru fiecare ţară în parte. Scopul urmărit deschis este înlăturarea urilor naţionale, a intoleranţei religioase şi propagarea spiritului de înţelegere între popoare pentru realizarea dreptăţii internaţionale. S. Akers, un fruntaş, spune că rotarysmul nu profesează nici o religie, iar politica este exclusă din discuţii şi acţiuni, dar orice rotaryst este obligat să aibă o influenţă sănătoasă asupra membrilor pentru o cetăţenie bună şi să-i provoace a da un interes viu tuturor mişcărilor propuse pentru un guvern bun. Ca mijloc de reuşită, se cere captarea tineretului, îndoctrinarea şi creşterea în nouile discipline internaţionale. [3]) Iată o reeditare a francmasoneriei iudaice.

Cu aceasta, nu s'a epuizat seria organizaţiilor oculte. In ultimii ani, a luat naştere încă o nouă organiţaţie sub forma inocentă de „Réunion Universelle de la Paix ''(R. U. P.), care este, pe teren internaţional, ceeace este frontul popular în interiorul ţărilor, este un fel de şovinism internaţional, o frenezie pseudo-umanitaristă, o creaţie — ca toate

---

1) Vezi nota 2 pag. 411. 2) Vezi ziarele din Martie 1937 şi Febr. 1938. 3) „Altă formă a francmasoneriei — Rotarysmul'' — vezi în Univ. din 28 Mai, 1937.

cele de până acum — a Jidovimii şi a bolşevismului care o finanţează. La congresul iniţial al R. U. P. la Bruxelles, delegatul U. R. S. S. a fost primit cu aplauze, iar atunci când a apărut Passionaria, toată sala a cântat Internaţionala şi a scandat îndelung: „Tunuri pentru Spania!" Intemeietorul acestei organizaţii care urmăreşte să răspândească pacea în lume pe ruinele imense ale civilizaţiei, pentruca, pe urmă, Evreii să culeagă roadele, este Evreul Victor Basch [1]).

In sfârşit, o nouă organizaţie ocultă — ţinută foarte secret sub 99 de lacăte — este Sanhendrinul Inţelepţilor Sionului, Marele Stat major al tuturor acestora, care, prin redactarea, în 1901, a „Protocoalelor" a pus bazele unui regulament, mai bine zis, ale unui plan de luptă de natură să asigure, prin puterea presei şi a banului, dominaţia iudaică a lumii. Mare vâlvă a produs publicarea lor — adică darea lor în vileag. Evreii, într'un singur glas, repudiază autenticitatea lor şi paternitatea evreiască şi chiar a avut loc, în Elveţia, în 1937, un proces sensaţional, căruia s'a putut afla întregul dispozitiv al bătăliei după care se va ajunge la o desăvârşită ruină a lumii creştine şi la o instăpânire universală a iudaismului. Intr'un capitol, se îndeamnă cum să se ajungă la câştigarea definitivă a presei „marea putere" care va robi opinia publică, guverne şi partide, deşi, de fapt , ea este aproape în mâini evreeşti, pretutindeni. Şi se mai arată, amănunţit, ordinea de bătaie; cum să se stăpânească toate agenţiile — pentru ca nimic să nu poată fi adus la cunoştinţa lumii fără supraveghere iudaică şi nimic să nu se dea în vileag decât ceeace se va îngădui; cum să se organizeze presa care să exprime în aparenţă tendinţele şi părerile cele mai protivnice, lucru care va fi de natură să trezească încrederea în ele şi va atrage pe duşmanii nebănuitori; cum organele cu caracter oficial vor sta în rândul întâiu, în rândul al doilea cele oficioase şi, în sfârşit, în ultimul rând, se va pune aşa numita opoziţie iudaică, rămânând cel puţin unul care să fie cu desăvârşire protivnic ideilor iudaice.

In alt capitol, se îndeamnă cum să se creeze şi să se înmulţească lojile masonice, prin cari, atrăgându-se pe toţi aceia cari le pot fi agenţi eminenţi, centrala iudaică va fi în putere să afle tot ce se întâmplă în lumea creştină. Toate lojile se vor centraliza într'o administraţie cunoscută numai de ei, compusă numai de înţelepţii lor şi se va forma — în aceste loji — cu elemente din toate straturile, sâmburele tuturor elementelor revoluţionare şi democrate. Se va stărui cu preferinţă ca în aceste loji să intre toţi agenţii poliţiei naţionale ale căror servicii li sunt indispensabile [2]).

---

1) Dată la lumină, la noi, prin reproducerea unui articol din „L'action française". Vezi şi Univ. din 20 Iunie, 1937. 2) „Protocoalele Sionului" în actualitate, în Univ. din 6 Nov. 1937 şi 23 Nov. de Hagi Mosco.

Toate aceste organizaţiuni : loji masonice, rotarism, R. U. P., Sanhendrin al Inţelepţilor Sionului, etc. [1]) nu sunt decât diferite aspecte ale uneia şi aceleiaşi realităţi, Francmasoneria, care, după mărturisirea rabinului Isac Wise făcută în „Israélite of America" este: „o instituţie everească, a cărei istorie, grade, cuvinte de ordine şi declaraţiuni sunt dela început până la sfârşit evreeşti". [2])

b) In funcţiunile ce privesc apărarea etico-biologică a rasei noastre :

1. *Medicina*.

Suntem ţară destul de bogată şi, totuşi, foarte săracă ; suntem ţara cu natalitatea cea mai mare şi mortalitatea cea mai ridicată ; cu şcoli de medicină reputate şi medici relativ destui şi ţara noastră este, totuşi, cea mai bântuită de boli. Mortalitatea infantilă — din malformaţiuni congenitale şi bolile primei copilării — atinge 70000 anual. Populaţia este roasă de toate bolile sociale — pelagră, tuberculoză, febră tifoidă, diaree, enterită, scarlatină, sifilis, exantematic, malarie, etc. [3]) Standardul de viaţă al ţăranului nostru este cel mai scăzut de pe continent — el aproape nu cunoaşte carnea, zahărul, peştele, laptele în ţara care dă 3 mld. litri pe an. Venitul ţăranului celui mai înstărit este cu de 8—14 ori mai scăzut ca al altor popoare europene şi americane. [4]) Sărăcia satelor este cumplită : 2 mil. gospodării n'au nici o vacă în bătătură ; 250000 n'au măcar o găină, 1600000 n'au un porc. [5]) Este atâta sărăcie în unele regiuni — ca, de pildă, în satele de munte din Oltenia din cari am vizitat câteva — încât viaţa de iad şi de mizerie a acestora n'ar putea-o descrie nici un geniu ca Dante. Alimentarea cu apă este primitivă la sate şi în mare parte la oraşe — cele mai multe izvoare sunt necaptate : mare parte din fântâni, ştiubee, benturi, burdufe, etc., dau apă infectată sau proastă, iar peste 50% din locuinţe n'au latrine [6]). Sărăcia cu starea ei de subnutriţie dă naştere la rachitism, carie dentară, anemie, etc., la

---

1) „Francmasoneria este de marcă pur jidovească" în Buna Vestire din 15 Iulie 1937. 2) O faimoasă asociaţie internaţională Agudath Israel este aceea a Evreilor din Europa centrală în legătură cu celelalte asociaţii zise naţionale şi a privit totdeauna cu interes şi simpatie mişcarea comunistă pe care a menajat-o prin toate mijloacele. 3) Sifilisul şi toate bolile sociale rod satele Gorjului. Sunt sate adevărate culturi de sifilis. Ravagiile sunt neînchipuite. 4) După statisticile oficiale din 1936 : fiecare locuitor consumă în mijlociu câte 12 .g. carne, — orăşanul peste 50, ţăranul nici 2 kg. — ; 0,07 kg. peste ; zahăr sub 1 kg. ; cafea, cacao, ceaiu inexistente. Din art. „Cât consumă Românul" de H. I., în Univ. din 19 Iunie, 1939. 5) Dr. Ionescu-Brăila, în Univ. „Sănătatea publică şi apărarea naţională". 6) Mircea V. Prenescu — Satul şi ţăranii, în Curentu din 24 Aprilie, 1938.

care contribuie şi alţi factori, ca scumpetea mare şi falsificarea medicamentelor, precum şi proasta distribuire a medicilor la ţară şi prin mahalalele oraşelor. In 1937, erau de-abia 1100 medici rurali — adică 1/15.500 ţărani şi circa 9000 în mediul urban, adică 1/390 orăşeni. Din cei 2691 medici ai ministerului sănătăţii, abia 984 — în teorie, cel puţin — în regiunile rurale, pe când 1400 toţi la oraşe, precum şi toţi medicii salariaţi ai altor ministere. Din copiii morţi până la 1 an, 77.8% au murit fără cea mai elementară asistenţă medicală, 84.8% din mediul rural; din cei adulţi, 68.3% n'au cunoscut nici ei ajutorul medicului. [1]) Din 50 copii piperniciţi intrând în şcoală, de-abia 15 ajung în cl. IV. [2]) Jumătate din tinerii recruţi sunt respinşi ca neapţi, insuficient dezvoltaţi. Şi aşa se irosesc energiile rasei noastre în sate ce nu cunosc aripa ocrotitoare a medicului misionar, în satele noastre plutind în praf şi întunerec, în noroiu şi mocirle, cu locuinţe lipsite de aer şi lumină, unde apa lipseşte, iar săpunul nu este cunoscut, unde hrana este un lucru căruia nu i se acordă nici o atenţie, unde crâşmele gem de clienţi şi de speculatori evrei... Aşa stau lucrurile.

Problema sănătăţii publice în ţara noastră a constituit, imediat după întregirea ţării, una din marile probleme — mai cu deosebire, de când cu invadarea acestei ramuri de medici străini şi cu deosebire evrei. In perioadele trecute, de-abia se vorbeşte de aceşti profesionişti. Domnii noştri de câteori aveau nevoie făceau apel la medici străini. Ştefan cel Mare a fost căutat de un medic evreu trimis lui de căpetenia separatiştilor crâmleni, Mengli Ghirai, dar îl căutau şi medici veneţieni; Vasile Lupu avea pe unul Cohen pe care îl întrebuinţa şi în negociaţiile lui la C-pol, dar avea şi un medic suedez; N. Mavrocordat avea pe evreul marran Fonseca; C. Brâncoveanu pe unul Avrum Jidovul, dar şi pe Ioan Comnen şi pe Pylarino — o personalitate, etc. Erau, prin vremile vechi, medici ambulanţi — circulatores — de diferite neamuri cari umblau cu pietre tămăduitoare; erau medici clandestini — şarlatani, proşti, pricepuţi sau creaţi doctori — doctori improvizaţi, învăţaţi la şcoala practică, de multe ori la şcoala morţii pe care o înfruntau din imbold sufletesc sau poate din calcul — alături de atâţia vrăjitori „vraci" — femei şi bărbaţi, străini şi indigeni.

Medici cu oarecare cultură încep să apară odată cu sec. XVIII: ceva dela Viena, dar mulţi medici ardeleni ca Ion Molnar, Nica, Popp, Manfi; etc. sau bănăţeni, ca Nasici şi V. Babeş, mai târziu; pe urmă, ieşeni; etc. Numărul acestor medici ardeleni în războiul din 1877 a

---

1) Dr. S. Mezincescu — Consideraţii asupra sănătăţii publice, Encicl. României v. I, p. 511 şi urm. 2) Vezi: Ionescu-Gion, Istoria Bucureştiului; N. Iorga — Ist. Com. I, p. 185 şi Conferinţa ţinută la soc. studenţilor în medicină, 1919; Pompei Gh. Samarian Medicina şi farmacia în trecutul românesc, v. I şi II, Buc. 1938.

fost considerabil. In jumătatea aceluiaş secol, apar, din străinătate, greci iatrofilosofi cu studii la Padova şi armeni, raguzani, francezi, prusieni, saşi din Ardeal, etc. după care apare pleiada de medici aromâni — aşa zişi greci — învăţaţi la şcolile italiene sau germane, ca Mandacaşi şi trinitatea Caracaş-Darvari-Filitti, cari domină întreaga viaţă medicală a ţării între 1775—1834 [1]).

Primii medici evrei cu învăţătură apar în al patrulea deceniu al sec. XIX. Astfel, în 1837, sunt semnalaţi doi chirurgi — unul Steiner „magistru în chirurgie" şi altul Leb Martin „patron în chirurgie"; primul doctor în medicină prea bine cunoscutul Juliu Barasch, descălecat în 1841 din Brody al Poloniei, iar în 1843, alţi doi. In 1858, apare, la Iaşi, prima moaşă cu diplomă Neti Ural. Intre 1837—1861, s'au stabilit, în ambele Principate, 8 doctori în medicină, 1 magistru şi 9 patroni în chirurgie, 3 dentişti (primul în 1857 Andrei Lauterbach) şi 2 moaşe — toţi cu studii în străinătate şi, în sfârşit, 20 moaşe cu diplomă la institutul de naşteri din Bucureşti şi 1 cu diplomă din Iaşi. In anul 1861, în „Monitorul" din 30 Septembrie, între cei 232 cărora li s'a recunoscut de guvern dreptul de a exercita arta lor în Bucureşti, se găsesc şi 44 Evrei. [2]) In 1900, din 11 medici rurali plătiţi de stat 23 erau Evrei [3]).

Cam pela finele sec. trecut, Evreii — bucurându-se de dreptul de a studia şi profesa medicina — au găsit această profesiune ca cea mai rentabilă — în afară de anumite obligaţii rezultând din prescripţiile talmudice cari îi obligă să îmbrăţişeze medicina şi farmacia pentru ca, astfel, să aibă în mâini sănătatea şi viaţa neevreilor. Şi, de abia în 1937, adică un secol după apariţia primului chirurg evreu, ne-am putut da seama de proporţiile catastrofale ale acestei invazii în medicină şi farmacie — după cum rezultă din tablourile de mai jos.

Din 340 medici, proaspăt ieşiţi de pe băncile universităţilor şi cari îşi făceau stagiul militar în 1937, erau: români 175, evrei 134 şi alte minorităţi 49. Dacă luăm în considerare situaţia militară şi proporţia elementului românesc în corpul medical, vom avea această situaţie: medici români 1400 (42%), Evrei 1460 (44%), minoritari 460 (16%) — adică un total de 3320.

Nu cunoaştem proporţia elementului străin în medicina balneologică care număra 480 medici. Ştim, însă, că staţiunile balneare erau servite, în proporţii zdrobitoare, de medici evrei şi străini: De o pildă,

1) Vezi Ionescu-Gion: Istoria Bucureştiului; N. Iorga, conferinţă citată şi „Medici şi medicină în trecutul românesc"; de Dr. S. Ţovaru, vezi A. Hâciu, o. c., p. 609; Dr. Pompei Gh. Samarian — Medicină şi farmacie în trecutul românesc, v. I şi II, Buc. 1938. 2) Gazeta evreiască, No. 22 din 17 Iulie 1942. Vezi Dr. Lazăr Mayersohn — Evreii în medicină, 1915 şi lucrările fraţilor Schwartzfeld din „Anuarul pentru Israeliţi", precum şi alte complectări ulterioare ale dr. M. A. Halevy şi L. Mayersohn. 3) J. Lavhoary, o. c.

Dorna — proprietatea Fondului Bisericesc din Cernăuţi — era servită de 5 medici creştini şi 14 evrei. Şi toate aceste poziţii li erau cedate în mod arbitrar şi nu prin concurs cum s'a cerut şi la congresul medicilor din spitale şi dispensare. Aceste instituţii erau tixite de medici de aceiaşi origină. Dăm câteva ilustraţii : spitalul central din Chişinău era condus numai de medici evrei ; de asemenea, spitalul de boli nervoase „Socola",clinica infantilă a spitalului Sf. Spiridon

	Numărul total al medicilor în 1938						Medici salariaţi ai statului 1937[1])				
	Români	Evrei	Unguri	Germani	Alţii	Total	Români		Evei şi nemţi		Total
Banatul . .	203	133	29	157	12	534					
Basarabia .	220	448	1	24	108	807	72	24 %	228	76 %	300
Bucovina .	106	390	1	24	22	549	21	15.75	113	84.21	134
Crişana . .	181	259	68	40	5	553					
Dobrogea .	131	49	—	5	55	240	77	52.75	69	47.25	146
Maramureş	63	122	10	6	1	202					
Moldova . .	498	369	1	2	11	881	191	53 %	171	47 %	362
Muntenia .	1776	1014	1	5	76	2872	144	24.80	146	75.20	590
Oltenia . .	214	33	—	1	1	254	116	62 %	70	38 %	186
Transil. . .	619	644	232	248	12	1555	716	43.90	557	50 %	973
Total . .	4017	3467	343	512	301	8640	1337		1354		2691
Procente . .	46.48 %	40.12 %	3.98 %	5.93 %	3.39	100,00	49.80 %		58.20 %		100 %
							In Transilvania intră, Banatul, Crişana, Maramureş				

din Iaşi, care număra 7 medici evrei titulari şi locţiitori şi 4 stagiari ; serviciul tehnic al Eforiei Spitalelor Civile era condus de doi evrei ; din 20 circumscripţii medicale în judeţul Sălaj, numai 4 sau 5 erau conduse de Români, restul de Evrei ; Ministerul muncii, sănătăţii şi ocrotirilor sociale era plin de medici străini ; etc. Ca medici de plasă în Bucovina, Basarabia şi nordul Ardealului, ca şi medici consultanţi în Asigurările sociale, Evreii trec de 40%.

In colegiul medical al jud. Ilfov, erau înscrişi mai mult de o mie medici evrei, adică aproape 50%. In capitală, sunt 60% medici evrei, 10% minoritari şi de-abia 30% români. La facultatea de medicină din capitală, funcţionau, în 1938, 10 asistenţi universitari, 2 conferenţiari, 4 preparatori şi 25 docenţi — toţi evrei.

Dacă, din punct de vedere numeric, medicii evrei au atins un procent îngrijorător, sub raportul pregătirii profesionale, ei au ajuns o ameninţare pentru sănătatea publică şi fiinţa naţiunii. Scandalul cu

---

1) După expunerea făcută de dr. P. Topa la congresul C. A. P. I. R. şi din statisticele întocmite de Colegiul g-ral al medicilor din România.

introducerea clandestină şi cu echivalarea diplomelor false — al căror erou a fost evreul Manevici — scandal izbucnit în 1937, precum şi cu echivalarea diplomelor străine, sunt revelatoare în această privinţă.

Celor mai mulţi medici revărsaţi, imediat după 1918, din toate colţurile României Mari şi de aiurea li s'a acordat libera practică, mai ales celor din Basarabia, pe simpla afirmare a doi martori, fără să prezinte nici o dovadă concretă, ba altora — cum se spunea în raportul prezentat congresului C. A. P. I. R. cari n'au putut preciza nici când, nici unde şi-au terminat studiile. [1]) In 1922, 98 medici (unul singur Român) au obţinut — dela Inspectoratul Sanitar din Cluj — libera practică, fără nici un examen şi fără a se specifica în Mon. Oficial dacă au terminat vre-o facultate din ţară sau străină.

După aceştia, urmează altă categorie. Intre 1924—1936, s'a acordat echivalarea la 1615 dimplome străine, dintre cari numai 55 româneşti: 35 de către facultatea din Cluj, 1216 de către surorile din Bucureşti şi Iaşi. Care era pregătirea acestor candidaţi, o spune Pamfil Şeicaru care cita odată cazuri de studenţi urmând cursurile facultăţii de medicină din Bolcgna.... prin corespondeţă, iar echivalarea se reducea la simplă formalitate, pentru ca să nu se atingă prin aceasta prestigiul facultăţii emitente a diplomei: iar dr. Marius Georgescu spune că examenul de echivalare s'a dovedit o amabilitate regretabilă. In aceste „amabilităţi regretabile" s'a dovedit ca mare maestru Leonte Manevici. A treia categorie de medici este aceea a celor fugiţi din Germania şi Austria după evenimentele din 1933 şi cari şi-au continuat la noi exercitarea profesiunii fără nici o restricţie.

Ce-i determina pe tinerii evrei să urmeze cursurile facultăţilor străine? Un cronicar spune, între altele, că ei fugeau de munca serioasă dela facultăţile noastre, cari se bucură de un prestigiu destul de ridicat şi treceau la şcoli străine unde diplomele se acordă în urma frecventării unor cursuri de cel mult o lună sau, în unele cazuri, este suficientă numai plata taxelor, iar cursurile se urmează din ţară sau din orice localitate unde îşi vede de alte interese. [2]) Şi, întorcându-se în ţară — spune dr. D. Enacovici — ei încep o reclamă deşănţată că vindecă toate bolile, cu firme mari ca la cârciumă, cu preţuri anunţate ca la frizerii, cu specularea ţăranului care este băgat într'o cameră întunecoasă şi i se plimbă un bec obicinuit pe piept şi spate [3]).

La toţi aceşti tineri dornici de înalte învăţături cari, la înapoiere, aveau să ne fericească ţara, comisiunea din Ministerul Culturii Naţionale le venea în ajutor cu valută forte fără primă. In anul 1936—37,

1) Ziarele din 1937 — Raportul d-rului P. Topa. 2) M. Mirescu „Fugarii" şi „Specialiştii din străinătate" în Univ. din Dec. 1937. 3) Pseudo — medicii cu diplome străine" în Univ. din 13.12.934.

beneficiau de valută numai în Franța 412 tineri — dintre cari 169 Evrei, 49 alte naționalități și 194 Români, între toți aceștia 143 medici evrei și 31 alți străini. După alte izvoare, studiau, în străinătate, 2121 tineri, dintre cari numai în Franța 1240. Evreii luau parte la acest total cu 1559 și Românii cu 562. In curs de zece ani, au studiat medicina în străinătate de-abia 55 românii creștini și 1505 evrei. Și pentru toți acești tineri pistruiați s'au cheltuit circa trei miliarde, între 1925—1936, pe câtă vreme, înzestrarea facultăților și intereselor negoțului și industriei sufereau din lipsă de valută.

Și cu asemenea jertfe se întrețineau în străinătate tineri cari nu pregetau să ne insulte țara, iar nume obscure de universități s'au grăbit să ne trimită aci diplomați cari să îndrumeze sănătatea publică, servind în realitate un plan iudaic internațional de subminare a societății românești și făcând escrocherie și nu medicină — cum se exprimau d-rii T. Tanașoca și Aurel Conu [1]).

In urma revirimentului național din 1936—1937, s'a produs o mare reacțiune, urmată de decretul-lege Nr. 401, publicat în Mon. Oficial Nr. 33 din 10 Febr. 1938, care reglementa revizuirea medicilor și farmaciștilor cu diplome străine echivalate în țară, dela 1 Ian. 1919 până la 31 Dec. 1937. Ca urmare, Comisiunea a stabilit că, în acest interval, s'a acordat libera practică la 9831 medici — dintre ei, 3186 cu diplome străine, precum și la 4046 farmaciști — dintre cari, 842 cu diplome străine. Au fost depuse spre revizuire 3984 diplome, iar 1916 medici au refuzat să și le depună.

Medicina veterinară a fost mai puțin prețuită ca cea umană. Din 636 medici veterinari din serviciul statului și al comunei, avem: 365 Români, 251 alte naționalități și de-abia 54 Evrei. [2]) Iar în ultimul timp, din 361 studenți înscriși: 329 Români, 32 minoritari și o Evrei. Nici în corpul profesoral, nu găsim Evrei. Așa că această specie de medicină nu s'a bucurat de nici o preferință din partea acestui neam. O profesiune rentabilă și îmbrățișată de streini, cu deosebire de Evrei, este aceea a medicinei avorturilor. Toată cronica judiciară și archivele închisorilor vorbesc în acest sens. Aceste îndeletniciri constituie una din metodele de distrugere a poporului nostru.

2. *Stomatologia și dentistica.*

Să trecem la profesiunea dentisticei și a stomatologiei din care Evreii, cu deosebire, au făcut o mare rușine națională. In această ramură a medicinei — atât de gingașă și de bănoasă — Evreii stau

---

1) Din raportul prezentat „Asociației internilor și foștilor interni de spitale" în Nov. 1937. 2) Din raportul prof. Nichita la marele congres din 16 Mai 1937.

în frunte cu o majoritate zdrobitoare, după care vin minoritarii și alte naționalități și, de-abia la coadă, Românii.

Iată situația în stomatologie, dentistică și în technica dentară, după un tablou al Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilior sociale, publicat de ziare,[1]) în care nu intră, bine înțeles, toți meșterii clandestini, stabili sau ambulanți ce mișună în toată țara. La singura școală dentară frecventată de foarte puțini doctori în medicină, după nume, toți sunt Evrei.

Categoria	Evrei	%	Minoritari	%	Români	%	Total
Medici stomatologi	669	66,01	140	13,83	203	20,06	1012
Dent. - așa ziși cu practică redusă	702	86,13	66	8,10	47	5.77	815
Technicieni dentari-auxiliari . .	753	71,64	211	20,08	87	8,28	1051
Total . . .	2124	73.72	417	14,49	337	11,79	2878

Pe cât a fost de prostituată această ramură a medicinei se deduce din faptul că aproape nu există oraș sau târgușor cât de neînsemnat unde să nu se fi descoperit unul, doi sau mai mulți dentiști clandestini sau fără autorizație în regulă. Un tinichigiu Unsim Weinberg practică technica dentistică de ani de zile, în plin București, nesupărat de nimenea și cu multă reclamă;[2]) la Sinaia, un Eugen Noth lucra în toată siguranța, escrocând lumea cu bani mulți și marfă proastă;[3]) la Iași, exercitau medicina dentistică 24 medici evrei falși; Cernăuții număra destui dentiști și medici falși — dintre cei cu mare prestigiu chiar.[4]) Și, în urma unor cercetări laborioase, s'au descoperit bărbieri, servitori, chelneri, croitori, birjari, dansatori, etc. cari se îndeletniceau cu aceste nobile și bănoase profesiuni.[5]) Un număr de 124 tineri urmau, acum doi ani, cursuri speciale la spitalul Colțea, fără a îndeplini condițiunile de vârstă cerute de legea sanitară.[6]) Mulți alții, nepregătiți, cu practică redusă, se dau drept medici stomatologi sau medici în chirurgie dentară sau pur și simplu chirurgi dentari și afișează această titulatură fie pe cărțile de vizită prinse la ușa cabinetului și în cartea de telefon, fie în publicațiuni la gazete și în editura casei Rudolph Mosse[7]).

1) Porunca Vremii din 16.3.939 — Tragedia practicei dentistice. 2) Univ. din 23.5.937 — Intâmplări din capitală. 3) Ibid, Martie 1938. 4) Ibid, 11.2.938 și Por. Vremii 17 Nov. 1937. 5) Buna Vestire — 16.4.938 „Dentistica Moscovicilor, a chelnerilor și a dansatorilor de varieteu," de R. Gyr. 6) Por. Vremii, 17.3.939. 7) Ibid, 3.2.938.

Toate instituţiunile noastre privind sănătatea publică sunt pline de dentişti evrei. Aşa, din aceştia, au ajuns şi la Casa Asigurărilor sociale din T. Severin [1]).

Laboratoriile dentare, în număr de circa zece în Bucureşti, 8 sunt evreeşti — şi acestea sunt afaceri din cele mai rentabile. La acestea, trebuesc adăogate, tot pe atât de rentabile, cele 10 magazine de desfacere — engros şi endetail — a articolelor dentare, aproape toate evreeşti.

3. *Farmacia*

Primii profesionişti cari îndeplineau funcţiunea de farmacişti erau spiţerii sau aromatarii — vânzători de mirodenii, piper şi condimente ce le desfăceau în acelaş timp cu medicamentele — în vremuri foarte vechi, de origină italieni — genovezi şi veneţieni [2]). Prin 1574, aromatarii-spiţerii Iaşului erau un mare număr de Armeni, mai ales Suceveni, în legături cu Bistriţa [3]). Prima spiţerie obştească a luat fiinţă în primul spital al Colţei sub domnia lui Brâncoveanu, condusă de medici şi de un spiţer — toţi străini. Sf. Spiridon din Iaşi — întemeiat mai târziu — îşi avea şi el spiţeria, ca şi Craiova — odată cu spitalul. Prima spiţerie cu drept de monopol a avut-o, în Hanul Şerban Vodă, Armeanul Hagi Chiriac Arbut, pe care o vându prin 1776. Prin 1785, erau în Moldova spiţeri particulari — mai mulţi Nemţi, Saşi şi câte un Evreu bogat — Fayerman, încă din 1758 chiar, între aceştia fiind şi Veneţienii. Contimporani în Muntenia erau Francezi, mulţi Germani, Greci, Levantini. Inainte de 1821, întâlnim la Botoşani pe Grecul I. Vasiliu: la Piatra şi Fălticeni Evrei galiţieni: la Bârlad, un German; între 1830—40, la Ploeşti, Germani şi Saşi, rar câte un Ungur sau Slav; etc. Dar întâlnim şi spiţeri români, foarte apreciaţi de domnitorul I. G. Sturza, cum era unul Costache Deşilă. In Ardeal, aromatorii şi spiţerii erau Saşi, Germani, etc. [4])

In 1837, Alex. I. Ghica instituie — sub impulsul farmaciştilor — stărostia sub numele de „premiul spiţerilor", care în 1856, ia numele de colegiul farmaceutic; în Moldova, prima organizaţie datează din 1854, din iniţiativa autorităţilor [5]).

Incet încet, dealungul deceniilor, farmacia ajunge în mâini străine, în proporţii zdrobitoare, evreeşti — servită de medici evrei şi români, şi toţi samsarii şi fabricanţii de articole farmaceutice şi droguri. Co-

---

1) Univ. din 9.2.938. 2) Dr. Nicolae I. Angelescu, preşedintele soc. farm. din România „Acte şi documente din trecutul farmaciei în Ţările Româneşti" cu o prefaţă de N. Iorga, Buc. 1904. 3) N. Iorga, Ist. Com. I, op. 24. Vezi izvorul. 4) Din prefaţa lui N. Iorga la lucrarea de mai sus. 5) Dr. N. I. Angelescu, o. c., p. 15—16.

merțul farmaceutic a fost evaluat, în 1937, la suma de 2.100.000.000 lei, din care 2 mld. încăpea în mâini străine și de abia 100 mil. în mâini românești [1]).

Factorii cari au contribuit la această stare jignitoare și alarmantă pentru ființa statului au fost: inconștiența conducerii care nu și-a putut da seama de importanța națională a acestei întreprinderi de care stă atât de strâns legată sănătatea și puritatea rasială; venalitatea administrativă care, dintotdeauna, a preferat pe străini la concesiuni; [2]) ușurința cu care se primeau în facultăți și se promovau elementele străine; regimul medieval de proprietate și de limitare a numărului de farmacii, datorită căruia firma se transmitea din tată în fiu și dela soț la soție, indiferent dacă aveau înclinare sau pregătire serioasă, ba se transmitea și altora, preferindu-se de obiceiu străinii și Evreii cari le arendau cu sume extraordinare — între 250000 și 600.000 anual — și, în fine, câștigurile neîngrădite legate de un regim învechit de privilegii cari asigurau farmaciei un monopol sângeros de rețete și de desfacere a medicamentelor și specialităților — lucru care nu pare a avea loc și in multe alte țări. Incă un fenomen. Românii framaciști — bună parte din ei — neputând rezista concurenței iudeo-străine, își desfăceau farmaciile cari intrau în stăpânirea consorțiilor evreești cari le acaparau, pentru ca medicamentele să se distribuie poporului prin mâna Evreilor — cum spunea N. Iorga, în 1937.

Dar această plagă a cedării sau arendării framaciilor efectuate mai ales de Români era dictată și de setea de câștiguri fabuloase. In rândurile arendatorilor, au fost, din nenorocire, și câțiva profesori universitari — în număr de 15 — iar 42 farmaciști bucureșteni au făcut acelaș lucru închiriându-le aproape numai Evreilor. [3]) Mai exact: din 35 farmacii arendate (31 românești și 4 jidovești), 22 au fost arendate la Evrei și 13 la Români [4]).

După cât se vede din alăturatul tablou, Evreii contează cu 40.10%, după care vin Românii cu 35.40% și minoritarii cu 24,50%. Sau: Românii stau cu 35.40% față de Evrei și ceilalți cari însumează la olaltă 64.60% din totalul farmaciilor. In cinci provincii, Românii sunt în minoritate covârșită, numai în Muntenia se urca la 68.30% și în Moldova cu 53%. In Basarabia și Bucovina, Evreii au majorități zdrobitoare: 88.10% și 75.60%. In Muntenia, lipsesc din trei județe — Gorj, Mehedinți și Vâlcea — în schimb sunt 10 la Craiova din 31 pe județ.

---

1) Dr. Titu Cureleanu în „Comunicatul Asoc. medicilor creștini" în Univ. din 6 Martie 1937. 2) Iată, de pildă, la Alba Iulia, erau sub Maghiari, 3 farmacii — două exploatate de Românii Rusan și Vlad și a treia de sasul Frolich. După Unire, sunt ținute, toate trele, de Maghiari cu diplome maghiare. Univ. din 15 Oct. 1937. 3 și 4) Univ. din Ian. și Dec. 1937. Vezi și celelalte ziare.

In Dobrogea, numai Caliacra, n'are farmacie evreiască, In Moldova, sunt judeţe ca Iaşi, Botoşani şi Dorohoi, unde ating 50—65%.

Dăm un tablou de toate farmaciile din ţară după origina etnică.

Provincia	Rom.	%	Evrei	%	Minor.	%	Total
Ardeal.	91	19,00	84	17,20	298	63,80	457
Banatul	19	16,00	20	16,66	81	67,34	120
Basarabia	19	11,30	148	98,10	1	60	168
Bucovina	9	11,00	62	75,60	11	13,40	82
Dobrogea	27	48,20	18	32,10	11	19,70	56
Maramureş	—	—	6	46,10	7	53,90	13
Muntenia	336	68,30	123	25,00	33	6,70	492
Moldova.	100	53,00	81	42,00	12	5,00	179
Total. . .	601	35,40	642	40,10	454	24,50	1697 [1])

Dacă cercetăm tabloul farmaciilor pe judeţe, vedem că, în jud. Hotin şi Soroca, Românii n'au nici o farmacie. In Ardeal, Evreii lipsesc din jud. Făgăraş şi Sibiu, iar Românii din Maramureş, Ciuc şi Orhei [1]).

Farmaciştii, ieşiţi proaspăt din facultate în 1937/38 şi cari îşi fac stagiul militar, se repartizează astfel : 22 români, 23 minoritari şi 50 evrei. Faramaciştii ofiţeri de rezervă ne dau : 248 Români şi 402 Evrei.[2]) Evrei. [3]) In acelaş an, găsim înscrişi la facultăţile de farmacie : 315 Români, 154 Evrei şi 60 minoritari. La facultatea din Iaşi, s'au înscris — între 1929/1934 — 2482 studenţi şi studente dintre cari numai 482 Români, 208 minoritari şi 1792 Evrei, adică numai 37% Români [4]).

Mai este de remarcat ceva. La cele 148 farmacii evreeşti din Basarabia, sunt numai 60 licenţiaţi [5]) şi, din aproape 70 farmacii concesionate, s'a dat Ovreilor 59, iar Românilor numai 11. [6]) Din 11 farmacii din Bucureşti trecute la Ovrei, 7 le-au căpătat prin arendă şi 4 prin concesiune.[7]).

Iată ce se scria în ,,Neamul Românesc'' din Decembrie, 1937, în legătură cu arendarea farmaciilor : „Această scandaloasă chestie are două faţete : una de naţionalitate, alta de umanitate. Ambele trebuesc rezolvate drastic şi cât mai grabnic.'' Şi toţi aceşti Evrei arendaşi ,,vin cu oamenii lor — minoritari sau iudei, înlocuind pe Români, uneori oameni cari funcţionau acolo de zeci de ani şi aceşti

1) Statistica e publicată în 1938 în ,,Gazeta farmaciilor'' condusă de col. Aurel Svcurtu. 2) Ibid, ibid. 3) Din ancheta d-rului P. Topa la ancheta Bunei Vestri. 4) Din datele aflătoare la serviciul statistic al Min. Ed. Naţ. Facultatea de farmacie din Iaşi aproape n'are studenţi înscrişi. 5) Por. Vremii din 11 Oct. 1938. 6) Dr. Dăianu în Por. Vremii din Oct. 1938. 7) Por. Vremii, 11 Dec. 1937.

noui stăpâni cari de-abia îngăimă câteva cuvinte româneşti, ca să-şi realizeze maximum de câştig, majorează înspăimântător preţurile de medicamente şi le falşifică pe cât îi lasă inima".

O instituţie publică unde Evreii şi străinii — medici şi farmacişti — erau ca la ei acasă, la Asigurările sociale, aci intrau fără nici un fel de examen. Tot aci, funcţionau toţi străinii — ca funcţionari administrativi — dela gradul de inspector până la acela de impegat.[1]) Din această mare instituţie, au fost alungaţi, în Ian. 1938 — când s'a produs o reacţiune — 11 farmacişti evrei şi 7 farmaciste evreice.[2]) In August al aceluiaş an, în urma controlului exercitat de comisiunea instituită pentru revizuirea diplomelor obţinute în străinătate, li s'a retras dreptul de liberă practică la 127 farmacişti şi farmaciste[3]).

3. *Droglierii, parfumerii şi industria cosmetico-farmaceutică.*

In vremuri vechi, oficiul de drogherie îl îndeplineau băcăniile. Pentru prima dată, în 17 Iulie 1834, întâlnim termenul de droghist în „Reglementul muncipalităţii politiei Iaşilor"[4]).

Drogheria însemnează pentru Evrei şi farmacie unde în mod deschis se desfac medicamente şi fabrică de reţete şi cabinet de consultaţie şi sală de operaţii, pentru toţi naivii cari, în unanimitate, sunt ţărani români şi ruşi din Basarabia.

In toată ţara, erau, în 1937, 394 drogherii, Din acestea, 211 în Basarabia, toate deţinute de Evrei. In Bucovina, la 25 Evrei şi minoritari, un singur droghist român în jud. Suceava; în Transilvania, 13 droghişti români cu multă bunovoinţă şi 45 Evrei şi minoritari. Dacă Bucureştii numărau 80 — fără a cunoaşte origina lor etnică — Chişinăul avea 63 şi numai una în tot judeţul; oraşul Orheiu 9; Bălţi 15 în oraş şi 3 în judeţ; în C.-Albă 7 în oraş şi 21 în judeţ; în Tighina 14 şi 6 în judeţ; etc., etc.[5]).

In Basarabia, drogheriile — după câte am văzut — se repertizează în mod cu totul ciudat: în peste 15 sate, câte 3—4, pe câtă vreme, peste tot întinsul ţării, nici o drogherie rurală — şi, în toate aceste sate, nici o farmacie. Peste 95% din aceste drogherii funcţionează ilegal. Pe câtă vreme, la noi, se cerea diplomă de farmacist sau droghist, aici, în Basarabia, orice Ovreiu putea să deschidă o drogherie. Şi, din prăvălii cosmetice sub Ruşi, li s'a dat drept de drogherie medicinală şi, astfel, s'au transformat, în 1922, băcăniile în drogherii, ca,

1) V. I. Pantazopol — Câteva sugestii, în Univ. din 26.12.937. 2) Univ. 30 Ian. 1938. 3) Por. Vremii, din 6.8.938. 4) Dr. Pompei Samarian, o. c., v. I, p. 648—9. 5) După tabloul lui Aurel Scurtu, publicat în Por. Vremii din 13 Oct. 1937. „Cine exploatează drogheriile din Basarabia".

apoi, printr'o bună voinţă suspectă, să fie toleraţi a funcţiona fără diriginţi — cum spune Dăianu, preşedintele Colegiului farmaceutic al jud. Bălţi. [1]) In urma revizuirii, mulţi droghişti evrei au decăzut din drepturile cetăţeneşti şi, totuşi, exercită mai departe comerţul. Şi, deşi binecuvântată cu 168 farmacii şi cu 211 drogherii, nu există regiune mai bântuită de sărăcie, molime şi întunerec [2]).

Proporţia etnică pe toată ţara este aceasta pentru drogherii : 30% Români, 10% minoritari şi 60% Evrei.

Nu posedăm o statistică a parfumeriilor pe toată ţara. Numai pentru Bucureşti ni se dau 155, dintre cari 46 par româneşti, restul de 109 străine [3]).

Legată indisolubil şi organic de toţi factorii chemaţi să promoveze sănătatea naţiunii este fabricarea medicamentelor şi desfacerea lor. Şi acest al cincilea factor este în mâini străine şi evreşti. Toate aceste industrii şi întreprinderi cari mişună peste tot — în Vechiul Regat, ca şi în restul ţării — pot fi catalogate, cu prea puţine excepţiuni, în rubrica afacerilor de gangsteri.

După datele publicate de ziare, din 25 laboratorii în capitală, de-abia 3 par româneşti — una din ele „Lady" a lui Zaharia. Firma „Legrain" a lui Moscovici are o mulţime de parfumerii în oraş. [4]) După Almanabul din 1937 al lui Moldorisz din Cluj — cu multe lacune — funcţionau 28 laboratorii şi fabrici, din cari 19 curat evreeşti, iar din 13 laboratorii de preparate chimice, 7 curat evreeşti. Sumedenie de laboratorii clandestine funcţionează, însă, în toată ţara [5]).

Clujul deţine, în fabricarea medicamentelor, recordul. In acest centru, ca şi în alte oraşe, sunt 20 laboratorii farmaceutice, puse în mişcare de minoritari cu bogată fantezie şi din ei unii nu sunt măcar spiţeri sau chimişti. In fiecare lună, apar pe piaţă un număr de 50 intermediari-negustori. Şi, astfel, curiculă pe piaţă specialităţi medicale ce se ridică până la 5000 — bună parte din ele munai leacuri băbeşti [6]). Tot în acest oraş, este fabrica „Egger" atât de încurajată — printre multe altele — cu milioane în contul furniturilor de stat. [7]) Toţi Galiţienii s'au improvizat şi în industriaşi farmaceutici, iar beneficiile acestora ating 1.700.000.000 din 2 mild: Sunt produse — aşa zisele specialităţi medicale cu fabricaţie standardizată — cari înregistrază câştiguri până la 1000%. [8]) Suntem ţara cu cele mai scumpe medicamente şi comerţul cu droguri nu cunoaşte nici un frâu în setea după câştig.

1) Por. Vremii din 11 Oct. 1938 „Drogheriile ovreeşti din Basarabia". 2) Por. Vremii, din 28 Martie, 1938. 3) Ibid, „Comerţul de parfumure i în mâinile străinilor" 4) Ibid. 16 Febr. 1939. 5) Sunt trecute în almanah 69 ateliere şi fabricuţe pentru articole cosmetice şi 34 pentru ustensile, cutii variate, săpunuri de toaletă şi medicinale, uleiuri etc-tice, sticlărie, etc. 6) V. M. în Univ. 12 Martie 1940 „Noutăţile Clujului". 7) Univ. 28 Aug. 1937 : „Cifrele răspund". 8) Dr. I. Rădulescu în Por. Vremii „Monopolul medicamentelor".

Prepararea specialităților farmaceutice se face în laboratorii cu personal tehnic inexistent și în proporție de 90% în laboratorii străine — dintre cari 80% evreești. Condițiunile de higienă în cari se fabrică sunt îngrozitoare. Cele mai multe din aceste laboratorii sunt adevărate magazii sau pivnițe insalubre cari consumă cel mai mult alcool. In afară de un farmacist-diriginte plătit prost, restul personalului este compus din oameni de serviciu și chivuțe de mahala. [1]) Două mari subterane de fabricare a medicamentelor standardizate erau „Ilfarom" din Cluj și „Romanosan" din București — ambele evreești, înrudite prin sânge și afaceri oculte [2]).

Evreii ruinează pe farmaciștii și droghiștii români prin o concurență neloială, desfăcând marfă dela falimente frauduloase sau de contrabandă confiscată de vămi și cumpărată de Ovrei specialiști în acest comerț, alții confecționează medicamentele, „eșantiion" la cari aplică etichete cu produse originale, pe cari apoi le vând prin ai lor, cu prețuri scăzute. [3]) Tot Evreii au acaparat și mijloacele de desfacere — ei sunt și fabricanți și detailiști. Și tot ei falșifică medicamentele și untura de pește. Sau procură medicamente falsificate, alterate sau inutilizabile în valoare de miloane asigurărilor sociale. Precum și parfumeriile jidovești fac și ele comerț pe o scară vastă cu medicamente și falsifică aspirina, chinina, piramidonul, apa oxigenată, tinctura, etc. — adică medicamentele cele mai elementare și de o mare răspândire în toate straturile sociale. [4])

Să trecem la depozitele de medicamente. Din 9 în capitală, 2 românești, 5 străine și evreești în provincie. [5]) Cele două românești: una a lui Nestor întemeiată în 1921 și alta O. A. F., (Oficiul de aprovizionare a farmaciilor) în 1925 — din inițiativa câtorva farmaciști români, sub forma de societate în nume colectiv, cu un capital de lei 1 milion, astăzi de 40 milioane. Lucrează cu toate casele din țară și străinătate și a înregistrat un dever anual de lei 218.229.867 pe 1941.) o inițiativă superbă a însemnat o frumoasă biruință națională în lupta contra celor 12 depozite evreești și străine din țară [6]).

4. *Ingineria și architectura națională.*

Incă alte două domenii de activitate spiritual-economică în cari străinii și cu preocupânire Evreii au pus o tiranică stăpânire, contri-

---

1) Por. Vremii din 11 Ian. 1939 — O nouă plagă pentru sănătatea publică: specialitățile farmaceutice. 2) Cuvântul din 14 Febr. 1938. 3) Univ. din 25 Febr. 1938. 4) Por. Vremii — 2 Martie 1939. 5) Depozitele de medicamente din capitală: Standard, Dulberger, Costacovschi, Schor, Rotkopf, Spalinski, Einchorn și în provincie: Drogemet și Rabinovici în Iași, Ortenberg la Chișinău, Grozea și Laschi la Galați și una la Cernăuți. 6) Din darea de seamă pentru gestiunea anului 1941.

buind, prin această invazie, fără credinţă, la alterarea atâtor frumoase caracteristici naţionale.

In afară de recolta evreiască a şcolii noastre politehnice din Bucureşti, în intervalul 1929—1938, care a produs 126 ingineri şi un doctor, cea din Timişoara n'a fost niciodată onorată cu prezenţa lor [1]) — în afară de aceste produse semitice, corpurile noastre inginereşti au fost invadate de diplomaţi în străinătate, precum şi se aduceau de marile întreprinderi de stat şi particulare ingineri şi technicieni străini „specialişti" cari nu s'ar fi găsit în ţară. Intervenţiunile corpului inginerese şi recomandările pe lângă ministere ca să se înceteze cu acest import de „specialişti" care ne-a costat înstrăinarea atâtor ramuri de activitate şi starea de mizerie a atâtor elemente autochtone distinse, precum şi ca să se adopte sistemul ca întreprinderile înşile să trimită pe cont propriu ingineri români în străinătate pentru specializarea de care au nevoie, toate aceste sugestii şi recomandări n'au fost luate în considerare.

Şi, în felul acesta, s'a ajuns la situaţia ca, în colegiu, inginerii minoritari să constituie majoritatea şi anumite minorităţi etnice să fie în disproporţie revoltătoare faţă cu numărul populaţiei respective. Cu deosebire, această situaţie nevaforabilă elementului majoritar se observă în întreprinderile cu capital străin, unde inginerii români — puţini câţi se află în ele — sunt retribuiţi cu salarii minime faţă de ceeace primesc inginerii străini şi evrei, deşi serviciile a lor noştri, precum şi competenţa şi meritele lor nu stau mai prejos faţă de străini — indigeni sau importaţi. De altfel, stau mărturie, din cele mai vechi timpuri, despre puterea creatoare şi de organizare a inginerilor români, atâtea instituţii de seamă, lucrările de artă ale căilor noastre de comunicaţie — poduri, şosele, etc., toată organizarea căilor ferate, serviciile tehnice C. A. M., atâtea alte întreprinderi de stat şi particulare, mai ales în marile industrii, sunt dovezi de puterea de creaţie a inginerilor români cari le-au dus la realizări nebănuite. Un inginer ca regretatul prof. Gh. Em. Filipescu — ajutat de atâţia vrednici colegi — a dus S. T. B. la o ideală organizare, model de gospodărie şi pildă aleasă de promovare a economiei şi muncii româneşti; unul ca Malaxa care a creat cea mai uriaşă întreprindere, ca organizare technică şi administrativă, unică la noi şi în Europa; unul Caranfil cu atâtea realizări, printre cari şi asanarea lacurilor din jurul capitalei ajutat de ingineri ca Dorin Pavel, D. Corbu, T. Rădulescu, etc.; alţii ca Bădescu, Gigurtu, Bujoi, Buşilă, Marinescu etc., sunt pilduiri de o rară şi clasică frumuseţe, toţi stând cu o egală mândrie pe acelaş plan şi ca organizare şi ca ctitori

---

1) Şcolile noastre politechnice din Bucureşti şi Timişoara au produs, în intervalul 1929,938: 1371 ingineri români, 126 evrei — numai cea din Bucureşti — şi 101 alte naţionalităţi; 53 doctori români, 1 evreu şi 9 minoritari.

de intreprinderi. Dar viaţa noastră publică, meschină in selecţia valorilor naţionale, a făcut intotdeauna apel la elemente străine: grandioasa creaţiune a podului dela Cernavoda şi atâtea alte capodopere inginereşti vor sta ca o perpetuă mustrare pentru aceia cari au dat preferinţă numai mărfurilor de import.

Invazia in această ramură de activitate naţională a străinilor şi Evreilor a produs o reacţiune dârză din partea valorilor indigene dispreţuite de străini, ca şi de conducerea ţării. Colegiul AGIR a cerut — ca atare — revizuirea tuturor diplomelor de ingineri cari au pătruns dela 1919 încoace în corp, adesea pe căi lăturalnice, precum şi îndepărtarea inginerilor evrei băgaţi în serviciile publice sau liber profesionişti. Pentru ca, scuturaţi de toţi aceşti intruşi, să se ajungă ca bogăţiile ţării şi nevoile ei să fie valorificate şi satisfăcute prin pricepere şi muncă românească, adică de ingineri români şi de şefi de exploatare ai celor două politechnice [1]).

Să ilustrăm cu câteva date invazia aceasta de străini.

Din 1051 ingineri agronomi — dintre cari 892 constituie corpul de stat şi 151 particulari — 14.74%, adică 155, sunt străini. De altfel, din totalul de 10071 al funcţionarilor de toate categoriile, technici şi administratori, din organizaţia centrală, 1868 — 1.481% sunt străini.

In industria petrolului, din 800 ingineri minieri diplomaţi, 50% străini. In industria metalurgică, din circa 1000 ingineri, 50% străini, majoritatea impostori ai titlului de inginer. O mare întreprindere din Bucureşti, din 27 ingineri cu 8 diplomaţi din ţară, 2 sunt Români, iar din 4 diplomaţi în străinătate, de asemenea 2 Români, restul de 15 străini uzurpaptori de titluri. In industria textilă, 80% elemente alogene din cari cam aceiaşi proporţie o constitue Evreii.

In industria forestieră, lucrurile se petrec şi mai tragic. Prof. inginer M. Drăcea, constată că, în 50 de ani, şcoala silvică română a dat abia un singur Evreu, iar pe de altă parte, această vastă industrie care angajează cele mai frumoase şi preţioase bogăţii ale ţării, este înstrăinată până la ultimul loc. Sunt mari admininistraţii cari sunt pepiniere pentru oamenii pregătiţi în alte ţări. De altfel, de-abia 8% din capitalul angajat la circa 430 întreprinderi este românesc, restul de 92% este străin, de origina cea mai dubioasă şi cu caracter de rapacitate şi distrugere. Ca personal technic superior, Românii contează cu 10%, iar în cel inferior cu 25% — şi în unul şi în celălalt, Evreii se situează cu 50%. La 25 din cele mai mari întreprinderi cu investiţii de 3½ mld., sunt angajaţi de-abia 5 Români pur sânge [2]).

---

1) Vezi Congresul inginerilor absolvenţi ai şcolii politechnice din Timişoara din 14 Oct. 1937 şi Activitatea Agir-ului în 1937. 2) Dela marele congres al AGIR-ului d'n 16 Mai 1937. Vezi Univ. din 19 Mai şi alte ziare.

Nu posedăm date despre inginerii activând în alte industrii şi în alte sectoare ale vieţii naţionale — nici pentru C. F. R. şi alte întreprinderi publice.

* * *

In ramura architecturii, avem de observat aceleaşi scăderi şi păcate datorite invaziei — îndrăzneaţă, dar străină ca concepţii şi stricătoare de creaţiune artistică. In acest deomeniu de nobilă activitate spirituală, s'a distins — prin al patrulea pătrar al sec. XIX — ca ctitor de şcoală nouă şi creator de mare forţă, architectul Ioan Mincu. Inspirat profund din creaţiuni ce îşi duc obârşia, departe, în operele architectonice comandate, patronate sau ridicate de voevozi, boieri şi capi ai bisericii, precum şi de constructori umili, harnici şi pricepuţi, ai satelor noastre, acest mare artist-savant a creat o artă originală zburdând de gingăşie şi eleganţă, având ca model acele monumente istorice căzute în uitare şi ruină, rămăşiţe de preţ care „în ochii mei — mărturisea însuşi marele artist — erau ca nişte rădăcini seculare ale unui arbore rupt de furtună....." dar el a cercat să puie altoiul pe ele şi a putut să vadă — în 1912 — „că altoiul s'a prins... că a dat lăstare... şi că ele vor ajunge departe....." [1]).

Dar, de atunci, s'au schimbat multe şi în această ramură de activitate artistică. Insuşi pitorescul geniului românesc împlântat de acest mare artist s'a alterat, l-au stricat aşa zişii architecţi — străini şi evrei — cari şi-au descoperit, într'o noapte, aptitudini de inovatori de artă nouă. Şi, ca prin farmec, a dispărut acea eleganţă sobră a architectonicei româneşti, acea varietate în unitate care dă fiinţă frumosului, acea vioiciune stăpânită, acea lumină combinată armonios cu umbre discrete; au dispărut — cu alte cuvinte — acele forme gingaşe şi elegante, cu lumină bogată şi aer dătător de viaţă şi bucurie, cu curţi discrete şi spaţioase, unde imaginaţia şi puterea de creaţie artistică îşi avea rolul şi aplicaţii multiple şi bogate, unde utilul se combină atât de prieteneşte cu frumosul — toate caracterizând din plin oraşele şi bisericile noastre, conacele şi staţiunile climaterice. Şi, în locul acestor creaţiuni — fiecare în sine o operă de artă — au început a se ridica, jignitor al bunului simţ şi ucigător de tradiţie, monştri de architectură, buni să adăpostească lumea interlopă vânând numai câştiguri ilicite şi fără nici o credinţă sau legătură cu ţara în care acumulează averi ce se cheltuiesc cu impertinenţă şi se trec în mare parte peste graniţe cu aceiaşi uşurinţă şi sfidare.

---

1) Arhitectul Ion D. Traianescu — „Arhitectul Ioan Mincu" (1851—1912) art. in Univ. Mărturisiri ale maestrului din seara de 27 Sept. 1912, când a fost sărbătorit de cei credincioşi în crezul lui.

Architectul D. Enescu, preşedinte al architecţilor români, în raportul prezentat C.A.P.I.R.-ului, referindu-se la fisionomia nouei architecturi româneşti, spunea că această situaţie se oglindeşte şi în toată ţara, din cauza architecturii din ultimii ani : cineva spunea că, dacă ai vedea Bucureştii, dela o înălţime oarecare, din aeroplan, mai ales în părţile noi construite, cu architectură modernă, el face impresia unei cimitir evreesc.[1]) Iar publicistul P. Şeicaru, vorbind de noua şcoală în architectura postbelică românească, ne dă ca ilustraţie elocventă pe unul Zachari, promovator al unui stil iudeo-arabo-bizantin-parvenit, mare personaj, arbitru al gustului architectonic — fără a se şti cine este şi de unde vine, unde şi când şi-a făcut studiile şi cum i s'a echivalat diploma, acest Brunelleschi al parveniţilor, utilizând mereu „calcio-vecchio" spre a da iluzia unui şirag de generaţii, dând patina secolelor unei case noui [2]).

Deşi profesiunea de architect a fost îngăduită numai cetăţenilor, odată cu inflaţia de cetăţeni români, fără acoperire morală şi naţională mai ales, s'a făcut şi în acest domeniu inflaţie destulă. Aşa că, în 1937, din 194, în plus 248 conducători şi maeştri constructori, diplomaţi şi autorizaţi în Vechiul Regat, 42% sunt minoritari, pe câtă vreme în provinciile alipite sunt între 92—10% minoritari.[3]) Şi, fiindcă architecţii,ca inginerii, au două căi de manifestare — una pur artistică, de elaboratori de planuri şi alta comercială de antreprenori şi, întrucât aceste profesiuni sunt în funcţie mai mult decât oricare alta de viaţă economică — stăpânită în majoritate zdrobitoare de străini şi fiindcă numai aceştia pot să construiască, tot aceştia chiamă şi angajază numai architecţi minoritari — spune acelaş architect Enescu.[4]) Dar consecinţele merg şi mai departe — tot materialul de care are nevoie architectul şi inginerul : var, ciment şi fier este în mâini străine, căci deţin banul şi creditul.[5])

Aflăm că, din 17 mld. lei investiţi în construcţii în ultimii ani, abia 3 mld. sunt româneşti,[6]) După alt cronicar, dela 1926 la 1936, dintr'un capital total de 35 mld .lei, investiţi în imobile, 29 mld. erau ale Evreilor.[7]) Din circulaţia totală a bunurilor pe 1924 evaluată la 123 mld., numai 27 au fost bunuri proprietăţi româneşti, iar restul de 96 minoritari — 80 evreeşti şi 16 minoritare, sau procentual : de-abia 21% româneşti faţă de 79% străine [8]).

---

1) Vezi „In legitimă apărare" în Univ. din 2 Sept. 1937. 2) „Diplome false, în Curentul din 18 Dec. 1937. 3) Vezi „In legitimă apărare" în Univ. din 2 Sept. 1937. 4) Ibid, ibid. 5) Ibid, ibid. 6) N. I. Iorga — Capitalul inter naţional în sistemul economic naţionalist, art. în „Valahul" din Iulie-Aug. 1937. 7) Problema evreiască în România de Virginio Gaida — Univ. 23 Ian. 1938. 8) N. I. Dragoş art. cit.

Reacţiunea faţă de aceste stări de lucruri a trebuit să se producă şi la acest corp. Şi, în Ian. 1938, s'a luat cuvenitele măsuri de suspendare a tuturor architecţilor evrei şi de radiere a străinilor cari s'au introdus, dealungul deceniilor, ocolind căile legale [1]).

5. *Avocatura şi Evreii.*

Şcoala naţională, pe măsură ce viaţa politică chema pe toţi, fără alegere, la marele banchet, scotea din teascurile ei zeci de mii de tineri atraşi de mirajul unei fericiri cât mai eftin cucerită. Astfel, cele cinci facultăţi de drept au scos marfă în serie dincolo de nevoile reale ale societăţii. Aşa s'a ajuns ca Baroul Ilfov să numere 1 avocat la 144 locuitori şi 7 stagiari la 1 definitiv. Fiind — pentru cei fără scrupul şi fără legături cu soarta naţiunii — această carieră a fost repede invadată de străini şi cu deosebire de Evrei — Şi au invadat-o până la înăbuşire. Şi, dacă prin invazia în medicină şi farmacie au speculat sănătatea publică şi fiinţa neamului, prin introducerea în masse mari în barou, ei au primejduit şi alterat simţul dreptăţii, au conrupt justiţia şi organele administratice, au clătinat în cetăţeni încrederea în instituţiunile distribuitoare de dreptate. In plus, au contribuit la atâtea iniţiative şi la redactarea multor legi cari erau utile industriei, comerţului şi marei finanţe jidoveşti. In ultimă instanţă, singuri Evreii câştigau după neînţelegerile dintre cetăţenii creştini, fiindcă ai lor, în conflictele dintre ei, recurgeau la arbitraj sau la sentinţele comunităţii şi ale Kahalului şi rar la organele judecătoreşti ale ţării.

Din cele mai vechi timpuri, Evreii au fost socotiţi la noi ca un element primejdios în avocătură. Ştim, din cele ce preced, că legea din 1864 asupra exercitării profesiunii de avocat mărginea exerciţiul acesteia numai la Românii creştini, Evreii fiind cu desăvârşire excluşi. Organizarea acestei profesiuni îşi are începutul încă din 1786. In 1847, Gheorghe Bibescu, prin ofisul domnesc, având pe Al. Vilara ca logofăt al Dreptăţii, încerca să apere, încă de atunci, profesiunea de avocat de invazia străinilor, instituind în acest scop procedura revizuirii avocaţilor practicanţi la acea dată [2]).

Dar străinii şi Evreii nu s'au lăsat bătuţi. Cu deosebire, aceştia din urmă au încercat să facă avocătură, imediat după legea din 1864, prin practica de intermediari de procese. Astfel, ei atrăgeau clientela, prin orice fel de mijloace — afară şi în pretoriul justiţiei, direct şi prin intermediul funcţionarilor judecătoreşti, captând pe avocaţii

1) „Suspendarea arhitecţilor evrei", Univ. 2 Febr. 1938. 2) Din art. „Rezolvarea internă a problemei evreeşti are întâietate" în Curentul din 12 Sept. 1937 — după conferinţa de drept public la Universitatea din Bucureşti a prof. I. V. Gruia.

începători și transformându-i în salariații lor. In modul acesta, ei realizau „o concurență fără scrupul și o conduită fără control": deschideau birouri de avocatură, angajau procese, încasau onorarii și chiar distribuiau procese avocaților. Incă din 1897 și până în 1905, se denunța — prin „Gazeta avocaților" — marele pericol și se combătea cu energie plaga samsarilor evrei; în presă, prin conferințe publice și în dezbaterile parlamentare se accentua cu toată seriozitatea asupra acestei primejdii. Legea din 1907 a încercat cea dintâiu stăvilirea răului [1]).

Să urmărim, treptat, invazia acestei funcțiuni de către Evrei și străini. Până în 1918, numărul avocaților evrei este cu totul neînsemnat. Primii apăruți în baroul Ilfov sunt semnalați în 1897, în număr de 2 definitivi față de 248 Români, iar în 1899, întâlnim și un stagiar. In 1909, apar 13 avocați evrei definitivi față de 788 Români; în 1916, 35 definitivi și 10 stagiari față de, respectiv, 1125 și 276 Români. [2]) Firește, acești avocați evrei erau naturalizați sau urmași ai naturalizaților în puterea prevederilor art. 7 al Constituției din 1879.

Nu posedăm date despre evoluția invaziei acestei profesiuni de către Evrei dela 1919 și până în 1926. Se constată, însă, că, în acest an, numărul acestora atingea 106 ca definitivi și 158 ca stagiari —adică un total de 364 față de 2394 Români, pentru ca, în 1931, numărul lor să atingă cifra de 676 — 300 definitivi și 376 stagiari față de 2426 Români (respectiv — 1685 și 741). In 31 Decembrie 1935, situația este aceasta: 1365 avocați evrei (575 și 790) față de 3595 Români (1923 și 1636). Toate aceste cifre se referă la componența baroului jud. Ilfov [3]).

Dăm mai jos un tablou de componența etnică a baroului în patru provincii:

Provincii	No. județe	Români	%	Evrei	%	Alții	%	Total
Basarabia	șeapte	341	44,05	315	40,71	118	15,24	774
Bucovina	toate	209	21,00	683	68,20	111	11,00	1003
Ardeal	nouă	670	43,89	461	29,26	439	27,85	1570
Banat	două [4])	210	46,66	121	26,85	119	26,80	450

Nu posedăm date statistice pentru barourile din Moldova, Muntenia, Oltenia și Dobrogea. Pentru cea dintâiu, situația se prezintă in-

1) Ibid. ibid. 2) Strădaniile pentru românizarea baroului de Ilfov, în Univ. 20.12.938. 3) Ibid. ibid. 4) Lipsește jud. Cahul. 5) Lipsește Caraș. In total, pe cele 3 județe, avem: Români 396 și 529 Evrei și alții.

grijorătoare, celelalte erau, metodic şi în linşte, cucerite de Evrei şi străini. Vom da elemente pentru câteva centre mai importante [1]).

Baroul	Români	%	Evrei	%	Alţii	%
Sălaj . . .	45		44		50	
Odorhei . .	8		7		45	
Mureş. . .	43		36		89	
M.-Ciuc . .	35		12		62	
S.-Mare . .	47		60		98	
Olt	54		1		—	
C.-Albă . .	24		23		24	
Suceava. .	25		42		—	
Botoşani . .	90		30		—	
Rădăuţi . .	25		—		—	
Timiş-Tor. .	142		101		210	
Cernăuţi . .	—	25	—	75	—	
Basarabia .	—	40	—	60	—	
Transilv. .	—	36	—	64	—	
Bucovina .	209	20	683	80	133	
Capitala. .	4753	78	1294	22	—	

Baroul	Alţii	%	Români	Evrei
Lăpuşna .	148	25	129	117
Hotin . .	59	40	32	46
Tighina .	41	36	26	21
Orheiu. .	38	20	36	34
Ismail . .	39	78	24	14
Arad . .	123	75	123	74
Bihor . .	183	60	128	135
Cluj . . .	115	64	128	64
Huned. .	57	80	72	24
Severin. .	30	72	68	20

Sub raportul etnicităţii avocaţilor, Bucovina stă mai prejos ca toate provinciile. Aci, există centre cu populaţie exclusiv românească, fără nici un avocat român. Şi aci dârzenia elementului evreesc faţă de naţionalizarea corpului a fost cea mai puternică şi vehementă. De altfel, încă din 1865, erau 2 avocaţi evrei, pentru ca, în 1900, să atingă un număr de 81 faţă de 14 creştini. [2]) Şi reflecta cu multă bună dreptate R. Rosetti când zicea : ,,Se vede, deci, cât de mare a fost prevederea legislatorului român când a hotărât ca singuri Românii să poată exercita profesiunea de avocat şi pe cât această prevedere este justificată, fiindcă, dacă ar fi fost altfel în Moldova, unde toate afacerile sunt în mâini evreeşti, Evreii ar fi impus oamenilor cu cari erau în legături avocaţi evrei. [3]).

In 1935, faţă de invazia tot mai ameninţătoare a Evreilor în baroul românesc, începe reacţiunea dârză care duce la constituirea Asociaţiei Avocaţilor Români Creştini—A.A.R.C. S'a constatat—spune avocatul G. C. Murgăşanu, în casele căruia se pornise lupta împotriva iudaizării baroului românesc — că absolut toate dosarele celor înscrişi în barou suferă de lipsa dovezii indiscutabile a cetăţeniei române, precum şi de călcarea celor mai elementare forme procedurale de înscriere. Puterea reacţiunii se vede limpede din această situaţie : între Aprilie 1934 şi Dec. 1935, s'au înscris 852 avocaţi — definitivi şi stagiari români şi 465 evrei, sub stăpânirea iudeo-masonică a baroului Ilfov ; pe câtă

1) Ziarele din 1937. 2) După datele furnizate de Czernowitzer Kalender al lui Czopp — ap. Verax, o. c., p. 347. 3) Ibid, ibid.

vreme sub stăpânirea creştină — dela Dec. 1935 încoace — s'au înscris 921 creştini şi nici un evreu. Aşa că, la alegerile din Dec. 1938, au rămas, cu drept de vot, 492 Evrei faţă de 1923 Români. Un Inalt Decret Regal, promulgat în Mo. Oficial din 22 Ian. 1938, supunea revizuirii pe toţi avocaţii înscrişi în corp după 18 Noembrie, 1918.

Aceasta este situaţia profesiunii de avocat în Ţările Româneşti dela 1918 până în 1940. Evreii şi străinii erau chemaţi să servească la bara justiţiei pe bieţii ţărani şi mahalagii şi să contribuie cu luminile lor la aşezarea juridică a României Mari. Este vorba de acei avocaţi cari au ajuns să stăpânească clientela instanţelor judiciare, să îndroducă acea conduită specifică mentalităţii iudaice — realizarea de beneficii băneşti cât mai mari şi să aibă în mâinile lor conducerea efectivă a întregii vieţi româneşti, lipsită de exponenţii ei legitimi. La toate acestea, se adăoga intervenţia asociaţiunilor oculte — acele societăţi mari de industriaşi şi comercianţi străini şi a populaţiei bogate de origină străină din nouile provincii. Ziarele din Sărindar, sau ,,Cetatea calomniilor'' — toată această presă jidovească a declanşat un formidabil atac de calomnii zgomotoase impotriva mişcării naţionaliste — presă care la spate avea întreg Kahalul evreesc secondat şi de cozile de topor, [1]) cari apărau şi organizau la rezistenţă pe toţi aceia cari au intrat în cetatea română în mod fraudulos şi mulţi din ei n'au putut dovedi nici un act de studii, străin sau autochton.

Şi toţi aceşti avocaţi străini şi evrei — alături de marea lor impertinenţă aveau şi însuşirea de a nu cunoaşte limba tomână, ceeace a determinat baroul prim al ţării să procedeze şi la alcătuirea unui regulament pentru examinarea acestor avocaţi, stagiari şi definitivi, la un examen de cunoaşterea limbii române. Dar avocaţii bucovineni din această categorie — ajutaţi de oameni politici — au refuzat examenul de limba română.

Avocatul Victor G. Dimitriu, ne povesteşte în lucrarea sa ,,Baroul român creştin'' un fapt foarte semnificativ. In iarna anului 1933, intrând în barou ca stagiar, a depus jurământul, după ce alţi 12 viitori ,,avocaţi rumuni'', sfidători, cu pălăriile pe cap, jurau lui Iahve, pe tablele lui Moise, să apere constituţia şi legile ,,ţării mele'' —aşteptând şi un român creştin — adică autorul — să jure pe ea. ,,12 năpârci'' la 1 Român. Tot V. Dimitriu ne dă un lung tablou de avocaţii evrei din baroul Ilfov care lucrau cu nume de împrumut, româneşti, ca acestea câteva : Călin Sima din Cohn Şimon, Deleanu Dan — Zissman Bercu, Darie Sandu — Haimovici Sandu, Diaconu Vladimir Aurel — Berman, Iluţa P. Gheorghe — Berman Iluţa, Pajişte B. — Schoenfeld Bernard,

---

1) Buna Vestire din 15 Iulie, 1937.

Voronca Ilarie — Eduard Markus, Zaharia Zaharia — Ziegel Vax. Hogaş Carola — Zweifel Carola, Sandu Trotuş — Leibovici Sami, etc.

Şi la aceşti neaoşi români veneau bieţii nevoiaşi ca să le înlesnească dreptatea după care erau însetoşaţi.

c) **Evreii în faţa Justiţiei.**

Am cules, la întâmplare, din cronica judiciară a ziarelor, un mănunchiu de fapte, pe anii 1937 şi 1938. Pe ecranul acestei vieţi, se perindă, ca într'un film fantasmagoric, tot felul de delicvenţi — produse ale unei patologii fără vindecare şi ale unui instinct de rapacitate de multe ori milenar. Toate aceste evenimente pe cari, cu uşurinţa noastră caracteristică, le trecem cu vederea sau nu ne dăm osteneala a le ceti vreodată, se referă la toată gama delictelor : falsuri variate în toate domeniile ; mituiri, calomnii, şantagii şi pornografii : falimente, concordate şi moratorii ; furnituri de influenţe, de servicii şi de obiecte inexistente sau irealizabile ; trafic de devize şi de contrabande ; tripouri şi proxenetisme ; fraude şi evaziuni fiscale ; pruncucideri şi avorturi ; incendii pustiitoare puse la cale ; intrări frauduloase în cetatea română şi în corpurile constituite ; organizări subversive şi aţâţări la revolte ; escrocherii şi abuzuri de încredere ; etc., etc...

Cercetând cu atenţie toate aceste evenimente — precum şi cele sintetizate de alţii pe anii judiciari 1934, 1937 şi 1938 — rămâi cu aceste două convingeri. Intâiu, pe toată această gamă a delictelor contra bunelor moravuri şi a legiuirilor existente, îi găsim — în unele domenii sută în sută. — ca eroi pe Evrei — Evrei pământeni sau Evrei descălecaţi peste noapte de prin ţări ce i-au zvârlit ca elemente periculoase. Şi, în al doilea rând, cu convingerea că toate organele judecătoreşti ca şi poliţia judiciară de peste tot întinsul ţării par'că stau anume la dispoziţia acestor Evrei — prin instinct şi atavism, infractori şi delicvenţi. Fiindcă dacă acest neam de oameni formează de-abia 4.20% sau 10% din totalul populaţiei regatului, în 90% din cazuri, ei preocupă justiţia statului român cu toate aceste variate formule de înfrângere ale legilor.

Delictele de predilecţie ale lor sunt toate acele forme de infraţiuni cari îi pot îmbogăţi, repede şi fără nici o trudă. Bine înţeles, contrabandele de mărfuri şi traficul cu metale nobile şi cu devize, falsurile, falimentele, avorturile, comunismul şi proxenetismul stau în fruntea tuturor celorlalte. Să ilustrăm cu câteva exemple.

In 1934 — după cronica anului judiciar —[1]) în fruntea furni.

1) In Universul din 6 Ian. 1935, de Ion I. Nedelescu.

sorilor de influenţe şi de servicii, cu sau fără garanţii, stau : Berl Weisman, patronul tuturor traficurilor şi asul tuturor învârtelilor de pe coridoarele ministerului apărării naţionale : Moritz Finkelstein „invalid de războiu" şi technician al lichidărilor frauduloase de pensii necuvenite : Harry Levy, lichidatorul contravenţiilor fiscale ; Frantz Mathias şi George Dobrowolski, escroci ai construcţiilor eftine şi un şir lung de plasatori de portofolii fictive la B. N. R. : Moritz Hart, fabricant de exporturi false ; Solomon Apfelberg, şeful întreprinderii de plăzmuit recipisele Casei de Depuneri şi un alt şir de vânzători de devize fictive, etc. Şi, alături de toţi aceştia, vre-o 8—9 Români şi câţiva străini delicvenţi de mâna doua şi a treia.

Alături de atâţia evrei —doctori, farmacişti, droghişti — şi de o periculoasă colecţie de haimanale internaţionale — toţi Greci, de-abia 2 Români, ca negustori de stupefiante — heroină, cocaină şi alte ingrediente de natura aceasta.

Matadorii descoperiţi ai bursei negre în negoţul clandestin de devize cari subminează valuta ţării au fost 14 Evrei şi nici unul Român. Tot astfel şi în negoţul, ca samsari, al revoluţiilor sociale. De asemenea, în pornografie şi în pruncucidere, rămân singuri pe anul acesta : Ocneanu şi Aderca au fost chemaţi la bară să dea socoteală ; Moise Pipergal şi Isac Friedman — proaspăt veniţi din Galiţia — fără drept de a profesa medicina, au fost condamnaţi. Dar şi dentişti fără diplome practicau clandestin meseria. Autorii de incendii pustiitoare în Bucureşti, la Galaţi, etc. au fost tot Evrei : Jean Bacalu, Manole Constantinescu, Simon Wasserman, Cornblut, Dvoiris, Solomon Lupu Comisionarul, etc. — tot neaoşi români. Precum tot neaoşi sunt şi spărgătorii internaţionali — Schwartz, Broitman, Leviţchi, Weyler, etc.

In anul 1937, din 622 cazuri pentru cari cabinetele de instrucţie au dat ordonanţe definitive de trimetere în judecată, 202 au fost pentru Evrei ; din 773 infractori evrei, trimişi în judecata trib. 219 au format ca obiect abuzul de încredere ; 72 escrocherii au fost ale Evreilor şi numai 61 au fost comise de creştini ; 18 au fost autori de falimente frauduloase, 5 de şantaje, 18 de delicte de calomnii prin presă sau pe alte căi, 17 de dare de mită, 19 de falsuri în acte publice. Şi aşa mai departe [1]).

Pe primul plan al cronicii anului judiciar 1938, stau piraţii valutei naţionale, în frunte având pe Cagero — Samuel Ieremia Grosz. numit de reprezentanţii B. N. R. „sugrumător al economiei naţionale" Incepând cu 1937, acest Evreu de prin coclaurile Sighetului, s'a erijat în îndrumător al exportului şi importului şi distribuitor al

1) Jidanii în faţa justiţiei de Ion I. Stoenescu, în Por Vremii, 1938.

devizelor, prin declaraţii false de export al petrolului. Tovarăşi în aceiaşi branşă dar cu alt obiect de negoţ, ca export de puf, fulgi şi pene, piei şi cherestea, toţi Evrei. Printre aceştia toţi, străluceşte figura lui Abraham Berg, cu export de cherestea, un rar exemplar: evreu supus american, de naţionalitate lituanian, speculând în România şi traficând deviza ţării prin portul liber Danzig [1]).

Traficanţii aurului românesc şi ai devizelor, precum şi toţi contrabandiştii cari îi ajutau direct sau indirect — zeci şi sute de nume toate evreeşti. Pe urmă, urmează matadorii devizelor false vândute drept bune, traficanţii de autorizaţii false de export — toate trecute în categoria escrocheriilor epocale. Escrocherii de sezon şi diverse altele sunt toate evreeşti — alături numărându-se numai 3 Români. Mai apar, pe ecranul acestui an judiciar, figuri originale de escroci, ca unul Rappaport — căptuşit cu alte 10 nume — având ca obiect de comerţ pe uşuratecii de ambe sexe dornici de a se vedea vedete pe firmamentul Hollywoodului sau ca Goldschlaeger, negustor de mărci false „cap de zimbru" cu care a altoit chiar pe Mateescu—Sinaia cu ½ milion. Şi mai apar şi negustori de picturi false şi de furat —cel mai preferat fiind Bulgăraş pe care l-au editat în serie, ajutaţi de un mare talentat Dezideriu Hope, etc., Şi, apoi, urmează un şir nesfârşit de faliţi frauduloşi, începând cu Isy Eschenasy al oţelăriilor westfaliene care a reuşit să se înapoeze la ghetto-ul de unde a venit cu milioane multe şi sfârşind cu falimentul scandalos al societăţii petrolifere „Coroana" de 14 milioane. Alţi, mulţi, se ocupau cu bilete de cinema purtând timbru fiscal fals sau cu agenţii de transporturi — în fond, simple escrocherii sau cu plăsmuirea de tichete ale căilor ferate din tichete uzate — afacere în care au fost implicaţi 20 Evrei şi deabia trei slujbaşi sau ca unul Hochberg care se îndeletnicea cu iscusite mistificări petrolifere dela Aninoasa. S'au mai îndeletnicit cu fabricarea de medici şi dentişti falşi, ca Leonte Manevici, cu acte de naţionalitate măsluite, etc, etc, [2]) în care era angajat avocatul E. Blumenfeld, agent al U. E. P. prezidată de W. Fildermann, cu vre-o 30000 falsuri, ; etc. In total, se crede că numărul înscrierilor false se ridică la vre-o 130.000.

Tot ce a fost nepermis era comerţ de predilecţie al acestui popor parazitar — în vremuri liniştite şi, cu mai multă intensitate, în vremuri grele. Comerţul de contrabandă este medalia ce o poartă cu mândrie aceşti Evrei. Au făcut contrabandă de blănuri fine şi în mari cantităţi; aduceau mătăsuri şi zaharină din Palestina; sau alte manufacturi şi galanterii din Ungaria; vanilie, ciorapi de mătase, panglici

1 şi 2) Anul 1938 Judiciar de Ion I. Nedelescu — Univ. 8 Ian. 1938.

nasturi, dantele, ciorapi, încălţăminte, unelte de măsurat, sau mătăsuri şi postavuri şi resturi de pânze din Cehoslovacia, importându-le pe acestea din urmă drept cârpe pentru fabricarea hârtiei, în realitate, spre a fi desfăcute pe piaţă ca atare; etc. etc.

Oradea Mare, Satu Maie, Cernăuţii erau marile burse ale contrabandei. Prin aceste puncte — şi mai puţin prin altele — ieşeau mărfurile şi devizele de contrabandă. Cernăuţii erau marele cartier unde se întâlneau Evreii din Ardeal, Basarabia şi Bucovina pentru trecerea clandestină prin Constanţa a pieilor de mânz şi a altor mărfuri oprite la export sau supuse regimului devizelor. Constanţa era şi ea o poartă mare a contrabandelor. Printre mulţi, Evreul Alf. Bergesen făcea contrabandă de arme pe vasul Lola. Fraudele şi evaziile fixcale ale paşaportarilor în acest port se făceau în stil mare.

Satu Mare era adevăratul raiu al contrabandei. Nicăieri — spune un cronicar — contrabandiştii nu găsesc un teren de activitate mai prielnic ca în regiunea graniţei — dela Halmei până la Vişeul de sus, adică toată partea dinspre Cehoslovacia. Locuitorii din satele sărace sunt angajaţi de Evrei şi cad victime tot ei. — împuşcaţi sau condamnaţi. Prin 1932, un mare şnapan în ale contrabandei de ţesături de bumbac şi de mătase era Lebi Pinkas Raul. [1]) Alături de camătă în Maramureş, a doua plagă este contrabanda exercitată de „lupii de noapte" — Evreii. Aceştia s'au instalat în fiecare sat, din care au făcut o puternică citadelă de contrabandă, pe câtă vreme, în oraşe, este aranjată organizaţia centrală, folosindu-se de cele mai ingenioase sisteme — ca bănci, cabinete medicale, societăţi de transport sau de binefacere pentru Evreii rătăcitori, etc., iar marele contrabandist care finanţează afacerea rămâne pentru cei mai mulţi colaboratori un mare necunoscut. Singurii cari suferă toate rigorile legii şi spaima sunt bieţii Români, plătiţi către 40—100 lei, ca să treacă de două ori Tisa, dar primesc răsplata numai după ce au depus Evreului graniţa mărfii. Numai ei plătesc şi numai ei suferă. Ţara Oaşului — bântuită de sărăcie, mizerie, boli secerătoare şi întunerec — are ca singură ocupaţie contrabanda în serviciul Ovreilor, cari îi plătesc cu câte 20 lei sau cu un pahar de spirt şi pentru atâta câştig înfruntă întunerecul nopţii şi gloanţele ucigătoare sau sunt descoperiţi şi măresc numărul întemniţaţilor. Singurul miraj de îmbogăţire care mai atrage pe străini sunt apele minerale şi aceste contrabande.

Bursa neagră de mărfuri şi de devize au fost singura unde s'au cotat toate valorile materiale sau hârtiile valori şi metalele nobile. Banca Naţională şi statul, ca şi particularii, suferă, anual, pagube

---

1) N. Iliescu în Buna Vestire, 1936: In zona contrabandiştilor maramureşeni.

ce se cifrează la miliarde. Nu s'a încumetat nimeni până astăzi să ne înfăţişeze asemenea calcule. Falsurile la import şi export de mărfuri şi contrabanda de aur au îmbogăţit serii necurmate de şnapani — pământeni şi internaţionali. In această categorie, au făcut răsunet ani dearândul, figuri ca Moise Şaraga, Grosz Cagero, Cantalup, Moritz Har , Iosif Grunberg, banda Isvoranu dela Bacău, sau acea organizată de modesta băncuţă Gârleşteanu et Co. Zaharia ; ca supuşi cehoslovaci, Weiss şi Katz cari făceau, nesupăraţi, naveta România-Apus cu geamantanele doldora de aur ; sau ca firma evreiască Errster care, într'un singur an, a trecut peste graniţă aproape 1000 kg. aur cules sau ca Nuhăm Ataţchi cu cantităţi uriaşe de pietre preţioase sau ca unul Cornel Popp — de pela găuzarii din regiunea auriferă a Moţilor ; Haim Weinberger care transporta aur cu maşina dela Borş la Viena sau ca rabinul Ervin Goldstein din jud. Huniedoara.

Indeletnicirea cu fraudarea statului şi a B. N. R. prin export clandestin de devize este cea mai preferată de Evrei. Bucovina stă, în această privinţă, în fruntea ţării. Prin declaraţii false la export şi import de mărfuri, ei realizau un plus considerabil de devize pe care l speculau savant la Bursa neagră. Iată câteva ilustraţii : sca - daloasa afacere a soc. „Comerţ Mondial," sau a paşaportarilor S Tescher- Cluj şi Gherson Fang-Cernăuţi sau uriaşa afacere de export clandestin de piei fulgi şi puf a lui Solo Weingarten sau acee a Rabinului Selter şi Gottlieb din Cernăuţi cari au inaugruat contravenţiile la legea devizelor : sau a lui Dr. Ottenbreit care opera export clandestin de devize cu cecuri false sau fără acoperire : sau aceea cu exportul de ouă ; sau ca banda firmelor Moscovici-Budapesta, Kemeny-Solonta, Phoebus, Sohodol, Carmen, Weiss din Oradea, etc., etc. O altă bandă din Oradea opera cu cecuri emise în Elveţia, Anglia şi America pe cari le treceau clandestin în ţară, iar de aci, după ce serviseră la anumite plăţi, le treceau firmelor brăilene „Heilpern", Kugel, Salmanovici şi Dreyfus, precum şi „Sodak" au păgubit B. N. R. cu devize de câteva sute de milioane ; sau fraţii Levy fabricanţii de alabastru din Turda ; etc. din nou peste graniţă, afacere după care au beneficiat peste 65 case comerciale.

Ei sunt falsificatori prin excelenţă. Falsifică poliţe, chitanţe, cecuri — prin asemenea cecuri asupra Vienei, Parisului, Cracoviei şi Varşoviei au păgubit cu vreo 50 milioane zeci de comercianţi şi industriaşi sau cu multe milioane, alţii, B. N. R. ; sau falsifică accepte, certificate de opţiune — ca la prefectura din Cernăuţi — şef al bandei fiind unul Samuel Linder ; sau se servesc de fantezii ca să achiziţioneze şi să vândă terenuri petrolifere ; sau falsifică bilete de liberă petrecere, şef al bandei fiind Moritz Wexler-gazetarul Puiu Verea ;

sau falsifică petițiile sătenilor nevoiași ca să le ia lemnul de cherestea pe preț de nimica, ca acel Herman Birkenfeld din Șipotele Sucevii care a câștigat, în acest fel, circa 10 milioane; sau falsifică diplome pentru toți câți auziseră probabil de existența unor facultăți de medicină pela Paris, Modena, Bolonia, etc., șef al bandei fiind Leonte Manevici; sau falsifică acte de naționalitate română, în frunte cu unul Rebengiuc, fost notar; sau coli timbrate de 1000 și 2000 lei, pe cari le plasau samsarii evrei; sau își fabrică o pecetie specială „ponson", ca acel bijutier Abramovici care își marca singur mărfurile din galantar; sau măsluiesc facturile de import, realizând un tarif uriaș de devize — ca banda Nador-Schwartz-Metch & Co., operând chiar pe sălile ministerului; sau falsificau opere de artă, precum am mai spus-o; etc.

Falimentele, escrocheriile și abuzurile de încredere li sunt hrana de toate zilele: Nathan Wachtel, Enrico Ehrlich, Aron Weiss, etc. sunt marii eroi ai ecranului judiciar. Marii incendiatori dela Galați, Buzău, București, etc., sunt toți Evrei. Tripourile sunt ale lor: cele dela marile cazinouri, din str. Filipescu 57, din calea Călărașilor — aceasta se dădea drept o asociație culturală, evreiască, bucurându-se de privilegiul persoanelor juridice. Tot așa și marile case de toleranță, ca și comerțul de carne vie.

Falsificatorii de monede — lei și dolari sunt Evrei. Unii își aveau fabrica la Borșa-Sălaj, cu sucursală la Prodănești-Zalău și Hida — toți membrii bandei, mari negustori pe piața Clujului și a Șimleului. Alții își aveau alta în Șimleiu, de unde treceau în Cehoslovacia ca să aducă în schimb valuta forte sau cumpărau — prin negustori misiți printre cari se aflau și rabini — toate produsele țărănești, contra bani falși. Evrei polonezi fabricau dolari americani.

Toți traficanții spirtului negru cari au păbugit statul cu miliarde, ca și toți traficanții spirtului metilic, cari au pricinuit atâtea morți, au fost Evrei. Multe din procesele acestea erau încă în continuare în 1937. Numai doi din acești spirtari: Löbel și Triton au fost condamnați la 961 milioane, iar din lotul dela fabrica de spirt dela Uzun — proprietatea contesei Clementina Mikes — au fost condamnați definitiv 15 inși — toți Evrei.[1]) Sau ca Grün Melchior din Gherla, condamnat la 90 mil., etc.

Toate organele judecătorești stau ocupate numai cu înfrângeri ale legilor pricinuite de Evrei — în cari nu intră neînțelegerile unde amândouă părțile sunt Evrei și cari se judecă la tribunalele lor aflătoare până în cele mai umile târguri și târgușoare. Iată de o pildă, din vre-o

1) Din datele culese la întâmplare din cronica judiciară a anilor 1937 și 1938

4300 procese pe roluri examinate, 2176 sunt, între părți formate din Români, 2096 între Evrei și creștini și numai 26 în care ambele părți sunt Evrei. [1]) Dar când procesele sunt importante și nu găsesc dezlegare la tribunalele lor naționale, atunci lucrurile au loc în felul acesta: la toate cele 5 secții ale Trib. Ilfov, cele două de comerț și la aceea de notariat, au fost pe roluri de judecată, în 1938, 7565 pricini penale: în 5998 cazuri, erau implicați exclusiv Evrei; în 1207, Evreii nu lipseau, fiind în majoritate uneori și, de-abia în 360, delicvenții au fost toți Români — toți implicați în găinării și crime sub imperiul alcoolului evreesc [2]).

Incă una din infracțiunile care, zi de zi, surpă tăria neamului și ființa statului este crima avorturilor practicată în majoritate zdrobitoare de Evrei. Am cunoscut și am auzit de medici evrei cari nu se îndeletnicesc cu altceva decât cu practica avorturilor — 99% rămase nesancționate. Dacă socotim pe perioada 1931—938 condamnațiunile suferite de medici pentru avorturi, avem 18 medici Evrei la 5 Români și 7 străini [3]).

In sfârșit, activitatea de subminare a ordinei în stat prin spionaj și comunism a fost și este o îndeletnicire specific evreiască. Din 69000 ani condamnări în decursul anilor și din 6840 pe 1937, în Basarabia, 98% s'au dat Evreilor pentru spionaj și comunism în favoarea Sovietelor și nici unui Moldovean. [4]) Faptul acesta are loc și la Cernăuți, unde, din 3146 diverse crime și infracțiuni penale pe 1936, dintre cei identificați, majoritatea absolută o formează minoritarii și în deosebi Evreii. [5]) Știm, din cele de mai sus, că, în toate procesele comuniste, erau implicați numai străini — puțini — și restul toți Evrei.

Prin toate cele expuse până aci, se confirmă marele adevăr — toată magistratura țării cu toate organele ei anexe și cari ne costă anual miliarde de lei și o activitate de surmenaj la toți slujbașii, toate acestea stau la dispoziția unui popor, sută în sută, refractar oricărei ordine stabilite și, prin definiție și îndeletnicire, delicvent.

---

1) Dr. I. Rădulescu — Iuda în subterană în Por. Vremii din 3 Oct. 1938. 2) Pacostea iudaică în Por. Vremii din 5 Ian. 1939. 3) „Medicii evrei țin recordul în practica avorturilor" în Por. Vremii din 30 Sept. 1938. 4) „Basarabia în anul care a trecut" în Univ. din 3 Ian. 1938. 5) „Criminalitatea în Cernăuți" în Univ. din 10 April, 1937.

CAP. III.

FINANȚE, POLITICA CREDITULUI ȘI VENITUL NAȚIONAL PE GRUPURI ETNICE

In cele ce urmează, vom urmări mijloacele ce ne-au stat la îndemână ca să facem față puterii financiare și organizației de credit iudaice ca și toți factorii cari au favorizat pe Evrei ca să ne țină în robia lor. Cunoaștem cu toții importanța funcțiunii social-economice a băncilor. Dar această înaltă funcțiune a fost pervertită și mare parte din bănci și-au angajat capitalurile formate în bună parte din modestele economii ale depunătorilor în operațiuni cu totul străine de natura unei instituții de credit. In epoca 1918 — 1929, multe bănci erau înființate de oricine, fără a risca averi sau prestigiu, avea curajul să gonească capitaluri cât mai numeroase și să le plaseze cu dobânzi cât de mari, fără a se gândi la urmări ce nu întârziau să se producă în mod fatal. In fruntea acestor bănci, se situază multe din cele evreești — câteva din cele mari, ca Marmorosch Blank, Bercovici, etc.

a) **Instituții de credit.**

1. *Bănci și funcțiunea C. S. B.*

In 1928, funcționau un număr de 1122 bănci — mari și mici, cele mai multe mici, 227 din ele neavând capital mai mare de 1 milion. Dăm două tablouri, din cari se vor desprinde două lucruri : puterea financiară a băncilor pe naționalități, precum și pierderea încrederii publicului în anumite așezăminte de depozit, în urma marelui dezastru din 1929. Așa că, pe câtă vreme, în 1929, depunerile, la bănci românești, atingeau 27,70%, în 1936, acestea ating 59.55%.

Spre finele secolului XIX, camăta evreiască distrusese clasa boie-

Tablou I: Bănci viabile — centrale şi sucursale — existente la 31 Dec. 1936 — în mii lei:

Provincii		româneşti		Evreeşti și mixte: Evreeşti		Evr. rom.		Ev. Mag.		Germane		Rom. germ.		Ungureşti		Diverse		Totaluri
Transilvania .	37	554.634	8	182.000	2	65.000	8	159.600	14	371200	2	48000	3	153000	—	—	76	1533434
Basarabia . .	3	260.566	—	—	—	—	—	—	--	—	—	—	—	—	—	—	3	60566
Bucovina . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	30000	1	30000
Vechiul Regat	52	722.021	4	24.990	1	10.000	00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	757011
Provincia . .	92	1.377.221	12	206.990	3	75.000	8	159.600	14	371200	2		5		7		137	
Bucureşti . .	38	3.480.579	18	—	—	—	—	—	1	221500	2	48000	5	153000	1	30000	200	2381011
Totaluri . . .	130	4.817.800	30	—	3	75.000	8	159.600	15	592700		48000		153000	—	722260	337	7805506
%		61.72 %		15.46 %		0.96 %		2.04 %		759 %		062 %		196 %		9.65 %		100 %

Tablou II: Bănci existente în Ardeal în 1940 — regiunea cedată şi în 1941 în toată ţara [1]):

		Româneşti		Evreeşti		Evr.-mixte		Germ.		Germ.-rom.		Germ.-ung.		Ung.		Ung.-rom.		Ital.		Elv.		Englez.		Divers.		Totaluri
Bucovina .	3	35200	2	692	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	3589:
Dobrogea .	5	28421	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	481	6	28902
Moldova . .	41	219607	27	17875	1	3500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	69	24098:
Muntenia .	52	361767	1	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2000	53	365767
Oltenia . .	8:	331890	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	—	32	33890
Banat . . .	20	108400	1	500	2	32000	23	93512	3	4332	1	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	240744
Transilv. .	87	1556957	14	16107	15	201600	17	401480	—	—	—	—	45	454943	3	8575	—	—	—	—	—	—	2	2200	183	2641861
Bucureşti .	51	1608892	20	275072	—	—	3	760000	1	400000	—	—	1	60000	—	—	1	150000	1	75000	1	6500	—	—	79	3135464
Total .	241	2425134	65	314245	18	237100	43	1154992	4	404332	1	2000	46	514943	3	5575	1	150000	1	75000	1	6500	4	4681	468	7021592

1) In acest tablou sunt trecute băncile româneşti, precum şi sucursale ale băncilor româneşti cu sediu principal în ţară: 36 bănci cu un capital de 275.975.000 şi 4 sucursale (Banca Rom. şi de Credit Român, Victoria-Arad şi Albina Sibiu) cu capital de 830.225.000. Şi mai sunt trecute bănci cu caracter minoritar rămase în teritoriile cedate Ungariei, cu capital de 509.865.500 lei.

rească, căreia ultima lovitură i-a dat-o legea exproprierii. După întregirea hotarelor, aceiaşi camătă avea de îndeplinit o a doua misiune: distrugerea clasei ţărăneşti şi a celei mijlocii. Inginerul N. Arcadi r stabilea că, din un capital bancar de 9400 mil. lei, Românii au deţinut de abea 1400 mil. — 14 %, iar Evreii 6300 mil. — 67 %. La aceste 6300 mil. dacă adăugăm 10560 mil. depuneri în 1929, avem o forţă capitalistă de 16860 mil., la care se adaogă reescontul B. N. R., pe care nu-l cunoaştem şi capitalul comercial şi industrial propriu. Banca L. Bercovici

I — Depuneri spre fructificare la

Provincii	Bănci româneşti		Bănci evreeşti şi mixte: evreeşti		evreo-române		evreo-maghiare		Bănci germane	
Vechiul Regat.	2923967	—	1380051	—	133727	—	—	—	—	—
Bucureşti . . .	2067128	—	5061144	—	—	—	—	—	133	—
Transilvania .	3368669	—	2814977	—	217910	—	424267	—	4464229	—
Bucovina . .	145251	—	447038	—	—	—	—	—	155664	—
Basarabia . .	201688	—	81304	—	—	—	—	—	17417	—
Total .	8707705	27.70	9784514	30.80	351637	1.55	424267	1.35	4637443	14.65

II — Depuneri spre fructificare la 31 Dec.

Provincii	Bănci româneşti		Bănci evreeşti şi mixte: evreeşti		evreo-române		evreo-maghiare		Bănci germane	
Vechiul Regat .	201245	22.15	80712	9.87	51235	5.63	—	—	—	—
Bucureşti . . .	1413309	47.79	785563	26.67	—	—	—	—	—	—
Transilvania . .	446419	22.70	576992	29.35	—	—	54439	2.77	—	—
Bucovina . . .	100896	31.80	181363	57.17	—	—	—	—	—	—
Basarabia . . .	85948	43.93	59409	30.36	—	—	—	—	—	—
Total .	2247817	35.42	1687039	26.58	51235	0.82	54439	0.86	—	—

a înregistrat, în 1931, numai 1 depuneri 200 mil. lei ; B-ca Marmorosch, în Oct. 1931, un activ de 4063 mil. la un pasiv de 3729 mil. şi, cu aceste registre, s'a înfăţişat la secţia I-a trib. comercial Ilfov pentru concordat.

---

1) In diverşi" la tabloul I, intră bănci slovace cu 15.111.000 ; armeneşti cu 194.000 ; ruso-române cu 63.000 ; ruso-ucrainene cu 14.727.000 ; polone cu 19.673.000 ;

Luându-se în considerare că instituţia de credit, în condiţiuni normale, asigură liniştea socială şi o nezdruncinată dezvoltare a statului, s'a ajuns la principiul că instituţia trebueşte sustrasă de sub autoritatea apucăturilor de gangsteri şi trădători — agenţi ai capitalului vagabond, cum îi numeşte A. C. Cuza. Astfel, a luat fiinţă Consiliul Superior Bancar — C. S. B., ca auxiliar al B. N. R., controlului căruia au fost supuse băncile şi casele de schimb cari fac operaţiune de bancă, exceptându-se marile aşezăminte cari fiinţează pe bază de legi speciale.

31 Dec. 1929, în mii lei :

Bănci germano-săseşti		Bănci ungureşti		Diverse [1])		B. N. R. în recipise la vedere		C. E. C.		Totaluri generale
—	—	—	—	64024	—	—	—	—	—	4501769
—	—	—	—	3595997	—	—	—	—	—	10724402
—	—	3442873	—	—	—	—	—	—	—	15416251
—	—	—	—	34410	—	—	—	—	—	782263
—	—	—	—	12561	—	—	—	—	—	312970
—	—	3442873	10.80	4389318	13.15	—	—	—	—	31737755

1936 în mii lei, la bănci şi instituţii :

Bănci germano-săseşti		Bănci ungureşti		Diverse [1])		B. N. R. în recipise la vedere		C. E. C.		Totaluri generale
—	—	—	—	—	—	272610	29.95	304346	33.44	910148
11296	6.38	—	—	5167	0.19	50582	1.71	687865	23.26	2956782
434696	22.10	313053	15.92	7999	0.42	56235	2.86	76323	3.88	1966156
—	—	—	—	—	—	16814	5.30	18182	5.73	317255
438	0.22	—	—	738	0.38	25944	13.26	23187	11.85	195664
446430	7.03	313053	4.93	13904	0.22	428185	6.65	1109903	17.49	6346005

Acest organ a silit pe unele instituţii să lichideze — precum a hotătrât în Iulie 1938, lichidarea tuturor tovarăşiilor cooperative de împrumut şi de păstrare evreeşti din Basarabia, cari cumpărau pro-

28.256.000 ; rom.-germane cu 468.457.000 ; sârbeşti cu 168.729.000 ; ruso-evreeşti cu evreo-bulgare cu 382.000.

dusele pe preţ derizoriu şi monopolizau vânzarea întregii producţiuni agricole — pe altele să fuzioneze sau să-şi întărească existenţa. Dar şi sub acest regim, Evreii şi străinii au ştiut cum să tragă foloase, mai ales că au avut ajutoare masive dela statele tutelare.

Au suferit, însă, zguduiri adânci băncile româneşti — mici şi mijlocii, în deosebi cele ţărăneşti, întemeiate de ţăranii din Ardeal şi Banat, unde n'a existat o reţea de credit naţional. [1]) Odată cu legea de asanare a datoriilor agricole şi urbane din 1934, B. N. R. a creat, în 1937, bănci în acele centre unde au dispărut ca urmare a crizei, precum şi institute naţionale de credit : agricol — Binac, care îşi începe activitatea la 1 Mai 1938, meşteşugăresc şi aurifer-metalifer, participând cu suma de 74.250.00000 lei, precum a acordat şi cooperaţiei un credit de 169,500.000 lei, datorită căruia s'au asanat mare parte din băncile populare şi a îmbinat acţiunea de credit a băncilor locale comerciale cu aceea a instituţiilor cooperatiste, pentru ca, astfel, să se poată împărtăşi satele cele mai îndepărtate şi mica burghezie a târgurilor.

Am dat la pag. 444—45, două tablouri, din cari cetitorul va trage încheierile ce se impun.

Câteva mari bănci româneşti se înfiinţează în această perioadă. B-ca Urbană cu sucursale la Cernăuţi, Constanţa şi Giurgiu ; B-ca Centrală de industrie şi comerţ, din Cluj, care, în 1918, a contribuit la naţionalizarea şi fondarea unor fabrici şi case comerciale, ca Industria sârmei şi Fabrica de sticlă din Turda — o mândrie a industriei naţionale, unde lucrează 95 % Români. [2]) Din iniţiativa lăudabilă a lui Mitiţă Constantinescu, s'a întemeiat, în 1938, B-ca Nordului,ca institut de credit pur românesc, cu sediul la Cernăuţi, la a cărei înfiinţare au participat şi Fondul bisericesc ortodox şi S. N. C. I., umplându-se, astfel, un mare gol într'un centru unde toate instituţiile de credit — majoritare şi româneşti — sprijineau mai ales comerţul de import-export deţinut de străini.

In legătură cu comerţul de bancă, stă profesiunea de contabil care formează osatura aparatului funcţionăresc bancar, întinzându-se până la gradul de contabili stagiari, autorizaţi şi experţi. Până în 1936,

---

1) După Sofronie Roşca şi Aurel Iordăchescu — Bănci româneşti, bănci maritime între 1934—1937. Transilvania şi Banatul cu 30.70% din populaţia ţării avea în 1934, 40.70% bănci, în 1937—42 %. In 1934, erau, pe intreaga ţară, 1 bancă la 17.891 loc., iar în 1937, 1 la 20.919, aceste două provincii aveau, respectiv : 1 la 33.502 şi 1 la 15.288. Românii cu 64 % din populaţie au posedat numai 34.60 % bănci, minoritarii în proporţie inversate. Totalul activului ca putere de credit bancar al elementului etnic românesc, din aceste două provincii, era, în 1937, abia de 24.20%, iar totalul pierderilor suferite, inclusiv conversiunea a fost pentru Români de 43.20%. Intre 1934-937, activul băncilor româneşti scade cu 14.19%, plasamentele cu 3.70% şi creditorii cu 10.50%, pe câtă vreme la băncile minoritare, avem proporţii crescătoare de — respectiv : 16.90%, 32.20% şi 60.90%. 2) Univ. din 9 April. 1931. Astăzi îşi are sediul la Turda.

Evreii aveau conducerea acestei organizaţiuni. Reacţiunea s'a produs în 1938 când au fost aleşi în comitet numai alacişti şi s'a venit cu decretul de revizuire a cetăţeniei, în virtutea căruia au fost daţi afară toţi vânzătorii din magazine cari învăţaseră să răsfoiască registrele şi ţineau la o parte pe tinerii titraţi români. Din 3623 contabili revizuibili, 2143 erau evrei [1]).

2. *Bursa de efecte şi de mărfuri.*

Bursa se deschide la ordinul lor şi se închide de asemenea. Nimica nu mişcă fără o dispoziţie evreiască. Scrisurile şi acţiunile, rentele şi toate devizele, valuta naţională, urcă sau coboară după voia lor şi după interesele lor. După cum maestrul iudeu, nevăzut dar temut, mişcă bagheta, totul începe să mişte sau să moară. Şi, după orice mişcare, urmează dezastre — dezastre naţionale şi îmbogăţiri evreeşti. Şi pe câtă vreme, departe, pe câmpurile de luptă, arma duşmană seceră vieţile scumpe ale tinerilor noştri, apărători de hotare şi clăditori de ţară, Evreii distrug economia naţională prin lovituri de bursă. [1]) Alături de bursa oficială, operează bursa neagră instalată în fiecare colţ de stradă, la fiecare masă de cafenea, la orice tarabă — bursa neagră mai cumplită ca cea mai grea armă pe câmpul de luptă, mai distrugătoare ca orice epidemie, mai ameninţătoare ca orice moarte. Ea seamănă în urma ei panica, este născătoare de nelinişti sociale, slăbeşte tăria noastră de rezistenţă mai rău ca orice armată de ocupaţie, zdruncinând şi frontul cel mai tare din faţa duşmanului. Au traficat cu coroane şi ruble falşe tipărite pe furiş, în atâtea tiparniţe de unde le aduceau, tiptil, cu sacii, cu lăzile, prin buzunare, prin graniţele noastre slab păzite şi le valorificau la băncile evreeşti, în frunte cu Marmarosch Blank [2]).

Bursa este stăpânită de ei. Ea numără 142 mijlocitori, dintre cari 3 Români şi 139 Evrei — scria Virginio Gayda în Giornale d'Italia din Ian. 1938. Din 11 agenţii oficiale în 1940, 5 erau româneşti. Iar din 118 remizieri — cari mânuiau şi devizele — 108 erau Evrei. In cursul anilor 1940/41, toţi au fost radiaţi din organizaţie. Iată, organele cari mişcă tot negoţul de valori — efecte, acţiuni, scrisuri, obligaţii, rente, precum şi tot schimbul de monede şi de devize.

Bursa de cereale din Brăila (ca şi cele din Constanţa şi Galaţi) numără mijlocitori oficiali : 3 Români, 2 Evrei şi 1 Bulgar ; pe lângă fiecare mijlocitor oficial român sau creştin, lucrează 2—3 remizieri evrei. Remizierii sunt : 15 Evrei şi 2 Greci — cei mai mulţi paşaportari. Casele de export fiind toate evreeşti, Românii lucrează numai prin interpuşi evrei.

---

1) Vezi Por. Vremii din 29 Martie 1938. 2) Inginerul Silviu Florescu, in Por. Vremii din 7 Oct. 1937.

3. *Muntele de Pietate.*

Infiinţat în 1903, şi reorganizat în 1937 sub numele de Casă de păstrare pe amanet, a fost ani lungi, speculat de nenumăratele prăvălii jidoveşti cari încercuiau nemilos această casă numită de ajutor,[1]) ceeace, însă, astăzi nu mai poate avea loc.

4. *Banca de credit a meseriaşilor*

Rămâne închisă oricărei speculaţii evreşti. Intemeiată în 1938, a acordat, în 1939, credite în valoare de lei 284009160, din cari 36.94% împrumuturi de investiţie şi 63.06% împrumuturi de producţie. Imprumuturile de finanţare a comenzilor de stat s'au ridicat la suma de lei 162,662,860 lei. Au fost sprijinite 54 categorii de meseriaşi, în total 891 persoane şi 45 bănci şi cooperative. Printre debitori, nu există nici un Evreu. Din realizările mai importante, sunt de semnalat înzestrările cu maşini şi unelte a patru cooperative din Orheiu, Bucureşti, Tg. Mureş şi Vaşcău-Bihor în plină regiune a Moţilor. Toată clientela este curat românească, cu puţine excepţii [2]).

5. *Credite funciare.*

Nu cunoştem operaţiunile acestor instituţii pe categorii etnice de debitori. Dar dacă Evreii n'au contribuit cu nici o cărămidă la constituirea acestor societăţi cari au apărat dârz proprietatea rurală şi orăşenească de înstrăinare în mâini mai ales evreeşti, în schimb ei au beneficiat larg de binefacerile acestora. Şi aceasta pe două căi : au speculat scrisurile hipotecare oridecâteori au găsit de cuviinţă şi au speculat, înscriindu-se ca hipotecaţi. Fiindcă Evreii, dacă îşi ipotecau casele, o făceau aceasta ca să speculeze sumele obţinute ca împrumut pe care l achitau în rate ridicole, aceasta pe cel puţin 20 ani. Şi de aceea, au dat buzna în Creditul Funciar Urban, în aşa măsură că s'a produs prin 1938, o reacţiune dârză şi lăudabilă din partea conducerii împotriva Evreilor, recomandaţi cu insistenţă de cele mai înalte foruri. După cele scrise de C. D. Dimitriu — preşedintele consiliului de administraţie, — instituţia administrează, astăzi, cca 300 imobile evreeşti trecute în patrimoniul statului, iar scrisurile în circulaţie se ridică — în Iunie 1940 — la suma de 2.020.602.225 lei. [3]) Nu ştim ce valoare au

1) Muntele de Pietate — Monte de Pietà a fost înfiinţat de călugărul Barbara din Tesin, cu banii adunaţi din mila aproapelui pentru sărăcimea care zălogea ceva fără dobândă. Univ. din 17 Oct. 1937 de E. Hagi Mosco. 2) Vezi Darea de seamă a băncii din 1939. 3) Vezi Gazeta Cărţilor, a XI, no. 15—16/942.

atins hipotecile proprietății evreești la amândouă creditele urbane — nici la cel rural.

6. *Cooperativele românești, minoritare și evreești.*

Mitiță Constantinescu, în expunerea de motive a legii, formula crezul cooperației în acest fel : „Cooperația este marea religie națională închinată izbăvirii neamului nostru, ea cere jertfe și avânt. Fără acest sacerdoțiu al conștiinței și al acțiunii, nimic nu se poate face și el trebue să fie flacăra sfântă care să călăuzească mucenicia cooperatorului. In acest țel și cu acest suflet, cooperația va învinge".

Cu acest crez, mișcarea cooperatistă a putut să numere 7993 cooperative, cu 1453127 membri și cu un total de mijloace de exploatare de 7887522000 lei. Redăm aci alăturatul tablou cu situația mișcării cooperatiste pe anul 1938.

Specia cea mai valoroasă rămâne banca populară, care indeplinește două funcțiuni, deodată : învață pe țăran și pe mahalagiu să-și plaseze micile economii la organismul cooperatist și, în al doilea rând, devine el însuși debitor, putând, astfel, să facă investiții noui, să-și mărească inventarul vechiu, să-și valorifice produsele sau să-și mărească moșia.

Rezultatele ar fi fost mari — așa cum au crezut marii începători și a crezut Mitiță Constantinescu, precum și cum au avut lucrurile în alte țări, unde s'a reușit a se micșora puterea parazitului și a speculatorului dar, la noi, au avut loc, imixtiuni ale politicianilor și ale statului, ceeace i-a slăbit puterile și organizarea, fiindcă s'a deplasat centrul de gravitate de pe plan economic și educativ pe cel politic. S'a admis, iarăși, ca multe instituții să lucreze cu intermediari evrei. Insuși cooperatrul și-a schimbat atitudinea de misionar în aceea de slujbaș, negustor și, pe alocuri, speculator. Cooperația s'a bucurat de privilegii importante egale cu monopolul, ca crearea de topitorii și industrii pentru prelucrarea firelor de cânepă și in, drept exclusiv de aprovizionare a armatei cu cereale, sau, în parte, a populației țărănești cu bumbacuri, scutite de taxe și de impozite, etc...

In 1934, pagubele cooperativelor se ridicau la peste 2 miliarde. Din referatul insp. g-ral G. Leonte al B. N. R., reies pierderi de 2035100000 lei la toate băncile populare. Pierderile în capital și rezerve sunt : în Ardeal de 70.14%, în Basarabia de 61.42%, în Bucovina de 96.90%, iar în Vechiul Regat de 70.54 ; în depuneri, creditori și reescont la alte bănci, respectiv ; 45%, 25%, 42% și 45%. Totalul datoriilor agricole se ridica, în Ardeal, la circa 15200 mil. lei, dintre cari 2 mld. — 12% la băncile populare.

Au existat, totuşi, şi există încă, pe alocuri, instituţiuni cooperatiste ce viitorimea le va avea ca model şi ele ne îndreptăţesc şi ne nutresc speranţele în credinţa că vor fi un factor de biruinţă [1]).

N. Iorga scria în această privinţă : ,,Ce jucărie n'am făcut şi din acest instrument magic al cooperaţiei Dela filantropia adânc onestă a unui Raiffeisen, preocupat înainte de toate de probleme morale, am ajuns la cooperaţia dominată de stat, adică de partide şi de cooperaţie în care vulpea cămătărească din sate prezintă neinteligibil bilanţuri, de o contabilitate perfectă, gâştelor ţărăneşti, cari iau drept câştig paguba dibaciu înfăşurată în cifre'' Profesorul Ştefan C. Ioan spunea — cu drept cuvânt — că cooperaţia naşte din entuziasm şi nu poate trăi decât din libertate, urmând a se adăogi : şi în'loreşte din cinste.

Dacă la noi cooperaţia n'a dat pe deaîntregul roadele aşteptate, în schimb, cooperativele curat evreeşti au urmărit un scop şi l-au şi atins întocmai. Multe din ele au existat înainte de 1918, dar organizarea şi dirijarea activităţii ca şi finanţarea lor s'a făcut mai intens cu sprijinul patrimonial al marilor societăţi pan-evreeşti : A. J. R. F. şi J. C. A.

In 1930 existau, la noi, 98 unităţi de credit mărunt prin sate şi oraşe, populate în bună parte de Evrei : 42 în Basarabia, 29 în Muntenia, 14 în Bucovina 10 în Transilvania (Maramureş şi Crişana) şi 3 în Muntenia (în Bucureşti, Ploeşti şi Buzău). Aceste 98 unităţi numărau 67.743 asociaţi : negustori 28.460, meseriaşi 20.261, agricultori 4.313 şi diverşi 14.789. Mijloacele de cari dispuneau se ridicau la 540.588.046, din cari 147.939.212 participare a A. J. R. F. Pe 1929, s'au acordat credite de aproape 1 miliard de lei. In 1933, existau în Basarabia, la cele 42 unităţi cooperative, 22891 asociaţi, iar sumele împrumutate se cifrau la 139.367.752 — cu medie de 9156 pe asociat.

Scopul acestei mişcări era de ,,a susţine cu toate mijloacele industrializarea, comercializarea, valorificarea produselor, uşurând şi participând la facerea instalaţiunilor necesare şi la funcţionarea lor în regulă.'' Nu se acorda nici un dividend asociaţilor. Numai prin aceste cooperative, coloniile evreeşti din Soroca şi Bălţi monopolizau industrializarea floarei soarelui prelucrată în întregime în fabricile lor de uleiu. Au

---

1) Prima bancă populară a luat fiinţă în jud. Buzău în 1891 ; în 1898, erau 10 unităţi ; în 1903, 994, iar 10 ani după aplicarea legii băncilor populare a lui Spiru Haret, funcţionau 2.901 unităţi cu un capital de lei aur 107.142.203. In 1932, erau : 4.695 bănci populare româneşti cu un capital de lei 1.978.752.000 şi 546 minoritare cu capital de lei 51.181.000, cu fonduri de rezervă şi altele de 1.256.247.000, cu credite de 2.902.544.000 şi depuneri spre fructificare de lei 1.480.703.000 — adică un total de mijloace de lucru de 7.669.427.000 lei, cu un număr de membri români 969.453 şi minoritari 130.493 — adică un total de 1.099.946. 2) Este demn de semnalat organizarea comunei Topoloveni, unde a născut, în 1914, prima cooperativă viticolă a lui Mihalache ,,Cărcinovul'', care, cu timpul, s'a desvoltat şi diferenţiat. Roadele sunt preţioase. Alta este ,,Uniunea Oierilor din întreaga Ţară'' din Poiana-Sibiu, etc.

	Situaţia C. E. C. (în mii)	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	Totaluri
1	Depunători de economii. .	14.9	56.4	84.1	111.3	150.0	192.2	266.8	321.2	361.9	378.1	1936.9
2	Depuneri: în economii. . .	600000	800000	1400000	1700000	2200000	2700000	3800000	3900000	3200000	3300000	23600000
	în cecuri. . . .	—	—	200000	600000	900000	1200000	1400000	1500000	2100000	2100000	9900000
3	Num. titulari de cont C.E.C.	—	—	1.2	3.3	4.5	1100000	7.3	8.3	9.1	9.3	48.8
4	Mişcarea g-rală a cecurilor.	—	—	1800000	3170000	5400C0C0	5.8	10290000	107500000	120000000	11340000	608700000
5	Plasamente: în efecte. . .	400000	400000	5000C0	600000	600000	77300000	900000	900000	900000	1700000	7700000
	în împrumut. .	300000	300000	700000	1000000	1200000	800000	2300000	2500000	3700000	2900000	16400000
6	Evoluţia disponibilului . .	40000	200000	400000	800.000	1400000	1500000	2200000	2150000	1600000	1000000	11650000

	Situaţia cooperativelor pe 1938 (în mii)	Coperative oraşeneşti						Cooperative săteşti:						Totaluri pe 2 cateorii		
		româneşti			minoritare			româneşti			minoritare			româneşti şi minoritare		
		coop	membri	bilanţ	coop	membri	bilanţ	coop	membri	bilanţ	coop	membri	bilanţ	coop	membri	bilanţ
I	Cooperative de credit . .	602	201227	1669864	51	31195	141448	3923	773903	3383815	536	109118	413035	521	1115443	560816
II	,, economice:															
1	de consum	147	34744	262272	13	3299	9288	997	82616	281175	357	54471	89470	1514	175130	642205
2	de aprovizionare	71	10930	147553	—	—	—	224	26445	103939	11	1320	2.009	306	48695	253501
3	forestiere	.28	3897	150168	1	728	9525	217	24130	271588	1	68	429	247	28823	431738
4	lăptărie	4	747	2011	4	1342	1216	37	2930	8191	212	24715	257	257	29734	50012
5	viticole	10	1134	14412	—	—	—	19	1782	21961	7	830	2080	36	3746	38453
6	obştii de cumpărare . .	5	581	6385	—	—	—	200	19610	295629	—	—	—	205	20191	302014
7	,, de arendare . . .	6	650	1525	—	—	—	50	5036	23652	—	—	—	56	5686	25177
8	Mod. diversă	104	17477	320827	16	1862	30566	122	13918	171033	18	2433	13834	260	35677	536260
	Total economice . .	375	70157	905181	34	7231	65145	1866	176469	1177168	606	83827	135466	288	337684	2279360
	Total general . . .	977	271384	2575045	85	38426	20299	5789	950372	560983	1142	192945	548501	7993	1453127	7887522

ajuns, pe anul 1929, la un număr de 172 întreprinderi cu un capital investit de 65.440.463 şi să vândă produse în valoare de lei 503.021.161 [1]).

Şi, astfel, Evreii cooperatori şi colonişti cari ştiau ce vor, în unire cu negustorii speculatori, au organizat magistral jaful şi au reuşit să iudaizeze sută în sută Basarabia — provincie frumoasă, bogată şi, altă dată, cea mai românească şi vitează. Majoritatea cooperativelor forestiere au capital evreesc, iar executorii sunt robii capitaliştilor cari exploatau zeci de mii de hectare anual ca să le exporte sau să le folosească în industria mobile.

b) Politica de credit

1. *C. E. C. — Casa naţională de economii şi cecuri poştale.*

Inceputurile şi le are în Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni, la care în 1881, s'a adăogat o secţiune a economiei populare. C. E. C. s'a înfiinţat, ca institutiţie aparte, în 1930, cu începuturi foarte modeste — de-abia cu 250 mil. depuneri. Ajunge repede, însă, ca organizare şi forţă financiară, cea mai importantă instituţie după B. N. R. şi, în anii din urmă, să aibă la îndemână mijloace financiare mai puternice ca ale institutului de emisiune. Şi-a câştigat, tot aşa de repede, încrederea publicului, pe care băncile — mari şi mici — în mare parte şi-o pierduseră. Alăturatul tablou ilustrează elocvent şi impresionat poziţia bancară căpătată. In 1940 — forţele ei atingeau cifra de 11 miliarde lei. A putut să facă faţă la cele mai neaşteptate panici — reale sau provocate artificial, cum a fost, printre altele, cu retragerile din 1938, grosul acestora afirmându-se în rândurile deponenţilor evrei. Plasamentele [2]) se fac tinzându-se mereu sub scontul B. N. R., ca debitori numărând statul, instituţii publice — comune, judeţe, şcoli, comerţ şi industrie românească, totul în serviciul naţiunii, Evreii fiind cu desăvârşire excluşi dela partida creditului sau a personalului instituţiei. Lucru ce n'a avut loc cu marile noastre bănci.

Despre istoricul mişcării creditului popular la noi, este bine a se

1) Dr. E. Ţaţomir. — Contribuţiuni la studiul Evreilor ca element producător în economia naţională, 1937, Buc. J. C. A., înfiinţată de Baron Mauve de Hirsch cu 200 mil fr. a fost consolidată de Baron Rotschild, se interesa, în 1934, în Basarabia, de 3000 culvitatori cu o populaţie rurală de 15.000 în 30 colonii şi sate ce puneau în valoare o suprafaţă de 22.000 ha. 2) In 1938, au avut loc plasament de cca. 3 ½ mil. In 1937, depunerile de cap de locuitor ating 215 lei. In 1939, mediul urban participa cu 94%, cel rural cu 6%. Depunerile de cap de locuitor: în Jugoslavia — 721; în Bulgaria 624; în Grecia — 912; în Jugoslavia — 441; în Olanda — 10.000; în Luxemburg — 12000; în Australia — 19.000; în Suedia — 23.000; în Noua Zeelanda — 31.000.

cerceta lucrarea lui Gh. Stanciu — Agonisirea la Români, — acelea ale lui C. Bardoşi, etc.

2 *Societatea Naţională de Credit Industrial — S.N.C.I.*

A fost întemeiată în 1923, cu participarea statului, a B.N.R. şi a marelui public acţionar. Dela înfiinţare, a acordat împrumuturi de circa 18 miliarde, reprezentând $^2/_3$ din totalul cererilor ce i-au fost adresate, iar la finele anului 1940, soldul plasamentului este de 7932 mil. Prin aceasta, societatea a putut să finanţeze, în 1939, întreprinderi cu o producţie industrială de 22946 mil. lei, adică a putut să influenţeze asupra unei activităţi reprezentând un procent de 29/70% din valoarea producţiei industriale a ţării. Potrivit bilanţului încheiat la 31 Dec. 1940, rei se un volum al activului de 8815.7 mil. lei, reprezentând cel mai ridicat nivel dela înfiinţarea societăţii, iar împrumuturile au fost îndreptate către acele ramuri cari satisfac cu precădere interesele naţionale, ca industria mecano metalurgică, cea minieră şi petroliferă şi, în sfârşit, industria textilă.

Nu cunoaştem date cari să ne indice procentul de sprijin ce societatea l-a acordat în trecut întreprinderilor evreeşti. Situaţia stabilită în Sept. 1940, însă, şi pe care o redăm, rezumativ, în tabloul alăturat, ne îndreptăţeşte să credem că societatea şi-a îndreptat, şi de la această dată, atenţia spre unităţile industriale puse în mişcare de capital, energie şi suflet românesc.

3. *Reescontul B. N. R*

Intemeiera Băncii Naţionale a fost socotită un act istoric, o dată crucială în dezvoltarea noastră politică şi financiară. Ea venea să îndeplinească două mari funcţiuni sociale : să vină în ajutorul pieţii cu fonduri lichide, dar şi să pună stavilă a tot puterniciei finanţei evreo-străine, ca, numai astfel, să se poată ridica o pătură autochtonă burgheză. Dar au intervenit, repede, consideraţiuni de castă şi interese egoiste de partid. Românul a fost socotit mai departe element dezbrăcat de aptitudini economice. Mana cerească, reescontul în aur scump şi milioane grele, ploua din belşug şi adăpa industria, în mare parte parazitară, evreo-străină, comerţul de speculă galiţian, băncile cămătarilor evrei, cărora le creştea puterile ca să ne robească cât mai mult. Numai în intervalul 1913—1918, adică în perioada cea mai critică, s'au vărsat din robinetele B. N. R. — aşa cum Nilul îşi varsă apele nămoloase ca să transforme pustiul Egiptului în raiu — 931 mil. lei aur, dând suflet, vigoare şi impertinenţă instituţiilor evreeşti.

După întregirea hotarelor, institutul de emisiune a fost mai puţin

Natura juridică a întreprinderilor creditate

(In mii

Nr. curent	Felul întreprinderii	Nr. unități	Credite	Natura
				Românesc
	A) *Firme individuale*			
I	Ind. metalurgică	4	4.990	13.440
II	,, lemnului	9	19.056	44.308
III	,, chimică	5	8.695	9.660
IV	,, alimentară	5	10.333	41.700
V	,, textilă	2	60.432	33.811
VI	,, pielăriei	3	48.239	30.600
VII	,, ceramică	1	313	800
VIII	,, arte grafice	2	5.424	8.800
IX	,, electrică	1	239	400
X	,, min. şi petroliferă	1	98	10.000
XI	,, diverse	12	48.278	108.500
		45	203.997	302.019
	B) *Soc. în nume colectiv şi comandită*			
I	Ind. mec. metalurgică	3	8.667	2.700
II	,, lemnului	3	11.810	39.240
III	,, chimică	—	—	18.700
IV	,, alimentară	4	7.640	11.000
V	,, textilă	2	39.341	14.000
VI	,, pielăriei	2	1.203	21.500
VII	,, ceramică	3	1.400	—
VIII	,, arte grafice	—	—	—
IX	,, electrică	—	—	3.000
X	,, min.—petroliferă	1	—	—
XI	,, diverse	—	—	—
		18	70.063	110.140
	C) *Soc. anonime*			
I	Ind. metalurgică	21	3.578.173	3.839.98
II	,, lemnului	7	112.167	94.624
III	,, chimică	11	3.125.37	492.800
IV	,, alimentară	13	552.230	159.000
V	,, textilă	24	45.710	389.243
VI	,, pielăriei	5	78.895	65.600
VII	,, ceramică	12	198.905	232.550
VIII	,, arte grafice	11	87.074	292.500
IX	,, electrică	4	1.110.139	145.500
X	,, minieră şi petroliferă	11	1.991.780	2.462.075
XI	,, diverse	9	298.890	474.520
		128	6.466.502	8.949.386
	Recapitulare			
A.	Firme individuale	45	203.097	302.019
B.	Soc. colective şi comand.	18	70.063	110.140
C.	Soc. anonime	128	6.466.502	8.949.386
		191	6.739.662	9.361.545

de S. N. C. I. — Situația în Sept. 1940
lei).

capitalurilor sociale			Conducere							
Evreesc	Divers	Total	Rom.	Evr.	Germ.	Engl.	Elv.	Ital.	Franc.	Div.
3.600	—	17.040	3	1	—	—	—	—	—	—
—	300	44.608	8	—	1	—	—	—	—	—
—	6.000	15.600	2	—	2	—	—	1	—	—
—	7.700	49.400	3	—	1	—	—	—	—	1
—	—	33.811	—	—	—	—	—	—	—	—
—	800	31.400	2	—	1	—	—	—	—	—
—	—	800	1	—	1	—	—	—	—	—
—	—	8.800	2	—	—	—	—	—	—	—
—	—	400	1	—	—	—	—	—	—	—
—	—	10.000	1	—	—	—	—	—	—	—
50	2.600	111.150	10	1	1	—	—	—	—	—
3.650	17.400	323.069	35	2	6	—	—	1	—	1
—	900	3.600	2	—	1	—	—	—	—	—
2.760	7.092	49.092	2	—	1	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6.400	2.200	27.300	2	1	1	—	—	—	—	—
—	—	11.000	1	—	1	—	—	—	—	—
—	10.500	24.500	2	—	—	—	—	—	—	—
—	4.800	26.300	1	—	—	—	—	1	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	3.000	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	3.000	1	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9.160	25.492	144.792	11	1	4	—	—	1	—	1
303.906	543.118	4.687.000	12	1	4	—	—	—	—	4
51.351	24.100	170.075	2	1	3	—	—	—	—	1
96.900	42.000	631.700	6	5	—	—	—	—	—	—
27.000	299.500	485.600	5	2	4	—	1	—	—	1
12[illegible].700	533.355	1.051.300	12	4	1	1	—	—	—	6
—	82.400	148.000	2	—	1	—	—	—	—	2
23.550	15.000	271.100	8	3	1	—	—	—	—	—
8.000	240.000	540.500	7	1	3	—	—	—	—	—
—	6.000	151.500	4	—	—	—	—	—	—	—
141.175	1.736.000	4.319.250	5	—	4	—	—	—	1	1
795.512	1.002.450	2.018.462	6	1	1	—	—	—	—	1
10.001.76	4.523.924	1.447.387	69	18	22	1	1	—	1	16
3.650	17.400	323.069	35	2	6	—	—	1	—	1
9.160	25.492	144.792	11	1	4	—	—	1	—	1
1.001.076	4.523.924	14.474.387	69	18	22	1	1	—	1	16
1.013.886	4.566.813	14.942.248	115	21	32	1	1	2	1	18

cruțat de amestecuri străine de misiunea lui. Bucuria guvernanților era nespusă atunci când descăleca câte un venetic din Galiția sau din Apus ca să întemeieze o întreprindere și era încărcat cu toate onorurile și privilegiile. Așa au mers lucrurile și înstrăinarea marilor artere de comunicare și asimilare a bogățiilor țării celei mai bogate din Europa a mers crescând mereu, până când ne-am pomenit sărăciți deabinelea: noi am rămas muncitori în fabrici și în uzine; noi am scormonit cărbunele și aurul din mine; noi am fost portarii și curierii marilor instituții evreești; noi am încheiat ambalajele la mărfurile exportate; noi am muncit pământul sau am doborât codrii mânați cu biciul Evreului, devenit a tot puternic în viața economică, dictator în pedagogia națională, în cabinetele miniștrilor și în activitatea parlamentului.

Să ne servim de câteva date ale B. N. R., ca să-i judecăm activitatea în lumina lor. Timp de cinci ani — datele le luăm dintr'un articol de ziar al lui Vion — Românii: meseriași, mici industriași, lucrători și funcționari particulari, au avut credite de 88.070.000 lei, iar minoritarii 557.810.000 lei. In procente: Românii 28.40%, minoritari 71.60%. Imprumutăm câteva date și dela Horia Suciu. In 1938, B. N. R., a acordat marii industrii 17490 mil.: 55.59%, pe câtă vreme, agriculturii mari și mici, 4.94% sau 1584 mil.; iar meseriilor 0,21%, — adică 68 mil. Sau: 1652 mil. pentru 8.350.000 persoane activând în agricultură și micile industrii — de unde, 195 lei de persoană, iar cele 17.490 mil. distribuite la 616.000 persoane activând în marea industrie, de unde 28.400 lei de fiecare persoană. Adică 142 Români pentru 1 minoritar.

Ne servim, de data aceasta, de date obținute dela B. N. R. — Serviciul de studii: Pentru prima dată, ne întâlnim cu date pe categorii de profesiuni și mai ales pe grupuri etnice. Primul care a avut curajul să clasifice materialul imens după ultimul punct de vedere este fostul guvernator și ministru de finanțe Mitiță Constantinescu, care a mai dat dovezi de curaj și în crearea de instituții de credit exclusiv în interesul național.

Analizând tabloul I, stabilim următoarele caracteristici. Pe câtă vreme, comerțul și industria s'au bucurat, pe anul 1937, de un reescont — respectiv: 2.710.711.000+4.560.907.000=7.271.618.000 lei, adică în procente: 27.53+46.31= 73.84%, agriculturii s'a rezervat un reescont de 17,87%=1.759.994.000, iar meseriașilor de-abia 55.592.000 — adică 0.57%. Servindu-ne de termeni întrebuințați de Horia Suciu, vom avea, pentru fiecare Român — agricultor sau meseriaș — un reescont de 217 lei, iar pentru fiecare industriaș și comerciant câte 11.803 lei. Cu alte cuvinte avem raportul de 54 Români la un minoritar și ceva Români. Provincia cea mai ajutorată cu reescont pentru comerț este Basarabia cu 37.42% din totalul rezervat ei și cel mai ajutorat pen-

Tabloul I.

Structura plasamentelor B. N. R. la 31 Dec. 1937 după profesiunea debitorilor.

Sumele în mii de lei.

Provincii	Agricultura	%	Comerțul	%	Industria	%	Meseriași	%	Funcționari	%	Diverși	%	Totaluri
Ardeal	348.550	42,67	104.647	12,81	114,552	14,02	22.506	2,76	43.862	5,37	182.783	22,37	816.900
Basarabia	68.892	36,68	63,446	37,42	23.530	13,88	1.061	0,63	1.150	0,68	16.466	9,71	169.545
Bucovina	34.803	34,43	31.619	31,19	12.361	12,23	1.432	1,42	1.619	1,60	19.336	19,13	101.069
Vechiul-Regat	710.479	41,02	470.973	27,19	327.659	18,12	16.610	0,96	60.667	3,50	145.579	8,41	1.731.967
Totalul provinciei	1.157.723	41,06	670.585	23,78	478.102	16,96	41.609	1,48	107.298	3,80	364.164	12,92	2.819.481
București	602.271	8,58	2.040.126	29,03	4.082.805	58,20	13.983	0,19	21.859	0,31	265.995	3,79	7.027.049
Totaluri	1.759.994	17,87	2.710.711	27,53	4.560.907	46,31	55.592	0,57	129.167	1,31	630.159	6,40	9.846.53

Tabloul II.

Structura plasamentelor B. N. R. pe categorii etnice.

Provincii	Români	%	Evrei	%	Alții	%	Totaluri
Ardeal	387.737.980	47,42	141.089.630	14,27	288.463.390	38,31	816.900.000
Basarabia	51.477.633	30,34	83.365.276	49,17	34.701.094	20,49	169.545.000
Bucovina	31.422.352	31,09	55.213.994	54,63	14.432.644	14,28	101.069.000
Vechiul Regat	1.176.525.183	67,93	407.185.441	23,51	148.256.376	23,51	1.731.967.000
Total Provincie	4.583.923.243	65,19	1.940.871.169	27,68	502.254.538	27,68	7.027.049.000
București	1.656.799.148	58,49	686.854.341	24,30	495.827.511	17,30	2.817.481.000
Totaluri	6.230.722.391	63,28	2.627.725.510	26,65	998.082.099	19,07	9.846.530.000

tru industrie este Bucureştiul cu 58.20% din cele 7.027.049.000 lei distribuit de ghişeele centrale ale băncilor bucureştene. Multe, foarte multe, centre industriale şi comerciale din restul ţării se adapă deadreptul prin instituţiile din capitală. De aceea, în tabloul dezvoltat, se văd capitale de judeţ de mare importanţă economică înscrise în reescont cu sume neînsemnate.

Tabloul II ne pune în faţa unei sume de nedumeriri. Românii se bucură de un reescont de 63.29% — adică 6.230.722.391 lei, pe câtă vreme Evreii de 26.65% — 2.627.725.510, iar alţii de 10.07% — 99.808.2099. Sau Românii cu 63.28% faţă de 36.72% Evrei şi minoritari. O altă nedumerire : în Bucureşti, Românii — s'ar fi bucurat de un reescont de 583.923.243, ceeace reprezintă 65,19% din reescontul vărsat prin băncile şi instituţiile din capitală. Şi încă una treia : în Ardeal, tot elementul băştinaş s'ar bucura de 47.42% — 387.373.980 lei din totalul reescontului rezervat acestei provincii, Evreii numai cu 14.27%, iar alte naţionalităţi cu 38.31%. Pare că ne găsim în faţa unor păreri şi ne ştergem solid la ochi ca să prindem realitatea şi nu o putem. Oricum, avem anumite indicaţii, dacă nu o idee limpede, de conductele — de lungimea şi capacitatea acestora — prin care se varsă acest fluviu naţional sau această mană binefăcătoare pentru industria, comerţul şi finanţele ale căror stăpâni sunt încă Evreii.

Institutul de emisiune avea o misiune de îndeplinit — şi anume aceea de a da viaţă pieţii, de a insufleţi toate rosturile economiei naţionale, printre cari şi aceea de a întemeia o burghezie autochtonă. Dar o mare parte din vină este şi a noastră, fiindcă elementul român etnic bătea foarte rar la zăgazurile acestui Nil al îmbogăţirii străinilor. La reescontul B. N. R., adăugând debitul celorlalte fluvii : bănci româneşti, C. E. C., cooperative, credite funciare, banca meseriaşilor şi altele ; am avea o forţă capitalistă de circa 100 miliarde lei la dispoziţia energiei şi priceperii româneşti.

Zorile unor zile mai bune au început a se arăta şi ochilor noştri. Oricari ar fi apar. nţele şi oricât de crude ne-ar părea încă realităţile şi de îndărătnice opintirile neamului lui Israel de a nu ceda din terenul ocupat, izbânda este în curând a noastră, cu condiţia de a munci şi de a ne recăpăta moravurile vechii noastre burghezii, scuturându-ne de apucăturile căpătate prin convieţuirea cu neamurile străine.

c) Venitul naţional repartizat pe categorii etnice

Acum, vom expune în câteva cifre reci întreaga tragedie naţională.

Cât orgoliu românesc şi câte iluzii când citeşti dări de seamă asupra balanţei comerciale a ţării sau când răsfoieşti bilanţuri ale socie-

tăților anonime române! Fugi cu trenul prin stațiuni aglomerate de garnituri cu mărfuri variate și străbați câmpii cu lanuri de aur, presărate cu nenumărate tancuri de petrol. Admiri, nesăturat, frumoasele masive de brad și, în fuga trenului, dai de alte păduri cu mii de sonde de petrol sau vezi orașe mari și frumoase înconjurate, ca de santinele uriașe, de înalte furnale de fabrici și zbori prin defilee presărate cu orășele pitorești, scăldate în soare și răcorite de adierea codrilor și, încântat și mândru, exclami în sinea ta sau către vecin: „Vai, ce țară frumoasă și bogată avem!"

Dar este o deșartă iluzie. Fiindcă ție, prea naivule călător, nu-ți aparține mai nimica! Fiindcă forța publică și legile și soldații cari sângerează la hotarele țării sau pe câmpii străine, apără bogății ce sunt trecute numai în manualele de geografie ca ale noastre și apără o industrie în majoritate uluitoare evreiască. Carele grele trase de boi cuminți duc spre magazii evreești produse — bucate, vite și cherestele— pentru cari a sângerat țăranul, ca, de aci, în trenuri sau vase trase de forța păcurei noastre, să fie vândute, departe, în schimbul aurului și al devizelor ce încap numai în buzunare evreo-străine. Școala națională adapă cu lumină odraslele celor bogați cari trăesc în condițiuni princiare — în realitate, numai copiii noștri rămânând fără carte. Tezaurul public îl umplu dările sângeroase date de plugari, meseriași și slujbași români. Orașele frumoase cu palaturi mărețe scăldate în soare și în lumină și stațiunile de munte și de mare sunt făcute pentru Măria Sa Evreiască ce își etalează — impertinent, prin colțuri pitorești și parcuri splendide, ca și pe nisipul fin dătător de sănătate al plăjilor miraculoase— fețele buhăite și burțile etajate.

Profitând de disprețul nostru pentru activități practice, de cea mai largă participare la reescontul institutului de emisiune, dar și de un sistem de legi și atitudini oficiale cari să le justifice toate îndrăznelile, Evreii și străinii s'au îmbogățit peste măsură și fără măsură au sărăcit Românii. In primul rând, vine tot cortegiul de legi, de dispoziții și de tarife vamale chemate să apere așa zisa industrie națională care a căpătat dreptul de a cumpăra cât mai eftin materiile prime și, la adăpost de orice concurență din afară, de a vinde foarte scump produsele, ceeace a provocat reacțiuni din partea țărilor ținute la carantină și, din acest războiu vamal, câștigători au ieșit numai Evreii și păgubași numai Românii. Sistemul de așezare a impozitelor care favorizează societățile anonime și pe toți aceia cari fac afaceri pe picior a dat dezvoltare parazitismului în dauna teazaurului public. Regimul de libertate dezmățată și lipsa unor legi draconice contra cametei a adus prejudicii mari creditului și ne-ar fi dus la o prăbușire dacă nu se intervenea prin legea de lichidare a datoriilor din 1934. Prin indulgența excesivă a codului penal și

prin aplicaţia instinctivă a Evreilor către faliment, ţările străine au ajuns să afişeze hărţi cu România haşurată în negru cu recomandaţia de a se feri de noi. Intre anii 1930/35, s'au înscris un număr de 10200 stări falimentare [1]).

La concordate, situaţia se prezintă şi mai îngrijorătoare, dacă luăm în considerare faptul că, în 1929/30, adică în primul an de punere in funcţiune, s'au acordat 9800 concordate. [2]) Ziarul „Universul", încă dela promulgarea legii lui Gr. Iunian, striga ca profetul în pustiu: „Concordatul preventiv este un furt şi-l vom trata, în totdeauna, ca atare." Fiindcă, îşi motiva atitudinea :„ Negustorii, de-abia descălecaţi pe plaiurile noastre ospitaliere, nici n'au apucat prea temeinic să-şi înfiripe întreprinderile —pornite fără nici un capital efectiv — şi s'au şi repezit în concordate spoliatorii ce au dus la ruină pe furnizorii lor, pe creditorii lor, mai totdeauna băştinaşi, sau la scandal, pe creanţierii străini, de peste hotare, ce şi-au îndreptat din cauza aceasta nemulţumirea contra ţării însăşi, atât de puţin vinovată, cu toate acestea, de isprăvile fiilor ei adoptivi. Societăţi, camuflate, fictive, pornite dela origine pe pradă, băncuţe răsărite ca ciupercile, după războiu, cu osebire — cărmuite fie de haimanale internaţionale, fie de aventurieri localnici fără naţie, sau de simple unelte fără scrupule — şi duse apoi de vânturi spre falimente frauduloase, criminale, şi-au rezolvat deopotrivă pasivele de milioane de lei, storşi din vlaga deponenţilor tâlhăriţi ca în drumul mare, tot prin formulele prădalnice ale legii complice" [3]).

Alte instituţii cari i-au ajutat să ne stăpânească au fost : regimul devizelor şi cel monetar, pe cari le-au mănuit aşa cum au dorit ; regimul contingentării şi tot regimul importului şi exportului — în virtutea căruia tot ce era Român era şters de pe tablou cu asprime ; regimul valorificării cerealelor, precum şi toate măsurile adeseori vexatorii dictate de economia dirijată din umbră numai de interesele evreeşti [4]).

Şi, acum, să ne servim de câteva date statistice publicate de presă — spre a putea stabili proporţia în care fiecare categorie etnică în parte beneficiază de venitul naţional. Să începem cu debitele de băuturi spirtoase — steagul civilizaţiei cu care Evreii s'au prezentat la noi, dela prima lor apariţie.

1. In toată ţara, au funcţionat, până în 1938, 174.876 cârciume, dintre cari au aparţinut Evreilor 114.712 şi Românilor 60.164[5]). Revine, la populaţia totală înregistrată de recensământul din 1930, de fiecare 102 locuitori una cârciumă. Pe de altă parte, avem. în toată ţara, 20.490

---

1) şi 2) I. Al. Roceric — Creditul faţă de conjunctura economică din ţara noastră, — în rev. Alaci, Nr. 11.12.1936. 3) Univ. din 9 Mai 1938 : Universul a avut şi de astădată dreptate. 4) Vezi şi răspunsul Sindicatului proprietarilor Agricoli din România, publicat în Curentul din 1939. 5) Dr. I. Rădulescu în Por. Vremii din 9.I.938.

școli — de tot felul și de toate gradele — începând cu grădinițele de copii — 9 cârciume la 1 școală sau din 7 Evrei unul ține o cârciumă. [1]) Câștigul realizat de aceste 114.712 cârciume evreești este evaluat la 5.300.000.000 lei. [2])

2. Redăm, la pag. 462, o încercare [3]) de a se stabili totalul capitalurilor plasate în întreprinderi cu dela 1 milion lei în sus capital — pe întinsul țării, în afară de provinciile pierdute în 1940. In întreprinderile românești, intră marile case autonome și Societatea anon. rom. de telefoane, cari însumează capitaluri imense : capitalul evreesc, probabil, in variate combinații, reprezintă 30.30 % din total [3]).

După dr. I. Rădulescu, Evreii ar deține, în marea industrie, capitaluri, pornind dela 27 % l. petrol și derivate și atingând 68 % in industria chimică.

3. Comerțul de bani exercitat de toate băncile mari și mici din România, între 1926/30, a înregistrat un rulment bancar de 108.800.000.000 lei, cu dobânzi variând între 24—48—60 %, cu beneficii brute de 26.200.000.000 la o dobândă de 24 % și s'au repartizat : la Români, 7.650.000.000 și la Evrei 18.550.000.000. [4]) Beneficiile realizate pe 1936, comprimate la exigențele fiscului și, deci, socotite fără camăta clandestină și supradobânzi trecute numai în registre personale, au fost de 1.611.000.000 repartizate : la Români 26 %, la minoritari 12 %, la străini 5 % și la Evrei — partea leului 57 % [5]).

4. Beneficiul realizat din comerț este de 35.809.000.000 lei, repartizat : la Români 2869, la străinii 2725 și la Evrei 30106 milioane lei [6]).

5. Comerțul de cereale este în întregime evreesc. După unele statistici, din 1624 negustori de cereale, 449—25 % sunt Români și 1175 Evrei și puțini creștini — 75 %. [7]) Din 1835 mici negustori de cereale, 403 sunt Români, 29 străini, 315 minoritari și 1083 Evrei. [8]) Din marii exportatori de cereale, vite, păsări, etc. în număr de 562, 57 sunt Români și 505 Evrei și străini. Vagonul de grâu a fost plătit cu 18—20000 lei, cel de porumb cu 11—12000 lei. Câștigul din această speculare înăuntru și în afară s'a soldat cu 20—22 miliarde lei[9]).

6. Comerțul de medicamente — în care Evreii reprezintă 110 întreprinderi, adică 98 % — s'a soldat, în 1937, cu un beneficiu de 2.000.000.000 lei [10]).

7. Câștigurile înregistrate în 1936 de industria națională au fost de 18.214.000.000 lei și s'au repartizat : la Români, 3.117 mil. ; la minoritari, 2.225 mil., la străini—3.489 mil, iar la Evrei, 9.383 mil. Pe câtă

---

1) Vezi pentru numărul școlilor : Anuarul statistic al României pe 1939—1940.
2) Incercarea este făcută de tânărul consilier economic la M. E. N., inginerul G. Bambache. 3) Porunca Vremii din 9 Ian. 1938. 4) și 5) Ibid., 24 Aprilie 1938. 6) Ibid., 11 Martie. 7) Ibid., 2 Ian. 8) Ibid., 24 Aprilie. 9) și 10) Ibid., 9 Ian.

Inspectorate	București		Arad		Cernăuți		Cluj		Constanța		Craiova		Galați		Iași		Sibiu		Timișoara		Total	
Capitaluri și firme (in milioane)	F.	Cap.	F.	Cap.	F.	Cap.	F.	Cap.	F.	Cap.	F.	Cap.	F.	Cap.	F.	Cap.	F.	Cap.	F.	Cap.	F.	Cap.
După origina etnică																						
Românești	649	13763	19	376	2	0	5	64	13	67	84	426	30	214	21	121	19	188	22	75	864	15303
Evreești . . . . . *	676	4944	65	207	18	85	8	90	8	14	51	107	59	314	89	313	19	65	11	397	1104	6536
Ungurești	9	665	32	166	—	—	8	349	—	—	1	1	—	—	—	—	8	32	19	136	77	1349
Săsești	13	390	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	1	3	3	—	—	—	21	397
Germane	87	1285	18	40	—	—	1	19	1	1	1	1	6	46	—	—	139	1103	115	381	368	2876
Americane	3	176	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	175
Belgiene	11	1210	—	—	—	—	—	—	1	115	—	—	1	47	—	—	—	—	—	—	13	1372
Cehoslovace	8	269	—	—	—	—	—	—	—	—	2	55	—	—	1	5	1	10	1	16	13	355
Elvețiene	12	141	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	4	2	5	—	—	—	—	17	151
Englezești	9	363	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	12	—	—	—	—	—	—	12	275
Franceze	20	1164	—	—	—	—	—	—	1	50	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	24	1217
Italiene	26	1496	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	3	1	94	2	24	33	1621
Olandeze	6	146	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	146
Diverse	34	398	—	—	—	—	—	—	20	33	5	26	30	298	—	—	—	—	1	35	94	909
	1567	24410	136	792	20	94	[illegible]	522	44	300	149	721	133	937	115	450	189	1392	271	1064	2644	30682
Conducere diferită . .	71	4447	—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	2	6	2	114	76	4611
Conducere evreiască *	59	2165	—	—	—	—	1	45	—	—	—	—	—	—	—	—	2	6	2	114	64	2330
Cond. evr. de capital *	32	344	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	394
Capital mixt	9	1478	13	42	—	—	1	6	2	3	—	—	—	—	1	22	—	—	24	262	51	1712
Capital evreo-variat *	1	10	13	41	—	—	1	6	2	3	—	—	—	—	1	22	—	—	22	147	40	229
Participații	174	4787	—	—	4	79	10	83	12	161	—	—	—	4	19	248	10	138	52	358	281	5854
Participații evreiești *	114	3208	—	—	1	2	4	44	7	21	—	—	—	—	17	243	2	43	32	[illegible]	177	3661
	1845	35466	149	833	24	173	34	656	58	464	149	721	133	941	135	720	201	1536	350	1698	3084	43203
Totaluri evreești :	882	10671	78	248	19	87	17	175	17	38	51	107	59	314	107	588	23	112	167	758	1417	13150

*) Probabile.

vreme, capitalul social este de lei 29.511.350.000, câştigurile sunt socotite între 300—400 % [1]).

Capitalul investit în industria textilă este de cca. 12 miliarde, iar personalul utilizat de circa 25.000 suflete. La acest capital, Românii particip: cu 7 % — în care intră marile întreprinderi Brănescu şi Stan Rizescu, după cari vin micile întreprinderi, cu capitaluri de 2 mil. în cea mai mare parte — totul cifrându-se la abia 845 milioane. Din câştigul de 2 miliarde, Românii au luat parte cu 5.50 %, întrucât ei au fost sistematic îndepărtaţi sau au luat în foarte mică măsură parte la furniturile statului, acaparate exclusiv de firmele evreeşti şi aceste furnituri la stat reprezintă circa 52 % din cifra de afaceri a acestei industrii [2]).

8. Comerţul de import-export este exercitat aproape sută în sută de Evrei şi străini. Şi este foarte firesc să fie aşa când toate reprezentanţele, precum şi toţi importatorii şi exportatorii sunt străini — în majoritate zdrobitoare, Evrei. Din 456 reprezentanţe, de-abia 48 par creştine şi de toate acestea se servesc circa 2670 case străine — după cum rezultă din Anuarul 1938.

Valer Pop, referindu-se la partida import-export, fixa câştigul —socotindu-l numai între 5—10 % fără a socoti câştigul producătorului— la 3—6 miliarde, plus atâtea alte avantagii, prime şi încurăjări de cari beneficiază străinii. [3]) Un sector al acestui comerţ era în întregime în mâini evreeşti — exportul Bucovinei care se cifra, pentru anul 1935, la suma de lei 11.362.396.000 lei — adică la 6.75 % din exportul total al ţării de 16 ½ miliarde [4]).

Prin exportul efectuat de străini şi Evreii, au rămas în străinătate, pe 1919-940, contravalori în sumă de 53.753.950.000 — adică în medie anuală circa 2.380.000.000 lei, [5]) La cari se adaogă devizele ieşite prin contrabandă şi încuiate în safe-urile băncilor străine. etc.

9. Furniturile de stat, judeţ şi comună constituie unul din izvoarele de bogăţie cele mai de seamă. Acestea i-au atras dintotdeauna cu un farmec iresiztibil pe Evrei. Servindu-se de cel mai convingător argument — mituirea — ei erau acasă la ei oriunde şi le-au acaparat aproape sută în sută. Toate nevoile armatei le-au satisfăcut numai ei. Nu cunoaştem date cari să ne redea, în cifre, măcar pe un an, imensa bogăţie ce au pompat din aceste furnituri publice. In tot cazul, peste 75 % din bugetul furniturilor a trecut numai prin mâini evreeşti şi trece şi astăzi : ei le comandă, ei le controlează, ei le finanţează din umbră.

---

1) După indicaţiile Anuarului soc. anon. pe 1937 şi după numele proprietarilor particulari industriali cu capitalul individual, Vezi şi Porunca Vremii din 24 Aprilie 1938 şi Statistica Soc. anon pe 1937. 2) Por. Vremii din 14 Aprilie. 3) Univ. din 20 Sept. 1937. 4) Ibid. din 31 Nov. 1936. 500 mil. din acest export se făcea pentru Germania, restul pentru Polonia, Austria, Cehoslovacia şi Anglia. Pe aci se exporta lemne şi cherestea şi ouă de 120 mil. 5) Din Bulletin d'information et de documentation B. N. R.

Concesionarea anumitor bogăţii şi funcţiuni publice — ca distribuirea anumitor produse monopolizate, ca trecerea în favoarea lor a unor transporturi publice, sau căi de comunicaţie, precum şi a unor bogăţii petrolifere, miniere, forestiere, etc., toate acestea au fost izvoare nesecate de înavuţire a Evreilor. Un exemplu : dintr'o furnitură de medicamente, în 1936, în valoare de lei 1716 milioane, Evreii au căpătat o cotă de 1648 milioane — adică 96%. Adesea licitaţiile se făceau fără contracte, fără termene, fără condiţiuni generale — cu licitanţii români excluşi, cu reevaluări revoltătoare la recepţia lucrărilor, etc [1]).

10. Să încheiăm, acum, acest capitol, fixând venitul naţional pe categorii etnice. Pe perioada 1927/936, s'a înregistrat o circulaţie totală a veniturilor de 1548 miliarde lei. Raportat pe naţionalităţi, avem aceste raporturi : 429 mld. sau 28.30% au revenit Românilor, 197 mld. sau 12.70% minoritarilor, 36 mld. sau 1.18% străinilor şi 889 mld. sau 57.20% Evreilor. Venitul cel mai ridicat s'a înregistrat în 1927 cu 210 mld., cel mai scăzut în 1932 cu 123 mld. şi, în mers crescător, în 1936, cu 161 mld.

Pe câtă vreme, în 1927, Evreii au băgat în buzunar 99 mld., iar Românii 75, în 1932, Evreii au câştigat 80 faţă de 27 pentru Români; în 1936, ating 101 mld., iar Românii de-abia 34 la venitul total de 161 mld. Este cifra cea mai înaltă atinsă de Evrei în perioada 1927-936. Trebueşte accentuat şi de data aceasta că este vorba numai de veniturile declarate, nu şi de cele dosite.

Dacă ne servim de datele Institutului Central de statistică pentru anul 1930, vom avea aceste raporturi : 756.000 Evrei câştigă, în 1936, 101 mld. lei, ceeace revine de fiecare cap de Evreu un câştig anual de lei 133.600 lei, pe câtă vreme 13.000.000 Români câştigă de-abia 34 mld., ceeace revine de fiecare cap de Român — creator de ţară şi de toate valorile — 26000 lei anual. Chiar dacă am lua în considerare numărul de 2.000.000 al Evreilor, atunci raporturile s'ar schimba numai pentru Evrei al căror venit — declarat — ar scădea la cifra de 52.000 lei de cap, pe câtă vreme, Românul rămâne cu acelaş câştig.

Toate aceste beneficii fantastice înregistrate de puterea iudaică au fost realizate prin comerţ, industrie şi manipularea banului — toate munci parazitare — fără să fi lovit măcar odată cu sapa în pământ sau cu securea în bradul secular, fără să fi vâslit pluta pe Bistriţa sau să fi scormonit cu mâna cărbunele din mină. Şi, pe câtă vreme, specu-

1) Se evalua, în 1937, la cca 70 mld. bugetele publice, pentru materiale, fără a se socoti înarmarea ţării, 85—90% din furnisori sunt Evrei. Toate pavagiile şi parcelările Capitalei erau ale lor, ale soc. : ,,Via a lui Walter, ,,Bazaltin" a lui Zillinger şi Davidovici, ,,Drumca" a lui Davidovici, ,,Muntenia" ,,Bitumen" etc. (Vezi Por. Vremii, Dec. 1937).

lând tot şi mituind peste tot, Evreii câştigă, în 1936, 101 miliarde lei — luând ca bune declaraţiile la impuneri — 13.000.000 Români realizează din toate muncile legate de pământ : agricultură şi viticultură, pomicultură şi creşterea vitelor, un câştig anual de 17 miliarde lei, chiar dacă n'a putut culege sămânţa sau i-a murit de ger sau de gălbează toată turma, ceeace vine de fiecare cap de gospodar între 1200—1250 anual. [1])

Şi, ca să încheiăm, vom vorbi despre alte trei instituţii cari au ajutat pe Evrei, mai mult ca pe oricare altul, la câştigarea celor mai frumoase poziţii în viaţa noastră naţională : societăţile anonime şi cartelările — întregite de una a treia, de cozile de topor puse în serviciul străinilor : „şabăsgoimii" lui O. Goga sau „xenodulii" lui N. Iorga.

Această formă de întreprindere — societatea anonimă — pusă în serviciul binelui şi al civilizaţiei, a dat naştere celor mai grandioase opere, utilizând infimele economii anonime, ce, altfel, s'ar fi irosit. Dar ea a fost pusă în serviciul intereselor meschine şi, astfel, au reuşit să întroneze dictatura iudaică în toate compartimentele vieţii noastre naţionale.

In anul 1938, erau în fiinţă în toată ţara 1160 societăţi anonime, înregistrând un capital social de 35.842.303.000 lei. Muntenia deţinea 580 întreprinderi — exact 50 % — cu un capital de 30.201.778.000 lei, Transilvania 218 cu 2753104000 lei, Moldova 76 cu 10.18.410.000 lei şi, în ordine descrescândă : Banatul, Crişana-Maramureş, Bucovina, Dobrogea, Oltenia, Basarabia. Din cele 580 pentru Moldova, 524 sunt în jud. Ilfov, toate cu sediul în Bucureşti. Prin aceste societăţi, ei au beneficiat de condiţii excepţionale de impunere, şi-au camuflat beneficile, precum şi buzunarul posesor de acţiuni, au negociat acţiunile — vânzându-le scump, cumpărându-le eftin, ca să le concentreze în cât mai puţin mâini când afacerea rentează sau procesul invers când întreprinderea miroase a faliment sau puşcărie. Astfel, ne-au stăpânit cu acţiunea la purtător.

I. Al.-Brătescu-Voineşti, vorbind de societatea anonimă, spunea că ea este o rezultantă necesară a nevoii Evreilor de a ascunde adevărul, ea este o diabolică născocire care le dă putinţa, pe de o parte, să adune banul acţionarului „cel mai prost animal după oaie", iar pe de altă parte, prin oferirea de locuri în consiliile de administraţie politicianilor influenţi, ei îşi asigură sprijinul lor spre a se apăra de pedepsele ce li s'ar cuveni pentru îndrăsneţele călcări de legi ce săvârşesc. Tot ei au născocit trusturile şi cartelările pentru menţinerea preţurilor urcate,

---

1) Vezi rev. Valahul pe Iulie—August, 1937, şi Por. Vremii din 9 Ian. şi 14 Aprilie 1938, precum şi toate ziarele.

procedări oculte, ascunzătoare de adevăr — organizații despre cari am vorbit cu alt prilej.

N. Iorga numeşte „xenoduli" pe robii în serviciul străinilor, „cu un nume care sună bine pe tejgheaua la care s'au robit : sunt prinții neconstituționali ai marilor întreprinderi, plătiți bine pentru firmă şi, în schimb, servindu-se în propriile lor gospodării de instrumente cari vin dela aceiaşi patroni internaționali, în general, evrei, mai mult sau mai puțin indigeni. Sunt boieri expropriați de lege sau expropriați de lene, cari, înțelegând a face altceva decât infantul de Spania care s'a dus la Londra să lucreze într'un birou de fabrică, vreau să ducă vechea viață fără aceleaşi mijloace. Mai este o categorie — a marelui om politic care n'a avut ori nu mai are nici o profesie şi care, pentru a cumpăra voturi şi a face în viața socială pe gentlemenul cu avere, se prostituie înscriindu-se la coastele unei întreprinderi de iudaică stăpânire, căreia nu-i convine să-şi scoată în față Sanhendrinul cu numele străine, ci exhibează aparenta onorabilitate şi garanție a unor oameni cari nu cunosc adesea nici alfabetul afacerii în „administrația" căreia stă. Şi, bine înțeles, când amicul vine la guvern, el e dator să dea hotărârile şi să fabrice legile de cari stăpânii ascunşi ai României au nevoie !" „Şi afacerile acestea şi altele au transformat Bucureştii, dela războiu încoace, într'o imensă şi confuză havră jidovească" [1]).

Marele O. Goga, poetul pătimirilor noastre, spunea aceastea : „Cu schimbarea vremii, s'au inversat multe roluri la noi şi, după cum odinioară tot boierul ce se respecta îşi avea pe ovreiul lui de casă, tot aşa, astăzi, fiecare întreprindere mai de seamă îşi are pe Şabăs-goimul ei. Zelig Şor din Moldova era incontestabil mai moral şi mai elegant. Fericiții epigoni de legea nouă a lui Ilie Oarță pe o rază imensă din Maramureş până la Cetatea Albă sting lumânările şi operează în întunerec" [2]).

Şi, de aceea, Evreii au câştigat, în 1936, după registre, 101 miliarde lei, pe câtă vreme Românii de-abia 34 miliarde. Numai aşa se va scri, de azi încolo, istoria României de după războiu.

---

1) Neamul Românesc, Sept. 1937 : Xenodulii, VI. 2) O. Goga : Un nou tip pe orizont, Şabăsgoimul, în Por. Vremii din 11 Mai 1938.

CAP. IV.

ULTIMA INFĂŢIŞARE A CENTRELOR NOASTRE DE REZISTENŢĂ.

Tot ce este forţă şi energie, tot ce este concentare de energii şi de forţe creatoare—industrie şi comerţ, finanţe, presă şi cultură—nu se mai află, precum am văzut, în mâinile noastre. Fiindcă oraşul şi târgul sufletul tuturor acestor energii şi bogăţii nu ne mai aparţin. Şi, odată cu ele, bunătatea şi zâmbetul mahalalelor şi al satelor noastre au dispărut şi ele.

„Oraşul — spunea N. Iorga la Congresul Ligii Culturale dela Iaşi—reprezintă solidaritatea, reprezintă motorul dela un automobil de marcă, reprezintă energia concentrată a atâtor forţe ale naturii şi a atâtor forţe umane, care altfel sunt răspândite jur împrejur. Un tanc care trece peste orice este aşa pentru că în motorul tancului este grămădită o formidabilă energie şi aceasta pătrunde sub roţi şi sfarmă totul." „Ce înseamneză forţa? — se întreabă. Atomii răspândiţi sau blocul? Inseamnă blocul. Iar blocul acestei ţări nu-l avem noi, nu ne aparţine nouă".

Sărăcia târgurilor şi a satelor noastre ne o descrie în culori deprimante acelaş mare istoric când zice : „Cinci mii de oameni stau acolo care adesea n'au cu ce se hrăni: Dacă aş retrage într'o zi tipografia şi aşezămintele mele de acolo, ar fi un strigăt de durere dela un capăt la altul. S'a dus doctorul dela Vălenii de Munte la Valea Gardului, cătunul vecin : 75% din populaţia rurală sunt bolnavi şi nu se pot îngriji, pentrucă sunt în ultimul stadiu de sărăcie. Şi, vorbind de puterea morală a naţiunii care îşi regăseşte forţele în solidaritate, încheie că, sub acest raport, unde ultimul cuvânt îl are interesul personal legat cu cel politic, fiecare Român se găseşte, în aceste condiţiuni, izolat faţă de formidabila coaliţie a celorlalte forţe — evreeşti şi străine.

In cele ce urmează, vom da câteva ilustraţii din multele provincii, oraşe şi târguri instrăinate. Fiindcă neamul care a mânuit banul a ştiut

cum să lovească în biserică şi în şcoală, în carte şi în muncă, în solidaritate şi dragoste; a ştiut cum să dezarticuleze acel ,,motor al tancului", acel bloc al vieţii noastre religioase şi culturale, artistice şi economice care era oraşul nostru, în fruntea căreia sta biserica sub a cărei binecuvântare se dezvolta cetatea şi neamul românesc.

Populaţiunea evreiască în oraşele de reşedinţă — după N. Pcpp.

Oraşe	Români	Evrei	%	Alţii
T. Severin	20.664	1.976	14	2.272
Tg.-Jiu	9.378	1.951	20	31.96
R.-Vâlcea	12.686	4.152	20	3.573
Craiova	46.921	13.129	14	7.764
Caracal	12.858	2.769	12	1.881
Piteşti	18.829	30.46	19	2.933
C.-Lung	10.473	2.611	23	687
Târgovişşte	16.125	5.611	24	4.076
Ploeşti	58.198	203.24	26	8.073
Buzău	26.311	8.409	28	5.112
R.-Sărat	10.104	4.287	30	919
Brăila	44.655	23.101	25	8.559
Călăraşi	14.159	5.113	17	2.124
Giurgiu	16.101	4.149	9	4.148
T.-Măgurele	8.391	945	8	1.155
Slatina	10.122	890	17	111
Tulcea	8.725	3.609	30	8.582
Constanţa	34.812	19.681	8	11.21
Bazargic	9.479	1.456	12	19.642
Silistra	5.688	1.903	34	10.179
Focşani	21.192	12.206	32	2.708
Bacău	19.718	11.324	31	3.744
Tecuci	13.611	6.849	45	1.689
Bârlad	16.211	14.224	47	1.222
Vaslui	10.121	9.594	32	627
Huşi	11.823	6.121	47	1.381
Galaţi	53.119	32.205	32	24.526
Cahul	5.502	5.109	30	4.246
Ismail	10.249	9.911	34	10.391
C.-Albă	11.252	16.397	31	10.152
Tighina	12.514	17.971	43	52.06
Chişinău	38.418	73.215	51	13.909
Orhei	7.691	10.545	58	3.333
P.-Neamţ	1.7127	15.506	49	1,214
Roman	17.557	13.422	47	1.893
Iaşi	52.857	50.605	41	7.053
Bălţi	16.819	14.520	46	4.337
Soroca	4.629	12.291	40	3.923
Hotin	5.612	12.306	60	2.209
Dorohoi	10.421	11.305	61	1.153
Botoşani	22.724	14.039	49	2.026
Fălticeni	10.582	5.904	39	1.712
Suceava	6.209	10.100	33	4.245
C.-Lung	5.087	3.010	49	2.284
Rădăuţi	5.321	10.715	29	4.304
Storojineţ	4.195	5.827	53	2.428
Cernăuţi	26.980	66.715	47	23.720
Brasov	21.303	13.829	57	17.313

Oraşe	Români	Evrei	%	Alţii
Făgăraş	4.028	1.829	23	2.085
Sibiu	15.918	0.115	20	23.088
Deva	4.948	1.051	10	4.514
A.-Iulia	7.858	3.315	22	3.701
Blaj	2.276	339	7	2.227
Sighişoara	6.013	1.069	8	6.284
Odorhei	607	269	3	7.581
Sf.-Gheorghe	2.541	553	5	7.958
M.-Ciuc	.1053	1.355	30	2.609
Tg.-Mureş	5.541	16.925	37	24.107
Turda	5.282	4.878	25	9.569
Cluj	41.037	20.893	25	39.353
Dej	6.624	8.515	45	3.782
Bistriţa	3.691	3.757	29	5.850
Sighet	8.712	16.520	56	5.317
S.-Mare	11.321	39.914	69	6.594
Zalău	2.500	1.406	18	3.906
Oradea	20.174	46.111	51	25.434
Arad	28.779	24.605	30	29.065
Oraviţa	3.175	1.125	17	2.315
Lugoj	7.508	2.186	9	13.601
Timişoara	26.621	35.419	37	33.591
Bucureşti	40.3457	170.704	25	40.019

Prezentăm, aci alăturat, tabloul XXXVIII, cu populaţia evreiască în oraşele de reşedinţă şi trimitem pe cetitor la tablourile I, II şi III, cuprinzând formele înregistrate.

a) **Moldova este de mult pierdută.**

Toată mişcarea economică pulsează prin Evrei şi pentru buna starea acestora. Botoşanii — oraş cu 60 sinagogi şi 17 biserici — urbea în care a văzut lumina zilei şi a copilărit, în modestie şi în muncă, cel mai avântat cărturar al neamului — este năpădit de prisosul Jidovilor din centru şi au dispărut din el Armenii, Grecii şi Aromânii — blănari cu renume şi negustori. Românii sunt argaţi, portari şi servitori, iar fetele îşi scuipă sănătatea şi tinereţea în aer infect şi în promiscuitate în atelierele de confecţiuni ale Jidovilor. 7—8 târguşoare din jur sunt în întregime evreeşti, stăpânite toate de cârciuma evreiască care otrăveşte trup şi suflet. Marele luptător D. Holban scris, în ,,Tribuna Română", încă din 1860 : ,,Cu cât îi merge lui bine, cu atâta comuna merge sărăcind."

Dorohoiul s'a iudaizat de mult. Valea Bistriţei, cu toate ale ei bogăţii, a încăput, de când lemnul a căpătat valoare, pe mâini evreeşti. Baia numără 33 sinagogi şi 2 biserici. La Fălticeni şi Roman, ei sunt stăpâni absoluţi. Ţinutul Bacăului, cu toate bunurile ţărăneşti şi întreprinderile economice, este sub călcâiu evreesc. Sufletul oraşului este Evreul

— scria N. Iorga. Tot centrul şi marile artere sunt un ghetto murdar. Oraşele Tg.-Ocna, Valea Rea, Gloduri, Rarincea. Comăneştii, Valea Trotuşului, Moineştii — Noua Palestină în inima Moldovei — tot şi toate sunt ale lor, bogăţii şi suflet şi corpul populaţiei. Bârladul, altădată un târg românesc de mare valoare, este şi el pierdut. Tecuciul, transformat — cum îl descrie un cronicar — într'un nou Tel-Aviv, de când mai ales cu revărsările din Rusia bolşevică, când satele se umpluseră de Jidani, este stăpânit, până la complectă sufocare, de Evrei, ca furnisori ai armatei, ca avocaţi, colportori şi librari ; au societăţi sportive ca Maccaby şi o foaie „Habinah", cu 189 firme din 388 în oraş ; cu pâine, cereale, lemne, cherestea, petrol, fierărie, manufactură şi mode, etc. 99% jidoveşti. Târgurile Iveşti şi Podul Turcului, ca şi satele, asfixiate de Jidovi. [1]) Tot comerţul de vinuri, toate bogăţiile podgoriilor noastre sunt speculate de misiţi evrei — la Focşani, Odobeşti, Panciu, etc.

Aceiaşi tragedie este la Huşi şi Vaslui.

Un cronicar din zilele noastre, vorbind despre Iaşi, „oraş al lui Ştefan cel Mare, al tuturor voevozilor de mai târziu, al gloriei şi înţelepciunii lor, al sfintei credinţe ordotoxe", spune că e un imens ghetto, o infectă colonie jidovească. Acolo, în fundul Beilicului de altădată, pe unde erau grădinile curţilor domneşti, în cartierul acela istoric al Iaşilor, unde suave domniţe creştine şi mândri şi viteji coconi domneşti petreceau în voie bună şi cuviinţă, astăzi, Israelul cotropitor şi-a aşezat marele cartier general. S'au întins apoi în Nicolina, Sărărie, Păcurari... Proprietăţi, comerţ, industrie, presă, tot, absolut tot, „se află în mâinile lor. Pe sfintele locuri, unde odinioară se înălţau semeţe biserici domneşti, astăzi jidobii şi-au ridicat palatele lor provocătoare, cârciumile, cinematografele şi casele lor de desfrâu... Incet încet, Israel a pus stăpânire pe toate imobilele româneşti şi, astfel, toate caracterele au intrat în stăpânirea lui..." — aşa scrie un cronicar. Această tristă realitate a făcut pe N. Iorga să gândească, în 1937, la o nouă aşezare a Iaşilor, afară, dincolo de barierele actuale, cu mahalale noui româneşti şi cu noui aşezări industriale, comerciale şi culturale, rezervate numai băştinaşilor.

După Almanahul R. Mosse pe 1928, Românii contează cu cifre neînsemnate numai la 19 din 117 îndeletniciri comerciale şi industriale, cu de-abia 102 firme, pe câtă vreme Evreii cu 3196 — în procente: 97% faţă de 3%. 510 geherete dela hale le sunt închiriate lor, iar Românii deţin deabia 10 [2]). Evreii exploatează toate pădurile ; aprovizio-

---

1) „Porunca Vremii" din 29 Dec. 1938, art. de C. Părcăşanu. 2) „Universul", Tragedia negustorilor români la Iaşi.

nează armata cu cereale; speculează pe producători în afară de oboare prin misiţi răspândiţi prin sate alarmând populaţia, etc.

In multe ţinuturi, sărăcia este atât de lucie, încât sate numeroase, ca acelea din jurul Paşcanilor: Găşteşti, Topile, Valea Seacă şi Conteşti, se întreţin tăind lemne sau cărând apă la Ovreii din Paşcani pentru câţiva lei — chiar copiii nu ajung să-şi termine şcoala şi umblă cu ferăstrăul şi toporul la tăiat lemne. [1]) La cele 42 fabrici de cherestea ale Jidanilor şi la toate pădurile lor în suprafaţă de circa 35.000 ha., cum şi la cele luate în exploatare, toate munca grea de salahor şi de tăietor o face numai Românul.

O ţară pierdută, aşa o numeşte Moldova, N. Iorga. „O întreagă boerime — scrie acest mare cărturar — care, mai ales în părţile de sus, păstra vechile ei tradiţii, stând permanent sau o mare parte de an la ţară — a fost pusă la pământ şi călcată în picioare; urmaşii lor fac politică sau istorie sau filologie sau diplomaţie sau agonizează prin câteva odăi din cele ce a fost măreaţa lor proprietate. In loc, s'au aşezat pe moşie, în faţa ţăranului împroprietărit ca vai de dânsul şi incapabil de solidaritate, Evreul." Şi, ca rezultat, vorbind de Negreştii Vasluiului, cu vechea lui de secole boierie, spune că au ajuns să aibă „cinci sinagoge şi o biată biserică rămasă din cărămidă, pentru că ai noştri, aşa de puţini, sunt săraci. De jur împrejur, comoara bătrânilor copaci se taie şi se cară la vale de o întreprindere evreiască. Aici, ca şi la mine, la Vălenii de munte... ruine şi pustiu!"

b) **Basarabia — ţară complect iudaizată.**

Dacă luăm în considerare numai fisionomia demografică a oraşelor, unde proporţia evreiască oscilează între 52% la Bălţi şi 78% la Soroca, este suficient să conchidem că această provincie este pierdută. Această, invazie de speculatori a găsit poporul cel mai puţin pregătit sufleteşte şi ţinutul cel mai slab organizat din punctu de vedere politic, cultural şi economic — fără căi de comunicaţie şi fără ajutorul necesar dela nici o instituţie de credit cu adevărat românesc. „Un sistem de adevărat jaf — scrie un cronicar cu lacrămi în vârful condeiului — se obicinueşte aproape în toate oraşele şi târgurile basarabene, cât şi la oboarele de cereale, dar victimele sunt producătorii români, precum şi consumatorii in majoritate tot români." [2]) Totul este străin: administraţie, medicină şi farmacie, avocătură, comerţ de tot felul — mare şi mic, industrie, finanţe şi credit; totul este un imens ghetto — specula neînfrânată; toate izvoarele de bogăţie — animale şi forestiere, pe cale de distrugeri,

---

1) „Universul" Tragedia negustorilor români la Iaşi, 16 Mai 1937. 2) Ziarele.

populaţia lăsată pradă exantematicului şi malariei, sărăcia redusă la plug de lemn; poporul ignorant — copii şi părinţi — îşi seceră viaţa cu acel „premăn", „Zaibel" sau „zaibăr" otrăvit ca şi cucuta [1]) în miile de cârciumi evreeşti. Toată industria alimentară de uleiuri vegetale şi de spirt — unul Nuţă Schoer domina întreaga producţie, specula toată viticultura şi, ajutat de un sindicat de tâlhari, fixa preţurile vinului şi a ajuns să-şi plaseze în Palestina averi de zeci de milioane; tot comerţul făţiş sau clandestin de pielcele de astrahan; toată presa şi librăria, tot creditul, toată contrabanda sunt ale lor. Prin procedee barbare, distrug rasa ovină şi cabalină, spintecând cu o lună înainte de naştere mamele, ca să li jupoaie pielea mânjilor, cu care s'a făcut o imensă contrabandă. Unul Ghelman deţinea tot comerţul de export de cereale, de fructe şi de nuci al provinciei şi, în calitate de preşedinte al exportatorilor, specula naivitatea ţăranului, poseda fabrici de spirt şi de paste făinoase [2]) etc. Toată minunata regiune a grădinilor din sudul Tighinei — cu centre Chiţcani, Şerpeni, Copanca, Leontina şi Talmaz — era lăsată pradă speculei lor, angajând încă în floare recolta ţăranului sau o arendează pe câţiva ani şi, adeseori, extraordinara recoltă — datorită aluniunilor miraculoase ale Nistrului, ceeace face din acest ţinut o adevărată Californie românească — se pierde din lipsă de căi de comunicaţie, aşa cum s'au pierdut, în 1937, recolte în valoare de 50 mil. lei. Toată această bogăţie era la cheremul a trei gansteri — Haim Capusta, Şmalţ şi Tulcinschi, toţi Galiţieni, la cari se adaogă şi alţii şi alde Ghelman. Numai pe 8 ani — 1928-36 — s'au exportat de toţi aceştia fructe în valoare de peste 800 mil. lei). Bande de contrabandişti, basarabeni şi bucovineni, organizau acapararea tuturor pielcelelor de astrahan cu 50 lei bucata şi le desfăceau în America cu 1200—2000. Numai în tr'un an au scos 700000—800000 bucăţi, după care bandele au câştigat peste 800 mil., totul în paguba fiscului şi a B. N. R., care, alarmată, a luat măsuri pentru curmarea acestei nemaipomenite frustrări [4]).

Viaţa spirituală este sub imperiul spiritului iudaic; Chişinăul număra, la 128.000 loc., 98.000 Evrei, cu 37 sinagogi şi numai 22 biserici; Hotinul 23 faţă de 4; Orheiul 13 faţă de 2; Soroca 22 faţă de 3; [5]) Singureni 16 faţă de una singură; Edineţi 14 sinagogi şi 12 şcoli faţă de 2 biserici [6]). Bugetul comunităţii din capitala provinciei — numai pentru întreţinerea şcolii, clerului şi a spitalului se ridica, pe 1937/38,

---

1) „Universul" din 1 Mai 1938. 2) „Por. Vremii" din 12 Ian. 1939. 3) „Por. Vremii" din 18 Martie 1938—din lipsă de drumuri, numai într'o singură comună au putrezit 500 vag. mere bune şi 800 mere de industrie; din 21 Martie 1938. 4) „Universul" din 22 Martie 1937. 5) Ideea Naţională din 8 Sept. 1934. 6) Dr. H. Schuster — Die Juden frage in Rumänien.

la suma de lei 8774150 [1]), iar sinagogii era afectată o sumă de circa 6 mil. rezultate din vânzarea cărnii cuşer, din taxele cimitirului şi a azimei de Paşti. Aici, ne-au găsit evenimentele din Sept. 1940.

c) **Bucovina, — ţară de mult iudaizată.**

In 1880, toate centrele odată în stăpânirea noastră, — şi la ceva Armeni, repede asimilaţi — ca proprietăţi, meserii şi negoţ, au ajuns de nerecunoscut. Evreii stăpânesc, astăzi, viaţa spirituală sub imperiul spiritului iudaic şi controlează toată viaţa economiă a provinciei. Ţinuturi întregi lipsite de orice căi de comunicaţie, ca ţinutul de pe valea Ceremuşului cu 20.000 locuintori, sunt lăsate pradă exploatării necruţătoare a Evreilor galiţieni — în majoritate, paşaportari sau cu cetăţenii obţinute pe căi piezişe [2]). Produsele animale şi cele industriale, aproape sută în sută dirijate de ei, alimentează bună parte din nevoile ţării şi ale capitalei ; deţin tot comerţul intern şi cel de import-export, caracterizat prin banditisme în contrabanda de piei, devize, etc. La toţi Evreii cetăţeni, se adaugă şi alţii, descălecaţi din Wilna, Lodz sau Lemberg, alungaţi de afaceri suspecte şi s'au pus în fruntea întreprinderilor industriale. Toată industria lemnului este stăpânită de ei şi toate pădurile particulare şi ale Fondului bisericesc sunt jăcmănite de ei — numai în judeţele Câmpulung, Rădăuţi şi Suceava posedă 45 fabrici de cherestea, cu proprietate forestieră de circa 800 ha pădure ; în total, stăpânesc 70 unităţi forestiere [3]). Totul în târguri şi târguşoare, în oraşe de reşedinţă, în sate şi cătune trăeşte sub tirania lor. Intr'un târg depărtat din munţii Rarăului, Vatra Moldaviţei, cu circa 2000 locuitori, am numărat cu degetele mele peste 20 cârciume evreeşti şi toate prăvăliile din acest centru de mare mişcare forestieră. In ţinutul Cosmenilor, aceiaşi situaţie alarmantă : toate cele patru fabrici de ţesut : Rateş, Rateş-Weintraub şi alte două, ca şi moara Sandheim şi fabricile de spirt „Peretz" şi fabrica de zahăr „Lujani", toate evreeşti [4]). Deţin toate furniturile şi concesiunile administraţiilor publice [5]).

Cernăuţii şi-a avut odată şi nu de mult extraordinara lui importanţă economică. Aici, este, încă şi astăzi, o bursă de mărfuri cu reputaţie în fosta monarhie. Pe aici, s'a promovat comerţul de piei de astrahan basarabeabene, atât de apreciate în America şi acela de piei de mânz, precum şi cele mai mari case de export de ouă. Singurele case româneşti de export, singurii pioni ai comerţului naţional şi în legături solide cu

---

1) Naşa Reci din 16 Iulie 1937. 2) „Universul" din 5 Martie 1938. 3) Date sevite de C. N. R. 4) „Universul" din 19 Aprilie, 1937. 5) Ibid, 24 Noev. 1934. Ca pildă, monopolul „Spica" al maţelor încheiat oneros pe 15 ani, în paguba primăriei şi a măcelarilor jăcmăniţi de Moses şi Willy Klueger, Max Reinstein.

Europa şi America, sunt casele Ion Niculescu şi Zaharescu-Tănăsescu. Românii nu s'au putut afirma pe scena comerţului şi industriei în Cernăuţi şi în întreaga provincie. Institutele de credit româneşti creditau mai ales pe exportatorii evrei. Alte 26 case exportatoare de grâu, 12 de porci şi 29 de vite — în afară de Podsudek — de făină şi fructe, de produse animale şi diverse, precum şi 65 exportatoare de cherestea, 6 de turte oleaginoase, etc., toate evreeşti, cu sediul în Cernăuţi[1]). Ei stăpânesc şi proprietatea urbană şi bună parte din cea rurală.

In Succava — îşi aşternea N. Iorga impresiunile sale — toţi negustorii se ţin de neamul care este cu adevărat stăpân al acestor locuri. Copii de ai noştri nu se văd pe stradă, ci tot de cei cu şăpci, cu pălăriuţe verzi, cu nasurile coroiate sau borchinoase, odrasle ale tuturor neamurilor Austriei, dar mai ales ale Ebreilor. Strada „evreiască" şi strada mare e şi ea aproape numai a Evreilor. Dela Burdujeni la Suceava, toţi birjarii sunt Evrei [2]). In orăşelul Gura Humorului, deabia 1807 Evrei stăpânesc tiranic tot ţinutul bogat în vite şi produse de cherestea, toată mişcarea spirituală şi economică este a lor. In procente: 4% Români, 14% minoritari şi 82% Evrei [3]). Oraşul frumos, cu gospodării şi piaţă bogate, aşezat pe linia ferată Dârmăneşti-Vatra Dornei, se bucură de un aer sănătos şi de un pitoresc rar întâlnit, ceeace a făcut pe Evreii basarabeni să-l aleagă ca loc de reculegere şi staţiune climaterică de primul rang — ignorat de toţi Românii şi mai cu deosebire de artiştii penelului cari pot găsi subiecte vrednice de înalta lor artă. La toate acestea se adaogă mândrii plăeşi şi frumoasele ţărănci câmpulungene ce reamintesc mândre şi suave figuri de domniţe. Şi Vatra Dornei a încăput sub călcâiul jidovului. Această „perlă a Bucovinei" a ajuns un ghetto murdar, cu toate gospodăriile fruntaşe acaparate de ei, iar bieţii Români alungaţi sub crestele munţilor. In zilele de Tişri şi Iom Kipur, toată Dorna e pustie, biserica o ruină, în schimb, centrul oraşului împresurat de patru temple jidoveşti şi vreo trei case de rugăciuni talmudice, iar în ultimul timp, a fost inaugurată o sinagogă pe strada principală [4]).

Puţină lume îşi poate da seama, de departe, cât de mândră şi de frumoasă şi cât de bogată este această provincie roasă până la sânge de vermina iudaică. Ţară de basm şi de tablouri picturale, ţară cu aer dătător de viaţă şi de reconfortare a puterilor sleite, ţară în care recapeţi bucuria de o nouă viaţă, ea este, pe deasupra, şi o ţară bogată în toate:

---

1) Vezi Indicatorul importului şi exportului. 2) Din „Neamul Românesc" din Bucovina. 3) „Universul" din 20 Mai, 1937. 4) „Por. Vremii" — Vatra Dornei sub călcâiul Jidovimii.

in berghelii de reproducţie de cai sânge arab şi huţul ; ţară cu posibilităţi mari de creştere a păsărilor de rasă ; admirabilă pentru dezvoltarea raselor Simmenthal la şes şi Pintzgau la munte, ajungându-se ca vaca record să dea 7000 litri lapte foarte gras, pentru aceea a porcilor York şi Large White, ţară care alimenta marile oraşe din centrul Europei şi din care s'au exportat anual 700.000 kg. carne bacon în Anglia ; etc.[1]) ; ţară cu mişcare industrială variată şi intensă, cu numeroase industrii, ca aceea a tricotajelor, a cauciucului — unică la noi, a teracotei şi faianţei, a lemnului şi specialităţilor sale, a glucozei — cu cea mai mare fabrică cu forţă de alimentare a întregii ţări ; etc.[2]).

d) **O ţară care nu mai este a noastră — Maramureşul.**

Românii din acest viguros ţinut românesc s'au bucurat, de autonomie naţională şi, abia târziu, au recunoscut suveranitatea regelui ungar, iar ca descălecători şi întemeietori ai Moldovei, aceşti Români, prin vitejia lor, au ieşit din iobăgie şi au fost declaraţi ,,nobili", încărcaţi cu prilegii [3]). Ţinut românesc din cele mai avute, cu imenese păduri ale statului ,,composesoratelor" şi comunelor, cu condiţii excelente pentru creşeteiea vitelor şi a oilor Karakul, cu bogate livezi de pomi fructiferi şi minunate regiuni turistice — Evreul a fost atras numai de partea practică a lucrurilor şi, deşi oaspeţi proaspeţi şi nepoftiţi, s'au revărsat în valuri mari din Galiţia şi, în scurt timp, au cucerit o ţară, mai ales după războiul din 1914. Satu Mare sau Oraşul Jizilor, Şimlăul Silvaniei, oraşul natal al lui Simeon Bărnuţiu, Sighet, Zalău, Vişeu, Borşa şi altele toate sunt în mâini evreeşti... Sâmbetele şi în sărbătorile evreeşti, rişti să mori de foame. Cei mai mulţi Ovrei n'au meserie declarată, alţii sunt comercianţi şi contrabandişti, restul cărăuşi şi păstori sau agricultori pe seama altora. In Sighet, Evreii au 12 sinagoge, impunătoare şi sfidătoare şi peste 115 case de rugăciuni şi haidăre, Românii — ca peste tot înghesuiţi la margine — au doar o capelă, precum au şi în sate câte o bisericuţă arhaică ruinată.

Prin înşelăciuni, camătă şi cârciume numeorase, exploatând toate slăbiciunile bieţilor Români, Evreii şi societăţile evreeşti au ajuns să stăpânească pădurile compesorale [4]) prin comploturi puse la cale încă din 1877 şi ajutaţi de cozi de topor. Câţiva gangsteri, ca Groedel, Davi-

---

1) ,,Universul" din 6 Dec. 1934. 2) Ibid. din 5 Mai 1938. 3) Incă dela 1345, comunele româneşti se dădeau ca donaţiune unor domni nobili. Multe familii nobile au pierit în luptele pentru neatârnarea Ardealului. Ruteni, Unguri, Tătari şi Turci n'au putut să-i deznaţionalizeze. Monografii : Dr. Mihai Marina ; I. Dernier şi Inginer I. Marin ; Ion Grecu şi Alexandru Vaida ; N. V. Iliceşiu, Al. Gregorian : articole de ziar. 4) In 1365, Ludovic Angevinul a dăruit păduri fraţilor nobili : Balc, Drag, Dragomir, şi Ştefan pentru vitejia contra Turcilor.

dovici Moise, Moise şi Maior Polak, având alături firmele evereeşti, ca ,,Tisa'' din Sighet, ,,Fried'' din Vişeul de mijloc, etc. Şi, în felul acesta, au pierdut 60 de munţi şi au rămas numai cu doi, iar Evreii stăpânesc munţi şi păduri, stâni şi fabricarea brânzeturilor, meşteşuguri, comerţ industria lemnului, despădurind cu sălbătăcie de neînchipuit toţi munţii cari făceau podoaba ţării, stăpânesc proprietăţi composesorale, banii, munca şi dreptatea poporului român — împins să-şi facă colibe pe văile apelor în sus şi pe dealuri. O altă metodă de a-şi înstrăina sau hipoteca moşiile era şi propaganda de expatriere în America, în locurile vacante rămânând ei stăpânii [1]).

Alte două mari plăgi sunt camăta şi contrabanda — aceasta exercitată de Ovrei ,,lupii de noapte'', aşezaţi în fiecare sat şi dealungul frontierelor, singurii cari şi expun viaţa rămânând Românii plătiţi cu 20—100 lei sau cu pluhr de rachiu. Satul Mare este raiul acestora şi terenul de activitate cel mai prielnic, dela Halmeiu până la Valea Vişeului. Toţi aceşti ,,Jizi'', răspândiţi în orice sat cât de micuţ, în stoluri mari ca nişte corbi siniştri, sunt plaga pe care n'a cunoscut-o nici Egiptul sub blestemul Evreilor. Fiindcă sărăcia Maramureşului este obiect de epopee. Bieţii Români, reduşi la cea mai elementară sărăcie, sunt degeneraţi de toate bolile sociale, nu cunosc săpunul, nu pot frecventa şcoala, în schimb, este la câte 8000 oameni, câte o cârciumă.

Un cântec din Maramureş descrie, plastic şi destul de tragic, urgia căzută asupra lor odată cu năvala Jizilor. Unul din doi fraţi — soldaţi în luptele din Galiţia — zice că n'are de ce se înapoia acasă, deoarece părinţii le-au murit, pluguşorul s'a rupt, iar Jidu le-a moştenit boii. [2]) Poetul O. Goga — adânc îndurerat de soarta acestor Români — a scris un articol protestatar împotriva iudaismului intolerant din Maramureş, fapt pentru care i s'a intentat — la Sibiu, în 1908 — un proces de presă cu mare răsunet. P. Şeicaru îl descrie astfel : ,,Ajunge să străbţi Maramureşul, să-i vezi satele cuibărite în văi de un pitoresc unic şi printre straele albe mişunând caftanele negre şi zoiase, ca să-ţi dai seama că sărăciei autochtone i se adaogă şi prezenţa atâtor nepoftiţi, cari, luaţi din scurt, verificaţi în ceeace priveşte corectitudinea actelor ce le legalizează prezenţa, nu ar mai rămâne nici zece la sută. Aşezarea geografică a Maramureşului în vecinătatea imediată a Galiţiei, l-a sortit să fie prima etapă a invaziei galbene. De aci — după un studiu condiţionat de împrejurările proprice — coboară încet la vale, se infiltrează în centre, încep acţiunea de ocupaţie economică''.

---

1 şi 2) Ziarele.

e) **Ardealul, Crişana şi Banatul.**

„Am fost jefuiţi ! Continuitatea istorică nu este a nimănui altuia, ci numai a oropsiţilor Valahi, cari au dus pe umerii lor toată trufia, toată gloria şi bogăţiile grofilor din Budapesta. Noi am fost elementul de continuitate în Ardeal !" Aşa striga cu indignarea instictului de conservare naţională batjocorât, într'o şedinţă din Ianuarie 1935, prof. C.C. Giurescu. Iar prof. I. Nistor spunea : „Dezbrăcarea Românilor de drepturile politice şi naţionale s'a produs întâiu la oraşe, politică de exterminare care a durat secole întregi. Dar, în ciuda acestei politici de distrugere şi de dezagregare, târgoveţii români, izgoniţi din cetăţi, s'au retras la periferie, în suburbii, în oraşele din Ardeal, din Bucovina şi Basarabia, „unde îndurau o viaţă aspră, dar duceau o luptă dârză pentru existenţa lor ce o atestă toate actele istorice."

Konrad Schunemann [1]) arată că nici vorbă nu poate fi în cursul Evului mediu de elementul maghiar ca element clăditor şi organizator de oraşe, întrucât chiar în Ungatia oraşele au fost întemeiate şi organizate de colonişti germani — încheere la care ajunge şi profesorul maghiar Valentin Homan, [2]) precum ajunsese şi Horvath Jena [3]) şi dr. I. Lupaş. [4]) Când Ungurii s'au trezit, târziu de tot, la pătrunderea în oraşe — vechile aşezări romane — Români aveau deja centre mari şi infloritoare, ca Satu Mare, Baia Mare, Sighetul, Deva, Huniedoara, Făgăraş, Haţeg şi altele. [5]) Satul românesc avea, la venirea coloniştilor apuseni, o vechime de 12—13 veacuri şi el a dat naştere la satele târguri cu negustori cari satisfăceau toate nevoile populaţiei : meşteşuguri şi industria casnică erau înfloritoare de natură să satisfacă şi nevoi străine, iar comerţul cu produsele sibiene — spre finele sec. XV — îl monopolizaseră în proporţie de 99.27% Românii — după acelaş H. Jenö.

Adevărul — unul şi singur — este că toate localităţile transilvane, inclusiv oraşele, au aparţinut numai poporului românesc, pe câtă vreme străinii au pătruns cu încetul prin colonizări. [6]) Elementul autochton este pomenit la Sibiu încă dela 1210 ; [7]) la Braşov se pomeneşte — în bulla papală a lui Bonifaciu IX din 1399 — de multe neamuri, dar nu şi de Ungrui. [8]) ; Oradea Mare avea, în 1780, cartier românesc, [9]) nu şi unguresc sau evreesc ; Clujul avea, în sec. XII, o însemnată populaţie românească ; la Turda, nobilii s'au speriat de puterea Românilor în sec. XVIII ; la Arad, mai mult ca jumătate din proprietăţi erau, în 1774,

1) Die Entstelung des Stadtten desens in Südosteuropa, Berlin — ap. dr. I. Lupaş Problema oraşelor din Transilvania, în „Universul" din 1935. 2, 3 şi 4) Dr. I. Lupaş, st. cit. 5) Avocatul A. Hetco în Conferinţa din Ian. 1935, la Cluj. 6) „IUniversul" — Din trecutul clasei mijlocii şi Aspecte sociale din Ardeal. 7) Ibid, ibid. 8) „Universul" din Dec. 1934 şi Dacoromânia IV. 9) Ibid : Restabilirea unui adevăr istoric de R. Seişanu, după K. Gotlieb în „Geographie des Konigreichs - Ungaru, v. II, Resberg, 1780.

purtau nume româneşti; la Lugoj, Caransebeş şi Făgăraş, existau, încă din prima jumătate a sec. XVIII, şcoli româneşti.[1]) Şi acest element era puternic chiar în cetăţile săseşti, ca Sebeş, Mediaş, Bistriţa, Turda, Carcii Mari, Timişoara, etc.[2]) Toate acestea au determinat pe conducătorii cetăţilor să ia măsuri aspre, ca la Cluj — încă din 1465 şi 1478 — împotriva iobagilor a căror apărare le-a luat-o chiar Matei Corvin; ca la Bistriţa, în 1713, unde Românii erau izgoniţi din casele lor; ca la Turda, în 1711 şi 1712, când au fost expulzaţi, iar casele le-au fost arse — ceeace a avut loc şi la Braşov; ca la Sibiu, unde nu erau admişi în bresle — prin sec. XVI, nici ca să-şi cumpere case, sau să se însoare, etc.....[3]).

Deznaţionalizarea a inceput cu o furie nestăpânită odată cu încheierea pactului dualist şi s'a continuat potrivit principiilor statornicite în aceea evanghelie a urii, în aceea „Magna Charta" a maghiarizării care urmărea realizarea unui stat unitar naţional maghiar. Ceeace a făcut ca, în decurs de câteva decenii, să se schimbe radical înfăţişarea centrelor din Ardeal şi Banat, în folosul Ungurilor şi Evreilor. Câteva date statistice sunt vorbitoare: în industrie şi comerţ, Ungurii ating 24.50% din totalul populaţiei lor, Gemranii 33%, Evreii 72.50%, iar Românii deabia 5.45%[4]). La cifra demografică de circa 30% Români — după datele lui N. Popp, de 28% — cifra ceconomică pentru elementul naţional urban este de numai 15%, aşa că, cu tot sporul românesc, oraşele din aceste trei provincii continuă a fi dominate de minoritari. In anii din urmă chiar, masse minoritare din târguri şi sate se mută prin centrele industriale unde se aşează, ajutaţi de instituţii de credite, cari au plasat peste 1 mld lei, în cartiere noui. Potrivit aceleiaşi politici urmărite de comitete adhoc, s'au înregistrat — între Ianuarie 1931 şi Iulie 1936 — la biroul populaţiei din Timişoara, un plus alcătuit din 10829 Săcui şi 3000 Evrei, colonizaţi în împrejurimile municipiului în felul acesta, reuşind să depăşească un proect românesc relativ la înglobarea satelor româneşti în raza municipiului. Proprietăţile muncitoreşti la Braşov, Oradea şi Cluj, aparţin minoritarilor. Pe Evrei îi vedem înregistraţi pe 1934 cu un plus de 2% în centrele urbane, pe câtă vreme Ungurii cresc cu 0,40%, iar Românii cu 1.90%.

După războiu, Românii au început să ia de a capo viaţa orăşenească. Dar nu s'au realizat mai multe progrese sub noua stăpânire, aceasta folosind minoritarilor şi Evreilor.—Insăşi presa străină remarcă acest, aspect al problemei când scrie: „Minorităţile sunt acelea cari au profitat mai mult de progresele realizate pe acest teren şi în aşa condiţi-

1) Univ. din Dec. 1934 şi Dacoromânia IV. 2) „Universul" din 23 wec. 1934 3) R. Selşanu, art. cit 4) P. Suciu — Clasele sociale din Ardeal.

uni că o inegalitate economică s'a produs în paguba Românilor." Şi trage concluzia: „Transilvania este un raiu pentru minorităţi."[1]).

Cât de vitregă a fost noua stăpânire pentru fii ei legitimi se deduce din felul cum autorităţile române au aplicat, în paguba Moţilor, vechile dispoziţii ale regulamentului patentei imperiale din 1852 ce guverna comerţul ambulant, care favoriza pe Unguri şi pe Evrei. A trebuit intervenţia energică a unui prim ministru ca să se potolească zelul de şicană şi de antipatriotism al colegilor dela celelalte departamente şi să repare, abia după 15 ani, marea nedreptate ce apăsa asupra Moţilor — aceşti „pribegi ai mizeriei", cum îi numea un document oficial din 1929.

In ţinutul săcuesc, nu însemnăm aproape nimica. La Braşov, foarte puţin. Toate centrele mari şi târgurile pe linia Blaj-Cluj-Oradea sunt şi ele pe cale de complectă iudaizare, ca Huedin şi Hida. Năsăudul este totul străin pentru noi — în afară de o bancă „Aurora" cu filiale la Bistriţa şi întreprinderea forestieră cooperativă „Regna", cu exploatare exclusivă a celor 44 comune grănicereşti, cu uzine şi fabrici de cherestea şi cu bunuri de peste 2 ½ mld lei [2]).

Evreii şi Ungurii s'au infiltrat în Ţara Crişanei, prin colonizări, târziu în sec. XIX. Astăzi, la Oradea, se află 46111 Evrei alături de 25434 străini şi 17273 Români. Ţinuturile Sălajul, Oraşului şi al Moţilor sunt sub căcîciu jidovesc. In Careii Mari, toate întreprinderile sunt jidoveşti. Comerţ, industrie, bancă şi personal sută în sută în Arad sunt străine. Baronul Neumann, jidov înobilat de Unguri contra unei sume considerabile, deţine un întreg trust de fabrici [3]).

Situaţia Oaşului — pereche în mizerie cu Maramureşul — şi a ţinutului Moţilor este obiect de tragedie antică. Ţara Oaşului este secerată de sărăcie şi mizerie, de boli sociale şi întunerec. Sute de cârciume până în cele mai îndepărtate comune debitează otravă de suflet ucigătoare de cari se leagă lanţ crime şi bătăi şi totul alunecă spre sălbătăcire şi sărăcire complectă, aruncând un întreg popor în temniţă sau pe un pat de spit il. Una din ocupaţii li este contrabanda în serviciul Ovreilor, precum am spus-o în altă parte. Hrana lor constă din o fiertură de prune cu o bucată de pâine. Plătiţi cu 20—25 lei, din cari trebue să trăiască şi iarna, ei dărâmă pentru înavuţirea Evreilor pădurile bătrâne de stejar. Fructele şi tot produsul ţăranului sunt şi ele ale străinului. Şi au mai rămas în fiinţă — închee cronicarul — izvoarele de apă şi contrabandele, miraj de îmbogăţire cari vor atrage încontinuu pe străini.

Alt ţinut al sărăciei şi umilinţei, dar şi al tuturor mândriilor naţionale este acela al Moţilor, bogat în păduri şi metale nobile, dar fără nici

---

1) „La Tribune des Nations" din Geneva, în art. „Transilvania pământ românesc".
2 şi 3) Ziarele.

un sprijin în organizarea muncii şi a creditului. Sub regimul maghiar, noţiunea „moţ" — spunea O. Goga — era sinonim cu mizerie şi persecuţie. Am trecut, scriitorul acestor rânduri, de atâtea ori, dealungul văii Crişului Repede, lăsând în urmă, ca nişte năluciri urâte, sătucuri cu case risipite, pe pripoare şi dealuri alunecoase, înăbuşind un acoperiş de trei patru ori mai mare o biată încăpere ce pare a cădea strivită — adăpostind sărăcia şi golul celor dinăuntru şi toate gemând sub călcâiul jidovului. Sau trenul se oprea prin gări ce servesc târguri şi oraşele, dar stăpâniţi de Evrei ghiftuiţi de toate bunurile pământeşti, Evrei stăpânind — prin cârciumă şi camătă, prin mituiri şi toate nelegiuirile — un popor vrednic la toate. Aşa se prezintă ţara Moţilor "ici colo, sătucuri agăţate de un deal sau cufundate în vale, zac în tăcere ca de moarte, căci acolo nu vezi decât bătrâni şi copii, iar aceştia de lipsurile ce îndură un râd niciodată, toţi oamenii de vârstă mijlocie sunt plecaţi în pribegie spre a-şi găsi de lucru în ţinuturi primitoare". Fiindcă, aici în ţara aurului, nu este loc pentru ei. Toate pădurile moteşti au aparţinut odată boierilor români, încă din sec. XV, dar sub influenţa bisericii catolice, au fost predate mânăstirilor şi, apoi, trecute în seama conţilor unguri, cari, neavând bani, le-au vândut nouilor îmbogăţiţi. Tischler, reprezentantul tipic al burgheziei maghiare, a acaparat o parte din ele. Intre altele, Mauriciu Tischler avea o pădure de 11000 jugăre aproape de Cluj, unde erau interesate 10 comune de Moţi cu 992 capi de familie, 5000 din ele excluse dela împroprietărire prin tertipuri avocăţeşti şi conştiinţe vândute. Dar Moţii nu s'au lăsat şi, după o aşteptare de 15 ani, procesul a fost câştigat. Aici, au operat ca... în codru şi alţi gansteri ai codrului, ajutaţi de mărunţi oameni politici.

Spre Sibiu gravitează toată viaţa celor două judeţe târnăvene cu care formează o celulă economică unitară. Saşii mai deţin încă comerţ, industrie şi bănci, dar Evreii au început să câştige rost important. Sunt mai mulţi ca Ungurii — 20% din populaţie, răsfiraţi în oraş cu magazine mari, formând o colonie, o păduchelniţă jidovească în str. Gusteriţei. Românii au început să populeze, după Unire, suburbanele pe deaîntregul.

Ne coborâm în Banat — cu o industrie din cele mai importante şi cu un comerţ la aceeaşi înălţime. Din timpuri vechi, marile centre bănăţene erau centre culturale şi economice româneşti. Astăzi, Timişoara numără 37% Evrei şi 28% Români, Lugojul — 9% Evrei şi, totuşi, capabil să deţină marele comerţ, iar Românii 33%; Oraviţa numără şi ea 17% Evrei [1]).

---

1) N. Popp, st. citat.

Timişoara a fost, pentru Unguri şi Evrei, un mare centru de atracţie dela 1918 încoace. Cartierul Cetate cu cele mai fericite locuri de case invadate de neamul mereu nomad. Blockhousuri se ridică în centru, în schimb, Românii se retrag la periferie — fără străzi şi drumuri, fără apă şi lumină. In tot acest cartier, nu găseşti cinic magazine creştine [1]. Evreii deţin 66 întreprinderi din cele mai importante, alte 26 sunt cu capital şi conducere evreiască. Mai toate hotelurile, marile restaurante şi cafenele de frunte — evreeşti şi ungureşti; spelunci de contrabandă, brutării, măcelării şi băcănii. In judeţ din 330 întreprinderi, 7 româneşti; din 313 societăţi anonime, 14 româneşti şi din 71 bănci o româneşti [2].

In Lugoj — Manchesterul României — cu majoritatea populaţiei românească şi în judeţ cu peste 90%, micul negoţ este în bună parte în mâini româneşti, ca şi meşteşugurile cu renume străvechiu. Numără 20 întreprinderi industriale: 11 produse textile, 4 ţiglării, o turnătorie de fier, o fabrică de calapoade şi una filatură de mătase care produce minunatul fir; ţărăncile au ajuns la o mare iscusinţă în torsul borangicului de pe gogoaşe [3].

Severinul este unul din cele mai puternice centre industriale din ţară, cu fabrică de sticlă şi distilerii, cu uzine metalurgice la Reşiţa şi alte centre, şi turnătorii, cu fabrici de textile şi rafinărie, cu cariere la Ruschiţa de marmoră ca la Carrare; etc. Judeţul este bogat în vite, târguri cu renume în străinătate, ca Lugoj, Făget şi Caransebeş. [4] şi în toate produsele solului şi ale subsolului, cu ape minerale cari au ridicat la rang înalt staţiunile Herculane, Buziaş, Lipova şi Ivandu [5].

Aici avem de a face cu o invazie de Evrei — cea mai nouă şi mai barbară, cum o numeşte un cronicar. Aici, avem ca prim strat, Evrei spanioli, pe urmă, Evrei germani veniţi cu coloniştii, iar după 1736, începură să se înmulţească; pe urmă, au descălecat Evrei — unguri, francezi, ruşi, galiţieni, germani noui, vienezi, cu perciuni şi fără perciuni, cum se exprimă autorul acestor mărturii.

Vom încheia cu încă câteva constatări. Toate reprezentanţele din aceste provincii, precum şi comerţul de import-export este în mâini străine. La 74 exportatori de cereale la Timişoara, întâlnim 1 Român; la 82 case exportatoare de porci şi vite, avem 11 firme româneşti; exportul de nuci îl fac 18 case din Oradea, S.-Mare, Sibiu şi Ti-

1) „Por. Vremii" din 1937. 2) I. Vion, în „Universul" din 14 Ian. 1940. 3) I. Dragomir — Tot Bănatu-i fruncea, în „Universul" din 5 April, 1940. 4) Ibid., ibid. Şi „Tot Bănatu-i fruncea" de P. Tipărescu în „Por. Vremii" din 24 Aprilie, 1938. Animalele sunt rasele cele mai nobile: bovinele Simmenthal cu renume în străinătate; rasa York ar fi întrecut şi rasa engleză importată; calul Noriuss. Producţia animalelor a fost în 1932: 153.172 cai, 209.981 cornute mari, 588,465 oi, 209.390 capre şi 440.143 porci. 5) Ibid., V. Tipărescu.

mişoara ; cel de lemne şi de cherestea 171 vase, iar cel de cai 11 case străine, dar nici un Român. Toate aceste case sunt în proporţie de 90% evreeşti [1]).

f) Oltenia şi Muntenia — Bucureşti.

Tendinţele Evreilor au fost, dela Unire încoace, cucerirea integrală a capitalei ţării sub raport economic şi spiritual. Şi, pe urmă, provinciile îngenuchiau şi ele. Să ne îndreptăm din Banat spre estul ţării şi să ne oprim la capitală.

Oltenia este, poate, provincia cu cel mai redus procent de populaţie evreiască. Şi, totuşi, lucrurile stau altfel în T.-Severin, cu mici excepţii, aproape toată str. Traian este cucerită, în galanterie şi manufactură, de Evrei ; numără 8% din populaţie, adică 1976 suflete ; Tg.-Jiu — 1951 suflete, Caracal 15%—2769, R.-Vâlcea şi Craiova câte 20% — respectiv : 4152 şi 1319 suflete. Provincia contează numai cu 3.70% — adică cu 520 firme evreeşti faţă de 552 străine şi 13865 româneşti. Dar criteriul nu stă în numărul firmelor, ci stă numai în felul întreprinderii, în amploarea capitalului cu care lucrează, în multiplicitatea relaţiunilor în care este angrenată. dar mai depinde şi de metodele de lucru, de feluritele mijloace de acaparare a clientelei fascinată de atitudinea negustorului. Şi, la fine, importanţa deverului atârnă în balanţa bilanţului final.

Un cronicar vâlcean, referindu-se la această problemă, spune că „nu cu mult înainte de războiu şi mai cu seamă după războiu, în mijlocul acestei negustorimi băştinaşă, cu trecutul, cu obiceiurile şi cu datinele ei, au început să apară elemente străine, cari au adus cu ele altă mentalitate, alte metode, străine de cinstea şi omenia băştinaşilor." Fiindcă au apărut firme cu embleme simbolice sub care s'au adăpostit unii falţi reabilitaţi sau tolbagii pistruiaţi şi cu nume împrumutate, fără răspundere, fără alte legături cu aceste locuri, decât dorul se a se pricopsi. Astfel, vânzători de şireturi şi foşti hahami, s'au făcut manufacturişti şi tinichigii ; iar misiţii negustori de tricotaje şi încălţăminte, vopsitorii s'au făcut droghişti ; servitorii, vânzători angrosişti de piei scumpe, etc.[2]) Iată unde sta primejdia cea mare. Şi închipuiţi-vă ravagiile săvârşite in punga cetăţeanului şi a negustorilor vâlceni, căzuţi sub strivitoarea apăsare a acestor noui mosafiri — în număr de 44 firme cari, înainte de războiu, erau în număr de 5 [3]).

T.-Severin, R.-Vâlcea şi Craiova, au început să-şi piardă fisionomia şi rezistenţa oltenească, „Odinioară în Craiova, pe ici pe colo, câte un

1) Anuarele respective. 2) Niculescu — Negustorimea vâlceană acum şi altădată, în „Universul" din 22 Martie 1938. 3) Neagu Pleşoianu — în Credinţa noastră din Oct. 1937.

parazit din seminția lui Juda, fără perciuni și fără să gâjie, apărea timid, înfipt doar cu botul în trupul comerțului oltenesc, fără să-i poată aduce vre-o vătămare. Două trei firme, la atâta se reducea așezarea Iudeilor în Craiova," scrie un cronicar. Astăzi, din 1565 firme: 188 străine, 128 pașaportari, 989 românești și 265 evreești — în cari nu intră profesiuni libere, profesori, personal de sinagogi, etc. Indrăzneala acestor negustori evrei nu cunoaște bunul simț și nici cele mai elementare îndatoriri față de colegii băștinași — așa, ei îndemnau prin circulări pe clineții din județ să-și amâne venirea în oraș până după sărbătorile lor.

Trecem pe linia ferată care duce spre Moldova. Mizilul a zvârlit de mult pe cei câțiva Evrei și, de atunci, nimeni n'a îndrăznit să se mai așeze și să se afirme în nici un fel. In schimb, în Buzău, 90% din comerț în plin centru este jidovesc. Nu mai există nici un angrosist român de manufactură. Ziua de 28 Septembrie, anul nou evreesc, este ziua rușinii naționale pentru Buzoieni. La R.-Sărat, manufactură și galanterie, comerț de pielărie și încălțăminte, de vinuri, de cherestea și de cereale — aproape sută în sută, este evreesc. Se spunea că, în târgurile moldovene, fiecare cocioabă sau șandrama își avea și polobocul cu rachiu în dosul ei. Am văzut, în acest orășel, cum unii manufacturiști evrei — cu părinți descinși din înfiorătoarele vaduri ale Galiției sau ale Mării Caspice — stau, sub tejghea și pe tejghea, cu garafele pline de basamac ca să poată atrage pe clientul țăran. Și aceștia dețin, în mrejele lor, tot comerțul mare și mic de galanterie și manufactură în întregul județ și parte în cele vecine.

In târguri și târgușoare ale județelor Brăila și Ialomița și altele aproapiate sau depărtate, stăpânesc tot ei comerțul de manufactură, de cherestea și de cereale, toate depozitele de mărfuri și toată industria, precum și tot comerțul de import-export.

In județul Prahova, avem marele centru Ploești, cu 24% Evrei —20324, 9% străini — 8073 și 58198 Români; Județul numără 637 firme evreești, 326 străine și 6312 firme românești. Iată, așa dar, toate elementele aparente ca să tragem concluzia că, în județ și în oraș, însemnăm foarte mult. Realitatea, însă, o prinde și cel mai naiv. Ploeștii este, mai mult ca ori care altul, încăput pe mâini străine, cu firme însemnând capitaluri considerabile, multe din ele de miliarde, ceeace înseamnă o totală asfixiere a elementului autochton, cu prăvălioare de mâna a treia, cu zeci de mii de muncitori necalificați, cu slujbași plătiți ca vai de lume, față de nababii petrolului plătiți cu sute de mii și milioane anual. Aici, marea rezistență a opus-o elementul ardelenesc pe câmpul comerțului și al industriei mijlocii.

Străinii, cu deosebire Evreii, au cucerit și îndepărtate colțuri și nu departe, zăcămintele de quarț dela Vălenii de Munte, întreprindere

a unuia Leibovici care le exploatează fără nici un scrupul. cum, cu atâta durere, scria şi protesta în pustiu N. Iorga.

In Bucureşti, odată cu întregirea hotarelor, năvala este nestăvilită şi, zi de zi, se scurg în valuri, de peste tot cuprinsul ţării şi din toate colţurile lumii. După date sevite d cercetători, ei ajung, în 1938, să numere, la o populaţie totală de 712680, faţă de 493457 Români şi 40019 alte neamuri, 179204 suflete — aşa că, cu drept cuvânt, observă un cronicar, numai Evreii din Bucureşti, fac, ca număr, cât toţi Evreii din Palestina la un loc [1]).

Aici, Evreii nu s'au mărginit la vechile aşezări. De mult, au dispărut sub târnăcop vechile case din centru şi, în locul lor, s'au ridicat blocuri anonime, au urcat dealurile Filaretului şi al Spirei, de mult s'au lăsat la Cotroceni, au pus stăpânire pe nouile cartiere — Jianu şi parcurile până în Băneasa şi mai pe toate fermele dealungul marilor şosele naţionale. Şi au la dispoziţie bulevarde largi şi luminate agiorno, iar băştinaşii stau la margini, orbăcăind în noroiu şi întunerec, în mlaştini şi boli secerătoare. Calea Victoriei cu toate pasagiile ce se desfac din ea, str. Regală, str. Academiei, bd. Brătianu şi Elisabeta cu lumea interlopă a localurilor de distracţie şi aproape toate cinematografele — toate sunt aproape de sută evreeşti. Oborul nu mai este de mult românesc; calea Moşilor, un ghetto armeano-evreesc; pe calea Griviţei, magazinele româneşti se numără pe degete. Calea Victoriei, Lipscani şi calea Griviţei au devenit cetăţi ale finanţei şi puterii jidoveşti [2]).

Străzile unde, anual, se face dever de câteva zeci de miliarde lei, şi unde toată capitala şi provincia îşi varsă — pe lux şi frivolităţil adesea — ultimele economii, ca str. Lipsanilor şi Gabrovenii — centru, marilor depozite de manufactură şi al celei mai nestăpânite burse, negre — Şelari şi Sf. Nicolae, Smârdan, Moşilor, Bărăţiei, Decebal Colţei, Carol, Oizuz, Tei ţi Sfinţilor, toate străzile centrale unde pulsează cea mai intensă mişcare economică, toate sunt jidoveşti şi străine— după nume şi origină, după capital şi conducere.

Umblaţi odată, în zilele de Purim, prin toate aceste artere bogate şi veţi vedea ce a văzut şi subsemnatul. [3]) Să parcugem, într'o zi — ne

1) N. Popp, st. cit. 2) Ziarele. 3) Pe str. Lipscani, 3 drogherii româneşti, un magazin de fierărie, una sau două de manufactură şi alte câteva de mică importanţă; pe str. Patriei: o vopselărie şi 2 magazine de manufactură; pe str. Bărăţiei: 3—4 magazine de mobile şi 2 de manufactură: Popp şi Bunescu şi Stoicovici; pe str. Oltuz: 7—8 armeneşti: în Pasagiul Francez, numai 2 armeneşti; pe str. Zarafi, numai un frizer român; pe str. Decebal, o singură firmă importantă românească: Th. Dinischiotu şi Fiii; pe str. Gabroveni, cam vreo 2 Români, câţiva Armeni şi mai 2—3 creştini; pe str. Şelari, şi Sf. Nicolae Şelari: câte 3—4 creştini; pe Smârdan, vre-o 13 — 14; pe calea Moşilor, câteva depozite de geamuri, de pielărie, chirurgicale, technice, cazangerie, etc. Acestea toate sunt, natural, impresii ce le culege orice trecător curios, străbătând, cu ochii deschişi, toate aceste centre ale capitalei, acolo, unde, altădată, se desfăşura Târgul din Năuntru, cu toate ramificaţiile ce au supravieţuit şi unde negustorii români

îndeamnă un publicist — toată gama nevoilor noastre frivole sau utile şi vom da de rezultate mult mai dramatice ca acelea de până acum — Românul îşi varsă ultimul ban în punga Evreului [1]).

Aceasta este, în linii mari şi în cuvinte neputincioase, imaginea palidă a capitalei unei ţări de 20 milioane locuitori, oraş unde au născut, din mituire şi numai din speculă, cele mai mari bogăţii cari, însă, nu ne aparţin nouă, ci numai elementelor parazitare şi interlope cari s'au născut, ei sau părinţii lor, în părţi ale lumii de care astăzi li e ruşine să-şi mai aducă aminte sau n'au cunoştinţă de ele.

Şi vom încheia această tragedie cu câteva reflexiuni ale lui N. Iorga : „Aici, în ţară, este o roadere înceată, este o putere corosivă care face din ce în ce mai puţin loc pentru noi. Este o sărăcie în mahalalele Bucureştiului ca în oraşele suprapopulate ale Chinei. Oamenii trăesc în mijlocul mlaştinilor, îi rod bolile mizeriei. Reprezentanţi ai unei Europe care moare, aici, suntem înconjuraţi de cercul acesta care ne strânge necontenit, al scursorilor asiatice. Românul a ajuns vita Ovreiului".

g) Porturile noastre dunărene şi maritime.

„Negoţul la Dunăre şi la Mare se face până azi — spunea N. Crainic la o conferinţă — de oameni cu pasport în buzunar". [2]) Aşa stau lucrurile cel puţin în cele trei mari porturi ale noastre : Galaţii, Brăila şi Constanţa. Un fenomen nou a apărut imediat după războiu : invazia iudaică către aceste porturi prin armatori evrei, cu instalaţii de import-export evreeşti în locul celor levantine, de când Palestina a luat fiinţă. Aici, în Constanţa, au început să-şi aibă sediul — spune un cronicar — toate societăţile jidoveşti de mare comerţ, cei mai abili şi şmecheri achizitori de cereale, în acest mare port, mişună cei mai înverşunaţi duşmani ai comerţului naţional [3]).

Un fenomen foarte firesc se observă : cu cât ne apropiăm de mare şi de gurile Dunării, cu atâta străinii şi Evreii devin — şi ca populaţie

---

şi creştini îşi făceau negoţul cinstit, mulţumindu-şi clientela şi îmbogăţindu-se şi pe el, modeşti dar mândri de funcţiunea socială ce o îndeplineau. Şi, dela acest negoţ atât de bine cinstit chiar de Apus, am ajuns la acela de astăzi mânat numai de pofte de câştig neîngrădit şi, în aşa măsură, că la deverul de zeci de mld. al Lipscanilor, Românii participă de-abia cu 0,50%. 1) Nu trebue să trecem cu vederea nici acel comerţ indecent ce se practică cu bocceaua prin casele oamenilor şi prin toate instituţiile publice şi particulare şi nici acela de pe trotuarele străzilor sau din înfundăturile imobilelor, de către toţi Evreii sau străinii — vânzători de lucruri degradate sau furate dela faliment sau scăpate dela foc — cum strigă ei, comerţ dela care s'au ridicat, în scurt timp, la magazinul nobil de manufactură şi bijuterii sau la marele comerţ. De asemenea, am mai vorbit, cu alt prilej, şi despre bursele oficiale şi cele negre, la care se negociază efecte şi acţiuni sau mărfuri cari au ocolit vigilenţa fiscului şi cari se strecoară din mână în mână, fără a contribui cu ceva la sarcinile statului sau a aduce, prin aceasta, vre-un serviciu marelui public. 2) „La Marea cea Mare". 3) Viaţa economică a Dobrogei în mâna străinilor, de D. Gherasse.

şi ca procent de firme — foarte numeroşi. Dăm aci alăturatul tablou care vorbeşte dela sine, [1]) deşi nu cuprinde decât numai firmele cu mare greutate sub acest raport.

Judeţe	Firme			Oraşe	Populaţie			Exportatori											
								Cereale				Cherestea				Diverse			
	Rom.	Evrei	Străini		Rom.	Evrei	Străini	Rom.	Greci	Evre	Alţii	Rom.	Greci	Evrei	Alţii	Rom.	Greci	Evrei	Alţii
Teleorman	4257	70	238	T. Măgurele	8391	945	1155	—	—	—	-	—	—	—	—	1	—	—	—
Vlaşca . .	2943	60	135	Giurgiu . .	16191	4149	4188	—	—	.	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Ialomiţa .	3546	123	169	Călăraşi . .	14119	5113	2124	—	—	—	—	—	—	-	—	—	—	—	—
Constanţa	3161	304	1235	Constanţa .	34812	19681	11219	2	7	5	4	—	—	—	—	6	6	14	6
Brăila . .	2887	675	235	Brăila . . .	44655	23101	8559	1	2	21	1	-	—	-	—	4	6	33	3
Covurlui .	1352	1418	458	Galaţi . . .	53119	32205	24526	1	1	20	1	4	22	27	1	6	2	20	1
	18146	2650	2460		171287	85193	51771	4	10	46	6	4	22	27	1	18	14	67	10

Din cele expuse în perioada anterioară, reamintim că, încă dela 1899, portul Galaţi număra 679 firme evreeşti — adică 42.50 % faţă de 464 firme

	Export în tone						
	Anul	Cereale	Petrol	Chesretea	Vite	Anul	Total
Galaţi	28/36	1.477.000	—	—	—	20/36	6.512.000
Brăila	..	10.174.000	—	—	—	23/36	12.086.066
Constanţa . .	..	4.879.352	—	—	—	31/36	42.522.859
Total . .		16.350.352					61.120.925
Constanţa . . .	1936	543.095	5.519.402	84.447	19.490		6.166.434

creştine şi 453 diverse, iar în comunele rurale, Evreii posedau 82 firme faţă de 179 creştine — 64 %, restul fiind străine.[2]) Natural, nici importanţa comerţului de atunci şi nici aceea a capitalului nu atinsese marginile de astăzi. In 1930, găsim 922 patentari evrei — 40.70 %, faţă de 1341 creştini.[3])

1) Din „Anuarul importatorilor şi exportatorilor" pe 1938, am extras firmele exportatoare, celelalte date sunt luate după N. Popp, st. citat. Judeţe Firme Români Evrei Străini Oraşe Populaţie Rom. Evr. Str. Exportatori Cereale Rom. Gr. Evr. Alţii Cherestea R. G. E. A. Diverse R. G. E. A. 2) Verax, o. c., 261, tablou 63. 3) Ibid., p. 162 şi 302, tablou 44 şi 47.

Tragicul situaţiei constă, astăzi, în aceea că şi numărul firmelor româneşti este cu mult inferior celor deţinute de Evrei — adică 44% evreeşti faţă de 41% româneşti, iar volumul afacerilor este infim faţă de acela al Evreilor. După declaraţiile lui I. Borvizeanu, preşedintele C. C. I. din acest mare port, volumul afacerilor efectuate de străini este de 4 mld., pe câtă vreme acela al Românilor nu trece de 100 mil., adică 40,1 pentru străini. [1]) Ca şi la Brăila şi la Constanţa, are loc exportul de petrol, cereale şi cherestea — şi există, în acest port, de-abia 1 exportator de cereale român şi numai patru exportatori de cherestea; iar la marele import de coloniale, există un singur Român, dar nu şi la manufactură şi alte articole.

Ca să ne dăm seama de importanţa afacerilor, să luăm în considerare aceste trei elemente: exportul, importul şi veniturile încasate de aceste trei mari porturi. Datele sunt luate pe lungi perioade din luccrarea lui N. Ştefan — fost preşedinte al Camerei de Comerţ şi de Industrie al municipiului Constanţa [2]) Din analiza aci alăturatului tablou, ne putem face o idee aproximativă de volumul afacerilor, ca şi de elementul etnic care beneficiază de marile câştiguri realizate.

La exportul colosal de cereale al Brăilei, Românii participă cu un singur cerealist — după cum se vede din tabloul I. Marele contingent de cerealişti greci de altădată s'a redus numai la câţiva — restul sunt

Import		Total trafic	Venituri în mii lei			
Anul	In tone	In tone	Anul	Venituri	Investiţii	Excedente
19/26	737.000	7.296.000	19/35	603.767	430.000	16.051
,,	255.126	12.341.192	,,	370.784	252.861	130.633
21/26	2.086.557	44.609.416	,,	2.933.426	1.933.000	1.765.642
	3.098.683	64.219.608		3.917.977	2.675.861	2.057.326

străini şi Evrei. Armatorii şi mijlocitorii oficiali sunt terorizaţi de Evrei, cari au monopolizat toată piaţa navlului.

Trecem la Constanţa, acea „Perlă a Mării Negre" cum au botezat-o poeţii şi visătorii noştri. Pentru elementul băştinaş, ea rămâne un şantier unde se depune o muncă aprigă şi se varsă lacrămi amare

1) Din cuvântarea ţinută la inaugurarea şcoalei com. sup. practice din Galaţi. Vezi ziarele din Ian. 1939. 2) Problema porturilor maritime: Galaţi, Brăila, Constanţa — 1938.

pentru o bucată de pâine neagră. Românii rămân pescuitorii de perle în slujba beneficiarilor străini şi Evrei — toţi la un loc 30.900 — 53% (respectiv: 11219 şi 19681)[1]). Şi aici, elementul românesc este înghesuit la periferia vieţii economice, iar străinii dispun de centrul bogat şi de toate stabilimentele cu capitaluri formidabile şi cu câştiguri fabuloase.

Numai noi, Românii, n'am înţeles marea valoare a mării din punct de vedere economic — spune, cu multă dreptate, un publicist. Din timpuri vechi, străinii au domnit, iar astăzi, Evreii şi străinii ocupă aceste puncte stragegice... toţi de incertă provenienţă, heimatloşi fără identitate clară, vagabonzi paşaportari. [2]) Noi, Românii, ne-am făcut mândria de a o vizita câteva zile pe an sau timp de o lună, de a cheltui bună parte din economii sau împrumuturi sângeroase la Casino; de a ne risipi altă parte importantă pe toalete ce trebuesc neapărat etalate ca să impresioneze pe cei de pe faleză sau pe vecini, la hoteluri şi restaurante de lux, la Mamaia şi la Eforie; de a ne fotografia la bustul lui Eminescu şi de a ne înapoia, cu aceiaşi mândrie dar cu buzunarul gol de gologani, şi plin de angajamente, pe un an sau pe un şir de ani. Numai vechile popoare — începând cu argonauţii, Veneţienii, Genovezii, Elinii — i-au înţeles şi frumuseţea şi virtuţile aducătoare de mari câştiguri, instalându-se ca armatori sau negustori, făcând din schele şi din porturi marile lor contoare. Prin schelele şi porturile de astăzi, Grecii sunt o verigă de continuitate a marelui şir de înaintaşi, presăraţi, astăzi, dela T. Severin la Sulina şi dela C.-Albă la Mangalia şi Balcic, cu singura deosebire, că vechii Greci aduceau cu ei instituţii şi răspândeau o frumoasă civilizaţie.

In timpurile din urmă, un neam nou care a trăit, la vremea lui, viaţa nomadă prin pustiurile arse de soare, dar n'a ştiut să dăltuiască o bârnă de barcă sau de corabie, care n'a ştiut să ţească sau să aşeze o pânză şi să lege odgonul de catarg sau care n'a ştiut să ia în mâini lopata ca să vâslească, acest neam a fost apucat, pe neaşteptate, de o melancolie a mării şi a început să-i placă apele fluviului şi valurile Thalassei — toate aducătoare de sănătate, dar înainte de toate, de câştiguri mari şi nemuncite. Din vasta mişcare a porturilor, beneficiază, înainte de toate, Evreul. Fiindcă după ultimele relaţiuni, din 40 cerealişti, 16 străini — din cari 10 greci şi 6 armeni — şi 22 jidoveşti, iar singurii Români sunt S. Dallas şi Sp. Panaitescu. Firma care deţinemonopolul încărcării şi a descărcării vapoarelor este a unuia J. Salmanovici[3]). Din cele 20 agenţii de vase străine, una singură Sterie Dallas este românească, [4]) precum şi S. M. R. cu câţiva agenţi — mai mult sau mai

---

1) N. Popp, st. cit. 2) Por. Vremii din 11 Aug. 1938. 3) Por. Vremii 1939.
4) Sterie Dallas este român originar din Magarova-Bitolia; iar G. Bessi din Clisura.

puţin Români, ceeace se observă şi la agenţiile de vapoare unite, cu un procent ridicat de funcţionari străini. Biurourile de vămuiri şi de expediţii sunt şi ele, sub raportul etnic: 11 evreeşti, 4 greceşti, 5 curat româneşti, din cari una a doi Români macedoneni: Sterie Dallas şi George Bessii Fii [1]). La toţi aceştia, se adaogă mijlocitori şi agenţi de tot felul cari mişună prin gări, oboare, târguri şi port. Din tot traficul de mărfuri şi de călători, se poate lesne deduce câştigurile fabuloase ce inregistrează aceste firme, în 95% străine.

Plaga mare a Constanţei este invazia iudaică din ce în ce mai accentuată şi îndrăzneala fără frâu a paşaportarilor. La Mangalia, un mare centru colector de cereale, marii angrosişti de pe piaţă sunt Greci şi Armeni paşaportari. La Constanţa, mulţi din aceştia exercită negoţul de cârciumă, servindu-se de câte un Român sau cetăţean; tavernele din centru — baruri sau case rău famate — în mare parte ale lor, au transformat frumosul centru al acestui oraş în adevărat târg de carne vie. Toţi aceşti invadatori exercită şi comerţul preţios cu câştiguri fabuloase de manufactură şi galanterie, de cherestea şi fierărie, etc., precum tot ei stăpânesc industria morăritului, cea textilă şi de uleiu, rizeriile, etc. In schimb, noi, Românii, am admirat pitorescul Constanţei şi localurile de distracţie, dar am dispreţuit nesecatele ei bogăţii.

Să nu se creadă, totuşi, că tot importul şi exportul se reduce numai la traficul prin aceste trei porturi. Mare parte din acesta are loc şi prin alte puncte de frontieră — oficiale sau clandestine — unde stăpânesc tot Evreii.

h. „Paradisuri cari ni se fură".

Astfel şi-a intitulat un articol de gazetă publicistul Al. Gregorian. [2]) Dar în acest atât de scurt articol răcneşte o întreagă tragedie naţională — înstrăinarea şi evreizarea celor mai frumoase colţuri ale ţării noastre, colţuri pline de pitoresc, cu ape şi codri falnici dătători de viaţă şi îmbietori la muncă nouă, cu izvoare tămăduitoare a tuturor bolilor de cari suferă numai bieţii Români — slujbaşi la stat irosindu-se prin birouri, pe catedra şcolii sau a judecătoriei; ostaşi cari şi-au lăsat parte din membre pe câmpurile de luptă; tineri şi copii slăbiţi de inaniţie şi din lipsă de îngrijire; fete cari îşi scuipă în sânge sănătatea prin ateliere evreeşti. Şi totuşi, de toate aceste binefaceri şi frumuseţi se bucură numai Evreii.

1) Iată câteva firme mari: străine — Anglo-American Agency — englezi şi americani, Gatorno-italieni; evreeşti — Ll. Bercovici, Cunard Line, Kanel, Nicu Menelau, Raul M. A. şi Co., Watson et Jonell; paşaportari: Capato et Macri, Gaetano Xantopol et Co., Kyrinkides N. G., Solari Brothers şi fraţii G. Syngros. Porunca Vremii din Nov. 1938. 2) Univ. din 16 Aug. 1938.

Să dăm ascultare la câteva rânduri ale delicatului publicist: „Astăzi, nu sunt decât foarte puţini Români şi încolo numai evrei şi unguri proprietari de vile aici (la Ghilcoş — Lacul Roşu). Din peste douăzeci de pensiuni, una singură, Casa Albă, e românească. Nu e nici un restaurant românesc, nici o cârciumă şi nici o prăvălie românească în acest ţinut unde ţăranii spun ca pe vremea strămoşului Traian: farina, manuri (făină şi mâini), dar unde năvălitorii vor să desfigureze totul. Până şi zarzavagiul cu dugheana pusă pe rotile e un străin, un evreu..." Dar nu numai în acest colţ minunat a pătruns Evreul şi a alungat pe băştinaşi. „Situaţia aceasta tragică se repetă aidoma la Tuşnad, la Malnaş, la Borsec, aproape în toate staţiunile climatice ale Transilvaniei... E o monstruozitate ce se întâmplă în aceste staţiuni ale României!" încheie cu amărăciune şi revoltă.

N. Iorga, referindu-se la acelaş obiect, scrie cu acelaş amar şi aceiaşi indignare: [1]) „Dar, pe lângă negustori, sunt dela un timp pe aici şi „plaisirişti", familii întregi cari vin la aer, — doar aproape e Slănicul de Prahova, ale cărei băi au o clientelă, aproape exclusiv evreiască. Aici, vine hahamul luându-şi în fiecare an locul în primire, ca să nu se consume păsări tăiate contra prescripţiilor rituale. Vizitatorii „de plăcere" pregătesc drumul negustorilor. Dar pe alături ei caută, ca oameni filantropi, să „civilizeze" populaţia. Şi cutare femeie dintre dînşii arată femeilor noastre ce prostie e să se meargă la biserică".

Minunatele staţiuni balneo-climatice din Săcuime, ca Bodoc, cu minunatele sale izvoare alcaline carbogazoase; „Perla" şi „Matild", Covasna-Voineşti, Sângeorgiu de Mureş, Sovata, Elöpatak-Vâlcele şi altele, nenumărate, cu nepreţuite ape curative şi toate aşezate într'un pitoresc ce rivalizează cu cele mai căutate staţiuni similare din Occident, unde boierii şi parveniţii noştri îşi risipesc avutul, toate sunt copleşite de străini şi Jidani, numai Românul nu s'a putut bucura de câteva săptămâni de recreaţiune şi de reîntremare a sănătăţii lui zdruncinate. Şi să pornim din câmpia Bârsei până spre Câmpina: Braşov, cu toate satele lui curate şi frumoase, Timiş şi Predeal, Azuga şi Buşteni, Sinaia şi Poiana Ţapului — tot acel şirag de aşezări minunate, creaţiuni ale naturii şi ale Românului, Comarnic şi Breaza, etc. Treceţi pela primăriile respective şi număraţi familiile româneşti şi cele evreeşti sau treceţi pe drumurile staţiunilor, abateţi-vă pela marile hoteluri şi parcuri, treceţi din vilă în vilă şi din casă în casă, şi atunci, vă veţi întreba, frecându-vă la ochi, unde vă găsiţi, în ce ţară anume; mai abateţi-vă la cazinouri şi cluburi, cari, toate, sunt exploatate de ei, şi, atunci, veţi trage încheierea că ţara aceasta poartă numele de ţară românească şi că sta-

---

1) Neamul Românesc în „Sămănători de ruine şi pustiu".

ţiunile se găsesc pe harta României, aşa, prin o diabolică întâmplare Totul se perindă în faţa ochilor tăi sub forme halucinante, deznădăjduitoare, revoltătoare.

Luaţi pagina vilegiaturiştilor din Muntenia şi Oltenia — pe valea apelor : Ialomiţa cu ale ei : Vulcana şi Târgovişte, Pucioasa şi Fieni ; Oltul cu ale lui Govora, Călimăneşti, Căciulata şi mănăstirea Coziei ; Banatul cu ale lui : Mehadia, Buziaş, Herculane şi Ivandu ; Bihăria cu Felix, Băile Episcopiei şi altele la fel ; Bucovina — ţara minune, ţinut de basme — cu ale ei : Vatra Dornei, şi toate celelalte ; Basarabia cu Budachi, Bugaz şi Burnas ; sau Moldova, cu toate mănăstirile pitoreşti — ctitorii ale voevozilor şi ierarhilor ortodoxi sau ale pioşilor boieri — la fiecare aruncătură de praştie, cu ale ei orăşele înecate în lumină şi flori, ca P.-Neamţ. Şi coborâţi la Slănicul de Moldova. Şi opriţi-vă aci ! In această staţiune balneo-climatică, proprietate a Eforiei Spitalelor civile, aproape toate terenurile — spune un cronicar — sunt deţinute de Evrei, cumpărate dela acei cari au obţinut parcele pe preţ derizoriu sau cari au fost împroprietăriţi şi a lipsit puţin ca întreg aceast orăşel să devină exclusiv proprietate evreiască".

In sezonul de vară, trenuri de lux — aerodinamice, exprese şi aceelerate — sunt luate cu asalt de străini — în majoritate copleşitoare de Evrei — în drum spre Marea Neagră, Evrei din toate colţurile ţării, ca să cucerească un loc bun la staţiunile maritime superbe : Mamaia şi Constanţa, Agigea şi Carmen-Sylva, Techir-Ghiol-Eforia (toate acestea veritabile ghetto-uri), Mangalia şi Balcic — destul de populate. Aici, în nisipul şi valurile mării tămăduitoare de boli se bălăcesc tocmai aceia cari n'au muncit şi îşi etalează cărnurile etajate tocmai acelea cari n'au împuns, măcar odată cu acul în aerul viciat din ateliere, cari n'au împins roata un singur ceas la o fabrică, cari n'au stat pe catedră sau prin biurouri măcar o zi, ci au hălăduit de bine — un an întreg în şir, un şir de ani în şir.

Dar cu aceasta nu s'a terminat. Prăsila lui Israel a căpătat dela războiu încoace şi patima ascensiunii prin munţi cu găzduiri costisitoare la cabană şi hanuri de munte precum şi patima distracţiilor de iarnă. „Astăvară, mergeau toţi la munte, la mare. Acum suntem în sezon de iarnă — scrie Pan M. Vizirescu. Se fac sporturi de înviorare. Iată-i îmbrăcaţi în costume scumpe, cu skiurile la spinare sau cu patinele pe braţ. Perechi şi perechi, urcă pe şoldurile ţării sau pe obrajii ei şi se avântă în chiote de fericire pe cărările muntoase, despre care vorbesc baladele şi legendele unui trecut şi par'că nu-ţi vine să crezi că ne mai aparţine. Poate, patinează şi pe acolo, tinerii din rasa nobilă a lui Israel !".

Publicistul I. Vion, referindu-se la bilanţul încasărilor fiscului

după rețetele cazinourilor și cluburilor, încasări ce reprezintă sume derizorii, se întreabă în acest fel : ori socotelile sunt juste și atunci merită ca toate aceste spelunci să fie închise, ori nu sunt juste și atunci e nevoie să se găsească și să se repare „spărtura." *i*) Dar ele au continuat să jefuiască pe vilegiaturiști — 95% cari n'au muncit niciodată — și să delecteze pe fiii și pe fiicele lui Israel.

Toate marile municipii și orașe s'au îngrijit să pună la dispoziția cetățenilor o frântură de pădure și de lac în mijlocul marilor aglomerări, unde cetățenii, obosiți, să-și întremeze, în răstimpul unei ore, puterile risipite pe șantierele de muncă aprigă. Dar, nici aici, nu poți să-și tragi sufletul de atâta străinătate — băncile sunt ocupate de guvernante cari supraveghează pe aleele îmbâcsite odraslele israelitene, în cărucioare scumpe sau în mâini cu jucării prețioase. Tot ce a putut scorni mintea omenească mai frumos și tot ce caritatea creștinească a găsit mai recreativ, par'că toate acestea le-a construit pentru asigurarea fericirii nepoților lui Israel.

Și, acum, să încheiăm aceste rânduri cu câteva date statistice pe cari ni le pune la îndemână colegul Napoleon Crețu în referatul cetit la congresul profesorilor secundari ținut la Tg. Mureș, în Mai 1935. Iată-le : 18.000.000 creștini — Români și minoritari, trimiteau, în 1934, 35.940 vizitatori, adică 27%; Evreii trimiteau, însă, 97.160 — adică 73%. Cu alte cuvinte : 460 creștini trimiteau de-abia un ins ca să-și caute de sănătate, pe câtă vreme, 9 Evrei trimiteau pe unul din ai lor ca să cheltuiască, să se distreze și să ne scuipe în obraz, pe noi toți.

„Din Boian la Vatra Dornii, A umplut omida cornii... Și, cum vin cu drum de fier, Toate cântecele pier !"

i) Țara pe pragul de a deveni proprietate israelită.

V. Alecsandri, poet înzestrat și cu mult simț politic, întrebându-se, în ședința istorică din 10 Oct. 1879, a Senatului, ce sunt acești năvălitori și ce caută ei în această țară, răspundea cu intuiția lui de profet : „Țara este frumoasă, îmbelșugată ; ea are orașe mari, drumuri de fier, șosele, instituții dezvoltate și un popor neprevăzător ca toate popoarele de viță latină... Ce este mai ușor decât a se substitui locuitorilor acestei țări și de a face din țara întreagă o proprietate israelită ?" Cu ceva înaintea marelui poet, un alt profet, Marțian — plecând dela principiul că „o naționalitate română presupune un pământ posedat de Români", — se ridica, în 1890, împotriva votului dat de Camera munteană prin care se încuviința străinilor dreptul de a avea imobile. Grigore Ghica observa, în 1865, că „năvălirea în proprietate a numeroasei poporații evreești ar fi cauza sigură de ruină pentru țară."

Incă din cele mai vechi timpuri, proprietatea imobiliară era ferită cu sfinţenie de înstrăinare. [1]) Ştefan M. Racoviţă dispunea, în 1764, ca să nu se îngădue către Jidovi înstrăinarea de pământ, bălţi, păduri şi case; prin hrisoavele din 1766 şi 1776, Grigorie Ghica al Moldovei, interzice Jidovilor de a cumpăra vii şi a lua în arendă moşii şi crâşme la sate; C. Moruzi repune cu multă asprime hrisovul din 1776 al celui dintâiu; Al. Mavrocordat — zis Pârlea Vodă — le interzicea în 1782 de a locui la sate şi de a ţine cârciume; iar Alex. Moruzi, în 1804 oprea arenda de moşii. Intre 1782—1829, toată grija domnilor era să nu poată poseda imobile. Aşa: Scralat Calimachi, prin art. 1430 al codului ce-i poartă numele, interzicea Armenilor şi Evreilor de a poseda pământuri, iar prin art. 1431, îngăduia Evreilor de a cumpăra case la oraşe, dar Armenii puteau să cumpere şi vii. Ion Sandu Sturdza al Moldovei cerea Porţii să nu mai se îngăduie Evreilor de a cumpăra nu numai imobile orăşeneşti, dar şi grădini şi vii, de a lua în arendă moşii pe viaţă; Regulamentul Organic din Moldova le permitea doar de a poseda pământuri, nelocuite; etc. In Ardeal, până târziu de tot, n'aveau dreptul de a avea pământ propriu; dar prin 1870, au profitat de evenimente ca să devină mari latifundiari. In Bucovina, încă din 1867, li se dăduse dreptul civil de a cumpăra moşii. [2])

Un cronicar din zilele noastre, după trei sferturi de veac dela alarma lui Ghica, scria nu de mult: „Rezultatele sunt sub ochii noştri: mai toate bogăţiile şi mai toate întreprinderile bănoase sunt azi în mâini evreeşti şi minoritare; mai toată proprietatea urbană este înstrăinată, elementul românesc fiind împins spre periferie, pentru ca centrul, cartierele comerciale şi cele de lux să treacă, sub ochii noştri şi ai autorităţilor, în mâinile elementelor de pripas. Inferioritatea noastră sub acest raport a început să se accentueze în anii din urmă şi în oraşele Vechiului Regat, în frunte cu însăşi Capitala ţării." Şi odată cu această înstrăinare, se închid şi bisericile, lăsând loc sinagogilor — în cetatea de scaun am numărat 35. Lucrul acesta s'a petrecut aidoma şi în Turcia, unde vedem — scrie N. Bătzaria — în centrul oraşelor, moschee închise şi părăsite, nefiind cine să le ducă grija şi să le frecventeze [3]).

Dar Evreii nu s'au mulţumit cu centrul. Ei, de mult, au început să urce Filaretul şi Dealul Spirei, s'au aşezat temeinic în depresiunea Cotrocenilor şi au ieşit la aer curat şi pajişti verzi, în cartierele Jianu

---

1) Se atribue lui Ştefăniţă al Moldovei un hrisov din 1526 prin care nu se îngăduia înstrăinarea către Jidovi de pământ, păduri, bălţi şi chiar case şi doar „nici imposesiere". Dar documentul pare apocrif. Pe atunci ,nu se pomenea de populaţiuni evreeşti numeroase, ci doar de ceva Jidovi trecători. 2) Vezi perioadele respective. 3) H. I. în Univ. din 15 Aug. 1937. 4) Univ. din 17 April 1937: „Ca în Turcia de odinioară".

şi Floreasca. De acolo, întins, în Parcul Domeniilor-Arcul de Triumf, unde, din proprietarii iniţiali, dacă au rămas 25 %[1]). Centru şi periferie luxoasă au fost cucerite, casă cu casă, stradă cu stradă, cartier cu cartier, de o populaţie fără nici o legătură cu rosturile româneşti ale capitalei. Pe str. dr. Iuliu Barasch — ce nume de vornic va fi purtat cândva strada aceasta? se întreabă cronicarul anonim — pe această stradă, stă în paragină biserica vornicului Udrican, văduvită de credincioşi, fără preot şi acum cu bolta căzută, cu turla spartă, cu zidurile proptite cu pârghii de lemn şi, alături de aceste ruine măreţe, se ridică, sfidător, palatul cultural şi sportiv „Barascheum" al tinerilor iudei din Bucureşti. [2]) Aici, ne-a dus invazia din 1838, când Jidovii s'au aşezat câteva sute în Jigniţa, în mahalaua Bradului, a Oltenilor, a Sf. Vineri... Şi, de aci, ca o apă nevăzută, ca un duşman neadormit, s'a întins, mereu şi tot înainte, ca un cancer, ca o pecingine, ca o caracatiţă care suge, suge mereu şi nu se satură. Şi au cumpărat vechile case boiereşti, le-au surpat cu târnăcopul şi au durat blockhousuri colosale, încât unul singur valorează cât 500, cât 1000, cât 5000 cociabe româneşti dela periferia acestui Chanan, unde trăesc, în mizerie şi noroaie, fără apă şi lumină, departe de tot ce a putut să săvârşească civilzaţia, eroii cari au cules biruinţi şi au clădit o ţară mare şi rotundă ca o pâine românească.

Din 17 miliarde lei investiţi în construcţii în Bucureşti, în ultimii ani, de-abia 3 miliarde sunt româneşti. [3]) Intre 1925—1936, dintr'un capital de 35 miliarde, 29 sunt ale Evreilor — scrie Virginio Gayda dela „Giornale d'Italia").

Oraşe, târguri şi târguşoare din provinciile noui sau din Moldova toate au încăput în mâini străine şi evreeşti. La Slănicul Moldovei, au pus mâna pe toate parcelele cumpărate de Români sau de cei împroprietăriţi. 80 % din proprietatea Botoşanilor, ca şi târguşoarele din jur, sunt evreeşti. Astăzi, unul ca Max Walder, pripăşit din America, a ajuns, prin camătă, stăpân al celor mai mari imobile din Iaşi. Aşa s'au înstrăinat marile case booiereşti ale capitalei Moldovei, precum şi din celelalte centre — mari şi mici. Incă din Ian. 1903, în 21 comune urbane ale acestei provincii, Evreii posedau 9089 proprietăţi evaluate la 113.370.436 lei aur, adică 31 %, pe câtă vreme creştinii posedau 21121 proprietăţi în valoare de lei 252.121.718. [5]) Şi aceasta în timp foarte scurt. Fiindcă, târziu de tot, li s'a îngăduit Evreilor de a dobândi imboile. Documentele vorbesc de o decizie a Curţii de apel din Bucureşti, care permitea, în 1873, Evreului M. Halfon de a poseda un imobil cumpărat.

---

1) Univ. din 24 Aug. 1937. 2) Udricanii şi Baraşeum în Buna Vestire din 14 Martie 1938. 3) N. I. Dragoş în „Valahul" din Iulie—Aug. 1937, Nr. — 65. 4) In Giornale d'Italia din Ian. 1938. 5) Veverca — *l. cit.*

Până la anexarea Bucovinei de către Austriaci, toată proprietatea urbană era aproape în mâini româneşti. Astăzi, la Cernăuţi, doar vechile biserici stau mărturie în cartierele odinioară româneşti. Nouii magnaţi ai banului ca Fokschaner, Anhauch şi alţii, stăpânesc zeci de imobile în capitală. Toate oraşele şi târgurile bucovinene le stăpânesc tot Evreii. Şi le stăpânesc de mult; dacă, încă în 1912, Evreii contau cu 8642 negustori din un total de 10312 faţă de 444 Români şi cu 5091 meseriaşi din un total de 9322 faţă de 737 Români [1]). Despre Basarabia şi celelalte provincii privite sub acest raport, vorbeşte îndeajuns de elocvent tabloul de mai jos — o icoană rece de ceeace ne redă intuiţia de toată ziua, fiindcă avem de a face, şi de astădată, cu numere şi nu cu valori şi nu putem stabili o paralelă având ca al doilea termen proprietăţile autochtonilor şi ale celorlalţi străini, ca să vedem, proporţional, până unde s'a putut întinde invazia evreiască [2]).

O luptă înceată dar categoric naţională s'a dus, dealungul vremurilor, când zvâcnea conştiinţa de rasă, dacă nu de naţiune, pentru apărarea proprietăţii rurale de orice atingere a străinilor şi Evreilor, cari, de mult, aveau marea proprietate grevată sub strivitoare sarcini cămătăreşti şi pe care au reuşit să o lichideze distrugând clasa boierească. Foarte puţine bunuri imobiliare rurale posedau acei câţiva cetăţeni evrei până în 1918. Odată cu intrarea lor în cetatea românească, însă, a avut loc o invazie nestavilită spre sate, pe cari căutau să le acapareze — cu sufletul, cu bogăţiile şi pământul, totodată.

In Basarabia, lucrurile au avut loc după un plan bine studiat şi în întregime pus în practică, ajutaţi şi de oameni şi de legiuiri adhoc. Iată, în sectorul Lambrovca — jud. Tighina, o moşie de 20.000 ha, acaparată — prin votcă, camătă şi alte mijloace semite — dela ţărani, foşti beneficiari ai reformei agrare şi transformată de Evrei în colonii de experienţă pentru tineretul „haluţim", având ca îndrumători primari şi agronomi, toţi Evrei — aceştia din urmă pripăşiţi din Rusia ca-să dea îndrumări comuniste coloniei „colhoz" de 50 capi de familie. A doua colonie este acea dela Pârliţi-Bălţi a Evreilor cari au reuşit să fie împroprietăriţi în massă pe moşiile expropriate dela ţărani „pentru caz de utilitate publică", pe baza hotărârii No. 13 din 29 Febr. 1938, a Comite-

---

1) I. E. Torouţiu — lucrările citate 2) Datele din acest tablou sunt un rezumat sistematizat extras din elementele centralizate de trei instituţii; penvina şi restul ţării de C.N.R. — unde, dealtfel, astăzi, sunt toate concentrate şi bine sistematizate. Numerele curente 1—4 dela rubrica „Ibmoile urbane evreeşti" privesc averile administrate de guvernăminte, iar cele dela 5—11 de C.N.R. Cele dintâi reprezintă averi intrate în patrimoniul statului până în 15 Iulie 1942, cele de al doilea reprezintă imobile declarate până în 21 Sept. 1942. Şi anume 31.138 faţă de 29.430 preluate. Din toate acestea, 2'11 din Bucureşti şi 794 din provincie sunt definitiv intrate în patrimoniul statului prin hotărâri definitive ale tuturor instanţelor — curţi de apel şi comitete centrale de judecată.

Tablou I.		Imobile urbane evreeşti					Imobile rurale evreeşti inventariate până in 15.VII.1940							
											Alte categorii			
	Provincii şi municipii	Bune de locuit	Reparabile	Distruse	Dependinţe	Total a	Bune	Reparabile	Distruse	Total b.	Clădiri	Dependinţe	Total c.	Totaluri generale (a.b.c.)
1	Basarabia	4.788	1923	1.749	5.055	13.517	2.894	3.172	779	6.845	—	—	—	—
2	Bucovina	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.8[illegible]7	[illegible].565	14.452	—
3	Municipiu şi suburbane	—	—	—	—	5.147	—	—	—	—	—	—	—	—
4	In alte 7 comune	—	—	—	—	2.427	—	—	—	—	—	—	—	—
5	In alte centre	—	—	—	—	3.126	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Trans. Banat	—	—	—	—	2.995	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Oltenia	—	—	—	—	262	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Muntenia	—	—	—	—	905	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Dobrogea	—	—	—	—	486	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Moldova	—	—	—	—	17.652	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Bucureşti	—	—	—	—	5.712	—	—	—	—	—	—	—	—
	Total	4.788	1.925	1.749	5.055	52.229	2.984	3.172	797	6.845	5.887	8.565	14.552	73.626
1	*Basarabia*													
	Absenteişti	563	105	325	397	1.392	9.692	2.330	1.011	13.033	—	—	—	—
	Orig. nespecificată	—	—	—	—	—	946	157	123	1.226	—	—	—	—
2	*Bucovina*													
	Deportaţi	—	—	—		33	—	—	—	—	212	432	649	—
	Dispăruţi	—	—	—	—	18	—	—	—	—	247	447	689	—
		565	105	325	397	1.443	10.638	2.487	1.134	14.259	459	879	1.338	17.040
		5.353	2.030	2.074	5.422	53.672	13.622	5.659	1.913	21.104	6.346	9.444	15.890	90.666

tului agrar din Chişinău, colonie aşezată pe o suprafaţă de 4824 ha., proprietate a obştiei Nedelnicilor din Pârliţi lăsaţi fără palmă de pământ[1]). Altă colonie a treia, este a soc. cooperative „Plugarul", cumpărată dela ministerul agriculturii, cu capital exclusiv evreesc şi pe o suprafaţă de 100 ha. arabil din moşia Tipleşti, împărţindu-se Evreilor colonizaţi din Alexandreni-Târg. [2]) Un cămătar evreu, Iosif Steghaus, a acaparat, prin camătă şi speculă, 250 ha. dela sătenii nevoiaşi din Heciu, Alexandreni şi Tipleşti. [3]). Etc. etc.

Toate aceste înstrăinări se făceau prin intermediul soc. „Prietenii agricultorului evreu", fondată în 1935, imediat după dizolvarea aceleia din Chişinău, lucrând mână în mână cu altă asociaţie „Tovărăşie şi împrumut". Prima, persoană juridică, este o reeditare camuflată a faimoasei soc. „J. C. A.", având ca obiect cumpărarea de terenuri agricole şi condusă de un comitet alcătuit din ingineri, architecţi, avocaţi, etc. [4])

Dar aceste colonii enumărate mai sus sunt doar o verigă din sistemul de colonii agricole evreeşti, răspândite peste tot în Bucovina, Maramureş şi Basarabia şi susţinute cu fonduri mari de două asociaţii internaţionale evreeşti : una J. C. A. (The Jewish Colonial Association) şi a doua A. J. R. F. (American Joint Reconstruction Foundation). Vechile colonii de sub regimul ţarist, părăsite în curând — precum am mai spus-o — şi dintre cari rămăseseră doar 6 şi acestea pe cale de dispariţie, au luat un avânt nestăvilit între 1918—1936. Legea pentru marea reformă agrară a dat prilej şi populaţiunii e reeşti să beneficieze şi să se dezvolte. Cele mai multe erau concentrate în judeţele Soroca şi Bălţi cari produc 50 % din recolta florii soarelui şi pe care o prelucrau in întregime în fabricile de uleiu din coloniile evreeşti şi din capitalele de judeţ. [5]) In urma reformei agrare din 1921/922, 3.000 familii evreeşti au primit parcele de câte 3—6 ha., adăogându-se la vechile colonii de care vorbeşte şi Ruppin. Alţii au arendat pământuri şi s'au ocupat cu viticultura şi horticultura [6]).

Colonii agricole evreeşti există şi în Bucovina, luate, sub ocrotire, încă din 1931, de J. C. A. Ele erau aşezate în Coţmani, Văscăuţi şi Vijniţa. Tot J. C. A., a înfiinţat şi colonii în Maramureş, ca la Poeni, Repedea, Ruscov, Borsa şi Moisei, pe o suprafaţă de 5700 ha. In aceste centre se urmărea dezvoltarea industrializării şi comercializării laptelui. Agricultori evrei mai sunt şi în cele trei Vişee, în Sieu şi alte centre. [7]) Păstoritul Evreilor se dezvolta şi el în paguba elementului românesc.

---

1) Cuvântul din 21 Ian. 1938 şi Univ. din 27 Sept. 1937. 2 şi 3) Univ. din 25 Ian. 1938 „Plugarii dela Alexandreni-Târg". 4) El. Negel în Univ. din 10 Iunie, 1937. 5) Dr. E. Ţaţomir — Contribuţiuni la studiul Evreilor. 6) Ruppin — *o. c.*, p. 10. Vezi şi H. Schuster — *o. c.*, p. 156—157. 7) Dr. E. Ţaţomir, *po. c.*,

Toate aceste colonii din Basarabia, Bucovina și Maramureș erau sprijinite cu fonduri de cele 98 cooperative de credit mărunt răspândite în toate localitățile urbane și rurale, populate în bună parte de Evrei. Ele erau grupate, după războiu, în Centrala Cooperativelor evreești din România cu sediul la Chișinău și întreținute cu fonduri și sprijin moral de cele două mari asociații mondiale evreești : J. C. A. și A. J. R.F. Toate acestea urmăreau ,,a susține cu toate mijloacele industrializarea, comercializarea, valorificarea produselor, ușurând și participarea la facerea instalațiunilor necesare și la funcționarea lor în regulă [1]).

Următor legii de organizare și încurajare a agriculturii din 22 Martie 1937, s'a deschis străinilor porțile stăpânirii către pământurile rurale — mai ales către pământurile agricole din zonele municipiilor, orașelor și suburbanelor. Și, pe câtă vreme prin art. 2 se oprea țăranul de a cumpăra sau vinde, prin art 5 și 6, era îmbiat străinul de a cumpăra, așa că istoria n'a înregistrat încă un caz de tentativă de sinucidere națională atât de categoric — reflectează autorul articolului [2]). Altă ilustrație. Intre 1934—1938, din 326.221 ha., oferite sau scoase în vânzare, statul și obștiile n'au achiziționat decât 12.248 ha. — adică mai puțin ca 4 % — ceeace arată că dreptul de preemțiune al statului a fost ca și inexistent, iar acest drept era aplicabil abia dela 50 ha., în sus, lăsându-se străinilor pradă tocmai micile proprietăți. Târziu de tot, în 1938 însă fără succes, s'a lărgit exercitarea acestui drept până la suprafața de 1 ha., înglobându-se și proprietatea urbană. [3])

Prin conrupere și alte manopere, au fost deposedați țăranii de suprafețe întinse de pământ arabil și forestier, cum a fost cazul în atâtea regiuni și din ținutul Moților. [4]) și din l Maramureșului. Ba și loturile de hrană date prin legile de împroprietărire, începând cu cea dela 1864, au fost înstrăinate, în virtutea nătângei legi care inventase așa zisa ciruclație liberă a bunurilor rurale.

Tot așa Evreii au dat buzna și în podgorii. Vechii podgoreni, neputând lupta dela egal la egal cu fabricanții de spirt metilic și cu falsificatorii de vinuri — frumoase și scumpe cum le produceau odată — s'au văzut siliți, în târgurile moldovene, să închidă localurile de desfacere și mulți din ei să-și vândă viile la Evrei. Așa a intrat în mâini evreești o mare parte din renumita podgorie a Ștefăneștilor. Și ca aceasta și Cotnarii și altele și altele. Și astfel, străinii și Evreii — ajutați cu credite de societățile lor și de băncile românești — au devenit stăpâni

---

1) Dr. E. Țațomir, op. cit. 2) E. Hagi Mosco — Instrăinarea în Univ. din 19 April. 1937 și H. I. O lege care nedreptățește pe țăran și împroprietărește pe străin — în Univ. din 11 April. 1937. 3) Primatul românesc în dobândirea prorprietăților imobiliare, în Univ. din 21 Dec. 1938. 4) Sunt arhicunoscute cazurile cu Tischler din Munții Apuseni ; cu Șandor Gheltberger care a deposedat pe coloniștii din Iăncuiești ; cu Studenberg din Săcuieni-Bihor care a furat pe țărani cu 6200 jugăre ; etc. etc.

pe fermele din jurul oraşelor, pe atâtea proprietăţi din oraşe şi suburbane, din staţiunile climaterice şi turistice.

Nu vom trece cu vederea o metodă criminală de care s'au servit duşmanii ţării ca să golească de element naţional pământul nostru şi să se uşureze, astfel, aşezările evreeşti masive la noi. Nu este vorba de emigrările Românilor ardeleni şi bănăţeni cari încep în preajma veacului nostru. Ci este vorba de exportul de Români ardeleni cu femei şi copii peste ocean, tocmai la San Paolo din Brazilia, în ţinutul ucigător cu imense plantaţii de cafea, devenit adevărat cimitir pentru nenorociţii emigranţi europeni, transportaţi ca nişte sclavi de liniile de navigaţie transoceanice. Acest export îl înlesnea la noi „Cunard Line" şi „Lloyd olandez", având ca conducători şi comanditari ai întreprinderii pe Edgar şi Max Auschnitt. Este vorba de acel Max Auschnitt, administrator delagat al „Resiţei", proprietar al soc. „Metalunit" şi director general al soc. „Titan Nădrag Calan" — acelaş care stăpânea monopolul comenzilor şi furniturilor de stat, pe care l-a frustat cu miliarde şi i-a periclitat înarmarea, însusindu-şi în mod fraudulos enorme rezerve de devize în străinătate; acelaş care în saloanele lui primea regeşte pe parlamentari, miniştri şi prefecţi şi care, cu agentura lui comercială şi politică, împânzise ţara cu o reţea de spionaj care controla totul; acelaş Auschnitt care avea putere cât două ministere la un loc. Prin întreprinderea lui a reuşit, vreme de doi ani, între 1922—1942, să exporte 200.000 Români în Cuba, iar pe de altăparte, agenţii ai U. E. P., cu geamantanele doldora cu bilete de liberă petrecere în alb, aduceau în ţară, prin gara Dochia, sute de mii de Evrei de peste Nistru. Această acţiune criminală a făcut vâlvă şi a stârnit dezbateri furtunoase şi revoltătoare în Parlament. [1]) Dar, Max Auschnitt era în plină ascensiune şi-l luase norocul în braţe.

Datorită unei munci bine organizate a guvernămintelor Bucovinei şi Basarabiei, precum şi a serviciilor C. N. R., avem putinţa, astăzi, să ridicăm cortina asupra unei părţi numai din goliciunea de care nu ne puteam face o idee limpede şi categorică. Nu sunt trecute în tablouri bunurile evreeşti în ţinuturile ardeleneşti cedate Ungariei în virtutea arbitrajului dela Viena.

Să tragem, din cele două tablouri de mai sus, câteva încheieri. Analizând cu deamănuntul pe judeţe şi centre, avem de stabilit cele ce urmează.

a) Cele mai multe terenuri agricole le-au avut Evreii în judeţele Sorcca cu 7.890 ha.; Cernăuţi cu 7.673; Huniedoara cu 5.043 ha.;

---

1) Vezi: Gr. Iunian — Cartea pentru ţărani şi muncitori; Univ. din 20 şi 21 Sept. 1937; Dezbaterile parlamentare din Nov. 1924 cu declaraţiile dep. Victor Moldovanu — p. 128 şi 129; Mon. Of. din 8 Iunie, 1922; etc. etc.

Tablou II		Terenuri agricole evreeşti în ha.									
	Provincii	Arabile	Islazuri	Poiene	Vii	Livezi	Păduri	Neproductive	Totaluri	Alte categorii [1])	Totaluri g-rale
1	Bucovina	21.166.40	—	639.81	—	—	29.960.79	—	52.217.00	—	—
2	Basarabia	20.967.24	1.90 .22	—	3.898.43	245.95	46.80	207.64	27.267.28	—	—
3	Banat	4.809.52	—	—	35.36	—	720.62	—	5.565.50	—	—
4	Ardeal	13.140.89	—	—	1.273.74	—	21.975.56	—	35.390.19	—	—
5	Moldova	18.012.45	—	—	1.018.36	—	34.963.66	—	53.994.47	—	—
6	Muntenia	6.019.35	—	—	354.96	—	4.807.42	—	11.162.43	—	—
7	Dobrogea	1.876.49	—	—	21.10	—	257.00	—	2.154.59	—	—
8	Oltenia	4.647.88	—	—	41.95	—	2.455.49	—	7.145.29	—	—
	Total	91.090.22	1.901.22	639.81	6.634.87	245.95	95.187.34	207.64	195.907.05	—	195.907.05
1	*Bucovina*						—	—	—	1.470	—
	Deportaţi	—	—	—	—	—	—	—	—	533	—
	Dispăruţi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	*Basarabia*										
	Absenteişti	28.923.30	2.873.31	—	1.010.84	125.43	235.84	262.70	—	33.431.52	—
	Orig. nespecificată	16.563.80	2.742.01	—	233.10	67.50	128.00	283.38	—	24.520.79	—
	Total	45.497.10	5.615.32	—	1.243.94	192.93	363.84	546.08	—	59.955.31	125.582.52
	Totaluri gen.	136.587.32	7.516.54	639.81	7.878.81	438.88	95.451.18	757.72	195.907.05	59.955.31	315.323.57

1) Am trecut în tablou şi categoriile dispăruţi, deportaţi, absenteişti şi origină nespecificată — categorii în cari se găsesc foarte mulţi Evrei. Dar totaluri cu terenuri agricole evreeşti definitiv fixate sunt cele din categoria I în suprafaţă de 195.907.05 ha. Terenurile fostelor aşezări rurale germane se ridică la întinderea de 316.534.91 ha.

Bălţi cu 4.760 ; Hotin cu 4.128 ; Timiş-Torontal cu 3.671 ; Botoşani cu 3.232 ; Storojineţ cu 3.012 ; Orheiu cu 2.971 ; Vâlcea cu 2.520 ; Tighina cu 2.407 ; Fălciu cu 2.238 ; Prahova cu 2.156 ; Iaşii cu 2.905 ; Cluj-Turda cu 2.812 ; R. Sărat cu 1.803 ; Câmpulung cu 1.747 ; Dolj cu 1.535 ; etc. In agricultură, n'au făcut ravagiile ce le-au produs în proprietatea urbană — aici s'au izbit de instinctul de proprietate al ţăranului, ca şi de anumite legi de circulaţie liberă a bunurilor cari au funcţionat până în ultimul timp [1]).

b) In viticultură, stăpânesc 5.985 ha., majoritatea în valoare de 3.900 ha. în Basarabia — cu 2.260 în jud. Tighina, restul între 35—100 ha., cele mai multe în judeţele Putna, Tecuciu, Vaslui şi Iaşi. Unul singur — Avram Ghilcic, stăpâneşte 80 ha. în Mărăşeşti şi 100 în Umbrăreşti-Tecuciu, Adolf şi Clara Scharf 95 ha. în Drăguşeni-Vaslui ; etc.

c) In ce priveşte proprietatea urbană, nu cunoaştem date despre marile centre. Moldova şi Basarabia sunt cele mai evreizate. Câteva centre : Cernăuţi cu 5147 imobile evreeşti ; Bălţi cu 1.489 ; Orhei cu 2.502, Chişinău cu 2.440 ; Bucureştii cu 5.712 ; etc.

Am spus şi în altă parte că cifrele acestea nu spun îndeajuns totul. Ne lipseşte valoarea reală a bunurilor şi încă un termen de comparaţie care să exprime, tot real, valoarea bunurilor autochtonilor şi creştinilor. Nu cunoaştem numărul marilor blockhousuri din centrele oraşelor şi muncipiilor, dintre cari, unul singur, acoperă valoarea a 100—1000—5000 bordeie româneşti din aceleaşi oraşe şi muncipii. Nu cunoaştem nici valoarea lor, ştim doar că ele sunt cetăţi-ghetto-uri evreeşti, unde, foarte rar, au putut pătrunde elemente neevreeşti — în calitate de coproprietari sau chiriaşi.

Acestea am avut de vorbit despre marea problemă a proprietăţii imobiliare pe care vechi iegiuiri şi codice şi alte legi şi constituţii naţionale au ferit-o, până la un moment dat, de o jignitoare înstrăinare, ca, dintr'odată, să ne pomenim că suntem străini, chiriaşi şi sărăciţi in propria noastră ţară şi în propriile noastre oraşe natale.

---

1) Dăm câteva nume de mari proprietăţi : Firma „Patria" cu 3.632 ha. în Lemcani-Hunedoara ; Weinberg cu 1700 în Stupeşti-Prahova ; Melison cu trei domenii în suprafaţă de 1.433 ha. în jud. Fălciu ; Arapu cu 803 în Hodora-Iaşi ; Abraham Fischer cu 530 ha în Răchita-Bihor ; Iosipovici cu 608 ha în Mihălăşeni-Bihor, cu un inventar de 87 boi, 56 cai şi 934 oi ; B-ca Blank cu 2500 ha în Băile Olăneşti-Vâlcea ; Solomon Lupescu cu 508 ha. în Arsache-Vlaşca, etc.

CAP. V.

DOUĂ TEORII

a) Teoria jignitoare că Românul n'ar fi apt pentru negoţ şi industrie

,,Vina nu e a lor, vina e a noastră" — aşa spunea, solemn şi cu multă înţelepiiune, Petre Carp, care ştia să vadă atât de practic lucrurile şi pe care atâţia, fără nici un temeiu, îl hulesc, clasificându-l în categoria iubitorilor de străini. Acest mare bărbat de stat, care n'a cunoscut nici un compromis pe nici o problemă, n'a tăgăduit niciodată Românului aptitudinea de a fi bun negustor sau industriaş, ci, dimpotrivă, din puţinul ce a spus, reiese, limpede ca lumina zilei, că numai viaţa politică în care ne-am aruncat, orbeşte şi fără rost, a fost factorul care ne-a împins să ne pierdem vechile aptitudini pe arena vieţii economice — care, ca şi viaţa spirituală şi natura în întregul ei, are oroare de vid, aşa că ,,locul a fost ocupat de evrei fără nici o luptă." Toate acestea îşi găsesc temeiul în faptul că atâta timp cât vechii noştri negustori au rezistat, Evreii n'au însemnat prea mult în Bucureşti şi dincoace de Milcov. Şi, dacă mai ţinem seamă de faptul că ,,Timpul", în care Eminescu îşi expusese marea lui doctrină naţionalistă, era organul partidului lui P. Carp şi al lui T. Maiorescu nu-i putem acuza pe aceştia doi de filosemitism, ci, dimpotrivă, aceştia doi vedeau mai limpede lucrurile, pe câtă vreme tabăra adversă pe această temă din sânul ,,Junimei" vedeau oarecum împrejurările prin prisma romantică.

Faptul că, în Ardeal şi în Banat, viaţa politică nu atinsese nebunia demagogică dela noi, iar în imperiul otoman această viaţă era închisă pentru orice creştin, explică în deajuns alt fapt şi anume, că aceşti Români, transilvăneni şi macedoneni, continuau a juca un rol — unii mai

puţin, alţii mai mult — pe arena vieţii economice. Când aceleaşi împrejurări aveau loc şi în provinciile Vechiului Regat, viaţa economică era, în bună parte, şi în mâinile băştinaşilor. Deşi la toate acestea trebuie să adăogim şi alte cauze.

Să-i urmărim pe vechii negustori ceva mai în afundul vremurilor.

Prin contactul cu toţi străinii aşezaţi la noi, s'a format, prin sec. XIII—XV, o clasă bogată de boieri negustori cari intră în legături trainice cu ţările apusene şi cele răsăritene, precum şi din asimilarea negustorilor străini — germani, unguri şi ceva italieni, şi, odată cu venirea Armenilor, Grecilor, Chiprovicenilor şi Aromânilor — s'a format acea clasă de negustori români, aşa numiţi de ţară, clasă bogată şi înfloritoare şi destul de numeroasă. La acestea, se adăoga şi o altă clasă formată din cărăuşii cari se alăturau negustorilor străini şi la învăţau meseria. Mai târziu, avea loc şi o împrospătare a oraşelor cari se românizau cu forţe noui pornite dela sate spre oraşe.

Am expus — pe larg şi pentru fiecare perioadă în parte — rolul jucat de străini, dar şi cel jucat de Românii băştinaşi în domeniul comerţului — localnic şi extern — comerţ la care luau parte domni şi boieri, demnitari mari şi mici — în Principate, ca şi în Ardeal. Negustorii ardeleni ajungeau cu comerţul până în Tartaria şi Turcia. Şi toţi laolaltă aveau legături cu oraşele şi porturile germane şi polone, engleze şi italiene, etc. Negoţul cu Lipsca a fost, pentru lungă vreme, aproape un comerţ românesc, la care luau parte Români din toate ţinuturile şi Aromâni, precum şi Greci. Negustori români cazaclii făceau comerţ de blănuri peste întinderile Rusiei şi dictau pe piaţa Balcanilor şi a Cpolului; alţii, tot aşa de îndrăzneţi, duceau valori româneşti — în special, produse lemnoase — până în Indii la Calcuta şi Bombay. Şi aşa mai departe. Negustorii mărgineni au ajuns să nu fie întrecuţi nici de Greci, nici de Armeni şi nici de Ovrei. Femeile mărginene — ca şi Muzăchiarele din Albania pe cari le-a cântat Bolintineanu — sunt o afirmare nedezminţită a aptitudinilor alese în comerţ şi industrie.[1]) Negustorii mocani, de asemenea, s'au afirmat energic pe oriunde au trecut. Dacă ne gândim numai la îngrijorarea Saşilor cari nu mai puteau rezista concurenţei Românilor încă prin sec. XVIr dacă ne gândim la atâta expansiune a ramurei Românilor din Macedonia cari au întemeiat însăşi viaţa economică ungară şi au contribuit atât de larg la dezvoltarea celei austriace, fără a mai vorbi de întemeierea economiei naţionale în Serbia, etc., precum şi la contribuţia întăririi rezistenţei româneşti în Ardeal, cu banul şi cu prestigiul unor

1) Al. Bărbat, Negustorii mărgineni in trecut şi în prezent, în „Cuvântul" număr festiv 1933. Ni se dau câteva firme mari, ca Floaşiu-Sibiu, Vlad-Cluj, Simion-Oltenia, Comşa, etc. Vezi şi „Aromânii" de A. Hâciu.

mari negustori şi financiari, unde am putea găsi, în altă parte, o afirmare mai bogată, mai superbă? Să ne aruncăm şi astăzi privirile spre Dobrogea, unde au ajuns să cucerească piaţa economică a Cadrilaterului şi la Constanţa unde, încet încet, se strâmtează cercul de activitate al străinilor, precum şi la expansiunea elementelor aromâneşti, peste tot — în Basarabia şi Bucovina — aceşti Aromâni sunt avantgardele îndrăzneţe cari netezesc drumul, sunt dascălii elevilor ce au să se formeze.

Să ne gândim la comerţul de manufactură şi la cel alimentar — pe redutele căruia au rezistat cu demnitate Românii, până în ultimul timp. Zeci şi zeci de figuri reprezentative cari au însemnat şi însemnează încă mult într'o piaţă acaparată de toţi străinii şi Evreii. Nume ca Filipescu, Dinischiotu, Dumitrescu-Militari, Iubu-Mocanu, Teişanu, Chiale, Ştefănescu, etc., sunt o mândrie şi mare nădejde Manufacturişti ca Stancu Becheanu, Hagi Tudorache, Paulescu, Orghidan, Th. Atanasiu, Luca Niculescu, Coemigiopol, Fundănescu, Popp şi Bunescu, şi o întreagă pleiadă, sunt pilde demne de imitat ca muncă perseverentă, corectitudine şi organizare, în plus şi conştiinţa că joacă un rol social de unde grija creştinească pentru sprijinirea operelor de caritate. Câteva nume în comerţul drogo-farmaceutic: Ţeţu, Cionga, Nestor, Garibaldi, Stanian, etc., şi O. A. T. (Oficiul de aprovizionare al farmaciilor), întemeiat şi condus numai de Români; în comerţ şi industria automobilistică: Leonida, Mihăilescu, Tanaşoca, etc.; în comerţul de fierărie: Marcea, Hagi Stoica, Hagi Ilie, Mirea, Nicolau et Co., Bancotescu, Simionescu, Alexandrescu, Comănescu, Cărnaru, Marinescu, Jalea, Ionescu, Vătărăscu, Predoleanu etc.

Meşteşugarii români în anumite sectoare constituiau mândria ţării. din cele mai vechi timpuri. Industria casnică în Principate, dar mai cu deosebire în Ardeal, ajunsese înfloritoare. Industria mecanică în orice domeniu a fost introdusă tot de Români şi alţi străini creştini, luată sub încurajarea domnilor şi a feţelor bisericeşti. Matei Basarab întemeiază o fabrică de sticlă la Târgovişte şi o moară de hârtie, după modelul celor din Ardeal. Al. Moruz şi Grigore Ghica întemeiază fabrici de postav. Marea industrie modernă începe, pentru anumite sectoare, a fi instalată, la noi, la început, de către Români. C. Porumbaru porneşte industria hârtiei prin întemeierea fabricii „Letea" — mulţi bărbaţi ardeleni aveau deja fabrici mai mici în Ţara Bârsei. Prinţii N. Cantacuzino şi V. Bibescu pornesc industria cimentului, continuată de alţi ingineri români la Fieni. Figuri ca G. Assan, Bragadiru, Ştirbey, Grigore Alexandrescu, D. Mociorniţa, Stan Rizescu, etc. sunt proeminenţe ale iniţiativei româneşti, în atâtea domenii variate. Feciorii lui Gr. Alexandrescu şi ai lui Mociorniţa, înarmaţi cu studii şi

technică modernă învățată la instituțiile din Apus, rămân o pildă vie pentru tineretul care urma să se dedice unor asemenea preocupări. Țesătoria mecanică Stan Rizescu din Brănești — Dâmbovița, condusă, astăzi, de feciorii lui, una din cele mai mari din țară — cu capital, conducere și brațe de muncă toate românești — cu depozite în patru mari centre și cu sucursale în peste zece capitale de județ, capabilă să reziste cu mândrie atâtor conjuncturi nefavorabile, este o afirmare românească impresionantă [1]).

In domeniul creditului național, figuri ca Eugeniu Carada, Menelas Ghermani, V. Brătianu, Protopopescu, toate proeminente, marchează pietre de hotar în viața economică — cea mai puternică reacțiune ce s'a putut opune supremației evreești în sectorul financiar. Institutul nostru de credit, așezămintele funciare și bancare, ca băncile: Românească, Ghermani, de Scont, Urbană, etc., stau, ca forță financiară și organizare a creditului, alături și mai presus, ca cele similare străine din țară și pe un picior de egalitate cu multe din Apus. Iar dacă luăm în considerare toată rețeaua de bănci răspândită în capitală și peste întinsul țării, avem tot dreptul de a ne mândri cu ele.

„Cartea Românească", Universul, Curentul, Tiparul Românesc, Scrisul Românesc, G.-Delafras, Torouțiu, etc, stau în fruntea realizărilor românești și demonstrează ce poate realiza asocierea puterilor în serviciul națiunii. Doamna Coralie Ivanovici conduce cu energie și pricepere una din cele mai nobile întreprinderi întemeiată de soțul Nicolae Ivanovici. S. T. B. — care a avut în frunte pe N. Filipescu, pe unul din cei mai destoinici ingineri români,— poate fi socotită ca cea mai grandioasă creațiune a geniului autochton, ca organizare și funcție socială ce îndeplinește. Gheorghe Stănoiu este și el un mare realizator într'un domeniu nu de mult monopol al Evreilor. C. A. M., Asigurarea Românească și Agricola-Fonciera, Soc. an. rom. de telefoane, P. T. T. condusă efectiv numai de elemente etnice; S.M.R., S.R.D., Distribuția, Creditul Minier, sau întreprinderi ca Tiberiu Eremia, și atâtea altele, în toate sectoarele, sunt tot atâtea ilustrații că în poporul nostru rezidă energii nebănuite, capabile să întemeieze un comerț și o industrie națională.

Dar inginerii români și-au dovedit de mult aptitudinile lor creatoare in toate domeniile de activitate. Podul „Carol I" de pe Cernavoda, capodoperă în acest gen în toată Europa, condusă și desăvârșită de Saligny, Lesseps al României, secondat de ingineri români; atâtea lucrări de artă peste tot întinsul căilor noastre de comunicație — poduri, tuneluri, căi ferate, șosele, apeducte —; asanarea lacurilor din jurul capitalei; instalarea atâtor industrii noui, etc., sunt realizări

1) Vezi „Stan Rizescu și înfăptuirile sale".

pe lângă cari Românul trece sau nebăgător de seamă sau indiferent. Ingineri ca Bujoi, Caranfil, Orighidan, Manoilescu şi o întreagă legiune neobservată ar face mândria corpului respectiv în ţări străine. Inginerul Ioan C. Marinescu, secundat numai de colegi români, conduce „cu mâna de fier şi cu suflet de ceaslov" soc. petroliferă „Concordia". Şi câţi alţii creatori de valori uriaşe la atâtea alte societăţi petrolifere şi de altă natură. Uzina de armament „Tohanul Vechiu" este şi ea o realizare românească, în fruntea cărora stă inginerul Malaxa, care a întemeiat o industrie metalurgică românească. Architecţii noştri au creat o şcoală naţională pe care intruşii au denaturat-o şi batjocorât-o.

Vom încheia seria marilor figuri cu aceea a Inginerului Ion P. Gigurtu, „dictatorul steampurilor şi al majorităţii fabricilor de aur din România" şi care controlează multe alte industrii şi întreprinderi şi atâtea concesiuni aurifere în Bulgaria. [2]) Acest bărbat, dublat de un mare suflet, rămâne un prototip a ceeace poate realiza puterea de creaţie a rasei care se mândreşte cu un asemenea fiu şi n'are drept la păreri pesimiste.

„Vina nu este a lor (a Evreilor), vina este a noastră"— spunea Petre Carp. Dar această vină nu este numai a noastră. Ea îşi trage origina din mai multe izvoare: întâiu, este viaţa politică, care, cu cât se întindea, cu atâta golurile lăsate de noi erau ocupate de străini şi de Evrei; este lipsa noastră de însuşiri dinamice, ca risipa care n'a putut să crezee capitaluri naţionale; este obişnuinţa noastră de viaţă boerească la masa de birou care a nimicit aptitudinile noastre negustoreşti, boerie la care ne-au împins politicianii şi şcoala lor ne-au impus-o, cu mentalitatea ce ne-au imprimat-o şi, în sfârşit, invazia evreiească cu nouile ei metode de lucru: incorectitudine, concurenţă ucigătoare, mituire care a adus stricarea moravurilor, narcotizarea conştiinţei noastre naţionale de către o presă străină, etc. Insăşi puţinele excepţiuni cari au putut rezista pe vechile poziţii şi n'au dezarmat, chiar acele figuri mari de cari am vorbit numai în treacăt, sunt dovezi elocvente că Românii au fost şi pot fi elemente bune şi creatoare în viaţa economică, Se cere numai să ne scuturăm de vechile prejudecăţi. Numai o mentalitate neroadă ne-a dus la situaţia de astăzi. Şi, întru aceasta, ne asemănăm foarte mult cu Persanii cari, chiar în consiile de miniştri, discută numai despre artă şi poezie, pe câtă vreme, Englezi, Ruşi şi Armeni se ocupă numai de chestiuni de petrol, de concesiuni şi de bănci. [3]) Nu ştiu dacă s'a găsit şi la ei un tânăr licenţiat care să ofere, ca la noi, 100.000 lei pentru o slujbă la stat

1) „Pr. Vremii", din 25 Martie 1939, „Oamenii de mâine. 2) Ibid. număr omagiul din 8 Ian. 1939. 3) „Poezie-boierie" de I. Vion în „Universul".

sau la o societate.[1]) Am socotit slujba o boierie, precum o socot şi Persanii.

Dar am avut dintotdeauna încredere în energiile poporului nostru. Şi de aceea, vom încheia acest capitol cu câteva cuvinte despre câteva exemplare de rasă. Un ţăran muntean a ţinut cu orice preţ să introducă războiul mecanic şi în ţara noastră. Singur, cu nădejdea şi curajul lui, neştiutor de limbi străine, a luat drumul străinătăţii. Şi, după câţiva ani, în 1885, a reuşit să împlânte, pe o apşoară din Brăneşti, prima ţesătorie mecanică. In drumul lui spre ideal, nimic nu-l descurajează — nici lucrurile, nici oamenii. Ci, perseverent, gândeşte şi lucrează, dărâmă şi durează din nou, mai mare şi mai mare, până când a lăsat moştenire copiilor lui şi poporului său unul din marile aşezăminte industriale [2]).

Un alt exemplar de rasă este D. Mociorniţa, cu studii în 1905—906 la şcoala industrială din Paris, cu un an de practică la bursa de mărfuri şi de cereale din Londra şi cu 3 ani la Hamburg în tot felul de comerţ—bancă, agentură şi import-export. Intre 1910—925, conduce cu pricepere şi energie, intreprinderea socrului Gr, Alexandrescu. In ziua de 10 Mai 1926, pune în mişcare cea mai frumoasă şi solidă întreprindere—fabricile de talpă şi încălţăminte înfruntând, neînfricat concurenţa vechilor şi nouilor întreprinderi străine şi evreeşti [3]).

Un Ursachi şi Mihul, un Balaban şi Kaliani minunau ţările vecine ca negustori. Şi câţi alţii, nevăzuţi şi modeşti, cari, cu forţe proprii, s'au ridicat la cele mai înalte situaţii în lumea negustorească şi a industriei! Viaţa unui Constantin Hagi Pop şi D. Aman, uriaşa figură a baronilor Sina şi Dumba; curajul şi priceperea unui Teodor Ciocan Mehedinţeanu, incepătorul industriei petrolului la noi; vieţile negustorilor noştri de odinioară; „Stan Rizescu şi înfăptuirile sale", etc., trebuesc cetite cu evlavie şi purtate sub căpătâiu, atât de elevii noştri, cât şi de oamenii de stat ai noştri, de mâine.

In sufletul poporului nostru, clocotesc aptitudini negustoreşti ce se cer a fi întruchipate. Când ministerele şi instituţiile publice vor fi uşurate de prisosul de slujbaşi, iar alţi tineri nu-şi vor mai găsi refugiul sub plapoma bugetului; când şcolile vor fi îndrumate spre căi mai practice şi vor înceta de a mai fi o industrie privilegiată numai în interesul individului; când măsurile de românizare vor funcţiona

---

1) N. Crevedia în „Por. Vremii" din 2 Sept. 1937. 2) „Stan Rizescu şi înfăptuirile sale", 1880—1937". Volum omagial. 3) Născut în Ţintea-Prahova, din tată mocan din Cristian — ţara Bârsei şi din mamă româncă din Grebena-Macedonia. A fost îndemnat de I. I. C. Brătianu şi sprijinit de Vintilă ca să întemeieze o industrie mai subţire. Casele germane i-au pus la dispoziţie cred te în maşini şi mărfuri în valoare de 150 mil. In 1942, s'a constituit în societate anonimă, condusă de tatăl şi de cei trei fii.

energic și românește, prin credite rațional și național distribuite, iar vaduri economice vor fi puse la dispoziția a lor noștri și un sistem de legi își va întinde, aripele ocrotitoare și mai larg atunci numai vom conclude — cu mirare, dar și cu scrâșnire de dinți — că teoria după care nu suntem capabili de negoț, ci numai de munca câmpului și de conducere a statului, a fost o legendă falșă, întreținută de dușmani și de Românii noștri inconștienți. [1])

Poporul care numără între ai săi pe Mocani și pe Mărgineni, pe Olteni și pe Macedoneni, n'are de ce se teme.

b) Numărul Evreilor în Țările Românești.

Intrăm, de data aceasta, într'un domeniu pe care l-am putea numi ingrat — cu o mulțime de elemente cunoscute, dar cu rezultate încă nepreciise. Este o problemă stabilirea numărului Evreilor care a provocat atâtea discuții aprinse și a dezlănțuit atâtea atacuri împotriva instituției chemată să ne dea rezultate definitive, dar ele nu s'au produs. Fiindcă recensământul oficial al populației din 1930 spune prea puțin. Fără a critica intențiile conducerii Institutului central de statistică, precum și argumentele ce le opune criticii adusă de presă și de toți aceia pe cari i-a pasionat sau i-a interesat în cel mai înalt grad această problemă a numărului Evreilor așezați și trăind la noi — în mod legal sau în condiții ilegale, nu importă — ne punem o simplă întrebare de bun simț: Dacă între 1899—1910, numărul populației evreești de peste întreg cuprinsul teritoriului nostru etnic se evalua la 823744, cum se face că, într'un interval de aproape 30 ani, populația de rit mozaic înregistrată de recensământul din 1930 de-abia atinge cifra de 756.930? ...

In acest capitol, vom pune, față în față, toți factorii cari au înlesnit năvala acestor populațiuni peste cele deja existând între 1899 — 1910 și vom da un tablou cu datele fixate de aceste recensăminte, de acela din 1930, precum și cercetări tot așa de obiective, întreprinse de alte cercetări în afara Institului oficial de statistică și, în felul acesta, vom cauta să punem capăt problemei.

Să enumărăm toate elementele mai de seamă ce ne stau la îndemână, după anumite categorii — factori cari au împins populațiunile ovreești să năvălească în țările noastre până în 1919, factori cari s'au produs după 1919 și au activat după inițiative guvernamentale;

1) M. Antonovici, delegatul B. N. R. la Institutul de credit românesc — I. C. R., îmi relata, deunăzi, un fapt foarte îmbucurător și anume: din aproape un miliard lei credite acordate elementelor autochtone pentru românizarea vieții economice, toți — sută în sută — au răspuns obligațiilor și de-abia o sumă de 600.000 lei se pune în discuție.

alţi factori interni, lucrând ocult şi cari umflau, zi de zi, grosul acestor populaţiuni şi, în sfârşit factori politici externi cari au adus alte revărsări de populaţiunei evreeşti.

I. Factori cari au favorizat o invazie destul de intensă între 1910—1919 :

a) Populaţiuni evreeşti, împinse în 1916 de ofensiva generalului rus Brusilov în Galiţia şi sub protecţia armatelor a.-ungare, au pătruns în număr de câteva zeci de mii în Maramureş şi în Transilvania, în afară de alte scurgeri aşezate în Moldova.

b) După unirea Basarabiei cu Ţara Mumă, numeroase populaţiuni evreeşti, împinse de regimul bolşevic şi de haosul din Rusia, au venit de peste Nistru şi s'au aşezat în această provincie, sporind considerabil populaţia flotantă şi, apoi, pe cea stabilă, căci majoritatea lor a rămas pe loc.

c) Războiul ruso-polon a provocat alte scurgeri în ţările noastre.

d) Revoluţia lui Bella Kuhn în Ungaria şi represiunea detaşamentelor lui Horthy a pricinuit imigrări evreeşti în masă în provinciile noastre.

Pe toţi aceştia din categoria I, O . Goga îi numea „călători în transit". Dar, găsind condiţiuni minunate de viaţă şi de repede îmbogăţire, ei, spre fericirea ţării noastre, s'au aşezat definitiv şi au renunţat la calitatea de „călători în tranzit."

II. — Factori cari s'au produs după 1919 şi au activat după iniţiative oficiale — luate de guverne.

a) Generalul Averescu declara, târziu, cu referire la anul 1924 al guvernării sale, cele ce urmează : „In timpul guvernării mele, populaţiunea evreiască din Volhinia şi Podolia, gonită de bolşevici, s'a îngrămădit la Nistru, şi mi-a cerut, prin coreliogionarii din ţară, să le dau permisiunea să intre în Basarabia. Călăuzit de un sentiment de umanitate, am dat învoirea cerută cu condiţia că şederea lor la noi va fi vremelnică, până când împrejurări prielnice le vor permite să plece. Am constatat, însă, cu regret, că mulţi Evrei, prin fraudă şi falsuri, au căutat şi caută încă să rămână în ţară." In publicaţiunea oficioasă a Basarabiei, apărută, în 1925, se spune că această creştere a populaţiunii flotante s'a accentuat după 1918 prin refugiaţi evrei veniţi din regiunile Podoliei, Poloniei şi Chersonului şi din alte regiuni ale U. R. S. S.

b) O altă categorie este aceea a refugiaţilor politici ruşi — evrei sau alţii — intraţi în ţară în 1922 şi cărora li s'au eliberat paspoarte „Nansen" — fără a cunoaşte exact numărul lor, care, cu scurgerea timpului, se umflă, prin eliberări oficiale sau ale asociaţiilor clandestine din ţară şi din străinătate,.

Dar toţi aceşti refugiaţi provizorii s'au aşezat definitiv — spunea N. Iorga — şi n'au rămas acolo unde s'au aşezat, ci au năvălit în marile centre, ca Bucureştii, în care zeci de biserici au rămas fără parohii, iar când a devenit mare centru de faceri, acestea au adus Evrei din toată lumea, reprezentanţi de mari industrii, mânuitori de imense capitaluri [1]).

c) Dar această îngăduinţă guvernamentală, dictată de acea nenorocită mentalitate asupra ospitalităţii noastre, a continuat mereu. Marele nostru geograf Mehedinţi, o citează într'o lucrare a subsemnatului: M. Ebner aduce mulţumiri guvernului român, în Czernowitzer Zeitung de prin Aprilie 1936, care a lăsat să între 20000 Evrei din Rusia [2]).

d) Marele nostru scriitor I. Al. Brătescu-Voineşti, prin scrisoarea-petiţie publicată în Universul, ruga pe primul ministru al ţării, în 1937, ca să se înzecească paza la hotare spre a se opri năvala puhoaielor ce aşteptau îngăduinţa guvernului pe malul de dincolo al Nistrului. [3]) Cronica nu spune dacă au primit sau nu această îngăduinţă creştinească.

III. Factori interni, lucrând ocult, umflau zi de zi grosul acestor vagabonzi, fii ai lui Ahasverus, alungaţi dealungul veacurilor şi peste tot întinsul globului. Aceşti factori îi putem clasifica: în organe oficiale, în organizaţii evreeşti, în persoane particulare şi în asociaţii clandestine bine organizate, cari şi-au luat, asupră-le, rolul de a încetăţeni pe vagabonzi, etc. Să le luăm, pe fiecare în parte, puţine din cele nenumărate, descoperite sau rămase necunoscute.

a) Un grefier Negrea fabrica încetăţeniri cu concursul unor notari din comunele Rohozna şi Jucica Veche din Bucovina, ajutaţi şi de samsarul evreu Isac Condesberg. Asemenea falsuri se fabricau în această provincie încă din 1919 [4]). Medici evrei obţineau certificate false de opţiune pentru obţinerea încetăţenirii recente şi era vorba de un dosar în care se găseau numele a 2000 optanţi cărora anumiţi funcţionari le-au eliberat certificate false de neopţiune.

b) La Cernăuţi, o bandă de evrei falsifica paşapoarte. Marele ziarist Moritz Wecsler-Puiu Verea trafica cu autorizaţiunile de şedere în ţară a supuşilor străini, afacere care a lucrat, nestingherită, vreme de doi ani, începând cu 1935. Această asociaţie „Wecsler" a obţinut şi perfectat aproape 2000 autorizaţiuni şi s'au găsit, asupră-i, câteva duzini de carnete de liberă exercitare a profesiunii, purtând antetul ministerului respectiv. [5]) Avocatul Elias Blumenfeld — zis Florin s'a ocupat cu înscrierile tardive în registrele de cetăţenie, operaţie care

---

1) Conferinţă ţinută la radio şi publicată în „Univ." din 10 Ian. 1938. 2) Vezi „Aromânii" — în „O mărturisire". 3) Vezi „Universul" din Iunie 1937. 4) şi 5) Ziarele.

se făcea prin o nemaipomenit de cutezătoare conrupere a funcţionarilor şi, mai ales, datorită actelor false procurate de anumite oficine clandestine, din cari s'au găsit la domiciliul acestuia circa 90 blanchete de certificate de încetăţenire.[1] După ancheta ordonată de O. Goga — în calitate de ministru de interne — gen. Polizu a constatat în jud. Maramureş, prezenţa a peste 60000 Evrei veniţi după război, de unde a adus la centru o căruţă de bilete de indentitate măsluite şi o grămadă enormă de sigilii false prin cari se contrafăceau autorizaţiile de şedere în ţară. Infiltraţia individuală a tuturor scursorilor şi aventurierilor semiţi atraşi de prestigiul bogăţiilor acestei noui Californii care este ţara noastră continua, nestingherită, după război.[2] Şi aceşti frauduloşi au invadat oraşele, târgurile şi satele, falsificând textele, vărând dihonia între adevăraţii cetăţeni, sugând vlaga elementului băştinaş, atentând la bunele moravuri şi inoculând otrava, subminând unitatea etnică şi spirituală a neamului românesc — cum se exprimă amarnic un cronicar[3].

c) O altă intrare frauduloasă în cetatea română era şi căsătoria mixtă a evreicelor sau străinelor cu cetăţeni români, fraudă prin care s'au oploşit la noi atâtea elemente nedorite.

d) Alţi Evrei căpătau, încă prin 1935 şi după, paşapoarte „Nansen" cari nu se eliberau decât refugiaţilor politici ruşi. Aşa, de pildă: unul Chtainberg Zussman David, supus belgian, obţinea în 1937, un paşaport de acest fel. Un alt Evreu din Tokio şi-a procurat în 1935 un asemenea pasport dela consulatul din New-Vork, condus de un evreu Tărcăoanu[4].

e) U. E. R. (Uniunea Evreilor Români) era unul din oficinele unde se fabricau cetăţeni cu zecile de mii. Prin agenţii acestei uniuni, se făcea primirea, la gara Dochia-Basarabia, a refugiaţilor evrei de peste Nistru pe cari îi conduceau la Bucureşti, având la ei bilete date de Uniune — bilete de liberă petrecere în ţară, în alb, căpătate dela autorităţi. Comisarul regal al corpului IV armată, prin raportul său către comandament, credea necesară o descindere la U. E. R. şi la agenţii ei ca să se descopere mijloacele, actele şi numărul de contravenienţi la trecerea frontierei. Dar din ordine de sus o asemenea descindere a fost retrasă pentru U. E. R.[5]). Din dosarul cabinetului 2 instrucţie, reiese încă ceva şi anume că un oarecare Zusman a spus martorului Samuel Gross „că el, fiind la Uniunea Evreilor, a introdus circa 30000 cereri, etc." De altfel, U. E. R. era singura instituţie chemată să su-

1) Din raportul judelui instructor Lazaroneanu al cab. 2 adresat parchetului la 28 Nov. 1936. 2) Vezi Por. Vremii," din 19 Iunie, 1938. 3) Ibrd. din 18 Mai 1936. 4) Ziarele. 5) Vezi ord. Nr. 10143.925 al Comandamentului corp. IV armată şi dosarul judelui instructor dela cab. 2 şi raportul din 28 Nov. 1936.

pravegheze la liniştea şi siguranţa ţării, de aceea toate guvernele i-au lăsat grija de a acorda autorizaţii de şedere refugiaţilor evrei din Ucraina.

f) Incă o instituţie care îndeplinea o funcţiune de înaltă valoare naţională în stat era şi Volostele — comunele — cărora li era lăsată grija de a întocmi listele de încetăţenire şi cari, în practică, n'au eliberat nici un act în condiţiile legii.

IV. Factori politici externi de cea mai mare importanţă pentru viaţa Evreilor şi pentru statul român au avut odată cu întronarea regimului hitlerist în Germania.

a) Hitler, luând, în Februarie 1933, conducerea Germaniei, se începe exodul unor populaţiuni numeroase cari s'au îndreptat spre noi şi s'au aşezat comode tot pentru vecinicie.

b) Alipirea Austriei către Reichul German, în 1935, ne-a adus aceeaşi binefacere nouă, precum şi, mai târziu, alipirea Cehoslovaciei.

Iată, aşa dar, atâtea evenimente externe cari consolidau situaţia politicei în ţările vecine, dar erau pentru noi tot atâtea lovituri crude aduse siguranţei şi fiinţei statului nostru. Şi, precum am văzut, elementele evreieşti locale — fie ca particulari, fie ca instituţii — servindu-se de îngăduinţa guvernelor politicianiste, ca şi de o conrupere nemaipomenit de îndrăzneaţă, aduceau în valuri de zeci şi sute de mii toate populaţiunile vagabonde ce statele vecine le zvârleau ca netrebnice peste hotarele lor.

Octavian Goga socoteşte numărul acestor Evrei intruşi din Galiţia şi Ungaria după războiu la peste 500.000 — cari nu sunt cetăţeni cu acte în regulă şi că numai în Maramureş s'au oploşit peste 65000 fără cetăţenie, iar mulţi indezirabili din Germania şi Ungaria cri aiurea au devenit proprietarii unora din marile blck-housuri din centrul Capitalei. Pamfil Şeicaru arăta şi el Camerei, în Martie 1937, că numai în Cernăuţi erau peste 20000 cetăţeni cu acte suspecte. Alţi publicişti fixează numărul celor strecuraţi de peste Nistru la mai bine de 400.000 a căror calitate de refugiaţi, de trecători numai prin ţară, li s'a recunoscut în mod oficial şi pe cari Comunitatea evreiască din Basarabia şi-a luat angajamentul să-i trimită oriunde.

Faţă de toate aceste stări de fapt, a trebuit să se producă o reaţiune. Aceasta au cerut-o şi opinia publică exprimată prin presă şi alte organe oficiale. Printre acestea, prima pare-se a fi raportul despre care am mai vorbit al cabinetului 2 de instrucţie înaintat primului procuror în 28 Nov. 1935, în care se opina — faţă cu uşurinţa falsificării certificatelor de încetăţenire — de a se verifica toate certificatele eliberate în puterea decretului lege Nr. 2085 din 22 Mai 1919. Acest decret a înlocuit cererea de recunoaştere a drepturilor cetăţeneşti prin o

declaraţiune de opţiune, pe care cel îndrituit trebuia să o facă tribunalului în oraşele reşedinţă de judeţ, sau judecătoriei domiciliului în celelalte, declaraţiune ce nu trebuia sprijinită pe nici un act doveditor. Şi, de aci, au început falsurile şi nu s'au oprit, unele din ele, decât la parchet. Fiindcă, în 1924, când s'au întocmit listele celor ce de plin drept au dobândit naţionalitatea română, primăriile — fie din neştiinţă, fie cu rea credinţă — au trecut în listele ce întocmeau nu numai pe cei ce aveau dobândită de plin drept naţionalitatea, dar şi pe cei cari nu aveau nici o legătură rezultând din indigenat sau din domiciliul administrativ, iar vigilenţa pusă de organele administrative cari au verificat trecerile făcute în liste nu a fost îndestulătoare [1]).

Drept urmare a tuturor acestor stări cari au dus la o alarmantă situaţie în structura etnică a populaţiei României Mari a cărei viaţă şi curăţenie se primejduia zi de zi, guvernul naţionalist a emis decretul lege Nr. 169, publicat în Monitorul Oficial Nr. 18 din 22 Ianuarie 1938, prin care se treceau la revizuire toate înscrierile în registrele de naţionalitate şi în acelea privitoare la acordarea drepturilor cetăţeneşti. Din darea de seamă făcută de Ministerul Justiţiei în Mon.Oficial Nr. 273 din 24 Nov. 1939, rezultă că s'au produs, în faţa instanţelor de revizuire, 200042 cereri de titulari — capi de familie cu 617.396 membri, rămânând neînscrişi 11525 capi de familie cu 44848 membri. Din cei 617.396, au rămas definitiv recunoscuţi 392.174, iar la cei 225.222 li s'a anulat titlul de naţionalitate română folosit între timp şi uzurpat prin fraudă sau prin eroare [2]).

Frauda şi falsul au funcţionat tot timpul, fiindcă însăşi legile ţării păcătuiau şi înlesneau toate aceste fraude şi falsuri. An de an, dela 1918 [3]) guvernele ţării au acordat termene de prelungire de înscriere în registrele de naţionalitate, ultimul fixându-se chiar în Septembrie 1933. Aşa că frauda şi falsurile ajunseseră o instituţie oficială în statul nostru. In Basarabia, de o pildă, toţi primarii sau cel puţin ajutorii de primari erau evrei şi-şi serveau în tot felul pe coreligionari, cari, când aveau interese, renunţau la supuşenia română, iar când în Palestina nu vedeau perspective frumoase, reveneau asupra renunţării şi apăreau din nou în registrele de naţionalitate. Din Buletinul statistic al Basarabiei, populaţia totală a acestei provincii era, în 1923, de 3125259, din care populaţia flotantă a oraşelor reprezenta, nici mai mult nici mai puţin, 60% din populaţia fixă. Şi Buletinul ne defineşte această

1) Din referatul Min. Justiţiei către Consiliul de Miniştri publicat în „Mon. Of." din 22 Ian. 1938. 2) I. Nedelescu în „Univ." din 26 şi 27 Nov. 1939. 3) Tratatul dela Paris din 9 Dec. 1918, încheiat între principalele puteri aliate şi aservite şi România, obliga pe aceasta din urmă, prin art. 7, de a recunoaşte, în mod special, pe Evrei ca supuşi români de plin drept — dacă locuiau pe teritoriul României şi nu se prevalau de nici o altă naţionalitate.

noţiune de populaţie flotantă: „venită după războiu, din regiunile Podoliei, Poloniei şi Hersonului sau încă din alte regiuni ruseşti mult mai depărtate, devenită, din cauza ultimelor evenimente, un element vagabond, trăind din stipendii sau mulţi din ei căutând să profite de avutul altuia, populaţie flotantă din care s'au recrutat în timpul din urmă o bună parte din escrocii internaţionali, comuniştii, anarchiştii şi criminalii." [1]) Şi mai departe: „Toţi streinii din aceste categorii au reuşit să se găsească în posesiunea unui act legal care le dă aparenţa de cetăţenie română şi la aceasta trebue să se adauge numărul imens al acelora cari şi-au procurat acte false de naştere sau indigenat." [2])

In acest fel şi în multe alte chipuri frauduloase, se fabricau cetăţenii români cari se străduiau să fericească această ţară. Insuşi dr. Alexe. Vaida-Voevod — în conferinţa ţinută la Arad în ziua de 18 Martie, 1935 — recunoştea că a fabricat şi el cetăţeni români. [3]) Dar alţi oameni politici n'au avut acest curaj civic pe care l-a mărturisit fostul premier.

Ajunşi până aci, vom căuta, de acum, să stabilim, din puţinele ce ne stau la îndemână, elementele unei statistici a populaţiei evreeşti trăind în România Mare. Ne vom servi de toate acelea ce ni le pune la îndemână recensământul oficial din 1930, sau declaraţiile — bine înţeles, globale — ale oamenilor politici, cercetările oamenilor de ştiinţă pe cari i-a preocupat această problemă atât de controversată şi în directă legătură cu soarta statului, precum şi părerile Evreilor — oameni de ştiinţă sau diletanţi politici. Aşa dară, în tabloul ce urmează, vom pune recensământul din 1930 faţă în faţă cu recensămintele din 1899, 1910 şi 1912, precum şi cu toate cercetările şi părerile de cari a fost vorba.

Să analizăm datele din acest tablou [3]) şi să vedem ce se desprinde din ele.

In statistica din 1912, alcătuită de Colescu, se constată, pentru Evreii din Vechiul Regat, o diferenţă în minus de 35954 suflete faţă de datele statistice din 1899. Explicaţia s'ar găsi în criza financiară care a început să bântuie în Vechiul Regat odată cu anul 1896 şi care a culminat cu 1899, anul secetos cel mai greu ce l-a cunoscut ţara

---

1) Vezi şi Univ. din 14 Febr. 1937: „O gravă problemă economică şi socială". 2) Ibid. ibid.după Expunerea de motive a proectului de lege relativ la dobândirea şi pierderea cetăţeniei române din 1923. 3) Vezi Univ. din 21 Martie, 1935 — Problema minorităţilor din România. 1) Datele statistice pentru Vechiul Regat în prima coloană sunt alcătuite pentru anul 1899; pentru Basarabia în 1902, iar pentru celelalte provincii în 1910. Datele din col. 3 şi 4 sunt luate după recensământul din 29 Decembrie 1930. Coloana N. Popp ne serveşte din studiul publicat în „Rânduiala", şi, întrucât s'a servit de alte nume pentru provinciile istorice, am dat cifra de 1082754 pentru Moldova de altădată — trecută de N. Popp sub numele de Moldova de jos şi Moldova de sus.

noastră și care a determinat, pentru câțiva ani, încetarea imigrațiunilor și o emigrare în stil mare a Evreilor, între 1899—1902 și care, după rapoartele col. Trotter, consul general britanic la Galați, întocmite după elementele servite de Evreii din acest port, ar fi atins cifra

Provincii	Recensăminte oficiale				Alte statistici și păreri românești și străine		Broșura rexistă	Statistici evreești	
	1899 1910	1912 Colescu	1930 după		N. Popp	Hans Schuster [1])		Arthur Ruppert	Iudisches Lexicon 1930
			neam	religie					
Oltenia . . .	4906	3062	3305	3523	36931	36931			
Muntenia . .	68852	63191	86545	94216	323875	323675			
Dobrogea . .	4276	4124	3795	4031	35789	35789			
Moldova . .	195887	167590	158421	162268		394102			
Basarabia . .	247200		204858	206958		499135			
Bucovina . .	102919		92492	93101	182754	189517			
Maramureș .	60878		57795	59459	92092				
Ardeal . . .	118179		109656	119331	269224	315313			
Bănat . . .	20643		11428	14043	135603	135606			
Totaluri . .	823740	237967	728115	756930	1986368	1966268	1950000	834344	1130000

de 31615 emigranți asistați de diversele societăți evreești, la care trebuește, însă, adăogat și numărul emigranților prin proprii mijloace. Aceste două elemente s'ar ridica la un total între 36—40000 suflete, pornite spre America de Nord, Canada, Argentina, Egipt, Filadelfia, Londra și Egipt. [2]) Este prima emigrare, în tot cursul istoriei Evreilor la noi, dictată nu de măsuri administrative, ci de asperități economice, ceeace însemnează că, dacă Evreilor s'ar crea condițiuni de această natură insuportabile, ne-ar pricinui marea durere a despărțirii în masse cât mai mari. Dar, în legătură cu diferențele de mai sus, se desprinde și o nedumerire: în acest interval de 13 ani, n'au avut loc, oare, infiltrări evreești la noi din alte regiuni? Nici o indicație oficială sau alta nu pomenește nimica despre un asemenea fenomen.

Marea și neexplicabila nedumerire ne servește, însă, rezultatul recensământului din 1930. S'au scurs 18 ani dela statistica lui Colescu din 1912 și alți 20—30 ani dela recensămintele din fostele imperii — rus și a.-ungar. Au avut loc, în acest interval, atâtea evenimente cari au înlesnit toate scursorile, precum și infiltrări individuale, necunoscute ca număr și proporții, strecurate prin toate frontierele — înlesnite de toate organizațiile de falsificatori de pașapoarte și de încetățeniri frauduloase în fruntea cărorsa s'a pus, în mod oficial, U. E. P.; după

1) Vezi „Die Judenfrage in Rumänien", Leipzig, 1939, p. 125, pe care regret a nu o fi cunoscut-o mai din vreme, fiind o lucrare de mare valoare și actualitate. 2) Verax., o. c., 309.

aceea, alte cete de dimensiuni considerabile fugărite de regimul hitlerist, de Anschluss-ul austriac, de alipirea Cehoslovaciei, de revirimentele naţionale din Turcia, Grecia şi alte ţări balcanice; precum şi alte infiltrări, pe poarta mare, din ţările din Apus, cari aduceau şi capitaluri străine şi escroci de toate nuanţele, etc. Şi toate aceste evenimente — nu ştim prin ce anume minuni — fac ca recensământul oficial din 1930 să înregistreze de-abia 728115 Evrei, după neam şi 756930, după religiune mozaică — adică mai puţin, respectiv: 95625 şi 66810, referindu-ne la totalul de 823643 înregistrat de recensământul din 1899/91

Rezultatelor înregistrate de recensământul din 29 Decembrie 1930, ii alăturăm statistica lui N. Popp, care, cu migală şi fără a obosi, s'a servit de toate elementele ce i le-au putut procura anumite cercetări destul de serioase şi pentru cari trimetem pe cetitor la studiul respectiv. N. Popp ajunge la aceste rezultate: la o populaţie totală de 19325951, găseşte 1986368 Evrei — 10,24% şi 3433367 alte naţionalităţi — 18.04%. Din populaţia oraşelor de reşedinţă ale României — lucru ce nu este înregistrat în recensământul din 1930 — de 3182834, Românii ating cifra de 1561288 — 49%, alte naţionalităţi 572810 — 17% şi Evreii 1047745 — 32%. Trecem mai departe, fără nici un comentariu [1]).

Oamenii noştri politici prea puţin s'au ocupat de problemele demografice cari priveau pe străinii introduşi şi structura etnică a ţării noastre. Programele lor de guvernământ priveau cu totul alte probleme: cum să mulţumească pe partizanii mărunţi, mărind numărul slujbaşilor publici şi subţiind astfel bugetul ţării până la sleire complectă a tezaurului şi la reducere în mizerie a slujbaşilor, ceeace mărea posibilităţile de a se lăsa ispitiţi; cum să aranjeze contingentarea import-exportului şi regimul devizelor sau să puie stăpânire pe marile posturi de comandă în instituţiile publice şi în consiile de administraţie, etc. Doar I. Mihalache, care este un pasionat al statisticei şi posedă caete întregi în legătură cu problema evreiască, referindu-se la problema aceasta, spunea că Evreii ar atinge cifra de un milion. [2]) Octavian Goga — în măsură să cunoască mai bine ca oricare altul problema — dădea o cifră variând între 1 ½— mil. de Evrei. Tot el evalua la 500.000 numărul Evreilor intruşi din Galiţia şi Ungaria, după războiu.

Am spus şi cu alt prilej că, în şcoala noastră românească, nu s'a pomenit niciodată nu de invazia evreiască, ci măcar în treacăt de această populaţiune. De pe catedra universitară, se auzea, din când în când, energic şi cu adânc răsunet, glasul lui A. C. Cuza, N. Iorga

---

1) Vezi „Etno-demografia Română în „Rânduiala". 2) Vezi art. prof. I. Hurdubeţiu în „Univ." din 8 Ianuarie, 1938.

şi S. Mehedinţi. Singurul din membrii corpului didactic secundar care a îndrăznit să vorbească despre această populaţiune de năvală a fost prof. N. Pandelea.

Iată ce a îndrăznit să scrie în manualul ,,România'' pentru cl. IV secundară: ,,Evreii constituesc o minoritate foarte curioasă: în timp ce neamurile străine de la noi îşi declară făţiş credinţa şi limba, scoţând la iveală, când se face numărătoarea, pe toţi membrii familiei, Evreii singuri se ascund, în deosebi cei veniţi în timpul din urmă (după războiu) din Rusia. Astfel, în anul 1919, cu prilejul discuţiilor pentru noua Constituţie, s'a arătat că sunt în ţară vreun milion şi jumătate de Evrei, cifră care n'a fost contestată de deputaţii evrei, destul de numeroşi atunci în Parlament.... Ei reprezentau, deci, faţă de România de baştină, proporţia de 10%. După 10—12 ani, însă, în care timp au venit la noi mulţi Evrei, mai întâi din Rusia, iar acum în urmă şi din Germania, se constată un rezultat intr'adevăr uimitor: se găsesc numai 756930 în recensământul din 1930, adică exact jumătate din câţi se socoteau înainte. Informaţii particulare (dintre care unele din izvor evreesc) arată însă că numărul lor real ar fi cu mult mai mare decât ieşea din calculele făcute în 1919'' [1]).

Să trecem la izvoare străine şi evreeşti.

,,Enciclopedia italiana'' dă, pentru 1921, fără a indica izvoarele, 835000 Evrei locuind în ţările noastre. ,,Grand Dictionnaire Larousse'' — cel mai prost informat — dă o populaţiune evreiască de aproximativ 4 milioane pentru toată lumea, dintre cari 2 milioane pentru Europa — adică în Polonia, Austria, Turcia şi Ungaria, fără a pomeni nici de Rusia, nici de România. De aci, se vede cât de serioase sunt cercetările acestor enciclopedii cari fac, din acest punct de vedere şi pe nedrept, mândria marilor naţiuni — şi unul din marile defecte de organizare a lor este că toţi ,,savanţii'' cari tratează problema evreiască sunt Jidovi, implacabil neîmpăcaţi cu cultul adevărului. După ,,Gazeta Polska'', sub semnătura lui S. Werner, Evreii au invadat România, între 1919—1923, cu un număr de 500000 [2]).

Isvoarele evreeşti vorbesc în felul acesta. Ziarul ,,Lupta'' afirmă că numărul Evreilor, în 1930, este de 721000 — 3.71% din populaţia totală a ţării, cifre împrumutate din ,,Anuarul statistic al României'' pe 1935—39. [3]) ,,Renaşterea noastră'' — organ pur evreesc — admite maximum de 800000, ceva cât mai aproape de statistica oficială, dar

1) Vezi o. cit. Incă doi inşi cari au îndrăznit să scrie ceva despre Evrei: I. Suchianu în cartea de stil şi compoziţiuni, C. Kiriţescu în ,,Istoria războiului pentru întregirea neamului'' şi alţi câţiva, ceeace a determinat U. E. P. să înainteze un protest Ministerului Instrucţiunii Publice. Vezi ,,Fapte şi idei'' de M. Schweig, Buc. 1931, p. 70—73. 2) Cuvântul din 22 Ian. 1938: ,,Invazia Evreilor în România''. 3) ,,Univ.'' 16 Dec. 1937: ,,Câţi Evrei sunt în România Mare?''.

se întreabă indignată : „De ce se permite publicarea unor afirmaţii cari arată că există în ţară 2 milioane de Evrei, cari iau pâinea dela gura Românilor?"[1]) Arthur Ruppin, sociologul evreu, care ne-a cunoscut de aproape, dă, pentru anul 1899, o cifră de 256588, numai pentru Vechiul Regat, neştiind că, după 19 ani, se va reîntregi România.[2]) Colegul său de mai târziu, Arthur Ruppert, profesor de sociologie al universitatea din Ierusalim, dădea, în 1930, 834344 Evrei pentru ţara noastră — adică cu o sută de mii mai mult ca statistica oficială şi cu 65000 mai puţin ca în 1910.[3]) Sionistul Wiesl spune că, în ţările noastre sunt 300000 Evrei mai mulţi decât poate suporta România,[4]) dar nu ne arată câţi sunt aceia pe cari îi suportă sau îi poate suporta. Napoleon Arié — catechirisit de comunitatea evreiască — îi găseşte pe Evrei prea numeroşi, dar nu ne dă cifre. In sfârşit, Judisches Lexicon din 1930 dă, pentru acelaş an, 1130000 Evrei în România.[5])

Şi încă câte alte statistici şi alte păreri, pe cari şi nu le cunoaştem şi este inutil de a le înşira. Şi toate aceste pentru simplul motiv că nu s'au luat garanţiile cuvenite ca agenţii recensori cari luau declaraţiile libere să controleze riguros actele pe temeiul cărora se putea stabili originea etnică. Fiindcă atât Evreii cât şi ceilalţi minoritari aveau interes — unii să-şi micşoreze, alţii, ca Ungurii şi Ruşii, să-şi crească numărul şi, deci, puterea şi pretenţiile lor şi ale statelor vecine. De aceea, Evreii, s'a dezlipit de neamul lor, în mod aparent numai, şi s'au declarat : majoritatea celor din provinciile de peste munţi şi din Banat — unii maghiari, puţini din ei germani ; majoritatea celor din Basarabia şi Bucovina — ruşi şi germani ; o parte din cei din Vechiul Regat români ; iar alţii, numeroşi, au dispărut din localităţile unde erau stabiliţi ca să nu fie găsiţi de agenţii recensori, cari s'au mărginit să înregistreze declaraţiile libere, fără ca cineva să le controleze exactitatea sau să fie sancţionat pentru declaraţie falsă.

Oricare ar fi numărul Evreilor — mare sau mic — problema evreiască este o realitate. Câtă lume s'a întrebat şi nu se întreabă încă : Oare care să fie numărul Românilor din Macedonia ? Şi nimenea n'a putut să dea un răspuns categoric. Insă, pe câtă vreme, Evreii si-au ascuns numărul, Românii din Macedonia au creat par'că o legendă în jurul lor — circulă zvonul că sunt foarte mulţi şi, în aparenţă, aşa este. Românii macedoneni circulă, circulă peste tot. Pe ei îi găseşti pe toate căile de comunicaţie — mari sau mici ; pe întinsul câmpiilor şi prin toate coclaurile munţilor ; prin bâlciuri şi prin toate pieţele, ca neguştori şi meseriaşi în oraşe mari sau mici şi prin porturi ; în

---

1) „Curentul" din 3 Sept. 1937. 2) B.-Duică, o. cit. 220. 3) „Curentul" o. cit. — după „Les Juifs dans le monde modren" de Ruppert. 4) „Univ." 14 Dec. 1937 — o gravă problemă economică şi socială. 5) „Univ." 16 Dec. 1937.

caravane numeroase, coboară sau urcă munții, după anotimpuri și iți face impresia că sunt mulți, numeroși, fără sfârșit. Și, în realitate, sunt puțini — nu milioane, ci două trei sute de mii. Aceiași impresie iți lăsau și în Cadrilater. Și erau de-abia câteva zeci de mii. Dar erau o monedă măruntă care circula peste tot și la tot pasul.

De mult, m'am gândit la teoria lui Hașdeu asupra circulației cuvintelor — aplicând-o și la Evrei și la Românii din Macedonia. Și aceiași impresie a avut-o și colegul prof. I. Hurdubețiu, despre Evrei. Problema evreiască — zice el — nu trebuie privită numai în funcție de număr. Pericolul rezidă și în număr, dar și în funcția lor socială, rolul ce il îndeplinesc în viața noastră, nu numai economic, ci sub toate raporturile [1]). Aci stă primejdia. Fiindcă îi găsești circulând fără astâmpăr; îi găsești în toate sectoarele vieții economice și spirituale, îi găsești peste tot și la tot pasul, încheagă afaceri și fac averi. Iar milioanele de Români stau legați de coarnele plugului, de masa biuroului. Sunt primedioși Evreii ca număr dar mai ales ca funcție socială.

---

1) Problema evreiască în funcție de o teorie a lui Hăjdeu, în Univ. din 6 Ianuarie 1938.

PARTEA IV

„Mi se pare că sentimentul antisemit care s'a desvoltat în toate locurile şi în toate timpurile, înainte de era creştină şi după aceea, la Antiochia, la Alexandria şi la Roma, în Arabia şi în Persia, în Europa evului mediu şi în Europa modernă, într'un cuvânt în toate părţile lumei unde au fost şi unde se află Ovrei, mi se pare că o astfel de opinie nu putea să fie rezultatul unei fantezii continue, ci că trebue să existe motive adânci puternice cari să le dea naştere."

Bernard Lazare
în „L'Antisémitisme".

PARTEA IV

PROBLEMA EVREIASCĂ

CAP. I.

EVREII LA EI ACASĂ ŞI IN DIASPORA-GABUT, PÂNĂ IN 1918

Socotim necesar să ne ocupăm, pe scurt, de trecutul poporului evreu, impunându-ne aceasta din o seamă de consideraţiuni.

Intâi, ca să ne facem o ideie cât de sumară de primele începuturi ale acestui trib nomad de păstori, revărsându-se din Chaldeea—Babilon, ca şi de primele lui aşezări, este bine să-l urmărim încă din albia în care s'a născut şi a copilărit, ca, numai astfel, să-i prindem tendinţele de expansiune, de revărsare din această albie atât de îngustă şi de săracă — ameninţată a se îngusta mereu de deşerturile înconjurătoare — albie de dimensiuni de natură să-l sugrume, împingându-l tot mai tiranic să-şi caute loc mai larg, spaţiu vital cât mai încăpător — împins tot înainte de porunca inexorabilă a lui Jehovah.

In al doilea rând, urmărindu-l mereu, ca să ne lămurim asupra grelelor încercări duse întru asigurarea acestui spaţiu vital, în vecinătatea albiei în care s'a născut şi s'a legănat, vom reuşi să desprindem însuşirile, bune sau rele, cu cari era înarmat ca să treacă peste greutăţi — când pe cale de a birui, când biruit, niciodată însă descurajat, mereu mânat de instinctele nomade de cucerire şi de dispreţul unei temeinice aşezări. Şi îl vom vedea, astfel, părăsind Chaldeea şi — ucigând şi jefuind — revărsându-se spre Pământul Făgăduinţei, şi, de aci, din această ţară expusă mereu valurilor deşertului, biciuit de foamete şi de nevoi, ca şi de dorul necunoscutului, luând drumul spre valea fertilă a Nilului, unde s'a aşezat pentru câteva secole, trăind în cumplită captivitate. Şi iar întorcându-se spre Chanaan, veacuri dearândul, in luptă necurmată de cucerire a acestei ţări, cu elementele naturii şi cu popoarele ce-i aţineau calea, punându-i obstacol tendinţelor de expansiune.

Şi, iarăşi, îi vom vedea pe aceşti fii ai lui Israel, cum trec din robie în robie — când sub Egipteni şi sub Asirieni, mereu în revolte

şi în răsboaie interne sau cu populaţiuni liniştite, când sub Perşi, sub Alexandru cel Mare şi sub Ptolomeii Egiptului, când sub Sirieni şi iar sub Egipteni, etc. până când, la capătul sforţărilor lor, Pompeiu încorporează Iudeea la imperiu, decretând-o provincie romană. Şi, mereu pe urma lor, îi vom vedea trăind într'o veşnică turburare şi revoltă sub Romani, până când Titus şi, mai târziu Adrian şi Sever, curmară — odată pentru totdeauna — veleităţile lor de a mai avea şi ei o patrie şi de a-şi mai duce o existenţă neatârnată în cuprinsul unui cămin naţional pe care, în mileniile ce urmară nu-l vor mai dori.

Tot urmărindu-i mai deaproape, fără a obosi, mai cu deosebire de aci încolo, în Diaspora lor în lume, veşnic întovărăşiţi de mirajul tiranic al nomadului, în vagabondare şi în căutare de sălaş, nestatornic ca şi nisipul pustiurilor, îi vom vedea pretutindeni nedoriţi de nimenea şi înţărcuiţi ca leproşii în ghetto-uri. Şi vom pune, astfel, mâna pe capătul ghemului de păcate originare cu cari au plecat de acasă, păcate cari i-au făcut urîţi şi dispreţuiţi, odioşi şi vătămători. Duşmani de moarte ai unităţii politice şi sociale a autohtonilor şi ai tuturor aşezămintelor ariano-creştine, Evreii, din setea nepotolită de arginţi, au trecut dincolo de orice limită îngăduită de comandamentele divine, ca şi de legile omeneşti şi naţionale ale popoarelor în mijlocul cărora s'au cuibărit, fără a fi fost chemaţi sau doriţi. Fiindcă au adoptat, pe oriunde s'au aşezat, atitudinea de a propovădui, cu mijloace imorale, o etică iudaică barbară, altoită pe un exclusivism feroce. Istoria stă martoră încremenită în aceea că, niciodată şi nicăeri, n'au căutat să se încadreze în sistemul de idei morale şi sociale, patrimoniu sacru din totdeauna al rasei ariene, ci cu o ingratitudine de arivist, au fost mereu centrifugi, ceeace a întunecat însuşirile cu adevărat creatoare — dacă avutu le-au vreodată şi precât le-au avut.

Ne vom servi, în această scurtă expunere, de lucrări cu autoritate şi de studii copiate pe alocuri după cele dintâi, în general, însă, acestea din urmă interpretate abil după interesele iudaice. Aceşti cronicari ce, dela distanţă, îşi trădează origina eticobiologică sau complicitatea materială cu Israel, vor să demonstreze, fără a recunoaşte — deşi le cunosc prea bine — că adevăratele cauze cari au făcut pe Evrei să îndure atâtea necazuri ar fi isvorît nu din însăşi structura lor sufletească, ci numai din consideraţiuni de ordin religios sau de natură politică, internă sau externă, a ţărilor în care s'au aşezat. Dar un singur adevăr rămâne în picioare: acela anume că, dealungul veacurilor şi la toate popoarele, ei au fost rău văzuţi, nu din consideraţiuni de natură religioasă sau oricare alta, precât din motive de etică feroce practicată fără scrupul, căutând să demonstreze — par'că cu totdinadinsul şi la tot pasul — că n'au avut şi nu vor să aibă niciun teren de afinitate

cu popoarele conlocuitoare peste cari au năvălit şi pe cari au căutat să le reducă la sclăvia perpetuă, a banului şi numai a banului — a doua fatalitate a poporului evreu, cum o numeşte Sombart, prima fiind nomadismul lor. De aci, reiese, în mod logic, dară, că soarta lor şi-au binemeritat-o, fiindcă şi-au croit-o ei şi numai ei şi toate scăderile acestea sunt isvorîte din construcţia lor psiho-biologică, alimentată dealungul veacurilor de o literatură quasi-religioasă sălbatecă.

Toate câte am expus până aci ne pun în situaţia de a cunoaşte temeinic şi mai de aproape legătura cauzală a măsurilor ce diferite state le luau împotriva acestui popor, căutând să-şi afirme, prin aceste atitudini mântuitoare, voinţa lor de a trăi, înalta lor putere morală, dreptul sfânt la o vieaţă liberă şi liniştită. Ele ne mai pot servi, nouă, Românilor, — îndeosebi în zilele de faţă — de îndreptar în lupta ce am întreprins-o după două veacuri de luptă zadarnică, în luarea de măsuri ce trebue să ne asigure fiinţa naţională, politică şi economică, dar, mai presus ca toate, liniştea socială şi bucuria unei vieţi civilizate.

Incă ceva important de subliniat. Cercetând trecutul Evreilor, aiurea, vom lua cunoştinţă şi de căile bătătorite în vagabondarea lor de patru milenii, precum şi de cele urmate ca să ajungă până la noi. Anume, vom afla că, prin mijlocirea Turciei — adică pe calea de s.-est — am cunoscut pe Evreii spanioli; pe calea n.-estică — adică prin mijlocirea Poloniei ca ţară de transit, sufocată de aceste mulţimi şi prin aceea a Rusiei, pe toţi cei alungaţi din Apus şi din centrul Europei, precum şi pe toţi aceia revărsaţi din isvoarele întunecoase ale vechilor Khazari, trecuţi, spre nenorocirea noastră, cât mai numeroşi la noi, ca Evrei de cea mai barbară speţă.

Iată, după W. Sombart, marile linii — în timp şi în spaţiu — ale Diasporei lor, pornind din albia babilonică, cuibul în care s'au născut, spre a se revărsa peste întinderea continentelor.

„Odată cu sec. V, Evreii încep să părăsească — încet la început, mai repede pe urmă — Babilonul, ca să se răspândească în toate regiunile pământului: în Arabia, în Indii şi în Europa. Incepând cu sec. XIII, ei părăsesc Franţa, Anglia, Germania, ca să se întoarcă parte în Peninsula Iberică, unde deja se găseau numeroşi Evrei emigraţi din Palestina şi Babilon, parte, în statele Europei orientale, unde se revărsau deja, încă din sec. VIII, curentele dinspre s.-est, venind din imperiul bizantin, pe calea Mării Negre. Spre finele Evului mediu, cele două mari rezervoare ale emigraţiunii evreeşti sunt Peninsula Iberică şi Rusia cu Polonia. Din acest moment, se începe o nouă repartiţie a Evreilor: sunt Evreii spanioli, pe urmă — odată cu persecuţiunile căzăceşti — Evreii din Europa orientală cari încep a se răspândi în toată lumea. Spre finele sec. XIX, se produce o mişcare ce

se poate compara cu erupţiunea unui vulcan, mulţimi nenumărate se revărsau spre Lumea Nouă ca să scape de pogromuri şi masacre ale căror victime erau în Rusia şi în Polonia [1]).

Marele istoric francez J. J. Guillemin îşi începe astfel capitolul tratând despre trecutul Evreilor: „Există în antichitate un popor care fără a lua în considerare decât rolul său politic, pare cu mult inferior naţiunilor de care este înconjurat, dar a exercitat o foarte puternică înrâurire asupra destinelor omenirii. Acesta este poporul ebreu. Gloria lui este de a fi fost depozitarul celei mai vechi tradiţii a lumii, păstrătorul vechilor promisiuni făcute genului uman şi de a le fi păstrat în mijlocul prosperităţilor sale cele mai strălucite, ca şi dealungul celor mai dureroase ale istoriei sale".

Pe de altă parte, cronicari diverşi, printre cari autorul studiului despre Evrei în „Marele Enciclopedic Larousse", începe cu aceste reflexiuni: „Cetind cineva Biblia ar fi înclinat dimpotrivă a conchide că puţine istorii vechi oferă atâta nesiguranţă şi obscuritate". Sau ca autorul aceluiaş studiu în „Enciclopedia italiană": „Ei — adică Ebreii — se prezintă, deşi risipiţi şi lipsiţi de o unitate teritorială, ca o naţionalitate proprie şi cu un patrimoniu cultural-religios, cari rămân ca şi avansul fosil al unei epoci îndepărtate".

Ce era poporul ebreu?

Israeliţii sau Ebreii erau o ramură din rasa semitică, înrudiţi ca atare cu Fenicienii, Cartaginezii şi Arabii. Se consideră urmaşi direcţi ai lui Abraham, fiu al patriarhului Terah şi al Tharei, cari locuiau oraşul Ur din Chaldeea-Babilon. Se credeau „aleşi ai lui Iehova" şi istoria lor pe care o povesteşte Biblia este plină de minuni săvârşite de Jehovah în favoarea poporului său, ca şi de teribile pedepse cu care loveşte pe Ebrei când uită de comandamentele lui. Constituiau un grup din acel trib aparţinând marii familii etnice semitice, care, în primul pătrar al celui de al doilea mileniu, a. C., ocupă Palestina şi se constitui în unitate naţională, dându-şi, dela început, numele de „Fiii lui Israel" din tribul lui Juda, care a fost nucleul principal al domniei supravieţuind catastrofei din 721, a. C. Şi, astfel, se formă etnicul „Judei", rămas să desemneze aşa poporul ca şi comunitatea religioasă cu care acesta se identifică. Această denumire a fost şi este cea mai comună, fie în însuşi sânul acestei comunităţi şi în limba sa naţională „Jhud'im", fie în lumea greco-romană: Iudei, Judaei.

---

1) Les Juifs et la vie économique, p. 441.

Francezii îi numesc Juifs; Germanii — Juden; Spaniolii — Judios; Englezii — Jews; Ruşii — Jid; Italienii — Giudei; Arabii — Ciuhud; Turcii — Jehudi şi Cifut, luat din arăbeşte, poreclă de dispreţ, etc.

Noi, Românii — după atitudini, epoci şi provincii, i-am numit: Israeliţi, Ovrei, Evrei şi Jidani; Jâzi, Jizi, Jidovi; Uvrei m. român.

a) In Mesopotania, în Egipt şi în Chanaan. Luptele intestine şi distrugerea statului naţional evreesc

Să începem expunerea. Spre 1996, a. C., Abraham, fiul lui Terah şi al Tharei, patriarh sau păstor din Mesopotamia — ţara celor două mari fluvii — alesul Celui Prea Inalt şi credincios cuvântului acestuia, însoţit de soţia Sarah şi de nepotul Loth şi în fruntea numeroşilor servi şi turme, părăsi ţara de origină şi se aşeză în valea Mambre din ţara Chanaanului — adică Palestina. A fost martor, în rătăcirea lui, al catastrofei care ruină cetăţile depravate Sodoma şi Gomora, în locul cărora se vede astăzi Marea Moartă.

Murind, îl urmează Isaac, care cotinuă vieaţa nomadă şi sfintele lui învăţăminte. Acestuia îi urmează Iacob, supranumit Israel, care numără 12 copii, şefi a 12 triburi divizate şi imită în totul vieaţa şi urmări realizarea misiunii încredinţată de tată şi bunic.

Toţi fiii lui Iacob, geloşi pe fratele lor Josif, îl vândură negustorilor cari mergeau în Egipt, unde, în curând, deveni prim-ministru atotputernic al Faraonului. Dar o foamete cumplită îl sili pe Iacob să treacă în Egipt, unde Josif se descoperi lui, chemă la el pe tatăl său şi îl stabili, cu cele 70 persoane, în ţara Gessen, din Egiptul de jos, cu capitala Tanis a Hicsoşilor, unde au trăit 430 ani şi după a căror înfrângere deveniră sclavii Faraonilor, cari îi puseră să construiască şosele şi cetăţile lui Ramses şi Pition. Un Faraon puse de ucise pe toţi masculii cari s'ar naşte printre ei. Unul din cei scăpaţi a fost Moise. Acesta văzând pe un Egiptean care bătea pe un Evreu îl ucise şi fugi în Arabia, unde trăi 40 ani în deşert şi comunică cu Iehovah. Intors în Egipt, îi scoase pe Evrei în număr de 600.000 capabili să poarte armele. Petrecu alţi 40 ani în deşert la poalele muntelui Sinai, unde primi „Decalogul" şi le dădu şi Pentateucul sau cele Cinci cărţi, dintre cari una Leviticul — un regulament cuprinzând organizaţia socială cu totul diferită de a altor popoare. Investi pe Aron fratele cu demnitatea de Pontif, devotă la sacerdoţiu pe toţi copiii din seminţia lui Levi şi muri în 1605 pe muntele Nebo. Conducerea poporului o preia Josue, care îi duse în Pământul Făgăduinţei pe care îl împărţi la cele 12 seminţii.

Dinastia Judecătorilor dură 400 ani şi nemulţumi adânc poporul. In 1096, vine ca rege Saul, după care urmează David şi Solomon. Acesta construi celebrul Templu cu meşteri aduşi din Fenicia, îşi întinse ţara dela Damasc la Marea Roşie şi dela Eufrat la Torentul Egiptului şi, astfel, deveni stăpân pe marile drumuri comerciale şi construi în deşert oraşul Tadmor-Palmira.

După moartea lui Aron, ţara se împărţi în două : în regatul lui Iuda cu capitala Ierusalim, alcătuit din două triburi şi în acela al lui Israel constituit din zece, cu reşedinţă în Samaria. Dar începură luptele interne. Şi străinii lichidară, în 721, cu aceste două regate. Şi începură cei 70 ani de captivitate în Babilon. Ca să potolească revoltele, Nabucodonosor cuprinse a doua oară Ierusalimul, dădu foc palatului şi templului şi populaţia fu dusă iar în robie. Cirus le permise, în 536, să se înapoeze, iar Darius Istaspe le permise reconstruirea templului. Noul stat Iudeea se organiză în republică teocratică condusă de un Sanhendrin — consiliul celor 72 bătrâni.

Căzu, pe urmă, sub Alexandru cel Mare, sub Laomedon, deposedat curând de Ptolemeus Lagus care cuceri Ierusalimul şi duse o masă de Evrei în Egipt, în a. 320 a. C. Trece sub Sirieni, pe urmă iar sub Egipteni şi iar sub Seleucizi, când au fost rău persecutaţi. Preoţii şi Iuda Maccabeul bătură pe Sirieni în 165 şi trăiră în neînţelegeri interne, până când Pompei, chemat ca arbitru între Hyrcan şi Aristobul, nepoţii lui Antiochus, cuceri în 63 Ierusalimul şi transformă Iudeea în provincie romană.

Antigona, fiica lui Aristobul, luă tronul în a. 42, cu ajutorul Parţilor. Dar Irod, numit cel Mare, sprijinit de Romani, luă Jerusalimul în anul 37, ucise pe Antigona şi pe Hyrcan, ultimul vlăstar mascur din Macchabei.

Oprimările Romanilor împinseră pe Ebrei să se revolte şi susţinură lupte îndărătnice cari se terminară cu luarea Jerusalimului de către Titus, în a. 70 d. C.

Iată cum J. J. Guillemin descrie ultima perioadă a Palestinei: „Opresiunea procuratorilor şi în particular a lui Gessius Florus, împinse pe Ebrei la revoltă, în a. 66. Un prim general trimis contra lor nu fu prea fericit. Vespasian, care îi urmă, reduse în cenuşă mai multe oraşe şi reuşi să pună, în anul 69, asediul contra Jerusalimului. Proclamat împărat în lipsa sa, el părăsi armata şi încredinţă lui Titus, fiul său, grija de a termina acest răsboiu. Cu toate că Ebreii erau împărţiţi atunci în mai multe tabere, Jerusalimul se apără cu o îndărătnicie de

necrezut. Sărbătoarea Paştilor, a. 70, atrăsese în acest oraş o mulţime imensă. Deasemenea, foametea nu întârzie să se facă simţită, cu toate grozăviile sale. Stăpân pe o parte din oraş, Titus le transmise Ebreilor propuneri de pace, dar ei le respinseră. Insfârşit, asaltul general fu dat : un soldat roman aruncă un tăciune aprins într'unul din apartamentele cari împrejmuiau sanctuarul, focul se întinse cu repeziciune în toate părţile templului, care, cu toate sforţările lui Titus, fu în întregime mistuit. Asediaţii prelungiră încă o lună rezistenţa în oraşul de sus. Mai mult ca 1.300.000 ! Ebrei pieriră în acest înfiorător dezastru".

După această distrugere sângeroasă a statului naţional evreesc, viaţa ebraică a continuat în Palestina cu o intensitate şi autonomie politică importantă având în frunte un Nasi — principe sau patriarh — recunoscut de guvern, ereditar dintr'o familie care, după tradiţie, descindea în linie femenină din regele David. Patriarhul avea dreptul exclusiv de a fixa calendarele şi de a numi pe judecători şi alţi demnitari în comunităţile din Palestina şi era în strânse legături cu toate comunităţile risipite în lume, încasând o taxă pentru întreţinerea sa.

A urmat, apoi, o eră de pace, până când însărcinările lui Traian în Orient au pricinuit agitaţii în diferite provincii. La acestea, luară parte Ebreii din Cirena, Egipt şi Cipru cari s'au răsculat împotriva Romanilor şi Grecilor. Aceste evenimente au avut resfrângeri şi în Palestina, unde, sub împăratul Adrian — care vru să ridice un templu lui Jupiter, interzise circumciziunea, studiul şi practicarea legilor — isbucni o adevărată revoltă determinată mai ales de faptul că acesta a emis un decret care limită Evreilor libertatea de a trăi după legile lor. Toţi aceia cari au nesocotit aceste ordine au fost pedepsiţi cu moartea. Printre aceştia, se găsea şi Aquiba ben Josef, sufletul revoluţiunii şi unul din cei mai iluştri doctori ai timpului.

Eroul răsboiului care a urmat a fost Simon bar Kozibah, zis Bar Kozeba, socotit de unii contimporani ca Messia, după anumiţi istorici, un simplu aventurier. Sorţii au vrut ca să devină stăpâni pe Jerusalim, în anul 132, când au construit un altar şi au instaurat cultul religios. Dar revolta aceasta aduse cele mai mari nenorociri. Oraşul fu cucerit de Romani în 134 şi distrus. Pe ruinele lui, s'a înălţat o colonie romană, cetatea Aelia Capitolina, interzicându-li-se Evreilor de a intra, cu excepţia unei singure dăţi pe an. Revoluţionarii s'au retras în Biter, la s.-est de Jerusalim, care, după o lungă şi eroică apărare, cade şi el, şi, atunci, s'au reînoit masacrele dela 70 : în total au pierit 580.000 oameni.

Şi, astfel, se consumă ruina statului ev eesc. După acest dezastru, urmă bejenia, încă neostoită a poporului rătăcitor.

b) Imperiul bizantin, în Asia şi în lumea musulmană

Un număr de familii emigrară în ţinuturile asiatice şi se aşezară, în primul rând, pe malurile Eufratului, în ţara Afganilor, în India şi până în China. Alte rămăşiţe se fixară în Apus, unde deveniră obiect de dispreţ şi de aversiune, mai ales odată cu anul 350 când Constanţiu se urcă pe tron şi îi lovi cu măsurile cele mai aspre. Dar fu şi mai rău sub Justinian şi Heracleus cari poruncirǎ împotriva lor cele mai oribile persecuţiuni.

Soarta lor se îmbunătăţi în ţările de sub stăpânirea islamismului unde putură să se ocupe, fără a fi turburaţi, cu comerţul în oraşele Bagdad, Cairo şi Cordoba şi, unde, în contact cu geniul Arabilor, cultivară cu succes ştiinţele şi artele. Incă din sec. IX, au fost colonii evreeşti în Cairo, Fez şi Maroc.

Asia Centrală este, astăzi, aproape singura ţară din lume unde sunt încă persecutaţi. In Khanat, unde sunt în număr de 4000 numai, ei sunt, — ca şi în Italia Evului Mediu — înţărcaţi în cartiere speciale şi osândiţi să poarte semnul particular, interzicându-li-se portul turbanului şi să se urce pe cal. Orice musulman poate, fără a fi pedepsit să-i lovească în oraşe şi să-i ucidă la ţară.

* * *

Istoria Evreilor în imperiul bizantin este un şir neîntrerupt de persecuţiuni, umilinţe şi oprimări. Totuşi, ei au reuşit să se dedice cu succes industriei, în special, fabricării postavului din gogoşi de mătase şi a purpurei. Asemenea condiţiuni au durat până la căderea imperiului sub Turci, în 1453.

Cu moartea patriarhului Gamaliel VI, în 1425, patriarhatul încetă de a mai funcţiona şi toate contribuţiunile comunităţilor se vărsau la fiscul imperiului. Şi, astfel, Palestina încetă de a mai fi centrul spiritual al iasporei ebraice.

Până în primele secole ale erei creştine, populaţia ebraică numeroasă se găsea în multe localităţi din Apulia şi Calabria : la Venosa, Taranto, Capua, Neapoli, Aquilea, Bologna, Brescia, Milano, Genova. In afară de Italia, este sigură sau cel puţin destul de probabilă prezenţa lor, înainte de 476, în Spania, Franţa şi Germania.

In Mesopotania şi în Arabia, populaţia ebraică destul de numeroasă era dedată agriculturii, comerţului şi meşteşugurilor. Comunităţi importante erau la Nehordeea, Nisibi, Mahoza, Plumbedita şi Suta, toate sedii cu comunităţi celebre. In fruntea iudaismului babilonian, era un esilarc — coborîtor în linie bărbătească din David, adevărat suveran cu curte fastuoasă. Sesanizii, partizani ai religiei lui Zaroastru, i-au persecutat adeseori.

Mahomed, dacă nu i-a putut converti, a început să-i persecute. Califul Omar, la început ostil — după cucerirea Siriei, Palestinei, Persiei și Egiptului îi admise în țările sale, dar le impuse îmbrăcămintea musulmanilor, ceeace făcură și urmașii săi. Arabii, cucerind regatul persan, pentru Evrei născură alte centre importante : Bagdad, Mosul, Hamadan. In Egipt, înflorește colonia dela Fusat. Sub Fatimiți (969—1011), trăesc liniștiți, iar sub califul Fatimit Al'Hakym (1011—1020) îndură persecuții. In Africa de nord, se formează centre ca Al'Qayramin din Tunisia, Fez din Maroc. In număr mare, trăiau în Cirenaica și Tripolitania. Sub Arabi, au ajuns medici, consilieri, chiar viziri ai califilor și sultanilor, iar poeți și filosofi s'au amestecat în viața intelectuală a lumii musulmane.

c) In imperiul german — în Franța și în Germania.

Inainte de 1000, așezări evreești importante ocupându-se cu comerțul erau la Colonia, Metz, Worms, Mayenza, Praga, Magdeburg, Merseburg, Ratesbone. Primii Ottoni i-au pus sub jurisdicția episcopilor. Enric II .(1012) i-a expulzat din Mayenza. In linii generale, au trăit bine. Odată cu Cruciadele, însă, au fost masacrați și au căzut, se zice, peste 50.000, între Mai și Iunie, 1096. Enric IV, întorcându-se din I alia, i-a luat sub protecție. Cruciadele a II și a III a fost mai indulgente. Frederic Barbarossa i-a considerat, contra unei taxe speciale, ca o posesiune personală, supuși ai Camerei imperiale. Frederic II a adus câțiva Evrei la curte în Sicilia. Bănuiți de complicitate cu Tătarii cari ajunseseră în Rusia și Polonia, au suferit multe persecuțiuni și anumite profesiuni li erau inaccesibile și au avut, ca la Roma, ghetto-ul ignobil, Judengasse, din Frankfurt.

In Austria, în special la Viena, trăiau mulți Evrei. In 1231, Frederic II i-a exclus dela orice serviciu și i-a declarat sclavi perpetui. In 1244, le-a acordat un statut care a servit de model în Boemia, Ungaria, Moravia, Silezia și Polonia.

Perioada de interreg.ı (1250—1273) și aceea a domniei lui Rudolf sunt însemnate prin continue masacre, cari s'au reeditat când cu teribila ciumă „moartea neagră" (1348—1350), acuzați de a fi otrăvit fântânile. Ei sunt riguros obligați să trăiască în ghetto-uri infecte închise cu lanțuri și arcane. Dealtfel, din Evul mediu și până în secolul nostru, tot Apusul ca și Răsăritul Europei nu trăiau la un loc cu mișeii, cu leproșii, cu Țiganii și Evreii. Următor campaniei antiiudaice dusă de I. Capistran și Bernardino de Feltre, acuzați de crimă rituală, au avut loc persecuții violente. Au devenit proprietatea personală a împăraților și principilor cari nu puteau să-i apere, fură mai mult ca odată vânduți

sau puşi în gaj şi izgoniţi din Viena de Matei Corvin şi au reintrat abia sub Ferdinand I. Sub Luther, situaţia a rămas aceiaşi.

Incepând cu primele decenii ale sec. XVIII, Marranii şi mai târziu Evreii de origină germană— au constituit la Hamburg o importantă comunitate. Un important centru era şi la Frankfrut, unde, contra unei taxe speciale, au obţinut, în 1811, egalitatea. Pela începutul sec. XVIII, se începu lupta de emancipare. Primul câştig a fost Edictul de Toleranţă din 1782. In Prusia au câştigat emanciparea în 1812. Totuşi multe restricţii au rămas în vigoare.

In urma revoluţiei dela 1848 şi a altor victorii ale liberalilor, o emancipare complectă a fost proclamată în toate statele. Dar în 1850 au intrat în vigoare vechile legi restrictive. Emanciparea complectă fu, în teorie, definitiv fixată în Austria, în 1868, iar în statele germane, în 1869 şi 1881. Dar, iarăşi, s'au luat măsuri restrictive, ca urmare a antisemitismului ştiinţific.

Sub primii regi franci, trăiau bine, cu toată aversiunea înaltului cler. Dar sub Merovingienii catolici, au fost expluzaţi toţi câţi n'au vrut să se boteze şi s'au aşezat în districtele sudice de sub Visigoti, de unde au fost mai târziu expluzaţi şi au revenit, în 720, cu cuceritorii arabi. Sub Carolingieni, au trăit şi bine şi rău. In Provence şi Languedoc, au avut condiţiuni mai bune. In intervalul sec. VIII şi IX — în marile centre Lyon, Paris, Marsilia — posedau pământuri şi afacerile lor erau administrate de un Magister Judaeorum.

In perioada Cruciadelor, atacurile acestora erau îndreptate numai contra bunurilor evreeşti şi soldaţii n'au plătit datoriile către Evrei. Ludovic VII, următor cererii lui Pierre de Cluny, autoriză pe Cruciaţi să-i jefuiască. Şi după Cruciade, au avut loc persecuţii, expulzări şi jafuri, la scurte intervale. Ludovic IX ordonă ca să se distrugă toate exemplarele Talmudului şi îi expulză. Totul, de azi încolo, este o alternativă de expulzări şi confiscări de averi, de jafuri şi rechemări, etc.

In Provence, în sec. XV, au posedat imobile, se dedau comerţului şi agriculturii. Mai târziu, lucrurile se schimbă în rău. Şi de-abia în 1550, le-au fost deschise oraşele Bayonne şi Bordeaux. Cu anexarea Alsaciei şi Lorenei, s'au aşezat şi aci, în aceste provincii pe care Napoleon a căutat să le apere de plaga evreiască.

S'au înscris în garda naţională şi, în 1791, au câştigat egalitate de drepturi. Napoleon îşi propuse de a lua Evreilor orice caracter de naţiune şi de a-i reduce la o sectă religioasă, ceeace a fost ratificat de Adunarea Notabililor dela Paris în Iunie 1806, ca şi de Marele Sanhedrin în Febr. 1807. Complecta lor emancipare a avut loc în 1830. Evreii din Alger au căpătat emanciparea în 1870 cu sprijinul lui A. Crémieux. In 1894, izbucni un antisemitism puternic când cu afacerea Dreyfus, dar el se potoli repede, imediat după 1900.

d) In Anglia, Olanda şi Ţările Nordice.

Urme sigure despre Evrei în Anglia încep odată cu sec. VII, iar mărturii din ce în ce mai precise odată cu a doua jumătate a sec XI. Odată cu domnia lui Richard Inimă de Leu, încep persecuţiunile şi se continuă cu Ion fără de Ţară. Erau obligaţi să poarte semnul distinctiv, supuşi la taxe mari şi la limitări ale libertăţii comerţului. In 1264, poporul i-a ucis în mase. Sub Eduard I, restricţiunile fură înăsprite cu statutul său pentru Evrei, emis în 1275. Dominicanii îi constrângeau la convertire. Sinodul dela Exeter din 1281 le-a impus restricţiuni la libertatea cultului. Iar în 1290, se semna decretul de expulzare, cu aplicare până la 1 Noembrie. Expulzaţii s'au refugiat parte în Flandra şi Franţa, parte în Germania şi Spania de nord.

Prevalarea protestantismului şi războaiele cu Spania făcură pe Englezi să-i readucă, neoficial. Menaşeh ben Israel din Amsterdam a înaintat, în 1650, o cerere Parlamentului pentru o readucere făţişă. De-abia în 1657, Ol. Cronwell a îngăduit unor Evrei de a se stabili la Londra. In 1685, se decreta liber exerciţiul cultului ebraic. In 1701, se ridică prima sinagogă la Londra. La finele sec. XVII, la primul nucleu spaniol, se adaogă şi elemente din Germania. Dar restricţiunile impuse făcură pe mulţi din clasa aristocratică să se creştineze. Spre finele sec. XIX, au mai venit şi din alte ţări unde erau persecutaţi. De aceea, s'au luat măsuri de stăvilire şi cu greu li s'a dat acces în Parlament.

In Olanda, au avut mult de suferit cu introducerea inchiziţiei. Dar după Uniunea dela Utrecht, când provinciile nordice s'au declarat independente, Marranii au început să exercite mare influenţă şi s'au întors la iudaism. In a doua jumătate a sec. XVII, se deschide o epocă de mare prosperitate, de care au beneficiat şi Evreii din ţările germane. Toate evenimentele ulterioare le-au fost favorabile.

Suedia nu le-a fost complect deschisă decât în anul 1854.

e) In Peninsula Iberică până la alungarea lor, în 1492.

In Spania, unde nu se pomeneşte de ei înainte de 300 a. C., se dedau la agricultură şi comerţ. In general, sub dinastia vizi otă şi musulmană, au avut o serie lungă de masacre şi samovolnicii, confiscări de bunuri, etc. Reccaredo (585—600), trecut la catolicism, a inagurat o politică ostilă lor. Un decret din 694 al celui de al VII-lea Conciliu din Toledo, sub imperiul fricii de a-i vedea oferind Spania Maurilor, li s'au confiscat bunuri, iar copii au fost crescuţi în religia creştină. Cu invazia Arabilor (711). au avut a se bucura trei secole de libertate şi prosperităţi, mai ales sub califul de Cordoba Abdar Rahman II (912—61) şi Hakam II (961—76). Ebraismul înflorea în Grenada, în

Sevilla, Saragozza şi Lucena. Alfons VI le deschide funcţiunile public şi cariera militară, li se încredinţează misiuni mari, ca interpreţi şi colectori de impozite. Dar persecutaţi de Almohades, ei se refugiază în masse mari în ţările creştine. Odată cucerită Andaluzia au avut a suferi persecuţii la Lucena, precum şi în Sevilla. Siliţi să se creştineze, unii au acceptat ca formă, alţii s'au refugiat la Toledo, capitala Spaniei creştine. Comunităţi importante erau la Toledo — cu 12.000 Evrei, Barcelona, Saragozza şi în alte centre din principatele creştine. Alfons VIII şi urmaşii acestuia i-au avut alături în lupta contra Almoravidilor. Au ajuns să stăpânească bunuri mari, aveau personal creştin în dependenţa lor şi erau constituiţi în corporaţii speciale de artizani. In 1357, s'a construit celebra sinagogă din Toledo, care, pe urmă, a fost transformată în biserică.

Dar secolul XIII însemnează apusul lor. In 1233, se institue inchiziţia din Aragon, îndreptată şi împortiva musulmanilor în epoca de nelinişte a bisericii în faţa progresului populaţiei musulmane. Pablo Cristianis Convertitul a denunţat Papei Clementt IV Talmudul ca singura cauză a rezistenţei lor, dată dela care s'a instituit şi censura cărţilor ebraice.

In Navarra, sub Francezi, au trăit în condiţii foarte rele, ca şi în Castilia sub Enric II. Cu Enric IV (1390—1406), începe catastrofa lor în Spania, când călugărul Fernando Martinez începe, în 1391, campania antiiudaică. Atunci, au avut loc în Sevilla, în Baleare şi în alte provincii, masacre, ba comunităţi întregi au fost distruse. — Atunci, el unii s'au lăsat bătezaţi. — Şi astfel a luat naştere specia „Marranos" — creştini în aparenţă, Evrei în realitate — cari au reuşit să ocupe demnităţi, să strângă bogăţii mari şi să se amestece în familiile nobile. In 1415, o bullă papală le interzicea studiul Talmudului şi a cărţilor anticreştine, legături comerciale cu creştinii şi dezmoştenirea copiilor trecuţi la creştinism.

Când s'au unit Castilia şi Aragonul prin căsătoria lui Ferdinand cu Isabela, a început să funcţioneze tribunalul special contra Marranilor, când cei dovediţi au fost arşi pe rug şi goniţi ca nişte fiare sălbatice şi au avut loc autodafeuri.

In 30 Martie 1492, când a fost cucerit şi regatul Grenadei, Sfântul Oficiu emitea la Alhambra faimosul edict de proscriere generală, înlăuntrul termenului de 30 Iulie, prin care li se interzicea să ducă cu ei aurul şi argintul şi li se confiscau bunurile. Chiar în această epocă Evreii deţineau toată averea naţională. Şi atunci, a început fuga. Mulţi s'au refugiat la Neapole. Alţii în Portugalia unde li s'au îngăduit la puţini să rămână, iar celorlalţi să aştepte năvile cari să-i ducă în alte părţi. Mulţi s'au îndreptat spre coastele nordice africane, dar n'au fost

primiţi peste tot. Alţii s'au aşezat în diferite state italiene, foarte mulţi in Turcia unde au fost bine primiţi de Bajazed II.

In Portugalia, unde erau bine văzuţi sub Ioan II (1481—1493), se începe epoca tristă, când, sub sugestia Papei Inocenţiu VII, s'a instituit inchiziţia. Deşi sub Emanuel I (1495—1521) au fost trataţi bine, totuşi, acesta silit prin căsătoria cu Isabela a Castiliei, a promulgat decretul de expulzare cu executare până în Octombrie 1497. Au părăsit ţara 300.000 Evrei Sephardim — adică aristocraţia iudaismului — şi s'au stabilit în Olanda, Italia, Anglia, Turcia, Germania, sudul Franţei şi câte puţini peste tot. In 1498, au fost expulzaţi şi Evreii din Navarra. Şi, dela această dată, toată Peninsula Iberică fu golită de Evrei, dar a continuat să fie locuită de mulţi Marrani, mereu suspectaţi.

f) In Peninsula Italică.

In Peninsula Italică, au trăit în virtutea unor drepturi şi jurisdicţii proprii în materie civilă. Când, însă, Italia a trecut sub imperiul de Orient, s'au aplicat şi aci normele restrictive din codul Justinian. Grigorie cel Mare favoriză convertirea lor pe cale de persuasiune, apoi convertirile forţate. In sec. XIII, este sigură prezenţa lor în aproape toată Peninsula. Dela 1215, sunt obligaţi să poarte pe haină un semn distinctiv, sunt opriţi să aibă servitori creştini, se regulamentează împrumutul cu dobândă. Cruciaţii au fost adesea absolviţi de datoriile către Evrei. Papa Ioan III a decretat, în 1321, distrugerea còpiilor de pe Talmud.

Multe cetăţi au chemat pe Evrei — cu toată opoziţia câtorva clerici cari favorizau instituirea munţilor de pietate — să exercite comerţul de bani, ca Veneţia în 1366, Florenţa în 1437 — care a cunoscut pe Evrei încă dela începutul sec. XIV — Mantua în 1454, Milano în 1465, etc. In 1451, Carol V îi expulză din Neapole şi s'au mutat în Ferrara, Ancona şi în Turcia. Expulzarea Evreilor din statele aragoneze a făcut şi pe cei din Sicilia şi Sardinia să le părăsească în 1492.

La începutul evului modern, mulţi fugari din Spania se aşezară la Neapole, Toscana, Ferrara, Mantua, Ancona şi Veneţia, pe câtă vreme cei din Franţa şi Germania în ţinuturile dela nord. Comunitatea din Livorno îşi trage origina dela Marranii din Spania, pela finele sec, XVI. Din ducatul Milano, au fost expulzaţi în 1597. In statul pontifical, Iuliu III şi urmaşii au prohibit studiul Talmudului şi decretară distrugerea cărţilor. Şi fură obligaţi să trăiască, în mare parte din statele italiene, în ghetto-uri, cu porţi închise în timpul nopţii, excluşi dela exercitarea profesiunilor, fără drept de a poseda proprietăţi fonduare, obligaţi să poarte un semn distinctiv. Şi au trăit aşa, la Roma, până

in 1870. şi în plus fără dreptul de a se apropia de mănăstiri şi biserici şi de a avea relaţii apropiate cu creştinii, sub aspre pedepse, conform ordonanţei vicarului general de Velletri, din 1865. In 1569, au fost expulzaţi din toate cetăţile statului pontifical, exceptând Roma şi Ancona.

In 1848, Evreii din Sardinia obţinură emanciparea, pe urmă cei din celelalte state cari se îmbinau ca să întemeieze noul stat al Italiei.

g) In Ungaria.

Poporul evreu din Ungaria îşi trage origina emigrării în special din imperiul bizantin, în sec. VII, precum şi din Khamatul Khazarilor, unde, pentru multe secole, şi-au găsit, aci, azil sigur. Alte invaziuni se ivesc în sec. X. Ei sunt vânzătorii cu câştig ai prăzilor făcute de Unguri în năvălirile lor în Europa şi făceau negoţ şi cu sclavi albi şi cu camăta nimicitoare. Aşa că s'au luat măsuri a împrumuturile să se facă cu martori şi în scris şi să poată locui numai acolo unde era o reşedinţă episcopală. Camăta, fiind oprită de canoanele bisericeşti pentru creştini, Evreii se îmbogăţesc repede, pe seama regelui, a nobililor şi bisericii. Şi ating apogeul sub Andrei II, când însuşi acesta le amanetase veniturile proprii şi vămile. Nobilii se răsculaseră în 1232 contra regelui, constrângându-l să jure că nu va mai da slujbe Ovreilor, Bulgarilor şi Arabilor şi că nu va mai îngădui căsătoriile mixte. In acest secol, s'a făcut mai viu simţită şi influenţa papilor, încât regii au trebuit să aibă faţă de Evrei vederile legaţilor pontifici şi ale episcopilor, aşa că ei fură supuşi la multe restricţiuni. Pela finele sec. XIV, erau, aici, cinci comunităţi organizate sub un singur cap, zis judecător. Câţiva Evrei s'au dedicat agriculturii şi industriei, dar în general, micului comerţ ambulant şi celui cu străinătatea.

Sub Bella IV, în 1251, căpătară privilegii importante, reînoite, la cererea lor, de nouă ori până la 1493. Ludovic cel Mare, nereuşind să-i convertească, îi izgoni şi ei fugiră în Austria, Boemia şi Polonia, dar la 1396, s'au întors, iar la 1431, li s'a admis 2% camătă pe săptămână. Dar Matei suprimă dreptul Ovreilor de a lua ca amaneturi case şi pământuri şi scăzu dobânda. Şi se porniră reacţiuni antisemite, autodafè-uri şi pogromuri.

In 1686, Ovreii se unesc cu Turcii şi luptă contra armatelor imperiale cari sângerau să dezrobească Ungaria. Atunci, Prinţul Eugeniu de Savoia, văzându-i cămătari nemiloşi şi bănuindu-i de a sluji Turcilor ca spioni, îi scoase cel puţin din graniţele creştine. Epoca între 1686 şi 1749 este pentru Ovreii din Ungaria o epocă de nesiguranţă.

Sub Iosif II, veniră mulţi şi beneficiară de Actul de Toleranţă. Dar dela 1792, s'au luat măsuri severe ca să se stăvilească invazia va-

gabonzilor din Polonia, precum şi în 1806, li se interzise intrarea acestora. Totuşi, în 1808, nordul Ungariei era inundat de ei, iar în 1840, începu marşul spre egală îndreptăţire cu băstinaşii: puteau să cumpere pământuri orăşeneşti, să facă fabrici şi fură primiţi în toată ţara, în afară de oraşele nordice. Iar anul 1867 li aduse egala îndreptăţire. Dar iudaismul ungur continuă a fi turburat de disensiuni interne şi viu împiedicat de mişcări antisemite.

De acum, crâşme prin sate, arenzi de moşii, negoţ de cereale, de lânuri şi tutunuri, precum şi rachierii erau aproape exclusiv în mâinile lor. Dela 1848 încoace, nobilimea, depravată şi risipitoare, începu să-şi vânză casele şi moşiile chiar acelora cari îi serveau în calitate de hazi jido-jidov de casă, intendent şi om la toate, adică oameni nelipsiţi ai nobililor. Marele negoţ şi cel mic, industrie şi bancă sunt, de azi încolo, în mâinile Evreilor.

h) In Rusia

Până în sec. I d. C., a existat o comunitate evreiască în Rusia meridională. Populaţia aceasta a crescut prin imigrarea elementelor provenind din regiunile vecine ale Imperiului de Orient.

Este demn de remarcat conversiunea la iudaismul principelui Khazarilor, în jurul anului 740, urmat apoi de o mare parte din supuşii săi. Astfel, a trăit, pentru alte două secole, un mic principat ebraic, care a fost apoi desfiinţat pe la începutul sec. XI, de principii Kievului şi ai Bizanţului.

Cu introducerea creştinismului în Rusia pela finele sec. X, încep persecuţiunile contra lor. Numai Tătarii cuceritori, în 1240, le-au îmbunătăţit situaţia. Pentru cel Mare le-a deschis porţile. In 1743, Elisabeta izgoni 35.000 din ei, dar reintră sub Ecaterina. In 1804, a avut loc statutul următor căruia obţineau concesiuni, mărginite însă numai la anumite provincii. Cu anexarea Poloniei, s'au luat măsuri ca ei să rămână aci şi să nu se împrăştie în imperiu.

Sub Nicolae I, le-a fost impus serviciul militar în condiţiuni severe, precum şi alte restricţiuni ale linbertăţii de aşezare, de comerţ şi de cult. Parte din ei au fost alungaţi. In 1835, se începe regulamentarea vieţii lor înghesuită în 15 gubernii. Se scutea de miliţie pe 50 ani orice colonie agricolă de 40 suflete. In realitate, fără a fi persecutaţi, trăiau afară de lege. Numai sub Alexandru II încep să se bucure de favoruri şi li se deschiseră porţile şcolilor superioare şi ale universităţii. Dar în 1862, începe reacţiunea antisemită a lui Arsacov contra filosemitismului ţarului, ceeace dură până în 1867.

N'aveau voie să cumpere imobile şi nici să le fie ipotecate şi nici arenzi; n'aveau voie să se mute dintr'un sat în altul; în 1887, crâşmarii,

iar în 1889, meseriaşii sunt scoşi din Siberia ;şi alte restricţiuni referitoare la şcolile evreeşti, la practicarea profesiunilor libere sau de agenţi ai schimbului ; n'aveau voie să locuiască în Moscova şi Kiev — oraşele sfinte ale Rusiei. Erau anumite centre din zona evreiască cari prezentau aspecte înfiorătoare, ca acele furn care de jidovime „juiveries", din Wilna, Berdicew, Odessa, etc.

Deşi li s'a dat o egalitate totală de drepturi, pogromurile, totuşi, au continuat, ca acelea din 1911—13. In 1911, erau, în cele 15 gubernii 3.578.227 Evrei, din cari 36.85% trăiau din negoţ, 35.43% din industrie şi de-abia 3.50% din agricultură.

i) In Polonia.

In Polonia, Evreii s'au aşezat din Apus, încă din sec. XI. Iar în timpul Cruciadelor, a fost un refugiu singur pentru ei. Sub Cazimir cel Mare care trăia sub farmecele Esterei celei frumoase, s'au bucurat de privilegii mari şi în Lituania şi în Polonia, unde posedau sate şi oraşe întregi şi acaparaseră în curând toată viaţa economică, fapt care atrast Evrei din alte ţări în masse mari. La încoronare, Regele jura implicie că va năstra neatinse drepturile de autonomie internă ale Evreilor. Cei botezaţi primeau titluri de nobleţe, pentru ei şi urmaşi. Comunităţile erau organizate după sistemul Kahalului, iar studiile ebraice erau în floare.

Sub Albert I şi urmaşi, soarta a vroit altfel. S'au început persecuţiuni şi au fost înghesuiţi în ghetto-uri, iar în 1498, au fost expulzaţi din Lituania.

Sec. XVI şi XVII constituie perioada splendidă a vieţii hebraice sub toate raporturile. Cei mai bogaţi erau concesionari de impozite şi dări ale statului şi comunei, precum şi administratori ai bunilor guvernului şi ale burghezilor bogaţi. Dar, spre jumătatea sec. XVII, în 1648, Bogdan Chmielnicki, conducătorul Cazacilor, a pornit revoluţia contra boierilor şi a Evreilor şi a nimicit aproape astfel, pe aceştia din urmă, urmărindu-i în Ucrania şi până la Iaşi. Lupta a durat un deceniu. Atunci, mare parte emigrară în Austria, Germania, Olanda, Moldova şi Asia.

Şi în Polonia rusească, li s'a fixat zone de locuit Sub Alexandru II, li se acorda, în Iunie 1862, emanciparea, cu libera circulaţie în tot imperiul. Dar sub Alexandru III, Ignatiew şi-a putut realiza legile restrictive, începură pogramurile şi numărul proletariatului spori enorm. Naţional-democraţii poloni, cei mai populari politiciani ai ţării, deveniră şi ei antisemiţi. In 1905, Ţaratul Poloniei numără 1.639.900 Evrei [1]).

1) După cifrele dela 1764, când Evreii plăteau o contribuţie de 1.174.609 fl. polonezi (de cap se plătea 2 fl.), erau, în Polonia, 429.656, iar în Lituania 157.649, de unde un total de 587.305, lipsă fiind mulţi, fiindcă se sustrăgeau ca să scape de bir şi deci, de recensământ.

j) In imperiul ottoman.

Evreii persecutaţi şi alungaţi din Spania au găsit la Sultani o protecţie caldă, iar Marranii au putut să se întoarcă la vechea lor religie.

Printre altele, s'au întemeiat importante comunităţi la Salonic şi la C-pol, precum şi la Ianina, Castoria, etc. Mulţi au ajuns la înalte demnităţi în viaţa politică. Astfel, se aminteşte Iosif Nasi şi Shelomok (Solomon) Askenazi, primul stabilit în capitala imperiului în anul 1553 in fruntea unei mari case de comerţ şi care a obţinut dela Soliman un ţinut aproape de Tiberiada, unde avea de gând să întemeieze o aşezare evreiască. Dar această preocupare n'a avut nici o urmare. Sultanul l-a numit duce al Nassos-ului şi i-a asigurat această insulă şi altele din Ciclade, pe câtă vreme S. Askenazi a fost agent diplomatic între Republica Veneţiană şi Imperiul Turc.

Emigranţi din Peninsula Iberică s'au aşezat şi în Palestina, în special, la Ierusalim şi Safad. Evreul Obadia di Bertinoro s'a distins la organizarea comunităţii din Ierusalim, unde s'a stabilit în anul 1588. In sec. XVII, Evreii din acest imperiu au fost agitaţi de mişcarea mesianică a lui Sabetay Şebi.

In urma acuzării de omor ritual la Damasc, în 1840 însoţit de urmări violente, Evreii au căpătat dela Sultan inviolabilitatea persoanei şi averii lor în tot imperiul, unde, de altfel, s'au bucurat de anumite privilegii şi de autonomie, trăindu-şi o viaţă cu totul proprie.

k) Evreii în Noul Continent.

Cele mai vechi mărturii atestând prezenţa lor în acest continent datează cu începerea sec. XVII, fiind vorba mai ales de Evreii portughezi proveniţi din Olanda, la cari s'au adăugit pe urmă alţii din Germania şi Polonia. Prima comunitate mare s'a organizat la New-York, în anul 1655. Indeletnicirea lor a fost comerţul.

Până la răsboiul pentru independenţă, după terminarea căruia mare parte din ei au fost cu revoluţionarii, au fost supuşi la anumite restricţiuni. Dar în constituţia din 1790, s'a stabilit principiul ca nici o consideraţiune relativă la religie să nu fie piedică pentru căpătarea de servicii publice. Acest principiu, începând cu primele decenii ale sec. XIX, a fost adoptat şi de toate celelalte state, astfel că n'a mai existat deosebire de drepturi între creştini şi Evrei.

Imigrarea în America a Evreilor din Europa orientală, din ce în ce mai importantă, a atins apoi proporţii extraordinare, odată ce baronul Mauriciu de Hirsch (1831—1896) a înfiinţat la Londra „Jewish

Colonisation Association" (J. C. A.), care întemeiă numeroase colonii în Argentina pentru a strânge acolo pe refugiaţii din Rusia.

l) Numărul probabil al Evreilor în lume.

Dacă problema evreiască în ansamblul ei se prezintă ca o ecuaţie cu multe necunoscute, nici chestiunea numărului total al Evreilor în lume ca şi la noi, în România, nu este un teren cu orizonturi luminoase, fiindcă, din multele statistici, nu există două din ele cari să se împace şi cari să ne împace sufleteşte. Aceasta din mai multe consideraţiuni: Evreii nu şi-au dat niciodată sincer puterea lor numerică, numai ca să nu producă turburări psihologice şi sociale în massele popoarelor autochtone; în al doilea rând, ca să evite sarcinile fiscale şi, în sfârşit, s'au găsit, dintotdeauna şi la toate popoarele, factori de conducere cari să se potrivească la asemenea mistificări de situaţii, numai şi numai ca Evreii şi cei interesaţi să poată lucra în tihnă şi cu succes. In ce priveşte situaţia în ţara noastră, vom avea prilejul să dăm ilustraţii elocvente.

Dăm aici, câteva modele de statistici, multe din ele necomplecte:

Numele ţărilor	Meyer's Konversations Lexikon [1]) 1893—98	Procente	Enciclopedia italiană	Anul	Broşura revistă [2])	Alte izvoare
Polonia	—	—	3.500.000	1921	3.700.000	1.316.576[3]) 1.638.900[4])
Rusia europeană .	2.797.800[7])	32.00	3.263.000	1920	5.400.000	1.321.100[5]) 3.400.000[6]) 2.920.639[8]) 3.558.060[9]) 3.578.227[10]) 3.537.160[11])
România	400.000	7.41	835.000	1921	1.950.000	
Germania	567.885[12])	1.15	620.000	1923	577.000	
Ungaria	—	—	520.000	1929	435.000	851.378[13])
Cehoslovacia . . .	—	—	354.000	1920	385.000	
M.-Britanie	46.000	0.13	300.000	1924	212.000	
Austria	1.780.000[14]	4.30	250.000	1924	595.000	1.224.899[15])
Franţa	49.439	0.14	105.000	1924	515.000	
Lituania	—	—	153.000	192	—	400.000 [1])
Olanda	97.274	2.06	125.000	1930	195.000	
Letonia	—	—	94.000	1930	—	
Grecia	5.792	0.29	90.000	1924	131.000	
Jugoslavia	4.000	0.20	74.000	1921	—	
Italia	38.000	0.13	56.400	1924	376.000	
Bulgaria.	21.224	0.71	45.000	1926	—	40.000 [2])
Belgia	3.000	0.05	44.000	1921	42.000	
Elveţia	8.069	0.28	21.000	1920	27.000	
Suedia	—	—	6.200	1924	9.500	
Danemarca	—	—	6.000	1921	8.500	
Estonia	—	—	4.600	1922	—	
Spania	—	—	4.000	1924	58.000	
Norvegia	—	—	2.000	1924	2.500	
Luxemburg . . .	—	—	1.770	1927	2.500	

Numele țărilor	Meyer's Konversations Lexikon [1]) 1893—98	Procente	Enciclopedia italiană	Anul	Broșura rexistă [2])	Alte izvoare
Finlanda	—	—	1.700	1928	—	
Portugalia	—	—	1.000	1925	23.000	
St.-Unite	—	—	4.200.000	1930	—	
Canada	—	—	125.000	1921	250.000	
Argentina	—	—	100.000	1924	300.000	
Brazilia	—	—	3.000	1924	270.000	
Rusia Asiatică. . .	—	—	190.000	1924	450.000	
Turcia (Eur. Asia) .	81.380 [3])	0.45	165.000	1924	245.000	
Palestina	—	—	154.000	1927	—	
Irac	—	—	87.000	1920	—	
Persia	—	—	40.000	1928	115.000	
Manciuria	—	—	30.000	1927	—	
India	—	—	22.000	1921	315.000	
Arabia	—	—	20.000	1925	—	
Siria	—	—	18.000	1929	—	
Afganistan	—	—	18.000	1924	85.000	
China	—	—	15.000	1924	273.000	
Maroc	—	—	150.000	1926	318.000	
Algeria	—	—	80.000	1926	210.000 [1])	
Egipt	—	—	63.000	1927	65.000	
Uniunea Sud-afric. .	—	—	62.000	1921	—	
Tunisia	—	—	5 .000	1926	155.000	
Etiopia (Abisinia) .	—	—	50.000	1930	345.000 [2])	
Libia	—	—	19.000	1930	—	
Australia	—	—	21.000	1921	30.000	
Noua-Zeelandă . .	—	—	2.400	1921	—	
Mexico	—	—	—	—	180.000	
Guiana	—	—	—	—	80.000	
Tripoli	—	—	—	—	73.000	
Japonia	—	—	—	—	56.000	
Alte state sud-americane	—	—	—	—	30.000 [3])	

1) Ediția V. din 1893—98, vol. 9, p. 649, art. ,,Juden" — după I. A. Răd.-Pogoneanu, în ,,Problemele culturii românești", Buc., Tip. Gutenberg, J. Göbl, 1902. — 2) Vezi art. ,,In plină primejdie" de dr. I. Rădulescu, în ,,Porunca Vremii" din 28.4.938 — după un studiu rexist. — 3) Din anchetele I. C. A., Recueil de matériaux sur la situation économique des Israélites de Russie (Paris, Alcan), vol. I, 1905 și vol. II, 1908 — după B. Duică, ,,Românii și Ovreii", p. 4-a. — 4) G. Cleinow, ,,Die Zukunft Polens". I. Band: Wirtschaft, Leipzig, 1908. Datele sunt date pentru 1905 — ap. ibid. 36. — 5) Dr. A. Ruppin, ,,Die Juden der Gegenwart". Eine sozial wissenschaftliche Studie. Judischer Verlag. (Köln und Leipzig), 1911 — ap. ibid., 15. — 6) Vezi ,,O gravă problemă economică și socială" în Univ. 14.12.937 — după declarațiile lui Beck, fost ministru de externe al Poloniei. — 7) Intră și Polonia rusească. — 8) După Russkii Ențiklopediceskii slovar, t. XI, 463—464, 1893. — 9) Dr. Sara Rabinowitsch, ,,Die Organisationen des Judischer Proletariats," Karlsruhe, 1903 — ap. B. Duică, 43. ,,Zona ovreiască avea o întindere de 811.046 km. p. — 10) D. A. Ruppin, l. c. — 11) După tabelele lui Hubner-Juraschek, 1912, copiată din Die Juden-pogrome, vol. I, p. 379 — ap. B.-Duică, 44—45. — 12) După Of. Statistic al Reichului din 16 Iunie, 1933, Prusia a avut 316.826 față de 404.446 în 1925; în Romănia, 52.426, iar în Hessa, 46.923 Univ. din 24.9.934. — 13) Dr. A. Ruppin, l. c. — 14) Intră Ungaria și toate provinciile. — 15) Dr. A. Duppin, l. c.: Austria 317.378, Galiția 811.371 și Bucovina 96.150.

1) Reprezintă 1% din populație — 2) 0.9%. — 3) In Turcia europeană intră și Bosnia cu 5.805 Evrei. — 4) Intră și Turkestanul.

Mai repetăm că, în ce privește numărul populațiunii evreești, ca număr absolut, după Statele Unite, vin Polonia cu 3.500.000 — adică cu 12%, Rusia cu 3.200.000; România cu 400.000, sau cu 835.000, sau cu 1.950.000; Palestina cu 16,50%, Lituania cu 7,60%, Letonia cu 5%. La locul cuvenit, și anume în partea III, se va vedea care este adevăratul număr al populațiunii evreești în România. Așa că toate aceste cifre și toate afirmațiunile privind țara noastră sunt cu totul neîntemeiate și de natură, adeseori, să provoace râsul, dacă nu indignarea.

Dacă ne referim la isvoarele cu pretențiuni de statistici privind populațiunea evreiască de pe globul pământesc, vom da, iarăși, câteva modele din cari va rezulta, întâi, prolificitatea acestui popor care se împuiază mai bine ca iepurii de casă și, în al doilea rând, că nu s'a știut și nu se va ști niciodată numărul real al acestei populațiuni.

1. Iată dr. A. Ruppin dă, pentru 1911, un total de 11.558.610, din care Europa are 8.854.037 și America 1.898.087, restul pentru celelalte continente. El ne dă date și pentru vechile timpuri. In timpul nimicirii statului național, ar fi fost 50.000.000, după care au scăzut mereu, în curs de [illegible] veacuri, până la 1 milion — pela 1648; în sec. XVIII, ar fi fost trei milioane, iar la începutul sec. XIX, ating 12 milioane. Dar nici aceste date nu se pot bucura de un credit nediscutabil.

2. „Enciclopedia Italiană" socotește la circa 17½ milioane numărul Evreilor în lume, dintre cari, aproximativ, 11 milioane în Europa, 4½ milioane în America, 800.000 în Asia, 500.000 în Africa și 25.000 în Oceania. Pe câtă vreme, către jumătatea a doua a sec. XVIII, numărul lor total nu trecea, probabil, de 3 milioane, în 1910, atingeau 12 milioane. Spre finele sec. XIX, marile nuclee de Evrei se găseau în Rusia sud-vestică, în imperiul austro-ungar și în Polonia. Totuși, în ultimii ani ai acestui secol, s'a format începutul unui curent de emigrare spre Statele Unite ale Americii, unde, deja în 1910, atingeau 1.750.000, pe când, actualmente, sunt socotiți la peste 4 milioane.

3. După „Grand Dictionnaire Larousse", ar fi de aproximativ 4 milioane, dintre cari 2 milioane în Europa, adică în Polonia, Austria, Turcia și Maroc. România nici nu este pomenită !). De aci, se vede cât de puțin întemeiate sunt datele din aceste lucrări.

4. Broșura rexistă dă un total de 21.784.000, repartizați, astfel, pe continente : Europa 14.814.000, America de Nord și de Sud 4.310.000, Asia 1.408.000, Africa 1.222.000, Australia 300.000; pe câtă vreme, în 1860, erau repartizați astfel : Europa 7.217.000, America de Nord și de Sud 512.000, Asia 301.000, Africa 555.000, Australia 30.000. De unde, în aproape 80 ani, o creștere de 13.169.000 — adică de aproape 200%.

Dăm, pentru o mai amplă edificare, date statistice despre câteva nuclee ebraice urbane. După „Enciclopedia italiană" : New-York cu

peste 1 ½ milion (după Broşura rexistă, 1.700.000), Varşovia cu 350.000, Chicago cu 225.000, Budapesta — 217.000, Viena — 200.000, Moscova cu peste 200.000, Filadelfia cu 200.000, Odessa cu 180.000, Londra cu 175.000, Lodz cu 150.000, Kiew cu 140.000, Berlin cu 115.000, Cleveland cu 100.000 şi cam 30 alte centre cu peste 50.000. Parisul numără, numai în cartierul Blanc Manteaux, dintr'un total de 13.161 locuitori, 8000 Evrei — aceasta numai într'un secol şi jumătate. [1]) Dealtfel, numai în 1935, s'au acordat 48.000 naturalizări, dintre cari 45.000 la Evrei [2]). Roma Italiei numără deabia 12.500, Milano 7.500, Triest 5.700, Torino 5.200, Firenze 330, Fiume 2.600, Genova 2.500, Livorno 1.800 — adică un total de 40.900 — după aceeaşi Enciclopedie italiană.

* * *

Prin acestea de mai sus, am ajuns la capătul micului istoric al poporului evreu şi al răspândirii lui în lume. Toate acestea ne-au ajutat să cunoaştem câteceva din străduinţele supraomeneşti ale Evreilor de a mai trăi mai departe în fruntariile statului naţional, — numai dacă aceasta nu este o părere sau iluzie istorică — şi ne-a mai ajutat să urmărim, pe canavaua timpului şi a spaţiului, peregrinările lor neostoite până a ajunge la noi, precum şi să ne familiarizăm cu suferinţele şi persecuţiunile ce le-au îndurat şi le îndură încă, datorită — după cum vom vedea şi pentru Evreii noştri — la doi factori, despre cari am mai vorbit şi anume : acel exclusivism naţional-religios feroce, ceeace i-a mortificat în formele străvechi de viaţă aparte, împiedicându-i să se asimileze, în însuşiri sufleteşti şi aspiraţiuni comune, cu popoarele autochtone ; şi, în al doilea rând, acea nepotolită sete după averi materiale, câştigate prin orice mijloace, de preferinţă ilicite, ceeace i-a făcut odioşi mediului în care s'au aşezat, întotdeauna nedoriţi, atrăgându-şi, astfel, persecuţiuni violente, îndreptăţite în totul sau expulzări ruşinoase şi, deci, peregrinări nesfârşite, urmate de năvăliri în alte ţări.

In tratarea acestui subiect, ne-am servit, între multe altele, şi de două isvoare, îndeosebi : „Enciclopedia italiană" şi „Grand Dict. Larousse". Cu părere de rău, constatăm, însă, multe erori grosolane, bine înţeles calculate şi multe aserţiuni naive cu referire la suferinţele ce le-ar fi îndurat pe nedrept acest popor veşnic vagabond şi întotdeauna vinovat de toate dezordinile şi dezmăţurile pricinuite în toate ţările sau cu privire la situaţiuni şi persecuţiuni cari n'au avut realmente niciodată loc, fără motivări serioase. Fiindcă izbucniri spontane populare sau

1) După B. Duică, p. 14. — 2) Vezi „La noi şi aiurea", in Universul 4.10.937 — după „La conquête juive" din „Action française". — Vezi şi Universul, 1938, „Franţa e ameninţată" şi revista „Choc".

violențe organizate de sus, toate și întotdeauna, și-au avut o totală îndreptățire.

Am avut prilejul să ilustrăm toate acestea cu documente și acte ce nu se pot tăgădui în nici un fel, mai cu deosebire cu referire la stările dela noi, unde s'au bucurat de largă ospitalitate, de bunăstarea râvnită de autochtoni și de privilegii ce jigneau simțimintele obștești și demnitatea națională, toate aceste atitudini și stări de fapt ce nu le-au binemeritat niciodată.

Se vede cât de colo, că cronicarii acestor prea stimate enciclopedii cu prestigiu universal s'au pus în slujba intereselor evreești sau că ei înșiși — acești cronicari — sunt Evrei ca origină etnică. Așa este cazul, de o pildă, cu cronicarul studiului ,,Juif", din tomul 2 din ,,La Grande Enciclopédie", celebrul Th. Reinach, administrator al așezământului ,,Ecole des Hautes Etudes Sociales" și profesor universitar, socotit ca unul din cei mai vajnici diriguitori ai iudaizării Franței.

Din toate cele expuse până aci, noi, Românii, îndeosebi, trebuie să rămânem cu această învățătură: să fim vigilenți, adică cu ochii în patru, să nu adormim niciodată! Poporul acesta evreesc a dat dovezi că poate renaște din propria lui ruină. Chiar atunci când s'a crezut răpus pentru totdeauna, a născut cu puteri însutite. Odată redeveniți stăpâni pe drepturile noastre, să nu ne lăsăm îmbătați de această izbândă. Exlstă un singur adevăr și o singură poruncă: Să municm! Dar să muncim neadormiți și cinstit!

BIBLIOGRAFIE: Enciclopedia italiana; Grand Dictionnaire Larousse; Marele Enciclopedic rusesc; Meyer's Konversations Lexikon; Broșura rexistă; Ionescu-Gion — Istoria Bucureștilor; J. J. Guillemin; Histoire ancienne de l'Orient; M. l'Abbé Drioux — Histoire ancienne; Werner Sombart — Les Juifs et la vie économique; A. C. Cuza — Studii economice—politice; Victor Duruy — Petite histoire ancienne; G. Bogdan-Duică, Românii și Ovreii, 1913; din ,,L'évolution humaine des origines à nos jours"; L'Anthologie juive de Edmond Fleg și ,,La pensée juive" — de Emile Dermenghem, archiviste paléographe; Isaac Blumchen — Le droit de la race supérieure; I. C. A. — Recueil de matériaux sur la situation économique det Israélites en Russie; A. Linden — Die Judenpogrome in Russland; E. Cretzulesco-Les Israélites en Roumanie, 1879, Paris; D. C. Moruzi — Problema evreiască; etc. etc.

CAP. II.

PROBLEMA EVREIASCĂ IN LUME. DUPĂ MARELE RĂZBOIU.

a) In Germania şi Austria.

Marele războiu a zguduit profund conştiinţa tuturor popoarelor europene. Printre acestea, sunt cu deosebire popoarele învinse şi, pe primul plan, poporul german care şi-a văzut războiul pierdut datorită dezorganizării dinapoia frontului, de către socialişti şi pacifişti, de generalii slabi şi de speculatorii comerţului şi ai finanţelor. Tratatul dela Versailles a adus cu sine urmări catastrofale. Inflaţia, începută în 1917, şi-a arătat efectele tocmai prin 1922—23, când a sărăcit un popor întreg şi s'au îmbogăţit peste măsură industriaşii, bancherii şi toţi speculatorii. Incep turburările politice ca urmări fireşti ale perturbărilor sociale. Conducătorii republicei cad victime, unul după altul. „Spartacus" îşi incepe activitatea în 1919. Revolta din Ruhr a lui Kapp are loc în Martie 1920. Mişcarea comunistă se proclamă ca atare în acelaş an.

Dar în 24 Febr. 1920, are loc, în sala de festivităţi dela Hofbräu din München, prima demonstraţie naţional-socialistă cu lozinca : „lupta contra capitalului iudeo-internaţional, a băncilor şi a bursei", când Hitler a comunicat cele 24 puncte ale programului care de atunci au devenit legea de existenţă a naţiunii germane. Mişcarea se mărgineşte deocamdată la Bavaria, dar creşte. In Ian. 1922, are loc, tot la München. primul congres oficial. In ziua de 9 Novembrie, 1923, are loc, la Burgerbräukeller din acelaş oraş, putsch-ul, când Adolf Hitler proclamă republica naţională şi pe Ebert destituit, se proclamă pe sine cancelar, iar pe Lüdendorff conducător al Reichswehr-ului. Goering fuge în Italia, Lüd ndorff rămâne liber, Hitler este osândit la 5 ani închisoare, dar este eliberat în Dec. 1924. Şi luptă continuu împotriva guvernului „ovreesc" din Berlin. In 1926, câştigă pe marii industriaşi din Ruhr,

pe Kaiser şi pe principi, precum cucerise mai de mult şi pe marii capitalişti din Germania de sud.

Haosul stăpâneşte din ce în ce republica. In iarna 1930, sunt mai mult ca 3 mil. şomeri; în iarna 1931/32, şomerii ating 8 milioane; la finele anului, 9 mil. Un întreg popor este pe margine de prăpastie. In Sept. 1930, sub Brüning, capătă 107 mandate, în August 1932, 275 mandate. Acum, guvernează Schleicher care este contra lui Hitler şi von Papen care tratează cu acesta şi cu Haggenberg. La 30 Ianuarie 1933, tocmai când Schleicher avea să ocupe Berlinul cu garnizoana dela Potsdam, Hitler e numit cancelar. La 1 Martie, expunea programul de conducere al celui de al treilea Reich în 24 puncte, cele mai multe îndreptate împotriva atotputernicei iudaice.

Dela această dată, atotstăpânirea iudaică în lumea europeană începe să se clatine. Toate organizaţiile jidoveşti din lume îşi concentrează forţele asupra Germaniei noului cancelar. In Anglia, este consternare. In U. S. A. au loc manifestaţii monstre, s'a şi cerut ruperea relaţiilor. Chiar la noi în ţară s'a început boicotul filmului şi al mărfurilor germane de către Evreii noştri.

Ce însemnau oare Evreii în Germania până la această dată? Nu erau mulţi, de abia 1%. Şi totuşi, deţineau tot. Ca şi la noi, familiile aristocrate germane îşi îndreptau copiii spre carierele militare şi administrative. Viaţă economică, profesiuni libere, catedră, ziaristică, literatură, teatru şi muzică erau lăsate în toată libertatea Evreilor. Incă din 1647, croitorii din Frankfurt şi, în 1703, pălărierii din Königsberg se plângeau contra lor. Hamburg şi Frankfurt pe Main erau centre jidoveşti. Umblau din casă în casă, din castel în castel, vizitând pe nobili, umblau prin bâlciuri, vizitând ospătăriile ca să-şi atragă clienţii. In Hamburg, Altona şi Wandsbeck, existau, încă din 1725, 30 Evrei mari bogătaşi, dispunând 4 din ei de 1.400.000 thaleri — unul singur Salomon Berens număra 1.600.000. La finele sec. XVIII, 3 mil. fl. se găseau în mâinile a 12 familii — unul singur Speyer poseda 604.000 florini. La 1 Dec. 1905, Evreii plăteau la Berlin 80.77% din totalul impozitelor, 26% la Beuthen, 18.73% la Crefeld, 28.90% la Gleiwitz, 24.02% la Posen. Venitul naţional se repartiza astfel în două centre: la Breslau, 4.8% din populaţie — Evreii — se bucurau de 20.30%, iar la Frankfurt, 7% se bucurau de 20.80% din venit — după cum reiese din opera citată a lui W. Sombart.

După zguduitorul războiu, când poporul se trezi la cea mai crudă realitate — în plină înfrângere, revoluţie şi haos — Evreii puseseră stăpânire pe tot ce rămăsese neatins — o avere de cca. 8 mild. mărci. Totul era comandat şi controlat de ei: revoluţia din Bavaria era condusă de Evreul Kurt Eisner; constituţia dela Weimar era redactată

de Evreul Hugo Preuss, profesor la universitatea din Berlin ; bolşevismul era pregătit şi înarmat de Karl Liebknecht şi de Rosa Luxenburg. Numai Germanul nu era nicăieri şi nu însemna nimic. In aceste condiţiuni morale şi sociale, apare noua doctrină pur germană a naţional-socialismului, în fruntea căreia sta Adolf Hitler, de acum înainte, cancelar şi, după moartea mareşalului, Führer al poporului german.

In decursul anilor până la 10 Nov. 1938, s'au luat o serie de măsuri privind eugenia rasei germane şi curăţirea vieţii economice de vermina iudaică. Iată câteva din multele măsuri şi interdicţii — cele mai multe dictate la congresele din Nürnberg din 1937 şi 1938. Astfel : li s'au interzis catedra şi profesiunile libere : n'au rămas decât 40 avocaţi la Berlin şi 175 în tot cuprinsul Reichului, cu titlu de consultanţi ; anca evreiască „Ivria" a fost închisă ; organizaţiile B'nai B'rith au fost desfiinţate precum s'au desfiinţat şi 27 organizaţii masonice ; librăriile evreeşti vor vinde numai cărţi scrise de Evrei pentru Evrei. In şcolile germane vor fi admişi în proporţie de 1 ½%. Se organizează o expoziţie evreiască la München. In anul 1938, lozinca este ca să dispară din graniţele Reichului seminţia lui Israel [1]).

Intre 5—12 Sept. 1938, s'a ţinut marele congres dela Nürnberg, când au fost găzduiţi un milion de invitaţi din 68 state. S'au luat marile hotărâri : abolirea oricărui drept de proprietate, chiar asupra tot ce Israel va construi sau va acumula în ghetto-uri ; retragerea drepturilor de succesiune şi de moştenire directă la moartea unor cetăţeni germani ; toţi Evreii germani opriţi de a se stabili în fostele colonii germane ; interzicerea accesului la bursă a agenţilor, curtierilor şi intermediarilor evrei ; căsătoria cu femei germane aspru pedepsită ; interzicerea schimbării numelui ; interzicerea de a-şi susţine teze de doctorat, etc.

In ziua de 12 Martie 1938 are loc alipirea Austriei la Marele Reich, chiar în ajunul zilei de 13 Martie când guvernul iudeo-Schuschnigg aştepta cu înfrigurare rezultatul plebiscitului pentru care industria şi fiinanţa evreiască vărsase un milion de shilingi în mâinile Cancelarului.

In 1770, împărăteasa Maria Tereza scria, manu proprio : „In viitor, nici un evreu, orice nume ar purta, să nu fie lăsat aci fără învoirea mea în scris. Nu cunosc altă ciumă mai rea pentru ţara noastră, ca această naţiune, care — prin înşelătorie, camătă şi bani — aduce poporul la cerşetorie şi face uz de mijloace pe care oamenii cinstiţi le resping. Deci, cât mai posibil îi veţi ţine departe de aci". Dar în 1782, împăratul Iosef le acordă Patenta Toleranţei. Şi încet încet, se înmul-

1) In trimestrul Sept.-Nov. 1938, au fost dărâmate cu târnăcopul : marea şi grandioasa sinagogă dela Nürnberg, pe urmă cele din Lipsca, Breslau, Bremen, Bayreuth, Dessau, Karlsbad, Magdeburg, şi München. Mobilierul a fost dat flăcărilor, iar Thora, Talmudul şi obiectele sfinte predate comunităţilor, cu obligaţia de a le scoate fără întârziere din cuprinsul Reichului. Evreii înscrişi în universităţi atingeau în 1933, 35%, iar în 1938, de-abia 1.80%.

țiră și deveniră puternici cu finanțele. Toate mișcările antisemite ale lui Schoener, dr. Lueger, etc. n'au putut continua. Răsboiul cel mare i-a găsit pe Austriaci otrăviți de idei marxiste și de organizațiile masonice răspândite peste tot. In 21 Oct. 1918, revoluția este pornită de Evreul Friedrich Adler care dădu jos pe Habsburgi și asasină pe primul ministru contele Sturgh. Și din guvern făceau parte 9 Evrei și 2 creștini : cancelarul dr. Karl Kenner și viitorul președinte dr. W. Miklas.

Ministrul de externe Evreul Otto Bauer — pe care îl urmează Seipel, Dolfuss și Schuschnigg cu care se încheie mascarada statului evreo-austriac — Louis Rotschild, ca și toată finanța austriacă luptă împotriva Germaniei și intereselor statului : acesta era președintele Institutului de credit austriac, Schwartzwald, guvernatorul Băncii Naționale, iar Kunwald conducătorul băncii „Oesterreichische Laenderbank", autorul inflației prin care a distrus toată economia națională și, însfârșit, Mandel, proprietarul singurei fabrici de armament „Adelsberg". Tot comerțul și toată industria în proporție de 60—90 %, profesiuni libere, — 1800 avocați evrei în barou — teatru, muzică, operă, presă, etc. toate evreești. Redactorul constituției din 1934 a lui Schuschnigg, guvernatorul C. E. C-ului, procurorul general, toți erau Evrei. Viena era centrul de propagandă sovietică pentru toată Europa. Aici, își aveau sediul comunist Evreii din Basarabia. Emisari comuniști în drum spre Spania treceau tot pe aici.

Și, odată cu ziua de 12 Martie 1938, toată această forfoteală și circulație evreiască s'a rupt brusc. Marii bancheri, profesioniștii liberi, negustorii și bogătașii au dispărut de pe scenă, parte s'au sinucis. Timp de o săptămână ghișeele B. N. au fost asaltate și acoperite cu grămezi de bare de aur. Toate legile germane privitoare la rasă și căsătorie au fost imediat aplicate. Intreprinderile din Viena au fost confiscate și exploatate de național-socialiști. Toți judecătorii și procurorii evrei destituiți. Bancherii Rotschild și Bosel — acesta proprietar a multe bănci evreești, arestați. Dr. Kunwald s'a sinucis. Cartierul Leopold, timp de trei zile, a fost locul de manifestații zgomotoase [1]).

Asasinarea în ziua de 10 Nov. 1938 a consilierului Ernest von Rath la ambasada din Paris de către Evreul polonez Herschl Feitel Grunspan a fost semnalul unor nemaipomenite turburări ale sentimentelor poporului german. A avut loc arderea sinagogilor și devastarea magazinelor, în marile centre germane și austriace. Intre 22 Nov. 1938 și 31 Martie 1939, s'au ținut la Berlin 1500 manifestări antisemite, precum și expoziția „Jidovului rătăcitor", și toate averile de peste 100.000 mărci puse sub control. Asasinarea lui von Rath a costat pe Evrei o

1) Vezi Por. Vremii din 26 și 28 Aug. 1938, după revista „Der Sturmer" din Nürnberg, privitoare la situația din Austria.

amendă de 1 miliard mărci. Din avutul de 7 mild. m. k., 2 au trecut în mâini ariene, iar celelalte 5 urmau să treacă contra rente de stat. Prăvăliile evreeşti trec la Arieni. Li se interzice intrarea în teatre şi în cinematografe. Toate magazinele şi sinagogile din Danzig au fost distruse în cursul anului 1938, iar depunerile confiscate.

Prin decretul din 23 Febr. 1939, toţi Evreii, germani sau străini, urmau să prezinte, în decurs de 14 zile, spre vânzare, la Muntele de Pietate, toate obiectele în metale nobile şi în pietre preţioase. In Ian. 1939, banca Mendelsohn et Co. a fost lichidată la Berlin.

In acest stadiu se afla problema evreească la izbucnirea războiului din Sept. 1939, pe care Evreii l-au pregătit şi l-au dorit atât de mult.

b) In Cehoslovacia.

Şi în această ţară, Evreii au însemnat un pericol naţional. In anul 1930, atinseseră cifra de 358.·00. In special, în oraşele mari, a fost o afluenţă covârşitoare în teatru şi presă, în medicină şi avocatură, în proporţie de 60—80 %, în industria filmelor în întregime, ca şi în aproape toată viaţa comercială. S'au amestecat şi în viaţa politică, dând directive. In Slovacia, — unde Evreii au adoptat o atitudine în favoarea Ungariei — s'a pornit mai de timpuriu o mişcare anti-evreiască : au fost interzise ziarele din Praga şi au fost excluşi dela activitatea politică şi din şcoli. Legiuirile antiiudaice din Germania au început să se aplice, în Martie 1939, şi în Cehoslovacia. Evreii vor participa la viaţa naţională în proporţie de 3 %; toţi cei intraţi în cursul ultimilor doi ani vor tebui să părăsească ţara. In Oct. 1938, 50.000 Evrei plecau în lume.

Karlsbad a fost un important punct de sprijin al mişcării mondiale sioniste. Aici, stăpâneau 60 din marile hoteluri şi, recreându-se, se consfătuiau potentaţii din ţările respective asupra mersului vieţii evreeşti. Aci, domnea bursa transacţiilor, realizând fără concurenţă câştiguri considerabile. Aci, era loja pur evreiască „B'nai B'rith" — Fiii alianţei lui Dumnezeu cu Abraham, ale cărei reuniuni secrete impresionau mulţimea prin bogăţia participanţilor. Astăzi, loja este goală — în templu zace candelabrul cu şapte braţe şi cărţile sacre. Simţind cutremurul aproape, au contractat — pe piaţă şi la bursă — datorii peste datorii şi au şters-o, înainte de a auzi ropotul armatelor hitleriste. Doar aproape de Karlsbad, au fost internaţi vre-o 150 din marii potentaţi — cu familiile lor [1]). Şi atât. Istoria va spune că pe aici au trecut odată Jidovii cari au terorizat atâtea popoare.

---

1) Por. Vremii din 1939 — Jidanii la Karlsbad.

c) Evreii în Franța.

S'a comis o navivitate neiertată ca să se confunde. în 1791, noțiunea de Evreu cu aceea de Francez. Napoleon, în ședința din 30 Aprilie a Consiliului de stat, deplângea soarta celor două departamente ale Alsaciei încăpute pe mâna Evreilor măcelăriți de creștini în mai multe rânduri și spunea textual : „Nimeni nu se plânge de protestanți și de catolici, pe când toți se plâng de Evrei. Aceasta provine din faptul că răul pe care îl fac Evreii nu provine dela indivizi, ci din însăși constituțiunea acestui popor. Ei sunt niște lăcuste și omizi cari pustiesc Franța... Nu voesc să jertfesc aceste provincii unor principii teoretice și egoiste. Ed. Drumond, autorul lucrării „La France en juivie", ne atrăgea atenția, nouă, în 1900, ca să luăm exemplul Franței îngenunchiată de Evrei, cari au ajuns să posede o frumoasă jumătate din averea ei și amintea de rezistența dârză a Algeriei împotriva Evreilor pe cari A Crémieux — cel care întemeiase, în 1860, A. I. U. și dicta dela Paris întregii lumi voința iudaică — avea să-i naturalizeze în bloc în ziua de 24 Sept. 1870. Nici scandalul monstru stârnit de afacerea Dreyfus nu i-a cumințit, nici trezit pe Francezi. Evreii au biruit.

In 1913, Franța este complect jidovită. Trei președinți de republică erau amici ai iudaismului. Ultimele semnături ale lui Fallières și cele dintâi ale lui Poincaré — încadrat între doi miniștri evrei : Klot și Grünbach — au acordat cetățenia franceză : primul la 189, dintre cari unuia Klotz și al doilea la 24, între cari tot unuia Klotz. Și, înfiecare an, deveneau francezi zeci de mii de străini veniți din Tartaria, Galiția, Ucraina, Polonia, Suabia, Prusia, Moldo-Valahia. Și nu treceau zece ani și deveneau deputați, prefecți, redactori la marile ziare, profesori la Sorbona, comisionari ai domeniilor coloniale și ai monopolurilor metropolitane, cavaleri, ofițeri ai legiunii de onoare, proprietari de păduri și de castele istorice, seniori necontestați ai Franței. Iar populația franceză îi saluta până la pământ. Și toți rămâneau aceeași Evrei [1]).

Isaac Blümchen, galițian naturalizat francez, putea să spună în 1913 ; „Franța este astăzi spada și scutul lui Israel" și „L'état c'est nous" —les Israélites. Fiindcă se justifică : „Putem să punem pe picior de războiu 4 milioane de Francezi ca să apere speculațiile noastre internaționale, să acoperim marile noastre creanțe, să dezrobim pe frații oprimați, să realizăm politica noastră națională". Antisemiții francezi sunt, pentru acest Galițian francez : „un pumn de nebuni, fără credit, fără resurse,

1) Cele de până aci și cari urmează sunt extrase din lucrările lui Isaac Blümchen : A nous la France, 1913 și Le droit de la race supérieure, 1924, Cracovia.

pe cari concetăţenii lor îi vor lapida la primul nostru semnal. Poporul francez este o vită uşor de tuns, docil la biciu, muncitor, econom, umil faţă de stăpânii săi, productiv peste ceeace se putea aştepta dela Pământul Făgăduinţei". Blümchen scrie mai departe: „In sfârşit, poporul evreu este stăpânul Franţei!" sau „Domnim asupra Franţei în virtutea aceluiaş drept pe care îl invocă Europenii pentru a nimici Pieile Roşii şi pentru a robi pe Cafri şi pe Congolezi : dreptul rasei superioare asupra unei rase inferioare. E o lege a naturii".

Invăţământul este stăpânit de Evrei Şcoala Normală Superiară, cea politechnică, întreaga Sorbonă li este devotată; Colegiul Franţei tremură înaintea lor. Istoria Franţei — în care se tratează cucerirea ei de către Evrei — este predată de două mii de institutori, supraveghiaţi de aproape, cari învaţă pe copii că orice Evreu este tot aşa de bun şi adevărat Francez ca şi autochtonii; Ecole des Hautes Etudes sociales, înfiinţată de Evrei unde să înveţe tinerimea burgheză „morala, filosofia, pedagogia, sociologia, ziaristica" şi tot ce atinge viaţa publică, are ca administratori pe Evreii Théodore Reinach şi Bernard, iar consiliul de direcţie compus din 7 Evrei; profesorii pe 1913—14, sunt, alături de câţiva indigeni, supuşi orbeşte, toţi Evrei; Lévy Bruhl decerne diplomele la Sorbona; Josefh Reinach este vice-preşedintele comisiunii armatei şi are la dispoziţie toate secretele militare şi toate dosarele istorice [1]), iar când acesta coboară de pe tribuna parlamentară unde a reglementat organizarea armatei franceze, îi urmează Théodore Reinach ca să apere vechile biserici ale Franţei de vandalizmul indigenilor; 31 milioane de indo-francezi citesc reviste şi jurnale redactate de Evrei sau de oameni supuşi lor; manuale şi edituri sunt evreeşti; Sorbona a acordat titlul de doctor lui Pinès care a stabilit că şi idişul este o limbă literară şi destul de demnă de a-şi avea locul alături de jargonul francez, etc.

Grümbach, cu grijă ales de A. I. U., era în fruntea naturalizărilor şi a putut să instaleze ca cetăţeni la Paris o armată de 50.000 Evrei necunoscând franceza; comitetele congresului tinerilor şi tenerelor republicane compuse numai din Evrei; tunurile cari echipează artileria şi flota sunt dela uzinele Lévy-Commentry; partidul socialist este la dispoziţia Evreilor, deasemenea partidul radical şi radical-socialist, întreţinute de băncile Dreyfus, Rotschild şi alţii; toate mişcările acestora sunt supravegheate de secretari şi metrese evreice, fete de teatru şi de tripou, baronese de aventuri sau negustorese de toalete; Vice-regele

---

1) Ministerul Afacerilor Străine a refuzat de a comunica Comisiunii Parlamentare, în virtutea „raţiunii secretului de stat", dosarele diplomatice ce se găseau în siguranţă la Reinach — banditul căilor ferate de sud, a soc. „Panama" şi „Lits Militaires", etc.

Indiei a fost Evreul olandez Jost van Vollenhoven ; Marocul, şi Algeria li stau la dispoziţie ; legiunea de onoare le aparţine ; amestecaţi în nobilimea franceză care îi serveşte, s'au bucurat de toate distincţiile sociale ; preşedintele Poincaré sta, la un banchet, între două prinţese evreice : M-me Klotz şi M-me de Monzie ; stăpânul Franţei este Rotschild păzit bine de agenţi francezi.

In jurul statuei lui Ludovic XIV, toate casele de comerţ sunt evreeşti ; comitetul diriguitor al societăţii de comercianţi şi industriaşi este evreesc ; consilierii comerţului exterior sunt Evrei, iar Francezii colaborează bătând cuiele la casele de ambalaj ; înşişi marii spărgători sunt Evrei. Franţa este numită „minunata ţară a Chanaanului". Republica îi apără, magistratura îi apără, legile nu există pentru Evrei. „Dumnezeu — zice Blümchen — ne-a dat Franţei pentru a face din ea pământ de belşug şi pe Francezi ca să facem din ei sclavi. Voinţa lui Iehovah se împlini. Numele lui fie binecuvântat ! Suntem rasa superioară".

După războiu, începe marea năvală. In 1938, numai în departamentul Seinei, erau 650.000 străini şi 1 300.000 salariaţi străini „şomeri, delicvenţi, deţinuţi, comunişti, gangsteri" întreţinuţi de Tezaurul public ; în 1934, erau în regiunea pariziană, 150.000 Evrei ; 95 % din medici clandestini, toţi avortorii ; etc.

In această atmosferă de complectă iudaizare, Evreul Léon Blum formează în 1937, guvernul, „Frontului popular", cu o sumă de miniştri evrei şi 53 evrei ataşaţi de cabinet. Franţa devine sucursala Moscovei şi antrepozitul de muniţii şi de ură contra Spaniei naţionaliste.

Presa naţionalistă — ca L'Oeuvre, Journal des Débats, Petit Bleu, Le Jour, Action fran aise, Le Franchiste şi altele — nu puteau schimba soarta rezervată patriei şi pregătită de Léon Blum, autorul lucrării pornografice „Le Mariage" pe care legile ţării nu o îngăduiau la vitrină. Léon Poncin şi Georges Batault lansau, în Septembrie 1938, un apel către toate statele naţionaliste pentru crearea unui „Institut internaţional de cercetare şi soluţionare a chestiunii evreeşti", Dar totul venea prea târziu. Jidovirea patriei ducea fatal un mare imperiu spre evenimentele nenorocite din Iunie 1940.

d) In Italia.

A numărat, la o populaţie omogenă, de-abia 85.000 Evrei — 0,02 %. Şi, totuşi, au posedat averi colosale. A avut ca ministru pe Luzzatti — un înverşunat inamic al României. Şi aci, au fost un element subversiv şi antifascist. La Pisa, Bologna, Padua, s'au constituit centre de cultură

antifascistă de către profesorii şi studenţii evrei veniţi din ţările balcanice — unele erau conduse de profesorul Colorni.

Deşi n'au fost consideraţi un pericol, un spirit antisemit născuse în ultimii ani. Un mare antisemit este Giuseppe Maggiore. Paolo Orano a dat la lumină ,,Evreii în Italia'', primele ediţii epuizându-se în câteva ore. Sunt şi organe periodice : Regime Fascista, Tevere, La vita italiana, condusă de Giovani Preziosi, La diffesa dela rassa, etc.

Pentru păstrarea curăţeniei rasei şi a ordinei în stat, s'au luat, in decursul anilor 1937/38, o mulţime de măsuri restrictive. Conform unui decret din 7 Sept. 1937, se raţionaliza participarea Evreilor în şcoli ; erau îndepărtaţi dela slujbe publice, dela proprietatea imobiliară, dela instituţiile de educaţie, din presă şi bursă, dela corporaţii cari funcţionează exclusiv pe temeiul principilui etnic ; toţi cetăţenii după 1919, sunt decăzuţi din cetăţenie. Marele Consiliu Fascist din 1938 pune stavilă imigrării şi retrage toate cărţile didactice scrise de Evrei. Consiliul de miniştri din 16 Dec. 1938 hotărăşte ca toţi Evreii să-şi declare averile ; cele mai mari de 100.000 lire în bunuri materiale în imobile, în industrie şi negoţ trec sub controlul unui institut adhoc care le va trece cetăţenilor arieni şi vor fi achitate în bonuri de tezaur cu 4% dobândă pe 30 ani; profesorii şi asistenţii vor fi destituiţi ; se interice editarea de cărţi, traduceri sau lucrări de teatru scrise de Evrei precum este interzis să se citeze la radio din opere create de ei. In urma acestor măsuri, mulţi au părăsit ţara, plecând spre Orient sau spre America.

e) In Ungaria.

Incepând cu 1848, anul revoluţiei, li s'a acordat Evreilor, dreptul de a se aşeza la oraşe şi de a poseda pământuri. Marii nobili îşi aveau fiecare jidovul de casă — hazi ijdo, cari le arendau moşia sau îi împrumutau ca să ajungă a li-o vinde. Toţi aceştia ca să poată trăi în slujbe administrative, iar cei mari ca să trăiască prin marile oraşe ale Europei, aveau nevoie de capitalul jidovului. Şi astfel, acesta a ajuns stăpân al moşiilor, castelelor şi caselor bogate. Veneau dela sate la Pesta şi ingrozeau pe vechii colonişti germani, negustori şi meşteşugari, cari au început să părăsească negoţul şi să devină profesionişti. Evreii au trecut prin trei etape până a ajunge stăpânii Ungariei — au trăit la sate, s'au oprit la casa Orczi din Pesta din care au făcut un ghetto mereu primenit de alţi intruşi şi, de aci, după ce căpătau aripi, în toată Ungaria. Nefiind destui jidovii cari părăseau satele, au început să se reverse din rezervoriile nesecate ale Galiţiei şi din ţinuturile carpatice — acei "jidovi sălbateci", cum îi numeau şi coreligionarii lor şi tră-

geau toți la casa Orczi. Aci s'a așezat o sinagogă, măcelării și băi rituale și o cafenea din care au făcut singura bursă a Pestei. Și, în mai puțin de treizeci de ani din mica cetate burgheză și rurală au făcut o enormă capitală, bizară ca înfățișare și arhitectonică, în toate oglindindu-se spiritul iudaic. Curățenia fino-ungarică a poporului maghiar este corcită de amestecul de sânge. Budapesta ajunge repede un intrepozit al intereselor și ideilor semitice — gândirea și energia națională este desfigurată — după cum stă scris de Jérôme și Jean Tharaud.

In 21 Martie 1919, Evreii au răsturnat pe Karolyi și au proclamat revoluția bolșevică a lui Bella Kuhn-Kohen. N'a existat țară unde Evreul să se identifice mai mult cu aspirațiile și psigologia autochtonilor ca în Ungaria. Dar numai în aparență. Ei au fost aceia cari, la noi și în alte țări, duceau campania iredentistă și revizionistă.

Oricât de îndrăgiți au fost Ungurii de Evreii lor, a început, totuși și la ei, o mișcare pentru rezolvarea problemei evreești. In Ian. 1938, s'a instituit controlul cetățeniilor ungare. In Aprilie, premierul Dáranyi prezenta un proect de lege pentru reglementarea acestei chestiuni, iar Mikecz, ministrul justiției, un altul pentru îndepărtarea influenței evreești în presă.

Imrédy — care nu după mult s'a sinucis dovedindu-se a fi fost evreu maghiarizat—merge mai departe : propune încurajarea emigrației evreești și admite în mod provizoriu o participare evreiască la viața economică a țării care să nu treacă dincolo de 6% — numărau 600.000 la totalul de 10 mil. Din expunerea de motive a legii pentru rezolvarea problemei evreești, rezultă această situație a Evreilor de religie mozaică și nu și de alte confesiuni : 7.60% în industrie, 42.95% în comerț, 25.42% în profesiuni libere, 2.85% în administrația publică, 35.30% în presă, 30,30% în teatru, 55.80% în baroul din Budapesta, 47,60% în conducerea întreprinderilor 0.33% în agricultură. Deparazitarea avea să se facă după modelul Italiei. Evreii nu vor lua în niciun fel parte la viața de stat ; căsătoriile mixte interzise ; nu pot stăpâni proprietăți imobiliare ; nu pot conduce intreprinderi comerciale, industriale și bancare nici încheia contrace cu statul ; nu-și pot schimba domiciliul ; nu pot arbora drapele naționale ; sunt cu totul excluși din presă ; nici un Evreu nu va putea intra în Ungaria ; prăvăliile vor purta un semn distinctiv ; nu vor fi admiși în licee și universitate.

Prin legea din 7 Sept. 1939, se anulează licențele pentru vânzarea de băuturi spirtuoase acordate lor înainte de 5 Mai 1939. Potrivit legii dela 1 Oct., nici un Evreu nu va mai putea ocupa locuri de răspundere în conducerea ziarelor, teatrelor, cinematografelor ; nu vor putea fi editori, directori sau redactori de ziare și periodice, cele editate de ei își vor

înceta apariția, iar cele cari se vor ocupa cu chestiuni evreeşt vor trebui să specifice aceasta în fruntea edițiilor.

Prin Martie 1939, 10.000 Evrei părăseau Ungaria, majoritatea cu destinație pentru U. S. A., restul pentru Palestina.

f) In Polonia.

După datele statistice ale institutului special din Berlin, sunt în aceste trei țări : Polonia, România şi Rusia — respectiv : 3.200.000, 3.500.000 şi 1.700.000—8.400.000, adică cu ceva peste 50 % din populația totală evrească a globului. Se poate categoric afirma că toate nenorocirile Poloniei, dela cela mai vechi şi până la cele din Sept.-Oct. 1939, toate se datoresc acestei populațiuni evreeşti, dizolvantă a oricărei uniuni naționale şi opere constructive. Au ținut sub călcâiul lor toată această populație a unui stat mare de aproape 40 milioane — cu comerț şi industrie, cu profesiuni libere şi cultură, — tot şi toate in mâinile lor.

Era firesc, aşa dară, să aibă loc, de timpuriu, mişcări împotriva Evreilor. Dar ele se caracterizau, ca şi la ceilalți Slavi şi la noi, prin intermitență şi impulsivitate, prin dezarticulare a forțelor. De aceea, nimic practic nu s'a putut realiza. Măsurile luate au fost un reflex al sentimentelor populare şi un răsunet a ceeace avea loc prin vecini

Incă din 1937, s'au produs incidente antisemite la Varşovia şi in alte centre. Universitățile şi liceele au hotărât bănci separate pentru elevi şi studenți evrei. In 1938, au loc incidente la Lodz, Cracovia, etc. Se are în considerare înființarea unei facultăți pentru studierea problemei evreeşti. Un proect de lege prevede măsuri pentru combaterea francmasoneriei şi în dietă au loc interpelări asupra acestui subiect. Un alt proect prevede retragerea cetățeniei polone la anumiți Evrei. In 1939, 32 loji masonice sunt dizolvate şi s'a cerut îndepărtarea Evreilor din comerțul național. Guvernul polon, în unire cu cel român intervine pe lângă guvernul englez şi Societatea Națiunilor pentru rezolvarea prin colonizare a problemei evreeşti.

g) Evreii în lumea anglo-saxonă.

In Anglia şi U. S. A., imigrarea Evreilor este cu strictețǎ mărginită la anumite cote peste cari nu se poate trece. Şi, totuşi, din aceste două țări, pornesc ordine şi fonduri de finanțare a luptei Evreilor în lumea întreagă. Anglia numără deabia 300.000 Evrei, iar U. S. A. 4.200.000. Aci stăpânesc şi controlează finanțele, viața economică şi

presa cu răsunet în toată lumea, aci se ordonă diplomaţiei anglo-americane să lucreze după interesele evreeşti.

In Anglia, s'a putut cuceri şi sufletul monarhiei pentru o teorie ciudată după care Englezii de astăzi ar fi urmaşi direcţi ai acelor Evrei cari, alungaţi de legiunile romane după distrugerea Ierusalimului, ar fi descălecat în ţara Albionului şi pe malurile Tamisei, dând, astfel naştere poporului anglo-saxon [1]). La Londra, s'au strâns primele fonduri ale revoluţiunii ruseşti, printr'o colectă obligatorie în comunităţile evreeşti din lume. Multe bănci evreeşti din New-York au avansat sume importante pentru reuşita revoluţiei Cinci mari bogătaşi din America (Schiff, Isac Mortimer, Chuster, Khun şi Levy) cari hotărâseră în Loja americană distrugerea Rusiei, au cheltuit un miliard de dolari pentru ca să se provoace această revoluţie în ţara căreia aveau apoi să-i exploateze imensele bogăţii. Tot la Londra şi New-Vork, s'au pus la cale de către Evrei toate loviturile împotriva ordinei de stat creştine. Masoneria mondială este condusă de Loja americană compusă exclusiv din Evrei, cu sediul în New-Vork. Planul dominării lumii ariene de către Evrei a fost pus la cale încă pela finele secolului trecut de către organizaţiile evreeşti din America şi prezentat Consiliului celor Bătrâni — ai lui Israel de către Teodor Hertzl la primul congres sionist convocat de el la Basel în August 1897. Aci dosarul acestor desbateri a fost furat de o doamnă care l-a predat unui nobil rus Alexis Nicolaevici Susatin şi acesta l-a remis lui Sergie Nilus, în 1901, pe cari le publică în 1905 la Tzarskoe Selo sub tilul „Marele in Mic" sau Directivele şedinţelor Inţelepţilor Sionului.

Dacă Evreii în Anglia sunt puţin numeroşi relativ cu numărul lor la alte popoare, ei sunt însă foarte bogaţi, cum au fost, dealtfel, din cele mai vechi timpuri. Aici au căzut bogaţi Evrei spanioli, de îndată ce au fost oficial admişi în ţară. In 1661, ei numărau 35 capete de familie, iar în 1663, numărau 92. Şi, în acest an, principalele case de comerţ evreeşti, 8 la număr, au realizat în şase luni 179.459 lire sterline [2]). Popor iubitor de câştiguri, Englezii au atras la ei pe Evreii bogaţi şi, în curând, au făcut din Londra centrul tuturor transacţiilor de pe globul pământesc. Totodată, însă, au devenit sclavii voinţei iudaice.

In vara anului 1936, a avut loc conferinţa dela Evian, al cărei scop era de a condamna antisemitismul aruncând bulla de excomuni-

---

1) Urmaşii celor 10 triburi ar fi Anglo-Saxonii de astăzi. Aceştia ar fi, deci poporul ales, descendent din cele 27.250 familii luate în captivitate de Sargon, regele Asiriei. O societate „British Israel World Federation", cu milioane de sprijinitori din care făcea parte şi regina Victoria şi Eduard VII, se ocupă şi li este scumpă această teorie. 2) Gluckel von Hameln, Memoiren, p. 134 şi urm., ap. W. Sombart, p. 241.

care asupra Germaniei, adică de a mobiliza, dacă s'ar fi putut, democrațiile mari împotriva lui Hitler. Dar a creat un organism internațional cu misiunea de a reglementa și finanța emigrarea refugiaților din Germania. Tot la Londra are loc și conferința dela Masa Rotundă unde se discută cu cele două delegații — evreiască și arabă — aceiași interminabilă și nerezolvată problemă a Palestinei.

Toate aceste griji, mari și nedezlegate, și le-a luat asupră-și, oficial, Marea Britanie — de voie sau fără voie. Ea este împinsă la aceasta de marii financiari evrei. Aci, Evreul este acasă la el, mai mult ca în orice altă țară. Și, totuși, Englezii îndură toate batjocurile din partea lor. Astfel, în Aprilie 1938, un deputat evreu Shinwell a avut curajul să pălmuiască pe un deputat conservator Bower din Camera Comunelor, fiindcă acesta a îndrăznit a-l invita să se întoarcă în Polonia. Și în această țară, s'au observat atitudini ostile populației evreești. Prin August 1938, se ducea o susținută campanie contra medicilor evrei din Germania și Austria. Ziarele lui Mosley arătau că, la universitatea din Cambridge funcționau 45 profesori evrei imigrați din Germania. Ziarul „Morning Post" a dat alarma despre preceptele distrugătoare de civilizație cuprinse în Protocoalele Sionului. Revistele „The Brittans" și „The Hidden Hand" luptă în acelaș sens. Un bărbat luminat Arnold White invită pe concetățenii săi să nu mai lucreze în sensul democratic care este atât de prielnic îmbogățirii Evreilor și sărăcirii popoarelor creștine. Incă pela finele sec. trecut, s'a ridicat un alt bărbat, Stewart Houston Chamberilain, împotriva heghemoriei iudaice care se întărește datorită prostiei țărilor creștine.

Benjamin Franklin, în fața convențiunii constituției nord-americane din 1789, cerea ca Evreii să fie zvârliți din America și să fie neapărat excluși dela prerogativele drepturilor politice. Numericește, contează cu 3.50%, dar au ajuns de o îndrăzneală uimitoare. Presa le aparține în proporție de 70%, restul de 30% este terorizată de ei; 90% din confecțiuni și din comerțul de blănuri le aparține și 50% din industria și negoțul de mobile; teatrul este în întregime controlat de ei; din 3 medici și 2 avocați, câte unul este Evreu. Acestea toate în New-Vork. Comunitatea israelită din acest mare port are la îndemână o formidabilă putere financiară pe care nu o egalează nici o altă organizație pe glob.

Oarecare mișcare antisemită s'a pornit și aci. Să numărăm trei leaderi — ai acestei atitudini — Maiorul Hague, promotorul mișcării antisemite americane, cere să se construiască lagăre de concentrare în Alaska pentru oamenii lui Trotzky. Generalul G. V. Mosley a spus că, dacă considerații umanitare impune să lase intrarea Evreilor din Austria, se impune, însă, și sterilizarea lor ca unii cari sunt degenerați din punct

de vedere fizic și sufletesc. Un bărbat american din San Francisco propune și el sterilizarea și confiscarea averilor acestor imigranți. Generalul Rawengton își are și el gruparea sa antisemită — unul din discipolii lui a bătut măr pe La Guardia, primarul New-Yorkului. S'a început și din partea bisericii o ofensivă pentru apărarea pudoarei și a moralei împotriva literaturii cu tendințe pornografice și a exhibițiunilor scandaloase a femeilor pe scenele music-hall-urilor. Henry Ford este în fruntea antisemitismului luminat și singurul care a rezistat formidabilei concurenței iudaice și a creat o adevărată industrie în serviciul națiunii

Imigrarea masivă în St.-Unite era încurajată și finanțată de „Comitetul Evreilor americani", de „Organizația sionistă" și de „Agenția israelită" din Geneva. Toată presa din S.-Francisco, Buenos Aires și Rio de Janeiro trăgea semnalul de alarmă.

Emil Ludwig — Kohn după adevăratul nume — spunea într'un interviev din L'Humanité : „Noi suntem în Statele Unite o realitate. Din cele șase rase mai importante cari alcătuesc nu numai populația dar și structura politică și economică a Americii, noi suntem una de care se ține seama. Suntem în America peste 8 (sic) milioane suflete și avem cuvânt hotărâtor în toate pulsațiile de viață ale noului continent". Toată nădejdea lui era într'un războiu care să nimicească statele totalitare, să dărâme antisemitismul și să pună capăt sălbătăciei huliganice". Dar n'a apucat să-și vază visul cu ochii, fiindcă a avut, în schimb curajul să-și spulbere creerii cu un glonte din nostalgie pentru Germania pe care a trebuit să o părăsească.

Ca să ne dăm seama de formidabila putere financiară a Evreimii, ca și de imensele câștiguri ce realizează, să ne referim la câteva declarații ale ziaristului evreu Isac Marcosson la un banchet ce a avut loc la „American Luncheon Club" — după cele publicate în „La Patrie", organ naționalist de dreapta din Bruxelles. „Războiul — zice Marcosson — nu este decât o întreprindere de afaceri colosale. Fără noi războaele nici nu s'ar putea face, fiindcă le-ar lipsi spiritul de organizare și mijloacele financiare. Pregătirea technică o facem noi, finanțarea războaelor ne aparține exclusiv. In trusturile de arme deținem 73%, în cele alimentare 67%, în consorțiile de echipament militar 92%, în materiale de drum de fier, pe șantierele care construesc vapoare sau în uzinele de avioane, dela 58 la 94%. Puterea noastră în aceste trusturi — fără să vorbim de cele financiare fără care nu se poate mișca numic în lume — este de 87% în medie, în tot ce privește pregătirea și susținerea războaelor". Și inchee astfel : „Cu aceste arme în

1) Ziarele.

mână, putem spune că de soarta războaelor hotărâm noi şi, în consecinţă, şi de destinele naţiunilor respective" [1]).

h) Evreii în Rusia.

B.-Duică, în a sa lucrare des citată, scria, la pag. 54 vorbind despre politica rusească : „Ovreii voesc s'o desfiinţeze (Rusia) prin revoluţie ; dar un ţar-messia le-ar fi de mai mare folos". Şi gluma aceasta a marelui nostru profesor s'a realizat de abia după patru ani : Rusia cunoscută de toţi a fost definitiv desfiinţată şi, în locul ei, a născut un stat barbar evreesc, creat de Evrei şi condus de Evrei, cu misiunea de a distruge toate statele întemeiate pe o etică creştină, sprijinite de instituţii cari au creat o civilizaţie frumoasă şi creatoare, la rândul ei, de nepreţuite bunuri omeneşti — materiale şi spirituale. Rusia ţarilor nu mai există ! Rusia pravoslavnică este culcată la pământ pentru totdeauna ! Şi, în locul ei, s'a ridicat — barbară şi ameninţătoare —Rusia roşie a lui Trotzky-Braunstein şi a lui Kamenew-Rosenfeld, Rusia comisarului roşu şi a lui Stalin, cari şi-au aşezat lagărul în cetetea cu o mie de biserici de aur, din cari, astăzi, nu se aude concertul solemn al clopotelor şi nici glasul corului de baritoni şi başi, fiindcă toate au fost zvârlite în aer cu dinamita sau transformate în grajduri şi în localuri de distracţie, iar sinagoga a rămas trufaşă şi triumfătoare.

Evreii şi-au urmat impulsiunea naturală a instinctelor lor atavice de a dărâma totul ce li sta în cale şi au dărâmat cu târnăcopul şi focul şi tunul o împărăţie care douăzeci şi cinci de ani dearândul, a înotat în sânge nevinovat vărsat cu neîndurare. Toată neliniştea care a zguduit imperiul decenii dearândul ; toată acea ideologie nihilistă şi distrugătoare care a sucit capetele tineretului studios şi din fabrici ; toate acele atentate cu bombe şi surpări de credinţă în stăpânii adevăraţi şi legitimi ; toate revoluţiile înecate în sânge, în teroare şi distrugeri, toate au fost pregătite cu calcul rece şi declanşate de Evrei şi numai de Evrei — de acei Evrei cari trăiau în'ărcuiţi în cele cincisprezece gubernii — numite zone şi reioane.

Incă din Oct. 1917, s'a instaurat Teroarea Ploretariatului Roşu, în care Ruşii, adevăraţii proletari, n'au nici un rol în afară de acela de a fi elemente muncitoare, carne de tun pentru revoluţii şi nesfârşitele războaie. Guvernul rus este compus din peste 90% membri evrei, restul de circa 10%, il formează câţiva Ruşi şi alte naţionalităţi ale Rusiei [2]). Toată strădania acestor Evrei a fost de a distruge în creştini

---

1) Porunca Vremii din 24 Aprilie, 1938. 2) Toată aşa zisa dictatură a Proletariatului Roşu, precum şi însăşi organizaţia Sovietelor sunt instituţii evreeşti — spune H. Ford. Analizând componenţa guvernului din 1919, se constată că, din 263 membri, 224

sentimentul religios, de familie şi de proprietate — în care scop, au distrus bisericile şi omorât pe preoţi — lăsând neatinse sinagogi şi pe rabini ; au distrus familia şi proprietatea, rămânând ca Evreii să devină stăpâni ai tuturor bogăţiilor nemărginitului imperiu, etc. Şi au organizat o armată formidabilă capabilă să distrugă toate statele Europei, armată formată din mujici ruşi şi alte naţionalităţi — toţi supravegheaţi de comisari evrei, gata, la tot pasul, să ucidă pe ofiţerii şi soldaţii bănuiţi că şovăie de a merge înainte. Şef suprem al armatei a fost Trotzky Leon-Braunstein, alungat din Rusia de celălalt camarad Stalin — dictatorul roşu, dela care toţi Evreii aşteaptă realizarea dominaţiei iudaice universale. Administraţie, soviete şi comitete ; ambasadori, agenţi diplomatici şi consulari ; generali, ofiţeri şi comisari ; conducătorii de industrii şi finanţe, de colhozuri şi alte întreprinderi productive ; ziarişti şi pedagogi sociali ; romancieri şi artişti, propagandişti şi terorişti etc. — toţi sunt Evrei şi iar Evrei şi totul se face după cele ce dictează Evreii. Şi toţi aceştia cunosc mai ales mijloacele potrivite pentru atingerea scopului. Ştiu prea bine cum să vâre ura şi zâzania între clasele sociale ; cum să provoace greve muncitoreşti şi conflicte diplomatice ; să distrame credinţe, datini, afecţiuni şi legăminte sfinte ; să scornească lipsuri şi foamete, dumpinguri şi sabotaje ; cum să crească nemulţumirile şi dispreţul faţă de respectul legilor ; cum să provoace panici financiare şi crachuri, confuziuni şi paralizia vieţii economice şi de stat — toate tinzând la turburări şi revoluţiuni, scopul suprem al Evreilor ca, pe urmă, să se adune din toate părţile ca să împartă cămaşa celui răstignit.

Şi, în zilele noastre, Europa însângerată, dar conştientă de misiunea ei în veacuri, luptă din greu pentru nimicirea acestei monstruozităţi politice şi sociale — U. R. S. S., creaţiune autentică a Masoneriei iudaice.

---

erau Evrei. Din un număr de 556 demnitari, 453 erau Ovrei şi 17 Ruşi. In armată, nici un Ovreiu soldat, în schimb, toţi comisarii din soviete şi comitete sunt Ovrei, precum şi 80 % din elementele sovietelor dela sate şi oraşe. Toată teroarea a fost organizată şi dezlănţuită numai de Ovrei : Ceka şi G. P. U. sunt instituţii evreeşti cari au întrecut în cruzime inchiziţia inventată de Evreul renegat Torquemada în Spania. Intre 1919/923. au fost executaţi : 25 episcopi, 1215 preoţi, 6575 profesori şi 8800 medici ; 54850 ofiţeri şi 260000 soldaţi ; 10500 poliţişti şi 48000 jandarmi ; 19850 funcţionari şi 344250 intelectuali ; 815000 ţărani şi 192000 muncitori. Satele în cari aveau loc manifestări antisemite erau complect distruse, iar cei bănuiţi împuşcaţi fără judecată. Intreaga parte politică şi sanitară a armatei este în mâini evreeşti, precum şi înalte posturi de comandament, ca generali de armată, de divizii, etc., şi în magistratura militară. Lazăr Moiseevici-Caganovici, secretar central al partidului, este destinat a fi urmaşul lui Stalin, la conducerea imperiului ţarist. Fraţii acestuia deţin înalte demnităţi, iar sora lui este soţia dictatorului. A se vedea J. D. Protopopescu, o. c. şi Johann von Leers — Primejdia mondială, cu toate izvoarele citate.

i) Evreii în alte țări și în alte continente

Curente și mișcări împotriva Evreilor au loc în toate țările eurodene. Toate națiunile au dat jos ochelarii trandafirii și au început să vază mai concret realit ;ile.

In 1938, Finlanda interzice intrarea în țară a Evreilor imigrați din Austria. In Octomvrie 1937, guvernul danez, prin ministrul de externe dr. Munch, respinge o propunere de ușurare a formalităților de intrare a Evreilor și interzice căsătoria Evreilor imigrați din Germania cu femei de origină ariană. In Martie 1938, Degrelle, șeful partidului rexist belgian, cere, prin ziarul „Le pays réel" să se pună capăt ospitalității fără limită acordată refugiaților din Austria, Polonia și România și atrage atenția, încă din 1934, că invazia din Germania ar putea da naștere la o mare mișcare antisemită.

In Grecia, s'au măsurat două popoare bine pregătite pentru viața economică — Grecii și Evreii. Se poate afirma cu toată tăria că aceștia din urmă cari însemnau prea mult în Macedonia și Tracia, mulți din ei, strânși de aproape de elementele autochtone : Greci, Bulgari și Aromâni, au trebuit să cedeze și să caute alte patrii. Parte din ei s'au așezat în țara noastră și în Italia. In insula Cipru, autoritățile au cerut măsuri de stăvilire a imigrației.

In Elveția, țara tuturor libertăților, un comunicat din Oct. 1938 interzicea trecerea Evreilor din Germania, Franța și Italia, iar cei în transit erau obligați să grăbească a părăsi țara și n'aveau dreptul la nici o activitate lucrativă, nici a cumpăra imobile sau participațiuni în întreprinderile comerciale și industriale. Următor imigrării Evreilor din Germania și Austria, s'au produs și în Elveția — țara tuturor libertățil r — agitații și reacțiuni în unele centre unde negustorii localnici nu pot suporta concurența evreească și în contra capitalului străin, neplă‹indu-se nici o dobândă. Evreii au însemnat în această țară de-abia 4%, însumând în industria textilă, 20%; în comerțul de vite, 13% și în comerțul de bănci și asigurări, 6%.

Țările iberice n'au fost ferite de pericolul jidovesc sub forma comunismului iudeo-internațional. Portugalia, care numără de-abia 1000 Evrei, a fost mântuită de catastrofa la care a fost împinsă Spania prin înțelepciunea lui Salazar apărut la conducere. Odată cu alungarea regelui și întronarea regimului republican, Rusia a trimis în Spania, în 1937 — comis uni în frunte cu Bella Kuhn, Neumann și Losowski cari să organizeze revoluția și războiul, iar pe de altă parte, cargoboturi cu arme prin toate porturile spaniole. La Madrid, s'a instalat, cu un echipaj de 140 oameni, ambasadorul sovietic don Moses Rosenberg-Rey de Espana, care lua parte la consiliile de miniștri și a dezlănțuit cumplitul războiu civil;

iar la Barcelona, s'a instalat consulul Antonio Avscenco, ajutat de agitatori virtuoşi ai crimelor şi cu trecutul plin de sânge — cum îi caracterizează un corespondent.

Şi lucrurile au fost organizate în aşa fel că, vreme de doi ani, ţara frumoasă a lui Cervantes a fost pustiită de tot ce a avut mai de preţ — sute de mii de vieţi omeneşti şi tot ce a avut mai preţios ca produs al artei maure şi spaniole. Numai Il Caudilio Franco a avut curajul să doboare hidra cu mii de capete şi să redea ţării liniştea necesară muncii productive şi reconstructive.

In Oct. 1938, în Iugoslavia se luau măsuri severe contra Evreilor împărţiţi în trei categorii : cetăţeni sârbi vechi, Evrei cari au obţinut cetăţenia prin anexarea nouilor provinci şi Evrei stabiliţi după război, — aceştia siliţi să părăsească ţara. Pe anul şcolar 1940—41, în baza introduceri lui numerus clausus, au fost primiţi în toată ţara, în prima clasă de liceu, de-abia 108 elevi evrei.

Bulgaria, ceva mai târziu, avea să ia măsuri radicale, bine chibzuite şi tot atât de chibzuit aplicate, măsuri ce ar putea servi drept model pentru multe ţări [1]). Turcia, se pare, că a rezolvit în mod cu totul satisfăcător pentru naţiunea turcă chestiunea evreească şi aceea a străinismului în viaţa economică.

Şi în celelalte continente, se observă un curent ostil Evreilor şi imigrării acestora. Astfel, în Argentina şcolile iude -comuniste sunt închise iar institutorii arestaţi. In Brazilia, au avut loc conflicte între autorităţi şi Evrei, declaraţi duşmani ai naţiunii. Dizolvându-se toate partidele politice, numai partidul comunist n'a vrut să dezarmeze. Incepând cu 1939, imigraţia slăbeşte din ce în ce. Argentina şi Brazilia, Paraguay şi Uruguay iau măsuri de stăvilire a invaziei . In Bermude, Evreii, 30.000 la număr la un total de 80000 Americani, nu sunt găzduiţi la hoteluri. In Cuba, sunt lăsaţi să imigreze numai cei sănătoşi şi cu situaţie financiară bună. In Costa-Rica, se refuză înregistrarea cumpărării unui teren agricol de către un Evreu şi colonizarea de Evrei este socotită periculoasă siguranţei statului. In Equador, se proectase expulzarea a 500 Evrei, cari nu vor să facă agricultură. In Columbia o lege oprea intrarea Evreilor în ţară şi una alta apăra industria naţională de concurenţa evreiască.

Negustorii de blănuri din Mexic au cerut expulzarea comercianţilor evrei spre a scăpa de concurenţa lor. Guvernul mexican a obligat

1) Din declaraţiile lui Gabrowsky, ministru de externe, Evreii constitue în Bulgaria de-abia 0.7% din totatul populaţiei. Şi, totuşi, stăpânesc peste 40% din viaţa economică pe care o dirijază dela Sofia şi, în unele compartimente, până la 90%. Dacă venitul anual al unui cap de locuitor bulgar este de 1067 leva, venitul unui cap de ocuitor evreu este de 26.119 leva. 30% din căsătorii mixte pe 1940 erau evreeşti.

pe imigranţi să se căsătorească cu indiene cari trăesc în condiţiuni de viaţă foarte puţin civilizate. Mexicul a expropriat pe 100 mil. dolari instalaţiunile societăţilor petrolifere străine, eliminându-le astfel de pe solul naţional. Preşedinţele Cardenas şi toţi Mexicanii au acoperit despăgubirea. Şi acest stat şi Nicaragua s'au arătat dispuse să primească în anumite condiţiuni un număr important de refugiaţi — Mexicul, in special — ingineri şi architecţi. Bolivia a interzis imigrarea Evreilor, Ţiganilor şi Negrilor.

Japonezii au oprit pe Evrei să se aşeze în China — după cum au fost protivnici de a-i vedea aşezaţi în ţara lor. In Siam, s'au luat măsuri de apărare contra Evreilor.

In Australia — după un proiect de lege din Aug. 1938 — nici un străin n'are voie să exercite o profesiune decât după cinci ani dela intrare şi numai după ce va fi trecut în universităţile australiene examenele ultimilor doi ani de studiu, oricari ar fi diplomele străine ce le-ar poseda.

In statele Uniunii sud-africane, se interzice Evreilor intrarea în ţară. In August 1938, erau mari agitaţii la Dakar, la Constantine şi in toată Algeria şi Marocul. „Ei au venit cu provocările, cu exploatarea cu asasinarea noastră" spunea un ziar arab „Giair Djerid".

j) Palestina — Eretz Israel.

Intrucât nici emanciparea şi nici alte modalităţi n'au putut să rezolve problema evreiască în statele europene, instinctul naţional al unora dintre Evrei le-a arătat că singura cale de urmat este întemeierea unui stat etnic evreesc. Sionismul politic a fost întemeiat de Teodor Hertzl (1860—1904) cu teoria lui expusă în Judensstaadt, în 1896, care a întâlnit mulţi opozanţi printre asimilaţi şi ortodoxi cari ţin să-şi ducă viaţa mai departe acolo unde le rentează mai bine şi puţini partizani — printre cari Max Nordau. Programul fu precis formulat în primul congres convocat de el la Basel în Aug. 1897, când a prezentat Consiliului celor Bătrâni sau Inţelepţilor Sionului planul de dominare a lumii ariene pus la cale încă pela finele secolului trecut de către organizaţiile evreeşti din America — plan cunoscut sub numele de „Protocoalele Sionului" şi a căror publicare a stârnit procese senzaţionale şi o adâncă turburare printre Evrei cari s'au silit din răsputeri să-i renege existenţa şi paternitatea evreiască.

Hertzl logic cu teza întreprinsă, a început tratative cu guvernul ottoman pentru cedarea de teritorii în Palestina, precum şi cu alte guverne cari să-l sprijine. Şi, ca să salveze toate aparenţele, s'a şi constituit „Fondul naţional evreesc" pentru dobândirea de teri-

torii destinate a fi proprietate inalienabilă a poporului lui Israel, au fost întemeiate mai multe colonii şi mai multe şcoli, ca Şcoala naţională dela Jaffa în 1870 — în împrejurimile căreia s'a construit cetatea Tel-Aviv cu gimnaziul Herzlia, ca Politechnica la Haiffa, cu renaşterea limbii ebraice ca limbă de uz comun, iar la 1 Aprilie 1925, Universitatea din Ierusalim.

O nouă eră începe în 2 Nov. 1917, când guvernul englez, ca urmare a declaraţiei lordului Arthur Balfour († 1930), şi-a luat sarcina să realizeze constituirea unui cămin naţional în Palestina, ocupată, în acest scop de trupe engleze şi de un batalion evreesc. Declaraţia Balfour a căpătat o întărire juridică internaţională la San Remo, în Aprilie 1920, când s'a hotărît ca Palestina să fie supusă unui mandat englez.

Dar Arabii socotesc Palestina o patrie arăbească, pe câtă vreme sionismul este o farsă, lipsită de justificări istorice şi etnice. Acum 70 ani, existau în Haiffa, Jaffa, Akra şi Gaza, de-abia 5.000 Evrei. Emirul arab Abdallan a remis comisiunii regale britanice de anchetă o notă prin care tăgăduește Evreilor orice drept istoric în Palestina. Şi Arabii au cerut imediat oprirea imigrării evreeşti, crearea unui statut minoritar pentru Evrei, retractarea declaraţiei Balfour şi schimbarea mandatului englez. Bernard Schaw spunea textual într'un interview în 1938: „Eu nu cred că Evreii au cea mai mică îndreptăţire istorică asupra Palestinei. Ei au ocupat ţara Chanaanului cu acelaş drept cu care Englegii s'au făcut stăpânii Indiei". Şi, pe când Weizmann, şeful sioniştilor din Anglia, ţine ca Evreii să devină o majoritate conducătoare, Nabih Azmè, preşedintele comitetului de apărare a Palestinei, promite o luptă de exterminare. Iar Jabotinsky, preşedintele nouii organizaţii sioniste mondiale, este de părere ca, în timp de 10 ani, să se transporte în Palestina şi Transjordania cu o suprafaţă de 100.000 k. p. şi cu 1 ½ mil. locuitori, 6 până la 8 mil. Evrei şi cerea ca un contingent militar compus din Evrei să menţină ordinea.

In acest interval, amândouă populaţiunile — autochtoni şi năvălitori — îşi dispută cu armele întâietatea, făcând din Palestina un ţinut de măcelărire, fără ca autorităţile britanice să poată înstăpâni ordinea.

Guvernul englez a decis, după planul Peel, cu scopul de a împăca antagonismele şi de a nu rezolva nimic, împărţirea Palestinei în trei zone : un stat evreu, un stat arab şi o zonă internaţională cu Ierusalimul şi locurile sfinte. Dar dr. Wolfgang von Weisl — membru în executiva conducerii a nouei organizaţii sioniste mondiale — este împotriva acestei teze. El este pentru un stat evreesc în care să încapă cât mai multe milioane de Evrei din Polonia, România şi Germania, unde, în perioade de câte 10 ani, să se poată aşeza câte un lot de 1 ½ mil. Evrei.

Aşa că vor trebui cel puţin 40 ani ca să se mute aceşti Evrei din cele trei ţări.

Cu scopul de a împăca amândouă taberele, s'a convocat, în 1938, la Londra, Conferinţa Mesei Rotunde, la care au fost invitaţi reprezentanţii sionismului prin Agenţia Evreiască şi pe cei ai lumii arabe : Irakul, Egiptul, Transjordania, Arabia saudită şi yemenul. Conferinţa a eşuat. Şi delegaţii comitetului dela Evian s'au ocupat şi de teza de emigrare sub orice formă şi oriunde pe întinsul globului.

Şi, pe câtă vreme, liniştea dispare din ce în ce în Palestina, Evreii din România, cari nu cred în această poveste, au umplut cutiile pentru Isuw, prin Keren-Hayessod" sau „Kofer Haam", care este acţiunea de reclădire a Palestinei şi de salvare a neamului ales pe care o poartă în prezent Sioniştii. Kofer-Haischuw este o supremă dăruire pentru Palestina.

Dar tot acest sionism nu este decât un şantaj. André Thibault scria în această privinţă : „...nimeni n'a crezut în realitatea acestui vis, mai bine zis, n'a dorit ca acest vis să devină o realitate". Cam prin 1936, Americanul Kinley spunea că nimica din ceeace vezi petrecându-se sau că se va petrece (este vorba de încăierările între Evrei şi Arabi) nu dovedeşte cu nimica că Evreii vor să rămână în Palestina. Fiindcă numai Evreii sunt aceia cari provoacă pe Arabi cu armele şi cu specula lor sălbatică, ei întreţin focul războiului civil şi ameninţă Europa cu eventualitatea transformării Palestinei într'o a doua Spanie.

O altă fracţiune de Evrei agită teza teritorialismului — adică a stabilirii unei patrii evreeşti oriunde pe întinsul globului şi, ca şi teza sionistă, o farsă, o narcotizare a constiinţei celorlalte popoare. Fiindcă ceeace este real şi nu admite contradicţie, Evreul vrea să fie cetăţean al lumii, vrea ca patria lui să fie întreg Universul — după cum s'a scris Biblia, (în legea II, XXVIII).

Această teză este îmbrăţişată de von Weisl şi alţii, dar nu prinde printre Evrei. Altădată, Anglia oferea lui Herzl, ca loc de aşezare a statului evreesc Uganda, pe care însă, au refuzat-o. Mulţi s'au gândit la multe alte ţinuturi, puţine populate, ca Surinam, Kenya, Africa de sud-est germană, Madagascar, Mozambic, etc. şi, pentru cei din Rusia, republica Birobidgian.

Dar din Madagascar şi Mozambic vin ştiri neliniştitoare. Magi-el-Ilova, conducătorul mişcării naţionaliste, a declarat că „Europa n'are dreptul moral să se salveze, aruncându-ne nouă pe cap pacostea Evreilor. Primim orice naţiune să coopereze cu noi la valorificarea bogăţiilor pământului, numai lepra jidovească nu !" Din Mozambic, se comunică, deasemenea, prin Radio-Oriente : „Suntem hotărîţi să reedităm ce se petrece în Palestina, să murim până la unul, apărând pământul îm-

potriva năvălitorilor. Chiar aci, în acest port al nostru Tamatave, ca şi la Mihareb, la Lisaka sau la Tananarive, viaţa noastră de zece ani încoace a devenit insuportabilă din cauza speculaţiei mârşave a negustorilor jidani. Bieţii noştri sakalavi, naivi, de bună credinţă, obicinuiţi cu cinstea lor patriahală pe care au respectat-o şi Francezii, au încăput pe mâna acestor puţini Jidani cari le iau pe nimica munca şi producţia lor. Lăcustele acestea pustiesc totul pe unde trec. Este un blestem al zeilor ceeace se întâmplă de câţiva ani încoace în liniştita noastră ţară".

„Jeunesse patriotique" şi „Solidarité française", organe ale dreptei antisemite franceze, chiamă, în 1938, toate statele europene — totalitare sau grupări naţionaliste — la o conferinţă internaţională spre a se rezolvi problema evreiască. S'a propus şi Congo belgian, cu 9 mil. suflete pe o suprafaţă de 2.385.000 kmp. In 31 Aprilie 1938, urma să se înainteze invitaţia statelor europene.

Rusia ar putea şi ea să colonizeze 8—10 mil. în Bibidgian. Fruntaşii sionişti Weizman şi Sokolow şi-ar fi dat adeziunea.

Ce este republica Birobidjian din Caucaz? Este „Ţara Promisă" Evreilor sovietici. Intemeiată în 1928 cu 270 familii, adică 600 suflete, în 1934, a fost transformată în „District evreesc autonom" — ca un loc de surghiun şi de suferinţă. Astăzi, cuprinde 60.000 locuitori, dintre cari 41.700 pedepsiţi de tribunalele sovietice. Este un lagăr de concentrare unde nimic nu se crează şi totul ce vine din Rusia sau se fabrică pe loc sau se fură.

Ca încheiere, nu prinde printre Evrei nici o teză de colonizare, toate fiind contrare intereselor iudaismului şi toţi ţin să-şi ducă viaţa printre creştini, ceeace le rentează mai mult ca orice alte satisfacţii naţionale.

CAP. III.

PROBLEMA EVREIASCĂ LA NOI.

Chestiunea evreiască n'a fost privită niciodată ca o problemă de stat ce se impunea rezolvată într'un singur fel — adică numai în felul care să promoveze interesele națiunii și să întărească poziția statului român. Populația evreiască și metodele ei de lucru n'au fost considerate ca o primejdie — începând cu ultimele două decenii ale sec. XIX și în nici un fel după întregirea hotarelor, când absolut toată suflarea românească se trudea să asigure bunăstarea și fericirea elementului evreesc, iar guvernanții se băteau cu pumnii în piept că comerțul și industria au ajuns să îndestuleze toate nevoile și dorințele națiunii în condiții optime, iar Românul zburdă de bine sub raportul spiritual și cel material.

Despre problema evreiască am vorbit mereu dealungul celor expuse până aci, așa că am avea, pare-se, prea puțin de adăogat. Vom căuta, totuși, în mod sumar, să trecem în vevistă atitudinea celor chemați să privegheze la siguranța statului și la înobilarea națiunii. Și, ca să fim mai bine înțeleși, vom proceda metodic, împărțind puținul material în cinci perioade.

a) Perioada reacțiilor instinctive intermitente.

Intr'o țară unde totul trebuia construit și toate bogățiile ei valorificate, într'o țară unde avea să se pornească, pe tăcute, o luptă mare de cucerire de debușee, toți străinii erau bine primiți. Și erau bine primiți și Evreii — agenții cei mai pregătiți pentru legăturile cu Apusul. De aceea, unii domni i-au socotit necesari și, ca și cu toți străinii, încheiau și cu Evreii — luând în considerare, în primul rând, și nevoile Cămării — învoială deosebită „o ruptură", îndatorindu-se, aceștia, față de Cămăraș, la o sumă globală pe care trebuiau apoi să o culeagă prin

organe proprii printre membrii micii comunităţi de ruptaşi, de chrisovuliţi — aşa cum se proceda şi cu ceilalţi străini creştini, orientali, mai ales că sa-şi poată acoperi nevoile neîndustulător acoperite de celelalte apanagii şi monopoluri domneşti.

Pe câtă vreme străinii creştini n'au constituit niciodată o primejdie pentru noi, în mod instinctiv — şi domni şi popor — vedeau în Evrei o primejdie. Este vorba şi de cei aşezaţi în ţară şi de cei trecători chiar. Cunoaştem, îndeajuns, toate măsurile luate de domni ca să-i împiedice — pecât îi lăsa sufletul şi li îngăduiau puterile — pe Evrei de a face tot răul ce îl puteau face. Toate cele expuse până aci sunt o largă contribuţie la lămurirea problemei ce ne preocupă. Cunoaştem cu toţii atitudinea lui Petre Schiopul ca domn al Munteniei şi al Moldovei faţă de ei când ia măsuri de alungare. M. Racoviţă edicta în 1764, un decret, potrivit căruia era oprită căsătoria Româncelor cu străinii ; în 1776 Grigore Ghica şi, după el, C. Moruzzi, interzic Evreilor de a arenda moşii, de a ţine cărciume la sate şi de a se aşeza la ţară ; în 1804, A. Moruzi opreşte şi el de a se arenda moşii de către Evrei ; tot astfel şi în 1817, codul Calimachi li interzicea de a posedà pământuri la ţară, dar le permitea posesiunea de imobile la oraşe ; etc.

In rezumat, ceeace putem stabili este faptul că puterile distrugătoare ale Evreilor se oglindesc în atâtea măsuri administrative şi legislative, luate în diferite epoci, de domni şi de divanuri, ca şi de organele executive. Dar, în linii generale, această politică de apărare — dată fiind poziţia noastră de vasali ai Porţii şi de stat minor faţă de Puterile apusene — nu putea fi dusă cu succes. La aceasta, se adăogau şi alte fapte : cei mai mulţi domni erau străini în aspiraţii şi suferinţe faţă cu poporul românesc ; altă categorie nu puteau vedea limpede primejdia, ba vedeau, din nenorocire, o necesitate în ei ; în sfârşit, alţii, deşi sufereau sincer, erau însă şovăelnici în aplicarea măsurilor, fiindcă Puterile străine exercitau mare influenţă pe lângă Poartă în apărarea străinilor şi Evreilor cari le netezeau drumul spre o expansiune financiară, industrială şi comercială la noi atât de rentabilă. Boierii, avizi de câştiguri mari, le arendau satele şi îi întăreau cu chrisoave domneşti. Aceştia pot fi socotiţi, în toate timpurile, marii vinovaţi.

b) Trecem la perioada eroică (1858—1879).

O numim perioadă eroică fiindcă o generaţie de eroi s'a încumetat a se pune deacurmezişul atâtor direcţiuni greşite — despre cari vom vorbi mai la vale — pentru ca să se realizeze, în aceste decenii de întemeiere şi consolidare a statului român, atâtea înfăptuiri pe toate câmpurile — politic şi social, economic şi financiar.

Generaţia tânără, îmbibată de ideile liberale şi umanitariste ale Apusului — printre cari şi personalităţi marcante în ştiinţă, literatură şi politică — propovăduiau tocmai în perioada formării şi închegării statului român, o libertate fără condiţii şi fără margini, în domeniul politic ca şi în cel economic. Marii capi ai revoluţiei înscriseseră pe frontispiciul programului aceleaşi prerogative şi pentru Evrei, ca şi pentru creştini. Pentru însuşi Domnitorul Cuza, Evreii contau ca un element pe care îl asimila în totul băştinailor şi dorea să-l integreze în toate drepturile. Pe tărâmul economic, mesagiul lui Cuza — din 6 Dec. 1859 contrasemnat de I. Ghica în calitate de prim ministru — se rostea răspicat în favoarea ţărilor industriale şi a tuturor elementelor străine dela noi: ,,Noi nu admitem nici un soiu de sistem proteguitor... Tot felul de monopoluri şi de privilegiuri vor fi proscrise... Guvernul voeşte dar libertatea industriilor şi dezvoltarea lor fără întrebuinţarea de mijloace artificiale". Aceiaşi doctrină a libertăţii absolute o proclama şi economistul Ion Strat, iar instituţia breslelor fiind, în mod natural şi logic, o îngrădire a acestei libertăţi şi un anacronism pentru nouile forme de viaţă, ea trebuia să dispară. La aceştia, se adăogau pe tărâm politic şi economic cei doi mari bărbaţi de stat: Titu Maiorescu şi P. Carp cari nesocoteau ideea de naţionalitate, dar ţineau să fie pe linia ,,civilizaţiei moderne". Deviza lor pe chestia evreiască era: ,,Pe Evrei îi vom înlătura când vom fi tot aşa de activi ca şi dânşii". Un singur lucru vedeau în Evrei şi anume că erau activi, dar ignorau toate celelalte aspecte ale problemei evreeşti: neasimilabilitatea, concurenţa ucigătoare, acapararea şi specula, imoralitatea în toate afacerile lor, parasitismul, destrămarea morală, înceată dar sigură adusă de ei, etc.

In tabăra adversă, se profilau marile figuri, ca Simeon Bărnuţiu, Dionisie Pop Marţian, B. P. Haşdeu tustrei doctrinari ai naţionalismului intransigent şi luminat, Pentru marele luptător ardelean, naţionalitatea constituie baza libertăţii şi legea naturală a vieţii popoarelor şi a fericirii genului omenesc, fiindcă ,,libertatea cea adevărată a varicărei naţiuni nu poate fi decât naţională". Dionisie Pop Marţian, părintele statisticii româneşti, atrăgea, încă de prin 1858, atenţia naţiunii asupra primejdiei capitalurilor străine şi a lipsei totale de cunoştinţe în economia politică; cerea restrângerea concepţiei prea largi a libertăţii, în sensul celei absolute pusă în practică de I. Ghica şi se ridica împotriva votului dela 14 Iunie 1860, prin care se încuviinţa străinilor dreptul de a poseda imobile. Al treilea naţionalist de marcă, ,,unul din eminenţii reprezentanţi ai ideii de naţionalitate în politica economică românească" — cum îl numeşte A. C. Cuza — este Bogdan Petriceicu Haşdeu care s'a distins prin o reţea de lucrări privind problema evreiască sub toate aspectele dizolvante şi distrugătoare.

La luminile acestor doctrinari, s'a adăpat o pleiadă de bărbaţi cari au dat dovezi de bărbăţie şi înaltă simţire şi prevedere românească. Pe terenul luptelor de apărare a constituţiei, trei mari momente istorice au fost prezidate de economistul luptător A. D. Holban. Eminescu lupta pe tărâmul gazetăriei, doi oameni de stat M. Kogălniceanu şi I. Brătianu au străjuit ca doi arhangheli la poarta cetăţii româneşti; Conta şi Vasile Alexandri, prin cuvântul lor autorizat şi focul sacru ce îi insufleţea, au contribuit la cele mai mari biruinţi parlamentare

Am vorbit destul de larg despre rolul jucat de marele economist A. D. Holban în marea luptă împotriva acordării de drepturi politice Evreilor. In calitate de exponent al „Comitetului central naţional", el intocmeşte şi distribuie sub semnătura sa o petiţie către deputaţii Constituantei din 1866, în care, după ce ia în considerare faptul că Evreii acaparaseră, încă de pe atunci, 2/3 din proprietate, tot comerţul, industria şi meşteşugurile, desfiinţând de fapt breslele, precum şi concentraseră în mâinile lor toată moneda câştigată prin uzură, fapt in care rezidă şi tot secretul deselor crize monetare cari bântuie România de 15 ani aproape, atrage atenţia că mandatul lor nici într'un caz nu li poate învoi distrugerea naţiunii pe care o reprezintă şi ale cărei drepturi sunt imperios chemaţi a le apăra, fiindcă „drepturile imprescriptibile ale Românilor nici însăşi naţiunea, în massă, nu le poate înstrăina, căci şi ea le are numai în depozit şi este datoare să le treacă neatinse urmaşilor, după cum le-au primit dela străbunii noştri". Şi ca încheiere, cerea „legi de excepţiune pentru apărarea noastră contra acestui flagel neîmpăcat".

Petiţia, acoperită de 60.000 semnături, s'a trimis Constituantei şi s'a publicat în „Trompeta Carpaţilor", ceeace a provocat revoltă în public şi o adâncă impresie printre deputaţi. In jurul Constituantei, s'au strâns peste 50.000 de oameni, tinerimea universitară a fost la înălţime, iar I. Brătianu declara în numele guvernului că nu mai stăruie în menţinerea art. 6 care glăsuia : „Religia nu este o piedică a naturalizării în România. O lege specială va regula admiterea graduală a israeliţilor la naturalizare", In şedinţa dela 18 Iunie 1866, articolul 6 era înlocuit cu art. 7 şi adoptat în unanimitate : „Numai străinii de rit creştin pot dobândi calitatea de Român". Biruinţa era complectă, iar pe Evrei i-a costat sinagoga abia clădită pe care mulţimea revoltată a distrus-o.

Al doilea moment al ideii de naţionalitate este „Proectul de lege pentru regularizarea stării jidovilor în România", prezentat Adunării Deputaţilor în 1868 de 31 deputaţi membri ai „Fracţiunii libere şi independente" şi redactat de A. D. Holban. In acest proect de lege se arată cum asupra ţării s'a revărsat o rasă străină şi vrăjmaşă de mai bine

de 500.000 suflete — o colonie compactă care se mărește incontinuu și asupra căreia nici-o influență locală sau socială a mediului înconjurător n'a fost capabilă să exercite vre-o putere și că a fost lăsată liberă să monopolizeze comerț și industrie, articole alimentare și toate capitalurile, ca, prin camătă și organizare de lipsuri și crize factice, să ia naștere cea mai inplacabilă tiranie a banului. Din cele 10 articole cari compuneau proectul, rămân aceste pr'ncipii cutezătoare pentru aceea epocă : Jidovii să nu aibă dreptul la nici un fel de proprietate urbană sau rurală, nici să se așeze măcar în comunele urbane fără autorizația consilierilor comunali ; să n'aibă dreptul de a ține în arendă nici un bun, nici de a fi antreprenori ai vre-unei afaceri cu vre-o instituție publică, nici de a exercita vre-un comerț cu articole alimentare și, însfârșit, ca toate comunitățile și comitetele evreești tolerate și autorizate până acum să se socotească desființate odată cu admiterea proectului prezentat [1]). Dar acest îndrăzneț act a atras după sine retragerea guvernului, fapt cu care se lăuda presa evreiască, scriind : „Europa a influențat balanța politică moldo-valacă ; ea s'a arătat favorabilă Ovreilor" sau „Ovreiul a tr'umfat", „ministerul Brătianu a fost răsturnat, camera dizolvată, nouii prefecți aparțin partidului progresului" [2]).

In sfârșit, al treilea moment prezidat și stăpânit în întregime de A. D. Holban, a fost lupta împotriva revizuirii art. 7 din Constituția din 1866, revizuire impusă nouă de Congresul dela Berlin, prin art. 44, dar pe care patrioții români au știut cu multă abilitate să o ocolească în folosul nostru. A. Holban în „Protestarea" sa atrage atenția opiniei publice și contra revizuirii, îi numește pe Evrei „o castă teocratică internațională", un „virus al internaționalismului iudaic", cari, „sub cuvânt de emancipare, ascund scopul metamorfozării statului român în stat 'udaic". Vasile Conta, deputat de Iași, pe care Evreii au încercat zadarnic să-l cumpere, își ține magistralul discurs, în zilele de 4 și 5 Sept. 1879, când se pronunță hotărît pentru nerevizuire și înalța principiul de conservațiune națională deasupra principiilor de libertate și de egalitate și enunța marele adevăr că „dacă nu vom lupta în contra elementului jidovesc, vom pieri ca națiune". Punctul de vedere de nerevizuire era susținut și de alți deputați, mai ales reprezentanți ai nobilimii moldovene [3]), cari semnaseră o moțiune, prezentată, în ziua de 28 Iunie, Camerei de acelaș Vasile Conta. Art. 7 a fost revizuit în sensul dorit de toți bunii Români. Dar Vasile Conta n'a contenit lupta, ci prin asociații

---

1) A. C. Cuza, op. c. 2) Arhives israélites Nr. II, p. 54 și Nr. VI. n. 176. a 1869.
3) Boierii moldodeni erau : C. Ghica E. Ghica I. C. Negruzzi P. Cazimir, C. Ciupercescu, Nicolae Blaremberg, B. Conta, D. Rosetti-Teţcanu V. Conta și, cu toată opoziția guvernului, a reușit să fie ales. Și nici Evreii n'au reușit să cumpere tăcerea în Parlament, deși i-au oferit 70.000 galbeni — cca. 30 mil. lei. Vezi „Antisemitismul lui V. Conta" în Univ. din 24 Oct. 1937.

ca „Viaţa" a, luptat pentru organizarea unei lupte secrete cu caracter permanent, care, însă, pe urmă a slăbit şi s'a stins. Această manifestare a marelui filosof a fost, se pare, cântecul lebedei în problema evreiască.

Au urmat legiferări şi întemeiări de instituţii funciare şi de emisiune, precum şi aşezăminte de credit, toate în serviciul aceleiaşi cauze, dar punerea lor în practică n'a fost supraveghiată cu entusiasmul cu care au fost create şi au avut loc, ca urmare, evenimente cu totul nebănuite: institutul de emisiune şi celelalte aşezăminte au folosit, cu timpul, Evreilor şi străinilor şi numai acestora şi, în proporţii neînsemnate, elementului băştinaş. Şi, odată cu viaţa partidelor şi cu cât acestea se înmulţeau, puterea de reacţiune a naţiunii descreştea, până când problema evreiască nu mai interesa pe nimeni.

c) Şi, astfel, se deschide perioada indiferentismului.

Ideile de umanitate şi liberalism — scria A. C. Cuza — domină intelectualitatea română. Naţionalismul ajunge a fi considerat, în cazul cel mai bun, o naivitate; antisemismul privit ca o eroare şi cu cel mai mare dispreţ, ca o barbarie, ca un semn de ignoranţă şi de inferioritate intelectuală şi morală, ca o ruşine a veacului. Iar tinerimea universitară, dela care naţiunea aştepta numai entusiasm şi atitudine dârză, stătea sub înrâurirea directivelor partidelor cari se înmulţeau şi tinerii se sfâşiau unii pe alţii [1]). Şi această dividere în bisericuţe politice era mediul cel mai prielnic dezvoltării virusului iudaic pe toate tărâmurile.

La toate acestea, se adăoga încă un factor care promova bunăstarea şi atotstăpânirea iudaică. Şi anume: legea de încurajare a industriei naţionale din 1887. Prin această lege a încurajării industriei naţionale — scrie recent un tânăr economist — statul s'a considerat descărcat de misiunile sale şi, dacă ea se referă la toate, ea a neglijat tocmai factorul om, care trebuia să fie în chip firesc şi „mijloc", dar mai ales „scop" — Românul. Legea — spune mai departe — nu s'a îngrijit de el nici ca producător, nici ca consumator. Căci sentimentul existenţei unei „probleme evreeşti" n'a apărut niciodată la guvernanţii ţării [2]).

Şi, apăraţi de atâtea legi şi privilegii şi de toate neglijenţele şi complicităţile, Evreii au ajuns să stăpânească cele trei procedee eco-

---

1) In Nov. 1897, studenţimea, jignită de discursurile şi moţiunile propuse de Evrei împotriva legii ministrului de războiu Berindei, a bătut pe Evrei şi a spart geamurile la un mare număr de magazine evreieşti. In Mai 1899, au avut loc şi la Iaşi turburări antisemite. Verax. 2) Economia naţională şi problema evreiască, de Christian Petrescu, în revista Alaci din Mai-Iulie 1942.

nomice : producţiunea, circulaţia şi distribuirea bunurilor, fiindcă reuşiseră să devină stăpâni pe cei trei factori ai producţiei — capital, muncă şi natură. Stăpâni pe capitaluri ei au avut în mâinile lor bunurile naturii şi munca braţelor româneşti cu retribuţie de sclavi şi, prin aceasta, stăpâneau producţia ţării, pe care o circulau şi distribuiau după interesele lor. De aceea, tânărul economist, mai sus pomenit, atribuind Evreilor iniţiativă, pricepere tehnică şi mijloace de finanţare proprii şi străine spune că s'au schimbat — din creatori şi necesari — în exploatatori şi, curând, în paraziţi ai vieţii noastre naţionale,de unde a rezultat un mare pericol.

Oamenii politici nu s'au mai ocupat de această chestiune. Dacă un partid se va organiza economiceşte, el va face economie colorată, adesea tovărăşie cu finanţa evreiască. Sau dacă anumiţi oameni politici şi scriitori vor fi conştienţi de marele pericol evreesc, ei vor cons această numai teoretic, dar măsuri de stăvilire a răului şi de dezlegare a greutăţilor nu vor întreprinde. In 1914, Ionel Brătianu constata că populaţiuni de traficanţi veniţi din Polonia şi Rusia Mică s'au suprapus unei populaţiuni nepregătite şi cari, mai ales în Moldova, puteau să compromită însăşi temeliile statului, iar solidaritatea acestora cari nu înţeleg să se asimileze ar putea să pună în primejdie dezvoltarea noastră naţională [1]). Dar numai atât. Marele scriitor M. Sadoveanu, ocupându-se de trustul arendăşesc al dinastiei Fischer, constată numai că acesta s'a îmbogăţit peste măsură, dar peste măsură a sărăcit şi s'a demoralizat populaţia trăind pe latifundiile arendate. C. Stere, într'un articol „Fischerland”, dădea semnalul de alarmă în ajunul răscoalei din 1907. Dar atât .Totul se scurgea normal pe albia largă a indiferenţei şcoalei, scriitorilor şi a tuturor factorilor cu răspundere. Tot eşafodajul legislativ şi tot repertoriul ordinelor şi dispoziţiilor administrative era încuiat în archiva istorică, iar vigilenţa puterii executive scădea.

In 1900, a apărut marele ziar „Apărarea Naţională” a d-rului C. Istrate şi V. A. Urechiă, care, dela înălţimea catedrei universitare, făcea cunoscută problema evreiască. Dar viaţa acestui organ care a strigat toată gravitatea primejdiei a amuţit în anul următor. Singurii cari au ţinut mereu aprinsă facla adevăratei vieţi româneşti şi au creat o şcoală a unui adevărat naţionalism au fost : Urechiă, A. C. Cuza, Duică, Dr. N. C. Paulescu şi N. Iorga. Şi au predicat mereu, dar au predicat şi ei în pustiu. Singurele agitaţii şi reacţiuni ale tineretului universitar nu erau în stare să zăgăzuiască primejdia şi să oprească robirea materială şi destrămarea morală a ţării.

d) Perioada unei complecte inconştienţe.

După aşteptări de un mileniu şi un războiu care ne-a costat 800.000 vieţi şi o totală distrugere a mijloacelor de viaţă ale ţării, poporul românesc s'a văzut întregit în hotarele-i istorice. In virtutea decretelor-legi din 30 Dec. 1918 şi 28 Mai 1919 [1]) şi a tratatului dela St. Germain — ratificate, toate, de constituţia din 1923, pe care unii au numit-o o monstruoasă denunţare — s'au acordat drepturi civile şi politice tuturor Evreilor aflători între hotarele nouii Românii, în care sute de mii invadaseră în timpul şi după războiu. Bucuria de a fi reluat, toţi fraţii laolaltă, firul vieţii într'o ţară mare şi frumoasă, nu ne-a dat răgazul să prindem marile primejdii legate de întregirea mult visată. Clauza umilitoare din tratatul minorităţilor exprimată prin art. 7 al tratatului de la Sf. Germain ne-a fost impusă de forul internaţional dirijat, pe faţă şi din umbră, de Evrei. Aceasta o mărturiseşte Ionel Brătianu, după care, el, socotind cu totul inutil de a se împotrivi, a preferat să i se impună încetăţenirea Evreilor, pentru ca, în împrejurări prielnice, el sau urmaşii lui să o poată anula. Şi chiar a dorit să-i fie impusă şi să nu o facă cu consimţământul lui, ca să nu constituie, astfel, o ipotecă foarte grea asupra ţării, în favoarea Evreilor [2]).

Sufragiul universal a dat naştere la cea mai meschină profesiune — a profesionistului politic. Partidele politice s'au constituit în societăţi anonime de afacerişti şi au dat iama în avutul Statului — în păduri şi petrol, în industrie şi devize, etc. împărtăşindu-şi prada cu Evreii şi cu toţi aventurierii, victime fiind Statul, B. N. R., şi tot poporul, apăraţi de toate legile şi fărădelegile. Partidele se înmulţeau, lumea se îmbulzea la ele şi această atmosferă era un mediu de cultură din cele mai prielnice desvoltării iudaismului parazitar şi acaparator. Şi mereu se propovăduia că acest popor evreu este întruchiparea unor însuşiri supraomeneşti. Şi, la adăpostul acestei teze, ne-am pomenit, la un moment dat, că nimica un mai este al nostru — nici bogăţii, nici suflet curat.

Pentru niciun partid politic problema evreiască nu mai exista. Un şef de partid, fost şef de guvern, constata că, în nord-vestul Transilvaniei, Românii sărbătoreau odată cu Evreii şi târgurile erau deschise Dumineca şi ţipa : „Aceasta nu mai putem suferi !", dar se lega să garanteze minorităţilor administraţie descentralizată şi în limbă pro-

1) Prin decretul-lege din 30 Dec. 1918, s'au acordat tuturor locuitorilor Regatului „majori, fără deosebire de religie şi cari nu s'au bucurat de plenitudinea drepturilor de cetăţenie" putinţa de a dobândi exerciţiul acestor drepturi ; iar prin acela din 28 Mai 1919, se declarau cetăţeni români toţi „locuitorii evrei ai Vechiului Regat, majori, născuţi în ţară sau întâmplător în străinătate, din părinţi aşezaţi în ţară, cari nu au fost supuşi vre-unui stat străin". 2) După mărturisirile lui I. C. Atanasiu, fost ministru.

prie — Evreilor şcoli superioare în idiş. Anumite organizaţii de partid numărau ca membri marcanţi pe alde Zipstein, Fischer, Kaufmann, Auschnitt, etc.; încheiau cartele cu Maghiarii într'o provincie, cu socialiştii şi comuniştii în alta şi cu naţionaliştii în a treia; altele organizau „frontul popular", care, la rândul lui, avea ca preşedinte al unui important sector din capitală pe Iacob Friedmann, care semna manifestele alături de şef şi alţi Români — neaoşi, ca Blank, Schwartz, Vogel, etc., toţi mari oratori cari aveau să îndemne pe alegători de a da votul „numai acelora cari vă vor scăpa (pe voi, Evreii) de coşmarul unei vieţi nesigure".

Un alt şef de partid, a cărui fotografie o lansau Evreii în manifestele electorale scrise în idiş, declara la Orheiu: „In ce priveşte situaţia economică, incontestabil, că un număr de Evrei deţin posturi de comandă. Poate asta însă justifica acţiunea împotriva Evreilor?" Un subşef al aceluiaş partid declara la Chişinău că, „problema evreiască nu-i decât un pretext, evreimea neprezentând niciun pericol". Organizaţia evreiască din acelaş oraş, în manifestul dela alegerile din 1937, sfida sentimentele noastre cele mai sfinte, invitând populaţia să voteze lista Nr. 2, căci, numai astfel, vor fi stăpâni pe primăria şi banca oraşului, pe tot comerţul alimentar, iar spitalul evreesc va putea să treacă în bugetul municipiului.

Un şefuleţ de partid, pe steagul căruia flutura imaginea unui voevod din sec. XV, declara, într'un interview, că preferă demagogia de stânga demagogiei de dreapta; la alegerile din 1937, se cartela cu încă două partide de stânga, comunitatea israelită îndemna pe Evrei să voteze lista cartelată, iar oratorii erau primiţi cu pumnul ridicat. La alegerile municipale din capitala oropsitei Basarabii, comuniştii — toţi Evrei din grupul Tineretului şi al Şcolarului Roşu — cartelaţi cu două partide numite ţărăneşti, manifestau cu pumnul strâns, strigând: „Jos guvernul! Jos Românii!" Aceleaşi partide sprijineau în Bucovina izbânda Ucrainienilor. Partide ajunse la guvernare îngăduiau din consideraţiuni de înaltă umanitate şi nu s'au sfiit să delege pe rabini şi pe conducătorii comunităţii evreieşti ca să dea bilete de liberă petrecere vagabonzilor fugiţi de dincolo de Nistru.

S'au putut număra, în 1937, peste 30 partide. Unul din şefi proclama „în ordinea naţională, primatul românismului". Un al doilea găsea că „Este o poruncă a vremii ca Românii să aibă locul de întâietate în ţara lor". Un alt membru dintr'un partid ai cărui înaintaşi au aşezat România pe temelii ce le zdruncinau epigonii, găsea foarte jignitoare afirmaţiile că Românul nu însemnează nimic în viaţa economică, când, dimpotrivă, el şi-ar avea locul de frunte.

Şi totul, în ultimă analiză, se reducea la o sumă de vorbe goale

de orice înţeles. Pe câtă vreme, forţele noastre erau astfel risipite, sau puse în serviciul străinului, în schimb — scria N. Iorga : „S'a ajuns, astfel, la o solidaritate desăvârşită, între orice Evreu din orice rost, faţă de alt Evreu, cu excluderea altor relaţii cu locuitorii decât aceea dintre exploatator şi exploatat. Iar ai noştri se rezimau pe Stat şi Statul a dezertat dela datoria sa, cum dezertează şi acuma. Evreii aveau o armată, un tezaur, un Dumnezeu. Noi aveam indivizi răzleţi, sărăcia boierilor risipitori, a funcţionarilor de prisos, a mahalagiilor uitaţi, a ţăranilor cari nu puteau înainta şi noul învăţământ se rupea, în laicitatea lui fără suflet, de orice legătură cu tradiţia religioasă".

Cu cât problema evreiască se punea mai apăsat, cu atâta obrăznicia şi impertinenţa organizaţiilor iudeo-străine dela noi creştea. Astfel, la congresul „Federaţiei sindicatului de funcţionari particulari", condusă numai de Evrei maghiari sau „autochtoni", se declara ameninţător „că va duce lupta cea mai crâncenă pentru înlăturarea acestei încercări (legea protecţiei muncii naţionale) de ruşinoasa legiferare rasistă, care compromite Românismul în faţa lumii civilizate". Şi, într'un memoriu adresat Ministerului Muncii, se spunea că „politica guvernului în această chestiune a alunecat pe o pantă primejdioasă, ea constituind o încălcare a principiilor constituţionale şi a ideii de umanitate şi de dreptate ; ea va crea o atmosferă de duşmănie în rândurile populaţiei minoritare care numără aproape 25% din totalul populaţiei noastre". Autorităţile aveau atitudinile cele mai delicate faţă de asemenea manifestări ale unui popor, care, niciodată, nu s'a avut bine cu legile şi cu ideea de legalitate.

Faţă de mişcarea formidabilă din ultima vreme împotriva atotputerniciei iudaice, presa româno-evreiască îşi etala teoriile răsuflate în acest fel. „Dimineaţa" spunea, cu îndrăsnelala ei obicinuită, că pretenţia naţiunii dominante de a fi condusă exclusiv de fiii ei este o „diversiune", „o demagogie şovină şi politicianistă", care urmăreşte „scopuri reacţionare" şi pretindea Românilor „lupta solidară alături de ei". Acelaş organ numea toată această a noastră strădanie „o campanie odioasă deeterminată numai şi numai de invidia concurenţei", sau „o doctrină inventată pentru a lua locurile câştigate prin muncă onestă şi a le da celor incapabili" şi că, numai prin această luptă, presa care susţine ideea naţională speră că, cu acest chip s'ar putea scăpa de unica concurenţă cu care nu poate lupta, „cea a inteligenţei şi a talentului".

Dintre toţi bărbaţii politici până în 1930, singurul căruia trebuieşte adus un pios prinos de recunoştinţă naţională rămâne Vintilă Brătianu, care — nevăzut şi neauzit de nimenea şi cu o aspră perseverenţă — a lucrat pe linia principiului „Prin noi înşine" şi a realizat

opere trainice de afirmare românească pe tărâmul economic. „Dacă avem astăzi o burghezie românească — scria Al. Gregorian în 1939 — dacă ne-au mai rămas câteva poziţii necucerite de străinism, o industrie şi băncile cari au putut rezista atâtor crize, aceasta o datorim exclusiv lui Vintilă Brătianu" pe care îl numeşte întemeietorul economiei româneşti [1]), dar pe care nu l-au înţeles cei din jurul lui.

In aceste două decenii, conştiinţa naţională aproape n'a fost prezentă la datorie şi la reacţiune. Doar din când în când tinerimea universitară îşi striga în pustiu durerea neamului necăjit şi robit. Corpurile constituite n'au reacţionat niciodată, deşi vedeau cum invazia evreiască denatura fizionomia etnică a tuturor funcţiunilor fundamentale ale ţării şi neamului. Şcoala, de asemenea, a fost absentă, şi prin felul ei de organizare şi prin suflet, dela orice luptă împotriva înstrăinării neamului. Universitatea unde, în mod liber şi autonom, se puteau exprima marile crezuri naţionale, s'a dovedit de o rară vitregie. Profesorul de istorie politică sau de istorie a comerţului n'a îndrăznit să scrie sau să rostească o aluzie măcar la suferinţele îndurate de poporul nostru subt invazia ce nu se poate întru nimic asemăna cu aceea a barbarilor. Profesorul de drept constituţional, de liceu sau universitar, nici nu şi-a dat seama de importanţa crucială a art. 7 din constituţia din 1866 şi 1879, pentru evoluţia vieţii noastre politice şi naţionale. Iată ce citesc în urmă într'un curs de istorie a dreptului constituţional: „Cele două decrete-legi (din 30 Dec. 1918 şi din 28 Mai 1919) au fost ratificate de către art. 133 al Constituţiei din 1923 şi această chestiune a fost considerată definitiv închisă, nu din cauza influenţelor pe cari noi le-am putut primi din partea străinilor, ci din propria noastră iniţiativă" (sic). Un alt profesor scria, într'un organ evreesc cu nume românesc — Dimineaţa din 18 Iunie 1923 — că Rutenii, Evreii şi alţii sunt elemente ce pot fi câştigate şi alipite sufleteşte. Ba, corpul profesoral universitar a dat sentinţa ca universităţile să fie redeschise în 1923, fără a ţine seamă de revendicările studenţilor români creştini [2]).

Aşa ştiau profesorii noştri să-şi cinstească neamul, catedra şi ştiinţa. In manualele sau cursurile de economie politică, nu găsim nici

---

1) Creaţiunile lui V. Brătianu sunt: Banca Românească, S. R. D., Cartea Românească, Banca Generală a Ţării Româneşti, Uzinele chimice Române, Soc. Naţ. de Credit Industrial, Soc. Naţ. de Gaz Metan, România, Soc. de navigaţie pe Mare, Petrolul Românesc, Soc. Română de Explosibile, Soc. Govora-Călimăneşti, Uzinele Copşa-Mică-Cugir. A luptat pentru naţionalizarea minelor Petroşani-Lupeni şi a soc. Steaua Română, a luptat contra concesionării, în 1922, a căilor ferate către străini şi a procedat la răscumpărarea căilor ferate din Ardeal şi Basarabia; a făcut totul ca Reşiţa să fie naţionalizată; ca conductele de petrol să fie construite şi să rămână proprietatea Statului; a oprit inflaţia; etc. Vezi Constant. Georgescu: Vintilă Brătianu — om de stat, economist şi financiar, 1936, Bucureşti. 2) Vezi Colecţia organului tineretului „Cuvântul studenţesc".

urmă de rolul distrugător jucat de poporul evreu în sectorul celor trei factori ai producției și nu se pomenește nicăieri de metodele lor de activitate și nici de aceea a acaparării întregii vieți naționale. S'au cheltuit miliarde cu serviciul social, dar nu s'a văzut nicăieri spus sau publicat despre populațiunile vagabonde cari ne-au năvălit, schimbând până la nerecunoaștere înfățișarea etnică a satului și târgurilor noastre. Toți aproape toți, spunea prof. I. C. Cătuneanu, încă din 1925, s'au complăcut într'o suspectă tăcere — din mărunte interese personale. Ba, unul din ei — îmi scapă numele — spunea cândva că noi, Românii, trebuie să avem față de Evrei o atitudine care să-i facă pe toți să se simtă ca acasă în țara noastră. Puțini au fost aceia cari au îndrăsnit să iasă din această „suspectă tăcere" și să-și afirme cu tărie profesiunea de credință și comandamentele crezului național. Iată pe aceiași: A. C. Cuza și N. Iorga; B. Duică, O. Goga și S. Mehedinți; I. C. Cătuneanu, dr. N. C. Paulescu și încă alți câțiva. In corpul secundar, am pomenit doar de N. Pandelea. Ceilalți toți au tăcut. Chestiunea evreiască era tabù. Toți se fereau să vorbească de Evrei — era frica de jidani, cum o numea I. C. Cătuneanu.

Pe câtă vreme sinagoga evreiască era loc de tumult pentru conspirații împotriva ordinei de stat și a acaparării economice, amvonul nostru devenise tribună de propagare a urei între partide și ațâțare la lupte fratricide Preoții noștri cari în alte timpuri, i-am văzut în fruntea poporului amenințat, preoții, cari, în alte țări, s'au afirmat cei dintâi împotriva invaziei evreiești, la noi, n'au rostit un cuvânt despre robirea noastră și niciun sfat despre o orânduire care să apere de năvala străină satele și târgurile noastre.

Toată mișcarea economică a sfârșit prin a fi controlată și stăpânită de Evrei. Camerele de comerț și de industrie erau alcătuite de ei — la Iași, la secția comerțul mare și mic și la secția industrie toți sunt Evrei. La Camerele de muncă, deasemenea.

Problema primatului muncii naționale rămânea mereu deschisă pentru ca politicianii să o ia în brațe oridecâteori simțeau că le-ar putea renta ca obiect de supralicitație electorală. Această problemă a stârnit, din timpuri îndepărtate, interes și îngrijorări la conducătorii Principatelor și a României moderne. Al. Moruzi chema la lucrul din fabrici copii nevârstnici români cari să ajungă, cu timpul, muncitori destoinici și calificați. Oameni politici, ca I. C. Brătianu, Dobrescu-Argeș [1]) și

1) I. Brătianu spunea: „Trebue să luați dispoziții în toate legile D-voastre, ca să vindecați răul și să asigurați activitatea națională, să asigurați Românilor producția, rezultatul acelei producții" — în ședința din 4 Mai 1868. Dobrescu-Argeș atrăgea atenția; „Pe când în alte țări se dă afară, în bloc, masse de străini, noi îmbrățișăm pe străini, preferindu-i Românilor" — în ședința din 12 Dec. 1889.

D. Sturdza, au atras mereu atenția parlamentelor și guvernelor. Acesta din urmă cerea, cu prilejul depunerii proectului de lege pentru organizarea meseriilor din 1902, aplicarea primatului muncii naționale [1]), zicând : „Ar fi greu de închipuit o națiune ale cărei elemente naționale ar fi fără ocupații, în timp ce străinii ar avea apanagiul muncii organizate, singura în măsură să prospereze în circumstanțele economiei dela noi".

Nici înainte, nici după marele războiu, legile ocrotind munca națională nu s'au aplicat : legea din 1912 care venea să umple golurile legii de apărare din 1887, legea minelor din 1923, legile migrațiunilor din 1925 și din 1930, n'au fost aplicate, așa că elementul românesc a rămas, pe mai departe, la periferia vieții economice și toată această viață s'a dezvoltat în interesul străinilor.

In sfârșit, intervine legea din 1934 pentru utilizarea personalului românesc în întreprinderile industriale, a cărei punere în practică a fost încredințată senatorului C. Moteanu, raportorul legii. Din cele stabilite de acest specialist, reiese că legea n'a putut fi aplicată, din cauză că minoritarii au opus cele mai îndârjite piedici la aplicarea ei, sau au amânat-o în diferite chipuri — prin tergiversări, camuflări sau apeluri la contencios — iar toate amenințările, amenzile aplicate sau avantagiile promise n'au dus la nici un rezultat. Și, astfel, s'au înregistrat, pe 1935—936, circa 60 % personal administrativ și technic superior străin într'un sector destul de important din industria națională ; la 156 întreprinderi cu 33 % capital — 15.106.200.000 lei din capitalul de 44 mld. sau între 51.50 %—70.23 % minoritari în personalul superior în alt sector, reprezentând 599.152.5000—21 % din capital, în 73 întreprinderi textile[2]) ; sau în industria forestieră cu miliarde capital : la cca. 430 întreprinderi cu de-abia 8 % capital românesc și în alte 25, nici un angajat Român etnic ; sau la „Reșița", din 681 angajați de-abia 27.03 % erau Români — cu conducere ; directori de toate gradele Evrei în frunte cu Max Auschnitt, stăpânul industriei metalurgice [3]). De asemenea, în vremuri critice, muncitorii și slujbașii concediați erau numai Românii sau aceștia erau, cu pregătire serioasă, remunerați derizoriu, iar străinii încasau salarii princiare. Ba, au avut loc și la instituții publice situații jignitoare : la C. F. R. din 66 inspectori în 1933, 46 erau Evrei, 19 minoritari și 1 Român, la inspecțiile de întreținere.

Astfel, priveau guvernele și partidele primatul muncii naționale.

---

1) Din datele statistice, rezultă că, în orașele Vechiului Regat, erau, în 1902, 26.707 patroni meseriași români și 21.016 străini—dintre aceștia 7.983 Evrei, la cari, adăugând pe cei 3.707 aflători în târguri, era un total de 11.650 Evrei patroni. Și s'a alarmat guvernul și opinia publică pe atunci. 2) C. Moteanu. O nouă etapă în politica de naționalizare a vieții economice. 3) Por. Vremii, Oct. 1938.

c) Inceputul unei ere noui

Breasla scriitorilor n'a călcat pe urmele vechii generaţii. Nici unul din aceştia n'a găsit demne de condeiul şi de arta lui pecinginea evreiască — tipurile de cămătari şi de gangsteri ai industriei, potentaţi ai finanţei şi asupritori ai vieţii satelor şi mahalalelor. Presa, aproape în întregime evreizată, apăra interese străine. Puţine organe stau cu dârzenie pe frontul intereselor naţionale şi pe linia întâia. „Ziarele naţionaliste —scria N. Crainic — au fost suprimate cum ai tăia gâtlejul unor pui de găină. Intreprinderile lor de zeci de miloane au fost ruinate ca un simplu moft. După aceiaşi normă, care idiotului i s'a părut magică, scriitorii lor au fost, fireşte, aruncaţi la beciu..... a scrie pe şleaurile desfundate de geniul lui Eminescu era o crimă." Fiindcă, „îndărătul tuturor acestor crime sta geniul jidovesc, inspiratorul, protectorul şi călăuzitorul din umbră..." Şi mai departe : „In timp ce ziarele noastre au fost suprimate, toată lumea ştie că n'a fost urduros de evreu care să scoată o fiţuică şi să nu fie aprobată şi subvenţionată... zeci şi zeci de ziare şi de reviste jidoveşti au inundat ţara cu porcărie democratică, cu pornografie, cu cinism rânjitor faţă de naţionalişti, cu elogiile eroilor din Spania comunistă şi de masacrele sovietice." Şi încheie : „In Basarabia, unde, de asemenea, au fost suprimate o serie de publicaţiuni româneşti, guvernul întreţinea şapte cotidiane scrise de Evrei în limba rusă şi în duh bolşevic". Aşa îşi rostise, în „Sfarmă-Piatră" din 1938, cel mai teribil rechizitoriu ce s'a pronunţat vreodată într'un proces deschis de o naţiune batjocorâtă.

Totuşi, spre mândria noastră, au stat de veghe, ca nişte sentinele neînfricate, o serie de organe naţionaliste, ca „Universul", „Neamul Românesc", „Porunca Vremii", „Ţara Noastră", „Sfarmă-Piatră", „Curentul", „Cuvântul Studenţesc" şi alte câteva din capitală şi din provincie. Datorită acestei lupte dârze la căpătâiul neamului românesc, prizonier în mâini politicianiste şi evreeşti, s'a putut închega un front puternic şi am putut avea — în cifre reci şi imagini dramatice — o situaţie reală a marii înfrângeri. In jurul nostru, aveau loc transformări uriaşe a conştiinţei popoarelor faţă de problema evreiască. Şi aceste organe s'au aşezat, alături, în prima linie de bătaie, mereu de veghe, cu întreg statul major — dela director până la ultimul zeţar.

Marele curent naţionalist, născut din suferinţele şi situaţia înjositoare în care au trăit până acum, aduce o profundă schimbare în politica statului. La 1 Ian. 1938, partidul naţional-creştin chemat la conducere proclamă problema evreiască problemă de stat şi anunţă marile reforme dictate de această nouă privire a conducerii statului. Incă din primele zile, s'au luat aceste măsuri : s'au suprimat monitoarele iudaice

veninoase: „Adevărul", „Dimineața", „Lupta" și multe alte ziare evreești din țară; s'au retras biletele de circulație pe căile ferate la cei 105 de gazetari evrei; s'a hotărât anularea tuturor livretelor de băuturi spirtoase deținute de cârciumarii evrei în comunele rurale; a pus sub revizuire cetățeniile tuturor Evreilor cari — în timpul și după războiu — au pătruns cu sutele de mii în cetate, prin conrupție și fraudă; a început, pretutindeni, opera de românizare, a instituțiilor publice și a întreprinderilor particulare, deschizând noui posibilități de plasare pentru elementele române și creștine. Dar, viața acestui guvern a numărat de-abia 42 zile [1]).

Guvernul I. Gigurtu a continuat, în scurta-i guvernare, opera începută de fostul său premier. Și în zilele zbuciumate și dramatice cari au adus la evacuarea Basarabiei, au avut loc atitudini din cele mai vrăjmașe și inumane ale elementelor evreești: populație românească, autorități civile, ofițeri și trupa au fost insultați și pe alocuri atacați cu armele—fapte pe cari nici o conștiință românească nu va trebui să le dea uitării în vecii vecilor [2]).

---

1) Din guvernul prezidat de O. Goga, au făcut parte ca miniștri: A. C. Cuza, I. Petrovici, Ion Lupaș, D. R. Ioanițescu, V. Potârcă, A. Călinescu, R. Irimescu, V. R.-Mehedinți, S. Ghițescu, G-ral I. Antonescu, A. Micescu, E. Savu, Dr. G. Banu, Gh. A. Cuza, Ing. I. Gigurtu, S. Dragomir. 2) A se vedea colecția ziarelor.

CAP. IV.

PROBLEMA EVREIASCĂ VĂZUTĂ DE EVREI

Ziceam la începutul expunerii acestei lucrări : „Dacă s'au păstrat ceva mărturii despre Evrei trecători dinaintea sec. XV, teorii uşuratece şi tendenţioase au fost răspândite în literatura lor de înşişi Evreii, ca să se arate tot aşa de vechi, dacă nu şi mai vechi, ca înşişi băştinaşii ce ne-am obişnuit a-i recunoaşte numai pe Români — singuri întemeietori de ţară, neîmpărtăşindu-şi, cu nimenea, în decursul vremurilor, această trudnică şi sfântă onoare".

Orgoliul naţional evreesc, hrănit veacuri dearândul de doctrina mesianică a dominaţiei iudaice universale, ca şi mânia nepotolită a Evreilor de a fi fost îndepărtaţi dela bucuria drepturilor politice până în 1919, i-au determinat să găsească, la noi, în ţară unde au dat de cel mai blajin popor, singurul sau primul cap de pod pentru realizări politice de veşnică durată. Şi, tot aici, la noi, au găsit terenul cel mai prielnic pentru cultura tuturor elucubraţiilor lor — apropierea relativă a ţării noastre de Marea Caspică unde au stăpânit şi s'au iudaizat Khazarii; câteva invazii de Tătari şi de Cumani, rude de aproape, dacă nu chiar Khazari veritabili — adică Evrei, cu care ţin să se identifice pe deplin; câteva documente, unele discutabile, atestând existenţa, încă din sec. XII—XIII, a unor Evrei trecători sau chiar stabiliţi în număr de câteva familii; existenţa, în sec. XIV, a unei populaţii evreo-tătăreşti în C. Albă; etc.

Toate teoriile evreeşti, foarte originale, se învârtesc în jurul uneia şi aceleiaşi, centrală : Evreii sunt element autochton — şi, deci, pământeni — adică alcătuitor de ţară, ca fiind aşezaţi în Dacia cu mult înaintea erei traiane şi întăriţi, mai târziu, prin stăpânirea, în parte sau în întregime, a ţărilor româneşti, de Khazari sau de Tătari şi Cumani, precum

1) Der Staat Rumänien und das Rechtsverhaltnis des Juden in Rumänien, Berlin. 1879.

şi prin acele colonizări de târguri şi târguşoare întărite de chrisoave voevodale.

Părintele acestei teorii poate fi socotit jurisconultul elveţian dr. Johann Gaspard Bluntschli, care a formulat-o astfel : „Ca şi în celelalte ţări ale Europei orientale, existau, încă din vremurile cele mai depărtate, Israeliţi şi în regiunile Carpaţilor şi a Dunării de jos. Mai târziu, sub regimul vechilor împăraţi romani, un mare număr de familii israelite veneau să se aşeze în provinciile dunărene ale Daciei, familii cari s'au păstrat şi sunt tot aşa de vechi ca şi naţiunea română în mijlocul căreia trăesc. Astăzi, ele formează nucleul populaţiunii israelite în România" şi s'ar fi asimilat, în decursul secolelor, în limbă şi în obiceiuri, cu ceilalţi copii ai ţării. Incheierea aceasta, pe cât de falsă, era absolut necesară, pentru ca să nu ne obosim a-o căuta zădarnic prin diferitele epoci. Premisa — falsă sau adevărată — este aceasta : Evreii sunt un element de temeiu la alcătuirea atâtor ţări şi a celei româneşti. Profesorul elveţian a dat verdictul şi a creat o şcoală. Şi, acum, să vedem cu ce nou au putut contribui discipolii săi.

Iată o pleiadă : M. Schwartzfeld, Sincerus, J. B. Brcciner, M Halevy, Stambler, E. Schwartzefeld, Joseph Berkowitz şi alţii, la cari am putea adăuga şi pe Iacob Psantir-Lăutarul, pe unul Samuel Marcus din Smirna, etc. Citându-i pe toţi aceştia şi analizându-le, în treacăt, înaltele gânduri, o facem din două consideraţiuni. Intâi, vrem să ne satisfacem instinctul de curiozitate şi, în al doilea rând, din necesitatea de a ne da seama de gândurile intime ale populaţiei evreeşti dela noi, care — asumându-şi titlul de element component în structura social-politică a ţării — ba, pe alocuri, şi de prim ocupant, din mosafiră nepoftită, îşi erijează, prin exponenţii ei cei mai de seamă, drepturi imprescriptibile la o egală îndreptăţire în toate.

M. Schwartzfeld, autor a trei lucrări de seamă, [1]) spune că Evreii au fost purtaţi de Romani cu coloniile lor şi că s'au stabilit, de sigur, şi pe ţărmul românesc al Dunărei şi, cu timpul, s'au mărit prin naşteri şi imigraţiuni continue, Una din acestea o constituie Khazarii — popor de origină fino-tătară care a trecut la iudausm, precum s'au iudaizat şi multe alte seminţii slave şi tătare, prin sec. VI—IX. Aceşti Khazari, la un moment dat al istoriei lor, prin sec. VIII—IX, îşi aveau stăpânirea întinsă peste întreg sau cel puţin pe o mare parte din pământurile României şi, rămaşi în mic număr după dispariţia stăpânirii lor, ei se conto-

---

1) Cele trei lucrări sunt : „Ochire asupra istoriei Evreilor în România", 1887 ; „Excursiuni istorice asupra istoriei Evreilor în România dela început până la mijlocul acestui veac", 1888 ; „Chazarii şi Evreii din România" în Analele pentru istorie, X. El a fost prim secretar al soc. istorice „Iuliu Barasch", la ale cărei adunări îşi prezentau lucrările, el şi alţi colaboratori.

piră in parte cu alte elemente tătăreşti sau, mai de grabă, fură absorbiţi de elementul evreesc deja stabilit sau care se stabilise apoi pe pământul Principatelor. La vechii Evrei, s'au adăogat şi Tătarii năvălitori in sec. XIII, ca şi Cumanii, cari şi ei au stăpânit câtva timp în Principate şi erau priviţi drept Evrei.

Tot acest istoric ne relatează şi părerea — pe care nu o admite nici pe departe, zice el — a unui învăţat Samuel Marcus din Smirna, care sună aşa: „Khazarii au avut o mare influenţă în acea ţară în care (în România) Evreii nu sunt acum tocmai bine trataţi, cu toate că e probabil ca Românii de azi să fie descendenţii Khazarilor evrei". Şi alte inepţii, pe cari le dăm în notă [1])

Bernard Stambler începe cu aceste rânduri introducerea la teza de doctorat în drept la Paris [2]) : „Două popoare ale aceleiaşi naţiuni îşi disputau dreptul primului ocupant, la finele secolului ultim" — este vorba de Români şi de Evrei, două popoare ale aceleiaşi naţiuni, amândouă în luptă: unii ca să-şi apere fiinţa etnică a statului, ceilalţi cari îşi revendicau drepturile de cetate, în virtutea vechilor aşezări adică a dreptului de prim ocupant. Şi acest istoric este sigur că, printre populaţiunile aduse de împăraţii romani din Tracia şi Macedonia (astăzi, Albania, Muntenegru şi Dalmaţia) trebuiau să fie numeroase elemente israelite — mai ales din cohortele Itureei din Palestina, fiindcă Evreii, după distrugerea templului din Ierusalim, s'au concentrat toţi lângă Palestina în nedăjdea venirii lui Messia.

Joseph Berkowitz [3]), doctor în drept şi el, spune că s'au găsit multe mărturii atestând prezenţa Evreilor în Basarabia ce se întindea până la Nipru (din Dacia făceau parte şi Crimeea şi Rumelia şi Iliria) cu mult înainte de Christos, ca de o pildă moneda cu efigia lui Iehuda Maccabeus, găsită de alt istoric Iacob Psantir-Lăutarul [4]), precum şi alte mărturii în textul biblic care susţin că cele 127 provincii cari formau regatul lui Ahasverus se întindeau până la Dunăre. Aşa că Evreii trăiau în ceeace a fost Dacia Traiană cu 400 ani a. C. Astfel, reuşeşte să stabilească două adevăruri istorice: originea tot aşa de veche ca şi a naţiunii dace a elementelor evreeşti prezente pe teritoriul dac şi

---

1) Alte inepţii. „Valahii s'au răsculat împotriva Grecilor. Conducătorii lor în această luptă au fost: David, Aron, Samuel şi Moise. Nu e de remarcat că numele acestora sunt evreeşti? Nu trebue să găsim explicaţia acestui fapt în domnia Khazaro-evreе care a ţinut aproape trei secole?" Acelaş învăţat din Smirna, interpretând întâlnirea lui B. Tudela în munţii Marii Vlahii cu Valahii de acolo, găseşte că şi aceştia ar fi fost Evrei: „unii zic că ei erau Evrei şi numeau pe Evrei fraţi". In lucrarea „Excursiuni critice.... Anexa I. 2) Lucrarea „L'histoire des Israélites roumains et le droit d'intervention" Paris 1913. 3) La question des Israélites roumains, Paris. 1923. 4) După Gazeta „Evreiască" din 28 Aug. 1942, opera lui Psantir este: „Sefer Dibre Haiamim Leartos Roumaine" — Cronica Ţărilor Române, Iaşi 1871, cuprinde evenimente cu două secole a. C. şi până la 1457 şi „Carot Haiehudini Berumania" Lemberg 1873, dela Ştefan cel Mare la 1848. Sunt scrise în idiş.

continuitatea acestora cu mult după cucerirea traiană. Nu este sigur dacă Evreii s'au retras odată cu armatele lui Aurelian sau au rămas să conviețuiască cu năvălitorii, dar este sigur că Evreii se întâmpină in Principate și după dispariția barbarilor. Ii este foarte scumpă și teoria după care Khazarii se întindeau până în Panonia și pe o parte din ținuturile noastre și că mare parte din Evreii alungați din imperiul bizantin ar fi trecut sub această stăpânire. Și se ocupă și de teoria după care și Românii din Macedonia ai lui Tudela ar fi avut legături de rudenie cu Evreii

Peste stratul autochton, se suprapun altele venite din țări vecine, atrase de bogății sau împinse de persecuții ori — ceeace e mai interesant — chemați de domni și de boieri cu scopul de a popula sau de a repopula orașele și de a întemeia târguri și târgușoare — lucru de care s'a ocupat și Dr. E. Schwartzfeld [1]) Un curent foarte puternic de imigrări de Evrei a avut loc, între 1352—1361, alungați din Ungaria de Ludovic I și cărora, anumiți domni le-ar fi acordat privilegii ca să stimuleze comerțul.

Sincerus, în lucrarea sa, citează, după Sulzer, faptul că Decebal ar fi desemnat Evreilor, ca să-l locuiască, orașul Talmus-Talmaci de lângă Turnu Roșu din Transilvania, fără a-i acorda însă mare încredere și după Vaillant că Evreii din România ar descinde din Khazari [2]). Dar crede că Evreii s'au stabilit în Muntenia spre 1367 — puțin timp după întemeiere, când au fost alungați de Ludovic cel Mare și că, după Ubicini, la începutul sec. XVI, ar fi fost stabiliți în mare număr, traficul făcându-se prin mijlocirea lor, că ar fi fost și la Suceava sub Ștefan cel Mare ca negustori de vite, prin satele Muntenei — după Iosef Caro—[3]) și destul de numeroși în Principate în prima jumătate a sec. XVII, întrucât codicele lui Basarab și Lupu se ocupau și de ei, [4]). După alți comentatori, Evreii ar fi luat parte și în luptele de întemeiere a unității naționale, alături de... Mihai Viteazul [5]).

Ce este adevărat din toate cele expuse până aci?

Despre Evrei dinainte și din timpul dominației romane, ne servim de afirmațiile evreului renegat Josephus Flavius, scriitor din vremea lui Traian, care ne spune că Ebreii, refugiați în urma dărâmării Ierusalimului, eveniment care a avut loc în a. 70 d. C., își fac și ei apariția pentru primaoară în părțile noastre, ocupați în afacerile minelor

---

1) Din istoria Evreilor — impopularea, reimpopularea și întemeierea târgurilor și târgușoarelor în Moldova, Buc. 1914. 2) Scrierea lui Sincerus este: Les Juifs en Roumaine depuis le traité de Berlin jusqu'à ce jour. Vezi pasagiile unde se vorbește de Sulzer și Vaillant. 3) Vezi pasagille din Sincerus unde se vorbește de Ubicini și J. Caro. 4) Codurile acestea erau copiate după cele bizantine aproape ad litteram, așa că nu aveau în vedere o populație evreiască numeroasă așezată în Principate. 5) Univ. din 17 Dec. 1937.

de aur ale Daciei şi, ca să se răzbune pe Romani, alimentau cu bani revoluţiile. Câţi puteau fi la număr aceşti exploatatori de mine, nu ştim. Istoricul N. Iorga constată că, între elementele foarte amestecate cari au venit în Dacia la cucerirea lui Traian, au fost şi asiatici, dar ei ar fi aparţinut rasei arabe. deci semiţi adevăraţi. Iar în altă parte, nici nu se opreşte asupra Evreilor ,,idumeeni'' sau ,,itureeni'' depe inscripţiile găsite în Dacia, după cucerirea lui Traian, atraşi de minele de aur, pe cari îi crede îndoelnici. Intre aceşti ,,owtlanderi'' au putut fi şi Evreii cei mai autentici, dar cari, dacă n'au putut fi contopiţi din motive religioase, nu s'au putut menţine ca naţiune aceşti aventurieri sporadici, fiindcă ne lămureşte : ,,Evreii, târgoveţi, legaţi totdeauna de gospodăria banului, nu se puteau menţine după lichidarea oraşelor prin încetarea marelui negoţ, strâns legat de siguranţa publică'' [1]), odată cu retragerea lui Aurelian.

Dacă ne referim la cele afirmate cu privire la aşezări în masse la noi ale Evreilor alungaţi de Ludovic I al Ungariei, iată ce vorbesc istoricii bine informaţi. Dr. Saul Mezan, autor al lucrării ,,Evreii din Bulgaria'', spune că Evreii goniţi de Unguri în anul 1360, pe baza hotărârii concilului din 1352 prezidat de Papa Ion Alexandru au fost în număr foarte mare şi ei s'au refugiat în oraşele Sofia, Filipopol, Vidin, Nicopole, Târnova şi Zagora din Bulgaria şi în oraşele Castoria şi Ohrida din Macedonia de astăzi. Saul Mezan este un scriitor adânc cunăscător al lucrurilor evreeşti din Balcani şi trebue să-i acordăm mai mare credit decât istoricilor evrei dela noi, chiar dacă unul din aceştia este fiu de mare bancher care prea s'a bucurat de încrederea nemărginită a tuturor factorilor ce pot să promoveze o instituţie de credit.

Cu privire la pretinsele stăpâniri khazaro-evreeşti pe meleagurile noastre, lăsăm pe seama iluştrilor noştri istorici deslegarea acestei probleme. Dar ceeace putem cu siguranţă afirma este că majoritatea populaţiei evreeşti de dată foarte recentă la noi, de un veac şi ceva, îşi trage origina în mare parte din stepele khazariene ce se întindeau dealungul Mării Caspice şi, că, dealungul veacurilor, se vor fi strecurat, printre Tătari şi Cumani sau izolaţi şi spre ţinuturile noastre.

Pretenţiunile insolite ale unor anumiţi îndrumători de opinie publică dela noi, că printre armatele lui Mihai Viteazul, s'ar fi găsit şi Evrei în mare număr, invocând mărturia obscură a unui cronicar Ortelius din sec. XVII, sunt afirmaţiuni neserioase, când ştim că, în Ardeal, Evreii au fost foarte puţini chiar până la a doua jumătate a sec. XVIII, de oarece, spune ungurul Varadi Sabar, în lucrarea sa ,,Osztvak mag.

---

1) Elemente necreştine în viaţa poporului românesc — conferinţă la radio iu Univ. 10 Ian. 1938 şi Istoria Evreilor.

Monarhia VI (Budapesta, 1900) că „mai de mult imigrarea lor (a Evreilor) a fost sever împiedecată, ei ne având voie să se aşeze în ţinuturile acestea (în Ardeal şi Maramureş). De altfel, trimitem pentru aceasta pe cetitor la tot ce am extras, sub acest raport, în perioadele anterioare. Evreii au fost confundaţi cu Săcuii cari, alături de Români, luptau în armatele marelui Voevod.

Că, printre Evreii aşezaţi în ţările noastre, au fost şi din aceia cari s'au aşezat cu hrisoave pentru întemeierea de târguri şi târguşoare, este un fapt ce nu se poate tăgădui. Dar massele mari evreeşti, intrate fraudulos în ţările noastre, erau acelea cari aţineau calea boierilor ca să le inchirieze cu chirii mari vadurile lor, ştiut că, în modul acesta, aveau la îndemână o massă mare de ţărani ce puteau fi speculaţi în mod barbar. Şi boieri de aceştia a numărat ţara noastră destui. Că au adus aport mare vieţii noastre economice nu se poate tăgădui pentru unele cazuri excepţionale. Dar degradarea condiţiunilor în care se făcea 1 egoţ in satele şi târgurile noastre atinsese proporţii tragice. Evreii au ştiut să stoarcă de toată vlaga şi elementul fizic şi elementul uman, ceeace a provocat de multeori reacţiuni cu răsunet peste veacuri. Toate aceste elemente erau luate serios în considerare oridecâte ori se luau măsuri administrative pentru apărarea stării ţăranului sau când se legifera în acelaş scop — Regulamentul Organic şi toate legiuirile vorbesc în acest sens. Afirmaţia lui Bluntschli că vechile colonii evreeşti aşezate în Dacia ar forma nucleul populaţiunii israelite în România şi s'ar fi asimilat, în decursul secolelor, în limbă şi în obiceiuri, cu ceilalţi copii ai ţării, este şi fără temeiu şi falsă materialmente. Fiindcă, dacă s'au putut asimila, ele au fost prea puţin numeroase ca să poată forma un nucleu al populaţiei evreeşti de astăzi şi, deci, un element constitutiv; iar dacă au fost prea numeroase, ele nu puteau fi asimilate, fiindcă un fenomen ca acesta nu putea avea loc — asimilarea Evreilor în massele străine este un fapt ce n'a avut loc nicăieri în lume şi n'a putut avea loc la noi — şi, dacă nu le-am găsit în decursul secolelor, înseamnează că n'au existat niciodată.

Această teorie a continuităţii evreeşti în Dacia — dacă am avut noi una întemeiată pe toate datele ştiinţifice şi pe evidenţe, au ţinut şi Evreii să aibă una a lor — această teorie, zic, s'a popularizat aşa de mult că ea a avut răsunet şi în manifestările politice ale Evreilor, în chiar timpul din urmă, ca aceea a U. E. R. — secţia Bucovina, în manifestul lansat în 1937, după care Evreii constituie o populaţie autochtonă pe meleagurile din nordul ţării, semnalată încă din sec. I, a. C., că a venit în ţară imediat după cucerirea Daciei de către Traian şi că, încă din acea vreme, ar fi Evrei în Cernăuţi, Suceava, Rădăuţi, Dorna, etc.; că, în sec. VIII, ei ar fi primit alţi Evrei peste cei „autochtoni";

că ei sunt în Moldova încă înainte de sec. XIV şi că, numai după această dată, ar fi venit Evrei din alte ţări. Deci, ei ar fi cel puţin tot atât de vechi ca şi Românii pe acele meleaguri şi cu mult înainte de descălecare! Exponentul acestei teorii este Kassner Solomon, presedintele secţiei şi întreg comitetul [1]).

* * *

Să analizăm pe scurt şi teoria lui J. B. Brociner după care termenul juridic de Evrei „raiale", sub care trăiau până în 1866, ar fi însemnat, pur şi simplu, Evrei „pământeni", autochtoni — în opoziţie cu termenul Evrei sudiţi, adică supuşi ai altor ţări [2]). Teoria acestuia se rezumă: Evreii sunt un element autochton, constitutiv al statului pe care îl găsim aşezat încă înainte de alcătuirea Principatelor şi că însuşi termenul de „raià" desemnează această situaţiune. La pag. 202, ajunge la încheierea că, sub cuvântul ovrei sau breaslă ovreiască şi până în sec. XIX, în toată legislaţiunea şi actele oficiale ale ţării, s'ar fi înţeles o parte a populaţiunii indigene care ar fi diferit de cea autochtonă numai prin confesiunea religioasă. Şi decreta la pag. 203: „Nici concepţiunea ideii de naţiune nu era încă formată pe deplin. Toată societatea românească, pe atunci, reprezenta o rămăşiţă din evul mediu, un conglomerat de bresle, de stări şi de clase, cu drepturi şi privilegii mai mult sau mai puţin întinse. In atare situaţiune, Evreii, necesarmente, nu puteau forma decât un element din acel conglomerat sub titlul de breaslă". Tot astfel vorbea, cam prin aceeaşi vreme şi marele publicist şi om de ştiinţă evreu I. Petreanu când scria: „Nu suntem nici străini veniţi aici şi toleraţi numai, suntem Români prin naştere, prin simţimânte şi prin datoriile ce avem către această ţară, confesiunea n'are nici o importanţă" [4]).

In legătură cu termenul „raià" — sinonim cu „pământean", atribut ce îl acorda Evreilor, Brociner nu îl acordă şi altor neamuri „organizate în breaslă" şi cari purtau şi ele titlul de „raiale". Fiindcă, după toţi istoricii evrei, exponenţi ai teoriei continuităţii evreeşti în Dacia, numai două naţiuni sunt autochtone: Evreii şi Românii. Şi — ni se impune a merge la ultimele consecinţe logice — dacă pentru noi, Românii, nu se poate vorbi ca despre un popor românesc deplin format încă înainte de Christos, despre Evrei da.

J. B. Brociner polemizează cu Verax, autorul cunoscutei lucrări, (de altfel, întreaga lucrare este un răspuns vehement împotriva acesteia) pe chestiunea termenului „raià". Verax îl defineşte ca desemnând rasele supuse şi puse legalmente într'o poziţie de inferioritate şi

---

1) Vezi Univ. 25 Mart. 1937: „Cine sunt autochtonii Bucovinei". 2) Avocatul evreu Mişu Weissman în Univ. 12 Aug. 1937. 3) Lucrarea „Chestiunea Israeliţilor români", partea I, Bucureşti, 1910. 4) N. Iorga — Agitaţiuni.

de supunere prin raport cu rasa dominantă. Brociner, respingând definiţia de mai sus ca „nouă" şi „arbitrară", dă una personală, afirmând: dreptul musulman recunoaşte două categorii de supuşi ai Sultanului: mahomedanul care este acha sau agha — frate şi nemahomedanul care este „raià" — adică amic, denumiri din limba arabă şi în evreeşte ca adagiul: achai ve raia — fraţi şi amici.

Nu cunoaştem ce se spune în limba arabă sau ebraică prin raport cu termenii de „raià" sau „agà". Noi, însă, am purtat şi cunoscut aceste denumiri prin raport cu situaţia politică a ţărilor noastre faţă de imperiul ottoman. Aşa că numai înţelesul ce s'a dat de Turci acestor termene împrumutate dela Arabi va lumina teoria lui Brociner şi o va confirma sau infirma. Am în faţa mea „Dictionnaire turc-français" al lui Ch. Samy-bey Fraschéry, editat în 1911. Deschizându-l la pag. 22, găsim că aghà înseamnează: senior, stăpân, patron, şef, comandant, gardian, guvernator, domn, maestru, valet al unui mare personagiu. La pag. 624 este definit termenul „raià": turmă, supus, tributar, supus nemusulman al unui stat musulman, iar ca verb — supunere, capitulare. Samy Bey Fraschéry trece pentru ştiinţa şi literatura turcă, drept cel mai strălucit filolog. Atunci, cum rămâne cu teoria şi toate răstălmăcirile lui Brociner?

Pentru Turci, Românii treceau drept „raiale" — supuşi şi tributari şi mai erau şi câteva cetăţi raiale — Brăila, Giurgiu, Turnu. Situaţia Evreilor era aceasta faţă de Domnul ţării româneşti. Oameni fără căpătâiu, fără rost şi fără ţară, alungaţi de spectrul morţii prin foamete sau de rigorile penale, în orice caz nedoriţi, de peste tot: de dincolo de Nistru, din Austria şi Polonia sau chiar din Turcia, se aşezau la noi, aproape sută în sută, fără voia noastră. Ţările vecine, bucuroase că au scăpat de ei, nu îi lua niciuna — până la instalarea Consulatelor — sub protecţia lor. Aşa că toţi aceştia, neprotejaţi şi heimatloşi, făceau act de supunere Domnului, care, în schimb, îi trecea cu o anumită contribuţie la Cămara Domnească. Şi, astfel, deveneau supuşi Domnului „raiale". Când se vor institui Consulatele, iar acestea vor avea nevoie de un număr cât mai mare de înscrişi, ei vor trece, tot în număr mare, în categoria „sudiţie", oridecâteori le vor dicta interesele. Şi de aci încolo, vom avea două categorii de Evrei: raiale — supuşi Domnului sau, cum le zice Brociner, „pământeni" şi sudiţi, adică supuşi unei protecţii străine. Aşa, am avut şi Români etnici sudiţi. Aceştia, însă treceau în sudiţie ca să scape de toate angaralele cari loveau numai pe breslaşii autochtoni. Dela 1880, dispare şi această categorie de sudiţi, toţi intrând sub puterea legilor româneşti. Aşa că Brociner care ne-a înfăşiţat o droaie de documente, tălmăcindu-le şi răstălmăcindu-le, a urmărit un singur scop şi anume pe acela

de a ne înfăţişa pe Evrei ca victime, îndepărtaţi sistematic dela bucurarea drepturilor cetăţeneşti, ce li se cuveneau ca unii cari erau „rasiale" — pământeni.

Şi, acum, să tragem noi încheierea logică şi ştiinţifică. Chiar dacă învăţaţii evrei s'au străduit şi au catalogat atâtea documente vechi, cum ar fi, de pildă, acelea cari privesc relaţiuni particulare ale Evreilor — ca devalorizarea unui călător evreu în 1164; sau ca dorinţa altora de a se aşeza direct dela Hotin la Bacău, prin 1292; sau ca unii din ei să fie dispensaţi de dări, de stafetă sau de corvezi, sau că alţii s'ar fi adăpostit de teama unui războiu prin Botoşani sau Ştefăneşti — unde ar fi fost şi alte familii evreeşti sau că, la Iaşi şi la Galaţi, ar fi fost comunităţi importante şi altele şi altele, toate acestea dacă demonstrează risipirea câtorva elemente evreeşti peste tot cuprinsul ţării, ele nu demonstrează şi existenţa unui element evreesc autochton — după cum nici comunităţile greceşti sau armeneşti mult mai puternice n'au însemnat elemente autochtone. Pentru prima dată, apar, la noi, evreii cămătari în sec. XVI; în cel de al XVII, ne apar, ca orândari şi arendaşi, Evreii leşeşti şi, pe urmă, din ce în ce, mai nedoriţi şi mai numeroşi.

* * *

Să vedem cum privesc Evreii problema evreiască după întregirea hotarelor. Departe de a căuta o apropiere şi o întrepătrundere între ei şi băştinaşi, ei, din ce în ce, se depărtează şi îşi trăiesc viaţa de ghetto. De câteori se simt nedreptăţiţi sau constată că mişcările naţionaliste îşi intensifică activitatea şi cucerirea masselor, de atâtea ori ei încep campania după aceleaşi metode cunoscute: prin presa lor de scandal şi şantaj, căutând să alarmeze guverne şi să ne discrediteze, botezând pe toţi de huligani sau făcând apel la finanţa şi presa iudeo-internaţională şi adresându-se Societăţii Naţiunilor dela Geneva.

De acum, Evreii iau parte la viaţa de stat şi — fie că se introduc în partidele politice româneşti, fie că îşi crează un partid aparte — ei se organizează în aşa fel că privesc ţara ca pe un bun al lor ce trebueşte din ce în ce absorbit în mâini evreeşti. Gangsterii vieţii economice, precum şi conducătorii lor sufleteşti — rabini şi parte din profesioniştii liberi — devin senatori şi deputaţi sau conducători în organizaţiile centrale sau locale. Dacă unii formal fac parte din partidele româneşti, toţi, sufleteşte, sunt membri ai partidului evreesc — organizaţie exclusivistă ce nu s'a constituit în nici o ţară din lume.

Conducătorii acestui partid evreesc sunt mai toţi evrei maghiari, evrei austriaci şi evrei ruşi — foarte puţin evrei români, după cum ne declară un reprezentant mai cu bun-simţ din ei. Marele rabin Zi-

relson, în manifestul către Evrei la alegerile parlamentare din 1937, adresându-se către alegătorul evreu, spune: un deputat evreu trebue să demonstreze în genere că evreimea alcătueşte o naţiune, în toată accepţiunea cuvântului, la fel cu toate celelalte minorităţi naţionale. Faptul că Evreii se vor prezenta într'un asemenea moment important ca o minoritate etnică naţională disciplinată va constitui o grandioasă demonstraţie faţă de lumea întreagă. Dr. Teodor Fischer din Cluj, preşedintele partidului democrat întemeiat pe aceiaşi ideologie, insista, în manifestul său, asupra misiunii de apărare a drepturilor cetăţeneşti ale Evreilor şi asigura pe alegătorii evrei că reprezentanţa evreiască va fi tot aşa de strălucită ca şi aceea din anii trecuţi. Sioniştii din Ardeal, prin oficiosul unguresc „Uj Kelet", promit alegătorilor că se va strădui cu toate puterile ca funcţionarii şi muncitorii evrei să fie angajaţi, potrivit capacităţii şi proporţiilor, în funcţiuni, în întreprinderi de stat, comunale şi judeţene şi înalte servicii publice.

Dr. W. Filderman, preşedintele U.E.P. şi al consiliului central evreesc din România — acelaş care s'a ocupat de refugiaţii evrei din U.R.S.S., dar care nici până astăzi n'a putut să precizeze când au părăsit ţara şi unde s'au stabilit aceşti peste 150.000 — arată că pe Evrei nu-i interesează Palestina, căci rolul acestora poate fi mai bine îndeplinit în România, încă un pământ nedeplin ocupat, căci nu cuprinde nici pe departe pe kmp. numărul limită de locuitori. Iar Mişu Weissman, avocatul, deşi recunoaşte existenţa unei probleme evreeşti în România — ca şi în Polonia — accentuează, însă, că nu este locul de a se vorbi de un surplus de populaţie evreiască şi aceasta pentru motivul că ţara noastră este departe de a fi atins gradul de densitate a populaţiilor din ţările occidentale şi închee astfel: „In principiu, nu se poate admite ca un stat să caute debuşeuri de emigrare numai pentru o singură categorie de cetăţeni." De unde două consecinţe: sau că, în România, mai este loc şi pentru alţi Evrei sau că guvernul român va trebui să caute debuşee de colonizare şi pentru Români.

Un Evreu din Cernăuţi a emis o altă teorie, după care Rusia, Polonia şi România ar putea să cedeze câte 30—40000 kmp. care să alcătuiască viitorul stat evreesc — întinzându-se peste o parte din Bucovina şi dealungul Basarabiei, peste Galiţia poloneză şi Ucraina, având drept capitală Odessa. La această operă, cele trei ţări vor fi obligate să înscrie în buget şi anumite sume necesare organizării patriei lui Israel. Harta a fost publicată în „Sunday Express" şi reprodusă de toată presa europeană" [1]).

---

1) Vezi „Por. Vremii" din 7 Sept. 1938.

Napoleon Arié — singurul evreu cu bun simţ care a găsit că Evreii în ţara noastră sunt peste puterile de suportare şi care ne-a redat multe din felul de a lucra şi gândi al coreligionarilor săi — ne vorbeşte şi despre metodele de a lucra şi de a gândi ale Evreilor sionişti, cari, atunci când au interesul să-şi valorifice drepturile cetăţeneşti până la extrema lor limită, se declară Români şi, totodată, se declară sionişti — reclamând o ţară pentru neamul lor, afirmând sus şi tare că patria lor este Palestina şi că este trădător acel Evreu care pretinde că patria lui nu este decât România : că au un steag propriu şi un imn naţional-evreesc ; că organizează partide, discută probleme, ţin întruniri şi congrese în vederea reclădirii şi reorganizării Palestinei ; stabilesc şi impozite pentru această Patrie ; etc. [1]).

Agitaţiile contra ţării noastre continuă aprig şi neobosit. Atunci când guvernul Goga a anunţat anumite măsuri de românizare a vieţii, proteste cu răsunet în presa mondială, precum şi plângeri semnate de A. I. U., de Federaţia tuturor societăţilor evreeşti din Franţa şi Anglia şi de Congresul mondial al Evreilor, înaintate, spre urgentă discuţie, Secretariatului Ligii Naţiunilor. Măsurile luate de guvern erau redate ca o violare flagrantă a tratatului minorităţilor semnat de România la 9 Dec. 1919 şi garantat de liga genevezä [2]).

D-l Istrate Micescu — ministru de exeterne pe atunci — a ştiut să înlăture urgenţa pentru aceste plângeri şi declara cele ce urmează : ,,Evreii riscă să comită o nouă şi gravă eroare — aceea de a se îngloba în populaţiile supuse statutului minorităţilor. Acest statut, însă, nu este aplicabil în Vechiul Regat şi nu priveşte pe Ovreii stabiliţi în acesta din urmă, care este guvernat de legile ţării". Şi în altă parte : ,,Sub raportul logic, suntem în plin paradox. Evreii au cerut mai întâiu cetăţenia română şi drepturile cetăţeneşti. După aceea, au comis imprudenţa de a se constitui în partide naţionale minoritare şi de a invoca, în chip vexatoriu şi nepotrivit, protecţia străină — adică au vrut să fie totodată cetăţeni români şi cetăţeni străini [3]).

Dar Evreii n'au dezarmat. Impotriva guvernului Goga, s'au pregătit la Paris măsuri financiare şi de propagandă sprijinite de Anglia şi Franţa, precum şi de Antanta dela Geneva. Cercurile financiare şi bancare din aceste ţări şi din Bucureşti, au pus la dispoziţie sume mari pentru combaterea tuturor măsurilor preconizate de guvern. Pe câtă vreme, Evreii noştri au început lupta de speculare a produselor, organizând lipsa pe piaţă ; au început lupta la bursa de efecte, căutând să scadă valorile româneşti şi la bursa de mărfuri, sau să retragă de-

---

1) Vezi art. ,,Să fim corecţi" al lui Napoleon Arié publicat în ,,Curentul" din Dec. 1937. 2) şi 3) Vezi ziarele din Ianuarie 1938.

punerile dela bănci şi C. E. C. să semene şi zvonuri tendenţioase relative la linia noastră de conduită în raporturile internaţionale, etc.

In sfârşit, s'a produs, în ultimul timp, şi o nouă metodă de a ne adormi din nou conştiinţa deabia redeşteptată. Un intelectual evreu A. Willman — cunoscut pe câmpul literaturii sub pseudonimul Ben Ely — a întreprins o acţiune pe lângă puterile europene de a se fixa şi pentru Evrei un teritoriu unde să se poată desvolta ca naţiune aparte. Această grupare a mişcării teritorialiste a Evreilor din România, care a luat naştere în Oct. 1937, a redactat o broşură, „Soluţia eroică a problemei evreieşti'' trimisă tuturor oamenilor politici şi intelectualilor şi, totodată, un memoriu Societăţii Naţiunilor rugată să ia în considerare cuprinsul şi să li se fixeze un teritoriu care să fie organizat după modelul U. S. A., ca un stat federal evreesc, elementele componente urmând a fi grupurile evreeşti din fiecare ţară unde trăesc actualmente. Broşura cu al ei conţinut a fost caracterizată ca o ipocrizie literară de natură să ne adoarmă vigilenţa şi, totodată, să stârnească împotriva noastră un val de indignare şi un îndemn de stăvilire a sălbătăciei noastre, când zice : „Ne-am ascuns mereu durerile şi rănile, sau le-am negat, lăsând ca lumea să ne creadă altfel decât suntem în realitate'' — aşa stă scris de A. Willman [1]). Şi marele nostru prozator îşi sfârşeşte astfel comentariile asupra acestei broşuri : „Nu pleacă evreii dintr'o ţară în care, fără nicio contribuţie efectivă la munca de creaţie şi de construcţie, au acaparat toate mijloacele de înavuţire şi au ajuns la situaţii dominante ; nu părăsesc ei o ţară, în care un ovreiaş cu trei clase gimnaziale ajunge să tutuiască subsecretari de stat şi chiar miniştri plini, bătându-i pe burtă'' [2]).

Aşa au privit Evreii problema evreiască la noi.

Şi ne oprim aci.

---

1) Ziarele din Febr. 1938 — „O convorbire cu d. Ben-Ely-Willman'' în Tempo din 4 Febr. 1938, etc. 2) I. Al. Br.-Voineşti : Huliganism ? în Univ. din 24 Oct. 1937.

CAP. V.

DOUĂ ETICI ŞI DOUĂ PSIHOLOGII.

a) Câteva trăsături sufleteşti ale poporului românesc.

Voiu încerca, cu timiditatea unui explorator, să stabilesc câteva trăsături sufleteşti, ca să luminez, astfel, două chestiuni de înaltă valoare în domeniul ce ne interesează şi anume : *a*) Poate să existe o afinitate între principiile etice şi stările psihologice ale poporului nostru şi acelea ale poporului evreu? şi *b*) Dată o anumită structură sufletească şi etică, putea oare Românul nostru să biruiască în lupta cu poporul evreu? Mă voiu mărgini numai la aceste laturi ale problemei.

Este necesar să ne transpunem în cadrul psihologic şi istoric, ca şi în acela cosmogeografic în cari i-a fost dat să se dezvolte poporul român. Sub înrâurirea unei configuraţii cosmogeografice din cele mai variate şi fericite, precum şi a religiei creştine, el a căpătat un buchet de însuşiri morale şi artistice extrem de delicate şi armonioase. Sub regimul de rumânie sau iobăgie, rob al latifundiarilor, veşnic oprimat de neamuri străine venite din regiuni sărace şi dispreţuit de clase suprapuse fără afinităţi organice cu aspiraţiile şi tradiţiile sale, a crescut în sufletul lui melancolia şi nevoia de a trăi mulţumindu-se cu puţin şi fără atitudine activă. In atingere cu alte popoare, s'au încrustat în el o seamă de înrâuriri.

Ori cari au fost, însă, vicisitudinile istorice prin care i-a fost dat să răzbată, anumite caractere nu l-au slăbit niciodată. Faţă de toate popoarele cu experienţe superioare în viaţă sau venite aci cu gând de distrugere, el a ştiut să se îndoaie ca trestia lăsându-se dedesubtul furtunii şi — din cruda lui experienţă, — el, cel mai vechiu popor pe aceste tarâmuri, a rămas în picioare cu toată omenia şi înţelepciunea lui, cu sufletul senin şi primitor, cu mlădierea şi optimismul nezdruncinat, cu o vedere filosofică a lucrurilor şi a oamenilor.

In cele ce urmează, constatările noastre se vor referi la noţiunea de popor românesc luat ca tot, ori la caracterele regionale sau căpătate prin imitaţie, mai ales de clasa care se înghesuie la binefacerile unei vieţi noui. Rămâne ca cetitorul să desprindă, pe alocuri, aceste nuanţe.

Din capul locului, vom răsturna câţiva idoli. Anume, acea credinţă a multora din noi după care poporul românesc ar fi înzestrat dela natură cu un buchet destul de bogat în însuşiri numai bune. Dacă este vorba de însuşiri statice, apoi Românul le posedă în cel mai înalt grad şi, atunci, toate sunt bune. Dar dacă este vorba de însuşiri dinamice, cari să-l ajute la afirmarea personalităţii sale, atunci ele îi sunt, sub acest raport, de puţin folos, neajutându-l să se adapteze mediului sau pe acesta să şi-l conformeze nevoilor lui. In decursul celor ce urmează, vom fixa, rând pe rând, toate aceste deficienţe sufleteşti, cari l-au făcut să piardă bătălia cu Evreul şi străinii.

Nu există îndoială că puterea de percepere a Românului este foarte mare — spirit vioiu, prinde totul repede, fiind înzestrat cu un simţ de observaţie foarte ascuţit. Dar, abia acum, încep contradicţiile curioase. A rămas naiv. Atât de naiv ca să-l înşele primul venit, în cursa căruia cade repede cu o adorabilă candoare.

El trăeşte încă, par'că, în perioada patriarhală. Viaţa agricolă legată de sat şi de glia lui l-au făcut rigid şi tradiţionalist fanatic. Ca şi natura de vid, are oroare de mobilitatea în spaţiu, ceeace face greoaie mlădierea şi mobilitatea lui sufletească. Pentru slujbaşul român, îndepărtarea de mediul cunoscut şi înstrăinarea în nouile provincii, era socotită nu de mult ca un exil. Pe câtă vreme, Românii macedoneni reuşesc, în scurt timp, să se adapteze nouilor condiţii de viaţă şi, din păstori singurateci ai munţilor, au devenit buni agricultori şi curagioşi negustori. Fiindcă, trăind într'o continuă mobilitate în spaţiu, au reuşit, dealungul vremurilor, să capete o mare mobilitate în idei şi în stări sufleteşti şi, deci, o mare capacitate de adaptare la nouile condiţii de viaţă, rămânând, totuşi, pe mai departe tradiţionalişti. Cam acelaş proces a avut loc cu Mocanii şi Mărginenii.

Spirit ascuţit în domeniul filosofiei practice, înzestrat cu o mare putere de imaginaţie creatoare în artă şi în dans, în literatură şi în alte îndeletniciri. Dela artă, însă, n'a trecut la tehnică şi, deci, n'a putut să speculeze rodul muncii sale imaginative. De asemenea, spirit satiric şi persiflant, el prinde repede metehnele semenilor şi ale străinilor cu cari conlocueşte, tot aşa cum persiflează şi rodul muncii lui, slujba şi biserica lui, familia şi conducerea ţării lui. Dar dela aceste speculaţiuni intelectuale, el n'a trecut la comportări severe, dela toate aceste minunate caracterizări n'a trecut la atitudini pozitive faţă de străini — n'a cunoscut, în fapt, intoleranţa religioasă şi nici xenofobia.

El nu este capabil să privească lucrurile prin prisma seriozităţii, ci prin — chiar în momentele cele mai tragice — partea lor glumeaţă. Humorul îi este însăşi viaţa, gluma sărată şi prietenească dulceaţa vieţii.

Poetul Vasile Alecsandri a spus cândva că Românul se naşte poet. Realităţile din ultimele decenii au vrut să consacre par'că un alt adevăr şi anume că Românul este născut om politic, chemat adică numai să guverneze. Anumite intenţii pornite din oficine străine şi interesate au popularizat credinţa falsă că Românul nu este capabil de alte îndeletniciri în viaţa socială decât de aceea de a lucra câmpul şi — ca şi Cato la Romani — născut de a conduce statul, de a gospodări viaţa publică — fie ca portar, fie ca ministru. Şi, în marea lui naivitate, atunci când a avut în mâini votul obştesc, l-a dat pe nimic acelora cari se jucau cu soarta lui, întocmai ca sălbatecii cari dau lucruri de preţ contra obiecte strălucitoare. La această amăgire, a contribuit — precum am mai spus-o — iluzia popularizată de presa înstrăinată şi de demagogia interesată şi, astfel, am reuşit să-i nimicim aptitudinile creatoare în comerţ şi industrie; am făcut din Români elemente turbulente şi cerşetori ai milosteniei publice şi ai mituirii jidovilor şi tuturor străinilor. Munca meşteşugului şi banul câştigat pe altă cale decât aceea a slujbei publice au fost dispreţuite, ceeace înlesnea străinilor monopolul acestor îndeletniciri. Şi poporului nostru i-au exagerat, prin toate mijloacele, pasiunea fastului şi gloria deşartă, oamenii noştri politici i-au cultivat amăgirea, cu manifestaţiuni repetate zgomotoase şi spectaculoase, cu discursuri deşarte de conţinut — cu „panem et circenses" — cu praznice întinse, cu băuturi ce adormeau vigilenţa spiritului.

Dacă Maiorescu vorbea de beţia de cuvinte care vrea să umple golul în artă, apoi, în vremurile noastre, o altă beţie de cuvinte ţinea să umple golul în viaţa socială. In aşa grad, că, în anii din urmă, s'a înstăpânit, pe o lungă perioadă, regimul logocraţiei — adică metoda de a conduce statul prin o meşteşugire bine ticluită de cuvinte, cum spunea un publicist. Am avut astfel: prim miniştri cari, dădeau bilanţuri de mari binefaceri şi progrese politice, financiare şi sociale uimitoare; am avut miniştri de agricultură cari învăţau pe plugar meseria de a cultiva moşia prin epistole sau prin sfaturi publicate în gazeta oficială a statului; sau miniştri ai sănătăţii publice cari vindecau toate bolile prin înşiruiri de date statistice; sau miniştri ai învăţământului public cari ştergeau analfabetismul şi mersul prost al şcolii prin bagheta discursurilor; etc. Când un cercetător va avea cândva curiozitatea să stabilească realizările regimului logocratic, să nu facă altceva decât să numere sutele şi miile de discursuri politice ţinute peste tot întinsul ţării, în oricare duminecă şi sărbătoare. Şi, atunci,

să pună într'un taler al balanței fapta ce a putut fi întrupată prin cuvinte, iar în celălalt taler, zecile de mii de metri cubi de lemn din frumoasele noastre păduri cari au dat putința să se difuzeze naivilor toate platitudiniile oratorice ce se credeau capabile să îndrepte tot răul — să se dea o nouă viață țării noastre și să se românizeze ca prin farmec munca și capitalul național.

Instinctele simpatice, ca și la Slavi, sunt foarte dezvoltate la poporul nostru, ba chiar exagerate. Pe cât de vioiu și ascuțit la spirit, pe atât de emotiv și impresionabil. Foarte sensibil la nevoile și suferințele aproapelui, el s'a identificat cu stările sufletești ale străinului, încât l-a primit cu brațele deschise și l-a ospătat, ca, pe urmă, să-i cedeze și casa și avutul și țara. Noi am pățit-o, de aceea, întocmai ca Havayenii cari au introdus în cetate pe Americanul Young și l-au însurat cu fiica regelui (1788) și, astfel, pe nesimțite, ne-am pierdut ca și ei vigoarea, curățenia patriarhală, virtuțile și independența economică.

Ospitalitatea românească, trâmbițată și popularizată de toți străinii și de toată presa masonică ca una din marile virtuți de rasă, rămâne, în realitate, una din scăderile noastre sufletești. Ospitalitatea este, în adevăr, o virtute, dar dusă până la abdicarea dela toate prerogativele naționale și până la renunțarea la toate bunurile numai ca străinul să se simtă ca la el acasă este o scădere gravă. Aceste afirmațiuni vor părea, de sigur, o absurditate, ba chiar o sfidare a eticei noastre curente. Dar acesta este adevărul. Ospitalitatea românească este o nesocotire a intereselor noastre cele mai vitale, ea este o abdicare de teren — întocmai ca acea retragere, zisă strategică, care îngăduie adversarului să ocupe pozițiuni de natură să-i asigure biruința; este o renunțare la afirmarea personalității noastre — personală și națională, fiindcă ea rezultă, în fond, din lipsă de reacțiune, o mărturie a lașităților noastre, a apatiei și neputinței de a ne împotrivi străinului ce l-am socotit pe nedrept înzestrat cu virtuți, adesea supraomenești.

Alte consecințe ale emotivității noastre și, deci, a ospitalității noastre — care ne-a împins la o complectă toleranță — este și imitația servilă a tot ce este străin, a tot ce ne vine de peste hotare, rezultând din felul nostru de a ne subestima pe noi și de a supraevalua pe străini. Robi ai acestor imitații, am reușit să ne înăbușim originalitatea spirituală și — fiindcă n'a necesitat nici o sforțare — am adoptat instituții străine, adică frânturi de psihologii ale altora: cultură și pedagogie, justiție și administrație, fel de a ne îmbrăca și judeca, etc., toate puse în serviciul individului iubitor de situații și de glorie, dar n'am creat — din nevoile noastre firești — ca să le punem în serviciul poporului și destinului nostru etnic. „In Apusul european — scrie psihologul Rădulescu-Motru — individualismul se manifestă

pe planul vieţii sociale şi economice. este creator de instituţii, pe când individualismul românesc este o simplă creaţie subiectivă, un egocentrism, sub influenţa factorului biologic ereditar".

Felul de a aprecia pe străini este încă una din tristeţile psihologiei poporului nostru, fapt care rezultă — cum am spus-o mai sus — din neputinţa lui de a se afirma, din timiditatea lui nativă, din reminiscenţele vieţii lui de rumân sau de iobag, din multele prejudecăţi căpătate dealungul veacurilor. Astfel, am atribuit tuturor străinilor numai virtuţi, i-am suprapreţuit în toate manifestările lor, desbrăcându-ne în schimb pe noi de tot ce am avut şi avem frumos şi nobil. Şi, de aceea, am primit, în sânul nostru, tot ce alte popoare au zvârlit ca balast şi netrebnic, pe toţi inşii în conflict cu justiţia şi morala curentă. Toate cele enumărate până aci sunt un produs al slăbirii reacţiunii noastre etno-biologice.

In această slăbire a rezistenţei, stă întreaga tragedie a sufletului nostru : un popor care percepe limpede situaţiile, apreciază de asemenea limpede împrejurările şi trage consecinţele logice decurgând din premise formal şi material adevărate, dar nu este capabil să preîntâmpine primejdia, să organizeze reacţiunea şi să creeze valori economice şi spirituale, prin atitudini eroice — singurele valabile şi grăitoare. Dacă s'au înregistrat reacţiuni, şi aceasta în mod intermitent, apoi ele au îmbrăcat caracterul de impulsivitate, fără durata şi stăpânirea de sine necesară în lupta grea de afirmare naţională. Cu aplicaţii de origină slavă spre misticism şi cu filosofia fatalistă, el a reacţionat dârz, dar a slăbit repede. Puternicul resort ce susţine sufletul în lupta grea pentru existenţă îi lipseşte. Este un temperament impulsiv, dar nu o voinţă şi atitudine dârză, continuu susţinută.

Neputinţa lui de a reacţiona o găsim întipărită în toate manifestările lui : în artă şi în literatură, în viaţa economică şi în cea spirituală. In poezie şi literatură, găsim eroi abulici, personagii slabe ca reacţiune. Meşterul Manole se zvârle în gol fără a reacţiona în alt fel ; ciobanul moldovean se plânge Mioriţei, dar nu-l vedem luând atitudine ca să evite osânda la care a fost supus ; în satire şi în „Doina", poetul Eminescu chiamă în ajutor pe Vlad Ţepeş sau roagă pe archimandrit să tragă clopotele ca să scoale pe morţi cari să scape pe cei vii de oprimări şi alte necazuri ; eroii lui Br.-Voineşti sunt nişte neadaptaţi, ca şi fiinţele timide ale lui Popovici-Bănăţeanul şi ca şi abulicul erou din „Intunecare", etc., In muzica românească, nu găseşti expansiune şi îmbărbătare, ci mai mult plâns şi depresiune ; în poezia poporană, întâlneşti contemplare şi înfrăţire cu toate elementele neînsufleţite ale firii — poetul se plânge florilor şi frunzelor, se jălueşte nourilor şi apelor, dar nu încinge arma şi nu încleştează pumnii ca să se ia la

piept cu adversarul şi cu natura. Nu găsim, nicăeri, astăzi, un Robinson românesc. Literatura şi muzica noastră sunt arte statice — dacă pot să mă exprim aşa — şi nu o literatură şi muzică dinamică; după cum avem o şcoală statică şi atâtea însuşiri frumoase, dar statice, nu dinamice. In toată literatura noastră, nu întâlnim o reacţiune dârză împotriva străinilor şi a atâtor evrei, şi anumiţi streini, cari au chinuit veacuri populaţia noastră şi ne-au turburat şi stricat viaţa de stat şi de naţiune.

Literatura din Ardeal face, pare-se, excepţie dela aceste constatări. Aici, găsim marşul „Deşteaptă-te, Române!", „Noi vrem pământ!", „La arme!" al lui Iosif, etc. I. Slavici ne redă atâtea ilustraţii de voinţă dârză şi atitudine creatoare, caractere ce le regăsim şi în „Ion" al lui Rebreanu. Dacă luăm în considerare şi luptele lor de afirmare pe teren economic şi naţional — pe calea înfăptuirilor negustoreşti şi bancare, pe calea armelor, prin biserică, ştiinţă istorică şi arena publică — vom trage încheierea că ele nu se aseamănă întru totul cu manifestări similare ce au avut loc în Vechiul Regat — însăşi revoluţiile de aci s'au soldat cu expulzări şi nu cu sânge şi alte pierderi. Românii din Balcani ies cu totul din apreciările ce facem asupra structurii sufleteşti a poporului românesc. Toate manifestările acestor Români sunt numai reacţiuni dârze şi continue şi, numai datorită acestui comportament, au putut supravieţui şi vor birui mereu. De-abia 10% Evrei au putut să se măsoare cu ei în Macedonia şi n'au călcat niciunul pragul oraşelor aromîneşti. Restul de 90% Evrei au trăit în mizerie, îndeletnicindu-se cu meseriile cele mai josnice. [1])

Cine n'a văzut, oare, prin târgurile sau prin munţii noştri, un tânăr vlăjgan, de proporţii herculeane, Român vânjos — şi ca el, sute de mii — care, cu câteva lovituri de topor, doboară la pământ stejarul de sute de ani, dar acelaş Hercule rămâne împietrit în faţa străinului, în faţa Evreului, hâd şi pistruiat, devenit stăpân ucigător al frumoaselor şi bogatelor noastre păduri. Şi cine n'a văzut, oare, pe acel Român neaoş care, cu răbdare de fier şi neînfricat, scormoneşte aurul sau cărbunele din măruntaiele pământului şi doboară munţii cu dinamita sau înfrăţeşte văile prăpăstioase cu poduri temerare şi superbe, dar

---

1) Prof. N. Pandelea, în manualul de geografie a României pentru clasa IV, schiţează, în felul următor, psihologia Românului după provincii. Moldovenii, datorită vicisitudinilor istorice, sunt cei mai blajini, ospitalieri şi idealisti şi puţin practici, lipsiţi de iniţiativă, prea resemnaţi, dar excelenţi ostaşi. Moţul e cel mai trist om din tot cuprinsul ţării, singurul Român tăcut şi posac, iar când râde, varsă sânge, mândru şi statornic, la el cuvântul dat e sfânt şi este singurul revoluţionar. Mocanul e rasă vânjoasă, om de iniţiativă, fără frică de nimic şi de nimeni — comparabil cu vechiul Normand, care se avântă în larg pe nişte bărci cât coaja de nucă. Este bun colonizator. Olteanul este practic şi energic, îndrăzneţ şi plin de iniţiativă, excelent agricultor şi negustor. Le-am reprodus aceste aprecieri, fără a ni le însuşi în totul. Asupra problemei ce ne interesează în acest capitol a se vedea: „Naţionalismul constructiv al lui Pompiliu Nicolau-Vezi şi I. Simionescu — Ţara noastră 1937.

rămâne mut în fața noului stăpân investit cu o hârtie, smulsă dela autorități. Sau care dușman, din cei mai puternici și bine organizați, nu i-a văzut pe acești Români smulgând victorii cu brațele goale și cămășile sumese sau svârlind în aer cetățile Sevastopolului, Cherciului și a Stalingradului ! Și bietul Român este întocmai ca acel om însetat care moare lângă izvorul cu apă limpede și binefăcătoare și care — deși știe că numai acest lichid îi va mântui viața — nu este în stare, totuși, să poruncească mușchilor de a se întinde ca să apuce vasul mântuitor.

Dacă ne transpunem pe scena social-politică, vom da de aceleași nobile slăbiciuni. Au fost, la noi, mișcări naționaliste și antisemite și ele durează, teoretic, de aproape șase decenii. Dar ele au îmbrăcat caracterul de intermitență și nu cel permanent și practic. Toate acestea și-au strigat ființa lor teoretică numai la zile mari, dar nu și-au dovedit spiritul practic și de creațiune eroică, potrivit nevoilor noastre permanente, toate își îmbrăcau haina antisemită numai la anumite date solemne și începeau din ce în ce mai tare, ca, pe urmă, să slăbească, încet încet... Și, de aceea, când noi ne strigam prin cuvinte durerea, dușmanii noștri — în speță, Evreii,— lucrau ; când noi scriam și țipam, sau spărgeam geamuri dar le plăteam scump de tot, ei lucrau și acaparau ; când noi ne cutremuram la tragedia autochtonilor, ei acaparau mai departe, ne boicotau, complotau și își creșteau — prin invazii tăcute — numărul lor până la sufocare, devastând în ritm și mai violent bogățiile noastre, speculând și mai sălbatec nevoile poporului, suferințele și durerile noastre. Ei ne cunoșteau psihologia cu toate scăderile noastre, ei se înarmau cu tot ce era necesar unei armate de invazii, iar noi ne înarmam numai cu vorba și cu plânsul nostru. Și țăranii noștri când au făcut revoluții și tinerii noștri când se puneau în fruntea mișcărilor naționaliste, toți erau însuflețiți de pasiuni trecătoare și de emoții brusce, dar nu de o voință activă condusă de rațiune.

Tot datorită acestei relaxări a voinței, Românul, când a avut în mâini parte din comerț și industrie, le-a părăsit ca să se apuce de alte îndeletniciri și de alte rosturi, cari nu reclamă sforțări susținute de cari a avut oroare, nici riscuri și răspunderi. Și, de aci, goana lui de a face și din copii ceeace a putut să fie sau n'a avut timpul să ajungă.

Numai un temperament optimist, altoit pe o filosofie creștină, l-a făcut să rămână, mereu, acelaș nepăsător față de loviturile soartei, acelaș imperturbabil în vâltoarea vicisitudinilor vieții și au trecut toate, singur el a rămas dealungul veacurilor, cu aceiași ființă fizică, dar cu mult schimbat ca înfățișare psihică. Toate neamurile străine și-au imprimat, în structura lui sufletească, câte ceva din fisionomia specifică : Dacul — instinctele lui artistice, adânca lui credință religioasă și vitejia legendară ; Turcul — fatalismul și bunătatea lui

sufletească; Slavul — misticismul cu imperturbabilitatea stepelor sale, optimismul nedezminţit, alături de lipsa de voinţă şi legăturile cu tradiţia cea mai înapoiată; Grecul — mai ales la orăşeni, fastul îmbătător, supleţea, tendinţa de a parveni, etc. Şi, de aceea, pare cam neserioasă interpretarea dictonului: „Apa trece, pietrele rămân". In adevăr, apa a trecut şi pietrele au rămas, dar ele n'au rămas colţuroase, ci apa şi frecăturile le-au rotunjit, le-au sfărâmat adesea, le-au pulverizat. Neamurile străine au fost şi au trecut — sau parte din ele au rămas asimilându-se, sau nu — dar şi-au lăsat imprimate în noi, în sufletul nostru, parte din caracteristicele sufleteşti — mai cu seamă scăderile lor naţionale. A fost mereu insultat, oprimat şi amăgit, dar a răbdat şi a sfârşit prin a se resemna faţă de loviturile soartei, rămânându-i doar speranţa în mai bine, încrederea într'un Dumnezeu — bun, milostiv şi drept. De aceea, în aşteptarea unui om bun şi drept, el a acordat credit tuturor nouilor veniţi şi s'a văzut mereu înşelat.

De aci, atâtea contradicţii foarte curioase. Aci este imperturbabil, aci se impreionează de cea mai slabă adiere protivnică; aci risipeşte bunuri pentru nimicuri, aci este zgârcit pentru întreţinerea lui fiziologică; leneveşte luni întregi şi face lucruri grele, dându-le peste cap, în scurt timp; este sclav al tradiţiei celei mai înapoiate şi imită cu uşurătate şi mare pagubă tot ce este nou şi strălucitor — apucături şi instituţii, haine şi idei. Ii repugnă sforţările continue oricât de uşoare. Pentru Român, nu există, în timpul iernii, nici vite, nici familie, nici o sforţare care să-l răpească dulcii leneviri de vacanţă care durează luni întregi. De aceea, el şi familia lui ies din iarnă ca nişte naufragiaţi sau ca animalele ce au hibernat, mistuindu-şi grăsimea.... ce n'au avut-o nici în toamnă.

Românul n'a cunoscut forţa miraculoasă a unui individualism bine înţeles şi nici puterea asociării, a muncii în colectivitate disciplinată şi cu răspundere mutuală, unde tot insul se încadrează ideii de ordine, în perspectiva creării de bunuri spirituale şi materiale cari să-i asigure independenţa. El nu este nici individualist în înţelesul burghez al cuvântului — Este, însă, prin instinct, gregar. „A ieşi din rândul lumii — zice R.-Motru — este, pentru săteanul român, nu un simplu risc, ci o nebunie." Şi, totuşi, n'au prins la noi nici colaborările cooperatiste de nici un fel. Din două consideraţiuni: cooperaţia n'a fost o creaţie spontană, ci o imitaţie transplantată oficial în teren nedesţelenit, şi, în al doilea rând, că banul public — după concepţia comună — este banul nimănuia şi, deci, poate fi însuşit de orişicine. La Românii din Macedonia, s'a afirmat individualismul, — puternic şi creator — de oarece, acolo, n'a fost cu putinţă — într'un stat cu totul dezorganizat ca ordine şi stabilitate — o cooperare de forţe morale şi economice

pe timp îndelungat. In Ardeal, potrivit condiţiunilor speciale, a prins şi o formă şi alta de activitate economică şi morală.

Individualist sau colectivist, Românul, oriunde ar trăi şi din înălţimea oricărei deregătorii ar privi, el rămâne sclavul colectivităţii, sclavul clanului — familie, club, cerc de prieteni, cunoştinţe, etc. El nu poate privi lucrurile pe plan abstract. De aceea, va căuta — chiar cu riscul scăderii prestigiului personal şi acela al instituţiei — să-şi aranjeze pe toţi ai lui în cele mai fruntaşe locuri şi, în tot timpul vieţii, el va trăi ca musca prinsă în păienjeniş, rob al clanului. De această deficienţă sufletească, au ştiut să se servească foarte abil Evreii şi toţi străinii şi pe câtă vreme aceştia s'au ales cu mari câştiguri, Românul numai cu toate ponoasele.

Produs al unei religii ortodoxe care a făcut din Român un popor extrem de blând, iubitor, evlavios şi iertător, darnic şi ospitalier, mai mult ca la oricari alte popoare, şi produs al unor minunate împletituri de bogăţii şi frumuseţi fizice ale solului natal, el se lasă, de asemenea, sedus repede de înălţimea şi nobleţea unei cauze frumoase. La un moment dat, el poate deveni, pe prietenie, şi antisemit şi antibulgar şi antimaghiar, dar această convertire este pur intelectuală şi ocazională, ea nu este urmată de atitudini concrete. Sau, dacă îl urneşti greu pentru anumite atitudini, apoi se lasă uşor, după prima noapte de odihnă. Şi, de aceea, el rămâne acelaş permanent client al Evreului, acelaş tributar al Bulgarului, acelaş frate bun cu Ungurul — pentru toţi rămânând o bucată de pâine alături de el, un colţişor în inima lui. Românul n'a cunoscut mişcări naţionale şi religioase împotriva străinilor. Antisemitismul, de pildă, a fost şi este încă o frumoasă teorie, a fost o ideologie abstractă, nu o doctrină care să-i revoluţioneze întreaga-i fiinţă sufletească şi să-l ţină sub o permanentă presiune, reclamându-i şi aplicaţiuni pe teren. El s'a angajat în asemenea mişcări numai de dragul de a se angaja. Inregimentat de oamenii politici în luptele politice, el a reacţionat potrivit firii lui — întâi cu energie fierbinte şi, pe urmă, încet, mai încet, până când s'a stins, fără urmă.

Tot aşa pentru Român — oricare ar fi el — personalitatea este o noţiune frumoasă, o haină din cele mai scumpe şi reprezentative cu care se îmbracă la zile mari, dar goală de conţinut. Fiindcă câştigarea personalităţii reclamă sforţări îndelungi şi niciodată terminate, presupune abdicări morale şi renunţări fizice, la multe bunuri şi bucurii trecătoare, fiindcă această idee — care are mult din esenţa divinităţii — este ceva în veşnică devenire, dar niciodată dusă la capăt şi încheiată. Potrivit firii noastre naţionale umilite, nu se va îngădui în nici o instituţie afirmarea unei personalităţi şi, când o asemenea atitudine va avea loc, ea va fi interpretată, cu drept cuvânt, ca o jignire profundă

adusă întregului corp în care ea a îndrăznit să se producă. Intocmai ca atunci când în un stup de albine va pătrunde un şoarece sau altă gânganie străină, acestea vor fi înăbuşite cu ace ucigătoare sau vor fi împachetate în un înveliş impermeabil de ceară, tot astfel, va avea loc şi cerificarea sau mortificarea în instituţia unde s'a putut produce o asemenea afirmare a personalităţii [1]).

Una din condiţiunile fundamentale — mai bine zis fructul mult aşteptat al personalităţii este demnitatea. Şi această lipsă de demnitate se traduce prin aceea că, pentru anumite interese personale sau de partid, am tolerat toate condiţiunile de viaţă cari au dus la degradarea poporului suveran în stat şi au creat condiţiuni optime de dezvoltare şi de supremaţie a elementelor străine. Partidele cari, în adevăr, au confrăţit cu poporul nostru nu şi-au potrivit mijloacele pentru atingerea scopului urmărit şi, fără simţul realităţilor, au bătut, decenii lungi, apa în piuă, fără a fi putut realiza vre-o înjghebare economică. Mitropolitul Andrei Şaguna a înţeles altfel în Ardeal şi, ca atare, şi-a potrivit mijloacele de luptă, prin insituţii culturale şi religioare, ca şi prin aşezăminte bancare. Dar în el clocotea o altă psihologie ce se cerea imperios tradusă în faptă, dârz şi încontinuu, o psihologie sud-balcanică.

Demnitatea, individuală sau naţională, este una din manifestările cele mai de preţ ale personalităţii. Uitaţi-vă, la o gară mare, în aşteptarea unui tren. Grupuri de ţărani stau trântiţi pe lespezile de pe peroane sau pe scândurile murdare din sălile de aşteptare şi ronţăie resturi de mămăligă veche ca să-şi îmblânzească foamea — ei, creatori de valori economice, — ei, producători de toate. Alături, la mese albe ca zăpada şi încărcate cu flori exotice, hălăduiesc, cu fripturi rare şi vinuri scumpe, tocmai aceia cari n'au produs un bob de grâu, cari n'au creat nimic cu mâna lor, cari n'au scris un vers, cari n'au propagat o credinţă de pe tribună sau de pe catedră, cari n'au dat niciodată piept cu duşmanul, ci au ştiut doară să trăiască din specularea tuturor slăbiciunilor şi viţiilor unei clase fără afinităţi sufleteşti cu ţara. Trenul se pune în mişcare. Ei —aceşti străini, adică Evreii — călătoresc, impertinenţi, în papuci de marochin şi în pijamale de lux, pe paturi moi sau pe canapele de pluş — în trenurile de lux; iar la coada garniturilor, în vagoane murdare şi întunecate, ca nişte vite duse la înjunghiere,

---

1) In şcoală, ca atare, se va asupri personalitatea oricui — elev sau profesor — sub o avalanşă funerară de regulamente, metode şi poveri programatice, cari vor sfârşi prin a o ucide în faşă. Nu se va îngădui nici o ieşire din comun, ci vom face şcoală abstractă şi copiată, fără apel la personalitatea elevului şi nici la iniţiativa lui. In şcolile practice, ca şi în cele teoretice, se va proceda la fel. Toate greutăţile se vor lăsa pe seama unei singure funcţiuni — a memoriei. Manualele vor fi pline de basme, de elegii şi doine plângăreţe; dar nu se va proslăvi personalitatea cuceritorilor, în domeniul ştiinţelor, al geografiei şi etnografiei şi al acelora cari au cucerit —prin ştiinţă şi comerţ, prin industrie şi artă — o poziţiune frumoasă pentru ţara lor şi pentru progresul umanităţii.

călătoresc aceia cari fac din ţara noastră o ţară bogată şi aceia cari, cu sângele şi membrele lor, i-au asigurat hotarele.

Numai lipsa aceasta de demnitate naţională ne-a dus la depersonalizarea Românului, la degradarea lui din poziţiunile ce i se cuvenea [1]). Umilinţa ca şi neputinţa au ajuns virtuţi naţionale şi ele au fost propovăduite de pe amvon şi de pe catedră, strivindu-se personalitatea elevului şi a binecredinciosului şi se oglindeau în alcătuirea bugetului sub care sta, strivită, viaţa slujbaşului. Au fost predicate peste tot de toţi factorii chemaţi să întărească fiinţa naţiunii şi s'a lăudat cuminţenia, marea cuminţenie a poporului nostru.

Incă două însuşiri negative ale sufletului românesc sunt : risipa timpului şi risipa rodului muncii noastre. Pe câtă vreme, economia acestor două bunuri constituie o însuşire din cele mai de preţ a unei voinţe energice, este stâlpul clasei burgheze pe care se sprijină fiinţa statului şi a naţiunii.

Economia cu puterile ei miraculoase este rezultatul unei lungi evoluţii şi al unor grele sforţări şi renunţări la bucurii trecătoare şi este, totodată, un instrument preţios pentru viitoare câştiguri, ea fiind temelia independenţei spirituale şi economice, păstrătoare şi creatoare de alte bunuri sufleteşti şi materiale. Fără economia psihologică, sufletul nostru va fi veşnic o tabula rasa, va trăi în un veşnic prezent. Prin economie, ne înfrăţim cu prevederea — una din superiorităţile omului faţă de animal. Fără economisire de bunuri materiale, vom trăi de azi pe mâine, robi ai atârnării spirituale, politice şi ecomonice a străinului.

Noi, din misterul de a cruţa rodul muncii noastre, va trebui să creăm o ştiinţă, o artă, o economie românească, o doctrină politică austeră, sprijinită de legi draconice, ca, astfel, să câştigăm ceva din multul ce am pierdut. Ziua economiei, ca şi aceea a cărţii, a mamei, a laptelui, a copilului şi alte de astea rămân toate vorbe şi vorbe goale, rămân simboluri fără conţinut, îndeletniciri fastuoase de cari vor râde generaţiile viitoare. Fiindcă suntem un popor care ne lăudăm cu două fapte : că cumpărăm foarte scump, adică risipim şi că nu dăm cea mai slabă preţuire timpului. Alte popoare din „Timpul costă bani'' şi-au făcut o evanghelie.

Această risipă a timpului şi bunurilor am învăţat-o nu numai din contactul cu lumea apuseană. Domniile fanariote şi războaiele ruseşti şi austriace purtate pe pământul nostru, precum şi mai târziu Francezii rămaşi în urma războaelor napoleoniene au importat moravuri şi apucături şi un nou fel de a ne îmbrăca şi gândi. S'a produs, în felul

1) Numai această lipsă de demnitate ne face să menţinem instituţia Oltenilor cu prăvălia în spinare, desculţi şi în zdrenţe, ceeace degenerează o rasă viguroasă. Şi în Bucureşti sunt peste 9000 tineri cari trăesc în condiţiuni degradante.

acesta, o revoluţiune profundă în toate manifestările vieţii sociale şi de stat. Importul de manufacturi apusene a izgonit viaţa patriarhală de până acum. Şi s'au importat, cum zice un cronicar contimporan — generalul francez Langeron, pe la 1824 — toate vechiturile din prăvăliile dela Paris şi Viena, plătite foarte scump la Iaşi, mobile şi caleşti şi trăsuri elegante austriace cu mari cheltuieli. Doamnele au început să-şi strice viaţa de familie, să se îmbrace luxos, să înveţe limbi şi dansuri străine. S'a produs, cum zice I. Veverca, o adevărată destrămare a vechilor forme de viaţă. Boierii au început să-şi întindă latifundiile. Din 1713 sate câte erau în Moldova către sfârşitul sec. XVIII, 927 erau boiereşti, 215 mânăstireşti, 25 domneşti şi de-abia 595 sate de ţărani liberi. Boierii, atraşi de viaţa de lux a capitalei, îşi părăseau conacurile şi a început, astfel, viaţa de absenteism şi de arendare a pământurilor. Evreii şi străinii au alergat îndată bucuroşi să-i suplinească. S'a impus ţăranului o muncă şi mai grea, pe cât creşteau cerinţele boierului, iar zilele de boieresc şi de clacă creşteau necontenit. [1]) De altfel, boierii şi cucoanele uimeau Apusul cu îmbrăcămintea lor elegantă şi preţioasă, ca şi prin risipa ce o făceau cu o deosebită falā, precum stârneau admiraţia şi ţarului Alexandru I şi curţii imperiale — aceasta pela începutul sec. XIX [2]). Cu timpul, ţăranul boierului a devenit rob al străinului şi Evreului. Am vorbit şi în altă parte de ravagiile suferite de boierime şi de ţărănime odată cu introducerea formei capitaliste a vieţii, când moşiile şi munţii se vindeau pe o butcă vieneză sau pe o haină luxoasă, iar munca ţăranului gemea sub regimul învoielilor agricole.

In felul acesta, s'a ajuns ca Românul, din orice clasă ar face parte, să nu cunoască binefacerile economiei şi nici câştigurile prevederii. De aceea, atunci când el are, va risipi cu largheţa unui maharajah, iar atunci când nu are, va răbda ca ursul în bârlog sosirea unor timpuri mai bune. Ca boier, va scăpăta, iar ca slujbaş sau muncitor, va cheltui salariul într'o săptămână sau îl va lua ca acont cu luni înainte. Speranţa — atâta i-a mai rămas — îi va fi cel mai bun prieten şi aliat. Mese întinse, praznice scumpe, fără rost şi fără sfârşit, acestea constituie delectarea lui de căpetenie. Pentru a lua parte la asemenea praznice, Românul nu va cruţa nici bani, nici timp, nici odihnă şi nici sănătatea lui şi a vitelor lui. Merge cale de poşte întregi ca să ia parte la praznice, la baluri, la delectări inutile. Zilele de alegeri sau de manifestări politice erau, pentru Român, adevărate bucurii,

---

1) I. Veverca — Procesul destrămării vechilor forme, in Encicl. Rom. vol. III, 237 urm. şi Doc. priv. la istoria Românilor, vol. I (1763—1844), Sup. I, vol. III (1709—1812). 2) Vezi Gh. Stanciu—Agonisirea la Români, p. 20—21 şi izvoarele citate.

praznice aşteptate cu bucuria copilului care aşteaptă o pereche de ghete sau de haine noui de sfintele sărbători.

Supus nesiguranţei ce o dictează intemperiile şi la un câştig problematic, ţăranul român, ca şi boierul, ar fi trebuit — indiferent de calitatea pământului — să fie econom, ba zgârcit, cu rodul muncii lui. El trăeşte, ca atare, de azi pe mâine. Şi se întemeiază pe prejudecata că Dumnezeu are grijă de el, că pământul este destul de darnic ca să-i satisfacă cel mai redus standard de viaţă. La toată această risipă, il îndeamnă şi cultul fastului — el ţine să trăiască, în virtutea imitaţiei, ca şi cei mari şi bogaţi, cari, câştigând totul fără trudă, il risipesc fără grijă şi cruţare. Risipeşte, de aceea, totul, cu bucuria unui copil. Schimbă produse scumpe pe lucruri de nimica, vătămătoare sau inutile — păstramă şi peşte sărat, rochii de mătase şi şoşoni strălucitori, băuturi scumpe şi otrăvitoare sau işi vinde pământul scump şi puţinul avut ca să înveţe pe copil carte, cu care nu va avea ce face. De aceea, ţine prea puţin la conservarea lui individuală şi a familiei. Din vremuri imemoriale, n'a înaintat, sub acest raport, cu un pas măcar. S'ar crede că Dacii trăiau în condiţiuni higenice şi sociale mai bune ca ţăranul de astăzi. Standardul de viaţă îi este redus la minimum cu putinţă, de aceea nu reacţionează faţă de nici o stare de lucruri.

Această risipă sau pasiune a risipei este redată în dictoanele cunoscute: „Ce am avut şi ce am pierdut?" sau „Unde s'a dus miia, ducă-se şi suta!" Sau este redată plastic de haiducul oltean când cântă: „Cinci câştig, şapte mănânc, ce-mi rămâne la chimir." Ca să preîntâmpine nevoi urgente, ţăranul, ca şi orăşanul, se împrumută pentru a consuma în condiţii cât de grele şi oneroase, dela orişicine şi mai ales dela Evreu. Tragedia acestor împrumuturi se oglindeşte în suferinţele îndurate dealungul veacurilor, în crahurile financiare şi în distrugerea clasei boereşti. Ceeace se practică de individ se practică cu aceiaşi uşurinţă şi pe plan politic — guvernele noastre s'au împrumutat pentru a se consuma în orice condiţiuni. Risipitor cu bunurile cele mai preţioase, Românul n'a apreciat îndeajuns nici ajutoarele venite din partea statului şi, de aceea, a vândut, pe preţuri de râs şi pe lucruri inutile, toate aceste ajutoare în natură — păsări şi animale de rasă, pomi fructiferi sau seminţe selecţionate de tot felul —, cum scria odată publicistul Vion.

Datorită faptului că a cucerit — fără sforţări şi fără jertfe — bunurile spirituale şi câştigurile democratice, Românul — atunci când a fost dezbrăcat de ele — nu le-a dus lipsa şi nici dorul şi nici nu va lupta pentru recâştigarea lor. Alte popoare, cari le-au câştigat cu asprime, nu vor îngădui aşa ceva şi le vor apăra cu aceiaşi asprime.

Reclamarea pasivă necesită puţine sforţări sau nici una, pe când lupta dârză şi îndelungă nu e cunoscută nouă.

Timpul pentru Român, este, pare-se, un duşman tot aşa de nesuferit ca şi banul, ca şi bogăţia lui. De aceea, el îl va risipi fără cruţare şi fără nici o părere de rău. „Anumite date consacrate prin vechi tradiţii — scrie filosoful R.-Motru — ii vor marca timpul de muncă şi nu îşi va îngădui nici o schimbare în această regularitate ce i-au trasat-o strămoşii, cari... au ştiut mai bine ca el. Se va apuca, deci, de munca câmpului, dar numai atunci când va spune tradiţia — ceasul lui deşteptător — şi nu la anumite date prielnice ce i le oferă timpul de faţă." Ca şi Slavul şi Turcul, el ştie să aştepte, să aştepte mereu, cu o impresionantă resemnare pasivă, zile mai prielnice, vremuri mai bune. Iar pentru ca să nu scape anumite întruniri publice îşi neglijează câmp şi vite şi familie, nesocotind, astfel, interese superioare ale existenţei sale. Filosoful R.-Motru spune: „Timpul este pentru Român orişice, numai monedă nu. La târg stă şi se tocmeşte ceasuri întregi pentru un lucru de nimic. Tot aşa la petrecere pierde zile şi nopţi întregi." Şi mai departe: „Românul nu munceşte metodic, ci în salturi, are lungi perioade de odihnă, iar la nevoie dă pe brânci şi face muncă de sclav" [1]).

Nu există popor mai risipitor — după câte am văzut — de valori economice Dar, cu aceiaşi necruţare, risipeşte şi timpul, acest element fugitiv şi insezizabil, în mod concret, dar creator de bogăţii materiale şi de valori spirituale. Şi, după cum ştie să-l risipească şi să-l biciuiască ca să treacă mai repede, tot, cu aceiaşi artă, ştie să-l aştepte. Şi îl aşteaptă cu o răbdare puţin cunoscută altor popoare. Răbdarea la Români este una din virtuţile naţionale.

Acestea fiind zise, să ne rezumăm cât mai scurt.

---

[1]) Iată cum Alfred Fouillée, în a sa „Esquisse psychologique des peuples européens" caracterizează sufletul slav: sensibilitate impresionabilă şi expansivă; mobilitate nervoasă, inegalitate şi neconstanţă; fond melancolic datorit tristului climat şi îndelungilor nenorociri; puţină grijă de ziua de mâine — fatalism şi resemnare; lâncezeală, lenevire şi lipsă de prevedere; alături de toate acestea, adevăratul slav păstrează un fond de bun humor; inteligenţă vie, pripită şi simplistă; logică rectilină, radicală şi care tinde la absolut; o mare uşurinţă de asimilare şi de imitaţie; mlădiere şi flexibilitate, maleabilitate şi ductilitate care îi permite toate formele fără a schimba fondul; etc. Instinctele sociale foarte dezvoltate — ospitalier, primitor, sociabil; în familie, mulţime de diminutive; — socialişti şi individualişti — iubind egalitatea în libertate şi în servitute; sentimentul probităţii mediocru; entusiasmul naşte brusc, dintr'un nimica, tot aşa cum un nimica îl abate; oboseşte repede nu din slăbiciune, ci din plictiseală; caritatea şi bunătatea îi sunt calităţi de temelu; îmbrăţişează cu bucurie zilele de sărbători, noţiunea timp n'are preţ, nici sens pentru el, repetă mereu: numai decât, dar nu se grăbeşte niciodată. Cu răbdarea şi resemnarea la voia lui D-zeu şi cu liniştea interioară, ei au măreţia de suflet în încercări, dar şi stăpânirea de sine în momentele grave ale vieţii. Voinţa îi este mai puţin energică, mai impulsivă şi mai puţin stăpână pe sine; sforţarea viguroasă, dar momentană şi inegală, iar munca susţinută şi de lungă durată nu îi este simpatică; etc.

Poporul nostru este un popor profund religios, cu aplicații spre misticism; naiv și în permanență credul; foarte emotiv și impresionabil față de soarta oricărui străin; cu tendință nestăpânită și nejustificată de supraevaluare a acestuia și de subestimare a sa; crezându-se apt de a guverna statul, cu dispreț pentru orice îndeletnicire practică, pentru avutul și timpul său; sclav al formelor și frazelor goale; incapabil de a înțelege forța miraculoasă a asociării; structură reactivă foarte slabă; totuși, un temperament foarte optimist, etc.

Henri Ford, aflând din gura unui Român de puterea de reacțiune a poporului nostru și că avem 1 Evreu la 7 Români, el, cunoscător profund al psihologiei poporului evreu, i-a argumentat, răspicat, că nu avem 1 Evreu la 7 autochtoni, ci că avem 7 Evrei la 1 Român[1].

Stăpâni pe toate aceste elemente ale psihologiei poporului nostru, să analizăm câteva laturi ale poporului evreu, care, în lupta sa dârză, reușind **oarecum** să ne altereze pe plan fundamental personalitatea etică și **etnică**, n'a putut să iasă decât biruitor.

Evreul, cu Talmudul în mână, ne-a biruit!

b) **Psihologia și etica poporului evreu.**

Dela capul locului, trebue să ne fixăm elementele constitutive ale noțiunii de popor evreu, ceeace se confundă cu însăși noțiunea de religie evreiască, de psihologie și etică a poporului evreu. Aceste elemente cu caracter de fatalitate sunt: starea nomadă, înrudirile cu alte popoare, mentalitatea sau concepțiunea lor despre lume și viață, părerile despre sine ca popor și idealurile ce le urmăresc și, în sfârșit, religia evreiască desemnând acelaș lucru cu noțiunea de popor evreu, depozitara tuturor acestor elemente cari, la rândul lor, o constituesc și îi dau viață.

Nomadismul acestui popor decând a apărut pe orizontul istoriei lumii este unul din caracterele lui fundamentale — nomazi până la întemeierea statului iudeu, nomazi, mare parte, în timpul cât acesta dăinuește și, de atunci, mereu nomazi, veșnic biciuiți și alungați de peste tot — stare semi-barbară pe care W. Sombart o numește una din fatalitățile poporului lui Israel.

Purtându-și această fatalitate mereu și peste tot, ei au dus cu ei o a doua fatalitate — cultul banului care le-a fost însăși natura ființei lor, însăși rațiunea lor de a exista, toate actele fiindu-le dictate numai de această concepție materialistă asupra vieții: banul și stăpânirea lumii prin el le-a fost idealul suprem. Părerea lor despre ei

---

1) Rev. „Valahul" din Iulie—August, 1937.

înşişi se rezumă în aceste cuvinte: Poporul lui Israel a fost ales de Iehovah să săvârşească o singură stăpânire a lumii prin Israel.

Un alt element constitutiv al rasei evreeşti il formează înrudirile cu popoare de origină mongolă-khazară. N. Iorga a spus-o, întotdeauna, răspicat: „Eu nu cred în semitismul celor mai mulţi Evrei cari derivă din Cazarii mongoli trecuţi la religia evreiască." Şi, ca să ne lămurim asupra acestor Evrei, ne vom servi de datele ce ni le serveşte Enciclopedia rusească şi aceea a Islamului. După cea dintâiu, Evreii Khazari, astăzi Evrei munteni sau Dagli Ciufùt, erau, cu câteva veacuri în urmă, foarte numeroşi, iar in multe părţi din Daghestan, unde nu mai există actualmente, se găsesc urme de ruine. Arabii, cucerind, în jumătatea sec. VIII, Daghestanul, au găsit Evrei în număr important — aduşi de regii asirieni — şi este tot temeiul să se creadă, că, dela aceşti Evrei caucazieni, a pornit propaganda printre Khazarii Caucazului de nord, ceeace a dus la îmbrăţişarea legii iudaice de Khazarii Khagani [1]). După Enclopedia Islamului, raporturile regatului Khazar şi Bizanţ ar fi fost turburate prin persecuţiunile contra Jidovilor întreprinse de împărat între 919—944; alţii menţionează ospitalitatea de care s'au bucurat în regatul Khazarilor Evreii expulzaţi din Bizanţ, în aşa măsură încât şi vice regele Khagan şi prinţul Samandar din Daghestan, înrudit cu cel dintâiu şi demnitarii adoptaseră această religie [2]). Dacă ne referim la Evreii din Rusia de sud, din Galiţia şi Moldova, vom vedea, că, pe lângă celelalte caracteristici ale Ovreilor apuseni, aceştia, prezintă trăsături mongole — ca ochii mici, nasul cârn, pometele obrazilor iesite, ceeace ne duce la încheierea că Ovreii aceştia au sânge turanic care ar proveni dela acel trib al Khazarilor convertit la iudaism. Şi adevărul este că la Ovreiul din Rusia

---

1) Ce erau aceşti Khazari? Găsim in „Grand Dictionnaire Larousse", tom. 9, cele de mai jos: Khazarii erau un popor de origină, controversată, tchoude (ciudă), sau scitică şi locuiau, din vremuri foarte îndepărtate, ţinutul dela nordul Mării Caspice. Scriitorii bizantini îi socoteau ca Turci orientali. Deveniţi puternici, au făcut mai multe incursiuni în ţările vecine, mai ales în Persia. Ca să scape de aceste năvăliri regele Kobad al Perşilor a închis trecătorile Daghestanului, după cari sunt încă urme rămase la Derbent. Profitând, totuşi, de atacurile Turcilor şi ale împăratului din Orient, Khazarii au năvălit, sub succesorii lui Kobad, trecând totul prin sânge şi foc.

La căderea Sasanizilor, au devenit stăpâni pe o parte din Armenia. Arabii, sub Ibrahim Ibn Goiat, au obţinut asupra lor o victorie strălucită. Dar o frântură a Khazarilor supusese o parte din Crimeea — Daros sau Doros devenind reşedinţă. Unul din şefi se căsători cu o prinţesă, fiica lui Justinian II şi una din prinţesele Khazare cu Constantin Copronim. Aceasta se făcu creştină şi luă numele de Irena.

In acest interval, Khaganul Khazarilor îşi alese drept capitală Balanjar sau Atel, pe Volga. Puterea lui a început să scadă odată cu întemeierea imperiului Rusiei. In 948 le-a fost luată fortăreaţa Sarkel şi, la începutul sec. XI, au pierdut Crimeea. De atunci, numele lor ca stat aparte a dispărut din istoria lumii.

Vezi Vol. XI, p. 464. Astăzi încă, trăesc în aulah şi în câteva orăşele din Daghestan, Tersk, Kuban şi guberniile Baghimscaia şi Ecaterinodar. 2) Enciclopédie de l'Islam, 1929, p. 991, v. II.

apare foarte des conformaţia capului cu caracteristici turanice [1]). Dar chiar Ovreii veniţi pe alte căi — din Spania şi Apus — nici aceştia nu sunt semiţi curaţi. Impotriva opiniei lui Diodor, Englezul Chamberlain ii găseşte o amestecătură de semiţi cu Asirieni, cari par a fi strămoşii Armenilor — de unde o mare mobilitate a spiritului şi temperamentului de nomad ca la Arabi şi un spirit mercantil şi insinuant ca la Armeni [1]). Aşa că, nici cei veniţi pe căile sud-est şi n-vest, nici cei strecuraţi pe căile n-.est şi est, nu pot pretinde a avea origină curat semită, în realitate, ei fiind asirieno-semiţi şi ebreo-turanici sau khazaro-mongoli.

Oricare ar fi origina lor şi ori de unde ar veni, toţi Evreii sunt un produs al religiei lor, precum religia a fost un produs al unui exclusivism feroce. Prin aceste credinţe, ei se deosebesc de toate celelalte popoare şi au căpătat caracteristici ce le poartă dealungul secolelor, în peregrinarea lor fără sfârşit. Şi, totuşi, ei n'au spiritul religios, ei sunt insensibili la acea atitudine de înaltă comunicare cu ce este divin şi mai înalt. Iar dacă dau ascultare preceptelor religioase, aceasta o fac ca să aibă în ele un îndemn şi un sprijin şi, mai cu deosebire, o justificare morală. Rotschild, care, cu o singură lovitură la bursă distrugea fericirea unei lumi întregi, găsea, seara, în cetirea cărţilor sfinte, o înaltă reculegere. [2]) Instrucţie şi cult divin însemnează unul şi acelaş lucru la Evrei — ignoranţa este socotită păcat de moarte, de unde derivă tot dispreţul pentru profesiunile cari reclamă sforţări fizice şi nu aptitudini intelectuale [3]).

Religia evreiască este o doctrină aspră, crudă, utilitaristă şi mai ales sectară, diametral opusă religiei iubirii, o doctrină a răzbunării, produs implacabil al unei asociaţii de rabini şi scriitori cari s'au străduit să construiască, prin ea, un suflet ce se adoră pe sine şi dispreţueşte de moarte pe celelalte popoare. Şi, pe câtă vreme această religie exclude dela locaşurile ei, zise sfinte, copilul şi femeea, adică tocmai acele fiinţe chemate să îndulcească raporturile între oameni, doctrina creştină îşi deschide inima şi înţelegerea ca şi porţile bisericii oricui, întregului univers, ea fiind propovăduită în locaşuri luminoase şi primitoare, în casa omului sau în aer liber, pe uscat ca şi pe mare, în toate limbile, iar nimenea — faţă de ea, în sfera şi cuprinsul ei — nu este străin, barbar sau duşman, ci toţi sunt îmbrăţişaţi cu o nemărginită iubire şi într'o limbă înţeleasă de toate fiinţele, iar adevărurile ca şi regulele morale au o valoare universală. Blândeţe şi iubire stă scris pe frontispiciul bisericii — „Iubeşte pe aproapele tău, ca pe tine însu-ţi !" —

1) J. D. Protopopescu, o. c. 45. 2) W. Sombart, op. cit. 271 şi 280. 3) Ibid. 340—41.

şi se aude prin glasul preotului, al clopotelor şi al cântecului care a dat capodopere muzicale. Ură şi lăcomie se desprinde din blestemele ce ies din gura rabinilor şi a cantorilor, în sinagogă sau havră, asemănătoare unui cuib de conspiraţie împotriva ordinei universale! Şi, de aci, derivă un exclusivism sălbatec — ea fiind singura religie care nu umblă după prozeliţi — după cum şi o bandă de gangsteri se închide în ea însăşi.

Religia mosaică este o religie de forme geometrice asupra căreia Moise a calculat rece şi cu multă migală, sau, cum ar zice W. Sombart, a fost creaţiunea unui Sofer — a unui erudit, edificată după un plan prestabilit, ca soluţia rece şi calculată a unei probleme diplomatice.[1]) Acelaş cugetător găseşte că raţionalismul sau intelectualismul care îi formează structura axială nu cunoaşte misterul şi este inamic a tot ce este artă, creaţiune, muncă de imagini, bucurie sensibilă şi găseşte la baza religiei evreeşti aceleaşi idei directoare cari caracterizează capitalismul — şi una şi altul însufleţite de acelaş spirit. Dar ceeace înrudeşte încă mai mult religia iudaică de capitalism este reglementarea contractuală, propriu zis, reglementarea comercială a raporturilor între Iehovah şi Israel[2]).

Din acest contract, Iehovah a ieşit — mereu, pare-se — sau umilit şi înşelat, sau pocăit şi ponegrit. Iar Iehovah apare ca un zeu crud, răzbunător cu legea talionului în mână, odios, imoral, mincinos, trivial, nedrept, naiv, contractant care nu-şi respectă semnătura, îndemnător la adulter şi complice la hoţie — el îi va ajuta la ieşirea din Egipt, pe care l-a lovit cu zece plăgi, ca să fure vasele de argint şi de aur şi hainele localnicilor, etc. Cărţile lor sfinte sunt un cod civil şi penal, un manual administrativ, un drept constituţional şi un tratat de conomie politică evreiască —. In acestea, găseşti lista de preţuri pentru faptele bune, preţul biletului de intrare în imperiul lui Iehovah — de unde, origina indulgenţelor — pomenile şi carităţile săvârşite sunt socotite în taleri; ele maj cuprind şi sfaturi despre modul de a strânge averi, regule de trafic cu camătă faţă de Evrei şi faţă de goi, reconfortare după lupta istovitoare de peste zi şi justificare integrală a tuturor fărădelegilor.

Cărţile sfinte ale Evreilor sunt: Biblia, Mişna — interpretarea acesteia, Talmudul[3]) care modifică şi interpretează învăţămintele celei dintâiu şi Sulhan Aruch — codificarea Talmudului, operă a rabinului

---

1) şi 2) *Ibid.*, 269—272. 3) Talmudul este un complex de legi privitoare la organizarea administrativă, juridică, politică, religioasă, social-conjugală, de higienă, etc. Alcătuit prin sec. II d. C. de 70 rabini în Tiberiada din Palestina, are ca temeiu Pentateucul sau Thora cuprinzând cele cinci cărţi ale lui Moise: Genesa, Exodul, Leviticul, Numerele şi Deuteronomul.

talmudist sfântul Iosif Carò. Cunoașterea celor 100 legi cuprinse in această carte se datorește Evreilor creștinați. Nu numai atât. Fiecare rabin sau sofer-învățat își are interpretarea proprie a acestor coduri și emite reguli de purtare, toate având ca scop final distrugerea ordinei creștine de astăzi și asigurarea în lume a dominației iudaice, prin conspirație și puterea banului[1]). După B. P. Hăjdeu, Talmudul[2]) este o voluminoasă colecție de legi rabinice. In el, se comentează cuvintele lui Moise. Dacă rabinul este mâncău sau bețiv sau afemeiat, va recomanda ca virtuți — voințe ale lui Moise: mâncarea sau vinul sau femeea. Toți rabinii sunt egali în putere, iar Talmudul nu se contrazice niciodată. Ovreiul este dator, deci, a asculta pe fiecare rabin. Talmud nu insemnează nici Mișna sau Ghemara, nici Talmudul nu e mic sau mare, ci Talmud însemnează tot ce a lucrat, în decurs de 18 secole și tot ce vor lucra în veacurile viitoare, toți Rabinii. Dacă Moise a fost legislatorul unui stat, fiecare rabin este un mijlocitor între Moise și Evreii fără țară. In rugăciunea de dimineață, trebue să se spună: „O, Doamne, dezrădăcinează, surpă, dărâmă și nimicește pe toți Neovreii!"

Din cuprinsul acestor cărți sfinte și din interpretările dealungul veacurilor, precum și din Protocoalele Sionului, se desprind două mari puncte luminoase: *a*) că poporul evreu este poporul ales de Iehovah cu misiunea de a stăpâni lumea, dar *b*) că toate celelalte popoare trebuesc distruse pentru ca stăpânirea lumii prin Iuda să se poată realiza.

Vom ilustra toate cele de mai sus cu câteva citațiuni din Biblie și din celelalte cărți sfinte, precum și din elucubrațiile gânditorilor evrei-soferim, din care reiese ura conspirativă ce urmărește dărâmarea ordinei sociale și politice a lumii creștine.

Cetind anumite pasagii din Vechiul Testament, rămâi înmărmurit de indecențele cuprinse într'însul. In ele, găsim origina a tot ce este promiscuitate în viața de familie din totdeauna a Evreilor.

---

1) In 1523, a apărut, la Veneția, Talmudul așa numit palestinian, iar în 1524, Talmudul numit babilonic. (Din discursul lui V. Conta în Constituanta din 4 și 5 Sept. 1879). După rabinul Bedaride, Talmudul este un haos inform, un aglomerat de comentarii și opiniuni a o mulțime de rabini cari bat câmpii, dar pe ale cărei opinii trebue să le urmeze iudaismul. (Din răspunsul deputatului Gh. Mârzescu către dr. rabin uet deman din Viena, în raportul comisiunii parlamentare din 1879, p. 147). Talmudul a fost ținut secole dearândul secret. La noi, a fost tradus, în 1803, de habamul renegat care s'a numit Neofit și a apărut sub numele de „Infruntarea Jidovilor" și s'a retipărit la Iași în 1872. In 1865, l-a tradus și B. P. Hașdeu. Kahalul este organizarea politico-religioasă a Evreilor în cuprinsul unui stat creștin — un stat în stat — cu tribunalul special Bet — Din care judecă diferendele între Evrei și aplică sancțiuni, organizează specularea și acapararea — în sfârșit, toate loviturile împotriva statului creștin.

2) Talmudul ca profesiune de credință a poporului israel.t 1860, Buc...

Sarah, nesimţindu-se în puteri să nască, a spus soţului Avram: „Iată, m'a închis Domnul ca să nu nasc. Intră dar la slujnica mea (Egipteanca Agar), poate vei dobândi copii dela ea." Şi a ascultat Avram vorba Sarei. Şi, astfel, Sarah a născut pe Ismail. Avram avea atunci 86 ani.

Alta. Lavan, însurat cu soră-sa Rebeca, avea un fecior Iacob şi două fete: Lia cu ochii bolnavi şi Rachila, frumoasă la chip şi mândră la faţă foarte. Iacob a iubit pe Rachila şi a servit şeapte ani la Lavan ca să o ia de nevastă. Şi Lavan a băgat pe Lia înăuntru la Iacob şi pe slujnica Zelfa. Iacob a slujit încă 7 ani şi a luat pe Rachila cu slujnica Valla. Şi una şi alta, văzându-se din când în când sterpe, îşi dădeau lui Iacob pe slujnica respectivă. Şi astfel, Iacov a avut 10 feciori: 5 cu sora Lia, 1 cu sora Rachila, 2 cu Zelfa şi 2 cu Valla — Aşa stă scris în „Facerea" cap. 16 şi cap. 9.

In cap. 19 al „Facerii" — prima carte a lui Moise — stă scris un poem tot aşa de plastic şi caracteristic. „Şi a zis cea mai în vârstă către cea mai tânără: Tatăl nostru (Loth) este bătrân şi nimenea nu este pre pământ care să intre la noi, după cum este obiceiul a tot pământul. Vino dar să adăpăm pe tatăl nostru cu vin şi să dormim cu dânsul şi să ridicăm din tatăl nostru sămânţă." Şi au adăpat pe tatăl lor cu vin în două nopţi dearândul. Dar tatăl lor n'a ştiut când a dormit cu ele şi când s'a sculat. Şi au zămislit amândouă fetele din tatăl lor. Şi aşa a devenit tatăl Moavitenilor şi al Amavitenilor.

In cap. 16 din „Facerea", în „Tăierea împrejur", stă scris: Iehovah vorbea mereu cu Avram. Odată i-a zis: „Eu sunt şi iată care-i legământul meu cu tine: vei fi tată a o mulţime de popoare"... „toţi cei de parte bărbătească ai voştri să se taie împrejur, tot pruncul de parte bărbătească născut la voi în casă sau cumpărat cu bani dela alt neam care nu-i de seminţia voastră să se taie împrejur în ziua opta." Şi Avram s'a tăiat la 99 ani şi a făcut la fel cu toţi din casa lui.

Am dat câteva ilustraţii de principiile morale cari stau la fundamentul familiei evreeşti, principii cari au hrănit înţelepciunea filosofilor, rabinilor şi soferimilor dealungul secolelor, precum ne dovedesc şi totala lipsă a oricărei afinităţi între ceeace Evreul înţelege prin familie şi ciudatele moravuri ce i-au stat diutotdeauna la temelie.

Acum să spicuim câteceva din Talmud şi din toate comentariile acestuia, precum şi din studiile ce le-au întreprins marii gânditori rabini şi conducători ai comunităţilor şi asociaţiilor secrete evreeşti.

Iată, de pildă, cum Evreii îşi exaltă orgoliul naţional la aşa grad că îţi vine să te întrebi dacă nu cumva te găseşti într'o casă de sănătate unde pensionarii îşi etalează fiecare boala care i-a pus în cămaşa de forţă. Zenov reflectează aşa: „De n'ar fi iudeu, n'ar fi nici bine-

cuvântare pe pământ, nici ploae, nici raze solare; din care cauză neamurile goilor nici n'ar putea să existe fără iudei. Lumea s'a creat numai pentru iudei." Altul, tot aşa de orgolios: „Lumea s'a înfiinţat ca un merit al Iudeilor; când li s'a dat Legea, au obţinut perfecţiunea absolută de care sunt lipsite toate popoarele lumii." (Parasa Germisimdbar 106). Sau altul, pe aceiaşi gamă: „Dumnezeu a răsleţit pe iudei peste toată lumea, numai de aceea ca să poată aduce noroc şi binecuvântare neamurilor." (Rabinul Samiga în Mikai 109 a.). Sau ca Abarbanel in Ad. Isaia V: „Numai Iudeii înseamnă ceva în lumea aceasta; ei sunt similari cu grâul, goii sunt pleava." Sau ca Mein ben Salbai: „El — Domnul — este înrudit cu noi, în consecinţă, noi îi suntem rubedenii, pentru că, în psalmul 148, ne-a relevat că stăm aproape de dânsul şi aşa poate că suntem rubedenii cu îngerii." Sau ca Simeon în Ialkut Simoni, 308 b: „Domnul judecă cu sinceră bucurie popoarele lumii, dar este întristat când e nevoit să pedepsească un singur israilitean". Sau, în Mednas Tillim, 10: „Domnul va judeca noaptea popoarele lumii, fiindcă acestea dorm în păcatele lor; iar pe israiliteni îi va judeca ziua, pentrucă dânşii studiază legile".

Oarba trufie a rabinilor, orgoliul ridicol al gânditorilor evrei îi duce şi la alte clasificări vecine cu demenţa. Când Nabucodonosor a oferit mâna fiicei sale lui Ben Sira, acesta i-a tăiat-o scurt: „Eu sunt fiu de om, nu de animal." (Sira 86) Sau „Prerogativa iudelor faţă de celelalte popoare este aceea că între toate neamurile de pe pământ, abia dacă există vre-un bărbat binecuvântat, pe când iudeii cu toţii sunt nişte oamenii deştepţi." (Seba Abraham în Zerov haman, 131 b.). Sau ca Scheftal Horviz: „Sufletul fiecărui iudeu, în parte, are valoare mai mare înaintea lui Dumnezeu decât sufletul unui întreg popor." (Sefa tal.) Sau şi mai înălţător, ca Abadath Lapkodes (Pasosa Cheleg chajiucud V, 11 b): „Fiecare bărbat israelitean este fiu de rege, iar celelalte neamuri sunt sclave." Sau ca Aberom (Matteh Aharom, 19): „Precum lumea n'ar putea să existe fără cele patru anotimpuri, tot aşa n'ar fiinţa omenirea fără iudei." Isaia Proorocul este şi el exaltat de măreţia neamului său când zice: „Lumea s'a plăsmuit numai pentru iudei; ei sunt fructul, celelalte neamuri ulceluşe goale." (Seneluchoth habbenith, 145 a.). Simeon este şi mai transcendent; „Dacă n'ar fi iudei, atunci nici binecuvântare n'ar fi în lume, nici stelele nu s'ar ivi, nici ploaia n'ar picura." (Iahut Saului 47 a) ! Ca şi învăţatul Menahem când zice: „Voi, fiii lui Israel, sunteţi oameni, dar celalte popoare nu-s oameni, pentru că sufletele lor derivă dela spiritele demonice, iar al lui Israel dela spiritul sacru al lui Dumnezeu."

Vom reda, pentru frumuseţea stilului şi logica atât de preţioasă, încă câteva perle stilistice pentru a căror şlefuire s'au străduit, vreme de

aproape două milenii, marii și înțelepții rabini și gânditori. Iată unul din ei : „Israelitenii sunt mai simpatici Domnului decât îngerii chiar". (Cholin 91 b). și „Germenul străinilor derivă din regnul animal." (Jebamoth 94 b.). Foarte elegant și științific se exprimă Rabinul Scheftel când scrie în Sefa tal : „Iudeilor li se cuvine numele de om, dar cei nelegiuiți, cum sunt creștinii idolatri, își trag originea dela spiritul spurcat și se numesc porci, iar soțiile lor vite încălțate." Și îl complectează Abarbanel când opinează : „Poporul ales este demn de viața eternă ; celelelalte neamuri sunt analogia, identitatea măgarilor. Casele goilor sunt niște grajduri de vite." (Benachoth 25 b.).

Creștinismul este asemănat mereu cu un animal — în specie, cu un câine. Talmuldul, referindu-se la versetul 18 din cap. XII al Exodului, stabilește că sărbătorile sunt aranjate pentru Iudei, iar nu pentru neovrei, pentru câini (Megillah 7 b.) ca și Moses ben Nachmann care spune acelaș lucru.

Dar n'am terminat cu insultele și cu ura gânditorilor evrei împotriva noastră. Porunca lui Iehova, înscrisă în versetele 12 și 13 din Biblie, din Paragraful „Invierea legământului", sună astfel : „Să nu cumva să faci legământ cu locuitorii țării unde ai să intri, ca să nu fie o cursă pentru tine, dacă veți locui împreună ; dimpotrivă, să le dărâmați altarele și să le trântiți la pământ idolii." Celebrul Maimonides — Vulturul Sinagogii cum este cunoscut — în ura lui nestăpânită, scrie : „Poruncit este către datorii lui Israel și ereticii, cum este Iisus Nazarineanul și urmașii lui, trebuesc omorâți și zvârliți în vâltoarea osândei veșnice." (Tr. Gittin, 57).

Ura contra lui Iisus se vede la tot pasul în Talmud. Faimosul Rabin Kimchi îl numește — apostat, schismatic, eretic. Este numit, cu orice prilej, fiul al teslarului, dar nu fiu al lui Dumnezeu, idol, semizeu, nebun, strigoiu, nelegiuit, fermecător, sau aliat cu diavolul, fiu al vițelului sau al adulterului, sau îl însoțește imprecauțiunea : „Fie-i pe veci șters numele și amintirea din omenire !" Doctrina lui Iisus, este, după Talmud, o erezie, eretic este ucenicul său Iacob și eretică evanghelia lui, eretici toți creștinii, pentru că ei cred neclintit că Dumnezeirea ar consta din corp și sânge. (Tr. Abada XVII, 1 ; Tr. Sabbath, 116 și Marw Marmaisch, 110, 3).

Am citat cam multe comentarii și porunci ale rabinilor și înțelepților evrei [1]), ca să ne dăm seama de ridicolul ce le îmbracă pe toate, de toată aceea logică stupidă tivită peste tot cu măgărie, de toată înfrățirea tuturora — cei mai mulți din ei cotați ca savanți și mari filosofi — în caraghiozlâcuri și gogomănii, în naivități și platitudini

---

1) Vezi „Por. Vremii" din 1938 și alte ziare și lucrări.

de cugetare. Şi din toate acestea, se desprinde—precum se vede— orgoliul nestăpânit al acestui neam de a se proclama poporul ales de Iehovah să stăpânească universul. Nu există un colţişor cât de neînsemnat din inimă pentru iubirea creştinilor, nu există un colţ cât de modest în sinagoga lor pentru neevrei. Pretutindeni şi dintotdeauna, îi însoţeşte ura cea mai barbară : „Pe cel mai bun dintre creştini ucide-l" — se spune în Talmud. Această carte sfântă interzice Ovreilor să aibă milă de un goi sau să-i scape viaţa : „Dacă cineva vede un goi, aproape să moară, să-l ucidă. Dacă un goi se găseşte lângă un puţ, să-l azvârle înăuntru ; iar dacă este o scară în puţ, s'o tragă afară... şi să astupe intrarea puţului cu o piatră, zicând : fac aceasta pentru ca vitele mele să nu cadă înăuntru. Dacă scapă un goi din groapa în care a căzut, mântuieşte un idolatru"[1]).

Acestea toate le spun rabinii — comentatori ai Bibliei şi ai Mişnei, cugetători, filosofi, conducători ai colectivităţilor evreeşti, din toate timpurile şi din toate ţările. Hahamii — acei măcelari chemaţi să prepare carnea cuşer — sunt tot aşa de nestăpâniţi în ura lor împotriva creştinilor : „Trebue să ucizi pe cel mai bun dintre goimi" (Tob sebegoim harog)" sau „Trebue să smulgi inima goi-ului şi să omori pe cel mai bun dintre creştini" sau „Cel ce varsă sângele unui goi aduce o jertfă lui Dumnezeu !" Rabbi Salman zice : „Celui mai blând dintre şerpi scoate-i ochii, iar pe cel mai bun dintre creştini ucide-l !" Ura contra bisericii creştine este exprimată prin acest blestem : „Spurcata spurcatelor, necurata necuratelor, să fii afurisită !" Inţelepţii Sionului recomandă şi poruncesc : „Jidovul comite o faptă creştinească atunci când în public insultă pe Mântuitorul Christos, prezentându-l ca un idol, fiu al viţelului şi al adulterului."

Toate aceste îndemnuri legate de răsplata lui Iehovah au dus la acele crime rituale — multe din ele poate imaginare, totuşi, altele posibile prin veracitatea datelor ce le însoţesc — crime monstruoase cari au dat naştere la procese senzaţionale în care au fost angajate prestigiul justiţiei şi însăşi fiinţa celor două popoare. Istoria Evului mediu abundă de asemenea omoruri rituale. Intre 1071 şi 1670 — se înregistrează vre-o cinci zeci de cazuri, atestate de istorici, demni de toată încrederea, [2]) Hahamul Neofit, întors la creştinism, autorul „Praştiei" sau a cărţii „Infruntarea jidovilor asupra legii şi a obiceiurilor lor", scrie acestea : „A ucide pe creştini şi a le lua sângele este o taină a Ovreilor sau, mai bine zis, o rătăcire, care astăzi este cunoscută căci o au scris mulţi". Dar „să se ştie că această taină nu este cunoscută

1) Dr. N. Paulescu — Spitalul, Coranul, Talmudul, Cahalul, Francmasoneria, Bucureşti, 1913. 2) Blestemul contra bisericii sună astfel în limba ebraică : „Şacăţ te saţine văsaef tăsavinichi hăirimi." 3) Dr. N. Paulescu, o. c.

de toţi Jidovii, ci numai de Rabini sau Habami, de cărturarii şi fariseii lor, ce se numesc de dânşii hasindem. Şi această taină o păzesc ei cu mare scumpătate." Şi mai departe. Rabinii încredinţează această taină „fiilor lor cu blesteme îngrozitoare, ca aceştia să nu o descopere nici proştilor dintre Ovrei, nici creştinilor, chiar dacă li s'ar întâmpla să sufere tot felul de munci. Astfel, de pildă, mărturisesc, în frica lui Dumnezeu, că atunci când tatăl meu mi-a pus pe cap cornul acela — ce se numeşte „tăfilis" — mi-a descoperit taina privitoare la sângele de creştin şi m'a afurisit pe toate stihiile cerului şi ale pământului, ca să nu descoper secretul acesta, nici chiar fraţilor mei. Şi când mă voiu căsători şi voiu avea până la zece feciori, să nu îl fac cunoscut decât numai unuia singur, adică aceluia care va fi mai deştept, mai învăţat şi, în acelaş timp, capabil de a-l înţelege, iar la partea muierească nu trebue niciodecum să-l descopăr." Şi îmi mai spuse: „Fiule, să nu te primească pământul, de vei dezvălui taina aceasta măcar de ţi se va întâmpla să te faci şi creştin").

B.-Duică le numeşte toate acestea „nocturne labirinte ale stupidităţii religioase" şi expresia acestea este chassidismul — acea sectă descinsă din cele mai decăzute ghetto-uri galiţiene, cari întreţin şi propagă incultura şi cel mai degradant misticism şi cabalism, ceeace îndepărtează de o înţelegere cu poporul băştinaş. Dr. I. Barasch vorbeşte în acelaş sens şi cu aceiaşi silă de chassidiştii din Moldova. Este foarte instructiv a se ceti operele acestor doi scriitori şi acelea a lui K. Lippe — Die Gesetzsammlung des Judenspiegels, şi a lui S. Schechter — Chassidimii, tradusă de dr. I. Nacht.

Şi toată această concepţie religioasă este opera rabinilor polonezi, despre cari scriitoarea evreică P. Berthold — Bertha Pappenheim spune că sunt nişte inculţi şi şarlatani, toţi dându-se ca „zadic" — făcători de minuni, ajutaţi de agenţi cari le fac reclamă în tren, prin cârciume şi la târguri. In anticamerele acestor rabini, sub poartă, oriunde, se povestesc istorii înfiorătoare despre negoţul de fete. Sunt împotriva culturii şi, dacă se întemeiază vre-o şcoală, rabinul părăseşte târgul pângărit. Şi, totuşi, înrâurirea lor e îngrozitoare — aceştia conduc neamul ales al lui Israel.

Pentru ca să dărâme cu uşurinţă biserica creştină, li se îngăduie şi trecerea prin botez la creştinism. Aceasta o atestă şi Graetz în Istoria Evreilor (v. II, p. 367). Kahalul din Constantinopol îngăduia, în 1490, rabinului Arleg să se boteze, dar să devină preoţi şi călugări, ca, astfel, să dărâme cu uşurinţă biserica. Şi recomanda ca pe copii să-i facă avocaţi şi să-i lase să se amestece în toate afacerile statului, ca, astfel, să încovoaie pe creştini. Dar după cinci sute de ani, în 1924, Marranii au cerut prin petiţie rabinului superior din Ierusalim ca să

fie din nou primiţi în sânul comunităţii evreeşti ca unii cari n'au încetat de a mai fi evrei.[1] Pe de altă parte, conversiunea altor neamuri la iudaism este neîngăduită. Afară de tribul Khazarilor-Mongoli trecuţi la mosaism, nu se pomeneşte de conversiuni în masă sau individuale în favoarea lui Iehovah. Marii hahami s'ar fi opus la această conversiune în masă, dar faptul a avut loc în epoca întunecoasă când comunicaţiile cu centrele spirituale evreeşti erau cu neputinţă[2]. Numai astfel se explică şi preferinţa lor de a trăi unii alături de alţii, ghetto-ul este o creaţiune a lor şi nici decum, la origină, impus lor. Tot goim-ul este un animal în chip de om, de aceea, nu se admite intrarea în comunitatea evreiască, adică alături de îngeri şi de făptura lui Dumnezeu, a animalelor cu chip de om şi, iarăşi, de aceea, nu există misionari mosaici, religia mosaică nu umblă după proseliţi[3].

Căsătoria mixtă este, de asemenea, îngăduită tot din interese naţionale. Căsătoria unui ovreiu cu o creştină este o crimă, dar o Ovreică se poate căsători cu un goim, numai dacă prin aceasta se trag foloase[4] lucru practicat de altfel din cele mai vechi timpuri la noi[5]. Camăta faţă de Ovrei nu este îngăduită, dar este permisă faţă de goi şi se îngăduie caracterul de distrugere. Specula de tot felul este singura meserie ce îi pasionează — comerţ şi zărăfie sunt activităţi esenţialmente parazitare şi cari nu comportă nici un risc. Kahalul recomandă ca Evreii să vândă marfa scump la goimi, dar cu ceva la sută mai eftin la Evrei. Karl Marx, Ovreiul, părintele comunismului de astăzi, scria: „Baza iudaismului este o pasiune practică şi o mare poftă de câştig; cultul religios o împilare, adevăratul Dumnezeu li este banul." Iar Spinoza, filosoful olandez, tot Evreu, spunea că acest popor este cangrena societăţilor de neam neevreu — astfel, încât exterminarea lor ar fi o binefacere pentru omenire. Insuşi Bernard Lazare, istoricul antisemetismului, şi el Evreu, stigmatiza materialismul sec. XIX ca secolul Evreilor. Iar Fourrier, unul din părinţii comunismului, considera pe Evrei ca o plagă a umanităţii, ca vrăjmaşi ai tuturor naţiunilor.

Am spus mai sus că Evreii sunt un produs al religiei lor, precum această religie rigidă a fost produsul unui egoism feroce. Insuşi Moise, întemeietorul acestei cumplite religii, din ură cumplită pentru Egipteni, îi îndemna să vadă în orice neevreu un duşman al lui Iehovah şi el este acela care a încheiat cu Dumnezeu un contract în condiţiuni foarte avantagioase — în schimbul adoraţiunii către Iehovah, acesta asigurându-le stăpânirea bunurilor materiale şi a lumii

1) G. Ciocan — „Răstignirea ortodoxiei", în „Por. Vremii". Vezi şi revista evreiască „Judische Presszentrale" Nr. 303 din 1924 — Zurich. 2) J. Protopopescu, op. cit. p. 54. 3) Ibid., ibid. 4) Ibid. ibid. 5) Vezi periodadele anterioare din lucrarea de faţă.

acesteia. Talmudul li este constituţia naţională, religia li este o manifestare exterioară a naţionalităţii — religie, Talmud şi naţiune sunt noţiuni identice. Religia ovreiască nu poate fi separată de naţionalismul evreesc, afară numai dacă o altă biblie ar putea fi făcută pe deaintregul — scria Nahum Sokolow, delegat al naţiunii lui la Paris. In Talmud, copiii găsesc nu numai o dogmă şi o doctrină teologică, dar chiar o morală şi o politică, o metodă de a gândi şi o regulă de viaţă. Oricare au fost vicisitudinile şi suferinţele prin cari au străbătut, oricare a fost mediul in care au copilărit şi crescut, Evreii rămân mozaici. In două mii de ani — scrie Hitler — Evreul n'a suferit nici o schimbare — sau prea puţine — in structura sa intimă, in caracterul său. Ne aducem aminte de emoţia produsă în opinia publică de cele scrise de un elev evreu Haim N. Hilarius Rodrigo din cl. VI a liceului „G. Lazăr" din capitală, eveniment care a făcut vâlvă, la vremea lui, şi in Senatul ţării. El scria, in scrisoarea adresată colegilor de clasă, printre altele: „Am devenit insă şi fără suflet pentru voi şi in odăile inguste ale ghetto-ului am studiat mai departe Biblia şi Talmudul pe cari fiecare copil dela vârsta de 4 ani începe a le învăţa pe de rost. Aceasta exersează creerul, îl face apt pentru gândiri inalte". [1]) Aşa scria elevul Haim Hilarius şi el scria in numele intregii naţiuni evreeşti oploşită la noi şi bucurându-se de toate bunătăţile ce nici Iehovah cu care au contractat nu li le-a putut da până astăzi, in altă ţară.

Evreii rămân, aşa dară, in afara noţiunii de civilizaţie. Evreu şi creştin sunt două noţiuni exclusive. Ei nu pot, cu nici un chip, oricare ar fi aparenţele, să se adapteze vieţii mediului in care trăesc. Biblia şi Talmudul cari le invaţă încă dela vârsta de patru ani le alterează orice predispoziţie umană ar avea-o. Fiindcă Talmudul le recomandă furtul — insuşi Moise în ajunul ieşirii din Egipt le-a recomandat la toţi să fure vasele de argint şi de aur şi hainele Egiptenilor; le recomandă ascunderea lucrurilor găsite, frauda, cămătăria, jurământul fals, crima cea mai abominabilă, distrugerea bisericii şi a celorlalte aşezăminte sociale fără de cari nu poate fiinţa civilizaţie; fiindcă acelaş Talmud le exalta orgoliul spunându-le mereu că sunt un neam ales şi că toate celelalte neamuri sunt robi, nemernici şi vite de muncă. Hans Kohn — filosof şi teolog evreu — vorbind de sufletul evreu şi de evoluţia lui, spune acestea: „Dacă in acest imperiu — clădit din singura libertate interioară şi fără bază exterioară — n'a încolţit nici o idee nouă, atunci nici o idee veche n'a fost părăsită" [2]). Talmudul rămâne, prin urmare, codul unei bande de laşi asasini, care

---

1) Din desbaterile la Senat in ziua de 8 Martie, 1937. 2) Ideea politică a iudaismului, München, 1924.

lucrează numai la întunerec și înarmează cu cele mai teribile arme poporul așezat în mijlocul țărilor civilizate.

Din această carte sfântă este eliminată caritatea și în frunte stă scrisă crima. Sf. Ioan le spunea Evreilor acestea: „Voi aveți pe Diavolul de tată și țineți să faceți poftele tatălui vostru. El, dela început, a fost omorâtor de oameni și cu adevărat nu sta laolaltă, pentrucă nu este adevăr într'însul. Când spune minciuni, grăește dintru ale sale, căci este mincinos și părintele minciunii" [1]).

Ceeace îi face pe Evrei una din cauzele dezordinei economice a lumii este — spune Hăjdeu — hidoasa cununie a trei calități negative: tendința de a câștiga fără muncă — de unde frauda în toate și devine imposibilă orice concurență între neevrei și ei; lipsa rușinei — acea gingașă oglindă a simțului de demnitate și, în sfârșit, vrăjmășia contra tuturor popoarelor, prin acea formidabilă putere ce îi leagă pe toți, socotind țara unde locuesc ca o simplă stațiune de călătorie, unde se opresc o zi două ca să despoaie pe inocenta gazdă.

In toată activitatea Evreilor rezidă fățărnicia — scrie blajinul nostru prozator I. Al. Br.-Voinești — nevoia lor imperioasă și permanentă de a ascunde adevărul. Conștient sau din instinct, ei consideră adevărul ca cel mai mare adversar. Fondul învățăturii evreești este dialectica, acea disciplină care face pe copii capabili de cele mai miraculoase arguții și răstălmăciri — ceeace explică minunata lor aptitudine pentru negoț, pentru profesiunea de avocat, pentru presa politică.... [2]).

Imboldul care mână pe Evrei de veacuri, spunea odată Dostoiewski este cruzimea. Istoria, care nu știe să uite nimica, ne dă o mulțime de date scăldate în sânge și cari trebuesc să ne pună pe gânduri. In Egipt, au însemnat o mare pacoste — urâți de zei și de oameni. Curând după așezarea lor, ei au robit poporul prin acaparare și camătă. La măsurile luate de Faraoni, ei provoacă răscoale și asasinară, într'o noapte, pe toți primii născuți ai Egiptenilor. Bohoris strânse oastea și îi izgoni, după ce avură grijă să fure toate lucrurile de preț ale localnicilor. In amintirea acestei nopți cumplite, ei serbează Peisach. In Persia, lucrurile avură loc aidoma. Marele ministru Haman sfătui pe regele Xerxes — Ahasverus să-i izgonească din țară. Dar Evreii dăruiră regelui pe frumoasa Esthera, care, prin influența ei irezistibilă, făcu pe rege să condamne la moarte pe Haman și să dea mână liberă Evreilor ca să nimicească pe partizanii marelui fost ministru. Și, în amintirea acestui masacru, Evreii serbează zilele de Purim — zilele destinelor, când unii altora își fac

---

1) Evanghelia lui Ioan, cap. 8 versete 42—44—47. 2) Vezi articolele publicate în „Universul" și W. Sombart, o. c.

daruri şi petrec în carnaval. In anul 66 d. Chr., Evreii se răscoală în Palestina şi măcelăresc aproape un milion de Romani şi Greci, fără a fi reuşit să răscoale Grecia, Roma şi Africa de nord. Tacitus scria despre aceasta: „Orientul vrea să se răscoale şi Iuda vrea să stăpânească lumea." In anul 70, Titus, după patru ani de războiu, îi astâmpără şi le distruge Ierusalimul. In anul 116, dezlănţuiră altă revoluţie în Africa de nord şi Palestina, în Cipru şi în Cirenaica. Numai în aceste două ţinuturi, masacrară 500.000 neiudei — bărbaţi, femei şi copii. De data aceasta, împăratul Traian le potoli setea de sânge. In anul 134, revoluţia este condusă de Bar Koscheba — Fiul Stelelor, pe care revoluţionarul din 66 şi 116, Akiba ben Iosef, îl proclamă Messia. Acesta puse stăpânire pe toată Asia Mică cu cele 950 oraşe, unde asasină sute de mii de neiudei. Generalul Sever al lui Adrian îi potoli pentru totdeauna, omorând pe Koscheba şi condamnând la moarte pe Akiba ben Iosef. [1]) Neputând să-şi atingă supremaţia lumii prin revoluţii, au recurs la desfrânate ca să dizolve astfel tăria statelor antice. Prin aceste amante, prin Kahaluri, magi şi doctori cari mişunau pe lângă curţile vechilor imperii, toţi aceşti şarlatani îndrăzneţi îşi făceau loc până în cele mai înalte cercuri şi, toţi laolaltă, săpau la temelia marilor imperii, servind cahalurile lor. In urma acestora, urmau împlacabil bancherii şi cămătarii cari desăvârşeau opera tuturor celorlalţi [2]).

In zilele noastre, Rusia şi Spania au cunoscut oribilele masacre antice şi au pierdut — în sânge şi în foc — tot ceeace veacuri lungi au conlucrat ca să creeze.

Iată redate până acum câteva trăsături mari, fundamentale, din structura sufletească a acestui popor, care nu şi-a legat destinul de noi, ca patrie şi, ca atare, nici de poporul nostru. De aceea, pentru Evreu, n'a existat dragoste de ţară. El venea la noi ca să câştige şi să submineze — ţară, armată, şcoală, biserică, suflet, tot, tot. El venea ca să câştige şi o părăsea ca să câştige mai mult în altă parte sau ca să digereze în linişte ceeace a furat de la noi. Patrie n'a existat pentru el, sat natal n'a existat pentru el. Patria şi satul natal i-a fost dugheana, cârciuma, negoţul, matrapazlâcurile. Câmpii mănoase şi largi orizonturi, munţi cu codri frumoşi şi ape argintii, nostalgia ţării unde s'a născut şi datinele frumoase ale noastre, etc., dacă au făcut din Român o fire contemplativă şi blajină, pe Evreu toate acestea nu l-au putut schimba şi înduioşa. Fiindcă el n'a venit ca să contemple, ci să cucerească. El n'a venit să admire, ci să cântărească în tone şi în aur sunător. El n'a venit să se înduioşeze, ci să câştige, să oprime

1) Vezi „Por. Vremii", 1938. 2) Rev. Muncitorului — D. I. Cucu: Israel, duşmanul omenirii 1943.

firile contemplative, să îngenunche popoarele blajine și ospitaliere. De aceea, Evreul n'a putut da la noi măcar un singur vers care să exprime încântarea lui față de neasămuitele frumuseți ale naturii și ale omului și nici un ditiramb în slava marilor noștri înaintași. Veșnic robit banului, veșnic alungat din țară în țară, fără legături trainice cu nici una, însușiri de acestea gingașe nu s'au putut sălășlui în sufletul lui, vândut lui Mammona, robit vițelului de aur, supus orbește Talmudului.

N'a cunoscut nici un scrupul în nici un domeniu al vieții — imoralitate în afaceri, promiscuitate în familie, desfrânare în viața socială și politică a țărilor, bolșevisme, anarchisme, nihilisme, războaie, revoluții, etc., toate i-au fost deopotrivă de dragi și de prețioase. Totul a fost armă binevenită pentru a închega afaceri — munca ușoară și vicleană, înșelăciunea și delațiunea, soția și copila, religia și cultura, organizațiile masonice și împingerile la lupte fratricide, mituiri și răzvrătiri peste tot, presă imundă și științe oculte, literatură bolnavă și pornografică, speculare în zile grele a alimentelor și tuturor slăbiciunilor omenești, comploturi la sănătatea publică și conspirații la ordinea în stat, distrugerea izvoarelor de bogăție și a tuturor forțelor de rezistență ale națiunii ce le-a oferit ospitalitate, crime și sperjururi, calomnii și spionagii, etc. Mijlocitori în toate afacerile, fără nici o alegere — bani și conștiințe, carne vie și odoare sfinte, cruci, icoane și cărți religioase, steaguri naționale în cari nu cred, simboluri ce nu le-au creat și nu le aparțin — totul a format obiect de speculă. Nici un ideal moral în viață asemănător cu al altor popoare, ci unul pur iudaic, hrănit de un exclusivism feroce, desbrăcat de orice conținut moral, gol de orice criteriu de judecare și apreciere a faptelor sociale la lumina unui ideal moral universal valabil, etc. Totul este rezervat de Iehovah pentru neamul ales — bunuri materiale și numai acestea, ca, prin ele, să-și asigure izbânda, iar prin cetăți cu caracter religios — stat în stat — să promoveze individualitatea etnică, să-și asigure supremația peste popoarele neiudee, prin crime abominabile.

Poporul român, înzestrat cu atâtea virtuți simpatice, s'a găsit, pe neașteptate, în fața poporului evreesc căruia îi este străin bunul simț și care n'a cunoscut nici simțul estetic în nici una din manifestările vieții — nici în familie, nici în meșteșugul lui și nici în domeniul artelor. Peste tot și în toate, se exprimă și se lăfăește promiscuitatea, șantajul, scandalul, murdăria, pervertirea, etc. In limbă — bolboroseală neînțeleasă, ștearsă de acea tonalitate fină și nuanțată ce caracterizează ființa umană, fără timbrul caracteristic unui suflet superior, par'că auzi — urmărește-i la un colț de masă ! — când

vorbesc[1] în doi sau în grup: bârfeală, amestec de murdării și obscenități, șoapte subversive, chemări la complot, îndemnuri la speculă.....

Dealungul tuturor celor expuse până în prezent, noi n'am făcut altceva decât să stabilim anumite trăsături psihologice și etice ale poporului evreu - urmărindu-i faptele de când a descălecat pe meleagurile țării noastre. Dacă o facem și de data aceasta, o facem ca să redăm, în linii mari, o paralelă etică și psihologică a celor două popoare conlocuitoare — poporul român autochton și poporul evreu năvălitor.

Deasupra unui popor băștinaș — cu suflet deschis și limpede ca apa de izvor, naiv, credul și primitor — năvălește poporul evreu cu sufletul închis și barbar, exclusivist și viclean, care, la tot pasul, este preocupat de a întinde curse și de a specula toate ignoranțele și slăbiciunile noastre — chiar cele mai nobile. El vine și cu o înțelegere fină, repede și integrală a sufletului băștinașului, cu o mobilitate spirituală uimitoare, cu o flexibilitate morală dusă până la desgust și cinism, cu o aprehensiune repede a împrejurărilor de natură să-i asigure izbânda. El vine cu aptitudini atavice de a face cârciumă, negoț și cămătărie — indiferent de principii morale și indiferent unde — el și în templu făcea negoț și cămătărie. Pe câtă vreme, poporul român este un individualist — în felul lui —, poporul evreu, în aparență individualist, lucrează ca o colectivitate bine închegată, cimentată de principiile aspre și exclusiviste ale Talmudului. Ce putea face oare, față de un asemenea popor, elementul băștinaș trăind în patriarhalitate, cu o psihologie gingașă și domoală, pășind cu timiditate pragul unei vieți noui, cu o morală blândă și cu o religie îmbrățișătoare a tuturora; ce putea face, oare, față de un popor, a cărui morală, religie și psihologie sunt dictate de Talmud și mereu susținute de vigilența neadormită și barbară a rabinilor și talmudiștilor și care n'are altă tradiție decât prescripțiunile din cărțile lor sfinte. comandate de Kahal și pietrificate de o practică de mii de ani. Evreul vine la noi cu puterea unor asociații vaste, cu capitaluri formidabile, capitaluri și voințe concentrate în câteva mâini, cari jonglează cu sufletul, cu industria, cu comerțul și bogățiile țării, peste cari era stăpân necunoscător până acum poporul nostru.

Ce au însemnat, oare, Evreii în câmpul artelor noastre? N'au contribuit cu nici o așchie la ceeace a creat acest popor naiv și atât de deschis la suflet, la arta lui poetică care ne-a dat pe „Miorița" și la atâtea capodopere literare, la meșteșugul artistic al săpăturilor în lemn și al cusăturilor în fir pe pânză și la toată industria lui casnică. Ne-au dat însă, acea presă imundă și literatură obscenă care ne-a otrăvit sufletele, „fântânile curate ale spiritualității noastre" — cum le numea N. Iorga. Câteva cazuri fericite, cari au avut puterea să se

smulgă din blestemul vechiului ghetto stăpânit de ură şi de lăcomie, au putut să dea puţin din ce ar fi dat cei mulţi cari au rămas în întunecimile Talmudului. Haina i-au ţesut-o ai noştri sau alţii; hârtia i-au fabricat-o tot ai noştri; poezia şi muzica ce i-ar fi putut delecta tot ai noştri şi alţii le-au dat-o. Evreii n'au produs nimica. Un caracter negativ dar frapant al culturii evreeşti este în orice caz absenţa artei — zice Edmond Fleg.[1]) Chiar templul din Ierusalim, aşa cum poate fi reconstituit şi care rezuma toată activitatea artistică a poporului evreu, era şi acesta construit de architecţi fenicieni şi, oricât de impunător, nu putea fi comparat templelor din Luxor, Acropole sau din Chartres[2]). Puţinele şi fericitele excepţiuni pe câmpul muzicei, ştiinţei, literaturii şi vieţii economice, demonstrează de ce au putut fi capabili acei Evrei cari au eşit din sclăvia întunecoasă a Talmudului.

N'au adus nici un serviciu patriei adoptive unde au câştigat averi şi prestigiu. Ca ostaşi, au deservit-o în toate ocaziunile. Un comandamnet rabinic sună aşa: „Dacă pleci la luptă, rămâi cel din urmă, ca să te poţi înapoia cel dintâiu!" Am dat, cu alt prilej, date elocvente cari ilustrează afirmaţiunea de mai sus şi încă ceva — anume că au introdus necinstea şi panica şi spionagiul în interesul duşmanului. Din zecile de mii de milionari cari s'au produs în această ţară, numai numele unui Jacques Elias străluceşte pe frontispiciul unui institut de înaltă caritate umanitară. Este singurul care a avut curajul să înfrunte asprele comandamente ale Talmudului pe întinsul căruia caritatea omenească nu are loc. Dincolo de acest Elias, ei n'au dat o stea roşie, deşi bieţii Români au fost despuiaţi de toate averile lor în timpul atâtor nenorociri, războaie şi revolte.

S'au încrustat implacabil în cuirasa unei religii exclusiviste şi n'au închegat nici o legătură sinceră şi caldă cu mediul înconjurător, ci au rămas un corp străin bine organizat în organismul nostru — un popor evreesc, o naţiune evreiască, o comunitate religioasă evreiască — trei noţiuni identice ca sferă şi conţinut. Ne-au distrus prim crâşmă, prin camătă, prin speculă, prin mituire. Au săpat la temelia moravurilor noastre curate de altădată prin prostituare a întregii vieţi spirituale, prin falsificare a tot ce era curat în noi — prin mituire a cărnii şi a conştiinţei. Şi ca şi melcul se retrăgeau în ghetto-ul lor. Manasse spunea lui Frunză: „In capul Leii vom trăi noi, părinţii ei şi eu. Când te vei crede mai fericit, vom tresări noi ca stafii între voi şi vă vom despărţi"[3]).

I. Al. Brătescu-Voineşti se întreabă cu drept cuvânt: „Dacă Evreii n'au contribuit cu nimica la realizarea instrumentelor civilizaţiei, dacă

1) şi 2) La pensée juive... 3) R. Roman-Manasse.

n'au avut oameni de ştiinţă, cugetători, artişti, în architectură, în sculptură şi pictură, atunci de unde pretenţia de popor ales? Ba, dincontra. Dacă ei n'au contribuit la crearea unei civilizaţii care să se integreze în aceea a umanităţii, în schimb, au organizat crime abominabile, distrugând ţări şi popoare cu sumedenie de opere de artă, cu sute şi mii de biserici ce împodobeau această civilizaţie.

Nicolae Iorga rostea în „Neamul Românesc" aceste triste constatări când legi studipe duc poporul nostru la ruină: „Atunci străinul apare — străinul, adică Evreul care pândeşte toate slăbiciunile şi prevede toate agoniile. El vine mecanic, ca o fatalitate a soartei, înlocuind toate deficienţele şi folosindu-se de toate păcatele. El vine cu ce-l stăpâneşte, cu ce ştie şi poate, cu singurul lucru care-l intereseazä pe dânsul — muşchiu care ajută fărămiţarea trunchiurilor atinse de putrèziciune".

Solon, marele reformator şi moralist, a dat Atenienilor acest sfat: „Morala — acest amestec de bine, frumos, adevăr şi drept — e temelia societăţii". Dar aşa ceva n'a putut concepe capul lui Moise şi nici acela al Talmudiştilor. Şi, tocmai prin această despărţire de concepţia etică soloniană, prin această negaţiune, Evreii surpă temelia umanităţii şi trăesc dincolo de ea.

Fiindcă în manifestul A. I. U. din 1860, Adolphe Crémieux, întemeietorul ei, scria: „Uniunea pe care dorim s'o creăm noi nu va fi nici franceză, nici engleză, nici irlandeză sau germană, ci va fi o Uniune Evreiască Universală".

Şi am să închei capitolul de faţă repetând rândurile scrise de un Evreu polonez cu privire la ceeace Evreii au reuşit să realizeze în Franţa, încă până în 1914, afirmaţiuni şi constatări amare şi impertinente ce se potrivesc în totul cu planurile lor de dominaţiune iudaică universală: „Stăpânim asupra Franţei în virtutea aceluiaş drept ce l-au invocat Europenii ca să nimicească Pieile-Roşii şi să aservească pe Cafri şi pe Congolezi: dreptul rasei suprioare asupra unei rase inferioare. Este o lege a naturii." Acest Evreu se chiamă Isac Blümchen şi este autorul a două lucrări cari aveau darul să trezească în Franţa sentimentul de orgoliu ca rasă şi ca naţiune, dar care, în loc să organizeze lupta împotriva iudaismului, îşi vărsa sângele preţios şi îşi nimicea civilizaţia milenară împotriva unor vecini cu cari putea să închege numai legături de prietenie şi de colaborare la nimicirea duşmanilor civilizaţiei şi la promovarea culturii şi eticei europene. In virtutea aceluiaş drept, au săpat, adânc la temelia moravurilor noastre curate de altădată, prin mituirea şi falsificarea a tot ce era curat în noi — corectitudine, solidaritate, conştiinţă creştină şi naţională.

INCHEIERE

Am ajuns — cu ajutorul Celui Prea Inalt ! — după ani lungi de muncă trudnică, la capătul sforțărilor mele. Din înălțimea la care am urcat, se impune o privire de sinteză şi o încheiere.

Dacă, până în 1903, am găsit date relativ suficiente cu privire la Evrei, începând cu secolul nostru, ele ne lipsesc sau cu desăvârşire sau în mare parte, asemenea preocupări nefigurând în programul de activitate al guvernelor, ceeace ne-a îngreuiat mult nevoia de a reda aşa cum am dorit tot tragicul situației dela noi. Numai datorită luptei intreprinsă de presa naționalistă, am putut umple cu ceva marile goluri.

In tot lungul cercetărilor noastre şi dealungul istoriei universale, n'am întânit nici un cuvânt bun despre Evrei —dela Babilon la Karl Marx, dela Tacitus la Spinoza, Bernard Lazare şi mai încoace, iar la noi, dela Petre Schiopul, până în zilele noastre. Pentru toți cercetătorii, evrei sau arieni, Evreii ne apar ca un popor duşman al adevărului şi crud, ca parazit şi neasimilabil — cu un cuvânt, ca un popor primejdios.

Evreii sunt de dată recentă la noi. S'a împlinit abia un veac de când au început a se stabili cu gând de statornicire vecinică — întâi, ca cârciumari şi cămătari, pe urmă — ca meseriaşi şi agenți de legătură şi, mai încoace, ca mari negustori, industriaşi şi financiari, iar în ultima fază, ca acaparatori ai întregii noastre vieți naționale — capabili, să determine, cum se exprimă un scriitor, crize economice şi financiare, să influențeze soarta țării, să colonizeze oraşe şi provincii, să impieteze asupra libertății unui mediu întreg. Necesari unei societăți în dezvoltarea sa istorică, numai ca factor economic corect, ei au nesocotit, însă, repede, acest atât de nobil rol şi au devenit, tot atât de repede, o primejdie despre care s'a dat de mult alarma, neauzită, însă, decât de foarte puțini şi foarte târziu.

Deşi viața lor în Țările Româneşti a fost o frățească primire, ei nu s'au socotit, totuşi, demni de o asemenea atitudine, prin a se împrieteni şi asimila cu băştinaşii — proces care a avut loc cu atâtea

masse de Slavi, Germani, Unguri, Greci, etc. — ci au trăit o viaţă de ghetto : cu moravuri şi apucături, cu tendinţe şi aspiraţii în contradicţie organică cu moravurile şi aspiraţiile noastre. Aşa că n'au dovedit, niciodată şi cu nici un prilej, că ei, oaspeţi nedoriţi, erau obligaţi moralmente de a se fi integrat vieţii naţiunii şi a statului român, în tot intervalul dezvoltării şi evoluţiei lui, în condiţii grele — adesea peste puterile mici şi slabe ale noastre.

Din capul locului, ne-am propus să nu tratăm pe Evrei in abstract, ci în ambianţa morală şi social-economică însufleţită de alţi agenţi. Şi am statornicit că, în organismul naţional, s'au distins ilustraţii demne de laudă şi că, încă, rezidă, în străfundurile poporului nostru, energii nebănuite. Pornind, însă, dela o premisă intenţionat falsă, am încărcat cu privilegii de tot felul şi pe oamenii de creaţie — foarte puţini, dar mai cu deosebire pe vagabonzi şi heimatloşi — imensa majoritate, indivizi certaţi cu legea. Şi, astfel, am creat o industrie privilegiată, un comerţ privilegiat, o finanţă privilegiată, o şcoală potrivită scopurilor urmărite de Evrei, o avocătură şi architectură, o medicină şi farmacie, după dorinţele lor, iar din băştinaşi am făcut sau vite de muncă la Evrei sau slujbaşi prost plătiţi în serviciul statului — cu forţă publică şi justiţie, cu institut de emisiune şi cu tot angrenajul juridic şi economico-financiar la cheremul lor. Finanţe, proprietate, frumuseţea întreagă a ţării, tot binele, toată munca şi îndurarea unui întreg popor contribuie la bunăstarea evreiască. Pedeoparte, 18 milioane robotesc, din zori până în noapte, pe de altă parte, Evreii — neamul parazitar care huzureşte din această trudnică suferinţă a unei întregi colectivităţi.

Au mai fost la noi şi Cherchezi şi Kurzi şi Lazi şi Turci şi Tătari şi Greci Kefaloniţi şi alte neamuri, dar marea lor parte a plecat fără părerea noastră de rău, fără a ne fi atacat fiinţa noastră etnică şi sufletească, restul s'a pierdut în marea massă a naţiunii, lăsând doar ca reminiscenţă ceva ochi mongoli sau nume, ca Tătaru, Turcu, Cerchezu, etc. Pe câtă vreme, Evreii au adus cu ei destrămarea morală. Fiindcă a face negoţ, după Evrei, înseninază a specula ; a face industrie este a huzuri pe spinarea unui popor întreg ; a face presă însemnează a săpa la temeliile morale ale instituţiunilor creştine, adică a descompune, a destrăma. Aşa că, dacă au întemeiat industrii, şi-au asigurat, în prealabil, şi legi de proteguire şi de punere la adăpost de orice concurenţă din afară şi, sub scutul acestor privilegii, ei au speculat munca şi agonisita unui întreg popor ; dacă au întemeiat târguri şi târguşoare, aceasta n'au făcut-o de dragul unor înalte principii, ci ca să facă din ele vaduri de acaparare integrală şi sângeroasă a produselor ; dacă au importat capitaluri, au făcut-o în scopul de a aservi libertatea poporului şi de a exporta înzecit mai mult aur. Pe câtă vreme, a face negoţ şi a face in-

dustrie — după vechii noştri negustori şi industriaşi — însemna a îndeplini un sacerdoţiu, o funcţiune socială în slujba norodului. Industriaşul şi negustorul trăiau în cuprinsul unei frăţii sau bresle — o parte din beneficiu îl dăruiau operelor de caritate şi de valoare culturală mai largă sau mărginită la mahalaua sau la satul lor şi aveau de umplut golul unei cutii a Milelor. Şi toţi se mărgineau la câştiguri modeste şi munceau o viaţă întreagă ca să-şi statornicească un rost, nu erau biciuiţi de febra de a deveni bogaţi peste noapte, trecând peste mizeria obştească. Când interveneau tendinţe contrarii, atunci intervenea şi autoritatea cu toată a ei greutate ca să restabilească vechiul echilibru. Şi nu s'au pomenit negustori cari să-şi renege angajamentele solemne legate numai prin garanţia sau greutatea cuvântului dat, fără hipoteci grele şi fără poliţă cu două sau trei giruri. Ci, sub povara cuvântului dat, deveneau, adesea, din bogaţi, oameni săraci şi se retrăgeau ca să-şi ducă ultimele zile în modestie, dar cu obrazul curat şi cinstirea cuvenită. [1]) Dacă vom trage în cumpără numai dstrămarea morală ce au adus Evreii şi parte din străini acestei înalte concepţii despre negoţ şi industrie, va fi deajuns să stabilim enormele pagube ce le-am putut suferi numai sub acest raport. Destrămarea morală caracteristică activităţii acestui popor este comandată de doi factori de comandamentul talmudic după care Evreii sunt neamul ales şi, deci, chemat să stăpânească lumea şi de concepţia materialistă asupra vieţii — ei trebue să stăpânească bogăţiile pământului şi, numai prin dezagregare morală, vor reuşi întru aceasta.

Nicăiri şi niciodată, n'au fost persecutaţi — la noi, nici nu se poate vorbi despre asemenea atitudini — aşa cum au vrut să arate scriitorii ce i-am lăsat să istorisească la începutul părţii a IV. Numai popoarele, în mijlocul cărora s'au strecurat, au luat măsuri de apărare, instinctul lor de conservare a reacţionat. Şi au trăit, liberi în activitatea lor şi nesupăraţi, numai acolo unde au găsit condiţiuni prielnice de dezvoltare. Evreul unde găseşte împotrivire nu mai poate trăi ; unde se împiedică de o autoritate care ştie să-şi facă respectate legile, nu poate să răsufle ; unde găseşte spirit de economie, se simte sufocat ; unde inventează gusturi anticipat, dar nu i se răspunde ; unde nu reuşeşte să sape autoritatea şi rezistenţa morală, acolo nu mai este de el şi se mută pe alte meleaguri. In Ardeal, n'ar fi reuşit Evreii dacă nu erau luaţi în braţe de autoritatea maghiară cu credite largi şi legi draconice ca să-i năpustească înpotriva elementului românesc. In comunele aromâneşti din

1) Este de cel mai mare interes educativ şi instructiv să se viziteze pinacoteca Camerei de Comerţ şi de Industrie din Bucureşti, unde dai, la tot pasul, de figuri, măreţe şi bogate, ale vechilor noştri negustori, pe pânze în uleiu. Tot atât de instructiv şi educativ este şi Muzeul care conţine vechile noastre zapise, corespondenţa şi atâtea materiale ce aparţineau acestor negustori.

Macedonia nu s'au încumetat să se aşeze, fiindcă se loveau de rezistenţa mai tenace a elementului autochton. In Ţările Nordice, n'au găsit atmosferă prinicioasă.

Din toate cele expuse până aci reise un mare adevăr: Evreii sunt un popor primejdios — aiurea, ca şi la noi. Evreii sunt primejdioşi prin toate ale lor aptitudini şi apucături, dar şi prin solidaritatea de rasă care leagă pe toţi Evreii din orice colţ al lumii cu cei dela noi, cari, şi aceştia, sunt legaţi, prin aceleaşi tainice şi trainice legăminte, dela unul la altul — cel dela Sătmar şi dela Hotin cu cel dela Bucureşti şi T.-Severin. Incă ceva. Ei mai sunt legaţi şi prin legături mai intime, de familie: un Evreu dela noi are câte un frate sau văr, câte un copil, nepot sau cumnat, răspândiţi, toţi aceştia, nu fără rost şi precugetare, în marile centre ale Europei — ba şi dincolo de Ocean. Şi, prin aceşti agenţi, în raporturi foarte strânse unii cu alţii, stăpânesc toate legăturile şi nevoile, toate corespondenţele noastre cu străinătatea. In asemenea condiţiuni, biata noastră ţară este întreţesută într'un păienjeniş din care nu va putea să scape, dacă nu ţinem seamă de această solidaritate ce caracterizează şi cimentează poporul lui Isreal, precum şi de dreptul nostru suveran de a ne organiza, potrivit nevoilor prezente şi aspiraţiilor noastre de viitor.

Avem o ţară bogată în toate — în bogăţii fizice şi în element uman capabil sau destul de maleabil să răspundă oricăror chemări. Dacă suntem, însă, o ţară bogată şi râvnită de toţi, suntem, în schimb, o ţară cu populaţie săracă şi batjocorâtă. Noi trebuie să avem încredere în steaua noastră, în misiunea noastră europeană. Şi, de aci, ţara noastră trebueşte administrată în condiţii ca pe întinsul ei să trăiască un popor îndestulat şi mândru de sine.

Dar pentru aceasta se impune să căpătăm un nou sistem de apucături. Din paralela între psihologia şi etica poporului nostru cu acelea ale poporului evreu, rezultă că am avut raţiuni suficiente să ieşim striviţi din lupta cu acest popor. Mai presus ca toate, ne lipsesc însuşirile ce caracterizează o clasă burgheză — corectă şi creatoare. Noţiunea de clasă burgheză implică un mănunchiu de stări psihologice şi etice cari îi constituie esenţa. Anume: o voinţă perseverentă; muncă — dar muncă disciplinată; simţ de ordine şi de răspundere în toate, precum şi un cult pentru profesiunea aleasă; spirit de iniţiativă şi de economie a timpului şi banului, dus adesea la zgârcenie; respectul cuvântului dat; atenţie susţinută şi multilaterală, ceeace întăreşte simţul de prevedere; aptitudini moştenite sau căpătate prin educaţie; curaj în tot ceeace întreprindem — după o matură chibzuinţă; o ţinută etică cât mai apropiată de aceea a vechilor noştri negustori.

Toate acestea le vom putea căpăta prin o reorganizare profundă

a felului nostru de a simți, cugeta și lucra — ca individ și ca stat. Țara aceasta trebue smulsă din ghiarele iudaismului. Problema evreiască trebuește rezolvată și pe cale internă și pe cale internațională. Pe cale internă, pregătindu-ne noi înșine de a le lua locul, pentru ca alții străini să nu vie a se substitui lor. Urmând ca, la apropiatul tratat de pace, să se dea soluția definitivă acestei probleme care ne-a turburat viața națională dela așezarea lor printre noi. Și, atunci, pe Evreii buni — — foarte puțini la număr — cari ne-au cinstit munca, cultura și idealurile, îi vom regreta, pe câtă vreme, Evreilor răi, cari nu s'au putut lepăda de tainițele Talmudului, din vina lor și numai a lor, nevrând să se încadreze unei vieți ordonate și creatoare, să le grăbim plecarea, chiar cu cele mai grele jertfe bănești.

Una din primele reforme care ne va duce la țintă este reorganizarea școalei — cea teoretică și cea practică — după principii cu totul pragmatice, în vederea pregătirii elementelor capabile de inițiativă în orice domeniu. Școala care, pe 1929-38, ne-a dat circa 3000 alaciști români și a scos pe piață, până în 1940, câțiva negustori cari nu trec dincolo de numărul zece, o asemenea școală nu poate fi numită școală națională. Școala aceasta nouă este datoare să ne învețe toate însușirile ce constitue noțiunea de clasă burgheză. Și această școală va trebui să formeze în noi încă și vechile noastre virtuți burgheze. In caz contrariu, izbânda — spre marea noastră durere — nu va fi a noastră. Căci ce va însemna oare dacă noi vom fi spoliatorii și nu Evreii sau alții? In acest caz, pe vasta și complicata scenă a vieții economice, va trona, mereu, aceiași minciună și acelaș parazitism care ne-a dus la destrămarea de astăzi.

Concomitent cu aceasta, va trebui să intervină încă doi factori: un sistem de legi de proteguire severă a capitalului financiar și uman autochton, a comerțului și industriei românești și organizarea unui credit larg, pe garanții reale, dar și pe garanții mutuale, între noii negustori și industriași. Sub acest raport, instituțiunile de credit vor trebui să-și exercite marea lor chemare, contribuind, fiecare din ele, după puteri, la formarea și întărirea clasei burgheze românești. Dacă și de astădată, vor abdica dela rolul lor atât de măreț, atunci ele vor rămâne niște spelunci cari au urmărit interese egoiste și numai atât. Preoți și învățători, chiar intelectualii și corpurile constituite sunt chemate, fiecare, să-și facă datoria, îndrumând și încurajând, sub toate formele. Una din marile îndatoriri este și aceea de a învăța pe țăran să muncească, acasă la el, în vacanțele lui atât de lungi. Patria se poate ridica numai prin munca tuturora și, numai prin muncă, își va îndeplini misiunea în Europa nouă.

D-l prof. S. Mehedinți, în prefața lucrării „Aromânii", așternea aceste amarnice gânduri și convingeri: „Cum au dat (Românii Macedo-

neni) străinilor, aşa au dat şi fraţilor lor din stânga Dunării. E destul să amintim pe Şaguna, Mocioni şi alţi fruntaşi ai Românismului. Ce ar fi fost Românii din Ardeal, fără marele mitropolit şi om de stat Andrei Şaguna? Şi ne-ar fi dat şi mai mult, tuturor Românilor legaţi de Carpaţi şi Dunăre, dacă am fi fost mai chibzuiţi. In secolul al 19-lea, când s'a ivit marea invazie evreiască, în loc să ajute pe Sârbi, Bulgari şi Greci, cu munca şi cu averile lor (câte danii mari numai în Grecia !) Aromânii, ca burghezi, ar fi putut împiedeca la timp năvala negustorilor şi meseriaşilor străini în oraşele României. Iar în secolul al 20-lea, după întregirea hotarelor statului român, ei ar fi fost elementul cel mai potrivit să se măsoare cu insulele alogene din Banat, Ardeal, Bucovina şi alte ţinuturi, unde stăpânirea duşmanilor ne-a dăruit cu o burghezie atât de pestriţă". Şi ceva mai jos: „Urmaşilor nu le va veni să creadă o smintenie atât de odioasă. Cui va putea intra în cap că statul român întregit, în cei din urmă zece ani, n'a mai găsit de cuviinţă să dea paşaport Românilor din Balcani, ca să se aşeze in România? De înţeles, nu va înţelege nimeni această sălbatecă prostie, dar de blestemat e sigur că toţi urmaşii noştri vor blestema pe cei care au zăvorit uşa din faţă înaintea fraţilor, deschizând-o pe cea din dos (ba uneori şi pe cea din faţă) streinilor". Iar prof. A. Cardaş spunea undeva: „.... credem că Românii macedoneni sunt cei mai indicaţi pentru asemenea mari realizări în satele moldoveneşti".

Am reprodus aceste citate ca să reamintim, încăodată, că, în neamul românesc, rezidă energii creatoare, înzestrate cu însuşiri de natură să se măsoare tocmai cu acel popor proclamat ca singurul capabil să facă negoţ şi industrie. Din fericire, în neamul nostru românesc, sălăşluesc atâtea energii încă nepuse în valoare, aflate — unele în cuprinsul hotarelor, ca Mărgineni, Mocani, Olteni, etc., altele zvârlite de o soartă nenorocoasă şi de complicităţi criminale dincolo de graniţele actuale şi peste Atlantic—şi unii şi alţii dascăli capabili să formeze o clasă burgheză din elemente autochtone.

Et ceterum censeo...

Problema evreiască trebuieşte definitiv lichidată !

Tipărit în atelierele S. A. R. „Cartea Românească", din București
Bul. Regele Carol I Nr. 3, Reg. Com. Nr. 311/931 Soc. Ilfov, în luna Sept. 1943.